Vol.
No 256

NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL

A 13656

משניות

ששה סדרי משנה

עם נקודות על פי כללי דקדוק לשון הקדש

וציונים להקל קריאת המשנה כפי הענין וקשור המאמרים, ולהבדיל בין דברי השואל והמשיב, ובין האומר והחולק עליו, למען ירוץ הקורא בו;

ועם תרגום אשכנזי צח ונקי באור היטב;

והערות קצרות ומספיקות לפרש כל הדבר הקשה, וכל מלה זרה ונעלמה, אשר לא משפת עברית היא;

והקדמה בראש כל מסכת ומסכת, להודיע ענינה והדינים הנפללים בה.

ומבוא המשנה אשר בו יבוארו דרכי לשון המשנה, להבין דברי חכמים וחדותם, ערך מלים על פי אלפא ביתא עם פירוש ענינם ותרגומם, וכל ענייני חכמות החיצונות הנמצאים בה. ולהרבות תועלת המלאכה חוארת נוספו מפתחות המסכתות, והפרקים, והדינים, וחלופי הנוסחאות, ושמות התנאים, וגם רשימת ראשי תיבות, ועוד מעלות רבות כהנה.

מאת

חברת אוהבי תורה ומדע בברלין הבירה יע"א

וכוסף על חלק פירוש מלא כף נחת, חברו הרב הגדול הר"ר שניאור פייבש זצ"ל, חסר חסך ולקט מתוך פירושי הגאונים המפורסמים הר"ע מברטנורה ותי"ט, וכבר הסכימו עליו חכמי סס כי טוב הוא.

סדר קדשים

NEW CHURCH THEOLOGICAL SCHOOL

ברלין בשנת תק"צג לפק

Gedruckt und zu haben bei I. Lewent in Berlin und in allen Buchhandlungen.
Subscr. Preis 1⅔ Rthlr., feine Ex. 2½ Rthlr.
in Commission bei G. Eichler in Berlin. Ladenpreis der erschienenen Theile à 2⅓ Rthlr. und feine Ex. 3⅓ Rthlr.

M68
Vol I

Neue Subscribenten.

Herr Dr. Carmoly, Grossrabbiner von Belgien in Brüssel.
— Somerhausen, Dr. Philos. in Brüssel.
— Schumacher, kathol. Religionslehrer am karmeliten Gymnasium in Cöln.
— Hermann Samuel in Heinrichs.
— W. I. Sophar, stud. Philos. 2 ter Lehrer an der Israel. Gemeinde-Armenschule in Rendsburg.

Herr Seligmann Bendix in Fürth.
— Meyer Cohn in Meseritz.
— Isaac Meyer in Schwedt.
— Carlsohn in Dirschau.
— Samuel Libmann in Brody.
— Levin Lachs in Berlin.
— Lipmann Leschinsky in Inowraczlaw.

Viele andere haben sich bei unsern Herren Commissionären gemeldet ohne ihre Namen aufzugeben.

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/sixsuborders0005vari

מַסֶּכֶת זְבָחִים

דיזער טיטעל האנדעלט, וויא זיין נאמע בעזאגט, פֿאן דען אפּפֿערן אונד וואס דאבייא צו בעאבאכטען, אונטער וועלכען אומשטענדען דיא אפּפֿער פֿערוועדליך וועדען, א. ז. וו. — דא הייר דיא משנה, אום אללצו פֿילע אויסאיינאנדערזעטצונג דעס זיננעס צו פֿערמיידען, זיך אפּט קורץ אויסדריקט, אונד וויר אין דער איבערזעטצונג איהר גערנע נאכאהמען, זא מעגען הייר אייניגע אויסדריקקע אין פֿיר אללעמאל ערקלערט זיין. שלא לשמן, ניכט אונטער איהרעם נאמען, הייסט, וועז דער אפּפֿערנדע, אינדעם ער אייגע דער פֿיער האנדלונגען, דיא דאס וועזען דעס אפּפֿערנס אויסמאכען; פֿערריכטעט, אייגען אנדערן נאמען דעס אפּפֿערס אדער דעס אייגענטהימערס אין זיננע האט, אלס אין וועלכעס עס דארגעבראכט וועדען זאללטע; אונד לשם איבערזעטצען וויר: אלס, אונד וואס עס נעטהיג איזט: אים נאמען; דיזע האנדלונגען זינד שחיטה, דאס (שלאכטען) קבלה, דאס אויפֿפאנגען (דעס בלוטעס), הילוך, דאס הינטראגען, (נעמליך אום דאס בלוט צו שפרענגען), אונד זריקה, דאס שפרענגען. בייא געפֿליגעלאפּפֿערן זינד עס צוויייא, נעמליך דאס אבקנייפֿען דעס קאפּפֿעס (מליקה) אונד דאס אויסדריקקען דעס בלוטעס (מצוי). דיא יעדעסמאל לעטצטע האנדלונג ווירד גענאננט המתיר, דאס ערלויבט = מאכענדע, דען ערשט וועז דיזע האנדלונג דאראן אויך גערהרינ פֿאללצאגען איזט, דארף דאס נאנצע אפּפֿער אלס גילטיג אנגעזעהען וועדען. בייס אפּפֿערן הענגט אבער פֿיילעס פֿאן דעס געדאנקען אב, דען דער דינסטטהוענדע דאבייא האט, וויא אין דער משנה ענטוויקקעלט ווירד. עס קאמטען הייר דיא אויסדריקקע חוץ למקומו אונד חוץ לזמנו עפּטערס פֿאר, וואבייא איממער צו זופּפֿילרען איזט, לאכל אדער להקטיר, אדער דער = גלייכען, אונד צוואר אין דער בעדייטונג, דאס דער דינסטטהוענדע אים זיננע הארבע, אם ניכט ערלויבטען ארטע אדער צו ניכט ערלויבטער צייט, דאס אפּפֿערפֿלייש צו עססען, א. ז. וו. וויר איבערזעטצען דאהער דיזע אויסדריקקע קורץ; אויף אויסער זיינעם ארטע, אויף אויסער זיינער צייט; אונד בחוץ בלאס אויסערהאלב, נעמליך נור אויף דען אָרט בעצאגען.

פֿערנער קאממט פֿאר חייב משום, וועלכעס וויר איבערזעטצען: שולדיג וועגען, אין דער בעדייטונג; שטראפּבאר וועגען ניכט בעאכטונג אייגעס געזעטצעס, וועלכעס דאן געווהנליך דורך אייגען אייגצעלנען אויסדרוק בעצייכנעט וויר. צ. ב. חייב משום פגול ונותר וטמא „שולדיג וועגען אונווירדינעס, איבריג = געבליבענעס אונד אונריין," הייסט; עס גילט דאבייא דאס געזעטץ, דאס אים פֿאלל אייגער פֿאם צונווער = דיגען אפּפֿער אדער דעם איבער דיא צייט איבריגגעבליבענען אססעט, אדער וועז עס אין אונריינער טהוט, דיא דארוף שטהענדע שטראפּע אייגטרייטט. אויסערדעם אונטערשיידען וויר שטעטס פסול פֿאן פגול דורך דיא איבערזעטצונג: פֿערווערפֿליך אונד אונווירדיג.

בעריכטיגונגען.

פֿאלגענדע בעמערקונגען זינד אונד אוים ברעסלוי צוגעקאמען, דיא ווער טהיילס צור בעריכטיגונג טהיילס צור וויטערן פֿרידֿונג, דאנקבאר מיטטהיילען.

הערר מונק (L. A. Munk.) בעמערקט סוכה פ. ג. מ. טו. זיא ובמועד מחליפין שטאטט „דארף מאן" ריכטיגער צו איבערזעטצען: „זאלל מאן" וואס אויך וואהל צוגעשטאנדען וועדען מוס. דאגענען ווירד אין מגילה פ. ה. מ. יוד. דיא איבערזעטצונג דעס מעשה דוד ואמנון, וואהל מיט אונרעכט, אלס דעם קאממענטאר ווידערשפרעכענד געטאדעלט. פֿילמעהר הָאט דיא איבערזעטצונג דער דאפפעלטען דייטונג דעס טעקסטעס זיך אנגעשלאססען.

הערר וואלף (M. I. Wolff.) דאזעלבסט בעמערקט ריכטיג צו פאה פ. ה. מ. ג. דאס נפל לן עליה איבערזעטצט וועדען מיססען: „וואדף ער זיך זעלבסט דאדויף".

פֿערנער אייניֿיטונג צו שבת, צייל 8 אבטצהן פֿאן אונטען, מוס עס שטאטט: „נאך פֿערוואדנונג" הייסען: „מוטהווילליג, אבער אהנע פֿערוואדנונג".

אויסערדעם פֿינדען ווִיר צו בעריכטיגען: אין סדר נזיקין דף קי"ז ע"א צייל 4 פֿאן אונטען מוס שטאטט אֲסוּרִין געלעזען וועדען מְתֻרוֹת.

אין געגענוועדטיגעם באנדע סדר קדשים דף ד' ע"ב אונטען, אנמערקונג זאלל הייסען: וועז עס אויף אויסער זיינער צייט געשעהען.

— יב ע"ב. איבערזעטצונג משנה י"ב. איזט דאס וואדט דארף צוויֿאמאל צו שטריכען.

— ל"ז ע"ב איבערזעטצונג מיטטע, שטאטט וועהרענד יענע ליז: וועהרענד דיזע.

— ע. ע"ב. איבערזעטצונג צייל 7 זאלל עס הייסען: דיא שאן קינדער האטטע; זיא עס אייגע מאגד.

— ק"ז ע"ב אונטען אים טעקסטע מוס געלעזען וועדען חֲלֵב, שטאטט חֵלֶב.

— קי"ן ע"א איבערזעטצונג צייל 8 פֿאן אונטען, איזט שטאטט: קאהלען, צו לעזען אשע.

— קכ"ו ע"א איבערזעטצונג צייל 4, „וואדד אייגער דער שטיינע", מוס נאך הינצוגעפֿיגט וועדען: אם אלטאר.

שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, ר' יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בֵּי"נ, בֶּן בְּתֵירָא פּוֹסֵל כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בֵּין הָעַרְבָּיִם · אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, מְקֻבָּל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵן בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ ר' אֶלְיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה בַּיְשִׁיבָה, שֶׁכָּל הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים מִשּׁוּם חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים : (ד) הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, קִבֵּל וְהָלַךְ וְרָק שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, פְּסוּלִים · כֵּיצַד? לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, לְשֵׁם פֶּסַח וְלְשֵׁם שְׁלָמִים, שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלְשֵׁם הַפֶּסַח · שֶׁהַזָּבַח, נִפְסָל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, בַּשְּׁחִיטָה, וּבְקִבּוּל, וּבְהֻלּוּךְ, וּבַזְּרָקָה · ר' שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר בָּהֻלּוּךְ, שֶׁהָיָה ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא בַּשְּׁחִיטָה, וְשֶׁלֹּא בַּקִּבָּלָה, וְשֶׁלֹּא בַּזְּרִיקָה, אֲבָל אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא בְּהֻלּוּךְ, שׁוֹחֵט בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ, וְזוֹרֵק · ר' אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת :

אם פֿירצעהגטען, גיכט אונטער זיינעם רעכטען נאמען נעשלאכטעט וואררען, זא העלט עם ר' יהושע פֿיר גאראיגעט[2], זא גוט וויא וועו עם אם דרייצעהנטען געשלאכטעט ווערע; בן בתירא ערקלערט עס פֿיר פֿערווערפֿליך, אלס וועו עם נאכמישטאגס געשלאכטעט ווערע · שמעון בן עזאי שפראך: איך האבע אלס טראדיציאו פֿאן דען צוויא אונד זיבעניג עלטעסטען אם שאגע, דא מען דא"בע אלס שולהויפט אנזעטצטע, דאס אללע אפפֿער, דיא גענעססען הערדען, פֿאללס מאן זיא גיכט אונטער אירהרעם רעכטען נאמען געשלאכטעט האטטע, גאראיגעט בלייבען, נור גיכט איהרעם איינענטהימער אלס פּסליכטערפֿילונג אנגערעכנעט וועירדען; אויסגענאממען זינד דאס פסח־אונד דאס זינדאפֿער · בן עזאי האט נור דאס נאנצ־אפפֿער נאך הינצוגעזעטצט, וואריו אבער דיא געלעהרטען גיכט בייסטימטען · (ד) וועו מאן דאס פסח־אדער דאס זינד־אפפֿער גיכט אונטער איהרעם נאמען ענטוועדער געשלאכטעט, אדער דאס בלוט אויפגאנגען אדער הינגעטראגען, אדער געשפרענגט האט; אדער איינע דיזער האנדלונגען אנפֿאנגס אונטער זיינעם אונד דאן איינעם אונרעכטען, אדער אונטער איינעם אונרעכטען אונד דאו דעם רעכטען נאמען פֿערריכטעט האט, זא איזט עם פֿערווערפֿליך; צ· ב· אללם פסח־אונד צוגלייך אלס פֿירזנ־אפפֿער, אונד דער אומגעקעהרטע פֿאללֿ · דעו יעדעם אפפֿער קאן פֿערווערפֿליך ווערדען בייא פֿיער פֿערריכטונגען, דעם שלאכטען, בלוטאויפֿאנגען, הינטראגען אונד שפרענגען · ר"ש ערקלערט, דאס דאס הינטראגען גיכט דיזע ווירקונג האבע; דעו ר"ש זאגט: איין אפפֿער איזט גיכט מעגליך אהנע שלאכטען, בלוט אויפֿאנגען אונד שפֿאנגען, וואהל אבער אהנע הינטראגען, דעו מאן קאן נעבען דעם אלטאר שלאכטען אונד שפרענגען · ר' אליעזר זאגט: וועו מאן דאס בלוט הינגעטראגען, וואו עס צום אפפֿער נעטהיג וואר, טרעגט דער געדאנקע צום פֿערווערפֿליך־מאכען בייא; וועו מאן עס אבער הינגעטראגען, וואו עס גיכט צום אפפֿער נעטהיג וואר, האט עס דיזע ווירקונג גיכט ·

מחכו בקדום, וכן בנמוד : (ג) פוסל · טוחיל ומקנת היום רחוי ס"ל כפסח בזמנו : זקן · ולא תכת זקניס לפי שכישיכס ס' כיו יושבי, וזורו כחים ס': ולא פוסיף · על דברי חכמים לפסול מון מן הפסח ומטחת חלת עולה : (ד) קבל והלך · מן חו קתני כל ס' מד' עבודת הללו שעשה שלא לשמן בפסח ומטחת פסול ובשאר זבחים לא עלו לבעלים ולפי' עשה ס' מד עבודת הללו לשמן ושלא לשמן יחד כיו שהקדיש מחשבת לשמן למחשבת שלא לשמן חו מחכת פסול : שלא כהילוך · הלכך לא וחכ"ח לא"ג דאפשר שלא כהילוך פוסלת כש במחשבה שעבודה שאפשר לבטלה שמא עבודה : בגד · דמיוכו כרחש המזבח בגד הקרן דקטן' כעי קרנות וכב"ה רפ"ד דחש כתן מחכת ס' כשר וח"ל להלוך : שח"ל להלוך · כגון שעחטו שמוך למזבח והוניח לשלן מן המזבח זהו שח"ל, חזר והכניסו זהו שצריך :

---

*) כעמליך חלם פרידענאפפער ·

פ ר ק א

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת · הַפֶּסַח בְּזְמַנּוֹ וְהַחַטָּאת בְּכָל זְמַן · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הָאָשָׁם · הַפֶּסַח בְּזְמַנּוֹ וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם בְּכָל זְמַן · אָמַר ר״א, הַחַטָּאת בָּא עַל חֵטְא וְהָאָשָׁם בָּא עַל חֵטְא · מַה חַטָּאת פְּסוּלָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אַף הָאָשָׁם פָּסוּל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ : (ב) יוֹסֵי בֶּן חוֹנִי אוֹמֵר, הַנִּשְׁחָטִים לְשֵׁם פֶּסַח, וְלְשֵׁם חַטָּאת פְּסוּלִים · שִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה אוֹמֵר, שְׁחָטָן לְשֵׁם גְּבוֹהַ מֵהֶם, בְּשֵׁרִין, לְשֵׁם נָמוּךְ מֵהֶם פְּסוּלִין · כֵּיצַד? קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם קָדָשִׁים קַלִּים, פְּסוּלִין, קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, כְּשֵׁרִין · הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם שְׁלָמִים, כְּשֵׁרִין, וּשְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם בְּכוֹר, לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, פְּסוּלִין : (ג) הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בַּשַּׁחֲרִית בְּי״ד

אללע אפּפֿער, דיא גיכט אונטער איהרעם רעכטען נאמען געשלאכטעט וואורדען זינד, בלייבען געאיגנעט, נור דאס זיא דעם אייגענטהימער גיכט אלס ערפֿילונג דער פּפֿליכט[1] אנגערעכנעט ווערדען · אויסגענאמען זינד דאס פסח=אונד דאס זינדאפּפֿער; אונד צוואר ערשטערעם נור אין זיינער צייט, אונד לעטצטערעם יערלעצייט · ר׳ אליעזר זאגט: אויך דאס שולדאפּפֿער, אונד צוואר דאס פסח=אפּפֿער נור אין זיינער צייט, דיא אנדערן ביידען יערלעצייט · ר׳ אליעזר זאגט נעמליך: דאס זינד=אפּפֿער וירד מיסט וועגען זינדע אונד דאס שולדאפּפֿער עבענפֿאלס וועגען זינדע דארגעבראכט; זא ווייא יענעס, גיכט אונטער זיינעם רעכטען נאמען גע=שלאכטעט, פֿערוועדפֿליך איזט, זא מוס אוך דיזעס פֿער=זוערפֿליך זיין · (כ) יוסי בן חוני זאגט: אנדערע אפּפֿער, דיא אלס פסח=אדער זינד=אפּפֿער געשלאכטעט וואורדען, זינד פֿערוועדפֿליך · שמעון ברודער דעס עזרית זאגט: דיא אלס הייליגערע געשלאכטעט וואורדען, בלייבען געאיגנעט, דיא אבער אלס מינדערהייליגע (געשלאכטעט), זינד פֿערוועדפֿליך · צ׳ ב׳ אללערהייליגסטעס אלס לייכטער = היי=ליגעס, איזט פֿערוועדפֿליך, לייכטער=הייליגעס אלס אללער=הייליגסטעס, געאיגנעט; ערשטגעבורט אדער פֿיהצעהנט אלס פֿרידענאפּפֿער געשלאכטעט, זינד געאיגנעט; פֿרידענאפּפֿער אלס ערשטגעבורט אדער צעהנט געשלאכטעט, זינד פֿערוועדפֿליך · (ג) וועז איין פסח=אפּפֿער פֿארמיטטאגס

פרק א שנזכרו · וה״ס לקכלה והולכה וזריקה כדקתני מ״ד חלה דשבודה קמייתה נקט ; שלח לזמן · כפי׳ כגון שולה לשם שלמים, או שלח לשם כעלים, לכל שחטן שחט עלו לבעלים, ומש״ה תני שנזכרו שלח לזמן, ולח תני שלח כזכרו לזמן ; כשרים · ויזרוק דמן, ויקטיר חמוריהן, ויאכל כאילנין, ודוקא קרבן יקיד, לכל קרבן נכור ששחטן שלח לזמן עלו לשם חוב, ששחיטה מוכחת למה שהן רחוים ; ומן החטאת · ודוקא ששחט חטאת לשם קדשים לחרים, לכל ששט לשם חולין כשר ולח עלה לבעלים ; בזמנו · מתנות היום של ע״ם עד השחר, לכל קודש לכן ולאחר מכן, קי״ל פסח כשאר ימות השנה שלמים היא, ולכן בתירוץ דמ״ג לחכי קודי חנות כמי פסול, והח דתנן מ״ג כ״ם דשחטים, הכתוב ששחטו כי״ד קודם חנות פסול, הוה מיירי לזמן וכפלוגתה דלקמן מ״ג כשלח לזמן : כאם של חטא · רובן להו של חטא דחטאת יולדת לשם מכורע חינן כאין על חטא ; והאשם כו׳ · וכתוב כחטאת כאשם, ורבנן ס״ל חטאת כתוב בי׳ מעוטא בפול לשם שלח כהיב כיה מעוטא שלח לאחר הקטרת חמורי׳, ואם היה כח למעט היה לריך לכתבן קודם הקטרת חמורים. הלכך כשר שלח לזמן, ושלח למאי חתקש לשם לחטאת לרבנן לומ׳ לך מה חטאת טעונה סמיכה חף אשם טעונה סמיכה ; (ב) יוסי ב״ם · פליג חת״ק דחמר כל סזכרים כשרים שלח לזמן, ואמר חיהו ובלבד שלח ישחט בש״ם לשם פסח משמע ובכל זמן לשם חטאת : חמי עזרי׳ · נקרח על שם שחיו לפי שעזרי׳ שפק כפרקמטי׳ והיה מקניק נרכי שמעון שחיו שהיה כהורה והכנה ביניהם שיהיה לעזריה חלק כשכר למודו של שמעון ; שחטן · לשאר זכחי : גבוה · לשם זכח שהוח גבוה

[1] זאנדערן מר חלם פרייוויללעג, דאהער מחן, וועז עם חיין בפליכטאפּפֿער וואר, חיין נייעם בריינגען מום ·

בַּחוּץ, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לְזָרוֹק דָּמוֹ לְמָחָר אוֹ מִקְצַת דָּמוֹ לְמָחָר, לְהַקְטִיר אֵמוּרָיו לְמָחָר, אוֹ מִקְצַת אֵמוּרָיו לְמָחָר, לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ לְמָחָר, אוֹ לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאַלְיָה לְמָחָר, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת: (ג) זֶה הַכְּלָל, כָּל הַשּׁוֹחֵט, וְהַמְקַבֵּל, וְהַמְהַלֵּךְ, וְהַזּוֹרֵק, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת חוּץ לִזְמַנּוֹ פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וּבִלְבָד שֶׁיִּקְרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ: (ד) כֵּיצַד קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ? שָׁחַט בִּשְׁתִיקָה, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק בִּשְׁתִיקָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, זֶה הוּא שֶׁקָּרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד לֹא קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ? שָׁחַט חוּץ לִמְקוֹמוֹ, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִמְקוֹמוֹ, הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת, שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ,

דער הויט אונטער דעם שוואנצע אויסערהאלב צו עססען, זא איזט דאס אפּפּערפּליישׂ פּערוועפּליך, אדרנע אויסראטטונג נאך זיך צו צירהען. איזט אבער דיא אבזונדט דאבייא, ערשט אם פּאלגענדען טאגע דאס בלוט אדער עטוואס דאפּאן צו שפּרענגען, דיא אפּפּערשטיקקע אדער איינען טהייל דערזעלבען אויפּצודעמפּפּען, דעססען פּלייש אדער איינע אליפּע גראס דאפּאן צו עססען, אדער איינע אליפּע גראס פּאן דער הויט דעם שוואנצעם צו עססען, זא איזט עס אונווירדיג, אונד פּערווירקט מאן דורך דאס עססען אויסראטטונג. (ג) דיא רעגעל איזט: וועו דאס שלאכטטען, אויפּפּאנגען, הינטראגען, שפּרענגען, מיט דער אבזונדט געשיהט, דאס עסבארע אדער צום אויפּדעמפּפּען געאיגנעטע אויסער זיינעם אורטע צו עססען אדער אויפּצודעמפּפּען, זא איזט דאס אפּפּער פּערוועפּליך, אדרנע אויסראטטונג צו בעווירקען; וועו אבער אויסער זיינער צייט, זא איזט עס אונווירדיג, בייא שטראפּע דער אויסראטטונג. יעדאך נור וועו דאס ערלויבט מאבענדע גהעריג נאך דעם געזעצטן דארגעבראכט איזט [1]). (ד) וויא איזט דיס געזעצליכע דארברינגען דעם ערלויבט מאפּענדען צו פּערשטעהען? וועו דאס שלאכטען אדרנע נעבענגעדאנקען געשעהען, דאס אויפּפּאנגען, הינטראגען אונד שפּרענגען אבער אויף אויסער זיינער צייט; אדער דאס שלאכטען אויף אויסער זיינער צייט, דיא איבריגע פּערריכטונגען אבער אדרנע נעבענגעדאנקען; אדער איינע דער פּיער פּערריכטונגען אויף אויסער זיינער צייט געשעהען וינד, זא איזט דאס ערלויבט מאבענדע געזעצליך דארגעבראכט. אין וועלכען פּעלען אבער דייסט עס ניכט געזעצליך דארגעבראכט? וועו דאס שלאכטען אויף אויסער זיינעם אָרטע, איינע דער אנדערן פּערריכטונגען אבער אויף אויסער זיינער צייט, אדער אומגעקעהרט, אדער איינס פּאן אללען פּיערען אויף אויסער זיינעם אָרטע געשעהען; אדער וועו דאס פּפח=אפּפּער אדער וינד=אפּפּער ניכט אונטער זיינעם נאמען געשלאכטעט, אונד איינע דער איבריגען פּערריכטונגען אויף אויסער זיינער צייט

שלמים או שאר כתוכלי: מעור כתלי. עור שתחת התלי' דמיכל הוא וקמ"ל דלאו כתלים דמי דתי כתלי' דמי לח כיס פוסל דסוי מתשב לתכוא דכר שדרכו להקטיר; ואין בו כרת. תפי' תכלו בתוך: כשרו למחר. כתודה ותטאת, דתלו כשלמים זמנו הוא: כרת. שתוכלו תפי' בזמנו: (ג) והמקבל כו'. כשהוא עסוק בע"ג מד' עבודות הללו תשב ע"י, דכור על הזבח לתכוא כו': פסול. הכשר שאור בתכילה והתוכא ליכו עכוב כרת: המתיר. הדם שהוא מתיר: כמצותו. כתלו היה כשר אלא יהא כו פסול אחר, תכל תם יש פסול מתשב לחרת יצא מידי פגול, דליכו קובע להיות פגול עד שיזרוק הדם שהוא סוף כל המתירו' כדמפרש ואזיל: (ד) בשתיקה. כלא מתשב הפוסלת וכ"ש תם היתה מקנת מתשבתו כשירה: הפסד

---

[1]) נעמליך דאס שפּרענגען; דאדורך וירד דאס תפפער ערשט ליין ווירקליכעם תפפער. נעמאה עם ניכט ליין דער תרדמונג, זא תוט דאס נתכצע תפפער כיכטיג.

פ ר ק ב

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבֵּל דָּמָן, וְרֹאשָׁן, מְטַבּוֹל יוֹם, מְחֻסָּר כִּפּוּרִים, שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיִם וְרַגְלַיִם, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גַּבֵּי כֵלִים, עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, עַל גַּבֵּי רַגְלֵי חֲבֵרוֹ, פָּסַל. קִבֵּל בַּשְּׁמֹאל, פָּסַל. ר' שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. נָשַׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, פָּסוּל. נְתָנוֹ עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, נָתַן אֶת הַגְּתָנִין לְמַטָּן לְמַעְלָן, וְאֶת הַגְּתָנִים לְמַעְלָן לְמַטָּן, אֶת הַגְּתָנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַגְּתָנִים בַּחוּץ בְּפָנִים, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת: (ג) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזָּבָה, לְזָרוֹק דָּמוֹ בַּחוּץ, לְהַקְטִיר אֵמוּרָיו בַּחוּץ, אוֹ מִקְצָת אֵמוּרָיו בַּחוּץ, לֶאֱכוֹל בְּשָׂרוֹ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מִבְּשָׂרוֹ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מֵעוֹר הָאֲלְיָה

ווען פֿאן אירגענד איינעם אפֿפֿער איינער דער נאכּ־געגאנגענען דאס בלוט אויפֿפֿינג, אלס: איין ניכט־פֿריסטער, איין ליידטראגענדער (אם שטערבעטאג), איין הייטע אונטערגעטויכטער[1], איין ניכט אין זיינען פֿאללישטענ־דיגען געוועזענדערן פֿונגירענדער פֿריסטער, איין דער זיך־נעט נאך ענטבעהרעניהער[2], איין פֿריסטער דער ניכט הענדע אונר פֿיסע געוואשען, איין אונבעשניטענער פֿריסטער, איין אונרייי־נער, וואר עס זיטצענד אדער שטערענד אויף נערעטהען אדער פֿיה, אדער אויף דען פֿיסען איינעס אנדערן, פֿער־ריכטעט, — זא איזט עס פֿערוועכּלירן. פֿינג עס דער פֿרים־טער מיט דער לינקען אויף, זא מאכט ער עס פֿערוועכּלירן; נאך ר"ש בלייבט עס געאיינגעט. וואדר עס אויף דען כאדען פֿערגאסען אונד ווידער אויפֿגעזאמעלט, זא איזט עס פֿערוועכּלירן. האט מאן דאס בלוט אויף דיא אלטאר־ראמפע, אדער ניכט געגען דיא אלטאר־גרונדלאגע גע־שפרענגט, אדער דיא אונטען אנצוברינגענדען (שפרענגונגען) אָבען, אונד אומגעקעהרט, אנגעבראכּט, אדער דיא איכּ איננערן[3] אנצוברינגענדען אויסערהאלב, אונד אומגעקעהרט, זא איזט דאס אפֿפֿערפֿליישׁ פֿערוועכּלירן, אבווהאהל מאן דורך דאס עסטען דאפֿאן ניכט אויסראטטונג פֿערווירקט.

(ג) וועו מאן דאס אפֿפֿער שלאכּטעט, מיט דעם געדאנקען דאס בלוט אויסערהאלב אדער איינען טהייל דאפֿאן אויסערהאלב צו שפרענגען, דיא אפֿפֿערשטיקקע אדער איינען טהייל דערזעלבען אויסערהאלב אויפֿצורעכּפֿפֿען; דאס פֿליישׁ אדער איינע אליפֿע גראס דעם פֿליישׁעס אויסערהאלב צו עסטען, אדער איינע אליפֿע גראס פֿאן

פרק ב אונין. מיזמת לו מת שמחוייב להתאבל עליו כל יום המיתה קרוי חתן, ואסור לאכול בקדשים ומדאקרי התורה באכילה ילפינן בק"ו משה עבד חלל חתן מכ"ג: וטבול יום. בטומאה שלא הוזרך לקרבן: ומחוסר כפורים. כ"ה שמיעת כפתות מד' בגדים וכ"ג שמיעת כפתות מח' בגדים, וק"ס מיותר בגדים כמי פסול, וכן משה רי' דכר תוכן כיון דצרו לכתובת לו מכנסים פסול, הלכך כהן בשעת עבודה לא רי' מכיח תפילין של יד, אבל של ראש היה מכיח שהי' מכיחן כיון למנוחת: רחוץ ידים. וקדר קדוש ידים ורגלים ולא עומד ולא יושב אלא כפוף מכיח ידו הימני' על רגלו הימנית וידו השמאלית על רגלו השמאלית ומשפשף רגליו בידיו כשעה שמקדש, ואיכו רשאי לקדש בתוך הכיור אלא מקדש מן המים היוצאים מן הכיור וכל המימות כשרים לקדש: ערל. כהן שאחו ערלתו מחמת מילה: טמא. זו ואע"ל זו קתני, דהא כבר הנח טבול יום: יושב. דאין שירות אלא מעומד: ע"ג כלים דרנפת העזרה דוד קדשוה כמו כלי שרת מה כ"ש צריך שלא יהיה דבר חוצן בין כ"ש לכהן בשעת עבודה, אף רגפה לא יהיה דבר חוצן ולא מבשי כלים שאיכן מין בשר אלא לפי' כהמה שניה מין בשר ול"מ בהמה שאיכו מין אדם לפי רגלי תכירו חוצץ: כשבח. שאיכו מקוס מתן דס או במוצא שלא כנגד היקוד ומ"מ הפר קרי בי' ולקח דס מהפר עצמו ולא מן הארץ: הכבש. שאיכו מקוס מתן דס או במוצא שלא כנגד היקוד ומ"מ בהפרו הבעלים אלא שאין הבשר בהכל וכן הייתכן למטה ומותכן בפנים: למטה. מהקוט הסיקרא שבחמנע המוצא בי' חגור, והרמוס המותכן בפ' אמות בעליוכות הקרחים ניתכן למעלה: בפנים. על מוצא הזבח או אל מבית ק"ק פסול ואסור בהכילה ואין בו כרת, אס כתן בעתנו' הללו במקבת חוץ לזמנו אין בו כרת הוחיל ולא שריכן הבשר בהכילה: (ב) הזבח.

---

[1]) דעם כאך ניכט דיא זאכּען מוכטערגעהאלטען וויזט. [2]) דער כאך דיא רייכינונגס־אפֿפֿער זו בריכגען האט. [3]) וויא דען גאלדענען אלטאר.

דַּם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזוֹר הַבָּשָׂר וְיַקְבֵּל: (ב) קִבֵּל
הַבָּשָׂר וְנָתַן לַבָּסוּל, יַחֲזוֹר לַבָּשָׂר. קִבֵּל
בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ, יַחֲזוֹר לִימִינוֹ. קִבֵּל
בִּכְלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן בִּכְלִי חוֹל, יַחֲזוֹר לִכְלִי
קֹדֶשׁ. נִשְׁפַּךְ מִן הַכֶּלִי עַל הָרִצְפָּה וְאַסְפוֹ,
בָּשָׂר. נִתְּנוּ עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד
הַיְסוֹד, נָתַן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לְמַעֲלָה,
וְאֶת הַנִּתָּנִין לְמַעֲלָה לְמַטָּה, אֶת הַנִּתָּנִין בְּפָנִים
בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם
הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזוֹר הַבָּשָׂר וְיַקְבֵּל: (ג) הַשּׁוֹחֵט
אֶת הַחַיָּה לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל,
וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר.
ר״א פּוֹסֵל. לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל,
וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, פָּחוֹת
מִכַּזַּיִת, כָּשֵׁר. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר
כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה
מִצְטָרְפִין: (ד) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחַיָּה לֶאֱכוֹל
כַּזַּיִת מִן הָעוֹר, מִן הָרוֹטֶב, מִן הַקֵּיבָה,

(ב) קיבל · הפסולים תוך מפסול טומאה: שקבלו · או הוליכו או זרקו את הדם ע״מ לאכול או להקטיר תוך לזמנו או תוך למקומו; אם יש · בכשיעור עוד דם בבשר: הכשר · לפי שהלו חיכן רחוין לעבודה, וחין המחשבה פוסלת אלא כמי שרחוי לעבודה: (ב) יחזיר לכשר · ולא מיפסל כמה שנתן לפסול כיון שלא הוליך הפסול; כתנו · הפסול ע״ג הכשר או שלא כנגד היסוד: יחזיר · וכריבא דת״ק בריש ס״ק הך דתזו לעבודת נכור כגון טמא, רחוי לכתחלה בנכור הלכך גבי יחיד חיבא הקנת' כחזרה כשאין הטמא רחוי לטמא הכלי, תבל שמאל דלא תזי חימא דלית ליה תקנתא כחזרה, וח״ת שמאל ס״ח אית לה תקנתא בחזרה שכן יש בה הכשר כי״ס שכוטל המחתה בימינו וסכף כשמאל, אבל כלי חול חימא לא, וח״ת כלי חול דתזו לקדשינהו תבל הך חימא לא, כריבא: (ג) ר״ח פוסל · דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח וכ' תכילות הכתוב מדבר ע' תכילת מדם שהם הבריים וח' תכילת המזבח שהוא הקומץ, ומדמקישינהו בלשון תכילה לומר לך כשם שפוסלת תכילה מדם לדם, שהם חשב על הבריים לאכלם תוך לזמנו או תוך למקומו, ותכילת המזבח כגון הקומץ הם חשב עלי להקטיר תוך לזמנו או תוך למקומו, כך פוסלת מחשבת תכילת מדם למזבח, כגון הם חשב על הבריים להקטירן תוך לזמנו כו' ורבנן סברי להכי מקישינהו בלשון תכילה, לומר לך מה תכילה בכזית לף מחשב' הקטרה בכזית לעולם תכילה כתורתה מחשב, קומץ למזבח ובריים לאדם: לאכול · תוך לזמנו או תוך למקומו: (ד) כעור · תוך מהשער הלני' שהיא רחוי לתכילה:

בלוט דא איזט, דער גאאיינגעטע פריסטער עס אויפֿאנגען (אונד דארברינגען). (כ) דאט איין גאאיינגעטער דאס בלוט אויפֿגאפֿאנגען אונד אייניעם אונגאאיינגעטען גאגאבען, זא קאן ער עס ווידער אין דיא דאנד דעס גאאיינגעטען איבערגאבען. דאט עס אייניער מיט דער רעכטען האנד אויפֿגאפֿאנגען, אונד אין דיא לינקע גאטטאן, זא קאן ער עס ווידער אין דיא רעכטע טהון. דאט ער עס מיט הייליגען גאפֿעסען אויפֿגאפֿאנגען אונד אין אונדהיילינג- גאטהאן, זא קאן ער דאס בלוט ווידער אין דיילינג טהון. איזט דאס בלוט אוים דעם גאפֿעסע אויף דען פֿוסבאדען פֿאר- גאססען, אונד מאן האט עס אויפֿגאזאממעלט, זא בלייבט דאס אפֿפֿער גאאיינגעט. האט דער אונגאאיינגעטע עס אויף דיא ראמפע גאשפרענגט, אדער ניכט אויף דיא אל- טארגרונדלאגע, אדער וואס אונטען אנצוברינגען איזט, אבען אנגאבראכט, אדער וואס אבען אונטען, וואס איננער- האלב אויסאראהאלב, אדער וואס אויסאראהאלב איננראהאלב, זא קאן איממער דער גאאיינגעטע, ווען נאך לעבענסבלוט אים טהירע איזט, פאן נייעם אויפֿגאפֿאנגען (אונד עס דארבינגען). (ג) ווען מאן דאס אפֿפֿער שלאכטעט מיט דער אבוזיכט, עטוואס ניכט גאוואהנליך צום עסאן אדער צום אויפ- דעמפֿען גאאיינגעטאס, (אויסער ארט אדער צייט) צו עסאן אדער אויפֿצודעמפֿען, זא בלייבט דאס אפֿפֿער גא- אייגעט. ר' אליעזר ערקלארט עס פֿיר פֿאראוארפֿליך. בעטראפֿט עס אבער טהיילע, דיא גאוואהנליך צום עסאן אדער אויפֿדעמפֿאן דינען, זא איזט עס בייא וואנגער אלס איינ אליפֿע גראס, נאך גאאיינגעט; אונד עבען זא, ווען דיא אבוזיכט ווער, איינ האלבע אליפֿע גראס צו עסאן, אונד איינ האלבע אליפֿע גראס אויפֿצודעמפֿאן ווייל עסאן אונד אויפֿדעמפֿאן ניכט צוואממענגערעכנעט ווערדן. (ד) ווען מאן דאס אפֿפֿער גאשלאכטעט, אום איינ אליפֿע גראס פֿאן דער הויט, פֿאן דער בריהע, פֿאן דעם אנזאטץ אים טאפֿפֿע, פֿאם האארפֿלאכס, פֿאן

קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, זֶה הוּא שֶׁלֹּא כָּרָאוּי בְּמַחְשָׁבָתוֹ: (ה) לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בָּחוּץ וְכַזַּיִת לְמָחָר, כַּזַּיִת לְמָחָר וְכַזַּיִת בָּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת בָּחוּץ וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר וְכַחֲצִי זַיִת בָּחוּץ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אָמַר יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, אִם מַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן קוֹדֶמֶת לְמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְאִם מַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קוֹדֶמֶת לְמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָ"א זֶה וְזֶה פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

אדער אומגעקערט, אדער איינע פֿאַן אללען פֿיערען ניכט אונטער דעם רעכטען נאכטען געשעהען איז, — זא דייסט דאס דאס עולויבט־מאכענדע איז ניכט נעזעטצ־ליך דאראגעבראכט. (ה) איז דער נעדאנקע: איינע אליפֿע גראס אויסערהאלב אונד איינע אם פֿאלגענדען טאגע אדער אומגעקערט, אדער איינע האלבע אליפֿע גראס אויסערהאלב אונד איינע האלבע אליפֿע גראס אם פֿאלגענדען טאגע, אדער אומגעקערט, צו עסטען, זא איז עס פֿערוועכסליך אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. ר' יהודה זאגט: דיא רעגעל איז, וואן דער נעדאנקע דער צייט דעם דעם ארטעם פֿארגעהט, איז עס אונווירדיג, אונד מאן פֿערווירקט דאמיט אויסראטטונג; וואן אבער דער דעם ארטעם דעם דער צייט פֿארגעהט, זא איז עס פֿערווערפֿליך אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. דיא געלעהרטען זאגען: אין ביידען פֿעל־לען איז עס נור פֿערווערפֿליך אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. — איז דער נעדאנקע, (אויסער צייט אונד ארט) איינע האלבע אליפֿע גראס צו עסטען אונד איינע האלבע אליפֿע גראס אויפֿצוצומפֿען, זא בלייבט דאס אפֿפֿער גע־איגנעט, דען דאס עסטען אונד אויפֿ־דעמפֿען ווירד ניכט צוזאממענגערעכנעט.

פ ר ק ג

כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשְּׁחָטוֹ שְׁחִיטָתָן בְּשֵׁרָה, שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בַּזָּרִים, בַּנָּשִׁים, וּבַעֲבָדִים, וּבְטֻמְאִים, אֲפִילוּ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיוּ טְמֵאִים נוֹגְעִים בַּבָּשָׂר, לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים בְּמַחְשָׁבָה, וְכֵן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ

וואן איינע דער צום אפֿפֿערן אונגעאייגנעטען פֿערזאנען, דאס שלאכטען פֿערריכטעט דאבען, זא איזט דיס גילטיג. דען דאס שלאכטען דארף געשעהען פֿאן ניכט־פֿריסטערן, פֿרוין, שקלאפֿען, אונד איזט גילטיג זעלבסט פֿאן אונרייגען אונד זאגאר בייא אללערהיי־ליגסטען אפֿפֿערן, נור דאס דיא אונרייגען דאס פֿליישׁ ניכט בערירען דירפֿען. דאהער קענגען דיזע דורך געדאנ־קען דאס אפֿפֿער פֿערווערפֿליך מאכען. האט אבער איינער דערזעלבען דאס בלוט אויפֿגעפֿאנגען אויף אויסער צייט אדער ארט, זא קאן, וואן נאך לעכצנס־

וקטורת. וכל שאר זבחים דכשרים שלא לשמן לית לן שלא לשמן, מוציא מידי פגול: (ה) כזית בחוץ. כייכו דר' דתמרן אלא דריש מיירי בשתי עבודות, ששחט ע"מ לאכול כזית בחוץ וקבל ע"מ לאכול כזי' למחר וכלן מיירי בעבודה ג' ששחט ע"מ לאכול כזית למחר וכזית בחוץ ר"י אומר כו'. דלית ליה לר"י דמחשבת שאר פסולי' מוציאה מידי פיגול ואע"ג קדש פסולו לפגולו, ובעבודה ג' כמי פליג דלית ליה תפוס לגון רשאי: כאלו זיל כו' ושניהם חוץ לזמנו חוץ למקומו:

פרק ג ששחטו. וה"ה אפי' לכתחילה שוחטין, דמקבלה וחילך מצות כהונה, אלא משום טומאה בלבד נקט לשון דיעבד דטמא לכתחלה לא יעשה שמא יגע בכשר, ואיירי בטמא בשרץ או בשאר טומאות שאינו מטמא הסכין ועומד חוץ לעזרה ושוחט בעזרה דרך גגות ועליות שלא כתקדמו, דלא יתכן שיהיה הסכין כ"כ תרוך מן הר הבית עד העזרה, דהא ע"כ תורך קל"ו ואין ט"ו ככנס לע"כ, מ"כ שנגע או שעבר וכנס לעזרה, מ"כ אפי' בטמא מת וכגון שסדק קרומית של קנהו שהט בה אבל בסכין לא, שטמא את מטמא את הסכין לגיות אב הטומאה והסכי' מטמא את הכשר ואע"ג דהם קדשים אינו מכשיר תוכה דקדם מכשרת, מ"כ שהעבירה כשר, ועדיין משקה טופח עליה כשעת שחיטה: לפיכך. הואיל ורוב' לעבודה

פ ר ק ד

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, כָּל הַנִּתָּנִין עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, שֶׁאִם נָתַן מַתָּנָה אַחַת, כְּפֵּר, וּבַחֲטָאת שְׁתֵּי מַתָּנוֹת · בְּה״א, אַף חֲטָאת שְׁנֵי מַתָּנָה אַחַת, כְּפֵּר, לְפִיכָךְ אִם נָתַן אֶת הָרִאשׁוֹנָה כְּתִקָּנָהּ, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לִזְמַנָּהּ, כִּפֵּר · נָתַן אֶת הָרִאשׁוֹנָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לִמְקוֹמָהּ, פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת: (ב) כָּל הַנִּתָּנִין עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, לֹא כִפֵּר, לְפִיכָךְ אִם נָתַן כֻּלָּן כְּתִקָּנָן, וְאַחַת שֶׁלֹּא כְתִקָּנָהּ פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת: (ג) אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל, הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה, וְהַקְּטוֹרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ (נ״א וּמִנְחַת נְסָכִים) וְהַדָּם וְהַנְּסָכִים הַבָּאִים בִּפְנֵי עַצְמָן, דִּ״ר מֵאִיר, וַחֲכָ״א אַף הַבָּאִים עִם הַבְּהֵמָה · לוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע, ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, וְר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, שֶׁדַּם

כ״ש לְעַזְרָה: וְעַיֵּן פְּאַת דְּעַן אוֹיף דְּעַן אוֹיסְעֶרְן אַלְטָאר צוּ מַאכְּעַנְדְּעַן שְׁפְּרֶענְגוּנְגְּעַן כְּאַן נוּר אֵיינֶע גְּעְמַאכְט הָאט, גִילְט דִיא זִיהְנוּנְג; בֵּיים עֲנְדַאפְּעָר זִינְד צְווֵיי עֶרְפָאדֶערְלִיךְ · ב״ה לְעַזְרָה; אוֹיךְ בֵּיים זִינְדִּ־ אַפְּעָר גִילְט דִיא זִיהְנוּנְג, וְוְעַן נוּר אֵיינְע גְּעְמַאכְט אִיזְט; דַאהֶער אוֹיךְ, וְוְעַן דִיא אֵיינֶע גְּעהֶעְרִיג אוּנְד דִיא אַנְדֶערֶע אוֹיף אוֹיסֶער זִיינֶער צַייט גְּעשֶׁעהֶן אִיזְט · גְּעשֶׁאהְ אַבְּער דִיא עֶרְשְׁטֶערֶע אוֹיף אוֹיסֶער זִיינֶער צַייט, אוּנְד דִיא צְווֵיי־ טֶע אוֹיף אוֹיסֶער זִיינֶעם אָרְט, זֶא אִיזְט עֶס אוּנְווִירְדִיג, אוּנְד מָאן פְּעְרְווִירְקְט דְּעְסְהָאלְב אוֹיסְרַאטְטוּנְג. (ב) וְוְעַן אֶן דְּעַן אוֹיף דְּעַן אֵיינְעֶרְן אַלְטָאר צוּ מַאכְּעַנְדְּעַן שְׁפְּרֶענְגוּנְגְּעַן אוֹיךְ נוּר אֵיינֶע אוּנְטֶערְלַאסְּעַן וְוָארְדְּעַן, זֶא אִיזְט קֵיינֶע זִיהְנוּנְג; וְוְעַן דַאהֶער אַלְלֶע גְּעהֶעְרִיג, אוּנְד אוֹיךְ נוּר אֵיינֶע אוּנְגְּעהֶעְרִיג גְּעשֶׁעהֶן אִיזְט, זֶא אִיזְט דַאס אַפְּפֶּער פְּעְרְווִירְפְּלִיךְ, אַהְנֶע יְעדֶאךְ אוֹיסְרַאטְטוּנְג נַאךְ זִיךְ צוּ צִי־ הֶען · (ג) פְּאלְגֶענְדֶע דִינְגֶע פְּעְרַאנְלַאסְּעַן קֵיינֶע שׁוּלְד וְוְעְגֶען אוּנְווִירְדִיגְקֵיט: דִיא הֶאנְדְּפָאלְל פְּאם שְׁפֵּייזְעאַפְּעָר, דְּעְר וַוייהְרוּיךְ, דַאס רַייכְּעְרְווַארְק, דַאס שְׁפֵּייזְעאַפְּעָר, דְּעְר פְּרִיסְטֶער, דַאס דְעְס גְּעוֶואלְבְטֶעְן הָאהְן פְּרִיסְטֶערְס, (דַאס דְעְס טְרַאנְקאַפְּעָרְס), דַאס בְלוּט, דִיא פֵּיר זִיךְ אַלְלֵיין דַאְרְצִיבְרִיגְעְנְדְּעְן טְרַאנְקאַפְּעָר; זֶא ר״ע. דִיא גְּעלְעְהְרְטֶעְן זָאגְעְן: אוֹיךְ דִיא צוּגְלַייךְמִיט דְעְם פֵּיהֶע דְּאְרְגְּעְבְּרַאכְּטֶעְן· דַאס לוֹג עְהְל דְעְס אוֹיסְזְעְטְצִיגְעְן בְּעְווִירְקְט, נַאךְ ר״ש, אַלֶם אוּנְווִירְדִיגְעְס קֵיינֶע שׁוּלְד; נַאךְ ד״מ, וְוִירְד מָאן שׁוּלְדִיג, וְוִיל דַאס בְלוּט

פרק ד׳ חַחִיצוֹן · יֵשׁ מִכֹּחַ שְׁטַעְנְוִי׳ ד׳ מִתְּנוֹת, וְיֵשׁ מִכֹּחַ שְׁטַעְנְוִי מְתַּנָּה אַ׳, וְהַשְּׁתָּא קָאֲמַר דְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ נִתַּן חֲלַשׁ אַ׳ כְּדַעֲבַד כַּפֹּר : לְפִיכָךְ · כֹּל הַזְּבָחִים לְכ״ע, לְכ״ם שֶׁאֵר הַזְּבָחִים חוּץ מִן הַחַטָּאת ; חוּץ לִזְמַנָּהּ · כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁכִּילַּת כַּפֹּר חוּץ לִזְמַנָּהּ ; כִּפֵּר · וְכִפֵּר הַקְּרֶבֶן לְיָקֵר ע״י מַתָּנָה רִאשׁוֹנָה ; פִּגּוּל · שֶׁהֵרֵי הוֹקְבַּע כְּרִאשׁוֹנָה שֶׁקְּרֵבוּ כָּל מְתִירָיו, וְהֵא דְּלֹא תָכֵי לֵיהּ בְּעִדְּיוֹת גַּבֵּי קוּלֵי ב״ש וְהוּמְרָא ב״ה, דְּלְכ״ם לֹא פִּיגֵּל חֲלַשׁ כ״ש כְּשֶׁהֵיכֵן מְשׁוּם דְּכִי לְתַשְׁיל כְּכַה״מ לְעֵכִּין אַס כֵּהֵן מַתָּנָה אַ׳ כַּחֲטַאת וְנִשְׁכַּח הַדָּם אַס סַכַּשׁר וְהַתְּמוּרִי מוּתָרִין וּפְקְלוּ בְּ״ם וְכ״ם הַתִּירוּ וְה״ל כ״ם לְהוּמְרָא ; מִן לִמְקוֹמָהּ · חֲפֵי׳ מִן לִמְקוֹמָהּ דְּהוּא פָּסוּל אַחַר הֵימֵי מוּנִיתוֹ מִידֵי פִּגּוּל : (ב) סְכִימֵי · דְּלֹא כַּר״ם כַּמ״ד ; שְׁלֹשׁ כַּתְקָנָה · כְּמַשְׁמָעוֹ מִן לִזְמַנָּהּ פָּסוּל שְׁלֹשׁ הוֹתֵר בְּרִאשׁוֹנוֹת וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, שְׁאֵין מְפַגְּלִים בְּחֲלֵי מַתִּיר : (ג) שְׁאֵין חַיָּבִי׳ · כָּרֵת כְּחֲלֵי מִזְבֵּחַ פִּגּוּל : הַקּוֹמֶץ · הָא קָמַן ע״מ לְהַקְטִיל מְרִיחַ לְמַתָּר וְכִתְפְּגְלָה הַמַּכְתָּה שְׁאֵינָהּ כְּחֲלֵי חֲלַשׁ לְיוֹם וְלַיְלָה, אֵין הַמּוֹכֵל אֶת הַקּוֹמֶץ חַיֵּיב כָּרֵת, שְׁאֵין פִּגּוּל חֲלַשׁ עַל דְּבַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִי׳ אֲחֵרִים דִּילְפִינַן מִזְּבָחִים, מַה זְּבָחִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מַתִּירִי׳ אֵין לְחַדֵּשׁ כֵּן לְמִנְחָה שֶׁהַדָּם מַתִּיר הַתְּמוּרִים לְמִזְבֵּחַ וְהַתְּמוּרִי מַתִּירִי׳ הַכֹּשֵׁר לְחַדֵּשׁ, אַף כָּל כּוֹ לְהַפּוּקִי הָכָךְ שֶׁאֵין עַצְמָן מַתִּירִי׳ לְאֲחֵרִים : וְהַלְבוֹנָה · מַתִּירָה אֶת הַמַּכְתָּה כְּמוֹ הַקּוֹמֶץ ; וּמִנְחַת כֹּהֲנִים · כְּדַבַּת כֹּהֲנִים כּוּלָּה כְּלִיל וְאֵינָהּ נִקְמֶצֶת, דְּחַלּוּ מִנְחַת כֹּהֵן חוֹטֵא פְּלִיג ר״ם בְּרַפ״ג דְּמִנְחוֹת וְסִ״ל דְּנִקְמֶצֶת : כֹּהֵן מָשִׁיחַ · מִכִּיתֵי כ״ג שֶׁהִיא קְרֵיבָה כְּכָל יוֹם מִקַּיִּיתָה כְּנוּקְבָּה וּמִקַּיִּיתָה כְּעֶרֶב · וּמִנְחַת נְסָכִים לְ״ג דְּמִפְלִיג פְּלִיגִי כָּה, וְיֵשׁ לְחַלֵּק כֵּין כָּאן עִם הַזֶּבַח לְכָאן כַּפ״ע ; כַּפ״ע · כְּגוֹן שֶׁהִתְגַּדֵּב

מִן הָאַלָּל, מִן הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפַיִם, מִן הַקְּרָנַיִם, חוּץ לִזְמַנּוֹ אוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, בָּשָׂר, וְאֵין חַיָּבִים עָלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא: (ה) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמּוּקְדָּשִׁין לֶאֱכוֹל שָׁלִיל אוֹ שַׁלְיָא בַּחוּץ לֹא פִגֵּל. הַמּוֹלֵק הוֹרִים בִּפְנִים לֶאֱכוֹל בֵּיצֵיהֶם בַּחוּץ, לֹא פִגֵּל. הָלַב הַמּוּקְדָּשִׁין, וּבֵיצֵי תּוֹרִים, אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא: (ו) שְׁחָטוֹ עַל מְנָת לְהַנִּיחַ אֶת דָּמוֹ אוֹ אֶת אֵמוּרָיו לְמָחָר, אוֹ לְהוֹצִיאָן לַחוּץ, ר' יְהוּדָה פּוֹסֵל, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. (שְׁחָטוֹ) עַל מְנָת לִתֵּן עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא בְּנֶגֶד הַיְסוֹד, (לִתֵּן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה), אֶת הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין בַּחוּץ בִּפְנִים, שֶׁיֹּאכְלוּהוּ טְמֵאִים שֶׁקִּרִיבוּהוּ טְמֵאִים, שֶׁיֹּאכְלוּהוּ עֲרֵלִים, שֶׁקִּרִיבוּהוּ עֲרֵלִים, לְשַׁבֵּר עַצְמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ נָא, לְעָרֵב דָּמוֹ בְּדַם פְּסוּלִין, בָּשָׂר, שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְהַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁלֹּא לִשְׁמָן:

דעז קנאבעז, פאן דעז זעדנעז, פאז דעז קלויעז, פאז דעז הערנערן צור אונערלויבטען צייט אונד אם אונרעכטען ארטע צו עסטען, זא בלייבט עס געאיגנעט, אבער מאן ווירד דורך זאלץ ניכט שולדיג וועגען אונווירדיגעס איבריגגעבליבענעס, אדער אונריין • (ס) וועד געהיילטע טהירע געשלאכטעט האט, מיט דעם געדאנקען, דעסטען עמבריא אדער נאכגעבורט אויסערהאלב צו עסטען, מאכט זיא*) ניכט אונווירדיג. עבען זא וועד טורטעלטויבען אים איננערן אבקנייפט אום דערען אייער אויסערהאלב צו עסטען; וועגען מילך דער געהיילטען טהירע, אונד אייער דער טויבען ווירד מאן ניכט שולדיג וועגען אונווירדיגעס, איבריג גליבענעס, אדער אונריין • (ו) וועז מאן דאס אפפער נעשלאכטעט מיט דעם געדאנקען, דעסטען בלוט אדער אפפערשטיקקע אויף דען פאלגענדען טאג ליגען צו לאסטען, אדער אויסערהאלב הינויסצוברינגען, זא ערקלערט עס ר' יהודה פיר פערווערפליך, דיא געלעהרטען פיר גייגנעט • דאכטע מאן דאביא, דאס בלוט אויף דיא ראמפע אדער ניכט נעגען דען גרונד צו שפרענגען, (וואס אונטען אנגעבראכט ווערדען מוס, אבען אנצוברינגען, אדער אומגעקעהרט) וואס איננערהאלב אנגעבראכט וועדען מוס אויסערהאלב אנצוברינגען, אדער אומגעקעהרט; אדער דאס עס אונרייניע עסטען, אדער דארברינגען זאלען; דאס עס אונבעשניטטענע עסטען, אדער דארברינגען זאלען; אדער, קנאבען דעם פסח־אפפערס צו צערבעכען, האלבגעבראטען דאפאן צו עסטען; דעסטען בלוט מיט דעם בלוטע פאן פערווערפליכען אפפערן צו מישען; זא בלייבט עס גייגנעט; דען דער גענאנקע מאכט נור פערווערפליך, וועז ער אויף אויסער צייט אונד ארט געהט, אונד פסח־אונד זינד־אפפער ניכט אונטער אירעם נאמען געשלאכטעט זינד.

הרוטב • המרק : קיפח • תכלין דק דק שכשולי הקדירה : האלל • שיורי הבשר הנדבקים בעור בשעת הפשטה ל"ב גיד הנותר שהוא קשה ואיכה רעוי לאכילה ; הקרנים, כטלפים . ופי' מה שיש בכן קרוב לבשר שבשחוטי' לותו יוצא דם ; ואין מייבי' . אם היה הזבח פגול ואכל מאלו : וטמא • אם אכל מ' מאלו וכטומאת הגוף חייב חייב : (ה) המוקדשי' . כל שיכא בהקט אחי ליפצא מיירי בקבעות : שליל • שבמעיים : שלי' . העור המופיע את הולד דלאו מגופיה דזבח הן : לא פיגל . ס"ק דשוחט לאכול שליל כו' חוץ למקומו לא פסול ואם קשה לאכול מהן חוץ לזמנו לא פיגל : תלב המוקדשי' . אם פיגל בזבח ואכל מחלב שבדיעה לא מחייב דלאו גופיה דזבח הוא ; (ו) למחר • לא שיקטירם למחר דהאי מחשבת חוץ לזמנו ופגול גמור הוא, הלא להניח ולא להקטירם כלל ; פוסל . כשם שאם הניח דם למחר פסול דדם נפסל בשקיפת החמה כך אם חשב עליהן להניחם למחר פסול ; מכשירין • כגון דלא חשב לא להקטיר ולזרוק חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והא דלא פסל ר' כאחשבת בדמי' שהכהן למטה לאחו לותם למעלה, הואיל ואם עשה כן פסל, משום דס"ל לר"י דמקשה לזרוק הדם על המזבח אפי' שלא במקומו כאלו חשב לזרוק במקומו;

*) וועז נאכמאלם דער נעדאנקע חויף חויפער זיינער צייט היכזוקאממט.

לְשֵׁם חֻטְּאוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אַף מִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, כָּשֵׁר, שֶׁהוּא תְּנָאִי בֵּית דִּין, שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד:

דעם נאמען דער בעטרעפֿענדער וינדט. ר' יוסי זאגט: אויך ווען דער דאַרבריגענדע קיינס פֿאַן דיזען אים זיינע געהאבט האט, איז דאס אפֿילו געאייגנעט, דען עס איז שטילל־שוויגענדע גערעכטליכט בעדינגונג, דאס דער געדאנקע נור בייַם דינסטטהוענדען בעאכטעט ווירד.

פ ר ק ה

אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, דָּמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרוֹכֶת, וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב, מַתָּנָה אַחַת מֵהֶם מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב: (ג) פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל הַפָּרוֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב, מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִשְׂרָפִין

וועלכעס זינד דיא ערטער, ווא דיא אָפּפֿער געשלאכטעט ווערדען? דיא אללערהיליגסטען וועדען אן דער מיטטערנאכטסזייטע געשלאכטעט. דער פּאַרר אונד ציגענבאק אם פֿערזעהנונגספֿעסט וועדען אן דער מיטטערנאכטזייטע געשלאכטעט, אונד דאס בלוט ווירד אין דיא דינסט געפֿעסע אן דער מיטטערנאכטזייטע אויפֿגעפֿאנגען. דיזעס בלוט מוס צוויישען דען שטאנגען, אונד אויף דען פּאַרהאנג, ווא אויך אויף דען גאלדענען אלטאר געשפרענגעט ווערדען; ווען איינע דער שפרענגונגען פֿעהלט, הינדערט עס דיא פֿערזעהנונג. דאס איבעריגבליבענע בלוט גיסט דער פריסטער אויס, אן דען באַדען דער וועסטליכען זייטע דעס אייסערן אלטארס. ווען עס אונטערבליבען, ווירד דיא פֿערזעהנונג דאדורך נים גע־הינדערט. (ב) דיא פּאַררען אונד ציגענבעקקע, דיא מאן נאכן פֿערברענט, מיסען אן דער מיטטערנאכטזייטע געשלאכטעט, אונד איהר בלוט אין דיא דינסט געפֿעסע דאזעלבסט אויפֿגעפֿאנגען ווערדען. איהר בלוט ווירד אויף דען פּאַרהאנג אונד אויף דען גאלדנען אלטאר געשפרענגט. ווען איינע דער שפרענגונגען פֿעהלט, הינדערט עס דיא פֿערזעהנונג. דאס איבריגעבליבענע בלוט ווירד אן דען באדען דער וועסטליכען זייטע דעס אייסערן אלטארס אויסגעגאסען; ווען עס אונטערבליבען, הינדערט עס דיא פֿערזעהנונג נים. זאוואהל דיזע אלס

תהיכות גליות כגחלים: ריח. לתפוקי חס שחטן לגלגן תחלה חוץ למערכה, דתו לית מתקי ריח; כיחוח. כמת רוח להקכה שלמר וכעשה רלוכו: חטח. חטח שחביהו עליו; בלבו. חלה שחטו שתם; תכלי ב"ד. שיחוט שתם ולח ליתה לגמן דלמח לחי למיתר שלח לגמן; העובד. הלכך מי היה חומר שלח לגמן חף כי חמרו הכעלים לגמן לחו מדי דלחו בדדכי תליח מלתח:

פרק ח איזהו. כחיזה מקום שוחטין הזבחים: ק"ק. עולות חטחת ושמות וזבחי שלמי נבור; שחיטתן בצפון לח תני הכח וקבול דמן בכ"ש בלפן דהח כולהו קבלת דמן בלפון במקום שחיטה מצו כדחיכח לשמות של מנורה שהכהן היה מקבל מקל: מדם החטח בכפו שב' ילכך וכהן מה לקיח' כעלמו של כהן לף כתיבה כו' מש"ה לח תני בכ"ש משום דחין קבול דמן שוה, ומשום דלח סגי בלח קבלה כלי שלאחר שקבל כהן מקלת דם בידו, היה כהן חחר מקבל הדם בכלי מש"ה תני בפדיח החטח מנורת קבול דמן בכ"ש בלפון, ולפן נקרח מכוהל המזבח לפונה עד כותל העזרה והוח כ' חמה וחלי וכל שבלגד הרוחב הזה מכותל החולם עד כותל המזרחי שהוח ע"ו חמה: פר ושעיר שהן חטחות לח"ב דלפון בשולה הוח דכתיב מקדיש לחטחת חיידי דחתיח מדרשה מכיבח ליה וחטחת פנימות חיידי דכפיס דמן לפני ולכיוס מכיבח ליה ות"ק דמיתיבי לשחר חטחת ג' טעון. לשון זורק: סזיה כו'. עומד בין כ' כדי חרון ומזה חחד למעלה ושבע למטה כנגד עובי' של כפורת ולח היו נוגעים בה: מערבי. דכתיב לל יסוד המזבח חשר פתח חהל מועד וחהל מועד למערבו של מזבח: לח נתן. שירי הדם ליסוד: (ב) הנשרפים. פר העלם דבר ופר כהן משיח שחינן כחכלין: ושעירי. שעירי עכו"ם: הפרוכת. ז'

הָאָשָׁם מַתִּירוֹ, וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִים בֵּין לָאָדָם בֵּין לַמּוֹבֵחַ, חֲבֵירוֹ עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל: (ז) הָעוֹלָה דָּמָהּ מַתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לַמּוֹבֵחַ, וְעוֹרָהּ לַכֹּהֲנִים. עוֹלַת הָעוֹף דָּמָהּ מַתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לַמּוֹבֵחַ, חֲמָאת הָעוֹף דָּמָהּ מַתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לַכֹּהֲנִים, פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, דָּמָן מַתִּיר אֶת אֲמוּרֵיהֶן לַקֶּרֶב. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵינוֹ עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן כַּשְּׁלָמִים, אֵין חֲבֵירוֹ עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל: (ח) קָדְשֵׁי עֲכוּם אֵין חֲבֵירוֹ עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא, וְהַשּׁוֹחֲטָן בַּחוּץ פָּטוּר, דִּ"ד מֵאִיר, (נ"א ר' שִׁמְעוֹן). ר' יוֹסֵי מְחַיֵּב. דְּבָרִים שֶׁאֵין חֲבֵירוֹ עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, חֲבֵירוֹ עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם נוֹתָר, מִשּׁוּם טָמֵא, חוּץ מִן הַדָּם. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּדָבָר שֶׁדַּרְכָּן לְהֵאָכֵל, אֲבָל בְּגוּן הָעֲצָמִים, וְהַלְּבוֹנָה, וְהַקְּטוֹרֶת, אֵין חֲבֵירוֹ עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם טָמֵא: (ט) לְשֵׁם שְׁשָׁה דְּבָרִים הַזֶּבַח נִזְבָּח, לְשֵׁם זֶבַח, לְשֵׁם וְזִבְחֵי, לְשֵׁם הַשֵּׁם, לְשֵׁם אִישִׁים, לְשֵׁם רֵיחַ, לְשֵׁם נִיחוֹחַ, וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם

דעם זינדאפּפֿערס עס ערלויבט מאכט, אונד אללעס וואס דורך עטוואס אנדערעס ערלויבט געמאכט ווירד, זייא עס פֿיר מענשען, זייא עס פֿיר דעז אלטאר, בעווירקט שולד וועגען אונווירדיגעס. (ד) פֿאם גאנצ=אפּפֿער מאכט דאס בלוט=שפּרענגען דאס פֿלייש פֿיר דען אלטאר, אונד דיא הויט פֿיר דיא פּריסטער ערלויבט; פֿאם גע=פֿליגעל גאנץ=אפּפֿער מאכט עס דאס פֿלייש פֿיר דען אלטאר ערלויבט; פֿאם געפֿליגעל=זינד=אפּפֿער מאכט עס דאס פֿלייש דען פּריסטערן ערלויבט. פֿאן דען צו פֿערברענעני=דען שטירען אונד ציגען=בעקקען מאכט עס דיא אפּפֿערשטיק=קע צום דארברינגען ערלויבט. ר"ש זאגט: אללע אפּפֿער, דערען בלוט ניכט אויף דען אלטאר געשפּרענגט ווירד, וויא בייא פּריעסטער=אפּפֿערן, בעווירקען קיינע שולד וועגען אונווירדיגעס. (ה) בייא פֿאן געטצענדינערן געהיי=ליגטען אפּפֿערן, ווירד מאן ניכט שולדיג וועגען אונווירדיגעס, איבריגענבליבענעס, אונד אונרין; אונד ווער זיא אויסער=האלב שלאכטעט, איזט פּרייא, וא ר"מ; ר' יוסי ערקלערט איהן פֿיר שולדיג. בייא דינגען איבער וועל=פֿע מאן ניכט שולדיג ווירד וועגען אונווירדיגעס, ווירד מאן דאך שולדיג וועגען איבריגענבליבענעס אונד אונרין, אזוגענאמטען איזט דאס בלוט. ר"ש זאגט: נור בייא דינגען, דיא מאן צו עסטען פּפֿלעגט, אבער איבער האלץ, ווייהרויך אונד דיפֿערווערק ווירד מאן וועגען אונרינדהייט ניכט שולדיג. (ו) אונטער זעכס נאמען ווירד דאס אפּפֿער דארגעבראכט; אונטער דעם נאמען דעם אפּפֿערס זעלבסט, דעם דעם אפּפֿערנדען, דעם נאמען גאטטעס, פֿערנער אלס פֿייער=אפּפֿער, אלס דופֿטענד, אלס נאטט אנגענעהם; אונד דאס זינד=אונד שולד=אפּפֿער, אונטער

מכות נסכים כלל זבח, מ"כ הכיולה בשביל הזבח הלכך שהשיל הזבח היום ונקביו למחר: קף הבחי'. דכיון דיכול להקריב נסכים למחר כמאן דין הזבח מתירם: מגורע. שיריו כתכלי': מין חייבי'. אם פגול בחצי הלוג לא נפגל הלוג משי שהלוג תלוי בחצי לפ"ה כיון דאם מביא חצאי עכשיו ולוגו עד י' ימים, כמאן דאין בחצי מתירו, ור"מ מחייב כלוג הבא עם החצי כו ביום אם פגול בחצי: בין לחדם. לו לזה לו לזה. (ר) הבשרים. פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ופר י"הכ ושעיר של י"הכ ושעירי עכו"ם שכל אלו דמן טעון הזיה לפניס ומתוריהן קרבין על מזבח העולה ושאר בשר נשרף בבית הדשן, והוליל ודמן מתיר את תימוריהן ליקרב, אם פגול בבן לאכול את תימוריהן חייב: המיזון. דפגול בבשלמים הוא דכתיב, אם שלמים מתן דמן על מזבח המיזון קף כל, למפוקי הבך שדמן טעון הזיה על הפרוכת ומ"ד על מזבח הזהב: (ה) עכו"ם. שבורים כדרים ובהמות טיהרל: בין חייבי'. דבשמא כתיב ויכזרו מקדשי בני ישראל ולא מקדשי עכו"ם, ויליף כותר בג"ש מטמא, ויליף פגול בג"ש מכותר: דברים. כגון הקומץ והקטורת: משום טמא. אם תאכלו בטומאת פגוף חייב כרת: שדם. דמעטי' קרא דכתיב ואכי כתיב לכם שלכם יהא כשאר מזלין ועוד כתיב לכפר לכפרה כתיב זלא למעוטי מעילה וכתיב הוא הוא לפני כפרה כלאחר כפרה אם לאחר כפרה אין בו מעילה קף כו' אך למעוטי מעילה ואך לכותר ואך לטמא אבל פגול ל"ק קרא דדם בופיס מתיר הוא: להאכיל. כגון קומץ ומנחת כהנים והדומי' להם: (ו) זבח. למפוקי שכוי קודם לפסח זבח אחר: זובח. למפוקי שכוי בעלים: חיצים. למפוקי אם שחטו ע"מ לעזוק

צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת · אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת, אָשָׁם גְּזֵלוֹת, אָשָׁם מְעִילוֹת, אָשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, אָשָׁם נָזִיר, אָשָׁם מְצוֹרָע, אָשָׁם תָּלוּי, שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, לִזְכְרֵי כְהֻנָּה, בְּכָל מַאֲכָל, לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. (י) חַטּוֹאת וְאֵיל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִים בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מַאֲכָל, לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת · הַמּוּרָם מֵהֶם בַּיּוֹצֵא בָּהֶם, אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, לְנָשֵׁיהֶם, וְלִבְנֵיהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם: (י) שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מַאֲכָל, לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד · הַמּוּרָם מֵהֶם, בַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אֶלָּא

דער געמיינע אונד דיא שולדאפּפער, — אונטער לעטצטערן ווערדען הויר פּערשטאנדען: דיא שולדאפּפער וועגען איינעם רויבעס, וועגען פּערגרייפונג אן געהיילגטעם וועגע שוועפונג איינער פּערשפּראכענען מאגד, שולדאפּפער דער דעס ענטהאלטואמען (דיא ער ברינגט, ווען ער זיך אן איינעם טאדטען פּעראוגרייניגט), שולדאפּפער דעס אויסועטציגען, שולדאפּפער כיא בעצווייפעלטען פּערגעהונגען, — ווערדען אן דער מיטטערנאכטזייטע געשלאכטעט, אונד דאס בלוט ווירד אויך דאזעלבסט אין דיא דינסט = געפּעסע אויפגענגען. דיזעס בלוט ער= פּארערט צוויא שפרענגונגען, דיא איינע פּיער= פּאכע אויסמאכען · דיזע אפּפער דירפּען נור אינגער= האלב דעס פּארהאפּפעס אונד נור פּאן מאננספּער= זאנען אוים דעם פּריסטערשטאנדע, אבער אויף יעדע ארט צובערייטעט, דען גאנצען טאג בים מיטטערנאכט געגעס= סען ווערדען · (י) דאס דאנקאפּפער אונד דער ווידער דעס ענטהאלטואמען געהערען אונטער דיא אפּפער פּאן גערינגערער הייליגקייט, אונר קענגען איבעראלל אין דעס פּארהאף געשלאכטעט ווערדען · דאס בלוט ער= פּארערט צוויא שפרענונגען, דיא איינע פּיערפּאכע אויסמאכען. דיא אפּפער קענגען איבעראלל אין דער שטארט, פּאן יעדערמאן, אויף יעדע ארט צובע= רייטעט, דען גאנצען טאג בים מיטטערנאכט פּערצעהרט ווערדען · מיט דעם ווארט דאפּאן פּיר דיא פּריסטער געהאָ= בען ווָערדען, האט עס גלייכע בעוואנדנים; נור דאס דיזעס פּאן דען פּריסטערן, איהרען וויבערן, קינדערן, אונד קנעכטען געגעסטען ווערדען דארף. (ז) דיא פּרידענאפּפער זיגד גלייכפאלס פּאן גערינגערער הייליגקייט, אונד קענ= נען עבענפּאללס איבעראלל אין דעס פּארהאף געשלאכ= טעט ווערדען · דאס בלוט ערפּארערט צוויא שפרענגונגען דיא איינע פּיערפּאכע אויסמאכען · זיא דירפּען אין גאנצען שטארט פּאן יערערמאן, אויף יעדע ארט צובע= רייטעט, צוויא טאגע אונד נאכט געגעסטען ווערדען · מיט דעם ווארט דאפּאן פּיר דיא פּריסטער געהאָבען ווָארדען, האט עס גלייכע בעוואנדנים, נור דאס

נכור . כבשי עצרת : גזילות . סלמור כשבועת הפקדון : מעילות · כלכוב מן הקדש : חרופה · בכל על עסקי שפחה וקניה בת חורין המיועדת לע"ע שמותר בשפחה יבבת חורין : נזיר · שכטמא במת ; תלוי · שפק שגג בדבר שזדון כרת שפק לא שגג : שהן ד' · דכתיב כמי כתיב זריקה וסביב : (י) קדשים קלים· ואין מועלין בהן : בכל העור . דלא כתיב כהו במקום קדוש חלא במקום טהור דהיכו בכל העיר שהוא מקום טהור מלכתום שם מצורעים : לכל אדם : לזרים ; המורם · חזה ושוק וד' חלות חד' מיכיס שבתודה, וזרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה חמץ ורקיק חמד מחיל כזיר ; כיוצא בהם · בחלקין ליום ולילה בכל העיר : ולעבדיהם · כל הנאכלין לכהנים נאכלים ג"כ לעבדיהם כתרומה : (י) בכ"מ· דבג פרשיות הנאמרים בשלמים בקמיעתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד ותרתי בתרייתא כתיב לפני אהל מועד לכפר כל הרואות שבעזרה, דל"ת בגד שפתח דוקא, והא דכתי' בקמיעתא פתח, לומר בזמן שספתח הסיכל פתוח ולא בזמן שעול וקרוי ג' לפסול לדי נדדין בגון לשבות תפילו תוכן קודש ; ולילה שבין כ' ליומי' ולא עשו הרוקק בגאכלין לב' ימים

בְּבֵית הַדָּשֶׁן׃ (ג) חַטַּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד, אֵלּוּ הֵן הַחַטַּאת הַצִּבּוּר, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוּעָדוֹת, שֶׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. כֵּיצַד? עָלָה בַּכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב, וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִית. וְנֶאֱכָלִין לַפְּנִים מִן הַקְּלָעִים, לִזְכָרִי בְּחָנָּה, בְּכָל מַאֲכָל, לַיּוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת׃ (ד) הָעוֹלָה קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁחֵן אַרְבַּע, וְטָעוּנָה חֲפֶשֶׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִישִׁים׃ (ה) וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי

דיא איבריגען צו פֿערברענענדען אפֿפֿער וועדען אויף דעם אשענפלאטץ פֿערבראנט׃ (ג) דיא זינדאפֿפֿער דער געמיינדע זאוואחל, אלס דער איינצעלנען פערזאנען,— דיא זינדאפֿפֿער דער געמיינדע זינד נעמליך: דיא ציגענבעקקע אן דעם נייאמֶנדען אונד אן אנדערן פֿעסטאגען — זוערדען אן דער מיטטערנאכֿטוויטע געשלאכֿטעט, אונד איהר בלוט איז דינסט = געפֿעסע דאזעלבסט אויפֿגעפֿאנגען. דיזעס בלוט ווירד פֿיער מאהל, נעמליך אן דיא פֿיער ווינקעל דעס אלטארס געשפרענגט, אונד צוואר אויף פֿאלגענדע וויײזע: דער פריסטער גיהעט דיא ראמפע הינויף, אונד ווענדעט זיך צום אזמגאנג, קאמט צו דעם זידעסטליכֿען, דען צום נארדעסטליכֿען, פֿערנער צום נארדוועסטליכֿען, אונד ענדליך צו דעם זידוועסטליכֿען ווינקעל; דאס איבריגע בלוט שיטטעט ער אן דער זידזייטע דעס אלטארס אויס. דיזע אפֿפֿער דירפֿען נור אינגעהאלט דעס פֿארהאפֿעס, אונד נור פֿאן מאנגספֿערזאנען אויס דעם פריסטערשטאנדע אבער אויף יערע אדט צוכערייטעט, דען גאנצען טאג ביס מיטטערנאכֿט געשעסען ווערדען. (ד) דאס בראנדאפֿפֿער גע־הערט אונטער דיא אללערהייליגסטען אפֿפֿער. עס ווירד אן דער מיטטערנאכֿטוויטע געשלאכֿטעט, אונד דאס בלוט ווירד אין דיא דינסט = געפֿעסע עבען דאזעלבסט אויפֿגעפֿאנגען. דיזעס בלוט ערפֿאהרט צוויײא שפרענגונגען, דיא איינע פֿירפֿאכֿע אויסמאכֿען פֿערנער ווירד ערפֿאהרט, דאס דיא הויט אבגעצאגען, דאס דאס אפֿפֿער צערשטיקקעט, אונד דאס עס גאנץ פֿערברענט ווערדט. (ה) דיא פֿרידענאפֿפֿער

מזוית : תלו ותלו . על י״ב ושאר הכשרפין : בדשן . מקום שלשם מוציאים הדשן חוץ לירושלים : (ג) תלו הן . שחטו צריכין להזכירן שהרי פנימים כגר כזבו : ר״ח . שהן על מזבח החיצון ופכח . דרך הכבש הקטן היולא מן הכבש הגדול הפוכה כפוכה כמזרחו של כבש : לפוכה . מפני שדמם כתן על הקרנות ובתנבע צריך לעמוד ע״ג הפוכה מכל כל הדמים שהן מחוט הסקרא ולמטה עומד על הרצפה תצל זויות המזבח וזורק מן הכלי וכל מקום שיגיע למזבח כשר : דרומית מזרחית . דקי״ל כל פיכות שאתה פוכה לא יהיה אלא דרך ימין, והכבש בדרום וכשעולה וכניו למזבח נמצא ימינו למזרח ופוכה לקרן דרומי׳ שהם פונה רחמון,והולך ומקיף כפוכה דרך ימין וכניו למזבח מדרום למזרח וממזרח לצפון ומשם על משם בדרום משם שהיכן ברצפת המזבח בכל זויות קרוי קרן : יסוד דרומית . כמערבו של כבש היה כבש קטן וברך שם יורד הכהן עם בשריים ליסוד,והיה רחוק מן המזבח כדי שיהיה נוח לזבעבו לירד ליסוד : לפניס . במקום קדוש : הקלעי׳. במשכן ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים : בכל מאכל . משום דבעי למתני בפסח חיבו בחלל אלא, תנא בכל הני בכל מאכל : חצות . סייג עשו חכמים להרחיק מן העבירה : (ד) ק״ק . ליפסול ביולא וט״י ובמוסר כפודים ומועלין בה, ומשום דלא כתוב בהדי׳ ק״ק היא, מ׳מעטינן הכא דהיא כמי ק״ק היא שהרי שום היא לחטאת ומשם למקום שחיטה וקבלת דמן : שהן ד׳ . דכתיב וזרקו את הדם על המזבח סביב, ו׳ו וזרקנו בזריקה אחת ת״ל סביב, ות״ל לסקיף בזריקה אחד, אי סביב יכול יקופנו כחוט ת״ל וזרקו ואין זריקה אלא מרחוק וכחוט ת״ל לסקיף אלא כתצבע, הא כיצד נותן ג׳ תכיות שהן מרכע ולכל תצוכע טעונה יסוד, ולא היה לקרן כלומר זויות דרומית מזרחית יסוד, שסיסוד לא היה אלא בכלקו של בניתין, והמזבח היה הושם בכלקו של יסודה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל מורך מזרח ודרום כשוכי אמה אלא שלא היה אמה, שבמזרח ע״פ כל המזרח שבמגיע לקרן מזרחית נפוכית היתה כלה אמון לקרן אמה וכן מכילת אמה הדרומי׳ היתה כלה קומך לקרן דרומית מערבית אמה לפיכך היה נותן בזויות מזרחית נפוכית למטה מעוט הסקרא ובזויות מערבית דרומית שבנגדה בדי שיהיה מתן דס בד׳ רוחות המזבח : וכלילו לאישים . כלה בשרפת ע״ג הא״ם : (ה) שלמי

כְּשֵׁרָה אֶלָּא זֶה הָיָה מְקוֹמָהּ. וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה אוֹתָהּ הַקֶּרֶן מְשַׁמֶּשֶׁת מִלְמַטָּה, וּשְׁלֹשָׁה מִלְמַעְלָה: מִלְמַטָּה, חַטָּאת הָעוֹף, וְהַנְּשׁוֹת, וּשְׁיָרֵי הַדָּם, מִלְמַעְלָה, נְסוּךְ הַמַּיִם, וְהַיַּיִן, וְעוֹלַת הָעוֹף כְּשֶׁהִיא רַבָּה בַּמִּזְרָח: (ג) כָּל הָעוֹלִים לַמִּזְבֵּחַ עוֹלִין דֶּרֶךְ יָמִין, וּמַקִּיפִין וְיוֹרְדִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל, חוּץ מִן הָעוֹלֶה לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁהֵן עוֹלִים וְחוֹזְרִים לָעֶקֶב: (ד) חַטָּאת הָעוֹף בֵּיצַד נַעֲשֵׂית? הָיָה מוֹלֵק אֶת רֹאשָׁהּ מִמּוּל עָרְפָּהּ, וְאֵינוֹ מַבְדִּיל, וּמֵזֶה מִדָּמָהּ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה מִתְמַצֶּה עַל הַיְסוֹד. אֵין לַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא דָּמָהּ, וְכֻלָּהּ לַכֹּהֲנִים: (ה) עוֹלַת הָעוֹף כֵּיצַד הָיְתָה נַעֲשֵׂית? עָלָה בַּכֶּבֶשׁ, וּפָנָה לַסּוֹבֵב, בָּא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הָיָה מוֹלֵק אֶת רֹאשָׁהּ מִמּוּל עָרְפָּהּ, וּמַבְדִּיל וּמְמַצֶּה אֶת דָּמָהּ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. נָסַל אֶת הָרֹאשׁ וְהַקִּיּוּף בֵּית מְלִיקָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, וְכָפָנוּ בַּמֶּלַח,

עס וואר איבעראלל נילטיג, אבער דיס וואר דער בע־
שטימטע אָרט דאצו: דרייא פֿערייַטונגען געשאדען אין
דיזער עקקע אונטען, אונד דרייא אָבען; אונטען: דאס
געפֿליגעל = זינד = אפֿפֿער, דאס הינריַכטען (דער שפּיוץ = אפֿפֿער)
אונד דאס אויסגיסען דער בלוט = איבערעסטע; אָבען, דאס
אויסגיסען דעם וואספֿערס (אם לויבד־היטטענפֿעסטע), אונר
דעם ווייגעס (טעגליך), אונד דאס געפֿליגעל = נאנצאפֿפֿער,
ווען אין דעם עסטליכען ווינקעל דערען צו פֿיל ווארען.
(ג) אללע דיא אויף דען אלטאר שטייגען, געהען דעפֿטס
הינויף, אונד קאממען אינדעם זיא הערום נעהען, לינקס
ווידער הערונטער, אויסער דען צו דען לעטצטערן דרייא
פֿערייַטונגען הינויף שטייגענדען, וועלכע דענזעלבען וועג
ריקלינגס ווידער אבשטייגען. (ד) וויא פֿערפֿעהרט מאן
בייס געפֿליגעל זינד = אפֿפֿער? דער פּריסטער קנייפּט דען
קאפֿף אב הינטער דעם גענינ, אהנע איהן אבצוטרעננען,
שפּרענגט פֿאם בלוטע גענגען דיא וואנד דעם אלטארס,
אונד דרינקט דאס איבריגע בלוט אויף דען אלטארגרונד אויס.
דעם אלטאר גענהערט נור דאס בלוט, אללעס זאנסט דען
פּריסטערן. (ה) וויא פֿערפֿעהרט מאן בייס געפֿליגעל = גאנץ
אפֿפֿער? ער שטייגט דיא ראמפּע הינויף, וועגרעט זיך צום
אומגאנג, קאממט אין דען זיד = עסטליכען ווינקעל, קנייפּט
דען קאפֿף הינטער דעם גענינ אב, טרעננט איהן פֿאם
רומפֿפֿע, אונד דרינקט דאס בלוט אן דער וואנד דעם אל־
טארס אויס. ער ניממט דאן דען קאפֿף, דרינקט דיא אבגע־
קנפֿפֿענע שטעללע אן דען אלטאר, דרייבט זיא מיט זאלץ

מערכית דרומית דכתיב הקרב אותה לפני ה' על פני המזבח, דפני המזבח הוא דרום, שהם היו מכבדין, ולפני ה' הוא מערב כמלא הקרן מערכית דרומית הוא לפני ה' ופני המזבח ובזאת דמה הוא עיקר עבודתם: כשירה. למליקתה: מקומה למזרח; מלמטן. למטה מחוט הסקרא: ושירי הדם של עולה ומנחת כהלכלית ותמורת ושלמים שזופכין עליה המים. כתג: והיין. בכל יום שהם היו הזיתין: במזרח. עיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית שקרוב לבית הדשן שבית הדשן היה למזרחה של מכבש בדרום המזבח, ולפי היו זורקין מורחה ומגה, וכשהיו רבים במזרח ואין לכהן מקום לעמוד בקובב, בא לו לקרן דרומית מערבית, שלפי היה במוכה לבית הדשן יותר משאר קרנות: (ג) ומקיפים. את המזבח בשביל גרבי העבודה כגון למתן דמי מטחתו לקדר מערבה או להפוך מכריס בגיורה, ויורדים במערב של מכבש שהוא העולים למזבח בעליתן: לג' דבריס הלו. שהיו עולים למזבח ופניהם לשמאל בנסוך המים והיין, שמא יהעשבו בעוד שהוא מיקף ויפג טעמן, ואין בעיכן המימים יהיו לכם וכסביהם, ועולת העוף כמי, שמא יהעשן ויומות: ויוזרין. כדרך שעלו בו: לעקב. כלי מזרת פניהם דהייכו מחורבים, דכל כמה למינת למעוטי בהלוך שמאל ממעטין, ת"ל דמזרתן על העקב היו דרך ימין: (ד) מולק. מזמז בפיו בכ' מצבעותיו בין זרת לקמיצה ורגליו בין מנבע לאמה בידו השמאלית, והעוף על גבידו, ומותח הגרון על רוחב הסכימי על כ' מצבעותיו מנבע ואמה, שיהיו העורף למעלה, ויולק בשפרכו: ומיכו כו'. הרשב מן הגוף חלק חוטך חוט השדרה, ועשה הסובר דהייכו הממרקת בלא רוב בשר עמו, שאם יהתוך רוב הבשר קודם הסימן ס"ל אהם וצא תכיו לה תו מליקה, וכשמגיע לסימנים כוטל לחטאת סימן אחד מן רובו ורוב בשר עמו ומולק, ובעולה חוהך כ' סימנים או רוב: ומזה. מזמז בגוף ומזה, שלא היה מזה לא בכלי ולא במנבע, אלא בגופן של עוף: מתמצה. שמקרב בית מליקה למזבח ודוחפו בקיר והדם מהמצה ויורד ליסוד, ת"ל שחוט

שֶׁהַמּוֹרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, לְנָשֵׁיהֶם, וְלִבְנֵיהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם: (ח) הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אַחַת, וּבְלָבָד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, שְׁנָה בַּאֲכִילָתָן, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל אָדָם, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מַאֲכָל, לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָו, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

דאפֿאן דיא פּריסטער, אירער ווייבער, קינדער אונד קנעכטע עסטן דירפֿען. (ח) דיא ערשטגעבורט, וויא אויך דער צעהנט פֿאם פֿיהע, אונד דאס פּסח־לאמם, זינד עבענפֿאלס אפּפֿער פֿאן גערינגערער הייליגקייט. מאן דארף זיא איבעראלל אים פֿארהאף שלאכטן. איהר בלוט ווירד נור איינמאל געשפּרענגט, יעדאך מוס עס גענגן דען גרונד דעם אלטארס גשעהען. אין אנזעהונג דעס פֿער־צעהרענם איזט פֿאלגענדער אונטערשיד. דיא ערשטגעבורט דארף נור פֿאן פּריסטערן, דער פֿירהצעהנט קאן היגענגן פֿאן יעדערמאן פֿערצעהרט ווערדן; ביידע דירפֿען אין דער גאנצען שטאדט, פֿאן יעדערמאן, נאך אללער ארט דער צוריכטונג, צוויא טאגע אונד אינע נאכט גענעסטן ווערדן. דאס פסח־לאמם ענדליך דארף נור אין דערזעלבען נאכט בים מיטערנאכט, נור פֿאן דענינענגן, דיא דאזוף בערעכנעט אונד בעשטימט ווארדן, אונד נור געבראטען פֿערצעהרט ווערדן.

פ ר ק ו

קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כְּאִלּוּ נִשְׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן. ר' יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ וְלַצָּפוֹן בַּצָּפוֹן, מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ וְלַדָּרוֹם בַּדָּרוֹם. הַמְּנָחוֹת הָיוּ נִקְמָצוֹת בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְנֶאֱכָלִים לִפָּנִים מִן הַקְּלָעִים לִזְכְרֵי כְהוּנָּה בְּכָל מַאֲכָל, לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: (ט) חֲטָאת הָעוֹף הָיְתָה נַעֲשֵׂית עַל קֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית. בְּכָל מָקוֹם הָיְתָה

ווען מאן אללערהייליגסטעם אבטן אוף דעם אלטארע גשלאכטעט האט, זא זאגט ר' יוסי, עס זייא זא גוט, אלס ווערע עס צור מיטערנאכטזייטע גשלאכטעט. ר' יוסי בן יהודה זאגט: פֿאן דער העלפֿטע דעם אלטארס נערדליך גילט עס וויא צור מיטערנאכטזייטע, אונד פֿאן דער העל טע זידליך וויא צור מיטאגזייטע. פֿאן דען שפייזאפּפֿערן דורפֿטען איבעראלל אים פֿארהאפֿע דיא האנדפֿאלל אבגעהאבען ווערדן; זיא דורפֿטען נור פֿאן מענגליכען פריסטערן איננערהאלב דעס פֿארהאנגעס גענעסטן ווערדן, אונד צוואר דענזעלבען טאג אונד בים מיטערנאכט. (ט) דאס גשלאכטעט ווערדן, אפּפֿער זינד־פֿער וואר אין דעם זיד־וועסטליכען ווינקעל בעריטע.

כמו כשחכלין ליום ולילה שעבו הרוקה עד חצות משום דכיוס ניכר ע"י שקיעת החמה אבל כלילה חיכו ניכר; (ח) והמעשר־מעשר כהמה: מתכ' ג'. דלא כתיב כהו סביב אלא מוזרק: כנגד היסוד: במקום שיש יסוד תחתון למעוטי מזרקית דרומית, ואלו טעונין יסוד דילפינן ג"ם זריקה זריקה מעולה; בכל העיר בכל מאכל. ול"ג לכ"ע דהא קתני בכור לכהנים. דמיירי בבכור תם, מדקתני ודמן טעון מתנה אחת; למכוין. תוספ שכאבו כדמי לקיחתו ולא תני כמי דחיכו כאבל אלא על חצות ומרורים דלא תזיב אלא דכר שבכגדו בקדשים וכוח חלוק מכם דשאר קדשים כאכלין ביום ובלילה לכל אדם בכל מאכל, ופסח חיכו כאבל אלא כלילה עד חצות ולמכוין ובלי, ג"כ לא תני מצות ומרורים דלא מעכבי, ג"כ לאו מצוה דנופה בכהו, ומ"ם לא תני כמי חיכו כאבל אלא לטהורי' ולמולים: אלא עד הצות. תפילו מדין תורה ומתני' רחב"ע:

פרק ו ששחטן. מדאורייתא שוקט לכתחלה כדרשינן וזבחת עליו, ושמא בקט דיעבד מדרבנן שלא תרכין גללים: כאלו כו'. דכתיב וזבחת עליו עולתיך ואת שלמיך, כלו כשר לעולה וכלו כשר לשלמים: מחצי. דאי ס"ד כלו לעילה כשר, השתא כלו לעולה אמרת דכשר, כלו לשלמים שמקיטתן בכ"מ מבעי, ואידך סד"א עולה דדחיק ליה מקום שלא הוכשרו לה שאר קרושות וקעמים שכשולות מריבות וכר להן המקום, לפיכך הכשיר להם רחב המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו לא כשיר, קמ"ל: (כ) חטאת העוף. משום שנשפכה כדלי דלות לגיות מכתה ומכתה טעונה הגשה כקרן

שֶׁמָּלַק וּמָצָה הַדָּם חוּץ לִזְמַנּוֹ, זֶה שֶׁקָּרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד לֹא קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ? מָלַק חוּץ לִמְקוֹמוֹ וּמָצָה הַדָּם חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁמָּלַק חוּץ לִזְמַנּוֹ וּמָצָה הַדָּם חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ שֶׁמָּלַק וּמָצָה הַדָּם חוּץ לִמְקוֹמוֹ, חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמָּלְקָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמָצָה דָמָהּ חוּץ לִזְמַנָּהּ, אוֹ שֶׁמָּלְקָה חוּץ לִזְמַנָּהּ וּמָצָה דָמָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ שֶׁמָּלְקָה וּמָצָה דָמָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, זֶה הוּא שֶׁלֹּא קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. לֶאֱכוֹל בַּיִת בַּחוּץ, וְבַיִת לְמָחָר, בַּיִת לְמָחָר, וְבַיִת בַּחוּץ, בַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, וְכַחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אָמַר רִ' יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, אִם מַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן קְדֻמָּה לְמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְאִם מַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קְדֻמָּה לְמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וְחַבָּא זֶה וְזֶה פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

פ ר ק ז

חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה, כְּמַעֲשֶׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, כְּשֵׁרָה. כְּמַעֲשֶׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, כְּמַעֲשֶׂה שֶׁלָּהּ לְשֵׁם עוֹלָה, חַטָּאת, כְּמַעֲשֶׂה שֶׁלָּהּ לְשֵׁם עוֹלָה, פְּסוּלָה. עֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֶׂה כָּלָם

בייִדעס אויף אויסער זיינער צייט געשעהען איזט, זא הייסט דאס דאס ערליכט מאכענדע ציוט נעהערינ דערגעבראכט. ווען אבער איזט דיס ניכט דער פאל? ווען דאס אבקנייפען אויף אויסער זיינעם ארטען, אונד דאס בלוט אויסדרוקען אויף אויסער זיינער צייט, אדער אומגעקעהרט, אדער בייִדעם אויף אויסער זיינעם ארטען; ווען בייִם געפליגעל זינדאפפער דאס אבקנייפען ניכט אונטער זיינעם נאמען, אונד דאס בלוט אויסדרוקען אויף אויסער זיינער צייט, אדער אומגעקעהרט, אדער בייִדעם ניכט אונטער זיינעם נאמען געשעהען איזט, זא הייסט דאס, דאס ערליכט מאכענדע איזט ניכט נעהערינ דערגעבראכט. איזט דער גע־דאנקע: איינע אליפע גראס דאפאן אויסערהאלב אונד איינע אליפע גראס אם פאלגענדען טאגע צו עסענ, אדער אומגעקעהרט: אדער איינע האלבע אליפע גראס אויסערהאלב אונד איינע האלבע אליפע גראס אם פאלגענדען טאגע אדער אומגעקעהרט, זא איזט עס פערווערפליך, אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. ר' יהודה זאגט: דיא רעגעל איזט, ווען דער נעדאנקע דער צייט דעם דעם ארטען פאראנגעהט, איזט עם אונ־ווירדיג אונד שטעהט אויסראטטונג דארויף, ווען אבער דער נעדאנקע דעם ארטען דעם דער צייט פאראנגעהט, איזט עס פערווערפליך אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. דיא געלעהרטען זאגען: אין בייִדען פעלליען איזט עס נור פערווערפליך, אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו ציהען. איזט דער נעדאנקע, (אויסער צייט אונד ארט) איינע האלבע אליפע גראס צו עסענ אונר איינע האלבע אליפע גראס אויפצורעכפפען, זא בלייבט עס נעאייגנעט, דען דאס עסענ אונד אויפדעכפפען ווירד ניכט צוזאמטענגערעכנעט.

ווען דאס נעפליגעל־זינד־אפפער אונטען, אונד וויא אין זינדאפפער אונר אלס זאלבען, צוגערייכטעט ווארדען, זא איזט עס גאראייגנעט. נעשאהט עס אבער וויא זינד־אפפער, אבער אלס גאנצ־אפפער, אדער וויא גאנצ־אפפער אלס זינדאפפער, זא איזט עס פערווערפליך. ווען עס אבען צוריכ־טעט ווארדען, איזט עס אין אללען פעללען פערווערפ־

פרק ז למטה · מחוט הסקרא כהלכתה: כמעשה · כהזאת ומיצוי ולשם חטאת, ת"ס שזיכה כסדר מליקה שמלק וכבדיל, מ"מ כשרה, ת"כ שלא שיכה תפילו כמליקה כשירה מעמעותה זו היא מנותה, ות"ג דמלתא דפשיטא הוא כקטה מגב מחריכא, וכן כמעשה עולה לשם עולה דכ"ש הוא, השתא כקדא לשם עולה פסולה, כתרתי מבעי, אלא מגב מחריכא נקטיה: כלם · כמעשה אחד מכלם חוץ מן המליקה, דמליקה בכל מקום היא כשירה, ותפילו כמעשה חטאת לשם

וְזָרְקוּ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים · בָּא לוֹ לַגּוֹף, וְהֶסִּיר אֶת הַמְּרָאָה, וְאֶת הַנּוֹצָה, וְאֶת בְּנֵי מֵעַיִם הַיּוֹצְאִים עִמָּהּ, וְהִשְׁלִיכָן לְבֵית הַדֶּשֶׁן · שָׁמַע וְלֹא הִבְדִּיל, וְאִם הִבְדִּיל כָּשֵׁר, וּסְפָגוֹ בַּמֶּלַח, וְזָרְקוּ עַ״נ הָאִישִׁים: (ו) לֹא הֶסִּיר לֹא אֶת הַמְּרָאָה וְלֹא אֶת הַנּוֹצָה, וְלֹא אֶת בְּנֵי מֵעַיִם הַיּוֹצְאִין עִמָּהּ, וְלֹא סְפָגוֹ בַּמֶּלַח, כָּל שֶׁשָּׁנָה בָהּ מֵאַחַר שֶׁמִּצָּה אֶת דָּמָהּ, כְּשֵׁרָה · הִבְדִּיל בַּחַטָּאת וְלֹא הִבְדִּיל בָּעוֹלָה, פָּסוּל · מִצָּה דַם הָרֹאשׁ וְלֹא מִצָּה דַם הַגּוּף פְּסוּלָה · מִצָּה דַם הַגּוּף וְלֹא מִצָּה דַם הָרֹאשׁ כְּשֵׁרָה: (ז) חַטָּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, מִצָּה דָמָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ לִשְׁמָהּ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְלִשְׁמָהּ, פְּסוּלָה · עוֹלַת הָעוֹף כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים · אֶחָד חַטָּאת הָעוֹף וְאֶחָד עוֹלַת הָעוֹף, שֶׁמְּלָקָן וְשֶׁמִּצָּה דָּמָן, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, חוּץ לְזְמַנּוֹ פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וּבִלְבַד שֶׁיִּקְרַב הַמַּתִּיר בְּמִצְוָתוֹ · בֵּיצַד קָרַב הַמַּתִּיר בְּמִצְוָתוֹ? מָלַק בְּשִׁתִּיקָה וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁמָּלַק חוּץ לִזְמַנּוֹ וּמִצָּה הַדָּם בְּשִׁתִּיקָה, אוֹ

איין, אונד ווירפֿט אירן אינס פֿייער; קאמטט הירויף צום רומפֿפֿע, מאכט דען קראפף מיט דען פֿעדערן אונד דאס דאמיט הערויסגעהענדע אינגעוויידע אב, אונד ווירפֿט אלעס אויף דען אשענהויפֿן; רייסט דען רומפף אויף, אהנע אירן צו טרעננען, דאך בלייבט עס אויך וועהן דיס געשעהען איזט, געאייגנעט; רייבט אירן מיט זאלץ איין אונד ווירפֿט איהן אינס פֿייער · (ו) וועהן ער דעם קראפף, דיא פֿעדערן אונד דיא מיט אויסגעהענדען אינגעוויידע ניכט אבגעמאכט, אדער ניכט מיט זאלץ אינגעריבען האט, זא בלייבט עס וויא איבערהויפט, וועהן ער נאך דעם בלוטאויסדריקקען עטוואס ניכט געהעריג געטהאן האט, דאך גייאינגעט · וועהן ער בייס זינד־אפֿפֿער דען קאפף אבגעטרעננט, אדער בייס גאנצאפֿפֿער איהן ניכט געטרעננט האט, איזט עס פֿערוואהרלאזט · האט ער דאס בלוט דעם קאפֿפֿעס, אבער ניכט דאס דעם רומפֿפֿע אויסגעדריקט, זא איזט עס פֿערוואהרלאזט · האט ער דאס דעם רומפֿפֿע אויסגעדריקט אונד ניכט דאס דעם קאפֿפֿעס, זא איזט עס געאייגנעט · (ז) וועהן בייס געפֿליגעל זינד־אפֿפֿער דאס אבקנייפֿען אדער בלוטאויסדריקקען ניכט אונטער זיינעס רעכטען נאמען אדער אונטער זיינעם אונד אנדערס, אדער אונטער אנדערס אונד זיינעס נאמען געשעהען, איזט עס פֿערוואהרלאזט · איזט עס אין־געפֿליגעל גאנצ־אפֿפֿער, זא בלייבט עס דעננאך גאייגנעט, ווירד אבער דען אייגענטהימערן ניכט אנגערעכנעט · בייזע אבער זינד וועהן דאס אבקנייפֿען אדער בלוט אויסדריקקען מיט דעם נעדאנקען נעשעהען איזט, עטוואס נעווענליך צום עססען אדער אויפֿדעמפֿען גאייגנעטעס, אויסער זיינעם ארטע צו עססען אדער אויפֿצודעמפֿען, פֿערוואהרלאזט אהנע אויסראטטונג נאך זיך צו צירהן; אונד וועהן אויף אויסער זיינער צייט, אונווירדיג, אונר שטעהט אויסראטטונג דארויף · אללעס דיס, וועהן דאס ערלויבטמאכענדע נעהעריג געזעטצליך דאר־געבראכט איזט · וויא איזט דיס? וועהן דאס אבקנייפֿען אהנע נעבענגעדאנקען, דאס בלוט אויסדריקקען אבער אויף אויסער זיינער צייט, אדער דאס אבקנייפֿען אויף אויסער זיינער צייט אונד דאס בלוטאויסדריקקען אהנע נעבענגעדאנקען, אדער

כין מנכעותיו ונגוף הדם הולך למרחוק: (ה) דרומית. שהיא קרובה לכית הדשן, שהם מהלך המזרחה וכנוסה: מול ערפו. העורף הוא גובה הראש, ומול הוא למטה, והוא מחורי הגולגלת, מול ברומה את העורף: ומכדיל. מחתך כ' סימנים: והקיף. מקרב ודומה כית המליקה בקיר המזרח כדי שיתמלא הדם: קופגו. כתן עליו מלח כדי שיהיה הראש מוסך ומקבל המלח: מורקה. זפק: נוגה. קודר כו כמין תרוכה וכוטל כל העור, והכוונה שכשגד הזפק עם הזפק: שוסע. את העוף כין המגפיים: (ו) כהכדיל. שמלק שני סימנים כחטאת: הגוף. דשיקר דם כגוף הוא דשכיחי ככבד והלב: (ז) שלא לשמה. מליקה כעוף כמקום שחיטה ככשמה, ומילוי הדם כמקום זריקת הדם ככשמה, לכל קכלה והלוך חין כעוף: שדרכו לאכול. חטאת העוף: להקטיר. עולת העוף:

בַּדָּרוֹם, וּשְׁחָטָן לְשֵׁם קָדָשִׁים קַלִּים, יוֹכִיחוּ, שֶׁכֵּן שְׁנָה אֶת שְׁמָן לְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְעִילָה, וּמוּעָלִים בָּהֶן, אַף אַתָּה אַל תְּתֻמֶּה עַל הָעוֹלָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁנָה אֶת שְׁמָהּ לְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְעִילָה, שֶׁיִּמָּעֲלוּ בָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשָּׁחָטָן בַּדָּרוֹם, וּשְׁחָטָן לְשֵׁם קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁכֵּן שָׁנָה אֶת שְׁמָן לְדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר וְהֶתֵּר, תֹּאמַר בָּעוֹלָה שֶׁשָּׁנָה אֶת שְׁמָהּ בְּדָבָר שֶׁכֻּלּוֹ הֶתֵּר:

(ה) מָלַק בַּשְּׁמֹאל, אוֹ בַלַּיְלָה, שָׁחַט חוּלִין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, אֵינָן מְטַמְּאִין בְּבֵית הַבְּלִיעָה, מָלַק בְּסַכִּין, מָלַק חוּלִין בִּפְנִים, וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, שֶׁיָּבֵשׁ גַּפָּהּ, וְשֶׁנִּסְמְתָה עֵינָהּ, וְשֶׁנִּקְטְעָה רַגְלָהּ, מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְזֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ, אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, לֹא הָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ, מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְכָל הַפְּסוּלִים שֶׁמָּלְקוּ, מְלִיקָתָן פְּסוּלָה, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה: (ו) מָלַק וְנִמְצָא טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מָה אִם לייכטערע אפפער געשלאכטעט, עם בעוויזען, וואס דיא פערענדערונג אויף עטוואס געהט, וואכייא קיינע פער־אונטרייאונג שטאטט פינדעט, אונד דיא דאך אין אנווענ־דונג קאממט! דאהער מאנסט דוא דיך ניכט וואתדערן וועז בייס גאנצ־אפפער, אבגלייך דיא נאמענפערענדערונג אויף עטוואס געהט, וואכייא קיינע פערעונטרייאונג שטאטט פינדעט, דיא דאך אין אנווענדונג קאממט. דארויף ער־ווידערטע ר' יהושע: ניכט וויא דוא בייא אללערהייליג־טען אפפערן, דיא אן דער זידזיטע אונד אלס לייכטערע אפפער געשלאכטעט וואדעז, ענטשיידעסט, וואס דיא נאמענס־פערענדערונג אויף עטוואס גינג, דאס טרייפ־אונגערלויבט טרייפ ערלויבט איזט, קאנסט דוא בייס גאנצ־אפפער ענטשיידען, וואס דיא נאמענס־פערענדערונג אויף עטוואס גינג. (ה) געשאהדאס אבקנייפען מיט דער לינקען, אדער נאכטס, וואורדען ניכט־היילינג טהירע איננערהאלב, אדער געהיילינטע אויס־סערהאלב געשלאכטעט, זא פעראונרייניגען זיא ניכט אים שלונדע. געשאהדאס אבקנייפען מיט איינעם מעס־סער, אדער ניכט־היילינגער איננערהאלב, אדער געהיילינגער אויסערהאלב, אדער אן טורטעלטויבען פאז ניכט געהערינגעם אלטער, אדער אן יונגען טויבען איבער דעם געוועטצליכען אלטער, אדער אן איינעם געפליגעל אן דעם איז פליגעל פערטראקקנעט, אדער איז אויג נעבלענדעט, אדער אין פוס אבגעהויען איזט, זא פעראונרייניגט ער אים שלונדע. דיא רעגעל איזט; וואס ערשט אים היילינטהומע פער־וועפליך געוואהרדען, פעראונרייניגט ניכט אים שלונדע; וואס עם אבער ניכט ערשט אים היילינטהומע געוואהרדען, פער־אונרייניגט אים שלונדע. (האט איז אונגעצייגנעטער דאס אבקנייפען פעררייכטעט, זא ווירד דאס אפפער פערוועדליך, אונד פעראונרייניגט ניכט אים שלונדע) (ו) ווירד דאס טהיר נאך דעם אבקנייפען אלס איננערליך פערלעטצט בעפונדען, זא זאגט ר"ס: עס פעראונרייניגט ניכט אים שלונדע. ר' יהודה זאגט: עס פעראונרייניגט אים שלונדע. ר"ס וועגדעט

אכל למיסק ליה לכשלים לחוכתם לא לחמרינן; ומה תשתא העוף · כשחטה לשמה חין מועלין בה, ור"י גיפיה לא פליג; קדשים קלים · חין בהם מעילה חלח בחימוריהם; ומועלין בהם · שנפסלו בשינוי מקומן ולח הועילן מליקתן מידי מעילה; והיתר · קדשים קלים יש בחימוריהם משום מעילה, וחין בכשר משום מעילה, אכל הטחת העוף חין בו כד מעילה: (ה) בשמלק · דמליקתה פסולה, שכל מקום שנחמר לגבע לו כוחן חינו חלח של ימין; חינן מטמחין · סותל ופסולן בקודש, ואפכי מליקה דדמו שתם עלו לא ירדו, ותפילו לר"י כמ"ש פ"ט, דקחמר שנחטה כלילה חס עלתה תרד, דמודי ר"י בעוף דכל שפסולו בקודש חס עלה לא ירד; קדשים בחוץ · כיון דהועילה השחיטה לקיומו כרת, הועילה כמי לטהרה מידי כלילה; בסכין · לאו שחיטה היח ולאו מליקה היח דמליקה בנפורן; תורים · גדולים כשרים וקטנים פסולים, בני יוכה קטנים כשרים גדולים פסולין; שנסמית עינה · שנשחטה דהוי מחוסר חכר, דהא דקי"ל אין תמות וזכרות בעופות, דוקא בחין מומן נכר, חכל מחוסר חכר, הקריבוהו כת לפתחך, ע"כ מדכתיב מן העוף ולא כל העוף

פְּסוּלָה: (ב) עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעֲלָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה, כְּשֵׁרָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת, כְּשֵׁרָה, וּבְלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים. כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, פְּסוּלָה. עָשָׂאָהּ לְמַטָּה כְּמַעֲשֵׂה כֵּן פְּסוּלָה: (ג) וְכֵן אֵינָן מִטַּמְּאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וּמוּעָלִים בָּהֶן, חוּץ מֵחַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת: (ד) עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, ר' אֶלְיוֹעֵר אוֹמֵר מוּעָלִין בָּהּ, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֵין מוּעָלִין בָּהּ? אָמַר ר' אֶלְיוֹעֵר, מָה אִם חַטָּאת שֶׁאֵין מוּעָלִין בָּהּ לִשְׁמָהּ, כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָהּ מוּעָלִין בָּהּ, עוֹלָה שֶׁמּוּעָלִין בָּהּ לִשְׁמָהּ, כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָהּ אֵינוֹ דִין שֶׁיִּמָּעֲלוּ בָהּ? אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּחַטָּאת, שֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָהּ לְשֵׁם עוֹלָה, שֶׁכֵּן שִׁנָּה אֶת שְׁמָהּ לְדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְעִילָה, תֹּאמַר בָּעוֹלָה שֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָהּ לְשֵׁם חַטָּאת, שֶׁכֵּן שִׁנָּה אֶת שְׁמָהּ לְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְעִילָה. אָמַר לוֹ ר' אֶלְיוֹעֵר וַהֲרֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשִּׁחֲטָן

ליך. (ב) וועז דאס[גע]פֿלי[גע]ל = גאנצ = אפּפֿער אבער אונד וויא איין גאנצ = אפּפֿער אונד אלס זאל[כ]טעס צוגעריכ[ט]עט וואר = דען, זא איזט עס גע[א]יי[ג]נעט; עבען זא וועז עס וויא איין גאנצ = אפּפֿער אבער אלס זינד[א]פּפֿער געשע[ח]ען איזט, נור דאס עס דעם אייגענט[ח]ימער ני[כ]ט אנגערע[כ]נעט ווירד = געשא[ח] עס וויא איין זינד[א]פּפֿער אלס גאנצ = אפּפֿער, אדער וויא איין זינד[א]פּפֿער אלס זינד[א]פּפֿער, זא איזט עס פֿער = ווער[פּ]לי[ך]. וועז עס אונטען צוגעריכ[ט]עט וואר[ען], איזט עס אין אללען פֿעללען פֿערווער[פּ]לי[ך]. (ג) אללע אבער בעווירקען, אין דעם שלונר[1]), קיינע אונריינ[ח]ייט; אונד גילט דאר[א]ן פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג, אויסער בייס אונטען וויא איין זינד = אפּפֿער אונ[ר] אלס זאל[כ]עס צוגעריכ[ט]עטעז נע[פּ]לי[ג]על = זינד = אפּפֿער. (ד) וועז דאס נע[פּ]לי[ג]על = גאנצ = אפּפֿער אונטען וויא איין זינד = אפּפֿער אונד אלס זאל[כ]עס צוגע = ריכ[ט]עט וואר[ען], זא זאגט ר"א, עס נעלטט דא[ב]יא פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג, ר' יהושע זאגט: עס פֿינדעט ני[כ]ט שטאטט. ר"א וועגדעט איז: וועז בייס זינד[א]פּפֿער, בי[א] וועל[כ]עס אלס זאל[כ]עס קיינע פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג גילט, דיזע דאך, וועז דער נאמע פֿערגעגדעט וואר[ד], אין אנוועגדונג קאמטט, אום וויא פֿיל מע[ח]ר מוס דיס בייס גאנצ = אפּפֿער, בי[א] וועל[כ]עס אלס זאל[כ]עס שאן פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג גילט, אויך בי[א] פֿערגעגדעטעם נאמען שטאטט פֿינדען? אי[ח]ם ענט = געגנעט ר' יהושע: ני[כ]ט וויא דוא בייס זינד[א]פּפֿער ענט = שיידעט, דעס[ס]עז נאמע אין דען דעס נאנצ[א]פּפֿערס פֿער = ענדערט וואר[ען], וא[ח] אלזא די[א] ענדערונג אויף אייגע זאכ[ע] גינג, בייס וועל[כ]עד פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג גילט, קאנעסט דוא בייס צום זינד = אפּפֿער פֿערגעגדעטעז גאנצ[א]פּפֿער ענטשיידען, וא[ח] די[א] פֿערגעגדערונג אויף עטוואס ג[ע]א[ח]ט, וואבי[א] קיינע פֿער[א]ונט[ר]י[א]ונג שטאטט פֿינדעט. דאר[ו]ף וועגדעט ר"א אבערמא[ל]ס איין: זא מעגען די[א] אללער = ה[י]יל[י]גסטען אפּפֿער, די[א] מאן אים זידען אונד אלס

חטאת, קוויל ועשאה למעלה פסולה בחכילה, לכל הכעלים כתכפרו, כיון שהגיע דמו למזבח: (ב) כמעשה עולה. ע"פ שעיקר במליקתה שלא כהלכה, ומן הדין היה לו להכדיל: שלא. דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים: כולן. כמעשה לאחד מכולן, ואפילו כמעשה העולה לשם עולה: (ג) לישן מטמאות. ע"ג שכפסלון מליקתן מטהרתן מידי כחילה ואינם מטמאים בבית הבליעה כדין נכלת עוף טהור, שהוכלה ע"פ שלא כגע בה, כגון שהקנה לו מכירו בבית הבליעה מטמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו: ומועלין בהן. הנאה מהן בשוה פרוטה ואפי' חטאת, קוויל ונפסלה. ולא היה בה שעת היתר לכהנים, לא ילפי מידי מעילה: לשם חטאת. דבשירה היא ויש בה שעת היתר לכהנים ושוב אין בה מעילה ע"פ שעיקר במליקה, ולא"ד שלא שיקר ע"ג דמלחא דפשיטא היא, כיון שנעשה במזות שהיא כשירה, משום דתני וכולן דמסדר אדלעיל, מ"מ לישנריך למתני חוץ מן החטאת: (ד) מועלין בה. דשם עולה היא ולא היה לה שעת היתר לכהנים, ומי קוליה ממעילתה, ור"ס, דכיון דשיקר שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת כעזית חטאת לאפוקי מידי מעילה,

[1]) ועז מאו אם ניכט בערייכרט, זאלדערן אין אכדערער וייכעס דאפּאן אין שטיקק אין דען שלוכ שטעקט.

וּבִטְרֶפָה וּבִיוֹצֵא דּוֹפֶן, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַפֶּה שֶׁבָּהֶן, מֵאוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעָרַב בְּחוֹלִין תְּמִימִים, יִמָּכְרוּ הַחוֹלִין לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין: (ד) קָדְשִׁים בְּקָדָשִׁים, מִין בְּמִינוֹ, מֵה"ת יִקָּרֵב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא, (וְזֶה יִקָּרֵב לְשֵׁם מִי שֶׁחוּא), קָדְשִׁים בְּקָדָשִׁים, מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵי הַפֶּה שֶׁבָּהֶם מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶם מִמִּין זֶה, וַיַּפְסִיד הַמּוֹתָר מֵבֵיתוֹ. נִתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיֵאָכְלוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר. הַכֹּל יְכוֹלִין לְהִתְעָרֵב, חוּץ מִן הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם: (ה) אָשָׁם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּשָׁלָמִים, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. ר שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שֶׁנֵּיהֶם יִשָּׁחֲטוּ בַּצָּפוֹן, וְיֵאָכְלוּ כַּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. אָמְרוּ לוֹ אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. נִתְעָרְבוּ חֲתִיכוֹת בַּחֲתִיכוֹת, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים קַלִּים, הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, בְּנֶאֱכָלִים

שטאנדענען, אדער איננערליך פֿערלעטצטען, אדער מיט איינעם אויס דער זייטע געבראנענען טהירע, זא מיסטען אללע ווידער, בים זיא איינען לייבעפֿהלער בעקאמען, דאן פֿערקויפֿט וועדען, אונד מאן ברינגט נעגען דען וועדטהר דעם בעסטען שטיקקעס דאראונטער, אפֿפֿער דער־ זעלבען ארט. — וואהר איין אפֿפֿער אונטער ניכט נע־ הייליגטע פֿעהלערהאזע טהירע פֿערמענגט, זא מיסטען אללע צום בעדארף אן גלייכען אפֿפֿערן פֿערקויפֿט ווער־ דען. (ג) זינד נעהיילידיגטע מיט נעהיילידיגטען פֿערמענגט וואר־ דען, זא ברינגט מאן וועז זיא גלייכארטיג וואהרען, יעדעס „אים נאמען זיינעס עטוואניגען אייגענטהימערס[1]" דאר; וואהרען זיא ניכט גלייכארטיג, זא מיסטען זיא וויידען בים זיא איינען לייבעפֿעהלער בעקאמטען, דאן פֿערקויפֿט וועדרדען, אונד מאן ברינגט נעגען דען וועדטהר דעם בעסטען דארונ־ טער, פֿאן דער איינען אונד דער אנדערן אפֿפֿעראט, אונד דער אייגענטהימער מוס דען איבערשוס צולעגען. זינד זיא מיט ערשטגעבורט אדער פֿיה־צעהנט פֿערמענגט וואהרדען, זא מיסטען זיא וויידען, בים זיא איינען לייבעפֿעהלער בעקאמטען, אונד דאן וויא ערשטגעבורט אונד צעהנט פֿערצעהרט וועדרדען. בייא אללען אפֿפֿערן איזט דיא פֿערטענגונג מעג־ ליך, אויסער זינד־ אונד שולד־אפֿפֿער מיט אייגאנדער[2]. (ג) וועז אייז שולדאפֿפֿער מיט פֿרידענאפֿפֿער פֿערמענגט וואהרדען, (זא מיסטען זיא וויידען בים זיא איינען לייבעס־ פֿעהלער בעקאמטען). ר"ש זאגט: מאן שלאכטט ביידע אים נאהרדען, אונד פֿערצעהרט זיא וויא דאס שטרענגערע דאראונטער. מאן ערווידערטט אידהם: עס איזט ניכט רעכט לייכטער־ הייליגעס מענליכער וויזיז צור פֿערווערפֿליכקיט צו ברינגען. וועז שטיקקע דעס אייגען מיט שטיקקען דעס אנדערן פֿערמענגט וואהרדען, אונד צוואר פֿאן אללערהיילידיגסטעם מיט לייכטער הייליגען, אדער פֿאן דיזען זאלכע דיא גור

שאפר לגבוה ולא להדיוט: מתקה. ע"י רפ"ו דתמורה: סיסתאב. דכל הני קולין נכסו, וזכה לאד מעורב בהן, וא"ל לשחוט לאחד מהן בחוך כלא מוס, שמא זהו הזכה, ולמכרן לצרכי עולות ש"ח שהרי הן פקולין: המין. לס מטתא מטתא, וחס עולה עולה, ויקח מעות כשיעור דמי היפה שבהן כנגד כולס, ומניח סגרוע שבהן שלא יחלל, ויאמר כ"מ שהוא הזכה יפה מחולל על המעות הללו: לצרכי. כשיקריב יאמר הרי הוא לשם בעלים קחס, ולא יזכיר שס לחד: (ב) מין במינו. מטתא בחטאת שלמים בשלמים, והן של בעלים הרבה: מי שהוא. יקריב קחס ולא יזכיר כלום, וס"מ כקרבנו' בשיה דלא בעי קמיכה, שכל קרבן חבשיה דבעי סמיכה, לא, וירעו עד שיסתאבו: כשאינו מינו. שחלוקין במתן דמים אי בהקטרתן או בחכילתן: כבכור וכמעשר. כמעשר כחמ' שחין להס שדיון, חלא כחכלין במקומן, שבכור לבהנים, למעשר לב"ח: שיסתאבו שיפול בהן מוס, ויאמר הזבח כל שהוא יתחלל על המעות הללו ומותרים לאכלן, ובלבד שיאכלום בתורת בכור ומעשר שלא יתכרס בחטלם, ולא יטלסם בלטרח, ומדמי הזבח יקריב מינו של זבח: יכולים. כלומר חס נתערבו יש שפק בתערובתן: תוך. שהחטאת מיכה לעולם לחול, ואפס מינו חלא חול, ואי אפס בזיר ומגורע סוף שהן בחיס בכשיס, מ"מ הן זכריס, והחטאת מיכה בחה חלא נקבה, מלבד שעיר בשיא שהיא זכר: (ג) אפס. ס"מ למתני רבותא טפי לרבן שבתערבם שודם בשלמים, שעוין במתן דמן ובחוכליהן, מ"מ הין מכילין קדשים לבית הפסול בממעט זמן מכילת סתודם: בשלמים. שמהן דמן שוס: בנפון. דשלמים שחיטתן בכל מקוס, ויכולים כמי לשוחטן בנפון ומקריב כל אחד לאפ מי שהוא: לבית הפסול.

---

[1]) תהיא כתובה לו כשבשן. דיא קתולישע־טהרע זינד סיר וויכטיג. [2]) וויל עס פערשיעדענע טפירע זינד, חלוף ערקענבאר.

נִבְלַת בְּהֵמָה, שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפָתָהּ מִטְּמְאָתָהּ, נִבְלַת הָעוֹף שֶׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, אֵינוֹ דִין שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפָתָהּ מִטְּמְאָתָהּ? מַה מָּצִינוּ בִּשְׁחִיטָתָהּ שֶׁהִיא מַכְשַׁרְתָּהּ בַּאֲכִילָה, וּמְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפָתָהּ מִטְּמְאָתָהּ, אַף מִלְּקָתָהּ שֶׁהִיא מַכְשַׁרְתָּהּ בַּאֲכִילָה, תְּטַהֵר אֶת טְרֵפָתָהּ מִטְּמְאָתָהּ. רִ' יוֹסֵי אוֹמֵר הַיָּה בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה, שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶתָהּ, אֲבָל לֹא מְלִיקָתָהּ:

איין: דא דאך אבגלייך געפֿאללענעם פֿיהּ דורך בעריהרעז אונד טראגען פֿערואורייניגט, דאם שלאכטען איינעם איננערליך פֿערלעטצטען פֿיהּעם פֿאן דער אונריינהייט ריין מאכט; אום ווייא פֿיל מעהר זאללטע בייס נעפֿלי־ געל, דעסטען געפֿאללענעם ניכט דורך בעריהרעז אונד טראגען פֿעראורייניגט, דאם שלאכטען דיא איענערע פֿערלעטצונג פֿאן דער אונריינהייט ריין מאכטן! נון שליסען ווּר ווייטער: וועז דאם שלאכטען דאם געפֿלי־געל צום עסטען נעאייגענעט, אונד דאם איננערליך פֿערלעטצטע פֿאן דער אונריינהייט ריין מאכט, זא טום דאם אבקנייפען, וועלכעם דיא געפֿליגעלאפֿפֿער צום עסטען נעאייננעט מאכט, אויך דאם איננערליך פֿערלעצטע פֿאן דער אונ־ ריינהייט ריין מאכטן! ר' יוסי אומר: עס איזט נענוג דיא נעפֿליגעל הירין דעם פֿיהּע גלייך צו שטעללען, דאם נור דאם שלאכטען דיא ריינהייט בעווירקע, ניכט אבער דאם אבקנייפען.

פ ר ק ח

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת, אוֹ בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִילוּ אַחַת בְּרִבּוֹא יָמוּתוּ כֻּלָּם. נִתְעָרְבוּ בְּשׁוֹר שֶׁנֶּעֱבַד בּוֹ עֲבֹדָה, אוֹ שֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם עַל פִּי עֵד אֶחָד, אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים, בְּרוֹבֵעַ וּבְנִרְבַּע וּבְמוּקְצֶה וּבְנֶעֱבָד וּבְאַתְנוֹ וּבְמַהִיר וּבִכְלָאַיִם

וועז אפֿפֿערטהיערע מיט איינעם זינדאפֿפֿער, וועלכעם מאן הינשטערבען לאססען טוס[א], ארער מיט איינעם צור שטייניגונג פֿאראורטהיילטען אָכסען פֿערמענגט וואר־דען, וועלכע אויך פֿאן לעצטערען נור אינס נעגען צעהנטוזענד, זא מיסטען אללע דעם הינשטערבען איבערלאססען ווער־ דען. וואורדען זיא פֿערמענגט מיט איינעם אָכסען דורך דען איינע אבערטרעטונג בעגאנגען וואר־דען, עשווא דאס ער איינען מענשען נעטעדטעט האט, וואריבער נור אין צייגע ארער ער איינעגטהיימער זעלבסט אויסזאגט, מיט איינעם פֿיהּע דאס צו שענדליכער פֿערמישונג טהעטיג ארער ליידענד געבדויכט וואר־דען, ארער דאס צום נעטצצענאפֿ־ פֿער בעשטיממט, ארער אנגעבעטעט וואר, ארער אלס הורענלאהן נעברויכט, ארער נעגען הונדע נעטוישט ייאר־ דען, ארער מיט איינעם אוים פֿערבאטענער מישונג עגט־

מטמא, דהכי תפילו עלו ירדו: בקודש · קדשים פרחוים חלח שנפסלו בעבודתיהן, ואם עלו לח ירדו: לח היס · שנפסלו קודם שחרו לעזרה, ואם עלו ירדו: ספסולים הנזכרי' כריש פ"ב (ו) תיכו דיו · וכיון דילפת שחיטה מטרפה מה טרפה בשוחט, אף שחיטה בשוחט · היה · כיון דלח תפכהן בהדיח דשחיטה מגיחה מידי ככלה בעוף חלח מק"ו מהכלת בסמה, חתה כח ללמוד היה שתהח כגדון, כהכלת בסמה, שחיטתה מטהרתה מידי בכילה ולח מליקתה:

פרק ח בחטחות · ה"ק כל הזבחים שנתערבו בהן חטחות המתות חו שור הנסקל: חפילו חחד מן המתות כרבוע כסדים, דהיין שנתערבו בחקורי הגלה, חין תקנה לפדותה, דגימח ירעו עד שיתמכו, וזרוב כמי לח בטלי דכ"ת חציבי ולח בטלי, וחטחת המתות טן ה', ולח חטחת, ותמורת חטחת, וחטחת שמתו בעליה, וכפר' בעליה בחחרת, ושעברה שנתה: יאוחו · מכיחין לוחן במקום קבור עד שיאותו מחליהן: שנעבדה · כגון שחמית לת בחדש ע"פ עד ח', שחיכו חקור להדיוט חלח ע"פ כ': חו ע"פ · שכחו הבעלים והודו שהמית, דחפטר ליה מהקילה דמודה בקנס פטור ולגבוה כחסר: כרובע בו' · ע"פ עד חחד חו ע"פ הבעלים, חו שהי' השור שהמית והרובע של עכו"ם, חו קודם שנגמר דינו,

---

[א]) דער קלוגיעצטהר גיבט דיהּ פעללע טן ·

מומים, יִשָּׁפֵךְ לָאָמָּה. כּוֹם בְּכוֹסוֹת, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם קָרַב כּוֹס אֶחָד יַקְרִיבוּ כָּל הַכּוֹסוֹת, וַחֲכָ"א אֲפִילּוּ קָרְבוּ כֻּלָּם חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, יִשָּׁפֵךְ לָאָמָּה: (ט) הַנִּתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּנְתָּנִין לְמַעְלָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִתֵּן לְמַעְלָה, וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת הַתַּחְתּוֹנִים לְמַעְלָה כְּאִלּוּ הֵן מַיִם, וְיַחֲזוֹר וְיִתֵּן לְמַטָּה. וַחֲכָ"א יִשָּׁפְכוּ לָאָמָּה, וְאִם לֹא נִמְלַךְ וְנָתַן, כָּשֵׁר: (י) הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּנִתָּנִין מַתָּנָה אַחַת, יִנָּתְנוּ בְּמַתָּנָה אֶחָת, מַתַּן אַרְבַּע בְּמַתַּן אַרְבַּע, יִנָּתְנוּ בְּמַתַּן אַרְבַּע. מַתַּן אַרְבַּע בְּמַתָּנָה אַחַת, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִנָּתְנוּ בְּמַתַּן אַרְבַּע. ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יִנָּתְנוּ בְּמַתָּנָה אֶחָת. אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, הֲרֵי הוּא עוֹבֵר עַל בַּל תִּגְרַע? אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, הֲרֵי הוּא עוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף? אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, לֹא נֶאֱמַר בַּל תּוֹסִיף אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְעַצְמוֹ. אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, לֹא נֶאֱמַר בַּל תִּגְרַע, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְעַצְמוֹ. וְעוֹד אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ, כְּשֶׁנָּתַתָּ, עָבַרְתָּ עַל

פֿערמענגט וואַרדען, זאָ מוּס עס אין דען קאָנאָל גענאָסען וועַרדען. זינד דיא פֿערשידענען געפֿעסע זאָלען בלוטעס פֿערמענגט וואַרדען, זאָ זאָגט ר"א, וועַן אײנעס שאָן דאָרגעבראַכט אײזט, זאָ ברינגט מאָן אַללע געפֿעסע דאָר. דיא געלעהרטען זאָגען: וועַרען אויך אַללע בים אויף איינם דאָרגעבראַכט, זאָ מוּס עס אין דען קאָנאָל גענאָסען וועַרדען. (ט) אײזט אוּנטען אָנצוברינגענדעס מיט אבען אָנצוברינגענדעס פֿערמענגט וואַרדען, זאָ זאָגט ר"א: מאָן שפּרענגט דאָמיט אבען, אוּנד וואָס דאָפֿאָן צו אוּנטען געהערטע, בעטראַכטעט איך אָבען אַלס וואַסער, אוּנד שפּרענגע דאָן אוּנטען. דיא געלעהרטען זאָגען: מַאָן מוּס עס אין דען קאָנאָל גיסען; וועַן מאָן אבער אָהנע אָנפֿראָגע דיא שפּרענגונג געמאַכט האָט, זאָ אײזט עס געאײגנעט. (י) וועַן בלוט וואַמיט אײנמאָל געשפּרענגט וויִרד, מיט בלוט פֿאָן אײנמאַליגער שפּרענגונג פֿערמענגט וואַרדען, זאָ שפּרענגט מאָן דאָ מיט אײנמאָל. וועַן פֿיערמאַליגעס מיט פֿיערמאַליגעם, זאָ מאַכט מאָן אײנע פֿיערמאַליגע. וועַן פֿיערמאַליגעס מיט אײנמאַליגעם, זאָ זאָגט ר"א מאָן מאַכּט אײנע פֿיערמאַליגע; ר' יְהוֹשֻׁעַ זאָגט: נור אײנע אײנמאַליגע שפּרענגונג. ר"א וועַנדעט אײן: דאָדורך וויִרדע מאָן דאָס פֿערבאָט; „דוא זאָללסט ניכּט פֿערמינדערן" פֿערלעטצט דאָס מאָן: „דוא זאָללסט ניכּט הינצוטהון". ר"א ערווידערט: דאָס ניכּט פֿערמעהרען גילט נור פֿאָן דער זאָכּע פֿיר זיך אַללין. ר' יְהוֹשֻׁעַ ערווידערט: אויך דאָס ניכּט פֿערמינדערן גילט נור פֿאָן דער זאָכּע פֿיר זיך אַללין. אוּנד זעטצט ר' יְהוֹשֻׁעַ הינצו: וועַן דוא שפּרענגסט, איבערטרישסט דוא דאָס

דכסר דגזירה בעלמא היא. (ח) יפפך. לפילו לר"ש דעבר כזריקתם מסוס לא תקריבו: נכוסות. שנתערב כוס דס בעל מוס בכוסות דס כשר כליגי, כדרך שנחלקו בחברים, וקריבא, דת"ש בחבריס, כהא קאמר ר"ש מסוס דעקר כפרתן דהייבו זדיקת דמן התעבידא בהכשר, לכל כוס דעיקר בקלקול לימא לא, ות"ש כהא, כהא קאמרי רבנן לכל בחבריס לימא מודו ליה לר"ש, קריבא (ט) למטה. מקוט בסקרא, כגון דס עולה ושאס ובכור ופסח ומעשר: למעלה. דס תטהת: יתן למעלה. שמצוה להקדיס עליונים, שחטאת קודמת לעולה, ובתיבת מטה תעלה לו לשפיכת שיריס של חטאת ולהתחלת מתנות עולה: כפר. דהא ניתן מבעי למעל ויחזור ויתן למטה ומיירי דהכן דמי התחתון למעלה לגס מיס, דאל"כ הרי כיון שהגיע הדס למזבח בכל מקום כבר כתכפר, והכשר נפסל ואין הקרב במוקדי: (י) שנתערבו. כגון כוס דס בכור שנתערב בכוס דס מעשר, וכן במתניתין דלעיל הנתנין למטה כמי תיירי כוס בכוסות, וכן במ"ו בדס הפסולין, דאי בכליל דס בדס גרידא תיירי, האיך קאמר ר"ש יתן מהנה מ', הא ס"ל דאין בילה, דלמא מהאי קא יסיב, ומהאי לא קא יסיב, וכן לעיל דלמא למעלה יסיב דמי עולה ולמטה דמי חטאת, אלא בכוס שנתערב תיירי, ויתן מהנה לחת מכל כוס: כמתן ד'. כגון דס עולה בדס שלמים או בדס לגס, שצריכס טעוכים כ' מתנות שהן ד' ושביכס תחתוכים: הא"ש כו'. ורוחין לת המתנות סיתרו' הנתוכות מדס הכשר כאלו הס מיס: ור"י כו'. דכל הנתנין על המזבח המנן שנתנן כמתנה לחת כפר: ס"ה עובר. ולא ס"ד דר"ת סיקשה לו ר"י מכל הוסיף משום דר"ת כפר רוחה לכי כו' ובא שביכו ולא הביכו רוחה לכי, לדבריו דר"י הביכו, וכפר ר"ת דחט"ג דלא כחמר כל הגרע לגלא כהביא כפ"ע, טוב לנו שלא נגרע המנוס, ור"י הביכו כיון דיוצא במתנה לחד למס מזקק למתן ד' ת"כ רת"ס דליכא כל הוסיף דמתנה שניה שיתן לתוי כשיריס של בכור ורי"ס

זבחים פרק ח

לִשְׁנֵי יָמִים, יֹאכְלוּ כַּחֲמוֹר שְׂכָמָן: (ד) אִבְּרֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאִבְּרֵי עוֹלָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִתֵּן לְמַעְלָן, וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת בְּשַׂר הַחַטָּאת מִלְּמַעְלָן כְּאִלּוּ הוּא עֵצִים, וַחֲכָ"א תֵּעָבֵר צוּרָתָן וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה: (ה) אִבְּרִין בְּאִבְּרֵי בַּעֲלֵי מוּמִין, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם קָרֵב רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן, יִקָּרְבוּ כָּל הָרָאשִׁין, כִּרְעוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יִקָּרְבוּ כָּל הַכְּרָעִים, וַחֲכָ"א, אֲפִילּוּ קָרְבוּ כֻּלָּם חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה? (ו) דָּם שֶׁנִּתְעָרַב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאֵה דָּם, כָּשֵׁר. נִתְעָרַב בְּיַיִן, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם, נִתְעָרַב בְּדַם בְּהֵמָה, אוֹ בְּדַם חַיָּה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם: (ז) נִתְעָרַב בְּדַם פְּסוּלִין, יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה, בְּדַם תַּמְצִית, יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה. ר' אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר. אִם לֹא נִמְלַךְ וְנָתַן, כָּשֵׁר: (ח) דַּם תְּמִימִים בְּדַם בַּעֲלֵי

איינען טאג, מיט זאלצען דיא צוויי טאג געגעסטען ווער דען דירפען, זא מיסטען זיא ווי דאס שטרענגערע דרוב טער פערצעהרט ווערדען. (ד) וועז גלידער איינעס זינד אפפערס מיט גלידערן איינעס גאנצ אפפערס פערמעגט ווער דען, זא זאגט ר' אליעזר: מען טרייב זיא אלעלע אבען אויף דאס פייער, אונד איך בעטראכטע אלסראן דאס פלייש דעס זינדאפפערס אלס ברענהאלץ. דיא נעלעהרטע זאגען: מען לעסט זיא בים זיא פערדערבען ליגען, אונד ברינגט זיא צור בראנדשטעטטע. (ה) וועז גלידער פאס אפפער מיט איינעס גלידע פאן פערהלערהאפטען פערמעגנט ווארדען, זא זאגט ר"א, וועז שאן איין קאפף אדער איין בוגפאער דערזעלבען דארגעבראכט איזט, זא ברינגט מען אללע קעפע אדער אללע בוגשטיקקע דאר. דיא נעלעהרטען זאגען: ווערען אויך אללע בים אויף איינס דארגעבראכט, זא טוס מען עס צור בראנדשטעטטע ברינגען. (ו) וועז דאס בלוט מיט וואססער פערמענגט ווארדען, זא כלייבט עס, וועז נאך בלוטפארבע דארין איזט, נעאיגענעט; ווארד עס מיט ווייז פערמענגט, זא בעטראכטעט מען דיזען ווי וואססער. ווארד עס מיט אנדערם פיהע אדער ווילד בלוט פערמענגט, זא בעאורטהיילט מאן דיזעס ווי וואססער. ר' יהודה זאגט: בלוט העבט ניכט בלוט אויף. (ז) ווארד עס מיט בלוט פאן פערווערפלעגן פערמענגט, זא מוס עס אין דען קאנאל גענאסטען ווערדען. ווארד אפפערבלוט מיט דעם אויסגעדריקטען בלוטע פערמענגט, זא מוס עס אין דען קאנאל גענאסטען ווערדען. ר"א ערקלערט עס פיר גאייגענעט. האט מאן אהנע אנפראגע דאמיט געשפרענגט, זא איזט עס נאייגענעט. (ח) וועז בלוט פאן פעהלערלאזען מיט בלוט פאן פעהלערהאפטען

שמעט תכילת שלמים בין בתוכליהן בין בזמן תכילתן ומביתן לידי נותר: בתיכות. דהיינו תחיכת ק"ק בתחיכות קדשי קלים, תו תחיכת קדשים קלים בפתכלין ליום אחד עם תחיכות קדשים הנתכלין לשני ימים: כחמור. כמה מודו רבנן דמתי ליה למעבד: (ד) חברי חטאת. שבשרה נתכל לכהנים: עולה. כולה כליל: למעלה. שמעלה אותו לשם עצים, והייגו דקתמר ורואה כאלו הן עצים: תעובר. יניח אותן עד שיפסלו: (ה) בחברי ב"מ. חבר אחד של בעלי מומין שנתערב בחבריס בשריס: שם קרב. כהן שלח ידע בתערובתן: יקרבו. לבתחלה דתלינן היסורא בהאי דקרב, ולא שרי ר"ש אלא לקריבן ב"ב, דודאי חד מהייבו דהתירה הוא, ואף הכ' ליכא למתליא בהאי שקרב תחלה קודם שנמלך, אבל ג"א לא: חוץ מאחד. מזוג אחד: (ו) שנתערב. דאפילו לרבנן דלא אקרו אחרי חטאת בחברי עולה לשם עצים במ"ד, וכן בתיון למעלה במ"ט, לשם שים, אלא במידי דהקרבה, אבל חולין גמורין שרי לכ"ע: מרחיק. דס גמור ולא אדמיומת מעט: כשר. וה"מ בשנפלו המים לתוך דס קדשים ומתוך כלי גדול, אבל אס נפל דדס לתוך מים מתוך כלי קטן שהיו מונחין אלא טיפה טיפה, אמרינן קמ"ל קמא בטיל: כיון. שהוא אדום: כדמפ. של חולין: כדם חין דס. דס"ל מין במינו לא בטיל, וה"ק דפליג ר' בקמ"ל קמא בטיל: (ז) הפסולין. שנשחט חוץ לזמנו, וה"ה הפסולים בעצמן לגבי מזבח: לאמה. אמת המים העוברת בעזרה ולא אמרינן רואין כאלו הן מים, דגזרינן דלמא אתי לאכשורי דהוי פסולים בעינייהו וכן גזרו בשתערב בדם התמצי' דלא חזי לכפרה דדם שהכפם יונתה בו מכפרת: מכשיר. דס"ל אין עושין סייג במקדש ולא גזרו, ול"ב ר"ש לא פליג בדם פסולין דשכיחי וגזרינן, אלא בדם התמצית פליג שאינו מצוי להיות רבה על דם הנכפם, דס"ק אין דם התמצית מצוי להיות רבה, ותק"ם מצוי הוא ונזרינן לא רבה אלא רבה: כמלך. הכהן אפילו ת"ק מודה

פ ר ק ט

הַמְּזֹבֵחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ. ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לָאִשִּׁים, אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד, אַף כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַמִּזְבֵּחַ, אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד, אַף כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. אֵין בֵּין דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְדִבְרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא הַדָּם וְהַנְּסָכִים, שֶׁרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא יֵרְדוּ, וְר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יֵרְדוּ. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַזָּבַח כָּשֵׁר, וְהַנְּסָכִים פְּסוּלִין; הַנְּסָכִים כְּשֵׁרִין, וְהַזָּבַח פָּסוּל, אֲפִילוּ זֶה וְזֶה פְּסוּלִין, הַזָּבַח לֹא יֵרֵד, וְהַנְּסָכִים יֵרֵדוּ: (ב) וְאֵלּוּ אִם עָלוּ לֹא יֵרֵדוּ, הַלָּן, וְהַטְּמֵא, וְהַיּוֹצֵא, וְהַנִּשְׁחָט חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנִשְׁחֲטָה בַלַּיְלָה, וְשֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָהּ, וְשֶׁיָּצָא דָּמָהּ חוּץ לַקְּלָעִים, אִם עָלְתָה תֵּרֵד. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא תֵרֵד. שֶׁהָיָה ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ, הַקְּדֵשׁ מְקַבְּלוֹ, לֹא

דער אלטאר הייליגט אללעס, וואס אויהם צוגעהעריג
איזט. ר' יהושע זאגט: נור וואס צום פֿערברענגען
בעשטיממט איזט, דארף וועז עס איינמאל הינופֿגעבראכט
איזט, ניכט ווידער הראונטער געבראכט ווערדז; דען עס
הייסט: (ויקרא ויו ב.) „עס איזט דאס גאנצ־אפֿפֿער
אויף זיינער בראנדשטעללע אויף דעם אלטאר": זא וויא
נון איין גאנצאפֿפֿער וועלכעס צום פֿערברענגען בעשטיממט
איזט, וועז עס הינופֿגעבראכט איזט, ניכט ווידער הערונטער־
געגאממען וועדז דארף, זא דארף אויך וואס זאנסט צום
פֿערברענגען בעשטיממט איזט, איינמאל הינופֿגעבראכט,
ניכט ווידער הערונטערגעגאממען וועדז. ר"ג זאגט:
אללעס וואס דעם אלטאר צוגעהערט, דארף איינמאל
הינופֿגעבראכט, ניכט ווידער הערונטערגעגאממען וועדז;
ווייל עס עבען הייסט: „עס איזט דאס גאנצאפֿפֿער אויף דער
בראנדשטעללע אויף דעם אלטאר"; זא וויא איין גאנצאפֿ־
פֿער, וועלכעס דעם אלטאר צוגעהערט, איינמאל
הינופֿגעבראכט, ניכט ווידער הערונטער געגאממען וועדז
דארף, זא קיינע זאכע דיא דעם אלטאר צוגעהערט.
דיא מיינונגען דעס ר"ג אונד ר' יהושע זינד נור אין הינ־
זיכט דעס בלוטעס אונד דער טראנקאפֿפֿער פֿערשידען, דיא
נאך ר"ג ניכט ווידער הערונטערגעגאממען וועדז דירפֿען,
וואהל אבער נאך ר' יהושע. ר' שמעון זאגט: וועז דאס
אפֿפֿער גוט, אבער דיא דאצו געהעריגען טראנקאפֿפֿער אונ־
געאיגנעט בעפֿונדען זינד, אדער אומגעקעהרט, זאגאר וועז
ביידע אונגעאיגנעט בעפֿונדען זינד, זא דארף דאס אפֿפֿער
ניכט ווידער הערונטער קאממען, וואהל אבער דיא טראנק־
אפֿפֿער. (ב) פֿאלגענדע דירפֿען, איינמאל הינופֿגע־
בראכט, ניכט ווידער הערונטערגעגאממען וועדז: וואס
איבערגאכטעט האטטע, דאס אונריינע, דאס הערויסגעקאמ־
מענע, דאס אויף אויסער זיינער צייט אדער אויסערהאלב
זיינעס ארטעס געשלאכטעטע, דאס דעסטען בלוט אונגע־
איינגעטע אויפֿגעפֿאנגען אדער געשפרענגט האבען. ר' יהודה
זאגט: וואס בייא נאכט נעשלאכטעט, אדער דעסטען בלוט
פֿערגאסטען וואדר, אדער הערוים קאם אויסערהאלב דעס
פֿאהאפֿפֿעס, מוס, וועז שאן הינופֿגעבראכט, וויידער
הערונטער געגאממען וועדז. ר"ש פֿערניינט דיס; דען
ר"ש וואר דער מיינונג: אללעס וואס איס הייליגטהום
אונגעאיגנעט געווארדען איזט, ניממט דאס הייליגטהום

פרק ט הראוי לו. ומאי ניהו כרתוי לו ריש כו': למזבח. להערף ע"ג האש מע"פ שנפסל, אבל דם ונסכים פסולין שחוסס להערף, אפילו עלו ירדו: למזבח. למעוטי קומץ שלא קדשו בכלי אחר קמיצה, דתע"ג דמחנק כלה קדשה בכלי, אין חלק גבוה מכורר, שאין המחנה קריבה כלה, וכקמיצה כלה מתן כלי אין זה מכורר ואינה מתקדשת: רש"י. בכפרי שלא זכה כיון שאין בהן בגלל עצמן ס"ל כר"י ובדם וכנסכים סבהים כפ"ע כר"ג: כשרין. מפסול עצמן דהא מ"מ להיות נסכים כשרים גמורין, כיון שהזבח פסול: (ב) הלן. לילה אחד חוץ למזבח בין דם בין לחמים: למקומו. ופסח

בַּל תּוֹסִיף, וְעָשִׂיתָ מַעֲשֶׂה בְּיָדְךָ, וּכְשֶׁלֹּא נָתַתָּ, עָבַרְתָּ עַל בַּל תִּגְרַע וְלֹא עָשִׂיתָ מַעֲשֶׂה בְּיָדְךָ: (יח) הַנָּתָנִים בִּפְנִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּנָתָנִין בַּחוּץ, יִשָּׁפְכוּ לָאַמָּה. נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים, כָּשֵׁר. בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ, ר' עֲקִיבָא פּוֹסֵל, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין, שֶׁהָיָה ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל הַדָּמִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְכַפֵּר בָּהֵיכָל פָּסוּל, וַחֲכָ"א הַמַּאֲת בִּלְבָד. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הָאָשָׁם שֶׁנֶּאֱמַר בַּחַטָּאת כָּאָשָׁם: (יט) חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, יָצָא אֶחָד מֵהֶן לַחוּץ, הַפְּנִימִי כָּשֵׁר. נִכְנָס אֶחָד מֵהֶן לִפְנִים, ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי מַכְשִׁיר בַּחִיצוֹן, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי, מָה אִם בַּמָּקוֹם שֶׁחַמְחֶשְׁבָה פּוֹסֶלֶת, בַּחוּץ, לֹא עָשָׂה אֶת הַמְשׁוּאָר כַּיּוֹצֵא, מָקוֹם שֶׁאֵין חַמְחֶשְׁבָה פּוֹסֶלֶת, בִּפְנִים, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה אֶת הַמְשׁוּאָר בַּנִּכְנָס? נִכְנָס לְכַפֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּפֵּר פָּסוּל, דִּ"ר אֱלִיעֶזֶר, ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּכַפֵּר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הִנִּיחָן שׁוֹגֵג, כָּשֵׁר. כָּל הַדָּמִים הַפְּסוּלִין שֶׁנִּתְּנוּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא הִרְצָה הַצִּיץ אֶלָּא עַל הַמַּאֲת וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא:

פֿערבאט דעם ניכט פֿערמעהרענס, אינדעם דוא נעראוועצ עטוואס טהוסט, אונר וועז דוא עס אונטערלאסעסט, איבערטריטסט דוא צוואר דאס דעם פֿערמינדערנס, אבער דאך אהנע נעראדעצו טהעטינ צו זיין. (יח) וועז דאס איננערהאלב אנצוברינגענדע מיט דעם אויסערהאלב אנצוברינגענדען פֿערמענגט וואררען, זא מוס מאן עס אז דען קאנאל גיסען. האט מאן יעדאך אויסערהאלב נעשפרענגט, אונר דאן איננערהאלב, זא איזט עס נעאיינגעט. נעשאה עס ערשט איננערהאלב אונד דאן אויסערהאלב, זא איזט לעטצטערעס נאך ר"ע פֿערוועדליך, נאך דעז נעלעהרטען נעאיינגעט. דעז ר"ע לעהרטע: זאבאלד אירגענד אפֿפֿערבלוט אין דעז טעמפעל הינין צום פֿערזוהנען נעבראכט איזט, זא איזט דאס אפֿפֿער פֿערוועדליך. דיא נעלעהרטען זאגען נור פֿאס זינדאפֿפֿער. ר"א זאגט: אויך פֿאס שולדאפֿפֿער, דעז עס הייסט: וויא דאס זינדאפֿפֿער, זא דאס שולדאפֿפֿער. (יט) וועז מאן דאס בלוט דעם זינדאפֿפֿערס אין צווייא נעפֿעסס אויפֿפֿינג, אונד דערען איינעס אויסערהאלב (דעם פֿארהאפֿעס) קאם, זא איזט דאס אנדערע דאך נאך נעאיינגעט. קאם אבער איינס אין דעז טעמפעל הינין, זא ערקלערט ר' יוסי הגלילי דאס אייסערע נאך פֿיר נעאיינגעט, דיא נעלעהרטען פֿיר פֿערוועדליך. ר' יוסי הגלילי וועגדעט אין. וועז מאן בייא אויסערהאלב, וואס דער נעדאנקע דארוף דאס אפֿפֿער פֿערוועדליך מאכט, דאס צוריקבלייבענדע ניכט דעם הינויסנעקאמענען נליך זעצט, אוס וויא פֿיעל מעהר טוס בייא איננערהאלב (דעם טעמפעלס) וואס דער נעדאנקע דארוף דאס אפֿפֿער ניכט פֿערוועדליך מאכט, דאס צוריקבלייבענדע ניכט דעם הינויסנעקאמענען נליך זעצט, אוס וויא פֿיעל מעהר טוס בייא איננערהאלב (דעם טעמפעלס) וואר ניכט כיון דמתכה על עולה צריכה שתהא ניכרת מכ' נדי הקרן ומתכה על ככור מיכה מלא מנד ח', ח"כ הניכר שנכנד הנמי הוה הוקפה וע"י הג"ה תוס' ד"ס ע"ב: (יא) יפכו. ותפילו לכ"ע לא תמריכן רוחין דסיכי לעביד ניתי לחוץ והדר לפנים כשם שמצוה להקדיש עליונים להתחתונים כך מצוה להקדיש הפנימים לחיצונין ניתיב בפנים והדר בחוץ מפסלי הקטונים בכניסתן לפנים, וא"ת לפסליכו לחצונים כדי להכשיר הפנימים למפסליכו כידיס, ל"ק ר"ח ומוטב להמתין עד שקיעת החמה ויפסלו מלילין ויפכו לחמה: כתן בחוץ. כהן שלח כמלך וכתן מתערוב' זו בחוץ: כשרים וה"כ כגון שכתן דמי הפנימים בחוץ לפס מיס; מלבד. דכתיב וכל קטורת לחר יוכח מדמה וגו': (יב) פסולים דכה"כ מדמה ותפילו מקבת דמה; פוסלת בחוץ. כלומר ומה חוץ שהוא מקום שמחשבי פוסלת שחס תחב בשחיטה ע"מ לזרוק דמה לחוץ: לא עשה. כדתמריתו הפנימי כשר: מקום שחין כו'. שחס שחט ע"מ ליתן הכתיכים בחוץ בפנים כשר; שוגג. הא מזיד פסול כשכפר: לא הרצה. ותע"ג דפסולים שעלו לא ירדו, תרצויי מיהא לא תרצו:

שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, קוֹדֶם לַחֲצוֹת, יַחֲזִיר, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן, לְאַחַר חֲצוֹת לֹא יַחֲזִיר, וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן: (ז) בְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ, כָּךְ הַכֶּבֶשׁ מְקַדֵּשׁ. בְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ וְהַכֶּבֶשׁ מְקַדְּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶן, כָּךְ הַכֵּלִים מְקַדְּשִׁין. כְּלֵי הַבַּד מְקַדְּשִׁין אֶת הַלַּח, וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ. אֵין כְּלֵי הַבַּד מְקַדְּשִׁין אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַלַּח. כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְבוּ, אִם עוֹשִׂים הֵם מֵעֵין מְלַאכְתָּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים, מְקַדְּשִׁין, וְאִם לָאו אֵין מְקַדְּשִׁים, וְכֻלָּן אֵין מְקַדְּשִׁים אֶלָּא בְקֹדֶשׁ:

פ ר ק י

כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ, קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ. הַתְּמִידִים קוֹדְמִין לַמּוּסָפִין. מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעוֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה: (ב) וְכָל הַמֻּקְדָּשׁ מֵחֲבֵרוֹ, קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ. דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה.

גלייערשטיקקע פֿאם אלטאר העראב געשפרונגען, זא מוס מאן, וען עס פֿאר מיטטערנאכט געשעהען, זיא ווידער הערויפֿברינגען, אויך פֿינדעט דאראן פֿעראונטרייאונג שטאטט; געשאה עס נאך מיטטערנאכט, זא ברויכט מאן זיא ניכט ווידער הערויפֿצוברינגען, אונד פֿינדעט דאראן קיינע פֿעראונטרייאונג שטאטט. (ז) זא וויא דער אלטאר וואס אירם צוגעהערט הייליגט, זא הייליגט אויך דיא ראמפע. אונד זא וויא ביידע הייליגען וואס איהנען צוגעהערט, זא אויך דיא געפֿעסע; נעמליך דיא געפֿעסע פֿיר פֿליסיגעס הייליגען דאס פֿליסיגע; אונד דיא געמעסע פֿיר טראקקענעס דאס טראקקענע; ניכט אבער געפֿעסע פֿיר פֿליסיגעס דאס טראקקענע, אדער נעמעסע פֿיר טראקקענעס דאס פֿליסיגע. הייליגע נעראטהע, דיא געלעגערט וואראון, בעווירקען וועז זיא נאך צו איהרען פֿערריכטונגען, וואצו זיא אלס גאנצע דינטען, ברויכבאר זינד, הייליגונג, זאנסט אבער ניכט; איבערהויפֿט אבער האבען זיא דיזע ווירקונג נור אים הייליגטהומע.

פ ר ק י

אללעס וואס עפֿטער פֿארקאמטט אלס איין אנדערעס געהט דיזעם אין דער ארדנונג פֿאר. דיא טענליכען אפֿפֿער געהען דען צונאבע־אפֿפֿערן פֿאר, דיא צוגאבע־אפֿפֿער דעם שכת דענען דעם נייאנדס, דיא דעם נייאנדעס דענען דעם נייאהרס. דען עס הייסט: (במדבר כ"ח כ"ג) אויסער דעם מארגענ־גאנצאפֿפֿער וועלכעס אלס טעג־ליכעס גאנצאפֿפֿער דארגעבראכט ווירד, זאללט אהער דיזע בריגנגען. (כ) אללעס וואס הייליגער איזט אלס איין אנ־דערעס, געהט דיזעם פֿאר; דאס זינד־אפֿפֿער־בלוט דעם גאנצאפֿפֿער־בלוט, וויל עס צור זוהנע דינט; גאנצאפֿ־

דתכן כהו לא ירדו, כין עצמות וגידין שהעלן מחוברות ופקעו, שפרשו לחרץ: לא יחזיר. מ"ג להחזיר וכמ"ד משמע שחסר להעלותם, התם מיירי שלא שלמה כהן הח"ט כלל, מ"ב הכא מיירי שהכלו קצת דומיא דחכרים לפיכך חיכו חייב להחזיר: קודם לחצות. חכרים שנתקטו מהמת הפג שלמה ככלן וכשרפו ולא כעבו פחה, חכל כעניים יכשים הם מהוכם דאי כשרן ככר לפיכו לאחר חצות כמי יחזיר, דלמו ביכול הוא, ואי ליח להם ממש שנשרפו שכעבו גחלת לפיכו קודם חצות לא יחזיר: ואין מועלין. דכיון דהוו מעוכלים ס"ל דכר שנעשית מצוחו: (ז) כך הכלים. וע"פ ציחים לוחו דכר רחוי לגוחו כלי: והן עלמים. כשהן עלמים ומיהו כל כ"ש שנקבו לו שנשברו חין מתקנין שכריסן חלא עושין חדשים וכן הסכין שנפגם חין משחיזין לוחו להסיר הפגם, וכגדי כהוכ שנתלכלכו חין מכבסין לוחן חלא עושין חדשים ומכיחן חלו לעורך פתילות למנורה ומחתת כית השוחכה, לפי שחין עניות כמקום עשירות, ומזבח שנפגם הפגימה הפוסלת נסכין של שחיט' פוסלת המזבח כל הקדשי' שנמצחין כעזר' שחוטי' כל זמן שהמזבח פגום מע"פ שנשחטו כשחיות וחפילו שירי המנחות כלם פסולים: בקדש. כעזרה:

פרק י התדיר. עיין מ"ו פ' כתרת דהוריות, ומ"ד פ"ד דמנחות: (ב) דם עולה. חם שניהם שחוטין ושומדין

חָיָה כְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ, אֵין הַקֹּדֶשׁ מְקַבְּלוֹ:
(ג) אֶלָּא לֹא חָיָה כְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ, הָרוֹבֵעַ, וְהַנִּרְבָּע, וְהַמוּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֲתְנָן, וְהַמְּחִיר, וְהַכִּלְאַיִם, וְהַטְּרֵפָה, וְהַיּוֹצֵא דּוֹפֶן וּבַעֲלֵי מוּמִין. ר' עֲקִיבָא מַכְשִׁיר בִּבַעֲלֵי מוּמִין. ר' חֲנַנְיָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, דּוֹחֶה הָיָה אַבָּא אֶת בַּעֲלֵי מוּמִין מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ: (ד) בְּשֵׁם שֶׁאִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, כָּךְ אִם יָרְדוּ לֹא יַעֲלוּ. וְכֻלָּן שֶׁעָלוּ חַיִּים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יָרְדוּ. עוֹלָה שֶׁעָלְתָה חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֵּרֵד. שְׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יַפְשִׁיט וְיַרַח בִּמְקוֹמָהּ:
(ה) וְאֵלּוּ אִם עָלוּ יֵרְדוּ, בְּשַׁר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּבְשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, וּמוֹתַר הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׂעִירֵי הַמְנָחוֹת, וְהַקְּטֹרֶת. הַצָּמֶר שֶׁבְּרֹאשֵׁי כְבָשִׂים, וְהַשֵּׂעָר שֶׁבְּזָנָב תְּיָשִׁים, וְהָעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנַיִם, וְהַטְּלָפַיִם, בְּזֹמֶן שֶׁהֵן מֻחְבָּדִין יַעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה. פָּרְשׁוּ לֹא יַעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְעָשִׂיתָ עוֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם: (ו) וְכֻלָּם שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יַחֲזִיר. וְכֵן גַּחֶלֶת שֶׁפָּקְעָה מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אֲבָרִים

דאך אויף, אונד וואס ניכט ערשט הויר אונגעאייגנעט געווארדען, נימכט עס ניכט אויף. (ג) פאלגענדע זינד דיא ניכט ערשט אים הייליגטהום אונגעאייגנעט געווארדען: פיה דאס צו שענדליכער פערמישונג טהעטיג אדער ליידענד געברויכט ווארדען, צו געטצענאפפער בעשטיממטעס, אלס געטצע אנגעבעטעטעס, אלס הורענלאהן געגעבענעס אדער פיר הונדע געטוישטעס, אוים פערבאטענער מישונג עגיפטישאנדענעס, אינגעריך פערלעטצט בעפונדענעס, אוים דער זייטע געבארענעס, אונד פערהלערהאפטעם[1]). ר"ע הלט פערהלערהאפטע דאך פיר צולעסיג. ר' חנניה, פארשטעהער דער פריסטער, זאגט: מיין פאטער פפלעגטע דיא פערהלערהאפטען בלאס פאם אלטאר וועגצושיבען. (ד) זא וויא דיא איבריגען איינמאל הינופגעברא כט, ניכט ווידער הערונטערגענאממען וועררען דירפען, זא דירפען זיא, איינמאל ווידער הערונטערגענאממען, ניכט ווידער הינופגעברא כט וועררען. וועז איינס פאן דיזען לעבענד[2]) אויף דען אלטאר געברא כט וואררען, מוס עס ווידער הערונטערגענאממען וועררען; עבען זא, יעדעס לעבענד אויף דען אלטאר געברא כט גאנצאפפער. האט מאן עס אבער אבען געשלא כטעט, זא זאלל מאן אן ארט אונד שטעללע אויף דיא הויט אבצידהען אונד עס צערשניידען. (ה) פאלגענדע מיססען, וועז הינופגעברא כט, ווידער הערונטערגענאממען וועררען: פלייש פאן אללער הייליגסטען, פלייש פאן גרעינגערן אפפערן, דאס אבריג געבליבענע דער פפלי כטגאבע, דיא צוויא ברא טע, דיא שויאברא טע, דיא רעסטע דער שפייזאפפער אונד דאס רייגערווערק. דיא וואללע פאם קאפפע דער לעממער, דאס הארר אם בארטע דער בעקקע, דיא קנא בען, דיא זעהנען, דיא הערנער, דיא קלויען, וועררען וועז זיא אם קערפער הא פטען הינופגעברא כט, דען עס הייסט: (ויקרא א. ט.) „דער פריסטער זאלל אללעס אויף דעם אלטאר אין רויך אופגעהען לאססען"; ניכט אבער וועז זיא שאן אבגעזא נדערט זינד, דען עס הייסט: (דברים י"ב כ"ז) דוא זאללסט דיינע גאנצאפפער, דאס פלייש אונד בלוט צורי כטען. (ו) איזט איינס פאן אללען פאם אלטאר הערא כ גע שפרונגען, זא ברויכט מאן עס ניכט ווידער הינוף צו ברינגען. עבען זא וועז איינע קאהלע הראב גע שפרונגען. וזינד

וקטלת שסחטן שלח לצמן וכהנין למטה שהתן למעלה וכו': וקבלו. וס"ס שהוליכו: כקודש. מזבחת לעזרה, פ"ק שחירת קסול לאחר שחיטה שהתקדש בקדושת כלי: (ג) מכשיר. ודוקא כדוקין שבעין וכיוצא בהן בכשיר ר"ע, כוחיל והן כשרי לכתחיל' בעופות, לכל במקוסר מכר לא: דוחה. אס עלו כע"מ לא היה מורידן דרך נזיון כפרסמי' אלא כלאחר יד היה דוחה מותן: (ד) אס ירדו. לאחר שעלו לא יעלו עוד: חייס. כע"מ חייס לרחק המזבח אפי' ר"ע מודה שירדו: עולה. כשרה ודברי הכל היא, ולא נקט לה אלא משום סיפא שרחק המזבח רחוי' להפשט וכהוה אס עבר ושחטו ברחק המזבח: (ה) ירדו. לפיכך אס כשרים וטהורים: כשר ק"ק. דלאכילה קיימי ולא למזבח: הקטורת. מיהא רחוים למזבח אפיקון: הצמר. ריבוי דבכת אחריתא היא, הצמר שברחמי הבשבים של עולה שמיכן בכלל הפשט: (ו) וכולם. כין פקולין שעלו

1) ז. ד. תלמיעגטארע. 2) דיא רעדע ליוט פאן פעהלערהאפטען; ז. ד. קלימעגטארע.

וּבָאִין בִּכְסֶף שְׁקָלִים, חוּץ מֵאֵשֶׁם נָזִיר וַאֲשֶׁם מְצוֹרָע, שֶׁהֵן בָּאִין בְּנֵי שָׁנָתָן, וְאֵינָן בָּאִין בִּכְסֶף שְׁקָלִים: (י) כֵּיצַד שֶׁהֵן קוֹדְמִין בְּחַקָּרָתָן, כַּךְ הֵן קוֹדְמִים בַּאֲכִילָתָן, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וּשְׁלָמִים שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין, דִּבְרֵי מֵאִיר, וַחֲכָ"א חַטָּאת קוֹדֶמֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (יא) וּבְכֻלָּם הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹת בַּאֲכִילָתָן, לְאָכְלָן צְלוּיִן, שְׁלוּקִין, וּמְבֻשָּׁלִין, וְלָתֵת לְרֹתֶן תְּבָלִין חוֹלִין וְתִבְלֵי תְרוּמָה, דִּבְרֵי שִׁמְעוֹן, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, לֹא יִתֵּן לְרֹתֶן תִּבְלֵי תְרוּמָה, שֶׁלֹּא יָבִיא אֶת הַתְּרוּמָה לִידֵי פְּסוּל: (יב) אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, אִם רָאִיתָ שֶׁמִּן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בָּעֲזָרָה, אֵין אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מָה הוּא? אֶלָּא מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע. אִם רָאִיתָ שֶׁמִּן שֶׁהוּא נָתוּן עַל גַּבֵּי הָאֲשָׁמִים, אֵין אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מָה הוּא? אֶלָּא מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחוֹת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִים שֶׁמֶן. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, מִתְנַדְּבִים שֶׁמֶן:

מיסטן צוויאיהריג, פֿערנער צווייא זילבער = שקל וועדטה זיין, אויסגענאמען דאס דעם נזיר אונד דעם אויסזעטציגען, דיא נור אייג = יהריג זיין דירפֿן, אויך ניכט צווייא שקל וועדטה צו זיין ברויכֿן. (י) זא וויא זיא אין דער דארבריגונג פֿארגע= רעזן, זא אויך אים עסטן. פֿרידענ = אפֿפֿער פֿאן גע= טערז גרהען דענען פֿאן דיטע פֿאר; דיזעלבען גרהען נאך ר"מ, אויך דען זינד = אונד שולדאפֿפֿרן פֿאן דיטע פֿאר; דיא נעלערהטען זאגען: דאס זינדאפֿפֿער גרהט פֿאר, וויל עס אלערהיליגסטעם איזט. (יא) בייא אללען שטערהט עס דען פֿריסטערן פֿרייא, זיא צום עסטן פֿער= שידען צוזובעריטען, זיא נעבראטען, געזאטטען ארער נעקאכֿט צו עסטן, אונד געווירצט פֿאן חולין ארער העבע הינין צו טרהון. זא ר"ש. ר"מ זאגט: געווירצט פֿאן העבע זאלל מאן ניכט הינייגטרהון, אום ניכט עטוואא העבע (דורך איבריגלאסטן) צור פֿערוועדליכקייט צו כרינגן. (יב) ר' שמעון לערהרטע: וועז דוא ערהל איט פֿארהאפֿע אויסטהיילען זירסט, ברויכֿסט דוא ניכט צו פֿראגען, וואס עס זייא? דען עס איזט איבערבלייבזעל פֿאן דען פֿלאדען דער שפיזעאפֿפֿער איינעם ישראל, אדער דעם לוג ערהל דעם אויסזעטציגען. וועז דוא זירסט ערהל אויך דאס פֿייער טרהון, ברויכֿסט דוא ניכט צו פֿראגען, וואס עס זייא? עס איזט איבערבלייבזעל דער פֿלאדען פֿאן שפיזעאפֿפֿרן דער פריסטער, אדער דעם נעזאלבטען האהען פריסטערס. דען ערהל ווירד ניכט פֿרייווילליג נעאפֿפֿערט. ר"ט זאגט: מאן אפֿפֿערט אויך ערהל אלס פֿרייווילליגע נאבע.

הכשר. להכשיר המצורע לקדשים קלים ולכיות מקדש וחזיכותה היא: כתן. ומדחיל כן כ' שכיס כב' סלעים כבש בן שנה לאו כב' סלעים: (י) כאכילתן. לאכילה דכני לאכילה קאי כגון מטות לאשם ואשם לחודה והודה לשלמים: של אתמ. שנקרבו אתמ: קודמין דר"מ. דשלמים של אתמ אין להם היתר לאכילה אלא עד הלילה, ומטות ואשם נאכלין עד חצות: מטות. וה"ה אשם דק"ק ותדיר ומקודם מסתב' דתדיר קודם דקדיימ' מתדירות נפקא לן מקרא ושמא דמקודם לא משמעינן מקרא: (ז) וכאכלן. כגון לאכלן גלוים ומבושלי': פסול. לפי שהנאכלין שבלעו טעם הקדשים אם יבאו לידי נותר נפסלין משום טעם הקדשים שבלוע בהן: (ח) מתחלק. לאכילת כהניס. רקיקי כו'. שמושתין כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהניס: ולוג. ומותר לוג שמן של מצורע: רקיקי כהניס. דמנחת כהן כלה כליל השמן שנף ע"ג ואינו נכלע עורפין אותו בפ"ע: מנחת כ"מ. מותר מנחת כהן משיח לפי שעשרה מרובה ג' לוגין לעשרון ומתוך שהיא תפוי' תאילה אין שמנה נכלע בפתותה וצריך להקטיר המותר בפ"ע: שלין כו'. לפיכך לא יעלה על השת שנדבה היא: מתנדבי'. ואין מתנדבים פחות מלוג ונצרף בפ"ע:

אִבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאִמּוּרֵי חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִיל לָאִשִּׁים. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְאָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִתָּן עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת וְעַל הַיְסוֹד. אָשָׁם קוֹדֵם לְתוֹדָה וּלְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קוֹדְמִין לַשְּׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וּטְעוּנִים לֶחֶם. שְׁלָמִים קוֹדְמִין לִבְכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִים מַתָּן אַרְבַּע, וְסָמִיכָה, וּנְסָכִים, וְתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק: (ג) הַבְּכוֹר קוֹדֵם לַמַּעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם, וְנֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם לָעוֹפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח, וְיֵשׁ בּוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו: (ד) הָעוֹפוֹת קוֹדְמִין לַמִּנְחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינֵי דָמִים. מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָאָה עַל חֵטְא. חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת הָעוֹף. וְכֵן בְּהֶזְקְדֵּשָׁה: (ה) כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, קוֹדְמוֹת לָאֲשָׁמוֹת, חוּץ מֵאָשָׁם מְצוֹרָע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא לְהַכְשִׁיר (נ"א ע"י). כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין בְּנֵי שְׁתַּיִם,

פֿער = גלידער דען אפּפֿערשטיקקען דעם זינדאפּפֿערס, ווייל יענעם גענצליך דעם פֿייער איבערגעבען ווירד; דאס זינד־אפּפֿער דעם שולדאפּפֿער, ווייל דעסטען בלוט אויף אללע פֿייער עקקען אונד דען גרונד געטראָגען ווירד; דאס שולד־אפּפֿער דעם דאנקאפּפֿער אונד נזיר־ווידער, ווייל יענעם אללערהיילִיגסטעם איזט; דאס דאנקאפּפֿער אונד דער נזיר־ווידער דען פֿרידענאפּפֿערן, ווייל זיא נור אן דעמזעלבען טאגע גענגעסטען ווערדען אונד ברַאָט־אפּפֿער ערפֿארדערן; פֿרידענ־אפּפֿער דען ערשטגעבורטען, ווייל דעסטען היילִיגקייט פֿאן מוטטערלייבע פֿיר־צעהנט, ווייל דעסטען היילִיגקייט פֿאן מוטטערלייבע אן גילט, אונד זיא נור פֿאן פּריסטערן גענגעסטען ווירד; פֿיר־צעהנט דען געפֿלִיגעל־אפּפֿערן, ווייל יענעם שלאכט־אפּפֿער, אונד דראן אללערהיילִיגסטעם איזט, נעמליך כלוט אונד אפּפֿערשטיקקע. (ד) געפֿלִיגעל־אפּפֿער דען שפּייזאפּפֿערן, ווייל כלוט דאבֵיא איזט: שפּייזע־אפּפֿער דעם זינדערס דעם פֿרייווילליג געבראכטען, ווייל עס פֿיר פֿער־גערטען דארגעבראכט ווירד. געפֿלִיגעל־זינדאפּפֿער נעהט דעם געפֿלִיגעלגאנצאפּפֿער פֿאר. עכען זא בייס היילִיגען דער אפּפֿער[1]). (ה) אללע אים געזעטצע פֿארגעשריבענען זינד־אפּפֿער געהען דען שולדאפּפֿערן פֿאר, אויסגענאממען דאס שולד־אפּפֿער דעס אויסזעטציגען, ווייל עס צור רייניגונג דארגעבראכט ווירד. — אללע אים געזעטצע פֿארגעשריבענען שולדאפּפֿער

לזרוק: מרגא. מכפר על קייבי כריתות שבריכה רבוי גדול, ולא קבי בטעמא דחטאת טעון ד' קרנות ועולה כ' שהן ד', משום דעולה מקודשת שכולה כליל: תכרי עולה. תם נזדקו דמי שכיסס; קרנות. ותנא כ"מ תנות שהן ד' ולא על הקרנות; ד' קרנות. ולא קבי בטעמא מפני שהחטאת מרגא כו' שהיכה כמי שהנא דים לו קנכה כדמים תכל החטאת כל דסוך: סיסוד. וכתנא לא מצינן כפירוש שכתבר כו יסוד; ק"ק. ולא קבי בטעמא דמרגא משום דהוסד ואיל כזיר מקודשין וטעונין לחם: סהוסד. קודמת לאיל כזיר שיש כה ד' מיני מכתה; ומתן ד'. כ' מתנות שהן ד', וכבור אינו טעון אלא מתנה אחת ואינו טעון סמיכה כו'; (ג) לכהנים. והמעבר אין לכהנים אלא כו: זבח. זביחת הסכיון, ושוף במליקה זבחים תשיבי שכל הקרבנות בשין מהן; ק"ק. ותע"ג דקרבן עוף כלו קדשי קדשים או חטאת או עולה, זבחים יש להן לחלק גכוס כ' דכרים דמו ואמוריו, משא"כ לחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה: (ד) דמים. ומיני דמים כפרתן מרובה; על חטא. כלומר שמכפרת: לעולת העוף. דכתיב והקריב את אחר לחטאת רשמוכח זה כנה אב לכל חטאת, אפילו חטאת העוף קודמת לעולת כהמה, וכיון דליה כה הקטרה לא מהני בטעמא דמרגא: בהקדשה. כשהוסדו. כשהוא מפרים קנו דהייבו שהי תורים או שבי בני יונה קודם שם לחטאת תחילה; (ה) לאשמות. אם היה מחויב חטאת ואשם והביאן חטאת קודמי;

---

[1]) ו. ד. חאמפּטטראָפּפֿער.

וְאֶחָד הַשָּׁק, וְאֶחָד הָעוֹר, טְעוּנִין כִּבּוּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, וּשְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, וּמְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בִּכְלִי נְחשֶׁת בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, זֶה חוֹמֵר בַּחַטָּאת מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים: (ה) בֶּגֶד שֶׁנָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְבָּס וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, קוֹרְעוֹ וְנִכְבָּס וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. כְּלִי חֶרֶס שֶׁנָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְבָּס וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, נוֹקְבוֹ וְנִכְבָּס וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ: (ו) כְּלִי נְחשֶׁת שֶׁנָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְבָּס וּמוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, פּוֹחֲתוֹ וְנִכְבָּס וּמוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ: (ז) אֶחָד שֶׁשִּׁבֵּשׁל בּוֹ וְאֶחָד שֶׁעֵרָה לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ, אֶחָד קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶחָד קָדָשִׁים קַלִּים, טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָדָשִׁים קַלִּים אֵינָן טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, אִם בִּשֵּׁל בּוֹ מִתְּחִלַּת הֶחָגֵל, יְבַשֵּׁל בּוֹ אֶת כָּל הֶחָגֵל. וַחֲכָ"א עַד זְמַן אֲכִילָה. מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה, מְרִיקָה בְּמְרִיקַת הַכּוֹס, וּשְׁטִיפָה כְּשִׁטִּיפַת הַכּוֹס,

אין זאל׳עם פֿאללע אם היילִיגען אָרטע געוואשען ווערדען; אויך דאס צערבראכען דער אירדענען גערעטה, אונד דאס אויסשיידען אונד אויסשפילען דער קופּפֿערגערעטה מוס אם היילִיגען אָרטע געשעהען. — אין בעטרעף יענעם וואשענס איזט דאס זינדאפּפֿער שטרענגער אלס אללערהיילִיגסטעם. (ה) וועלכעס קלייד אויסערהאלב דעם פֿארהאפּפֿעם געקאממען איזט, ברינגט מאן עס ווידער הינין אונד וואשעט עס אם היילִיגען אָרטע; ווארד עס דאן אויסערהאלב פֿעראונריניגט, זא צערריישט מאן עס, ברינגט עס הינין אונד וואשעט עס אם היילִיגען אָרטע. וועלכעס דאס אירדענע גערעטה אויסערהאלב דעם פֿארהאפּפֿעם געקאממען איזט, זא ברינגט מאן עס הינין, אונד צערבריכט עס אם היילִיגען אָרטע; ווארד עס דאן אויסערהאלב פֿעראונריניגט, זא מאכט מאן איין (קלייניעם) לאך דארין, אונד ברינגט עס ווידער הינין אונד צערבריכט עס אם היילִיגען אָרטע. (ו) וועלכעס קופּפֿערגערעטה אויסערהאלב דעם פֿארהאפּפֿעם געקאממען איזט, זא ברינגט מאן עס הינין, אונד שייערט אונד שפילט עס אוים אם היילִיגען אָרטע. ווארד עס דאן אויסערהאלב פֿעראונריניגט, זא מאכט מאן איינען שאדען דאראן, ברינגט עס הינין אונד שייערט אונד שפילט עס אוים אם היילִיגען אָרטע. (ז) מאן מעגע אין דעמועלבען אפּפֿער געקאכט, אדער נור הייס הינינגעשיטטעט האבען, גלייכפֿיעל אב אלס לערהיילִיגסטעם אדער גערינגער היילִיגעם, מוס מאן עס אויסשייערן אונד אויסשפילען. ר"ש זאגט: וועגען דער גערינגער היילִיגען אפּפֿער איזט עס ניכט נעטהיג. ר"ט זאגט: וועלכעס מאן בים פֿאם בעגין דעם פֿעסטעם דארין געקאכט האט, דארף מאן בים צו ענדע דעם פֿעסטעם ווייטער דארין קאכען; דיא געלעהרטען זאגען: נור זא לאנגע דאס פֿערצעהרען רויערט. דאס אויסשיידען אונד אויסשפילען געשיהעט וויא בים בעכער, נעמליך אויסברידהען מיט

כר ככוס: (ד) קדוש. כעזרה: (ה) כגד. שכתו עליו דם חטאת ויצא; נטמא. לאחר שיצא וע"ג להכשיר טמאה לעזרה: קורעו. כרוכו וטהור מטומאה דאורייתא זרי להכשיכו לעזרה כדי לקויים בו מצות ככוס: נוקבו. לטהרו מטומאתו ודוקא נקב כשיעור שורש קטן, אבל נקב גדול דיוצא מתורת כלי שוב אינו מיכו ככוס ושוברו, דבעינן שיהיה כלי כשעת שכירה (ו) כפוסק. ל"ד ס"ס כל כלי מתכות; פוחתו. דכלי מתכות אינו נטהר מטומאתו אלא בנקב גדול ומיכו אחר שפחתו מקיש עליו בקורנס ומחברו שיחזור שם כלי עליו, דבעינן שיהיה כלי כשעת מריקה, וי"מ ס"פ דפוחתו שסופך נד פכיס לתוך ונד תוך לפכיס ומיטהר ככך מטומאתו; (ז) רש"י. ומודה ר"ש דבעי הגעלה ברותחין שהרי טעם הבלוע בו כעצם כותר ובולטו לאחר זמן אם לא יבעילנו; כל הרגל. כלא מריקה ושטיפה לפי שיש הרגל מרוכים וכי מבשל כיה שלמים הלידתן והדר מבשל כיה שלמים לאחר משלמים שבשלטו כיום האחרת, פולט מה שבלע לתחילת מריק' וזשטיפה כאלו כל יום כעצם גיעול לאכיהו ולבסוף ימרוק ויסטוף; עד זמן. שלא יהא כיון סוף הכיעול לתחילת מריק' וזשטיפה אלא זמן אכילה ס' בלבד, ויש שאין גורסין תיכף עד ואפשר לומר דאדר"ש קאי דאחר אם ביעל כו' וא"ל מריקה ושטיפה כל הרגל, ואחרו הכמים עד זמן אכילה ס"ל אבל יותר מזמן אכילה צריך מריקה ושטיפה; הכוס. י"ח ככוס של ברכה שטעון הדחה בפכיס ושטיפה כחוץ, ושתיכן בכוכן וכתר הגעלה, וי"ח מריקה הוא הככוס המופלג עד שמסיר מה שבדבק בכלי

פ ר ק י א

דַּם חַטָּאת שְׁנִתַּז עַל הַבֶּגֶד, חֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּנֶּאֱכָלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ תֵּאָכֵל, אֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת וְאֶחָד הַפְּנִימִית, טְעוּנוֹת כִּבּוּס, שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרַת הַחַטָּאת, תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחַטָּאוֹת.

(ב) חַטָּאת פְּסוּלָה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּבּוּס, בֵּין שֶׁהָיָה לָהּ שַׁעַת הַכּוֹשֶׁר, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שַׁעַת הַכּוֹשֶׁר. אֵיזוֹ הִיא שֶׁהָיָה לָהּ שַׁעַת הַכּוֹשֶׁר? שֶׁלָּנָה, וְשֶׁנִּטְמְאָה, וְשֶׁיָּצְתָה. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שַׁעַת הַכּוֹשֶׁר? שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ:

(ג) נִתַּז מִן הַצַּוָּאר עַל הַבֶּגֶד, אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס. מִן הַקֶּרֶן וּמִן הַיְסוֹד, אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס. נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס, (אֵין טָעוּן כִּבּוּס) אֶלָּא הַדָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בִּכְלִי, וְרָאוּי לַהַזָּיָה. נִתַּז עַל הָעוֹר, עַד שֶׁלֹּא הוּפְשַׁט אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס, מִשֶּׁהוּפְשַׁט, טָעוּן כִּבּוּס, דִּ"ר יְהוּדָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף מִשֶּׁהוּפְשַׁט, אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס. (אֵינוֹ טָעוּן כִּבּוּס) אֶלָּא מְקוֹם הַדָּם, וְדָבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְרָאוּי לְכִבּוּס:

(ד) אֶחָד הַבֶּגֶד,

ווען זינדאפּפֿערבלוט אויף דאס קלייד שפריצט, מוס דיס געוואשען ווערדען, אבגלייך דיא שריפֿט נור פֿאן עסבא־רען אפּפֿערן שפריכט, דעו עס הייסט: „אם היליגען אָרטע זאלל עס נעגעסטען ווערדען", זא ערפֿארדערן דאך זאוואהל דיא עסבארען אלס דיא אינווענדיג צו־שפרענגען, דאס וואשען דער קלייד̈ער, ווייל עס הייסט: „דאס גיזעטצט דעס זינדאפּפֿערס". (כ) פֿאן איינעם פֿערוורפֿלי־כטן זינדאפּפֿער ערפֿארדערט דאס בלוט ניכט דאס אויסוואשען ווען עס מענש דיס פֿארהער געאיינגעט געוועזען זיין, אדער ניכט • וואס איזט פֿארהער געאיינגעט געוועזענעס? ווען עס פֿערוורפֿליכ איזט, וויל עס איבער נאכט נעשטאנדען האטטע, אדער פֿעראונרייניגט, אדער אויס דעם פֿארהאפֿע גע־קאמטען וואר • וואס איזט ניכט־נעאיינגעט געוועזענעס? וואן דאס אפּפֿער אויף אויסער זיינער ציים אדער אויסערהאלב זיינעס אָרטעס געשלאכטעט וואורדען, וואן אונגעאיינגעטע דאס בלוט אויפֿגעפֿאנגען אדער געשפרענגט האטטען • (ג) וואן דאס בלוט פֿאס הארלוינ דעס טהיירעס אויף דאס קלייד שפריצטע, ברויכט מאן דאס קלייד ניכט צו וואשען; אויך ניכט וואן עס פֿאן דער עקקע דעס אלטארס אדער פֿאן דעס אויף דען גרונד צו שפרענגעדעס שפריצטע, אדער וואן עס אויף דען באָדען פֿערגאסטען אונר ווידער אוס־גענאמטען וואר • דאס אויסוואשען גילט נור פֿאן זאלכעס בלוטע, דאס אין דאס געפֿעס אויפֿגענפֿאנגען איזט, אונד זיך צום שפרענגען אייגנעט • שפריצטע עס אויף נאך ניכט אבגעצאגענע הויט, זא בעדארף עס ניכט דעס וואשענס, וואהל אבער וואן דיזע שאן אבגעצאגען וואר; זא ר' יהודה • ר' אליעזר זאגט: אויך אויף אבגעצאגענע ניכט• דאס וואשען איזט נור ערפֿארדערליך אן דער בלוט־שטעללע, אונד אן איינער דער אונריינקייט פֿעהיגען זאכע, אונד אן דעם וואס זיך צום וואשען אייגנעט •

(ד) זא וואהל קלייד̈ער אלס אדער הויט, מיסטען

פרק יא כבוס • כמים יפה יפה עד שלא יסחר לו רוסס, וכל ז' סמכים שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת: הפנימי • יש דמן טעון הזיה כפנים שחיכן נאכלות, ודוקא חטאת בהמה אבל דם חטאת העוף אין טעון כבוס דכתיב עבירת כאחד כתיב, פרט לחטאת העוף שחיכה כאחת: (ב) הכושר • לזריקה: שלנה • שלן דמה ול"ג וזרקו דמה אפילו חטאת כשרה שכתו דמה ע"ג הכבד לאחר זריקת הדם חיכו טעון כבוס, ולמאן דגרס וזרקו משמעינן דדם דמה סוף ואין הכותר במזרק כשר לזריקה דל"ת יחזיר הכשר ויזרוק דפסול עושה שיריים: (ג) הצואר • של בהמה: הקרן • של מזבח: היסוד • מן השיריים הרחויים לעשיך על היסוד אע"פ שעדיין לא נשפכו: שנתקבל • מה טעם קתי מ"ט נשפך כו' טעון כבוס, לפי שאין טעון כבוס, חלא שנתקבל בכלי ורחוי להזאה, למעוטי קבל בשני כלי בכ"ח כמו' מכדי הזאת ומק"ל ערכן: שלא הופשט • לחיכו רחוי לקבל טומאה: משהופשט • דכשיכן דכר המקבל טומאה שאין מחוכר חפילו מקשנה: שהוא רחוי • אע"פ שמחוכר מחשנה וכלבד שלא יהא מחוכר מלחכה: ורחוי לכבוס • למעוטי כלי עץ דכר גריד' הוא ולא

תְּחִיָּה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה: (ג) כָּל שֶׁלֹּא זָכְרָה הַמּוּבְחָן בִּבְשָׂרָהּ, לֹא זָכוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר עוֹלַת אִישׁ, עוֹלָה שֶׁעָלְתָה לָאִישׁ, עוֹלָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים, עוֹרָהּ לַכֹּהֲנִים, אֶחָד עוֹלַת הָאִישׁ, וְאֶחָד עוֹלַת הָאִשָּׁה, עוֹרוֹתֵיהֶן לַכֹּהֲנִים: (ד) עוֹרוֹת קָדָשִׁים קַלִּים לַבְּעָלִים, וְעוֹרוֹת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לַכֹּהֲנִים, קַל וָחוֹמֶר, מָה אִם עוֹלָה שֶׁלֹּא זָכוּ בִבְשָׂרָהּ, זָכוּ בְעוֹרָהּ, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁזָּכוּ בִבְשָׂרָן, אֵינוֹ דִין שֶׁיִּזְכּוּ בְעוֹרָן. אֵין מוּבְחָן יוֹכִיחַ, שֶׁאֵין לוֹ עוֹר מִכָּל מָקוֹם: (ה) כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁאִירַע בָּהֶם פְּסוּל קוֹדֶם לְהֶפְשֵׁטָן, אֵין עוֹרוֹתֵיהֶם לַכֹּהֲנִים, לְאַחַר הֶפְשֵׁטָן, עוֹרוֹתֵיהֶם לַכֹּהֲנִים. אָמַר ר׳ חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים, מִימַי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. אָמַר ר׳ עֲקִיבָא, מִדְּבָרָיו לָמַדְנוּ, שֶׁהַמַּפְשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה, שֶׁיֵּאוֹתוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וַחֲכָ״א אֵין לָהֶם אֶלָּא רְאִיָּה, אֶלָּא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה: (ו) פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, בְּיוֹמָן שֶׁהֵם נִשְׂרָפִין

טער צום אנטהיל האבען. (ג) פֿאַר איינעם אפֿפֿער דעם כּהן פֿלייש גיכט דעם אלטאר׳ס אייגענטהום געווארדען, געהערט אויך דיא הויט גיכט דען פריסטערן, דען עס הייסט (ואו): „דאס גאנצאפֿפֿער דעם מאננעס״ ד׳ה׳ אלוא וועגן עס ווירקליך דעססען גאנצאפֿפֿער געווארדען. — פֿאַן איינעם גיכט אונטער זיינעם נאמען גישלאכטעטען גאנצאפֿפֿער, געהערט, אבנליך עס דעם אייגענטהימער גיכט אנגערעכנעט ווירד, דיא הויט דאך דען פריסטערן. איבריגענס קאממט זוואהל פֿאַם גאנצאפֿפֿער איינעם מאננעס אלס אויך איינער פֿרויא דיא הויט דען פריסטערן צו. (ג) דיא הייטע דער נערינגערן אפֿפֿער געהערען דען אייגענטהימערן, דיא דער אללערהיליגסטען דען פריסטערן; אונד צוואר אלס שלוספֿאלגע, נעמליך, דא איהנען פֿאם גאנצאפֿפֿער, דעססען פֿלייש איהנען גיכט געהערט, דאך דיא הויט צוקאממט, וויא פֿיל מעהר מיססען זיא בייא אללערהיליגסטען, דערען פֿלייש איהנען געהערט, אויך דיא הויט אין רעכט האבען. דער אלטאר קאן היר גיכט אלס אינוועניג דינען, דען דערזעלבע בעקאממט נימאלס דיא הויט. (ד) וועז אן אפֿפֿערן פֿאר דעם אבצידהען דער הויט איין פֿערוועפֿלידקייטסגרונד פֿארקאממט, זא געהערט דען פריסטערן דיא הויט גיכט; וועז אבער נאך דעם אכציהען, זא בעהאלטען זיא דיא הויט, ר׳ חנינא[1] פֿארשטעהער דער פריסטער זאגטע: מיין לעבטאגע האבע איך גיכט געזעהען, דאס מאן דיא הויט צור בראנדשטעטע געבראכט העטטע. ר״ע זאגטע הירוף: אויס זיינען וואורטען שלוססען וויר, דאס וועז מאן אזיינעם ערשטגעבאהרנען פֿיה דיא הויט אבנעצאגען האט, אונד עס דאן אינגעריליך פֿערלעטצט בעפֿינדעט, דיא פריסטער דיא הויט בענוטצען קענגען; דיא געלעהרטען אבער זאגען: „ווייר האבען גיכט געזעהען״ איזט קיין בעווייז, זאנדערן זיא מוס פֿערברענגט וועררען. (ה) דיא צו פֿערברענגענדען שטירע אונד בעקקע וועררען, וועז זיא רעגעלמעסיג פֿער-

מכיון דעתו מן הטבילה כ״ז שהוא תוכן: שחיטו רצוי. תוך מכעלי מומין: תפי׳ טמא. וס״ת תכסח: (ב) שלח זכה כו׳. כגון שחירע כה פסול קודם זריקה: עורה. הואיל וזכה המזבח בבשרה שהרי כשרה היא: תשה. ועולת חים דכתיב, פרט למתפיס עולתו לבדק הבית, שהעור קדוש: (ג) קדשי קדשים. חטאות ואשמות: אין מזבח מוכיח. אין לך לומר מזבח יזכיה שזכה בבשר העולה ולא זכה בעור ואף אתה אל תתמה בק״ק שאף ע״פי שזכו הכהנים בבשר לא יזכו בעורן, אין זו הוכחה מהוא שאין כו׳: (ד) אין עורותיהן. שלא נשרפין עם עורותיהן: לאחר הפשטן. לאחר שנתנבלו ע״י שחיטתן: וכך אמר ר״ש לא חירע בימי משה זה שנמצא טריפה לאחר שהופשט אף ע״פ שפסול זה היה בו קודם שהופשט שהיאל ולא ניכר עד אחר הפשט: עור יוצא. וכרים ושעירים הנשרפים עם עורותיהן מצותן כך ור״ח מפתח פיסולן קאמר שלא שלח כו׳: הכנו. בע״מ הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב שנשרפין עם עורותיהן אלא שלא יהא כקרב עם עורו ושמועה ר״ע דהיכא דלא היכר טריפתו עד לאחר שפשטו שרי שחיטתו והפשט לעורו כשלו וכזרק שלא כהלכה שאם היה כקרב עם עורו ושמועה שלא כהלכה כשרה, אפילו לעכו״ם ולכלב אסור: אין. שמא לא חירע כימיו, ואם חירע ונשרפו דמו במקדש שיחותו. שיהו

[1] תיבער דען נוחמעגהנג אין דיזער מסכה זיכד דיא קאמענטאטרע כהכולעזען.

בְּחַמִּין, וּשְׁטִיפָה בְּצוֹנֵן. וְהַשָּׁפוּד וְהָאַסְכָּרָה מַגְעִילָן בְּחַמִּין: (י) בְּשֵׁל בּוֹ קָדָשִׁים וְחוּלִין, אוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְקָדָשִׁים קַלִּים, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתֵן טַעַם, חֲרֵי הַקַּלִּים נֶאֱכָלִין כַּחֲמוּרִין, וְאֵינָן טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה, וְאִינָם פּוֹסְלִין בְּמַגָּע. רָקִיק שֶׁנָּגַע בְּרָקִיק, וַחֲתִיכָה בַּחֲתִיכָה, לֹא כָל הָרָקִיקִין וְלֹא כָל הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרִין אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מָקוֹם שֶׁבָּלַע:

דייסעם, אונד אויסשפילען מיט קאלטעם וואסער. דען בראטשפיס אונד דען ראסט מוס מאן מיט הייסעם וואסער אבבריהען. (י) האט מאן דארין הייליגעס מיט אונהיליגעם אדער אללערהיליגסטעס מיט גערינגער הייליגעס צוואממען נעקאכט, אונד יענע קעננען דען אנדערן איינען נעשמאק מיטטהיילען, זא ווירד דאס לייכטערע. נאך דעם גיעזעטצע דעס שטרענגערן נעגעסטען[1] — — — — זיא בעריפען ניכט דעס אויסשיערנס אונד אויסשפילענס, אונד בעווירקט בעריהרונג ניכט פערוועהרליכקייט[2]. וועז איין (פערוועהרליכער) פלאדען איינען פלאדען, אדער איין פלייששטיק איין פלייששטיק בעריהרט, זא זינד ניכט דיא גאנצען פלאדען אונד פלייששטיקקע אונערלויבט, זאנדערן נור דיא שטעלליע, וואו זיא פאן אייננאדער אנציהען.

פ ר ק יב

טָבוּל יוֹם וּמְחֻסַּר כִּפָּרִים, אֵינָן חוֹלְקִין בַּקָּדָשִׁים לֶאֱכוֹל לָעֶרֶב. אוֹנֵן נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ מַקְרִיב, וְאֵינוֹ חוֹלֵק לֶאֱכוֹל לָעֶרֶב. בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין, אֲבָל לֹא מַקְרִיבִין. וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַעֲבוֹדָה, אֵינוֹ חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. וְכָל שֶׁאֵין לוֹ בַּבָּשָׂר, אֵין לוֹ בָּעוֹרוֹת. אַפִּילּוּ טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, וְטָהוֹר בְּשַׁעַת הַקְטָר חֲלָבִים, אֵינוֹ חוֹלֵק בַּבָּשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ

דער הייטע אונטערגעטויכט[3], אונד דער נאך דער זיהנע[4]) ענטבעהרענדע פריסטער ערהאלטען קיינען אנטהייל פאן דען הייליגען שפייזען, אום זאלצע נאכמאלס צו עסמען. דער ליידטראגענדע[5]) דארף צוואר אפפער אנריהרען אבער ניכט דארבריגגען, ערהעלט אויך קיינען אנטהייל, אום דאפאן אבענדס צו עסמען. פעהלערהאפטע, אידרע לייבספעהלער מעגען דויערנד אדער פאראיבערגעהענד זיין, ערהאלטען איהרען אנטהייל, אונד עסמען אויך מיט, אבער ברינגען ניכט דאר. וועד אבער זאנסט צום דינסט ניכט נעאייגנעט איזט, ערהעלט קיינען אנטהייל אם פלייש; אונד וועד אנס פלייש קיין רעכט האט, ערהעלט אויך ניכטס פאן דער הויט. זאגאר דער נור צור צייט דעס בלוטשפרענגענס אונריין וואר, אבער צור צייט דעס אויפ־ דעמפענס דער פעטטשטיקקע ווידער ריין וואר, האט קיינען טהייל אם פלייש, דען עס הייסט: (ויקרא ז' ל"ג) דער פאן דען זעהנען צהרון"ס דאס בלוט דער פרידענאפ־ פער אונד דאס פעטט דארבריננט, זאלל דיא רעכטע שול־

ותוספ' נקיות יקרע שטיפה, והוא שיתן מים בכלי ואינו ממרק בידו הכלי לגמ' משפשף, ומס שתמר כמריקת סכום ר"ל שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרוסס והמריק' בחמין והשטיפה בצונן: תגעילין. לשון געלה כפנו שמסיר הסמכוניות שנכלע בו שהכפף מוקפת לותה: (ח) קדשים וחולין. בק"ק מיירי: תמורין כו'. ק"מ וס"ק לס יש כהן בכותן טעם כלכלי' כחמורי' וטעוני מריקה ושטיפה וסוסלי' כמגע, לס היו התמורים פסולי' לין כהן בכ"ט לין הקלים כלכלי' כחמורי' ולין כהס כו' ולין פוסלין, שהרי הקלי' עצמן לץ כפסלו לגמ לייבי דריסת דהכי לפוסלס, ומתניתין ר"ס היא דתמר קדשים קלים ג"כ מריקה ושטיפה: כמגע. שיקיס כמו ק"ק לס יהיו פסולי' לז יהיו כמותן לס היתה כשרה: רקיק. פסול שנגע ברקיק כשר וכלא הכשר מן הפקול:

פרק יב ט"י. שטבל ולץ הערב שמש: מחוסר. כגון זב ומצורע ויולדת שטבלו והעריב שמש ולא הביאו כפרתן: חיכן חולקי'. הואיל ולין רחוי' לאכילה: לערב. ט"י לו מ"ב לאחר שיטבול לפי' כיום; כוגע. והוא שטבל ולא

[1]) היר לויט לייכע ערגענלוכ נעטהיג, ז. ד. קלממענטאר. [2]) ז. ד. קלממענטאר. [3]) ז. פ. ב. הינפלנג. [4]) דיא קלממענטאריא זיכד היר ווייטיג. [5]) לס טהגע דא זיין פערוואנדטאר געטהרכנען לויט.

הַיָּב, וְטָמֵא שֶׁאָכַל טָמֵא, פָּטוּר, שֶׁלֹּא אָכַל אֶלָּא דָּבָר טָמֵא. אָמְרוּ לוֹ, אַף טָמֵא שֶׁאָכַל טָהוֹר, כֵּיוָן שֶׁנֶּגַע בּוֹ טִמְּאָהוּ. וְטָהוֹר שֶׁאָכַל טָמֵא פָּטוּר, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל טוּמְאַת הַגּוּף: (ג) חוֹמֶר בַּשְּׁחִיטָה מִבָּעֲלָיָה, וּבָעֲלָיָה מִבַּשְּׁחִיטָה, חוֹמֶר בַּשְּׁחִיטָה, שֶׁהַשּׁוֹחֵט לַחֻדְיוֹט חַיָּב. וְהַמַּעֲלֶה לַחֻדְיוֹט פָּטוּר. חוֹמֶר בָּעֲלָיָה, שְׁנַיִם שֶׁאָחֲזוּ בְּסַכִּין וְשָׁחֲטוּ, פְּטוּרִים. אָחַז בְּאֶבֶר וְהֶעֱלוּהוּ, חַיָּבִין. הֶעֱלָה וְהוֹרִיד וְהֶעֱלָה, וְהוֹרִיד וְהֶעֱלָה, חַיָּב עַל כָּל עֲלָיָה וַעֲלָיָה, דִּבְרֵי שִׁמְעוֹן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲלֶה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילוּ הֶעֱלָה עַל הַסֶּלַע, אוֹ עַל הָאֻבֶּן, חַיָּב: (ז) אֶחָד קָדָשִׁים קַלִּים בְּשֵׁרִין, וְאֶחָד קָדָשִׁים פְּסוּלִין, שֶׁהָיָה פָּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ, וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. הַמַּעֲלֶה כַּוִּית מִן הָעוֹלָה וּמִן הָאֵמוּרִין בַּחוּץ, חַיָּב. הַקּוֹמֶץ, וְהַלְּבוֹנָה, וְהַקְּטוֹרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, וּמִנְחַת נְסָכִים, שֶׁהִקְרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן כַּוִּית בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כֻּלּוֹ. וְכֻלָּם שֶׁהִקְרִיבָן בִּכְלֵיהֶם, וְשִׁיֵּר בָּהֶן

שילדיג, אבער אייז אונריינער דער אונריינעם איסטעט, איזט פֿרייא, דעם ער האט יא נור עטוואם אונריינעם עגעסטען. כאן ערווידערטע איהם: זא ווערע אויך דער אונריינע דער ריינעם איסטעט, פֿרייא דען זאכאלר ער עם בעריהרט, האט ער עם פֿעראונריינגט! איין ריינער דער אונריינעם איסטעט, איזט פֿרייא (פֿאן אויסראטונג), דען נור דער פערגעגליך אונריין איזט, איזט שולדיג. (ג) מאנכעם איזט שטרענגער כיים שלאכטען אלס ביים אפפֿערן, אונר מאנכעם שטרענגער כיים אפפֿערן אלס כיים שלאכטען. שטרענגער כיים שלאכטען איזט דער פֿאלל: ווער צו איינעם פריפֿאטצווועק (רהיילינעם) אויסערהאלב שלאכטעט, איזט שולדיג, ווער עם אבער אויסערהאלב צו איינעם פריפֿאטצווועק אפפֿערט, איזט פֿרייא (ווענען אפפֿערנם). שטרענגער כיים אפפֿערן איזט דער פֿאלל; ווען צווייא דאם מעסטער ערגרייפֿען אונד דאמיט (אויסערהאלב) שלאכטען, זינד זיא פֿרייא; ערגרייפֿען אבער צווייא איין אפפֿער, נליד אונד אפפֿערן עס, זא זינד זיא שולדיג. ווען איינער אויסערהאלב דיא שטיקקע איינעם אפפֿערם נאך איינעם נאנדער אפפֿערט, זא איזט עם פֿיר יעדע האנדלונג בעזאנדערם שולדיג. זא לעהרט ר"ש; ר' יוסי זאגט: נור איינמאל פֿיר אללע, אויך נור ווען ער עם אויף איינען אלטאר דארברינגט. ר"ש זאגט; זעלבסט ווען כאן עם אויף איינען פֿעלזען ארער שטיין ברינגט. (ד) עם מענגן דיא אפפֿער גילטיג ארער אונגילטיג, דערען פֿערוואנדלונג קייט אים הייליגטהומע ענטשטאנדן איזט, זיין, איזט מאן פֿיר דערען דארברינגונג אויסערהאלב שולדיג. ווער איינע אליפֿע גראס פֿאם נאנצאפֿער אונד דען אפפֿערשטיק קען צואממען אויסערהאלב דארברינגט, איזט שולדיג. ווער פֿאן דער האנדפֿאל, פֿאם ווייהרויך, פֿאם רוכערווערק, פֿאן פריסטער שפייזאפֿער, פֿאן דעם געזאלבטען האהענפריסטערס שפייזאפֿער, פֿאן דענען דער טראנקאפֿער איינע אליפֿע גראס אויסערהאלב דארברינגט, איזט שולדיג. ר' אליעזר שפריכט אידן פֿרייא, ווען ער ניכט דאם נאנצע דארבראכט האט. ווער אבער אלרע דיזע אינגערהאלב דערעבראכט האטטע, אונד איינע אליפֿע גראס דאפֿאר איבע

תרתי פלוגתא לחדדי תניכא גבי הדדי; פטור. כזבחמ הגוף ולח"כ נטמא הכשר כ"ע ל"ם דחייב כרת, כי פליגי שנטמא הכשר ולח"כ נטמא הגוף, רבנן חית להו לישור כולל דחהוך שחל עליו לישור טומחת הגוף לחקרו ככשר טהור, חל נמי לף על כשר טמא, ור"י ל"ל לישור חל על לישור כלישור כולל; פטור. מכרת לחכל קופג מ': (ג) להדיוט. קדשים כחוץ לחכילת הדיוט חייב דגבי שחיטה כתיב דם יחשך לחיש, לפי' שוחט לחים, וכהעלחה כתיב לעשות לה', חינו חייב כשחעלה עד שיכוי' לה', ולע"ג דכשחיטה נמי כתיב קדשים קרבן לה', מכעי ליה להוליח שעיר המשתלח: פטורי'. דכתיב דם יחשך לחים ע' ע' ולח כ' וכהעלחה כתיב לחים לרבות כ' שהעלו; העלה. וכודע לו וזכר והעלה מלותה כהמם עלמה קרייב; לרבות כמזבח. שיכנה המזבח לנסם כך ויעלה, דכתיב ויכן כח מזבח לה' חלמח לפילו כמח יחיד חיכה סעלחה כלח מזבח; פסלב. דפחם לחכל מועד חקרי מזבח, ולח כחח יחיד מזבח: (ד) פסולי' כקודם. פשנוי פ"ט מ"כ הוחיל וכפניס חם עלו לח ירדו מהקכל כפניס קרינן כהו וחייבי עליהן כחוץ: המעלה. חני זיח מזה וחני זיח מזה חייב, דכלה כליל; הלבונה.

בְּמִצְוָתָן, נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן, וְמִטַּמְּאִין בְּגָדִים. וְאִם אֵינָן נִשְׂרָפִין בְּמִצְוָתָן, נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַבְּרָה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּגָדִים: (ו) הָיוּ סוֹבְלִין אוֹתָן בְּמוֹטוֹת, יָצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים הוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה, וְהָאַחֲרוֹנִים לֹא יָצְאוּ, הָרִאשׁוֹנִים מְטַמְּאִין בְּגָדִים, וְהָאַחֲרוֹנִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּגָדִים, עַד שֶׁיֵּצְאוּ. יָצְאוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מְטַמְּאִין בְּגָדִים. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵינָן מְטַמְּאִין בְּגָדִים, עַד שֶׁיֵּצְתָה הָאוּר בְּרֻבָּן. נִתַּךְ הַבָּשָׂר, אֵין הַשּׁוֹחֵט מְטַמֵּא בְּגָדִים:

בראנט ווערדען, אויף דעם אששענפלאַטץ פֿערבראנגט, אונד פֿעראונרייניגען דיא געוועגדער; ווען עס אנער ניכט רעגעלמעסיג געשעהען דאַרף, אין אייגעם הויז ביים טעמפּעל אונד זיא פֿעראונרייניגען ניכט דיא געוועגדער.

(ו) מאן טרוג יענע אויף שטאנגען הינוים. זאכאלד דיא פֿאַרדערן טרעגער אויסערהאלב דער פֿאַרהאַגֶּ = וואגד געקאמטען, וועהרענד דיא הינטערן נאך ניכט העדוים וואַרען, זינד דיא עדשטערן געוועגדער צו פֿעדאונרייניגען פֿעהיג, דיא דער אנדערן ניכט עהער אלס בים זיא העדוים קאמטען. זאבאלד בייד העדוים זינד, זינד בייד געוועגדער צו פֿעראונרייניגען פֿעהיג. ר"ש זאגט: זיא זינד ניכט עהער פֿעראונרייניגענד, בים דאס פֿייער דיא מעהרהייט דעם פֿלייסעס ערגרייפֿפען האט. זא באלד דאס פֿלייש פֿאם פֿייער דורכדרונגען איזט, מאכען דיא זאגסט ביים פֿייער בעי שעפֿטיגטען דיא געוועגדער ניכט אונרין.

פ ד ק יג

הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, חַיָּב עַל הַשְּׁחִיטָה, וְחַיָּב עַל הָעֲלָיָה. ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, שָׁחַט בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַחוּץ, חַיָּב. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַחוּץ, פָּטוּר, שֶׁלֹּא הֶעֱלָה בַחוּץ אֶלָּא דָּבָר פָּסוּל. אָמְרוּ לוֹ אַף הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים וּמַעֲלֶה בַחוּץ, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאוֹ פָּסָלוֹ: (ג) טָמֵא שֶׁאָכַל בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא, וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר, חַיָּב. ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, טָמֵא שֶׁאָכַל טָהוֹר,

זוען אייגער אויסערהאלב דעם הייליגטהומעס שלאַכטעט אונד אפּפֿערט[1]) איזט עד שולדיג וועגען שלאַכטענס אונד ווידערום זוועגען אפּפֿערנס. ר' יוסי הגלילי זאגט: ווער אים הייליגטהומע שלאַכטעט אונד אויסערהאלב אפּפֿערט איזט שולדיג, ווער אבער אויסערהאלב שלאַכטעט אונד אפּפֿערט איזט וועגען אפּפֿאַרנס פֿרייא, דען ער האט נור עטוואם אונגעאייגנעטעם געאפּפֿערט. מאן ערווידערטע איהם, זא ווערע אזיך ווער אים הייליגטהומע שלאַכטעט אונד אויסערהאלב אפּפֿערט פֿרייא, ווייל ער עס דורך ס הערויסברינגען אונגעאייגנעט מאַכט! (ג) אין אונריינער דער הייליגעם, זייא עס אונרין אדער רין, אייסעטע, איזט שולדיג. ר' יוסי הגלילי זאגט: דער אונריינע דער רייגעם נעגעסטען איזט

---

[1]) דיס צעליהט זיך לויף דאס נעמטען ויקרא י"ו.

פרק יג והמעלה • כהעלם ר' דמי לחייבו מכל ר' ואחד ול"ת עד שישחט ויעלה ל"ג דמקרא מלא הוא; וחייב דכ' גופי עבירות נכהו; פטור • על העליה; ופקלו • וזה"ס חייב זה"ס לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ, ור"י הגלילי אמר לך, מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן חיסה לו שעת הכושר, תאמר לשוחט בחוץ כו'; (ב) ר"י הגלילי • משום דדמי הפך

עָלָיו בַּחוּץ, חַיָּבִין עַל יְצִיאָה בוֹ בְּפָנִים שֶׁהֶעֱלָהוּ בַּחוּץ, חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים וּמַעֲלֶה בַּחוּץ: (י) הַמְּאֵרַת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּכוֹס אֶחָד, נָתַן בַּחוּץ, וְחָזַר וְנָתַן בְּפָנִים, בְּפָנִים, וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ, חַיָּב, שֶׁכָּלוּ רָאוּי לָבוֹא בְּפָנִים. קִבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, נָתַן שְׁנֵיהֶן בְּפָנִים, פָּטוּר. שְׁנֵיהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, פָּטוּר. אֶחָד בַּחוּץ וְאֶחָד בְּפָנִים, חַיָּב עַל הַחִיצוֹן, וְהַפְּנִימִי מְכַפֵּר. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמַפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַ"כ נִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שֶׁהֵיוּ עוֹמְדוֹת, שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בְּפָנִים, פָּטוּר. שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. אַחַת בְּפָנִים וְאַחַת בַּחוּץ, פָּטוּר. אַחַת בַּחוּץ וְאַחַת בְּפָנִים, חַיָּב עַל הַחִיצוֹנָה, וְהַפְּנִימִית מְכַפֶּרֶת. כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ, כָּךְ הוּא פּוֹטֵר אֶת בְּשַׂר חֲבֵרְתָּהּ:

לונג איזט מאן וועז זיא איננערהאלב געשעהען, אונד מאן אויסערהאלב געאפפערט האט, שולדיג, אויסער, וועז זיא איננערהאלב געפליגעל שלאכטעט אונד אויסערהאלב אפפערט. (ק) וועז איינער פאם זינדאפפער דאס בלוט אין איינעז בעכער אויפפענגט, אויסערהאלב שפרענגט אונד דאז ווידער איננערהאלב שפרענגט, אדער אומגעקעהרט, איזט ער שולדיג, דען דאס גאנצע מוס איננערהאלב געשפרענגט וועדדען. וועז ער עס אין צווייא בעכער אויפפינג אונד ביידע איננערהאלב שפרענגט, איזט ער פרייא; ביידע אויסערהאלב, איזט ער שטראפבאר; איינעז איננערהאלב אונד דאז איינעז אויסערהאלב, איזט ער פרייא איינעז אויסערהאלב אונד דאז איינעז איננערהאלב, איזט ער וועגען דעס אייסערן שוליג, אבער דער איננערע איזט אלס זיהנענד גילטיג. ערהנליך איזט פאלגענדער פאלל: וועז איינער זיין זינדאפפער אבגעוואנדערט האט אונד עס פערלארעז געהט, אונד ער איין אנדערעס דאפיר אבזאנדערט, ווארויף זיך דאס עדשטערע וויידער פינדעט, זא דאס ביידע נון דאשטעהען; שלאכטעט ער ביידע איננערהאלב, איזט ער פרייא; ביידע אויסערהאלב, שולדיג; איינעס איננערהאלב, דאס אנדערע אויסערהאלב איזט ער פרייא; איינעס אויסערהאלב דאס אנדערע איננערהאלב, איזט ער וועגען דעס אייסערן שולדיג, אבער דאס איננערע איזט אלס זיהנענד גילטיג. — זא וויא דאס בלוט־שפרענגען דעס איינעז (אין בעטרעף דער פעראונטרייאונג) דעסגען פליישׁ פרייא מאכט, זא האט עס דיזעלבע ווירקונג אויך אויף דאס פליישׁ דעס אנדערן.

שחיטה מייב ולא על המליקה; שחט כו' חייב. לף על העלאה; דרך הכשרו. תני דרך חיובו בפנים' כו' כמקום שמתחייב על העלאתו לפי כעבי' כעבוד' דחצוכה בפני' כגון במליקת פנים פטו' בחוץ, לפ מלק בחוץ והעלה בחוץ, ודרך שמתחייב לפ כעבות עבודה דחצוכה בחוץ, כגון בשחיטה, פטורו בפנים, לפ שחט בפנים והעלה בחוץ; רש"י. כמלתא דת"ק מ"מ וה"ק וכן בזובח בהמת בלילה בפנים והעלה בחוץ פטור, דחיבה מתקבל בפנים דכתיב ביום זבחיכם ולא בלילה, אבל לפ שחט בלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב כ', שהשחיטה בחוץ בלילה כשירה, ופליג ר"ש בהא ואמר אל כו' כלומר כשם שהזובח בלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב, כך לפ שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ חייב על העלאה; חוץ כו'. דזובח עוף בפנים מקטל קטליס ולפ עלה ירד; (ח) וחזר ונתן בפנים. מלתא דפשיטא היא ומשום קיפא נקט לה, נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ שחיבו בחוץ חלא שירי דדם דחייב כר"ב דקכר שירי דדם מעכבים, ומיירי בדמים הפנימים; שניסס בחוץ חייב. לפת ולפ סיתה לו ידיעה כיצחים חייב כ'; לחד בפנים. ולחר כך בכ' בחוץ פטור לפי' לר"ב דקכ' כום לחד עושה לת מבירו דחזי להיות בשפך לשמה לפילו שירים לא הוי; שחיטן בחוץ חייב. על כל ו' ו' דכשעת שחיטה כ"ע סיתה רחויה לפנים; ולחד בחוץ פטור. דסוי לה מטחת שהכשרו בעליה ולמיתה אז לה ולחיבה מתקבלת בפנים; סחיבוכה. דחזיא לפנים דחיזו מהן שירים יקריבה; כשם דזריקת דם יהיב כה שעת סיתר לכהנים ומוציא שבשר ק"ק מן המעיל כך כו' ולא"פ שפסולה, ולשחט שניסס בפנים קלי, ולשמושיהן דהיכא דמוכחות שחיטן וקדם זרק לת דם לחחת פטר לת מברתה מן המעילה משום מטחת שהכשרו בעליה, דקי"ל החטחת המתות לא בהנין ולא מועלין, וי"א שפוטר בשר מברתה דוקא בשעתה שניסן בבת ג' דבחד גופא תשיבא, דהכי מוקמינן מ"ב פ"ק דמעילה:

בַּזִּית, וְהַקְּרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. וְכֻלָּם שֶׁחִסְּרוּ כָּל שֶׁהֵן, וְהִזְּקִירָן בַּחוּץ, פָּטוּר.
(ה) הַמַּקְרִיב קָדָשִׁים וְאֵמוּרֵיהֶם בַּחוּץ, חַיָּב. מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, פָּטוּר. קֻמְצָה וְחָסַר קוֹמְצָהּ לְרִאשָׁהּ, וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, חַיָּב: (ו) הַקּוֹמֵץ וְהַלְּבוֹנָה, שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. ר' אֶלְעָזָר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים, וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּב. שֵׁנִי בְזָיְכֵי לְבוֹנָה, שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. ר' אֶלְעָזָר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים, וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּב. הַזּוֹרֵק מִקְצַת דָּמִים בַּחוּץ, חַיָּב. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי הַגָּג בַּחוּץ, חַיָּב. ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שָׁיְרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. (ז) הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בִּפְנִים, וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּב. מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹף בִּפְנִים, וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּב. נִמְצָא דָּרְכּוֹ הֶכְשֵׁרוֹ מִבִּפְנִים, פְּטוּרוֹ בַּחוּץ, דָּרְכּוֹ הֶכְשֵׁרוֹ בַּחוּץ, פְּטוּרוֹ בִּפְנִים. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁחַבָּיִן

דיג בעהילט אונד אויסערהאלב דארבראכטע, איזט שולדיג. אונד וואו אן דענזעלבען עטוואס פאם נעזעצע־ליכען מאאסע פעהלטע, זא איזט ער, וואו ער זעלבע אויסערהאלב דארגעבראכט, ניכט שולדיג. (ס) וואר הייליגע אפפער מיט דען אפפערשטיקען דארין אויסערהאלב דער־ברינגט, איזט (וועגען לעטצטערער) שולדיג. וואר איין שפייזאפפער, וואפאן דיא האנדפאלל נאך ניכט ענטנאמ־מען איזט, אויסערהאלב דארברינגט, איזט פרייא. וואר דיא האנדפאלל דאפאן געאנמאמען אונד ווידער הינייננע־פאללען, אונד ער ברינגט עס אויסערהאלב דאר, זא איזט ער שולדיג. (ו) וואו אינער דיא האנדפאלל, אדער דען וויהרויך אויסערהאלב דארברינגט, איזט ער שולדיג. ר"א שפריכט איהן פריא, וואו ער ניכט ביידעס דארברינגט. ברינגט ער איינס איננערהאלב אונד דאס אנדערע אויסער־האלב דאר, זא איזט ער שולדיג. וואר פאן דען צוויי שאלען וויהרויך[1] איינע אויסערהאלב דארברינגט, איזט שולדיג. ר"א שפריכט איהן פריא; וואו ער ניכט דיא צוויטע דער־ברינגט. ברינגט ער איינע איננערהאלב, דיא אנדערע אויס־סערהאלב דאר, זא איזט ער שולדיג. וואר איינען טרייל דער שפרענגונגען דעס בלוטעס אויסערהאלב מאכט, איזט שול־דיג. ר"א זאגט: אויך וואר דאס וואססערדעס לויבהיטטענפעס־טעס אויסערהאלב אויסגיסט, איזט שולדיג. ר' נחמיה זאגט: וואר דיא בלוט־ איבערעסטע אויסערהאלב דארברינגט איזט שולדיג. (ז) וואר געפליגעלאפפער איננערהאלב אבקנייפט אונד אויסערהאלב אפפערט, איזט שולדיג. וואר ביידעס אויסערהאלב טהוט, איזט פרייא. וואן אינער דאס געפליגעל אפפער איננערהאלב שלאכטעט אונד אויסערהאלב אפפערט, איזט ער פרייא; וואן ער ביידעס אויסערהאלב טהוט, שולדיג. דעמנאך איזט דיא האנדלונג, דיא עס איננערהאלב גאאיננעט געמאכט האעטטע, אויסער־האלב שטראפפלאז, אונד דיא עס אויסערהאלב ערלויבט געמאכט האעטטע, איננערהאלב שטראפפלאז. ר"ש זאגט[2]: איבער יעדע אויסערהאלב שטראפבארע האנד־

---

[1]) דיא ראדע פון פרייוולליגען שפייזאפפערן. [2]) דיא נעטרינע ערנענונג. זיהע אויס קלאמענטאר.

על מנחה כדכתי׳ ; והקטורת . על כל יוס ; מזיד . עזירית המיסה שמכיון שכל יוס ; כזית . דמזיכו מיעור הקטרס ; כולו־ דכל זמן שלא קרבו כולן לא חיל הקטרה לגמרי כעלים יד"ח, ולרבנן ר"ב הוי הקטרתן כבזית היכא דלא מקרו קודס הקטרס חייב . שהרי כזה בגמרא ; כל שהן . קודס הקטרה ; (ה) ואימוריהס . שהקריב הכשר והאמורים מקוברים בו חייב משום חימורי, דמשום כשר חיכו מקיימ שפרי חיכו מתקבל נפני׳ דלא כי ל' קייצו ואס עלו ירדו פ"ט מ"ס, ולא אמריכ׳ הרי כשר כונן כיון דאמורים לאס דמין במיכו חיכו כונן ; שלא נקמצה . חיכה רחוי לפניס ; וחזר כו' . שכיונש כה כפניס כשרה ; (ו) והלכוכה . על מנחת כהנים שהיסה מהירין שיריס לאכילה ; ר"ח פוטר . דבעי הקטרת כל המחיר ; לאחד כפניס . תחלה ולא"ב הכ' כאן דמשה הכל תלוי ; בזיכי . מהירין לאס הפניס : מי מג . שהתחלתו לשם כאן סמוכות ; שירי הדם . הפנימים מיירי ומכר שירי הדם הפנימים מעכבים, אבל שירי הדם החיצוניס מודה ר"ב שחיכו חלק למזבח ולא לעכב : (ז) מלק באון . כשילה היא לפיכך פטור על העלאתו באון ול"ת הלא כל הנעלים באון נפסלו בהילוכן וכן השוחט באון פסול הוא, שהם רשמנת רביית, אבל שאר פסולים מתקבל בפנים בעיכו, וי"מ משום דכתיב תמר יפסח על

תַּעֲשֶׂה: (ג) מְחֻסַּר זְמַן, בֵּין בִּגּוּפוֹ בֵּין בִּבְעָלָיו, אֵיזֶה הוּא מְחֻסַּר זְמַן בִּבְעָלָיו? חָוֵר, וְחַוָּרָה, וְיוֹלֶדֶת, וּמְצוֹרָע, שֶׁהִקְרִיבוּ חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם בַּחוּץ, פְּטוּרִין. עוֹלוֹתֵיהֶן וְשַׁלְמֵיהֶן בַּחוּץ, חַיָּבִין. הַמַּעֲלֶה מִבְּשַׂר הַחַטָּאת, מִבְּשַׂר אָשָׁם, מִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, מִבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, וּמוֹתַר הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מְנָחוֹת, הַיּוֹצֵק, הַבּוֹלֵל, הַמּוֹתִר, הַמּוּלָּחַ, הַמֻּנָּף, הַמֻּגָּשׁ, הַמְסַדֵּר אֶת הַשֻּׁלְחָן, וְהַמֵּטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ, הַמְקַבֵּל דָּמִים בַּחוּץ, כָּשֵׁר. אֵין חַיָּבִין עָלָיו, לֹא מִשּׁוּם זָרוּת, וְלֹא מִשּׁוּם טְמֵאָה, וְלֹא מִשּׁוּם מְחֻסַּר בְּגָדִים, וְלֹא מִשּׁוּם רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: (ד) עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הָיוּ הַבָּמוֹת מֻתָּרוֹת, וַעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת. מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת, וַעֲבוֹדָה בַּכֹּהֲנִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים בְּכָל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל: (ה) בָּאוּ לַגִּלְגָּל, וְהֻתְּרוּ הַבָּמוֹת. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים בְּכָל מָקוֹם: (ו) בָּאוּ לְשִׁילֹה נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת, לֹא הָיָה שָׁם תִּקָּרָה, אֶלָּא בֵּית

אונטערליגט אויך ניכט דעם פֿערבאטע. (ג) וואס דער צייט ערמאנגעלט, הייסט, עס מענגע דיא צייט אן דער זאכֿע אדער אם אייגענטהימער מאנגעלן. לעטצטערעס נעמליך זא: וועו דער אדער דיא פֿלוסזכֿטיגע, דיא וועכֿנערין, דער אויסזעצינע איהרע זינד=אדער שולדאפֿפֿער אויסערהאלב (פֿאָרצייטיג) דאַרגעבראכֿט האבען, זינד זיא פֿרייא, וועו אבער איהרע גאנצע=אונד פֿרידענאפֿפֿער זינד זיא שולדיג. — וועו איינער אויסערהאלב עטוואס פֿאם פֿלישעע דער זינד= אדער שולדאפֿפֿער, דער אללערהיליגסטען אדער מינדער= הייליגען אפֿפֿער, דען איבערעסט דער פֿפֿליכֿטגארבע, דיא צווייא בראטע, דיא שויבראטע, דיא רעסטע דער שפייזע= אפֿפֿער, אפֿפֿערט, אדער (עהל אויף דיא שפייזע=אפֿפֿער) ניסט, מישט, צערשטיקקעלט, זאלצט, וועכֿדעט, הער= אנברענגט, אויף דעם טיש אנריכֿטעט, דיא לאמפען פוטצט, דיא האַנדפֿאלל אכהעבט, דאם בלוט אויפֿפֿענגט — איזט ער פֿרייא. מאן איזט דאדורך אויך ניכט שטראַפֿבאר וועגען ניכט= פֿרישטערשטאנדעס, וועגען אונריינהייט, וועגען מאנגעלם דער דינסטגעווענדער, אדער וועגען ניכט=וואשענס דער הענדע אונד פֿיסע. (ד) זא לאנגע דאם הייליגע צעלט נאך ניכט ערריכֿטעט ווער, ווארען אנהעהען ערלויבט, אונד דען דינסט פֿערריכֿטעטען ערשטגעבארנע. זאבאלד דאם צעלט ערריכֿטעט ווער, וואורדען דיא אנדהעהען פֿערבאטען, אונד דען דינסט פֿערריכֿטעטען דיא פֿריסטער; אללערהיי= ליגסטעס ווארד נור אינגערהאלב דער פֿארהענגע געגעס= סען, מינדער הייליגעס אים גאנצען לאגער ישראלס. (ס) אלס זיא נאך גלגל קאמען, ווואורדען דיא אנדהערען ווידער ערלויבט, אללערהיליגסטעס ווארד נור אינגערהאלב דער פֿארהענגע, אונד מינדערהייליגעס איבערראל פֿער= צעהרט. (ו) אלס זיא נאך שילה קאמען, ווואורדען דיא אנהעהען פֿערבאטען. עס גאב דא קיין געבעלק, זאנדער

כהת קמרי דכנן דמשיכי לכל הורי' דלא מציקי ליתא מודה ליה לר"ש, ור"ע תורים ס"ל דמודי ר"ש לרבנן, ור"ל פי' ד' דפסולן כגופא לכל לותו ואת כנו ליתא מודה ר"ש לרבנן לריכא: (ג) סזב. שהקריבו בתוך ימי טהרן, ויולדת בתוך מלאה: ומצורע. מצורע דכר לאפוקי נקה: פטורין. שאין מתקבלים לא למוכח ולא לבדבך: ושלמיהן. בגמרא פריך הכי בכי שלמים נמהו, ומשני תכי כזיר בהדייהו: חייבין. שהרי מתקבלות כפנים כדבך לעזרה ושלח לעזרה לפילו לאפוקי רפוי כפנים: מבשר חטאת כו'. דכל הכי בלכלין להכנים ומיכן קרבים לגבי מוכח: סיומך. שעזרה לעזרה לפילו לאפוקי רפוי דר"ק אחר יעלה, מה להעלות שהיא גמר עבודה לף כל שהוא גמר עבודה, יצאו אלו שאין גמר עבודה: מצוה זרות. אם עשה זר אחד מכל העבודות הללו אע"פ שנפסל לותו דכר שעבד בו, חייב חייב מיתה: (ד) נתקרו. ליתרולל מכל עבו"ם מותרים ואפילו בזמן הזה ואסור ליהרולל להיות שלוחם להקריב ולא לקייעם, מכל לסורות לבם קדר הקריבם שרי: (ה) לגלגל. ועדיין היה שם המשכן של מדבר ולא היה שם בית וימי הגלגל י"ד שנה שכבשו וחלקו: היתר. דכתיב מצר

פ ר ק י ד

פָּרַת חַטָּאת שֶׁשְּׁרָפָהּ חוּץ מִגִּתָּהּ, וְכֵן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוֹ בַּחוּץ, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ, כָּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חַיָּבִין עָלָיו: (ב) הָרוֹבֵעַ, וְהַנִּרְבָּע, וְהַמּוּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֶתְנָן, וְהַמַּחִיר, וְהַכִּלְאַיִם, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', כָּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', אֵין חַיָּבִין עָלָיו. בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִים, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִים, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין, פָּטוּר, וּבַעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, פָּטוּר, וְתוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וּמְחַסֵּר זְמַן, פָּטוּר. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהָיָה ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לָבוֹא לְאַחַר זְמַן, הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָ"א כָּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת, אֵין בּוֹ בְּלֹא

וועז אייגער דיא (ראש"ע) ענטזינדיגונגס־קוה אויסער־האלב אידהרער קעלטער[1]) פֿערבראנגט האט; אדער דען אבצוזונדענדען בָּאק אויסערהאלב דארגעבראכט האט, אזוי ער פֿרייא, דען עס הייסט (ויקרא ז׳ כ׳) „,אונד ער בראכטע עס ניכט פֿאר דען איינגאנג דעס שטיפֿטסצעלטעס״ אלזא איבער דאס, וואס זיך ניכט איינעס צום איינגאנגע דעס שטיפֿטצעלטעס דאר צו ברינגען, איזט מאן ניכט שולדיג.

(ב) וועז איינער פֿיר וועלכעס צו שענדליכער פֿערמישונג טויעטיג אדער ליידענד נעבראוכט וואָרוען, אדער וואס צום גָעטצענדינסט בעשטימט וואר אדער זעלבסט אנגעבעטע וואָרדען, אלס דורענלאדין געגעבענעס אדער פֿיר הונדע גָעטווישטעס, אוים אונערלויבטער מישונג ענטשטאנדענעס, איננערליך פֿערלעטצעס, אוים דער זייטע נעבאראנעס, אויסערהאלב דארגעבראכט האט, איזט ער פֿרייא וויל (דאז׳) שטעהט: „,פֿאר דעס צעלטע דעס עווינגען״ אלזא איבער אללעס וואס זיך ניכט איינגעט פֿאר דאס צעלט דעס עווינגען, איזט מאן ניכט שולדיג.

וועז איינער פֿעהלערהאפֿטעס, דער לייבעספֿעהלער זייא בלייבענד אדער פֿאראיבערגערעגנד, אויסערהאלב דארגעבראכט האט, איזט ער פֿרייא. ר"ש זאגט: נור וועז דיא לייבעספֿעהלער בלייבענד זינד, איזט ער פֿרייא, וועז זיא פֿאראיבערגערעגנד זינד, איבערטריט ער אין פֿערבאט. וועז איינער טורטעלטויבען, דיא איהרע צייט נאך ניכט ערוויכט האבען, אדער יונגע טויבען, דערען צייט בעריטס פֿאראיבער איזט, אויסערהאלב דארגעבראכט האט, זא איזט ער פֿרייא. ר"ש זאגט: נור אין לעטצטערם פֿאללע איזט ער פֿרייא, אים ערשטערן איבערטריטט ער אין פֿערבאט. וועז איינער איין פֿיר אן דעמזעלבען טאגע[2]) מיט זיינעם יונגען, אדער אין נאך דער צייט ערמאנגעלנדעס, (אויסערהאלב דארברינגט), איזט ער פֿרייא; ר"ש זאגט: ער איבערטריט אין פֿערבאט; דען ר"ש זאגט: אללעס וואס נאך דער צייט זיך צום דארברינגען גען גאָיִיגענעס האבען ווירדע, אונטערליגט דעם פֿערבאטע, ציהט אבער ניכט אויסראטטונג נאך זיך. דיא נעלעהרטען זאגען: וואס ניכט אויסראטטונג נאך זיך ציהט,

---

פרק יד פרת. פרה אדומה: שנשרפה. וכ"ה שמקטה: מגיתה. עניס מסודרים כמין גת היו פוסין לפי במקום שמוחה כסר המשחה, ע"כ גומה עשויה בקרקע כמין גת לעריפת ערפה, ואם שחטה חוץ לאותו מקום פסולה ואין מייבין עליה משום שחוטי חוץ: וכן כו'. לאחר וידוי, דאי קודם וידוי רחוי הוא לבא לפניס דבעי לכנס להתודות: (ב) והטריפה. כטרפות שהיכו כיבר: יוצא דופן. וכן גזול ומוקצה: כל"ת. כולהו ורחוק לבא לאחר זמן אין בהן כרת; מפוסר זמן. כיון כגופו שלא היה ז' ימים תחת אמו, כיון שהבעלים מפוסרים זמן, ומשמושיהן פלוגתייהו בכולהו דע"ק כ"ש

---

[1]) דיזער חויסדרוק בעזייכנעט דיא לעזנג דער האלבזייטס, וועלכע מען זיך לעזנט, דאס זיא לייבער קעלטער, קופֿע עהנליך וועדער.

[2]) מסכת פרה פ"ג מ"ג. ויקרא כ"ב: נעמליך ענטוועדער דאס פלעטש אליין יונגע, וואכלד לייבס דאפֿהן שהן געשלאכטעט וועדען.

חַיָּחִיד בַּבָּמָה, קָרְבְּנוֹת חַיָּחִיד שֶׁהוּקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן, יִקָּרְבוּ בַּמִּשְׁכָּן, וְאִם הִקְרִיבָן בַּבָּמָה, פָּטוּר. מַה בֵּין בָּמַת יָחִיד לְבָמַת צִבּוּר? סְמִיכָה, וּשְׁחִיטַת צָפוֹן, וּמַתָּן סָבִיב, וּתְנוּפָה, וְהַגָּשָׁה, דִּ' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מִנְחָה בַּבָּמָה. וְכֹהֵן, וּבִגְדֵי שָׂרֶת, וּכְלֵי שָׂרֶת, וְרֵיחַ נִיחוֹחַ, וּמְחִיצָה בַּבָּמוֹת, וְרָחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. אֲבָל חַזָּן, וְהַנּוֹתָר, וְהַטָּמֵא, שָׁוִין בָּזֶה וּבָזֶה:

דיא דער איינצעלנען אויף אייגער אנהעהע; וואורדען אבער דיזע פֿיר דאס צעלט נעהיליגט, זא מוסטען זיא דארין געאפֿפֿערט ווערדען; געשאה עס אבער דעננאך אויף אייגער אנהעהע, זא ווער מאן ניכט שטראפֿבאר. ווועלכער אונטערשיד פֿאנד שטאטט צווישען פריפֿאט אונד עפֿפֿענטליכער אנהעהע? דאס אויפֿלעגען דער הענדע, דאס שלאכטען אן דער נאָרד־זייטע, דאס הערומשטרייפֿען דעס בלוטעס, דיא ווענדונג, דאס הראנברינגען — ר' יהודה זאגט: בייא אנהעזען איזט קיין שפיזע־אפֿפֿער — אויך קיין פריסטערשטאנד, קיינע הינסט־נעווענדער, קיינע דינסטגערעטהע, קיינע וואהלגערוכֿס־בערייכֿטיגונג, קיינע אבצייכֿנונג דער בלוטליניע[x]), אונד ניכט דאס וואשען דער הענדע אונד פֿיסע נעטהיג. אבער דיא בעאכטונג דעס גרואנקענס אויף אויסער צייט, דאס נעזעטצ וועגען איבערינגעבליבענעס אונד אונריין, איזט אין בידען גלייך.

למזכן שמפרש כשעת הקדשן ע"מ להקריבן למזבח: פטור. ומיהו לכסור לזבוח, דכתיב מובח שפתיך וגו': נכסר. גלגל כוכ וגבעון: ומתן סביב. שתי מהנות שהן ד': והגשה. דכתיב כתיב הו לפני ה' הו על המזבח ולא כאחת: כיהן. ל"ל כאחת, וכיון דלריכה נריכה כהן, לית לה מקום לכגדי הצרת: ורית הניחוח. שאם כלאן והעלן כאחת אין כאן פלוס: ומחיצה כדמים. פוט הסקרא להכדיל בין דמים עליונים לתחתונים: זמן. אם תאכ לאכול הזבח תוך זמנו: והטמא. ע"פ שהזר מקריב כאחת, אין טמא מקריב כאחת, וי"מ לעכין מכילה:

[x]) אם אלטאר וואר איין נייכען נור אכטהיילונג דעס אלטארס אין צוויין העלפטען, זייכע אבארט זונד זייכע זונטערט.

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת

אונטער מנחות, שפיזעאפֿפֿער, פֿערשטעהט מאן דיאזעניגען אפֿפֿער, וועלכע בעזאנדערס ויקרא ב בעשריבען ווערדען. זיא ווערדען אונטערשיידען אין מנחות צבור, פֿיר דיא געמיינדע, נעמליך דאס עומר גערשטע, דיא צוויי בראָטע (אם שבועות־פֿעסטע), אונד דיא שויבראָטע (יעדען שבת), אונד אין מנחות יחיד, פריפֿאט שפיזעאפֿפֿער, דערען עס 5 ארטען גיבט: 1) מנחת חוטא, דאס דער ארמע פֿיר בעגאנגענע איבערטרעטונג ברינגט; 2) מנחה סוטה (הקנאות), דאס בייא נעלעגענהייט אייגער דעס ערעברוכֿס בעשולדיגטען פֿרויא געבראכֿט ווירד; 3) מנחה חינוך, וועלכעס יעדער פריסטער, דער זיינען דינסט אנטריטט, ברינגען מוס; 4) מנחת חביתין (פֿאננען־שפיזע־אפֿפֿער) דעס הראָהענפריסטערס טעגליך; 5) מנחת, פֿרייוויללינגס שפיזע־אפֿפֿער: אונד צוואר a) מנחה הסלת מעהל־שפיזעאפֿפֿער; b) מנחת המחבת, פֿאננען־אפֿפֿער: c) מנחת המרחשת, טיגעל־אפֿפֿער; d) מנחת מאפה תנור, באק־ווערק־אפֿפֿער; אונד e) מנחת מאפה רקיקין, פֿלאדען־אפֿפֿער. דיא ערשטערן פֿיער הארטען איהרע נעזעטצליכֿע גרעסע; דיא לעטצטערן 5 קענען פֿערגרעסערט ווערדען. דיא ארט דער צובערייטונג אונד דארברינגונג ווירד אין דער משנה ועלבסט ערקלערט. דיא דאבייא איבליכֿען צוסדרוקק זינד פֿאסט אללע אויך דער תורה בעקאננט; דיא איבריגען זינד שאן אין דעם איינלייטונג צו זבחים ערלייטערט, אדער ווערדען אן אירהרער שטעללע ערערטערט.

שֶׁל אֲבָנִים מִלְמַטָּן, וּרְיעוֹת מִלְמַעְלָן, וְהִיא הָיְתָה מְנוּחָה. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל הָרוֹאֶה: (ו) בָּאוּ לְנוֹב וְלִגְבְעוֹן, הָיְתָה הַבָּמָה, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם, נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶם עוֹד הֶתֵּר, וְהִיא הָיְתָה גַּלְגַּל. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִפְנִים מִן הַחוֹמָה: (ח) כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ בְּשַׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת, וְהֻקְרִיבוּ בְּשַׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת בַּחוּץ, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הֻקְדְּשׁוּ בְּשַׁעַת הֶתֵּר בָּמוֹת, וְהֻקְרִיבוּ בְּשַׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם כָּרֵת. הֻקְדְּשׁוּ בְּשַׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת, וְהֻקְרִיבוּ בְּשַׁעַת הֶתֵּר בָּמוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה, וְאֵין בָּהֶם בִּלְא תַעֲשֶׂה: (י) אֵלּוּ קָדָשִׁים שֶׁהוּקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן, קָרְבִּין בַּמִּשְׁכָּן, וְקָרְבְּנוֹת קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר קָרְבִּין בַּמִּשְׁכָּן, וְקָרְבְּנוֹת

נור איין שטיינערנעם הויז אונטען, אונד טעפּפּיכ דאריבער, אונד דים נענגט דיא שריפֿט דען רוהע אָרט, (דברים י"ב ט.) אלס לערהיליגסטעם ווארד אינגערהאלב דער שיידעוועגד נעגעפּסטען, מינדער = היילינעם אים נעזיכטסקרייזע דעם ארטעם. (ז) אלם דאם היילינגטהום אין נוב אונד גבעון ווער, ווארען דיא אנהעהען ערלויבט, אללערהיליגסטעם ווארד נור אינגערהאלב דער פּארהענגע, אונד מינדער = היילינעם אין אללען שטעדטען ישראל'ס נעגעפּסטען. (ח) אלס עם נאך ירושלים קאם ווארדען דיא אנהעהען פּערבאטען אונד נים ערלויבט, אונד דים נענגט דיא שריפֿט דאם ערכטהיל. אללערהיליגסטעם ווארד נור אינגערהאלב דער שיידעוועגד, מינדערהיילינעם אונד צוויטער צעהנט אינגערהאלב דער מויער נעגעפּסטען. (ט) אללעם היילינע דאם ווהרענד דער אונגערלויבטהייט דער אנדהעהען געהיילינט, אונד ווהרענד דער אונגערלויבטהייט אויסערהאלב נעאפּפּערט ווארדען, אונטערלינט ציינעם נעבאט אונד איינעם פּערבאטע, אונר מאן פּערווירקט דעסהאלב אויסראטטונג. נעשאה דאם היילינען צור ציט דער ערלויבטהייט דער אנהעהען, אונד דיא דארברינגונג צור ציט דער אונגערלויבטהייט, זא אונטערלינט עם אינעם נעבאטע אונד פּערבאטע, מאן פּערווירקט אבער ניכט אויסראטטונג. נעשאה דאם היילינען צור ציט דער אונגערלויבטהייט, אונד דאם אפּפּערן צור ציט דער ערלויבטהייט דער אנהעהען, זא איזט נור דאם נעבאט איבערטרעטען, אבער קיין בעדענקען וועגען פּערבאטעם. (י) פּאלגענדע היילינג אפּפּער מוסטען אים צעלטע דארגעבראכט ווערדען: אפּפּער, דיא צום צעלטע געהיילינט ווארדען, נעמליך אפּפּער פּיר'ס אללגעמיינע ווארדען אים צעלטע דארגעבראכט,

יזמט במחנה וגו' פרט לגלגל שכבר בטלו המקוות והתחילו להיות כסוסים בכל הארץ, ומ"ט קדשים קלים נאכלין בכל מקום שהרי לא היה שם מחנה כמו שהי' במדבר: (ו) לנוב. וימי שילה שם"ט שכח: ויריעת כו' דכתיב ותביאהו בית ה' שילה תלמוד בית לי' וכתיב ויטוש משכן שילה תלמוד של יריעות היה, מלמד שבנים של תכשיט מלמטה ויריעות מלמעלה: ומ"ש. ולעיל לא תכי מ"ש לפי שלא נתקייבו במעשרות עד שכבשו וחלקו: ברוחה. ברווחה: מכוחה. שלא היה נוספים ממקום למקום כמו במדבר, וי"מ משום שהיה לאחר ירושה ויציבה לטעם הרשות גם משכחו לגלגל לא סי' נוספים ממקום למקום כמו במדבר: (ז) לנוב. כשהרכה שילה לקוף שם"ט ונלקח הארון בימי עלי, כאן לנוב וקרכה נוב בימי שאול וכאן לגבעון, וכל ימי נוב וגבעון כ"ז שכח: ערי ישראל. וה"ה למעשר שני ולא כאחר בזמן הגלגל בכל ערי ישראל לפי שלא היה עדיין לישראל ערים כרשות: (ח) נאסרו. פירוש כהורס כי לא כתוש וגו' ואל הנחלה: קלעים. לכותלי העזרה: החומה. של ירושלים: (ט) ואין חייבין שאין המקריב בחוץ חייב כרת אלא על קרבן, שאם הקריבו בחוץ כשעת הקדשו היה חייב: (י) במשכן. כגון בזמן הגלגל ונוב וגבעון שהיה שם משכן והיו הכמות מותרות, אלו קדשים נריכין להקריב במשכן ולא בכמה: שהוקדשו. שהתמין הוקדשו למשכן, ומאי כנסו, קרבנות נכור: היחיד. התמין לכמה: שהוקדשו

וְהֶסֵּר, שֶׁקָּמַצוֹ בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו · כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? פּוֹשֵׁט אֶת אֶצְבְּעוֹתָיו עַל פִּי יָדוֹ: (ג) רִבָּה שַׁמְנָה, וְחִפֵּר שַׁמְנָה, חִפֵּר לְבוֹנָתָהּ, פְּסוּלָה · הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֶאֱכוֹל שְׁיָרֶיהָ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מִשְּׁיָרֶיהָ בַּחוּץ, לְהַקְטִיר קֻמְצָהּ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מִקֻּמְצָהּ בַּחוּץ, אוֹ לְהַקְטִיר לְבוֹנָתָהּ בַּחוּץ, פְּסוּלָה, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת · לֶאֱכוֹל שְׁיָרֶיהָ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִשְּׁיָרֶיהָ לְמָחָר, לְהַקְטִיר קֻמְצָהּ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִקֻּמְצָהּ לְמָחָר, אוֹ לְהַקְטִיר לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר, פְּגוּלָה, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת · וְהַ הַכֹּל, כָּל הַקּוֹמֵץ, וְהַנּוֹתֵן בַּכֶּלִי, וְהַמְהַלֵּךְ, וְהַמַּקְטִיר, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פְּסוּלָה, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת · חוּץ לִזְמַנּוֹ, פְּגוּלָה, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת · וּבִלְבַד שֶׁיִּקְרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ · כֵּיצַד קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ? קָמַץ בִּשְׁתִיקָה, וְנָתַן בַּכֶּלִי, וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְנָתַן בַּכֶּלִי, וְהָלַךְ

וועז ער נור מיט דען שפּיטצען דער פֿינגער אינגריפֿט · וויא איזט עס צו טהון? ער שטרעקט דיא פֿינגער איבער דיא פֿלאכֿע הֿאנד[א] · · · · · (ג) טראגט ער צו פֿיעל אדער צו וועניג עהל, אדער צו וועניג ווייהרויך דארצו, זא איזט עס אונגילטיג · געשיהט דאס אבהעבען מיט דעם נעדאנקען, דעספֿען רעסט אדער איינע אליפֿע גראס דאפֿאן אויסער הֿאלב צו עסספֿן, דיא הֿאנדפֿאלל אדער איינע אליפֿע גראס דאפֿאן · אויסערהאלב אין רויך אויפֿגעהען צו לאסספֿן, דען ווייהרויך דעס שפּייזעאפּפֿערס אויסערהאלב צו אפּפֿערן; זא איזט עס אונגילטיג, אדער אויסראטונג צו בעווירקען · געשיהט עס אום דעספֿען א׳בערדעסט אדער איינע אליפֿע גראס דאפֿאן מארגען צו עסספֿן, דיא הֿאנדפֿאלל אדער איינע אליפֿע גראס דאפֿאן מארגען אין רויך אויפֿגעהען צו לאסספֿן, אדער דען ווייהרויך מארגען צו אפּפֿערן, זא איזט עס אונווירדיג, אונד מאן פֿערווירקט דעסהאלב אויסראטונג · דיא רעגעל איזט: וועז יאמאנד דאס הֿאנדפֿאלל נעהמען, איינס אינס גאנצע, הינטראגען אונד אין רויך אויפֿגעהען לאסספֿן, מיט דעם גאנצען, עטוואס גאנץ צום עסספֿן אדער אפּפֿערן גאנץ, אבער זיינעם ארטע צו עסספֿן אדער צו אפּפֿערן, זא איזט ער אונגילטיג, אבער מאן פֿערווירקט ניכט אויסראטונג; אבער אויף אויסער זיינער צייט, איזט עס אונווירדיג אונד מאן פֿערווירקט אויסראטונג; דאך דיס נור וועז דאס ערלויבט · מאנעגדע גאנץ הארט געבראכֿט וואר דען · וויא איזט דיזער פֿאלל? צ׳ ב׳ וועז דאס אבהעבען שטילשווייגענד געשעהען איזט, דאס איינ טהון אינס גאנצע, אדער דאס הינטראגען אונד אפּפֿערן גאנץ אויף אויסער זיינער צייט; אדער ערשטערעס אויף אויסער זיינער צייט, אונד לעטצטערע האנדלונגען

חימת תכשר וח״ת מלח דלח לקבע כסדי מכחה מעקרת שחיכו ממלח חלח הקומץ כלכד חכל לכוכה דלקבע כהדי מכחה חימת תכשר קמ״ל · מכורת · מלח ובדוש; כרחשי · שלח פסטן על כל פם ידו: פם ידו. מכנים נדי מנכעותיו בקמח ודוקק בקמח ומכנים הקמח לתוך ידו ומוקק כחנכע קטנה שלח יגע הקמח חוץ לקמיצה, וכגודל שלח יגע הקמח חוץ לחנכע, וזה היה צריך לעשות במכחת מחכת ומרחשת דמעשיהן לפעויין ולחחר לפיה פותחן וקומץ וח״ח לפותחן דקות כ״כ שלח יגע יוצחין חוץ לקומץ, הלכך מוקק בגודל מלמעלה ובחנכע קטנה מלמטה, וזו׳היה מעבודות קשות שבמקדש, דבקושי גדול יכול להשוות שלח יגע לח חסר ולח יתיר: (ג) ריבה שמנה · שעיעור השמן לוג לכל עשרון וכהן כ׳ לוגין לו יותר חע״ג דחזו לעתי מנחות פסול וכ״ש כשריבה כה פחות מכ׳ לוגין וי״ח דחיכו פסול חלח כשריבה כ׳ לוגין; חסר לכוכתה · שלח כתן חלח קורט חחר לכל כהן כ׳ קורטין כשיהו, ורבה לכוכתה לח קחכי דלח פסול חלח כשריבה יותר על כ׳ קומצין: פסולה שבקומץ והלכוכה חשוכים גבי מנחה כמו דם והחימרים לכל הזבח ושירי המנחה שהכלין כשחר הזבח הנאכל, וכל מה שפוס׳ בזבח כשחיטה כקבלת הדם בהולכת הדם בזריקת הדם, פוסל המנחה בקמיצה בנתיכה ככ״ם בהולכה בהקטרת הקומץ והלכוכה: שדרכו · השירים: להקטיר · הקומץ:

א) חיכער דאס נעמויערע פערפֿאהרען זיך דיא קלימענטארע ניכט חיינג ·

פ ר ק א

כָּל הַמְּנָחוֹת שֶׁנִּקְמְצוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, בְּשֵׁרוֹת, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים מִשּׁוּם חוֹבָה, חוּץ מִמִּנְחַת חוֹטֵא, וּמִנְחַת קְנָאוֹת. מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁנִּקְמְצָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, נָתַן בַּכְּלִי, וְהָלַךְ וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, פְּסוּלוֹת. בֵּיצַד לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן? לְשֵׁם מִנְחַת חוֹטֵא, וְלְשֵׁם מִנְחַת נְדָבָה, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, לְשֵׁם מִנְחַת נְדָבָה, וְלְשֵׁם מִנְחַת חוֹטֵא: (ב) אֶחָד מִנְחַת חוֹטֵא, וְאֶחָד כָּל הַמְּנָחוֹת, שֶׁנִּקְמְצָן זָר, אוֹנֵן, טְבוּל יוֹם, מְחֻסַּר בְּגָדִים, מְחֻסַּר כִּפּוּרִים, שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרַגְלָיו, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גַּבֵּי כֵלִים, עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, עַל גַּבֵּי רַגְלֵי חֲבֵרוֹ, פָּסוּל. קָמַץ בִּשְׂמֹאל, פָּסוּל. בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר, יַחֲזִיר וְיַחֲזוֹר וְיִקְמוֹץ בַּיָּמִין. קָמַץ וְעָלָה בְיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח, אוֹ קוֹנֵט שֶׁל לְבוֹנָה, פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ הַקּוֹמֵץ הַיֶּתֶר, וְהַחָסֵר, פָּסוּל. אֵיזֶהוּ הַיֶּתֶר? שֶׁקָּמְצוּ מִבּוֹדֵן,

אללע שפיזיאפפֿער וואפֿאן דיא האנדפֿאללֿ אונ׳ טער איינעם אונרעכטען נאמען אבגעהאבען וואררען, זינד גילטיג, נור דאס זיא דעם אייגענטהימער ניכט אלס פפֿליכטערפֿילונג אנגערעכנעט ווערדען, אויסגענאמטען דיא שפיזיאפפֿער דעם זינדערס, אונד דער אנגעשולדיג׳ טען עהרעכערין. וועז מאן פֿאן דיזען ניכט אונטער איהרעם נאמען דיא האנדפֿאללֿ אבגעהאבען, אדער אינס געפֿעס געטהאן, אדער הינגעבראכט אדער גיאפפֿערט האט, אדער עס גיאשאה ערשט אונטער אונד דאן ניכט אונטער איהרעם נאמען, אדער אומגעקעהרט, זא זינד זיא אונ׳ גילטיג. וויא איזט אונטער אונד ניכט אונטער איהרעם נאמען? צ. ב. אלס זינדער׳ שפיזיאפפֿער אונדדאן אלס פֿרייווילליגיעס, אונד דער אומגעקעהרטע פֿאללֿ: אלס פֿרייווילליגעס אונד דאן אלס זינדער׳ שפיזיאפפֿער. (ב) וועז אז דעם זינדער׳ אדער זאנסט איינעם שפיזיאפפֿער דאס אבהענ׳ בען דער האנדפֿאללֿ גיעשיהט, פֿאן איינעם ניכט׳ פריסטער, לייטראגענדען, הייטע אונטערגיטטען, דער גיוועג׳ דער ערמאנגעלנדען, דער זיהגע ערמאנגעלנדען, ניכט אן הענ׳ דען אונר פֿיסען גיוואשענען, אונבעשניטטענען פריסטער, אונרייגען, זיטצענדען, אויף גערעהטען אדער פֿיר אדער איינעם אנדערן פֿיסען שטעהענדען, זא איזט עס אונגילטיג. גיעשאה עס מיט דער לינקען, זא איזט עס אונגילטיג. בן בתירה זאגט: מאן טהוט עס ווידער הינגין אונד פֿער׳ ריכטע עס מיט דער רעכטען. — קאם בייס הערויסגה׳ מען איין שטיינכען, אדער זאלצקארן, אדער ווייהרויך׳ בעערע מיט דארונטער הערוים, זא איזט עס אונגילטיג, ווייל מאן יעדע פֿערמעהרונג אדער פֿעררינגערונג דער האנד׳ פֿאללֿ פֿיר פֿערוועהרפֿליך ערקלערטע. פֿערמעהרט איזט זיא אבער, וועז זיא איבערפֿיללט איזט, אונד פֿעררינגערט

פרק א שלא לשמן. שהתכדב מנחת מרקחת, וכיוצא וקמצה לשם מנחת מקנאת, וה״ה שכוי כעלים: כשרות. שקמיצת המנחה במקום שקיטת הקרבן, וכשם שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרות, ס״כ כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות: שלא עלו. וצריך לכתוב מנחה לחרת לשם מרקחת: חוטא. מנחה שכחה על טומאת מקדש וקדשיו חס לא תשיג ידו לשתי הוריס, דחטאת קריב רקמצה, מנחת קנאות של סוטה כחטאת שוי׳ רקמיצה דכתיב כה מזכרת עון, שאם קמצן שלא לשמן כגון לשם כדבה או נתן בכ״ש או כלך או הקטיר שלא לשמן, או לשמן ושלא לשמן, פסולים: ולשמן. דה״ל תפוס לשון לחרון וכשר קמ״ל: (ב) לחת כו׳. ומשום דר״ש אמר טעמא דלא כעי מנחות חוטא לבונה ושמן שלא יהא קרבנו מכוד׳ קד״ת כי קמצה לה פסול כמי שכשר קמ״ל: זיקמוץ. וה״ה לכל הנך פסולים דתניתין ק״ל לב״ש שיחזיר כהן כשר ויקמוץ: צרור. כמלא קומץ שכר מקום שנרור: גרגיר כו׳. דקודש קמיצה כותה כל שלבונה לגד אחד ויקומץ ואח״כ מלקט ונותנה עם הקומץ ושורף הכלי, וכן כמלא לין נותנין על כל המנחה חלא על הקומץ לא כתערב מילו דשברים בפולת ועלו כידו פסול: היתר. ומשום תמיהה שהצרור כו׳ חוכך כין ידו לקמוץ או כין קמיצ לקמ׳ דמיירי שהצרור מן הצד, דהייכו מכל מגודל או מכל הקמיצה, ואם כזמן כתוך הקומץ גרגיר מלא או קורט לבונה הרי הקומץ שכר וצריכ׳ כל הכני, דה״ת צרור משו׳ דלאו כת הקרבה היא, מכל מלא דבת הקרבה היא דלאחר שהי׳ הקומץ על המזבח היה מולחי

בְּזֶה, שֶׁהוּא פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. לְהַקְטִיר לִבּוֹנָתָהּ לְמָחָר, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָ"א פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. אָמְרוּ לוֹ, מַה שְּׁנָאָה זוֹ מִן הַזֶּבַח? אָמַר לָהֶם, שֶׁהַזֶּבַח דָּמוֹ וּבְשָׂרוֹ וְאֵמוּרָיו אֶחָד, וְלִבּוֹנָה אֵינָהּ מִן הַמִּנְחָה: (ב) שָׁחַט שְׁנֵי כְבָשִׂים, לֶאֱכוֹל אַחַת מִן הַחַלּוֹת לְמָחָר, הִקְטִיר שְׁנֵי בְזִיכִין, לֶאֱכוֹל אֶחָד מִן הַסְּדָרִים לְמָחָר, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַחַלָּה, וְאוֹתוֹ הַסֵּדֶר שֶׁחָשַׁב עָלָיו, פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְהַשְּׁנִי פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָ"א זֶה וְזֶה פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. נִטְמְאַת אַחַת מִן הַחַלּוֹת, אוֹ אֶחָד מִן הַסְּדָרִים, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאֵין קָרֵבִין צִבּוּר חָלוּק. וַחֲכָ"א הַטְּמֵאָה בְּטָמְאָתוֹ, וְהַטָּהוֹר יֵאָכֵל: (ג) הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה. בֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אֶת

דען, דאס עס אונווירדיג זייא, אונד אויסראטטונג נאך זיך ציהט. וואר אבער דער געדאנקע, דען ווייהרויך מארגען צו אפפערן, זא איזט עס נאך ר' יוסי פערווארפליך, אהנע אויסראטטונג צו בעווירקען; נאך דען געלעהרטען, אונווירדיג אונד ציהט אויסראטטונג נאך זיך. מאן וועגדעטע איהם איין: וואס איזט דהירבייא אנדערס אלס בייס שלאכטאפפער? ער ערווירדערטע, וויל בייס שלאכטאפפער, כלוט, פלייש, אזנר אפפערשטיקקע צום גאנצען געהערטען, וועהרענד דער ווייהרויך ניכט פאס שפייזעאפפער זעלבסט איזט. (כ) וועז איינער דיא צוויייא וואכענפעסטלעממער מיט דעם גע־דאנקען שלאכטעט, איינע פאן דען צוויייא בראטען ערשט מארגען צו עססען; דיא צוויייא שאלטען ווייהרויך אפפערט, מיט דעם געדאנקען איינע פאן דען שיכטען (שויבראָטע) מארגען צו עססען, זא איזט נאך ר' יוסי, דאס בראט אונד דיא שיכט, וואורויף דער געדאנקע געריכטעט וואר, אונווירדיג, אונד צירהט אויסראטטונג נאך זיך, אונד דאס אנדערע פערווארפליך אהנע אויסראטטונג צו בעווירקען. דיא געלעהרטען ערקלערען בייזעם פיר אונווירדיג אונד אויסראטטונג בעווירקענד. וואר איינם פאן דען בראטען אדער פאן דען שיכטען פעראונרייניגט, זא מיססען נאך ר' יהודה, בייזע פערבראננט וועררען, וויל איין געמיינרע־אפפער ניכט געטהיילט וועררען דארף. דיא גע־לעהרטען זאגען: דאס אונריינע בלייבט אונריין, אונד דאס ריינע דארף געגעסטען וועררען. (ג) דאס דאנקאפפער קאן דאס בראט אונווירדיג מאכען, ניכט אבער דיזעס יענעס. נעמליך, וועז איינער דאס דאנקאפפער שלאַכטעט מיט

מזוס דקסר חין מפגלין כהני מתיר, שהס חסד לעבוד למחר עבודת חכי מתיר לח פיגל, וכך לכוכס חכי מתיר חזל, דכין הקטרת קומץ ולכוכס מתירין בסיריס, ולפילו ריעח כי חסד כהקטרת קומץ עבודת חכי מתיר חזל ופליג ר"י, קמ"ל דטעמח מזוס דחין מתיר מפגל חת המתיר, ולפ"ג דכהדיח למריכן בסיפח מזוס דחין מתיר, מפגל מתיר, דהח חמר שהזכח דמו וכו' י"ל דה"ח דלדבריהס דרכן קח"ל: תיכף · ורכבן סברו כי למריכן חין מתיר מפגל חת המתיר היכח דלח מקביע כתך מכח כגון כ' ככבי עצרת שהביהס מתירין חת הלהס ולהס שהט לתך מכן ע"מ לחכול חת חכרו למחר שהביהס כסריס לכל היכח דמקביע כתך מכח, כגון קומץ ולכוכס, מתיר מפגל מתיר: (ב) כ' ככבים · של עצרת שמתירין ומקדשים לשתי הלהס הולין והוקקו עמו בתכופה, ושתר כקבים של עצרת דמוספין נכנסו: למחר · וזמן לכילת החלות לילן חלח ליום ולילה: שני בזיכין · לשתי המערכות היתה על כ"ח כף לתך שים כה לבוכס, וככפות נקרחות בזיכין, והלבוכס נקטרת והלהס נחכל, וזמן חכילתו כל חותו הזבח שמתירין חותס הזלקן בלבד: הסדרי · וה"ס הלס לחת מן הסדריס ונקיט הסדריס לרכותח דר"י יוסי דחע"ג דחסיד על כל הסדר חפ"ס לח פגול חלח חותו הסדר, וכן מרכותח לחכמים לעניו טומחה, ותיטריך למתני ככבים ובזיכין, דה"ת ככבים ה"ח כהח קחמר ר"י חזוס דככבים חין מעכבין חת הלהס חליכח דר"ע וחליכח ר"ש כ"ן לפכח פ"ד מ"ג, חבל הבזיכין והסדריס שמעכבין זח"ז לימח חודס ר"י ות"ח סדריס ה"ח כהח קחמרי רבכן כו': זה וזה · שכלן נחסבים גוף לחד: לחת מן החלות · דוקח קודס זריקת דס הכבשים, חו לחד מן הסדריס קודס הקטרת הבזיכין הוח דלפליגי, חבל לח לס נטמחו לח"כ ד"ס סטמ' כטומחתו והטהור יחכל: שלין כו' · כך היה מקובל מרבותיו; (ג) התודה · שהיח עקר מפגלת חת הלהס שבלה בשליל התודה והוח טפל לה, וכן הכבשים של עצרת שהם עקר מפגלין חת הלהס וה"ח בתודה ה"ח התם הוח דכי מפגל בלהס לח מפגל תודה חזוס דלח הוקקו בתכופה עם החלות, חבל כבשים דהוקקו דכתיב וקניף הכהן חותם על הלהס, היינח לחס מפגל כמי כבשים, וה"ת כבשי ה"ח התם כי מפגלי כבשי היח

וְהַקְטִיר בִּשְׁתִיקָה, אוֹ שֶׁקָּמַץ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, זֶה הוּא שֶׁקִּבֵּב הַמַּתִּיר בְּמִצְוָתוֹ: (ד) בֵּיצַד לֹא קִבֵּב הַמַּתִּיר בְּמִצְוָתוֹ? קָמַץ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְנָתַן בַּכְּלִי, וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְנָתַן בַּכְּלִי, וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ, וְנָתַן בַּכְּלִי, וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, מִנְחַת חוֹטֵא, וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁקָּמַץ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנָּן, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנָּן, וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁקָּמַץ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, זֶה הוּא שֶׁלֹּא קִבֵּב הַמַּתִּיר בְּמִצְוָתוֹ. לֶאֱכוֹל בַּיּוֹת בַּחוּץ, וְכַיּוֹת כְּמָחָר, בַּיּוֹת לְמָחָר וְכַיּוֹת בַּחוּץ, בַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר, וְכַחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אָמַר ר' יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, אִם מַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן קוֹדֶמֶת לְמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פָּגוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְאִם מַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קוֹדֶמֶת לְמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן, פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וְהָכָא זֶה וְזֶה פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת, וְלַהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

שטיל לשוויגענ; אדער אלל עזאממט אויף אויסער זיינער צייט! דאס הייפט, דאס ערלויבט מצענדע איז רעגל מעסיג דארגעבראכט ווארדן. (ד) וויא איזט דער פאלל, וועו דאס ערלויבט מאכענדע ניכט געהערג דארגעבראכט ווארדן? וועו דאס אכהעבען אויף אויסערהאלב, דיא איבריגען פעררישטוגען אויף אויסער זיינער צייט, אדער ערשטערעם אויף אויסער זיינער צייט, אונד דיא אנדערן אויף אויסער זיינעם ארט; אדער (דרייא אויף אויסער זיינער צייט אונד) איינע פאן אללען אויף אויסער זיינעם ארט; פערנער בייא זינדער= שפיזעאפפער, אדער שפיזעאפפער בייא אנגעשולדיגטער עחעבראכען, וועו דאס אבהעבען ניכט אונטער דעם רעכטען נאמען געשעהען, אונד דיא אנדערן פעררישטוגען אויף אויסער זיינער צייט, אדער אומגעקעהרט, אדערנור איינע פאן אללען ניכט אונטער זיינעם נאמען, — זא איזט דאס ערלויבטמא= כענדע ניכט געהערג דארגעבראכט ווארדן. — געשאה עם מיט דעם גערא נקען, איינע אליפע גדאס אויסערהאלב אונר איינע אליפע גראס מארגען צו עסמען, אדער אומגעקעהרט, אדער איינע האלבע אליפע גראס אויסערהאלב אונר איינע האלבע אליפע גראס מארגען, אדער אומגעקעהרט, זא איזט עם פערוועדפליך, ציהט אבער ניכט אויסראטטונג נאך זיך. ר' יהודה לעהרט, דיא רעגעל איזט: וועו דער גערא נקע דער ציהט דעם דעם ארטעם פארגעהט, איזט עם אונווירדיג אונר ציהט אויסראטטונג נאך זיך; וועו אבער דער דעם ארטעם דעם דער ציהט פארגעהט, איזט עם פערוועדפליך אהנע אויסראטטונג צו בעווירקען. דיא גלעדהרטען זאגען: אין ביידען פעללען איזט עם פערוועדפליך אהנע אויסראטטונג צו בעווירקען. ווער דער גערא נקע איינע האלבע אליפע גראס צו עסמען, אונר איינע האלבע אליפע גראס צו אפפערן, זא בלייבט עם גאייגנעט, דען עסמען אונד אפפערן וועדדען ניכט צוואממענגערעכנעט.

פרק ב

הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֶאֱכוֹל שְׂרֵיפָתָהּ, אוֹ לְהַקְטִיר קֻמְצָהּ לְמָחָר, מוֹדֶה ר' יוֹסֵי

וועו יעמאנד דיא האנדפאלל פאם שפיזעאפפער ניממט, מיט דעם גערא נקען איהרע איבעדרעסטע צו עסמען, אדער דיזעלבע מארגען צו אפפערן, זא איזט ר' יוסי איינפערשטאנ=

שֶׁיְּפַגֵּל אֶת כָּל הַמַּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכְּבָשִׂים, לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ לְמָחָר, הוּא פִּגּוּל, וַחֲבֵרוֹ כָּשֵׁר. לֶאֱכוֹל מֵחֲבֵרוֹ לְמָחָר, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים:

דאס גאנצע ערלויבטמאכענדע אונווירדיג מאכט. ווען יעמאנד איינס פֿאן דען לעממערן געשלאכטעט מיט דעם געדאנקען, דאפֿאן מארגען צו עסען, זא איזט עס זעלבסט אונווירדיג, אבער דאס אנדערע נילטיג. אויט דער געדאנקע דאבייא, מארגען פֿאם אנדערן צו עסען, זא בלייבען ביידע גאייגנעט.

פ ר ק ג

הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר. ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, כָּשֵׁר. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת, וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין: (ב) לֹא יָצַק, לֹא בָלַל, לֹא פָּרַת, לֹא מָלַח, לֹא חִנִּיף, לֹא הֵנִיף, אוֹ שֶׁפָּתָתָן פְּתִיתִים מְרֻבּוֹת: וְלֹא מְשָׁחָן, בְּשֵׁרוֹת. נִתְעָרֵב קֻמְצָהּ בְּקוֹמֶץ חֲבֵרְתָּהּ, בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים, בְּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, בְּמִנְחַת

ווען איינער דיא האנדפֿאללע אויס דעם שפייזעאפֿער ניממט, מיט דעם געדאנקען, דען טהייל דער ניכט געגעסטען ווירד (אויסער צייט אדער אָרט) צו עסטען, אדער דען דער ניכט געאפֿפֿערט ווירד, צו אפֿפֿערן, זא איזט עס גילטיג. ר"א ערקלערט עס פֿיר פֿערווארפֿליך. דענקט ער וועניגער אלס איינע אליפֿע גראס צו עסטען פֿאן דעם וואס געגעסטען ווירד, אדער צו אפֿפֿערן, פֿאן דעם וואס געאפֿפֿערט ווירד, זא איזט עס גילטיג. דענקט ער איינע האלבע אליפֿע גראס צו עסטען אונד איינע האלבע אליפֿע גראס צו אפֿפֿערן, זא איזט עס גילטיג, דען עסטען אונד אפֿפֿערן וועדען ניכט צוואממענגערעכנעט. (כ) ווען דער פריסטער[א] ניכט (עהל) נאכגענאסטען, ניכט איינגעריהרט, ניכט צערשטיקקעלט, ניכט געזאלצען, ניכט געווענדעט, ניכט הינגעבראכט, אדער צו גראסע שטיקקע געמאכט, אדער ניכט מיט עהל איבערשטריכען האט, זא בלייבען דיא אפֿפֿער גילטיג. — איזט דיא האנדפֿאלל אוים איינעם שפייזעאפֿפֿער מיט דער איינעם אנדערן, אדער מיט דעם שפייזעאפֿפֿער איינעם פריסטערס, איינעם געזאלבטען האהענפריסטערס, אדער מיט איינעם

פרק ג לאכול. מוך לזמכו או מוך למקומו מש"ס נקט ר"מ פוסל ולא נקט מפגל דמיירי כמי כמוך למקומו: ר"מ פוסל. דכתיב ואם האכל יאכל מכשר זבח, כב' אכילות הכתוב מדבר, אחד אכילת אדם שהם הטירים ואחד אכילת המזבח שהוא הקומץ, ואפקיכהו לתרוייהו בלשון אכילה לומר ככם שפוסלת אכילת אדם לאדם שאם חשב על הטירים לאדם לאכלם מוך לזמכו, ואכיל' מזבח כגון הקומץ אם חשב עליו להקטר מוך לזמכו פוסל', כך פוסלת מחשבת אכילת אדם למזבח כגון אם חשב על הטירים להקטירן מוך לזמכו, ורבכן סברי לבבי אפקיכהו בלשון אכילה' לומ' לך מה אכילה בכזית אף מחשבת הקטרת בכזית, ולעול' אכילת טירים לאדם ואכילת קומץ למזבח: (ב) לא יצק. קדר המבאה בתאילה כותן שמן בכלי וחש"כ כותן את הסולת, ואחר כך חוזר ויוצק שמן וכולכ: לא יצק. אלא כתן כל השמן במתן ראשון, דאי אפר שמבה לאריכין בפ"ק דפסולה, וכגמ מוכח דיליף מעבכת, ומפרש לא יצק כאן אלא זר דמן קמיצה ואילך מצו' כאומה ולא בלל בכלל דכלילה ודאי אינה מעבכת, דכל הרואי לכילה אין כילה מעבכת: לא פתת. דמצוה לפתתן כלן ואש"כ לקמץ זה לא פתת אלא כדי קמיצה, וי"מ לא פתת כלל: לא מלח. המבאה כולה אלא מליחת הקומץ דאלו מליחת הקומץ מעבכ': לא הניף. במבאת קבאות ומבאת חוטא: מרובות. גדולות יותר מדאין, שמבאת ישראל כופל אחד לב' וב' לד' ומבדיל ואע"ג דאשמועינן דאי לא פתת כשרה, אשמועינן פתוהס גדוליס, דקד"א פתס טוא דאיבא תורת הלות עליהן, אבל סבא דאלו תורת אלה איבא ואלו פתיתים איבא אימא לא, קמ"ל: לא משחן. ברקיקין שטוגיס משיחה אחר אפייתן שמשחן וחוזר ומשחן עד שיכיל כל השמן שבלוג: כשרים. שכילה כליל כמוהו; עבה. מבאת ישראל בלילתו עבה לוג אחד שמן לעשרון קולה, ומבאת

[א] כעמליך טייא דען פערציעהען לאפֿערן, ויקרא כ', וועלבע דיזע האנדלונג ערפֿארדערן. איכריגענס מוס מען דיא קאמוענטארע לעזען.

לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה לְמָחָר, הֵיא וְהַלֶּחֶם מְפֻגָּלִין. לֶאֱכוֹל מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר, הַלֶּחֶם מְפֻגָּל, וְהַתּוֹדָה אֵינָהּ מְפֻגֶּלֶת. הַבְּשָׂרִים מְפַגְּלִין אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַבְּשָׂרִים. כֵּיצַד? הִשְׁחִט אֶת הַבְּשָׂרִים לֶאֱכוֹל מֵהֶן לְמָחָר, הֵם וְהַלֶּחֶם מְפֻגָּלִין. לֶאֱכוֹל מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר, הַלֶּחֶם מְפֻגָּל, וְהַבְּשָׂרִים אֵינָן מְפֻגָּלִין:

(ד) הַזֶּבַח מְפַגֵּל אֶת הַנְּסָכִין, מִשֶּׁקִּדְּשׁוּ בַּכְּלִי, דִּ"ר מֵאִיר. וְהַנְּסָכִין אֵינָן מְפַגְּלִין אֶת הַזֶּבַח. כֵּיצַד? הִשְׁחִט אֶת הַזֶּבַח, לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ לְמָחָר, הוּא וְנִסְכָּיו מְפֻגָּלִין. לְהַקְרִיב מִן הַנְּסָכִין לְמָחָר. הַנְּסָכִין מְפֻגָּלִין וְהַזֶּבַח אֵינוֹ מְפֻגָּל:

(ה) פִּגֵּל בַּקּוֹמֶץ וְלֹא בַלְּבוֹנָה, בַּלְּבוֹנָה וְלֹא בַקּוֹמֶץ, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וַחֲכָ"א אֵין בּוֹ כָּרֵת, עַד שֶׁיְּפַגֵּל אֶת כָּל הַמַּתִּיר. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְר' מֵאִיר, בְּמִנְחַת חוֹטֵא, וּבְמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁאִם פִּגֵּל בַּקּוֹמֶץ, שֶׁהוּא פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, שֶׁהַקּוֹמֶץ הוּא הַמַּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַבְּשָׂרִים, לֶאֱכוֹל שְׁתֵּי חַלּוֹת לְמָחָר, הִקְטִיר אֶחָד מִן הַבָּזִיכִים, לֶאֱכוֹל שְׁנֵי סְדָרִים לְמָחָר, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וַחֲכָ"א אֵין פִּגּוּל, עַד

דעם געדאנקען, דאַפֿאן מארגען צו עסען (א·ז·וו·), זא איז עס זעלבסט אונד דאס בראָט אונווירדיג. דענקט ער אבער נור פֿאס בראָטע מארגען צו עסען, זא איז דאס בראָט אונווירדיג, אבער ניכט דאס דאנקאפֿפֿער. דיא לעממער קענגען דאס בראָט אונווירדיג מאכען, אבער ניכט דיזעס יענע. נעמליך, וועז יעמאנד דיא לעממער שלאכטעט, מיט דעם געדאנקען, דאַפֿאן מארגען צו עסען, זא זינד זיא אונד דאס בראט אונווירדיג. דענקט ער נור פֿאס בראָטע מארגען צו עסען, זא איז נור דאס בראָט אונווירדיג, ניכט אבער דיא לעממער. (ד) דאס שלאכטאפֿער קאן זיינע טראנקאפֿפֿער אונווירדיג מאכען, זאבאלד דיזע אים געפֿעס געהיילינט זינד, זא לערט ר"מ. דיא טראנקאפֿפֿער מאכען ניכט דאס שלאכטאפֿפֿער אונווירדיג. נעמליך, וועז איינער דאס אפֿפֿער שלאכטעט מיט דעם געדאנקען, מארגען דאַפֿאן צו עסען, זא איז עס זעלבסט אונד זיינע טראנקאפֿפֿער אונווירדיג. דענקט ער דאבייא פֿאן דען טראנקאפֿפֿערן מארגען דארצוברינגען, זא זינד דיזע אונווירדיג, ניכט אבער דאס שלאכטאפֿפֿער. (ה) וועז איינער בייס אפֿפֿערן דער האגדאלל עס אונווירדיג געמאכט, אבער ניכט בייס וויהרויך, אדער אומגעקעהרט, זא איז עס נאך ר"מ, אונווירדיג, אונד ציהט אויסראטטונג נאך זיך. דיא געלעהרטען זאגען: עס ציהט ניכט אויסראטטונג נאך זיך, וועז ער ניכט אללעס ערלויבט מאכענדע אונווירדיג געמאכט האט. דאך זינד זיא מיט ר"מ אין בעטרעף דעס זינדערס שפייזע אפֿפֿערס, אונד דעס דער אנגעשולדיגטען עהעברעכערין אייניג, דאס וועז ער בייא דער האנדפֿאללֿ אונווירדיג געמאכט האט, דאס גאנצע אונווירדיג זייא אונד אויסראטטונג נאך זיך ציהע, ווייל דיא האנדפֿאללֿ דאס ערלויבט מאכענדע איזט. — וועז יעמאנד איינס פֿאן דען לעממערן שלאכטעט מיט דעם געדאנקען, דיא צוויייא בראָטע אם פֿאלגענדען טאגע צו עסען, איינע דער שאלען גאפֿפֿערט, מיט דעם געדאנקען דיא צוויייא שיכטען אם פֿאלגענדען טאגע צו עסען, זא זאגט ר"מ, עס איזט אונווירדיג, אונד מאן פֿערווירקט דאדורך אויסראטטונג; דיא געלעהרטען זאגען: עס איזט נור אונווירדיג, וועז ער

דמפגלי לחם מצו' דהוזקקו זמ"ז כתנופה מכל תודה לח, צריכ'; ממכ'. מו לזרוק דמה מו להקטיר חמוריה למחר:
(ד) הכסכים. והטותה מהן עכוס כרת וכן הדין בכולה; משקדשו. לחתר שעמו מותם בכ"ם דשוב מין להם פדיון; דר"מ. ערמ"ם שהדם של זבח הוא שמכשיר חותו למזבח, וחכמים פליגי עליה וחמרי שהנסכים מין להם מתיר פ"ד מ"ג;
(ה) בקומץ. בהקטרת קומץ חשב על הזרים לחכלן שלח בזמנן; כל המתיר. הקומץ והלבונה שניהם מתירין הזרים בחכילה: חוטח כו'. שחין כחן לבונה ומע"ג דמלחת דפסיטת היח דסח ל"ל מתיר לחתרינח הח קמ"ל דטעמח דרבנן דפסלי כריטת משום דגזרו בקומץ דנדבה חטו קומץ דמכחת חוטח, וכן בלבונה חטו לבונה דבזיכין, וכבש חטו כבש מבוירו, וכזך חטו כזך מכרו; לחד כו'. של בכורי עגרת ושין הלחם מותר עד שיעשטו שניהן וכן הבזיכין מין מתירין שלח שניהן; ר"מ. דס"ל חני מתיר כמי מפגל:

כְּשֶׁרָה : (ה) הַקּוֹמֶץ, מְעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ · הָעֶשָׂרוֹן, מְעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ · הַיַּיִן, מְעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ · הַסּוֹלֶת וְהַשֶּׁמֶן, מְעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ · הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · (ו) שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, שְׁנֵי כְבָשֵׂי עֲצֶרֶת, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שְׁתֵּי הַלְּחֹת, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ · שְׁנֵי סְדָרִים, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שְׁנֵי בָזִיכִין, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · הַסְּדָרִים וְהַבְּזִיכִין, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שְׁנֵי מִינִים שֶׁבַּנָּזִיר, שְׁלשָׁה שֶׁבַּפָּרָה, אַרְבָּעָה שֶׁבַּחֲלוּצָה, אַרְבָּעָה שֶׁבַּמְצוֹרָע, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שֶׁבַע הַזָּיוֹת שֶׁבַּפָּרָה, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ · שֶׁבַע הַזָּיוֹת שֶׁל בֵּין הַבַּדִּים, וְשֶׁעַל הַפָּרוֹכֶת, וְשֶׁעַל מִזְבַּח הַזָּהָב, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ : (ז) שִׁבְעָה קְנֵי מְנוֹרָה, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה · שְׁתֵּי פָּרָשִׁיוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וַאֲפִילוּ כָּתַב אֶחָד מְעַכְּבָן · אַרְבָּעָה פָּרָשִׁיוֹת שֶׁבַּתְּפִלִּין, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וַאֲפִילוּ כָּתַב אֶחָד מְעַכְּבָן ·

נילטיג · (ה) בייא דער האנדפֿאלל העמט דיא נעמרינפֿטע קליינקייט, וועלכע דאראן פֿעהלט, דיא גילטיגקייט דער איבריגען, עבען זא בייא דעם צעהנטעל (מעהל), בייט וויינע, בייט עהלע · דאס מעהל אונד עהל, אונד ווידערום דיא האנדפֿאלל אונד דער ווירקונג דעממען איינאנדער (וועז איינעם פֿעהלט) · (ו) עבען זא דעממען איינאנדער דיא ביידען בעקקע אם פֿערזעהנונגפֿטאנע; דיא ביידען לעממער דעם וואנפֿענפֿעמעם; דיא ביידע ברוֹטע (או דעמזעלבען); דיא ביידען שיכטען דער שויבראטע; דיא ביידען שאלען ווייהרויך; דיא שיכטען אונד דיא ווייהרויך = שאלען; דיא ביידען קוכענ = ארטען דעם נזיר; דיא דרייא שטיקקע בייא דער (ראטהען) קודה; דיא פֿיער שטיקקע בייט דאנקאפֿפֿער; דיא פֿיער שטיקקע צום לולב; דיא פֿיער שטיקקע בייט אויסעטצינגען; דיא זיבען שפֿרענגונגען בייא דער ראטהען קודה; דיא זיבען שפֿרענגונגען צוויישען דען שטאנגען, אונד אויף דען פֿארהאנג, אונד דיא אויף דען גאלדענען אלטאר · (ז) פֿיער נער דיא זיבען רעהרען דעם אוכמלייכטערס; דיא זיבען לאמפֿען דאראן; דיא צוויי אבשניטטע אן דער מזוזה, וואראן זאנאר אין אייניגער שריפֿטצוג העממענד ווירקט; דיא פֿיער אבשניטטע אין דען תפלין, וואראן עבענפֿאללס אין אייניגער שריפֿטצוג דעממענד ווירקט; דיא פֿיער

פעמיים· דוקא פעמיים ולא יותר, דאין קומץ פחות מכ' זיתים, וכי פליג ליה לכ' כמלא שאין הקטרס פחות מכזית, לפיכך כשרה : (ה) מעכב· שאם חסר כל שהוא פסול, דת"ק מלא קומצו, תרי זמנין חד למלוא ודד לעכב : העשרון· מכאן שהיו פחותה משערון : היין מני היין לפר ושליש היין לאיל ורביעית היין לכבש : רבו · כיון למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, כיון למנחת נסכים שהוא לוג ג': המולת· של מנחה : (ו) כ' שעירי · אחד לה' ואחד לעזאזל: ככבשי עצרת·הבאים עם שתי הלחם של עצרת : סדרים · מערכות של לחם הפנים ו' חלות לכל מערכה : בזיכים · שתי כפות שבהן הלבונה ונתונים על שתי המערכות : הסדרים כו' · שאם חין מערכות של לחם חין בזיכין בזיכין, ואם חין בזיכין לא יהן לחם : שבמזוזה· חלות מצות ורקיקי מצות ; שבפרס · עד חרז וחוזר ושכי הולעת : שבתורה · חלת מצות ורקיקי מצות וסולת מורכבת וחלת לחם חמץ ; שבגולל · לולב ותתרוג דדם ערבה אם נוטל חרבעתן בכל היום אפילו ג' מהן בשחרית ואחד בין הערבים יצא דק"ל ליולב ג"כ חגוד, אבל אם חסר מין אחד ונטל השלשה לא יצא : שבמזרע · עד חרז וחוזר ושני הולעת והבכור בהמה : הבדיוס · כיוס הכפורי : ספרוכת כו' · כי"ס וכפר כהן משיח וכפר העלם דבר של צבור ושעירי פ"ז ול' מהמה של ד' קרבות מוכח מהכ כמי שעבבות זת"ז תע"ק לא החזרו במשנה : (ז) נרותיה · שבדלק בכל קנה וקנה היה נר אחד

נְסָכִין, כְּשֶׁרָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, וּבְמִנְחַת נְסָכִין, פְּסוּלָה, שֶׁזּוֹ בְּלֵילָתָהּ עֲבָהּ, וְזוֹ בְּלִילָתָהּ רַכָּה, וְהֵן בּוֹלְעוֹת זוֹ מִזּוֹ: (ג) שְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ, וְנִתְעָרְבוּ זוֹ בְּזוֹ, אִם יָכוֹל לְקַמּוֹץ מִזּוֹ בְּפְנֵי עַצְמָהּ, וּמִזּוֹ בְּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו, פְּסוּלוֹת. הַקּוֹמֶץ שִׁנִּתְעָרֵב בַּמִּנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר, זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה לַבְּעָלִים, וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים. נִתְעָרֵב קֻמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ, אוֹ בִּשְׁיָרִים שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר, עָלְתָה לַבְּעָלִים. נִטְמָא הַקּוֹמֶץ וְהַקְּרִיבוֹ, הַצִּיץ מְרַצֶּה, יָצָא וְהִקְרִיבוֹ, אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה, שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטְּמֵאָה, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא: (ד) נִטְמְאוּ שִׁיָּרֶיהָ, נִשְׂרְפוּ שִׁיָּרֶיהָ, אָבְדוּ שִׁיָּרֶיהָ, בְּמִדַּת ר' אֱלִיעֶזֶר כְּשֵׁרָה, וּכְמִדַּת ר' יְהוֹשֻׁעַ פְּסוּלָה. שֶׁלֹּא בִכְלֵי שָׁרֵת, פְּסוּלָה. ר' שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. הַקְּטִיר קֻמְצָהּ פָּעָמַיִם,

צום טראנקאפֿפֿער געהעריגען פֿערמֶענגט ווארדען, זא בלייבט עס געאייגנעט, ר' יהודה זאגט: מיט דעם איינעם געוואלבטען האהענפּריסטערס אונד דעם פֿאם טראנקאפֿפֿער פֿערמענגט, איזט עס אונגעאיגנעט ווייל עס דיך אונד דינע איינגעריהרט ווערדען, אונד זיא פֿאן אײנאנדער איינציהען [1]. (ג) ווען צוויא שפּיזעאפֿפֿער, דאפֿאן נאך ניכט דיא האנדפֿאלל גענאממען, אונטער איינאנדער נעטענגט ווארדען, זא זינד זיא, נוען עס נאך אוים יעדער פֿיר זיך געשעהען קאן, גאייגנעט, זאנסט ניכט. ווען דיא ענטנאממענע האנדפֿאלל מיט איינעם אנדערן שפּיזעאפֿפֿער, דאפֿאן נאך ניכט דיא האנדפֿאלל ענטנאממען איזט, פֿערמענגט ווארדען, זא דארף ער זיא ניכט צוואממען אין רויך אויפֿגעהען לאססען; האט ער עס אבער גענאממען, זא ווירד דיא, וואפֿאן דיא האנדפֿאלל גענאממען, דעם אײגענטהימער אנגערעכנעט, דיא אנדערע ניכט. ווארד דיא האנדפֿאלל מיט זיינעם איבערראסטע, אדער מיט דעם איבערראסטע איינעם אנדערן שפּיזעאפֿפֿערס פֿערמענגט, זא זאלל מאן עס ניכט אין רויך אויפֿגעהען לאססען, ווען עס אבער געשעהען איזט, ווירד זיא דעם אײגענטהימער אנגערעכנעט. ווארד דיא האנדפֿאלל פֿעראונרייניגט, אונד דאך דאראבֿנט, זא בעווירקט דאס (האהענפּריסטערליכע) שטירנכלעך פֿערזערהנונג. גערטה עס אבער ערשט הינויס, אונד ווארד דאן דארנעבראכט, זא בעווירקט דאס שטירנכלעך ניכט פֿערזערהנונג, דען עס פֿערזערהנט וועגען דעם אונרייגען, אבער ניכט וועגען דאס הינויסגעקאממענען. (ד) ווארד דער איבערראסט פֿעראונרייניגט, פֿערברענט, אדער גינג פֿערלארען, זא איזט דאס אפֿפֿער, נאך ר"א אנזיכט [2], גילטיג, נאך ר' יהושע'ס אנזיכט, אונגילטיג. ווארד דיא האנדפֿאלל ניכט אין דינסטגערעטהע געטהאן, זא איזט עס אונגילטיג, נאך ר"ש גילטיג. — דאס מאן דיא האנדפֿאלל אין צוויא־אמאל נעאפֿפֿערט, זא איזט עס

כשכיס וכהן משיח, רביעית היין שמן לעשרון סולת: והן בולעות. הקומץ בולע ממנחת כשכיס וממנחת כהן משיח ורבה שמנן של מנחות הללו על הקמץ ומבטלות ליה, וה"ל מנחה שלא הוקטר קומצה ופסל הבקמלת, לכל מנחת כשכיס כשרה דתע"ג דהקומץ בתבטל וכמלן דליתיה וה"ה הוא כל השמן של הקומץ קייס עם הסולת של הבקבין מ"מ לא הוי כריבה שמנה, כיון דשלא מדעת עירבו השמן שבולעתו: (ג) כפ"ע. שנשתר כדי קומץ שלא כתערב: לא יקטיר. לפילו כל המעורבת לתין הקטרת מנחה שלא בקומץ, ושני קומצים ח"ח דלמא בכל קומץ יש מזה שבתערב וליכא קומץ שלם מחד מנחה: ואם הקטיר. כל המעורבת: לא עלתה. דתין מנחת נדבה ניתרת כלא קמיצה: בשיריה. ושיריה מסורים להקטיר דכתיב לא תקטירו ממנו, כל שממנו למזבח הרי הוא בכלל תקטירו: על הטמא. שיש בה גד קל שהותרו מכללה בנבור: היוצא. תע"ג דיש במי גד קל שהותר מכללו בבמה, שנאסר יוצא במשכ' והותר בבמת בוב וגבעון, תע"פ תין הבין מרצה דכתיב לרצון לפני ה', עון לשון דיוצא לא תין, עון דיוצא לא: (ד) כמדת ר"ש. על דעתו של ר"ח דאמר בפ' כיצד צולין דם תע"פ שתין בשר, ה"ב קומץ תע"פ שתין שיריס, וכמדת ר"י דאמר תס תין בשר תין דם פסולה, והוא שלא בשתייר דבר מן השיריס שלא נטמא ונשרף וחבר: שלא בכ"ש. שלא קידש הקומץ בכלי שרת, תבל בתחלת המנחה כ"ע ל"פ דבעי כלי: מבשיר. מדתקיש רחמנא מנחה לחטאת דעבודתו בחנבע, ס"מ דתס רגש עובדה בידו בלא כלי ובלבד שישבוד בידו בימניה:

---

[1]) דיא ווייטערע בעגרינדונג נעבען דיא קאממענטארע. [2]) ו. ד. קאממענטארע.

נָנָס, לֹא כִי, אֶלָּא הַכְּבָשִׂים מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַכְּבָשִׂים. שֶׁכֵּן מָצִינוּ, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, קָרְבוּ כְּבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם, אַף כָּאן יִקְרְבוּ כְּבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, הֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֶּן נָנָס, אֲבָל אֵין הַטַּעַם כִּדְבָרָיו, שֶׁכָּל הָאָמוּר בְּחוּמֶשׁ הַפְּקוּדִים, קָרֵב בַּמִּדְבָּר, וְכָל הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, לֹא קָרֵב בַּמִּדְבָּר, מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ, קָרְבוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ. וּמִפְּנֵי מָה אֲנִי אוֹמֵר יִקְרְבוּ כְּבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם? שֶׁהַכְּבָשִׂים מַתִּירִין אֶת עַצְמָן (בְּלֹא לֶחֶם), לֶחֶם בְּלֹא כְּבָשִׂים, אֵין לִי מִי יַתִּירֵנוּ: (ד) הַתְּמִידִין אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִים, וְלֹא הַמּוּסָפִים מְעַכְּבִין אֶת הַתְּמִידִין, וְלֹא הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. לֹא הִקְרִיבוּ כֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר, יַקְרִיבוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהָיוּ אֲנוּסִין, אוֹ שׁוֹגְגִין, אֲבָל אִם הָיוּ מְזִידִין, וְלֹא הִקְרִיבוּ כֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר, לֹא יַקְרִיבוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם, לֹא הִקְטִירוּ קְטוֹרֶת בַּבֹּקֶר, יַקְטִירוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, וְכָלָה הָיְתָה קְרֻבָה בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁאֵין מַחֲנִכִּין אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב אֶלָּא בִּקְטוֹרֶת הַסַּמִּים, (נ"א שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם) וְלֹא מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה אֶלָּא

בן נגס; ניכט דאך! דיא לעממער ווירקען העממענד צויף דאס בראט, דיזעס אבער ניכט אויף יענע; דען ווייר פינדען דאס דיא ישראל, אלס זיא פירציג יאהרע אין דער וויסטע ווארען, לעממער אהנע בראט דאדורכגעטאן, אלזא קאן עס אויך הייר געשעהען. ר"ש שפראך: דאס געזעטץ איזט, וויא בן נגס זאגט, אבער זיינע בענרינדונג ניכט ריכטיג, דען וואס אים פירטען בוכט דער תירה שטעהט, וואהרענד אין דער וויסטע, אונד וואס אים דיסטטען בוכט פאדרעשריבען איזט, וואהרענד ניכט אין דער וויסטע געשפפערט; אלס זיא אינס לאנד קאמען, וואורדען ביידע צוגטען אפפער דארגעבראכט. וועסהאלב אבער איזט עס געשטאטטעט, דיא לעממער אהנע בראט דארצוברינגען? וויייל דאס פאר דען לעממערן געשפפערטע זיא (אויך אהנע דאס בראט) ערלויבט מאכט; וועו אבער בלאס דאס בראט אהנע לעממער געשפפערט וויירד, זא פעהלט דאס ערלויבטמאכענדע.

(ד) דיא טענליכען אפפער העממען (אין בעטרעף דער ארדנונג) ניכט דיא צוגאבעשפפער, אונד דיזע ניכט יענע, אונד דיא צוגא בעשפפער ניכט אייננדער. — האט מאן דעס מארגענס קיין לאס דארגעבראכט, זא ברינגט מאן איינעס נאכמיטטאגס. ר"ש זאגט: נור דאן, וועו עס אוים נאטה אדער פערזעהען געשאהן, וועו זיא אבער פארזעטצליך דאס לאס דעס מארגענס ניכט דארגעבראכט האבען, דירפען זיא ניכט נאכמיטטאגס איינעס דארברינגען. — האט מאן דעס מארגענס ניכט דאס רייכערוועדק דארגעבראכט, זא קאן עס נאכמיטטאגס געשעהען. ר"ש זאגט): דאס גאנצע רייכערוועדק ווארד דאן נאכמיטטאגס גענראכט; דען מאן ווייס העט דען גאלדענען אלטאר נור דורך דאס רייכערוועדק אוים שפעצייען (נאכמיטטאגס), דען בראנדאפפער אלטאר נור דורך

פלחם; כלל לחם. שלא היה להם לחם במדבר תלת שנים ומחצה שהכיהו לחם מן השמים; כת"כ. ז' כבשים ופר ואילים דעל הלחם וכ' כבשים דשלמים; מי יתירנו. שאין הלחם מותר בהכילה לכבשים עד שיקרבו כבשים; (ד) התמידין לעצין קדשים קלים דאי בעי התמידין מקריב בריש ואיבעי מוספין מקריב בריש; תר"ס. ת"מ וס"ק לא הקריבו כו' לא יקריבו כין הערבים, כד"א שלא כתכך המזכח, אבל כתכך המזכח שכבר הקריבו עליו קרבנות, אפילו לא הקריב תמיד של שחר יקריבו תמיד של כין הערבים; לא יקריבו. חוץ המזידין אבל כהנים אחרי יכולים להקריבו; יקטירו. דקטורת לא שכה כה אדם משולש אפני שהיא מעשרת, מתוך דלא שכיחא ולא פשעי כה הלכך לא קנסיכן להו; וכולה. דקטורת קדש מילתא היא משל"כ כבשים דשחרית הם קרבין

*) דער נחתמעהלנ דער לשהרוצעצע דיזער מסכה ווירד אין דער נמרא דורך ערגענזכנען הערגעשטעלט.

אַרְבַּע צִיצִיּוֹת, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאַרְבָּעְתָּן מִצְוָה אַחַת. ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אַרְבָּעְתָּן אַרְבַּע מִצְוֹת:

שויפֿערען עבענפֿאללס, ווייל דיא פֿיער ציצואמען איינע געבאטפֿערפֿיללונג אויסמאכען; ר' ישמעאל זאגט: יעדעס דער פֿיער איז אין בעזאנדערעס געבאט.

פ ר ק ד

הַתְּכֵלֶת, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת אֶת הַלָּבָן, וְהַלָּבָן אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַתְּכֵלֶת. תְּפִלָּה שֶׁל יָד, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל רֹאשׁ, וְשֶׁל רֹאשׁ, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל יָד. הַסְּלָת וְהַשֶּׁמֶן, אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַיַּיִן, וְלֹא הַיַּיִן מְעַכְּבָן. הַמַּתָּנוֹת שֶׁעַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ: (כ) הַפָּרִים וְהָאֵילִים וְהַכְּבָשִׂים, אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם הָיוּ לָהֶם פָּרִים מְרֻבִּים, וְלֹא הָיוּ לָהֶם נְסָכִים, יָבִיאוּ פַּר אֶחָד וְנִסְכּוֹ, וְלֹא יִקָּרְבוּ בְּלֹא נְסָכִין: (נ) הַפָּר וְהָאֵילִים וְהַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר, אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְלֹא הַלֶּחֶם מְעַכְּבָן. הַלֶּחֶם מְעַכֵּב אֶת הַכְּבָשִׂים, וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם. ד"ר עֲקִיבָא. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן בֶּן

דאס בלויע (אן דען שויפֿערען) דיא־עממט ניכט דיא־סוויסע, אונד דאס סוויסע ניכט דאס בלויע[1]; דיא פֿילאקטעריע דער האנד ניכט דיא דעס קאפֿפֿעס, דיא דעס קאפֿפֿעס ניכט דיא דער האנד. מעהל אונד עהל (דעס שפייזע־אפֿפֿערס) ווירקען ניכט דיא־עממענד אויף דען ווין, דער ווין ניכט אויף יענע; דיא שפרענגונגען אויף דען אייסערן אלטאר ווירקען ניכט דיא־עממענד אויף איינאנדער. (כ) דיא שטירע, דיא ווידדער, דיא לעממער, ווירקען ניכט דיא־עממענד אויף איינאנדער[2]. ר"ש זאגט: וועו מיטטעל צו דען מעהרערן שטירען, אבער דאן קיינע צו דען טראנקאפֿפֿערן דא זינד, זאלל מאן ליבער נור אייגען שטיער מיט זיינען טראנקאפֿפֿערן, אלס אללע אהנע טראנקאפֿפֿער דאריבער. (ג) דער שטיער, דיא 2 ווידדער, דיא 7 לעממער, אונד דער באק ווירקען ניכט דיא־עממענד אויף דיא ברָאטע, אונד דיא ניכט אויף יענע. דיא 2 ברָאטע ווירקען דיא־עממענד אויף דיא 2 לעממער, דיא אבער ניכט אויף יענע. זא לערטע ר"ע. דאריף שפראך שמעון

כמין כזה, ומס כותבים הזמן והפתילות: כתב אחד. תפילו אות אחת שהיא דבוקה לחברתה ואינה מוקפת גויל כהלכתה פוסל במזוזה ובתפילין וכן"ת: פרשיות. קדש, והיה כי, שמע, ומיה אם שמוע, מעכבות בין בתפילין של ראש בין שבתובים כל פרשה בפ"ע בין בתפילין של יד שכל תרבעתן כתובים בקלף אחד:

פרק ד הלבן. תע"ב דמצוה לתת ב' חוטין של תכלת וכ' על לבן או אחד של תכלת וג' של לבן או תפילו קצתו של אחד לבן, תפ"ם אם כתן תרבעתן של לבן או תכלת יצא: תפלה. י"מ דוקא שבתיהן מצוי' תצלו תכל אם אין מצויין תצלו תלת אחד לא יכיח בהאחת עד שיתצה בהאחרת שתי יטעה ויקמוך תמיד על אחד וי"מ תפילו אין מצויות אין מעכבות תפילין לצוון ויכוח ופליליות ע"ם שאם עדות והוכחה שבשביניה ברויח עליכו וירחים ממכו: והזמן. של מנחת נסכים אין מעכבין היין של נסכים ומנחך היין תלת סולת והזמן: (ב) הפריס. פר אחד ואיל אחד וז' כבשים תכמים עם ב' הלחם מעכבין הבני פריס ואיל אחד וז' כבשי של מוספי עצר' שאין ב' הפרי' מעכבין פר הח' ואין החיל הח' מעכב ב' החילים וכן ז' הכבשים, תכל הפר אחד וב' החילים ו' הכבשים תכמים עם ב' הלחם מעכבין זח"ו, ומיהו הפרי' והחילים והכבשים דמוספי עצרת אין מעכבין זח"ו: מרוכים. דמים כדי לקנות פריס כדי נרכן, ולא היה להם דמים לקנות נסכים: (ג) הפר כו'. תכמים כגלל הלחם: הלחם מעכב. הכך כ' כבשים דשלמים שמוזקקו לתמוסף עם

[1]) זיכד דיא פעדען נור פֿילאקטעריען, זא קאממט עם ניכט אויף דיא פֿארבע אן. [2]) דיזע שווירינע שטעללע פֿיזט אין דער ג מ"ח ערשטערט.

וּמְשַׁמְּרָן שֶׁלֹּא יַחֲמִיצוּ, וְאִם הֶחֱמִיצוּ שְׁיָרֶיהָ, עוֹבֵד בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַה' לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ. וְחַיָּבִים עַל לִישָׁתָהּ, וְעַל עֲרִיכָתָהּ, וְעַל אֲפִיָּתָהּ: (ג) יֵשׁ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וּלְבוֹנָה וְלֹא לְבוֹנָה, לְבוֹנָה וְלֹא שֶׁמֶן, לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, מִנְחַת הַסֹּלֶת, וְהַמַּחֲבַת, וְהַמַּרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת, וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, וּמִנְחַת נְסָכִים, וּמִנְחַת נָשִׁים, וּמִנְחַת הָעוֹמֶר. מִנְחַת נְסָכִין טְעוּנָה שֶׁמֶן וְאֵין טְעוּנָה לְבוֹנָה. לֶחֶם הַפָּנִים, טָעוּן לְבוֹנָה וְאֵין טָעוּן שֶׁמֶן. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מִנְחַת חוֹטֵא, וּמִנְחַת קְנָאוֹת, לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה: (ד) וְחַיָּב עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. נִתַּן עָלֶיהָ שֶׁמֶן, פְּסָלָהּ. לְבוֹנָה, יְקַמְּצֶנָּה. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. נָתַן כֶּלִי עַל גַּבֵּי כֶלִי, לֹא פְסָלָהּ: (ה) יֵשׁ טְעוּנוֹת הֲנָפָה, וְאֵינָן טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, תְּנוּפָה וְלֹא הֲנָפָה, הֲנָפָה וְתְנוּפָה, לֹא תְנוּפָה וְלֹא הֲנָפָה. אֵלּוּ טְעוּנוֹת הֲנָפָה, וְאֵינָן טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, מִנְחַת הַסֹּלֶת, וְהַמַּחֲבַת, וְהַמַּרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת, וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת כֹּהֲנִים, מִנְחַת

אונד מיספען בעאכטעט ווערדען, דאס זיא ניכט זייערן. וועז דיא איבערעסטע זייערטעז, איבערטריטט מאן אין פערבאט, נעמליך (ויקרא ב' י"א) אללע שפייוע = אפפער, וועלכע אירער דעם עווינען דארבריגנט, זאללען ניכט נעזייערט געמאכט ווערדען. מאן ווירד אלסדאן שטראפבאר וועגען דעס קנעטענס, אנריכטענס אונד באקקענס, בעזונדערס.

(ג) מאנכע ערפארדערן עהל אונד ווייהרויך, עהל אהנע ווייהרויך, ווייהרויך אהנע עהל, וועדער עהל נאך ווייהרויך. פאלגענדע ערפארדערן עהל אונד ווייהרויך: שפייזאפפער פאן פיינעם מעהל, דאס אין דער פפאננע אונד אים טיגעל, דיא קוכען אונד פלאדען; שפייז= אפפער פאן פריסטערן, דאס דעם געזאלבטען האהענפריסטערס, דאס דעם ניכט = ישראל, דאס דער פרוזען, דאס דער פפליכט= נארבע. דאס שפייזאפפער בייא טראנקאפפערן ערפארדערט עהל אבער ניכט ווייהרויך. דיא שויבראָטע ערפארדערן ווייהרויך אבער ניכט עהל. דיא ביידען בראטע, דאס זינ= דער = שפייזאפפער אונד דאס דער אונגעשולדיגטען עהע= ברעכערין האבען וועדער עהל נאך ווייהרויך. (ד) (בייא דיזען) אויז מאן שטראפבאר וועגען עהל בעזונדערס, אונד וועגען ווייהרויך בעזונדערס. וואר עהל דארויף גטהאן, זא איזט עס פערוואלטיג; וואר ווייהרויך דארויף גטהאן, זאלל מאן אירן ווידער אבקלויבען. וואר עהל אויף דעסטן איבערעסט גטהאן, זא איבערטריטט מאן קיין פערבאט. טראט מאן בלאס איין געפעס (מיט עהל) אויף דאס אפפערגעפעס, זא איזט עס דאדורך ניכט פער= וואלדיג. (ה) מאנכע ערפארדערן הערבאנרינגונג אונד ניכט וועגדונג; מאנכע וועגדונג אונד ניכט הערבאנרינגונג, מאנכע בייידעס, מאנכע קיינס פאן בייידען. פאלגענדע ערפארדערן הערבאנרינגונג אונד ניכט וועגדונג: דאס שפייזאפפער פאן פיינעם מעהל, דאס אין דער פפאננע אונד אים טיגעל, דיא קוכען אונד פלאדען, דאס דער פרילטער, דאס דעס געזאלבטען

תסירה. אם לא היה השעור מגוכל יפה שכתן בו מים הרבה כפמו גדול וכמעט עשרון קסר, ואם השעור מגוכל בקושי עם מעם מים חינו מחזיק כפה גדול כחלו הוא קמה וכמעט יתירה: (כ) שכחמר. תריעה קלי דקתני שלא יחמיצו קודם קמיצה ותשריס שעיכר ילפינן מלא תחפה כו' אף חלקס של כהנים לא כו' ומחעך כלכד הוחרו על הסירים אבל מותר לגלוש חותם כדבש ולעגנן בו; עריכתה. שמחעסק בה בידים אחר ליחה: (ג) הסולת. המחכלכ מנחה קחה מכינ שלת ושמן ולבונה: והחלות. למנחה מאפה הכור קרי חלות ורקיקים, דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי: כהנים. כהן שהנדב לאחד מחמשת מכוחות שלנו: משיח. מנחת חביתין: נכרי נשים. שהנדבו: כ' שלמה. של ענרת: (ד) וקמיב. לא כתן על מנחת חוטא או קנאות משע"כ כלישך: כפ"ע. ואע"ג דמכי כתן עליה שמן פסלה מ"מ לא כתן לבונה ג"כ עליה מקמיב על הלבונה; כלי. אים בו שמן או לבונה על מנחת חוטא או קנאות: (ה) הגשה. בקודש של

בְּתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְלֹא אֶת הַשֻּׁלְחָן, אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בַּשַּׁבָּת, וְלֹא אֶת הַמְּנוֹרָה, אֶלָּא בְּשִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ בֵּין הָעַרְבַּיִם: (ה) חֲבִתֵּי כֹהֵן גָּדוֹל, לֹא הָיוּ בָּאוֹת חֻצָּנִים, אֶלָּא מֵבִיא עֶשָׂרוֹן שָׁלֵם וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה בַבֹּקֶר, וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְכֹהֵן שֶׁהִקְרִיב מֶחֱצָה בְשַׁחֲרִית וּמֵת, וּמָנוּ כֹהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו, לֹא יָבִיא חֲצִי עֶשָׂרוֹן מִבֵּיתוֹ, וְלֹא חֲצִי עֶשְׂרוֹנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, אֶלָּא מֵבִיא עֶשָׂרוֹן שָׁלֵם וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה, וּמֶחֱצָה אָבַד, נִמְצְאוּ שְׁנֵי חֲצָיִם קְרֵבִין, וּשְׁנֵי חֲצָיִם אוֹבְדִין. לֹא מָנוּ כֹהֵן אַחֵר, מִשֶּׁל מִי הָיְתָה קְרֵבָה? ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִשֶּׁל צִבּוּר, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, מִשֶּׁל יוֹרְשִׁים, וְשֶׁלָּמָּה הָיְתָה קְרֵבָה:

דאס טענליכע מיארגענאפפער, דען טיש נוד דורך דיא שויבראטע אם שבת; דען לייכטער נור דורך דיא זיבען לאמפען נאכמיטטאגס. (ה) דיא פפאננען־אפפער דעס הארץ־פריסטערס דורפטען ניכט אין העלפטען געבראכט ווערדען, זאנדערן עס מוסטע איין נאנצעס צערהנטעל זיין, וועלכעס ער דאן טהיילטע, אונד צוד העלפטע מארגענס, צור העלפטע נאכמיטטאגס דארבראכטע. ווען איין פריסטער דיא העלפטע מארגענס דארגעבראכט האטטע אונד דאן שטארב, אונד מאן זעטצטע איינען אנדערז אן זיינער שטעללע איין, זא ברינגט ער וועדער איין האלבעס צערהנטעל פאם זיניגען, נאך דאס האלבע צעהנטעל זיינעס פארגענגערס; זאנדערן ברינגט איין נאנצעס צעהנטעל, טהיילט עס, ברינגט דיא איינע העלפטע דער, אונד דיא אנדערע ציזט פערלארען, זא דאס צוויא העלפטען דארגעבראכט וואנדען, אונד צוויא העלפטען געהן פערלארען. וואר קיין אנדערער אן זיינער שטעללע איינגעזעצט, אוים וועסטען מיטטעל וואר דאן דארגעבראכט? ר"ש זאגט: פאן דעם דער נעמיינדע. ר' יהודה זאגט: פאן דעם דער ערבען; אונד צוואר (נאך ביידען) פאן איינעם נאנצען צערהנטעל.

פ ר ק ה

כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה, חוּץ מִלֶּחֶם שֶׁבְּתוֹדָה, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן בָּאוֹת חָמֵץ. ר' מֵאִיר אוֹמֵר, שְׁאוֹר בּוֹדֶה לֶהֶן מִתּוֹכָן וּמְחַמְּצָן. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הִיא אֵינָהּ מִן הַמֻּבְחָר, אֶלָּא מֵבִיא אֶת הַשְּׁאוֹר, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּדָּה, וּמְמַלֵּא אֶת הַמִּדָּה. אָמְרוּ לוֹ, אַף הִיא הָיְתָה חֻמְרָה אוֹ יִתְרָה: (ה) כָּל הַמְּנָחוֹת נְלוּשׁוֹת בְּפוּשְׁרִין,

אללע שפייזאפפער ווערדען אונגעזויערט בעריטטע, אויסגענאמטען, דאס געזויערטע ברוים דאנקאפפער, אונד דיא ביידען בראטע, ווען לכע געזויערט זינד. ר"מ זאגט: דען זויערטייג מילדעטע מאן אוים אירנען זעלבסט, אונד זויערטע זיא דאן דאדורך. ר' יהודה זאגט: דאס איזט ניכט בעזאנדערס גוט, פילמעהר ברינגט מאן אנדערוויטיגען זויערטייג, טהוט איהן אינס מאאס, אונד פיללט אלסדאן דיזעס מיט מעהל. מאן ווענדעטע איהם אייז: אויף דיזע ווייזע קענטע דאס מאאס צו ווענig אדער צו פיעל ווערדען! (כ) אללע שפייזאפפער ווערדען אין לוויואראמעס וואספער געקנעטעט

לע אמר עיקריב כ' כין הערכים: מתכתין. עכין סרגיל: (ה) מבוחתי. מנחת כ"ג שמניח כב"י ועל גוס דכתיב כה על מנחת, משום הכי קרי ליה חביתין, ויש שייכות משכה זו לקודמים מפני שהקרבת החביתין היו י"ב תלוי חלות בבוקר וי"ב תלוין בערב. ע"י רפ"ד ומ"כ פיה ג"כ מעכבין זמ"ז: מנויס. תקי עשרון מביתו בבוקר ומני בערב: על רעמון. שבאתר מן שעשרון שלם שבניח כרעמון שמא: משל צבור. מתרומת הלשכה; ושלימס. כ"ז שסיה משל צבור לר"ם או משל יורשים לר"י עשרון, שלם סיתה קריבה ולא תני עשרון:

פרק ה בודה. לשון סונשה: מהוכן. שסיה לה מן הסולת מעט לשמר שנמדד וטומנו בסולת ומתחמץ מאליו ומחמין לשאר: לף היא. שאינה מתחמצת יפה שאין לה שאור מהומץ יפה: מביאו. מביאו: וממלא. סלת:

ושחוטים, ואין בהן סמיכה • ואשם מצורע שעון סמיכה ותנופת חיים, ואין בו תנופה שחוט: (מ) האומר חרי עלי במחבת, לא יביא במרחשת, במרחשת, לא יביא במחבת • ומה בין מחבת למרחשת? אלא שהמרחשת יש לה כסוי, והמחבת אין לה כסוי • ר' יוסי הגלילי • ר' חנניה בן גמליאל אומר, מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים (ניא רבים), ומחבת צפה ומעשיה קשים: (ט) האומר חרי עלי ברחנור, לא יביא מאפה כופה, ומאפה רעפים ומאפה יורות הערבים • ר' יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופה • חרי עלי מנחת מאפה, לא יביא מהצה חלות ומחצה רקיקין • ר' שמעון מתיר, מפני שחוא קרבן אחד:

פ ר ק ו

אלו מנחות נקמצות, ושיריהן לכהנים מנחת סלת, והמחבת, והמרחשת, והחלות, והרקיקין, מנחת נכרים, מנחת נשים, מנחת העומר, מנחת הוטא, ומנחת קנאות • ר' שמעון אומר, מנחת חוטא של כהנים נקמצת, והקומץ קרב לעצמו, והשיריים קרבין לעצמן: (נ) מנחת כהנים, ומנחת כהן המשיח, ומנחת

דונג פאר אונד נאך דעם שלאכטען, אונד קיינע הענ= דע אויפלעגונג; דאס שולדאפער דער אויסזעטציגען ער= פארדערט אויפלעגונג דער הענדע אונד וועגדונג ביים לע= בען, אבער ניכט וועגדונג נאך דעם שלאכטען. (ח) וועו יעמאנד אויף זיך נימטט, איין שפייזאפער אין דער פאננע צו ברינגען, דארף ער עס ניכט אים טיגעל ברינגען, אונד אומגעקעהרט • דער אונטערשיד צווישען ביידען איזט, דאס דער טיגעל איינען דעקקעל האט, אונד דיא פאננע ניכט; זא ר' יוסי הגלילי; ר' חנניה זאהן גמליאלס זאגט; דער טיגעל איזט טיף, אונד דאס דארין בעריטעטע פליסט היז אונד הער; דיא פאננע איזט פלאך, אונד דאס דארין בעריטעטע מוס פעסט זיין • (ט) וועו יעמאנד אויף זיך נימטט; באקאפען = ווערק צו ברינגען, זא דארף ער ניכט דאפיר, וואס אים הערד = לאך, אדער אויף הייסען ציגעלן, אדער אין ארבישען בעק = גרובען בעריטעט איזט, ברינגען • ר' יהודה זאגט: וואס אים הערד = לאך געבאקקען איזט, קאן ער דאפיר ברינגען • פערנער דארף ער ניכט האלב קוכען אונד האלב פלאדען ברינגען, וואס יעדאך ר"ש פיר ערליבט ערקלערט, דא ביידע ביא איינערליא אפפער אין דער שריפט אבגעהאנדעלט ווירד •

פ ר ק ו

פאן פאלגענדען שפייזע = אפפערן ווירד דיא האנדפאלל גענאממען, אונד דער איבערעסט געהערט דען פריסטערן. דאס פאן פיינעם מעהל, דאס אין פפאננע אדער טיגעל, דיא קוכען אונד פלאדען, דאס איינעם ניכט = ישראל דאס דער פרויען, דאס דער פפליכטגארבע, דאס דעם זינדערס, דאס דער אנגעשולדיגטען עהערעכערין • ר"ש זאגט: אויך פאס זינדער = שפייזע = אפפער איינעם פריס= טערס, אונד צוואר ווירד דאן דיא האנדפאלל בעואנדערס אונד דער איבערעסט בעואנדערס דארגעבראכט • (נ) דאס שפייזאפפער דער פריסטער, דעם געואלבטען

כחזה וזוק פלסס: כהן סמיכה • דתין בקרבנות נכור סמיכה חלץ כשעיר המשתלח וכפר העלם דכר: (ח) רוקטין • שפשתן כא וכד כהוכה: נפס • שחיכה עמוקה: קציס • פלח תפכך שפרי הכלי חין לו שפה: (ט) כופה • מקוס שפיחה קדירה ע', ופעמים שמקיקין לותו ולופין כו שפה: רעפים • עשויס מחרס ומקיקי' לותן ככבשן: הערכייס • כמין גומא עשויה כקרקע וטוחה כטיט ומקיקין עם כתוכה ולופין כה: מקנה • דכל מנחות כלות י' י' וזה לא יביא חלח מן הכל חלות מן הכל רקיקין: קרבן ע', • שכיה' כתוכי' כמנחה ע': פרק ו מנחת סולת • נקמצה עשה, ומנחת מחבת ומרחשת וחלות ורקיקין מחר לפייתן ופתיתתן: כפרט כו' •

כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, מִנְחַת נִכְרִי, מִנְחַת נָשִׁים, מִנְחַת חוֹטֵא · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים, מִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה, וְכָל שֶׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה, אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה: (ו) אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה, וְאֵין טְעוּנִין הַגָּשָׁה, לוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע, וַאֲשָׁמוֹ, וְהַבְּכוּרִים כְּדִבְרֵי ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וְאִמּוּרֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְחָזֶה, וְשׁוֹק שֶׁלָּהֶן, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בַּאֲחֵרִים, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּשְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֶרֶת · כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גַּבֵּי שְׁנֵי כְבָשִׂים, וּמְנִיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מִלְמַטָּן, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרָם · תְּנוּפָה הָיְתָה בַּמּוֹרָח, וְהַגָּשָׁה בַּמַּעֲרָב, וּתְנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לַהַגָּשׁוֹת · מִנְחַת הָעוֹמֶר, וּמִנְחַת קְנָאוֹת, טְעוּנוֹת תְּנוּפָה וְהַגָּשָׁה · לֶחֶם הַפָּנִים וּמִנְחַת נְסָכִים, לֹא תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה: (ז) ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִינִים טְעוּנִים שָׁלֹשׁ מִצְוֹת, שְׁתַּיִם בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהַשְּׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן· וְאֵלּוּ הֵן, וְבִחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְבִחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וַאֲשָׁם מְצוֹרָע· וְבִחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, טְעוּנִים סְמִיכָה חַיִּים וּתְנוּפָה שְׁחוּטִים, וְאֵין בָּהֶן תְּנוּפָה חַיִּים· וְבִחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, טְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים

טען האהענפריסטערס, דעס ניכט ישראל, דער פֿרויען, דעס זינ־ דערס. ר״ש זאגט: בייא דענען דער פריסטער אונד דעס געזאל־ בטען האהענפריסטערס פֿינדעט קיינע הערַאנברינגונג שטאטט, ווייל קיין אבנעד־מען דער האנדפֿאלל דאבייא שטאטט פֿינדעט, אונד ווא דיס ניכט דער פֿאלל איזט, איזט אויך יענעס ניכט · (ז) פֿאלגענדע ערפֿארדערן וועגדונג אונד מיכט הערַאנברינגונג: דאס לוג עהל אונד דאס זינדאפּפֿער דעס אויס־ זעטצינגען, אונד דיא ערשטלינגע נאך רא״בי, דיא אפּפֿער־ שטיקקע דער פריפֿאט פֿרידענאפּפֿער, דיא ברוסט אונד שולטערשטיקקע דערזעלבען, זיא מענגען פֿאן (מענגערן) אדער פֿרויען דאדגעבראכט זיין; נור דער מעננליכע ישראל, אבער ניכט דער פֿרעמדע דארף דיא וועגדונג זעלבסט פֿאלל־ צידען; פֿערנער דיא ביידען בראטע אונד דיא ביידען לעמ־ מער דעם וואנפֿעסטעס · וויא געשיהט עס מיט דיזען? דער פריסטער לענט דיא ביידען בראטע אויף דיא צווייא לעממער, לענט זיינע ביידען הענדע דארונטער, אונד וועג־ דעט זיא הין אונד הער, הינויף אונד הערונטער, וויא עס הייסט (שמות כ״ט כ״ג): וועלכעס געוועגדעט אונד נעהא־ בען וואדרען · — דיא וועגדונג קאננטע אז דער אסטוייטע געשעהען, אונד דיא הערַאנברינגונג געשאה אן דער אבענד־ זייטע דעם אלטארס · דאס וועגדען נעשאהה פֿאר דעם הערַאנברינגען · — דאס שפייזאפּפֿער דער פּפֿליכט־ גארבע אונד דאס דער אנגעשולדיגטען עהעבראַעריז ערי־ פֿארדערטע וועגדונג אונד הערַאנברינגונג · בייא שויבראטען אונד שפייזאפּפֿערן דער טראנקאפּפֿער פֿאנד וועדער דאס איינע נאך דאס אנדערע שטאטט · (ז) ר״ש לעהרט: דריא ארטען אפּפֿער ערפֿארדערן דרייא געזעטצליכע פֿער־ ריכטונגען, פֿאן דענען איממער יע צוויי שטאטט פֿינדען, אונד דיא דרישטע ניכט שטאטט פֿינדעט. דיזע זינד: דיא פֿריפֿאט־פֿרידענאפּפֿער, געמיינדע־פֿרידענאפּפֿער, אונד דאס שולדאפּפֿער דעס אויסזעטצינגען · דיא פֿריפֿאטפֿרידענ־ אפּפֿער ערפֿארדערן הענדע אויפֿלעגונג פֿאר, אונד וועגדונג נאך דעם שלאכטען, אבער ניכט וועגדונג בייס לעבען; דיא געמיינדע־פֿרידענאפּפֿער ערפֿארדערן וועג־

קרן דרומית מערבית של מזבח שהוא לפני ה׳ וכני המזבח: שמין · להתיר הטריפה לאכילה דכלה כליל; אין כהן · ויש שיש כהן קמיצה ואע״פכ אין כהן הגשה דהייכו מנחת קנאה של כהני׳ לר״ש פ״ו מ״ח: (ו) רחב״י · אע״ג דשמעינן נמי לר״י דבעי תנופה לבכורים נקט רחב״י דרך גוברין שהוא תכף כיותר; לכנשים. לאחד שלמי לכנשים ולאחד שלמי כנשים טעונים תנופה: בישראל. ס״ק לאחד לכנשים כו׳ קרבן טעונין תנופה ותנופה עצמה כישראל לכל לא כנשים ולא לכהנים אלא כהן לתודיה מניף: ע״ג · כמוך להם כבשים כגד הלחם; במזרח · לף במזרח של מזבח יכול להכיף וכ״ת במערבי דקרוב יותר להיכל: קוי מין · כתהלה מכיף ואח״כ מגיף; רש״י · ואיכן דעת ר״ש לכדו אלא שאמרם כשם לומרם ואין קולק כדכר: כ׳ כל״ח · כ׳ מנות מן השלש יש בכל מין ומין והשלישית אין כהן לאין בכל מין אלא כ׳ מנות; שמונין ·

בְּזִתִּים: (ה) כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שָׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשָּׁה, וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִטָּרָה, וְחַשִּׁפָּה וְהַבְּעִטָּה בַּהֲטִים. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף בַּבָּצֵק. כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר, חוּץ מִלֶּחֶם הַפָּנִים, וַחֲבִיתֵי כֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁהֵם בָּאוֹת שִׁתִּים עֶשְׂרֵה, דִּבְרֵי יְהוּדָה. ר' מֵאִיר אוֹמֵר, כֻּלָּן בָּאוֹת שִׁתִּים עֶשְׂרֵה, חוּץ מַחֲלוֹת תּוֹדָה, וְהַנְּזִירוֹת, שֶׁהֵן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר: (ו) הָעוֹמֶר הָיָה בָּא עִשָּׂרוֹן מִשְּׁלֹשׁ סָאִין, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים מִשְּׁלֹשׁ סָאִין, לֶחֶם הַפָּנִים, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע עֶשְׂרוֹנִים, מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סָאִין: (ז) הָעוֹמֶר הָיָה מְנָפֶּה בְּשִׁשִּׁים עֶשְׂרֵה נָפָה, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה, וְלֶחֶם הַפָּנִים בְּאַחַת עֶשְׂרֵה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא הָיָה לָהּ קִצְבָּה, אֶלָּא כָּל מְנָפָּה שֶׁהָיְתָה מְרֻבָּה הָיָה מֵבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר וְלַקַּחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אוֹתָהּ, עַד שֶׁתֵּהָא מְנֻפָּה כָּל צָרְכָּהּ:

(ה) אלע גראס זיין. (ס) אללע שפייזעאפּפער ערפֿאר־דערן דרייאונערט טאלגעס רייבען, אונד פֿינפֿ־הונדערט מאלגעס אויפֿקלאפּפֿען מיט דער האנד[1]). ביידעס געשיהט אם ווייצען. ר' יוסי זאגט: אויך[2]) אם טייג. — אללע שפייזעאפּפער בעשטעהן אויס יע צוויי קופֿען, צויסגענאממען דיא שויבראטע אונד דאס פּפאנ־נענאפּפער דעס הויהענפריסטערס, וועלכע אויס יע צוועלף בעשטעהן. זא ר' יהודה: ר"ם זאגט: אללע בעשטעהן אויס יע צוועלף, אויסגענאממען דיא קופֿען דעס דאנקאפּפערס אונד דיא דעס נזיר־אפּפערס, וועלכע אויס יע צוויי בעשטעהן. (ו) דאס מעהל דער פּפליכט־נאכט וואר אין צעהנטעל (איפה) אויס דריא סאה (געדרשטע) געצאגען; דיא ביידען בראטע צוויא צעהנטעל (איפה) אויס דרייא סאה, דיא שויבראטע 24 צעהנטעל (איפה) אויס 24 סאה. (ז) דאס מעהל דער פּפליכטנאכט וואורדע דורך דרייצעהן (אימטער פֿינגער) זיבע געוויבט, דאס צו דען צוויא בראטען דורך צוועלף, דאס צו דען שויבראטען דורך אייליף. — ר"ש זאגט: עס וואר דאס פֿערהעלטניס גיכט גענוג בעשטימטע, זאנדערן טאן בראכטע נור הינלענגליך געוויבטעס פֿינגער מעהל, וויא עס הייסט (ויקרא כ"ד ה') דוא זאלסט פֿינגער מעהל נעהמען אונד עס באקקען! עס בריכט אלזא נור הינלענגליך פֿין געוויבט צו זיין.

כרמב"ם ופין זה משמעות הרמב"ם: (ה) שיפה. שמשפשף המשה כדי שתהא נותה להכניר קליפתה; בעיטה. שנותן בעודי פם ידו שתהא פה עתלה, שעמילתה מעכבתה מלהחמיץ וכיוצ שם ע'. וכועט כ' ושם"כ. וכועט ג' וחוזר וכועט כמדר זה עד שגומר חמש מאות כעיטות לג' מאות שיפות; בצנק. ולא בחטין וי"ג בשעורה בצנק והשיפה שם בצנק: מכיתי כ"ג טו'. ומקריבין מהן י"כ חצאי חלות בבקר וי"כ חצאי חלות בערב: (ו) בעומר מנחת העומר שמביאין ממחרת הפסח היו קורין ג' פעמים ושוחטים לוחו ומכפין לוחו בכפה י"ג פעמים עד שמעמידים סלהו על עשרון שהוא עשירית האיפה דמתכוהה שדשה סוף, ושל שעורים יש בהן סובין הרבה וסלת מועט, ולא חתי עשרונו מוכחר חלה מג"ם: כ' עשרונים. דכתיב דמחטין קחתי לעיג דמתכוהה שדשה שהיין לחפ"ם כ' עשרונים מוכחרים חתו מג"ם: כ"ד. כיון דמחטים ומתכוהה יוצה חתו: (ז) כי"ב. כל אחד עכה מתכרפה וכי"ב היתה דקה תחד עד שלא יפתייר מן הקמח בפלת כלל שתה פסלת ברורה כרזב"ן, אבל לת"ק דכרייתת לא היו אלא כ' כפות ו' דקה וו' גסה וכופן התלה בדקה וקולטת הפולת והסובין והיה הקמח סולך על עבר הכפה ותח"כ כותבן בגסה שקולטת הסובין וחוזר שלישי' עד שיהיו י"פ, וכל זה למנוע אבל לא לעכב, שאם הניח העומ' עשרון מד"ם או מכ"ם לא פסול, וה"ל אם לא כיפה כי"ג כפה וי"ו דאם לא כיפה כי"ג כפות מעכב: לא היה. לא כתבו חכמי' קנבה מכמה סתין:

---

[1]) כעמלך אכווענעלבד 1 חומד 2, חומד דען 2 חומד 3 מאל, זו דאם דאם פערהעלטנים פען 3 צו 5 עמטעפט.
[2]) ו. ד. קאמענטארע.

נְסָכִים לַמּוֹבֵחַ, וְאֵין בָּהֶם לַכֹּהֲנִים. בְּזֶה יָפָה כֹּחַ הַמּוֹבֵחַ, מִכֹּחַ הַכֹּהֲנִים. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים לַכֹּהֲנִים, וְאֵין בָּהֶם לַמּוֹבֵחַ, בְּזֶה יָפָה כֹּחַ הַכֹּהֲנִים מִכֹּחַ הַמּוֹבֵחַ: (ג) כָּל הַמְּנָחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּכֶלִי, טְעוּנוֹת שָׁלֹשׁ מַתָּנוֹת שֶׁמֶן, וְיִצּוּקָה, וּבְלִילָה, וּמַתַּן שֶׁמֶן בַּכֶּלִי קוֹדֶם לַעֲשִׂיָתָן. וְהַחַלּוֹת בּוֹלְלָן, הִבְרִי רַבִּי, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים סֹלֶת. הַחַלּוֹת טְעוּנוֹת בְּלִילָה, הָרְקִיקִין מְשִׁיחָה. בְּיַצַּד מוֹשְׁחָן? כְּמִין בִּי, וְשֹׁאֵר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים: (ד) כָּל הַמְּנָחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּכֶלִי, טְעוּנוֹת פְּתִיתָה מִנְחַת יִשְׂרָאֵל כּוֹפֶל אֶחָד לִשְׁנַיִם, וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּמַבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֲנִים כּוֹפֶל אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וְאֵינוֹ מַבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, לֹא הָיָה מְכַפְּלָה. ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אֵין בָּהֶם פְּתִיתָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם קְמִיצָה, וְכָל שֶׁאֵין בָּהֶם קְמִיצָה, אֵין בָּהֶם פְּתִיתָה, וְכֻלָּן (פּוֹרְתָן)

האהענפריסטערס אונד דאס בייא טראנקאפפערן נעהערט דעם אלטאר, אונד דיא פריסטער האבען דאפאן ניכטס • הירין האט דער אלטאר איינען פארצוג פאר דען פריסטערן; דיא ביידען קופען אבער, אונד דיא שויבראטע נעהערן דען פריסטערן, אונד דער אלטאר האט דאפאן ניכטס, אלזא האבען דיא הירבייא דיא פריסטער איינען פארצוג פאר דעם אלטאר • (ג) אללע שפייזאפפער, דיא אים נעפעסע בעריטעט וועררען, ערפארדערן דריא מאלינעס עהל • איינטהון, נעטליך צום אויפגיסען, אונד איינרירהרען, אונד דאס פאר דער צובעריטונג אינצוטהונדע • דיא קופען ריהרט מאן נאכמאלס איין, זא לעהרט רבי • דיא גענאהרטען זאגען: נור דאס מעהל • דיא קופען ערפארדערן דאס איינריהרען, דיא פלאדען דאס בעשטרייכען • וויא בעשטרייכט מאן וויא? וויא אין נריבישעס כי׳) • וואס פאם עדהל איבריג בלייבט, עססען דיא פריסטער • (ד) אללע שפייזאפפער, דיא אים נעפעסע בעריטעט וועררען, מיססען נאכדהער • אין שטיקקע נעטהיילט וועררען • דאס שפייזע־אפפער אינעס ישראל ווירד צו צוויא צוגע־דאן צו פיער איבעראינאנדערגעלענט אונד דאן דורכנע־בראכען • דיא דער פריסטער ווירד עבען זא איבעראינאנ־דער נעלענט, אונד ניכט צערבראכען • דאס דעס נע־זאלבטען האהענפריסטערס ווארד נאר ניכט איבעראינאנדערנע־לעגט • ר״ש זאגט: דאס דער פריסטער אונד דעס נעזאלבטען האהענפריסטערס ווארד ניכט צערשטיקקעלט, ווייל דאבייא ניכט דאס אבנעהמען דער האנדפאלל שטאטט פינדעט, אונד ווא דיס ניכט זיצט, פינדעט אויך יענעס ניכט שטאטט. — אללע שטיקקע מיססען מינדעסטענס איינע

׳) דען קלממערטהרען נופלגע מום דיס דאס לעטייניטע • זיין, ניכט דאס גריכישע χ, מכווהאל דער אלפאד זעגט כי יהי •

שהתנדבו לחת מחלו: של כהנים • תע״ג דכלה כליל מ״מ בעי קמיצה, ות״ק סבר כל המנחה שחין טעריה כהכלין לינה כקמנת: (ב) כזה • לשפוקי מת״ד המתנדב יין מביחו ומזלפו ע״ג המזבח וכ״ל למזבח קמ״ל דלטיתין חזלי וחין כזה יפוי כח למזבח: כח הכהנים • לשחוי כ׳ הלחם של עזרת חס הביחום כלח ככשים דל״ת דלטריפה עומדות כיון שלח קרבו הכבשים שמטירין חותם קמ״ל דלחכילה עומדות כר״ע מ״ג פ״ד: (ג) בכלי • כגון מנח׳ מחבת ומרחשת, למעוטי מכתה מלפה תכור שהיכ טעונה יניקה: ותתן • תהלה כיהן שמן בכלי וכותן עליו קלת וכותן עליה שמן וכוללה, הרי נתן שמן בכלי וכוללה ולפה במים וחופה ופותתה ויונק עליה שמן לחר פתיתה וזו הוח יניקה ותע״ג דתכי יניק׳ כריפה חפ״ה היח כחתרוכה והכי חמתע כשעת יניקה צריך שתפח הכלילה ככר כשעת וקודם הכלילה תפח כיהן שמן בכלי: ומחלות בולען • הפחח מיירי במנחת מלפה תכור ועל מחבת ומרחשת סבר רבי שבולען לחתר לפייהן שנעשו חלות ותכ״ם שנכללות כשהן קולת: כמין כי • כמין ט׳ שלנו כהפרש לגודל של שמחל מן הלנבע: (ד) הנעשי • למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים שחין טעונים פתיתה: ומינו מבדיל • דכיון דת״כ קמיצה ק״ל הבדלה: לא היה • לד׳ חלה לכ׳; רמ״ח כו׳ • מנחת נדבה של כהנים: וכולן • לא ר״ש קמ״ל, חלה ד״ה היה: כוזתי׳ • סיכול לפותתן עד שיהי כוזתי׳ לכל פחו׳ מכזית מינו יכול לעשות, וי״ת וכולן כוזתים שלחתר שעשה פתיתים כוזתי׳ כיפל כל זית לכ׳ וכ׳ לד׳ וכת׳ פק״כר שכן מצמ׳ כפי

לוֹ יִהְיֶה, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים:
(ג) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה בִּכְנִים, וְלַחְמָהּ
חוּץ לַחוֹמָה, לֹא קִדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ
עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ בַּתַּנּוּר, וַאֲפִילוּ קָרְמוּ כֻּלָּן
חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, לֹא קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ
חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם.
שְׁחָטָהּ וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, לֹא קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם.
שְׁחָטָהּ וְנִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם, ר' אֱלִיעֶזֶר
אוֹמֵר, קִדֵּשׁ, וַחֲכָ"א לֹא קִדֵּשׁ. שְׁחָטָהּ
שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וְכֵן אֵיל הַמְּלוּאִים, וְכֵן שְׁנֵי
כְבָשִׂי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, לֹא
קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם: (ד) נִסְכִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּכֶּלִי,
וְנִמְצָא הַוֶּבֶת פָּסוּל, אִם יֵשׁ שָׁם וֶבֶת
אַחֵר, יִקָּרְבוּ עִמּוֹ, וְאִם לָאו, יִפָּסְלוּ בְּלִינָה.
וְלַד תּוֹדָה, וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ
וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, אֵינָן
מְעוֹנִים לֶחֶם, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִקְרִיב עַל זֶבַח
הַתּוֹדָה, הַתּוֹדָה מְעוֹנָה לֶחֶם, וְלֹא וַלְדָהּ,

רעז, אונד דאס איבריגע פֿערצעהרט דער אייגענטהימער. (ג) וועז
מען דאס דאנקאפֿפֿער אינערהאלב שלאכטעט, וועהרענד
דאס בראָטאפֿפֿער אויסערהאלב דער מויער [1]) איזט, זא איזט
לעשצטערעס ניכט נעהיילינט. נעשיהט יענעס עהע
דער טייג אים אָפֿען גענקרוסטעט איזט, ארער פֿאַרן אללען
אויך נור איין שטיק נאך ניכט גענקרוסטעט איזט, זא
איזט דאס בראָט ניכט גערהיילינט. האט מאן יענעס נע־
שלאכטעט אויף אויסער זיינער צייט אדער אויסערהאלב
זיינעס אָרטעס, זא איזט דאס בראט נעהיילינט. דאט
מאן דאס געשלאכטעטע איננערהאלב פֿערלעטצט בע־
פֿונדען, זא איזט דאס בראט ניכט גערהיילינט. וואר
דאס נעשלאכטעטע פֿעהלערהאפֿט בעפֿונדען, זא איזט, נאך
ר"א דאס בראט נעהיילינט, נאך דען נעלערטצטען, ניכט
נעהיילינט. וואר יענעס ניכט אונטער זיינעם נאמען
נעשלאכטעט, אונד עבען זא וועז דער וויידער בייא דער
איינווייהונג, אונד דיא בייזען לעממער אם אפֿפֿענפֿעסטע
ניכט אונטער איהרעם נאמען נעשלאכטעט וואורדען,
זא איזט דאס בראט ניכט נעהיילינט. (ד) וועז דיא טראנק־
אפֿפֿער דורך דאס נעפֿעס נעהיילינט זינד, אונד דאס שלאכט־
אפֿפֿער פֿערווערפליך בעפֿונדען וואורד, זא קאן מאן יענע וועז
נעראדע נאך איין אנדערעס נעשלאכטעטעס אפֿפֿער דא איזט,
צו דיזעם דארברינגען, וואס ניכט, זא וועהדען זיא וויא דורך
איבערנאכטונג פֿערווערפליך. וועז איינער דאס יונגע
איינעס דאנקאפֿפֿערס, ארער דאס ראפֿיר נעטוישטע, ארער פֿיר
אין פֿערלארען נעווארענעס, שאן אין אנדערעס דארנעבראכט
האטטע, זא איזט קיין בראטאפֿפֿער דאצו ערפֿארדערליך, דען עס
הייסט (ויקרא ז' יב') ,,על זבח שלמיו", אלזא דאס דאנקאפֿפֿער א. ז, וו. אלזא דאס דאנקאפֿפֿער זעלבסט
ערפֿארדערט אין בראט אפֿפֿער, אבער ניכט דעסזעז יונ־

המיכים יהיו שוין ר' חלוה לכל מין: ושלח וי"ג שלח יטול, שתם היה מין זה ה' וממין זה ט"ו כמלח מפריש חזה על זה:
(ג) השוחט. דתין הלחם קדוש חלח כשחיטת הזבח: בכניס. לפנים: לחומה. חוץ לחומת בית פחגי, חוץ לחומה החיצונה של ירושלים, לכל חוץ לעזרה קדוש, וי"ג בגי לעזן פת בג המלך שהם חופי' המנחות, והוא קרוב לפר בכית מכחון: שלח קרמו. לחו לחם ניכנו חלח פיסה בעלמה: שחטה. ע"מ לחכלה חוץ לזמנה קדוש הלחם וכפגול, פ"מ לחכלה חוץ למקומה קדש הלחם וכפסל, דפסולו בקודש וכקדש מקבלו: טריפה. דפסולו קודש שחיטה: רח"ל. כגמ' מוקי לה בדוקי' שכשין דכבי כתי מומח שחיטו ניכר שבר ר"ל דחם עלו לח ירדו הלכך קדש הלח, ח"כ הוחיל והן כשרים לכתחלה בעופות: המלוחים. וה"ה לחיל זיר ומלוחי' כקרבן יחיד הן חשוכים: (ד) נסכים. ל"ד דקדושת הכלי בלכד מקדשם חלח חף בשחיטת הזבח ומיהו קדושת כלי כמי בעינן שחין נסכים מתקדשים לעניו שלח לשמהן לזבח אחר חלח בשחיטת הזבח לכל ליפסל בליכה מתקדשים בכ"ש: ונמלח כו'. שנפסל בזריקה או בקבלה והולך דחלו נפסל בשחיטה לח קדשי נסכיו: זבח אחר. שחין לו נסכים: יקרבו עמו. נסכים של נבור לייתי משום דלב ב"ד מתנה עליהם שחם לח יבטרכו לזבח זה יבטרכו לזבח אחר, לכל בנסכים של זבח אחר, ואפי' נסכים של נבור חין כשרים עם זבח אחר חלא"כ היה הזבח זבוח בשפסל הזבח הרחשון, וח"מ וה"ק יקרבו עמו, כד"ח שהיה הזבח זבוח בחותה שעה, לכל לח היה הזבח זבוח בשעה כמי שנפסלו בלילה, גזירה שמח יחמרו: נסכין שהפריזן לזבח זה כשרים לשם זבח אחר אפי' בלח תנאי וכלח נפסל הזבח, לכל בשהזבח זבוח בשעה שנפסל הא' דמי בילו לשם הוא זבח הוכחו הנסכים, וכלח נתקדשו הנסכים בכלי

---

1) דער זין דאעז וואַרטעם ווירד שטרייבען. ז. ד. קלאמענטארע.

פ ר ק ז

הַתּוֹדָה הָיְתָה בָּאָה חֲמֵשׁ סְאִין יְרוּשַׁלְמִיּוֹת, שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְבָּרִיּוֹת, שְׁתֵּי אֵיפּוֹת, וְהָאֵיפָה שָׁלֹשׁ סָאִין, עֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן, עֲשָׂרָה לְחֹמֶץ, וַעֲשָׂרָה לְמַצָּה. עֲשָׂרָה לְחֹמֶץ, עִשָּׂרוֹן לְחַלָּה. וַעֲשָׂרָה לְמַצָּה, וּבְמַצָּה שָׁלֹשׁ מִינִין, חַלּוֹת, וּרְקִיקִים וְרִבּוֹכָה, נִמְצְאוּ שִׁלְשָׁה עֶשְׂרוֹנוֹת וְשָׁלִישׁ לְכָל מִין, שָׁלֹשׁ חַלּוֹת לְעִשָּׂרוֹן. בְּמִדָּה יְרוּשַׁלְמִית הָיוּ שְׁלֹשִׁים קַב, חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹמֶץ, וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְמַצָּה. חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹמֶץ, קַב וְחֻצִי לְחַלָּה. וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְמַצָּה, וְהַמַּצָּה שְׁלֹשָׁה מִינִין, חַלּוֹת, וּרְקִיקִים וְרִבּוֹכָה. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה קַבִּין לְכָל מִין, שְׁתֵּי חַלּוֹת לְקַב: (ג) הַמִּלּוּאִים הָיוּ בָּאִים כַּמַּצָּה שֶׁבַּתּוֹדָה, חַלּוֹת, וּרְקִיקִים, וְרִבּוֹכָה. הַנְּזִירוֹת הָיְתָה בָּאָה שְׁתֵּי יָדוֹת כַּמַּצָּה שֶׁבַּתּוֹדָה, חַלּוֹת וּרְקִיקִים, וְאֵין בָּהּ דִּבּוֹכָה, נִמְצְאוּ עֲשָׂרָה קַבִּים יְרוּשַׁלְמִיּוֹת, שֶׁהֵן שִׁשָּׁה עֶשְׂרוֹנוֹת וְעֵרְיָן. וּמִכֻּלָּן הָיָה נוֹטֵל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קָרְבָּן תְּרוּמָה לַה'. אֶחָד, שֶׁלֹּא יְטוֹל פָּרוֹס, מִכָּל קָרְבָּן, שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שָׁוִין, וְשֶׁלֹּא יְטוֹל מִקָּרְבָּן לַחֲבֵרוֹ, לְכֹהֵן הַזּוֹרֵק אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים

דאס דאנק = שפיזיאפֿער בעשטאנד אויס פֿינף ירושלמיטישע סאה, וועלכע גליך זינד זעכס דער וויכטע, אדער 2 איפה, יערע צו 3 סאה, אדער 20 צעהנטעל איפה, נעמליך צעהן צום געזייערטען, אונד צעהן צום אונגעזייערטען; דיא צעהן צום געזייערטען, יע אין צעהנטעל אויף איינען קוכען · דיא אנדערן צעהן צום אונגעזייערטען; דיזעם בעשטאנד אויס דרייערליא, נעמליך קוכען, פֿלאדען, אונד אין עהל נעבריהעטען, אלזא פֿיר יערע ארט 3¾ צעהנטעל, איממער דרייא קוכען פֿאן אייגנעם צעהנטעל · — אים ירושלימיטישען מאסע בעטרוגען זיא דרייסיג קב, פֿונפֿצעהן צום געזייערטען, אונד פֿונפֿצעהן צום אונגעזייערטען; פֿאן ערשטערם 1½ קב אויף אייגען קוכען, אונד פֿאן לעטצטערעם זוארען דרייא ארטען, קוכען, פֿלאדען אונד אין עהל נעבריהעטען, פֿינף קב פֿיר יעדע ארט, אונד צוואר יע צוויי קוכען פֿאן אייגעם קב · (ב) דיא אייגזוייהונגס־שפיזיאפֿער [א]) וואארען וויא דיא אונגעזייערטען טהיללע דעס דאנקאפֿפֿערס, טהיללס קוכען, טהיללס פֿלאדען, טהיללס אין עהל אבגעבריהעטע · — דיא דעס נזיר דאטטע נור צוויי טהיללע דעס אונגעזייערטען וויא אים דאנקאפֿפֿער, נעמליך קוכען אונד פֿלאדען, אבער נידט אבגעבריהעטען, אלזא נור צעהן ירושלמיטישע קב, אדער זעכס צעהנטעל אונד אייגען ברוך (⅔) · פֿאן אללען טהיללען נאדם דער פֿרישטער ½ העבע, וויא עס הייסט (ויקרא ז׳ יד) „ער זאלל פֿאן אללען אייגס אלס העבע־אפֿפֿער דעם עוויגען דאדרינגען״ · איינס הייסט: נידט אין ברוכשטיק פֿאן אללען, אפֿפֿערן דייטעט דארויף, דאס אללע אפֿפֿער גליך איינגעטהיילט זיין זאללען, אונד נידט פֿאן איינעם פֿירם אנדערע גענאממען ווערדע · דעם פֿרישטער, וועלכער דאס בלוט דער פֿרידענסאפֿפֿער שפֿרענגט, זאלל דיס געהע־

פרק ז מדבריות · כ"ם של ירושלמית הן י' מאותן שהיו במדבר כימי משה; כ' מידות · שנה ו"ם הם כ' מידות עשרה לחמץ · עשרה עשרונים לעשר חלות ממין שבתודה; רבוכה · תלוטה כמין רותחין קרוי' רבוכה, וי"מ רבוכה מרופה, כשמן לפי שהיה הם שמן בגד בחלות והרקיקין; לכל מין · שבמצה; במדת ירושלמית · שלש היו הם עשרונות שלש קבין הנך כ"ם היו ל' קבין; (ב) המלואי' · שהיו כימי משה כשהתנך לאהרן וכניו; הנזירות · לחמי נזיר; שתי ידות · ב' תלקים של מיני מצה שבתודה; ורקיקים · ורבוכה לפ' הזוכר שם; במצה · לנזירות עשרה קבין; ועדיין · כלומר ועוד שהי שליטי עשרון; ומכולן · מכל הד' מינים שבתודה היו הכהני' נוטלים מ' מעשרה תרומה; פרוס · שבור ומתוך; שוין·

א) ויקרא ז׳ י״ב ·

הַשָּׁן, חוּץ מִן הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁאֵינָן בָּאִים אֶלָּא מִן הֶחָדָשׁ וּמִן הָאָרֶץ. וְכֵן אֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הַמּוּבְחָר. וְאֵיזֶהוּ מוּבְחָר? מְכֻמָּס וּמְזוֹנִיחָה אַלְפָּא לַסֹּלֶת, שְׁנִיָּה לָהֶם חָפְרַיִם בַּבִּקְעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִבָּאן הָיוּ מְבִיאִים: (ב) אֵין מְבִיאִין לֹא מִבֵּית חַוָּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשָּׁלָחִים, וְלֹא מִבֵּית הָאִילָן, וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נָרָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, וַעֲשִׂירִית זוֹרָעָה קוֹדֶם לַפֶּסַח שִׁבְעִים יוֹם, וְהִיא עוֹשָׂה סֹלֶת מְרֻבָּה. כֵּיצַד הוּא בּוֹדֵק? הַגּוֹבָר מַכְנִיס אֶת יָדוֹ לְתוֹכָהּ, עָלָה בָהּ אָבָק, פְּסוּלָה, עַד שֶׁיִּנָּקֶה. וְאִם הִתְלִיעָה, פְּסוּלָה: (ג) תְּקוּפָה אַלְפָּא לְשֶׁמֶן, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, שְׁנִיָּה לָהּ רֶגֶב בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִבָּאן הָיוּ מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין לֹא מִבֵּית חַוָּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשָּׁלָחִים, וְלֹא מִמַּה שֶּׁמֻּרָּע בֵּינֵיהֶם. וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. אֵין מְבִיאִין אָנְפַּקְנוֹן, וְאִם הֵבִיא, פָּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַגַּרְגְּרִים שֶׁנָּשְׁרוּ בַּמַּיִם, וְלֹא

געגאממען דיא פּפֿליכטגאַרבע אונד דיא צווייא ברָאטע, וועלכע נור דייריג אונד אינלענדיש זיין מיסען: צו אללען ניממט מאן נור דאס בעסטע. דיא בעסטען געטרייד־ארטען זינד: אין מכמס אונד מזוניחה ערשטער קוואליטעט פֿיר מעהל, אונד דאנאך קאממט דער ווייצען פֿאן חפריים איס טהאלע. מאן קאננטע פֿאן יעדער געגענד בריננען, נור דאס מאן פֿאן דיזען געוועהנליך בראכטע. (כ) מאן בריננט (דיא פּפֿליכטגאַרבע אונד דיא ביידען בראטע) ניכט פֿאן דונגפֿעלדע, ניכט פֿאן קינסטליך בעוועסערטעם גארטענלאנדע, אונד ניכט פֿאן אייגעם בוימפֿעלדע; וועז עם אבער געשעהען, איזט עם גילטיג. וויא פֿערפֿעהרט מאן? דאס פֿעלר ווירד אים יאהרע פֿארהער געפֿליגט, אונד אים פֿאלגענדען זיבציג טאגע פֿאר פסח בעזעצט; דאדורך טרעגט עם פֿיל מעהל. וויא אונטערזוכט מאן דיזעם מעהל? דער שאטצמייסטער שטעקט דיא האנד היניין; האפֿטעט דאן מעהלשטויב דאראן, זא איזט עם אונגעאיגענט, בים עם אבערמאלם נעזיבט איזט. איזט עם אין פֿיילינים גערָאטהען, זא איזט עם פֿערוועהרפֿליך. (ג) תקועה האט עהל ערש־טער קוואליטעט; אבא שאול זאגט: נאך דיזעם רגב יענזייט דעם ירדן. פֿאן אללען געגענדען איזט דאס עהל נעאיגענט, אבער פֿאן יענעם פֿפֿלעגטע מאן צו בריננען. מאן בריננט עם ניכט פֿאן דונגפֿעלדע, ניכט פֿאן קינסטליך בעוועסערטעם גארטענלאנדע, אונד ניכט פֿאן מיט וואסטלאנדע פֿערמישטעם; וועז עם אבער געשעהען, איזט עם גילטיג. מאן בריננט ניכט הערבעם עהל[א]), אגנד וועז עם געשעהען, איזט עם פֿערוועהרפֿליך. מאן בריננט ניכט פֿאן וואסטער גענפֿאל־לענען אליפֿען, ניכט פֿאן זאלצען דיא אין וואסטער גענפֿאל־

א) אנפקינון ἀμφάκινον פֿלעגט אוים טוכרייפען פריכטען גענראטט.

שמות מקומות הן; אלפא. כאלף שהיא רשומה לכל התועיות כך הסלת שלהן רשמון ומוכתר לכל הסלתות; שכויס להן. קרוכה סלתה להיות מצוכתת כסלת מכמס ומזוכיחה: כבקעה. שתי חפרים הן ע' כהר וע' כבקעה: סתרגו. עם ע"י: (כ) אין מכיאין. כשומר ושתי כלא' וי"מ דכבל המקום קתני: חוכלי. מצדם שצריך לזכל דשמחלא כזדכלה כ"כ וכמצע פירותיה כתוכי'. ע"כ שהוכל מפסיד טעם הפרי: החילון. מתכוסה שכין התילות שסחילות מכחיצי' חזרעים: כרס. חורם: וכשני' זורעה. שכח רשומה חורם כולם וזורעה מקיף ומניח מקיף כיר וכן כשני' חורם כולם וזורע החני שלח זרע תשתקד ומניח כיר החני זורע תשתקד וכן ככל שכח זורע כיר של תשתקד: ע' יוסי. שכבר יש כח לתמס שזורעת עליה; כולו. אם ממפה כל נרכו: תכן. קמח דק וגרוע הוא; התליע. הסלת לו החטה; פסולה. ותפילו חטה אחת שהתליעה כרובה וכתערבה כשלח שלח תחליה: (ג) תקופה. שם העיר: תלפא. מוכחר לשון; שנזרע. שזרעים מכחיצים לתילות; תכפיקנון. שמן העשוי מזיתים שלא הכישלו שלא הוחל מר מחוד: גרגרים שנפלו; שנשרו. לא קל

וְלֹא חֲלִיפָתָהּ, וְלֹא תְמוּרָתָהּ, טְעוּנִין לֶחֶם:
(ה) הָאוֹמֵר, הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, יָבִיא הִיא וְלַחְמָהּ מִן הַחוּלִין. תּוֹדָה מִן הַחוּלִין וְלַחְמָהּ מִן הַמַּעֲשֵׂר, יָבִיא הִיא וְלַחְמָהּ מִן הַחוּלִין. תּוֹדָה מִן הַמַּעֲשֵׂר, וְלַחְמָהּ מִן הַחוּלִין, יָבִיא, הַתּוֹדָה הִיא וְלַחְמָהּ מִן הַמַּעֲשֵׂר, יָבִיא, וְלֹא יָבִיא מֵחֲמֵשׁ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֶלָּא מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי: (ו) מְנַיִן לָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, שֶׁלֹּא יָבִיא אֶלָּא מִן הַחוּלִין? שֶׁנֶּאֱמַר וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וָבָקָר, וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח בָּא, אֶלָּא מִן הַבְּכָשִׂים וּמִן הָעִזִּים, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר צֹאן וָבָקָר? אֶלָּא לְהָקִישׁ כָּל הַבָּא מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר לַפֶּסַח, מַה פֶּסַח שֶׁחוֹבָה בָּא בְּחוֹבָה, וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִין, אַף כָּל דָּבָר שֶׁחוֹבָה בָּא בְּחוֹבָה, לֹא יָבוֹא אֶלָּא מִן הַחוּלִין. לְפִיכָךְ הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, הֲרֵי עָלַי שְׁלָמִים, הוֹאִיל וְהֵם בָּאִים חוֹבָה, לֹא יָבוֹאוּ אֶלָּא מִן הַחוּלִין. וְהַנִּסָּכִים בְּכָל מָקוֹם לֹא יָבוֹאוּ אֶלָּא מִן הַחוּלִין:

נעם, אנדערעם, אדער אומגעטוישטעם. (ה) ווען איינער אויף זיך נימסט איין דאנקאפּפֿער צו ברינגען, זא מוס ער עס נעכטסט דעם בראטאפּפֿער פֿאן חולין ברינגען. זאגט ער: דאס דאנקאפּפֿער פֿאן חולין אונד דאס בראט פֿאן צוויטעם צעהנט, זא מוס ער דעננאך ביידעם פֿאן חולין ברינגען. זאגט ער אבער: דאנקאפּפֿער פֿאן צעהנט אונד דאס בראט פֿאן חולין, אדער ביידעם פֿאן צעהנט, זא קאן ער עס זא ברינגען, דאך ניכט דאס בראט פֿאן צעהנט־ווייצען, זאנדערן פֿאם לעזעגעלר דעם צוויטען צעהנט. (ו) ווארויס ווירד ענטנאמען, דאס ווען איינער איין דאנקאפּפֿער גלאבט, ער גור פֿאן חולין ברינגען מוס, ווייל עס הייסט (דברים ט"ז ב.) „דוא זאלסט דאס פסח־אפּפֿער דעם עווינען דיינעם גאטטע שלאכטען, קליינ־פֿיה אדער רינדפֿיה". נון אבער קאן מאן אין פסח־אפּפֿער נור פֿאן שאאפֿען אדער צינגען ברינגען, ווארום איזט דינצונעפֿיגט: קליינפֿיה אדער רינדפֿיה? אום אלל'עס וואס פֿאן לעטצטערן דאורגעבראכט ווירד, דעם פסח אפּפֿער גלייך צו שטעלל'ען; זא ווי דאס פסח־אפּפֿער, דאס פּפֿליכטמעסיג געבראכט ווירד, נור פֿאן חולין צו ברינגען איזט, זא זאלל אללעם פּפֿליכטמעסיג נור פֿאן הולין געבראכט וועדרען; ווען דעמנאך יעמאנד גלאבט דאנק־אדער פֿרידענאפּפֿער צו ברינגען, זא מיסטען זיא, ווייל זיא פּפֿליכטמעסיג קאמטען, פֿאן חולין געבראכט וועדרען. טראנקאפּפֿער קעננען איבעראלל נור פֿאן הולין געבראכט וועדרען.

פ ר ק ח

כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד, בָּאִים מִן הָאָרֶץ וּמֵחוּצָה לָאָרֶץ, מִן הֶחָדָשׁ וּמִן

אללע געמיינדע אונד פריפֿאט־שפּייזאפּפֿער דירפֿען אויס אינלענדישען ארער אויסלענדישען ערציינגיסטען בעי־שטעהען, אונד קעננען נייע אדער אלטע פֿריכטע זיין, אויס־

חף ע"פ שכשם סוכה יכולים לפקריב הנקבי, תפי' תחר כמה ימים כין של יחיד כין של נכור: ולד. ספרים הודם משוכרת וולדה: תיכן טעוני. ברמשוכה אם נמנית לתחר פקרב' שניה, וכן שניה אם נמנית רמשוכה קודם הקרכתה והקריב רמשוכה: תמורתה. כגון מעומדת כעין ואומר זו תמורת זו (ה) עלי. פ"ל דכר שכאוכה וכל דכר שכאוכה חייב כח פלוני לקדר מן האולי': לקמה מן האולי'. דלקמה כגרר אתר תודה, דאכי אמר ברי עלי תודה מן האולי' מקריב אפילו כלאים ולא אמרי להדר תפי' כתוך כ"ד: יביא. אם ירצה וכ"ש אם יביא שניים מן האולין דשפיר עביד: ולא יביא. פלאים מקרי מ"ש: (ו) מה פסח כו'. דפסח מצרים לא כלא מן האולי' שעדיין לא היתה לאם שום תנופת מ"ש; ככל מקום. תפי' אמר ברי עלי מן שמעתי משום דכלילי אם, וכתיב ואכלת ושמחת לפיל"ם שם כה שמאם:

פרק ה ומח"ל. כמקוות קאמר, דאי כזכחים מיירי קום ליה למתני חזן מכאור ומעתר; מכמס ומזוקיקה.

הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבָּרִאשׁוֹן, וְהַשֵּׁנִי שֶׁבַּשֵּׁנִי, וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, שָׁוִין · הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַּשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, שָׁוִין · הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, אֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ · אַף הַמְּנָחוֹת הָיוּ בָּדִין שֶׁיִּטְעֲנוּ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, מָה אִם הַמְּנוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ לַאֲכִילָה, טְעוּנָה שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, הַמְּנָחוֹת, שֶׁהֵן לַאֲכִילָה, אֵינוּ דִין שֶׁיִּטְעֲנוּ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, תַּלְמוּד לוֹמַר זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, וְלֹא זָךְ כָּתִית לַמְּנָחוֹת: (ו) וּמַנַּיִן הָיוּ מְבִיאִין אֶת הַיַּיִן? קְרוֹתִים וַחֲטוּלִים לְפַעֲרָן אַלְפָּא לַיַּיִן · שְׁנֵיָה לָהֶן בֵּית רִמָּה וּבֵית לָבָן בָּהָר, וְכִפַּר סְגָנְיָא בַּבִּקְעָה · כָּל הָאַרְצוֹת הָיוּ כְשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִין · אֵין מְבִיאִין לֹא מִבֵּית הַוָּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשַּׁלְחִין, וְלֹא מִמַּה שֶּׁנִּזְרַע בֵּינֵיהֶן · וְאִם הֵבִיא כָּשֵׁר · אֵין מְבִיאִין אֶלְיוֹסְטָן, וְאִם הֵבִיא כָּשֵׁר · אֵין מְבִיאִין יָשָׁן, דִּבְרֵי רַבִּי, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין · אֵין מְבִיאִין לֹא מָתוֹק, וְלֹא מְעֻשָּׁן, וְלֹא מִבֻּשָּׁל, וְאִם הֵבִיא, פָּסוּל · אֵין מְבִיאִין מִן הַדָּלִיּוֹת, אֶלָּא מִן הָרַגְלִיּוֹת, וּמִן הַבָּרָמִים הָעֲבוּדִים: (ז) לֹא הָיוּ כוֹנְסִים אוֹרְזוֹ בַּחֲצָבִים גְּדוֹלִים, אֶלָּא בַּחֲבִיוֹת קְטַנּוֹת, וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַחֲבִיוֹת עַד

טע', דאס צוויטע איז דער צוויטען, אונד דאס ערשטע איז דער דריטטען, זינד אייגאנדער גלייך · דאס דריטטע איז דער צוויטען אונד דאס צוויטע איז דער דריטטען זינד אייגאנדער גלייך · דאס דריטטע איז דער דריטטען איז דער דריטטע דאס שלעכטעסטע· דיא שפייזאפפער העטטען אייגענטליך וואהל אויך קלארעס אליפען=ערהל ערפארדערן זאללען; דען וועו דער ארמלייכטער, וואס עס דאך ניכט גענעס= סען ווירד, קלארעס אליפענ=ערהל ערפארדערט, זא מיסטען עס פילכיידהר דיא שפייזאפפער, דיא דאך גע= געסטען וועדען! אללייז עס שטעהט: (שמות כ"ז כ·) „קלאר אונד פיין צום לייכטען," אבער ניכט: קלאר אונד פיין צו שפייזאפפערן · (ו) וואהער נאהם מאן גע= וועהנליך דען ווין? קרוים אונד חטולים ליפערן זוייטע ערשטער קוואליטעט · דאן פאלגט דער פאן בית רמה אונד בית לבן אויף דעם בערגע, אונד כפר סגנה אים טהאלע · פאן אללען געגענדען וואר דער ווין גע= אייגנעט, נור פאן יענען ארטען פפלעגטע מאן צו ברינגען · מאן ברינגט ניכט פאן דונג=פעלדע, ניכט פאן קינסטליך בע= וועסערטעם גארטענלאנדע אונד ניכט פאן מיט זאטלאנד פערמישטעם; וועו עס אבער געשעהען, איזט עס גילטיג· מאן ברינגט קיינען ווין פאן געוואנגענטען טרויבען[1]; אונד וועו עס געשעהען, איזט עס גילטיג · מאן ברינגט ניכט אל= טען ווין, זא לעהרט רבי, דיא געלעהרטען ערקלערען זאלכען פיר גאייגנעט · מאן ברינגט ניכט זיסען, ניכט געשוועפעלטען אונד ניכט גאקאכטען, אונד וועו עס גע= שהעהען, איזט עס פערוואהרפלייך · מאן ברינגט ניכט פאס ווין= שפאליער, זאנדערן נור פאן לינגענדען רעבען אונד פאן אונטערפלגטען ווין=גערטען · (ז) מאן זאממעלטע דען ווין ניכט אין גראסע צאבער, זאנדערן אין קלינע פעסער, אונד פילטע דיזע ניכט בים אן דען ראנד, דא=

למכות ולע למכורה אם יש לו מכה להכיח ויש לו מכיחים מליזה שירנה יכיח: (ו) ומכין · תע"פ שידוע שמיסודם היה מכיחין יין כמ"ש כאלו עוכרין לכפר מאלו מקומות היו היין המוכחר: וחטולי · שמות מקומות הן: אליוסטן · יין מתוק מאחת שהלו העכרים בשתם ושתם בלשון יון אליום וי"א שמכיחין העכרי' במקומר: יען · שעבר עליו י"כח ועבר אדמימותו: מתוק · מקחת ענמו: מעוש · כשהיו העכרים מריח היו מעשנין תוהן לו מבשלן למתקן, ל"ב שנחסיה ליין ריח רע מאחת הכלי והוא הנקרא מעושן, ל"ב שמעשנים החביות בשהן קדשים בגפרית וליין מתבשם בטעם וריח לכל הוא מזיק לאדם: הדליות · הגפנים המולות ע"ג כלונסאות: הרגליות · מגפנים השוכבות ע"ג קרקע כין רגלי כ"א: העבודים · שנעבדו כ"פ בשנה לעשות גומו· להשקותן וכשם שהיו מכיחין הסלת ובשמן ולין ממקומות ידועים, כך היו מכיחי' קרבנות פלוים

[1]) אליוסטין סייכט פאן ασπάλαθος, דער זאכטע לויסזעטצען, נעכילדעט·

מִן הַכְּבוּשִׁים, וְלֹא מִן הַשְּׁלוּקִין, וְאִם חֲבִיא, פָּסוּל: (ד) שְׁלֹשָׁה זֵיתִים, וּבָהֶן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים. הַזַּיִת הָרִאשׁוֹן, מְגָרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַזַּיִת, וְכוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַפָּל. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַפָּל, זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בַּקּוֹרָה, — ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּאֲבָנִים, — זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת. הַזַּיִת הַשֵּׁנִי, מְגָרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַגֶּגֶ, וְכוֹתֵשׁ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַפָּל — ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַפָּל, — ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, טָעַן בַּקּוֹרָה, — זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בָּאֲבָנִים, — זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת. עוֹמְנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת (נ"א בְּבֵית הַבַּד), עַד שֶׁיִּלָּקֶה, וּמַעֲלֵהוּ, וּמְנַגְּבוֹ בְּרֹאשׁ הַגֶּגֶ, וְכוֹתֵשׁ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַפָּל — ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַפָּל, — ר' יְהוּדָה, — זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בַּקּוֹרָה, — ר' יְהוּדָה בָּאֲבָנִים, — זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת: (ה) הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּרִאשׁוֹן, אֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ. הַשֵּׁנִי שֶׁבָּרִאשׁוֹן, וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשֵּׁנִי, שָׁוִין.

לעז וואַרעז, נישט פֿאַן איינגעווישטען אדער שטארק געקאַכטען, אונד וועז עס געשעהען, איזט עס פֿערוואַרפֿליך. (ד) עס גיבט דרייערליא אַלי־פֿען־לעזען, דערעז יעדע דרייערליא עהל ליפֿערט • דיא ערשטע זאַרטע וויערד צוועז אם ניפֿפֿעל דעס בוימעס נעפֿפֿליקט, אונד אין דען קארב — ר' יהודה זאגט; אַן דיא זייטען דעס קארבעס — נעדריקט׳) • דיס דאס ערשטע • דאַן פֿרעסט מאַן מיט דעם באלקען, — ר' יהודה זאגט: מיט שטיינען; — דיס איזט דאס צווייטע • דאַן מאהלט מאַן זיא אונד פֿרעסט זיא; דאס איזט דאס דריטטע • דאס ערשטע ווירד צום ארמליכטער, דיא אנדערן צו שפייזע־אפֿפֿערן נענאמטען • דיא צווייטע זאַרטע ווירד נאהע אם דאכע²) אבגעלעזען, אונד אין דען קארב — נאך ר' יהודה: אַן דיא זייטען דעס קארבעס — נעדריקט • דיס איזט דאס ערשטע • דאַן פֿרעסט מאַן מיט דעם באלקען, — נאך ר' יהודה: מיט שטיינען; — דיס איזט דאס צווייטע; דאַן מאהלט מאַן זיא אונד פֿרעסט זיא; דאס איזט דאס דריטטע • דאס ערשטע ווירד צום ארמליכטער נענאמטען, דיא אנדערן צו שפייזעאפֿפֿערן • דיא דריטטע זאַרטע ווירד איס קעלטער־הויזע צייננעטהאַן בים זיא שימליכט וועדרען • דאַן ברינגט מאַן זיא הערויף אונד לעסט זיא אויף דעם דאכע טראקנען, אונד דריקט זיא דאַן אין דען קארב, — נאך ר' יהודה אן דיא זייטען דעס קארבעס; — דאס איזט דאס ערשטע; דאַן פֿרעסט מאַן זיא מיט דעם באלקען — נאך ר' יהודה מיט שטיינען; — דאס איזט דאס צווייטע; דאַן וועדרען זיא נעמאהלען אונד ווידער נעפֿרעסט; דאס איזט דאס דריטטע • דאס ערשטע רינט פֿיר דען ארמליכטער, דיא אנדערן צו דען שפייזעאפֿפֿערן • (ג) דאס ערשטע דער ערשטען זאַרטע איזט דאס אללער־בעסטע, דאס צווייטע אין דער ערשטערן, אונד דאס ערשטע אין דער צווייטען זינד אייגאנדער גלייך; דאס דריטטע אין דער ערש־

מגרגרים ומלטח כאפי' כפסח היא, והרמב"ם הטהיק שמן של גרגרים שכשרו כמים: (ד) ג' זיתים. ג' פעמים מלקטים לת הזיתים: וכן • ככל פעם יש ג' מיני שמן: ברמזון • שמלקט פעם רמזון: מגרגיר • מלקט הגרגרים שהן כרוצ הזית והן מתכשלים תלה שהמה זורחת עליהן: לחוך הפל • ומסתכן ויוצא וכלי תחת הפל לקבל השמן: סביבות דופני הפל נותן הזיתים והשמן זב דרך הדפנות וכופל לשולי הפל ומשם מסתכן ויוצא ונמלח השמן מזוקק, שהפסולת כשאר מדובק בדופני הפל ואם יתכם כשולי הפל מתערב השמן בשמרים ונמלח השמן עכור: זה רמזון • כזה מלליו כלח שום טעימה: טעון • הזיתים שכפל: כלכנים • שהקורה ככדה ומוליכה לת השמרים: וטחן • הזיתים שתחת הקורה כרסיים וטעון לח"כ הקורה: למכורה • דכעינן שמן זית זך: כרחץ הגג • מלקט הגרגרים הסמוכים לגג שזיתין היו שמוכי לגג ולוהן מתכשלים כשני: ברמזון • שיצא קודם טעינה: עוטנו • מניחן כגומא כדי שיעפשו: שילקה • שיעפשו: כתוך הכית • כבית הכד: ומנגבו • שמתוך שהוא נכור כשקוט ג' ד' וה' ימים זב מתליו המוכל שהיו יפה ונריך לנגבו: (ה) שוי•

---

²) לין נעפעם דאַרוכטער כיימט דאס שהל לוין. ²) ד. ה. לין דער מיטטע דעם וויספעלם. וויל דיא כיימע לאפ דיכט מן דען הייזערן שטאַכדען, כעדיכט מאן זיך דיזער כעלייכטוכ.

צָדוֹק אוֹמֵר, שְׁנָתוֹת הָיוּ בָהֶן, עַד כָּאן לַפָּר, עַד כָּאן לָאַיִל, עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ. ר שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא הָיָה שָׁם הִין, וְכִי מֶה הָיָה הַהִין מְשַׁמֵּשׁ? אֶלָּא מִדָּה יְתֵרָה שֶׁל לוֹג וּמֶחֱצָה הָיְתָה (שָׁם), שֶׁבָּהּ הָיָה מוֹדֵד לְמִנְחַת כֹּהֵן גָּדוֹל, לוֹג וּמֶחֱצָה בַבֹּקֶר, וְלוֹג וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם: (נ) רְבִיעִית מֶה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת? רְבִיעִית מַיִם לַמְצוֹרָע, וּרְבִיעִית שֶׁמֶן לַנָּזִיר. חֲצִי לוֹג מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? חֲצִי לוֹג מַיִם לַסּוֹטָה, וַחֲצִי לוֹג שֶׁמֶן לַתּוֹדָה. וּבַלּוֹג הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת. אֲפִילוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, נוֹתֵן לָהּ שִׁשִּׁים לוֹג. ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֲפִילוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, אֵין לָהּ אֶלָּא לוֹגָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר לְמִנְחָה וְלוֹג שָׁמֶן. שִׁשָּׁה לַפָּר, אַרְבָּעָה לָאַיִל, שְׁלִשָּׁה לַכֶּבֶשׂ, שְׁלִשָּׁה וּמֶחֱצָה לַמְנוֹרָה, מֵחֲצִי לוֹג לְכָל נֵר: (ס) מְעָרְבִין נִסְכֵּי אֵילִים, בְּנִסְכֵּי פָרִים, נִסְכֵּי כְבָשִׂים בְּנִסְכֵּי כְבָשִׂים, שֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר, שֶׁל הַיּוֹם בְּשֶׁל אֶמֶשׁ, אֲבָל אֵין מְעָרְבִין נִסְכֵּי כְבָשִׂים, בְּנִסְכֵּי פָרִים וְאֵילִים, וְאִם בִּלְּלָן אֵלּוּ

עם ווארעז קערנעז אם הין, (אלס ציינען), זא וויט צום שטיער, זא וויט צום ווידער, זא וויט צום לאמפ. ר"ש זאגט: עס נואר קיין הין רא, ווצו העטטע צויי אין הין נעדיינט? זאנדערע זיין איבריגעס מצאם וואר רא, אין אונר זיין האלב־לוג, וואמיט מאן דאס שפייזאפפער דער דעם האדרעז פריסטערס אבמאס, $1\frac{1}{2}$ דעם מארגענס אונד $1\frac{1}{2}$ נאכמיטטאגס. (ג) וואצו דינטע דאס פירטעל? צום פירטעל וואסער פיר דאס אפפער דעם אויסוטציגען, אונר צום פירטעל עהל פיר דאס דעם נזיר. וואצו דאס חאלב־לוג? צום האלב־לוג וואסער פיר דיא אנגעקלאגטע עהע־ברעכערין, אונר צום האלב־לוג עהל ביים דאנקאפפער. מיט דעם לוג מאס מאן צו אללען שפייזאפפערן, זעלבסט צו אינעם שפייזאפפער פאן זעכציג צערהנטעלן נאכ מאן זעכציג לוג. ר"י זאגט: זאגנר אין שפייזאפפער פאן זעכציג צערהנטעלן האט נור אין לוג: דעז עס הייסט: (ויקרא י"ו כ"א) צום שפייזאפפער נעכסט דעם לוג עהל. פערנער זעכס ביים שטיער, פיער ביים ווידער, דרייא ביים לאמפ, דרייא אונר אין האלב צום ארמלייכטער, נעמליך אין האלב לוג פיר יעדע לאמפע. (ד) מאז קאן דיא טראנק־אפפער צו דען שפייזאפפערן בייא ווידערן, מיט דענען בייא שטיערן פערמענגען, דיא בייא לעכמערן מיט דענען בייא לעכמערן, דיא איינעס פריפאטען מיט דענען דער נע־מיינדע, דיא פאז הייטע מיט דענען פאן נעפטערן: אבער ניכט דיא בייא לעכמערן מיט דענען בייא שטיערן אדער ווידערן; וועז יעראך יערעס פיר זיך איינגעריהרט וואר,

וסיתן שכשליטית הסין ע"כ לגיל, וסיתן שכרכיטית סהין ע"כ לכבש; וכי כו'. של עולם לא נצרכו כמקדש למדת הין אלא בשעת סתשה כימי משה, ואותם שעת עדיין עומד וכיון דלדורות לא היה צריך ליגבז, ואידך ס"ל כיון דהוה הוה: והיכא. להשלים כז' מדות דסכי גמירי לכו דז' מדות של לח היו כמקדש ורמ"כ ל"ל דז"מ היו במקדש: (ג) למצורע. דכתיב וצוה וגו' על מים חיים שמשמעותו של פס כנפוי נרחם כהם, וצערו חכמים רכיעית הלוג; לנזיר. ללחם נזירות ולא היה ברכיעית קדוש להיות כ"ש משום רכיעית מים למצורע, דהא מין הוא שכל מעשה מצורע בשער נקבור ונלא בעזרה ולא משום לחם נזירות, דאין בלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח, אלא משני שכח לי' מודד לחכיתי כ"ג רכיעית שתן לכל אלא ולא תני במתני' בטעם משום חביתי כו' משום דרבי לא ידע הטעם עד אחר חבור המשנה, ר' חייא אמר לו הטעם כדאי' בגמ' דף פ"ת ע"כ, וכן החלי לוג לא היה קדוש משום מים לשוטה שהיה ג"כ בתוך בשער נקמור, וי"מ שהמים ככר בתקדשו בכייור ולא היה צריך לקדשם ואע"ג דכל בתקדש כפ"ם אין משתמין בכלי חול, דמגיס מלחת, שאני הכא דלא קרב לגבי מזבח ומשום שתן של תודה לא קדוש דכשחיטתו בתקדש, אלא שכו היה מודד חלי לוג שתן לכל כר של מעורה: שנה. בחלי סהין היה מודד שהיא ו' לוגין וכן כולן: לכל כר. שצריך שיהא בה שתהא דולקת מערב עד בוקר ושערו חכמים חלי לוג ללילי שבת כאורכו' וכן היה נותן בכל לילה: (ד) מערכי'. אפי' לכתחילה ויכות של נסכי' אם ככר סוכחר סלהן ושמכן של

מנחות פרק ח ט

פִּיהֶם, כְּדִי שֶׁיְּהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף. אֵינוֹ מֵבִיא לֹא מִפִּיהָ, מִפְּנֵי הַקְּמָחִין, וְלֹא מִשּׁוֹלֶיהָ, מִפְּנֵי הַשְּׁמָרִים, אֶלָּא מֵבִיא מִשְּׁלִישָׁהּ וּמֵאֶמְצָעָהּ. כֵּיצַד הוּא בּוֹרֵק? הַגּוֹבָר יוֹשֵׁב וְהַקְּנֶה בְּיָדוֹ, וָרָק אֶת הַגִּיר, וְהַקּוֹיִשׁ בַּקָּנֶה. ר' יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, יֵין שֶׁעָנָה בוֹ קְמָחִין, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר תְּמִימִים יִהְיוּ לָכֶם וּמִנְחָתָם, תְּמִימִים יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם:

סיס דער נערוך אויפשטייגען קענען • מאן ברינגט ניכט צונימשטעל־באר פאם שפונדע, וועגען דעם קאהמעס; צונד ניכט פאם אונטערסטען ראנדע, וועגען דער העפען, זאנדערן אוים דער מיטטע דעם מיטטלערן דריטטעלס • וויא אונטערזוכט מאן אירן? דער שאטצמייסטער זיטצט דאבייא מיט דעם ראהר אין דער האנד • זאבאלד דער ווין איינען שטראהל העפען ווירפט, שלעגט ער מיט דעם ראהר אן • ר' יוסי בר יהודה זאגט: ווין וועלכער קאהמיג געווארדען, ציזט פערוועדליך; דען עס הייסט: (במדבר כ"ח ל"א) „פעהלערלאז זאללען זיא אייך זיין צונד שפייזאפפער, פעהלערלאז זאללען זיא אייך זיין צונד איהרע טראנקאפפער" •

פ ר ק ט

שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ, הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, עִשָּׂרוֹן, וַחֲצִי עִשָּׂרוֹן. ר מֵאִיר אוֹמֵר, עִשָּׂרוֹן, עִשָּׂרוֹן, וַחֲצִי עִשָּׂרוֹן. עִשָּׂרוֹן מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? שֶׁבּוֹ הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת. לֹא הָיָה מוֹדֵד לֹא בְּשֶׁל שִׁלְשָׁה לַפָּר, וְלֹא בְּשֶׁל שְׁנַיִם לָאַיִל, אֶלָּא מוֹדְדָן עֶשְׂרוֹנוֹת. וַחֲצִי עִשָּׂרוֹן מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? שֶׁבּוֹ הָיָה מוֹדֵד חֲבִיתֵי כֹהֵן גָּדוֹל, מֶחֱצָה בַּבֹּקֶר, וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבָּיִם: (ב) שֶׁבַע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִין, וַחֲצִי הִין, שְׁלִישִׁית הַהִין, וּרְבִיעִית הַהִין, לוֹג, וַחֲצִי לוֹג, וּרְבִיעִית לוֹג. ר אֱלִיעֶזֶר בַּר

צוויי־א מאאסע פֿיר טראקקענע דינגע נאב עס איז הייליגטהומע, איין צעהנטעל אונד צוויי־דריטטעל צעהנטעל • ר"ם זאגט: צוויי־ערליי צעהנטעל[1], אונד צוויי האלב־צעהנטעל • דאס צעהנטעל דינגט צום מעסטען אללער שפייזאפפער • מאן מאס ניכט אין אייניגע מאאסע פֿאן $\frac{3}{10}$ צו אייניגע שטיער־אפפער אדער אייניגע פֿאן $\frac{2}{3}$ צו אייניגע ווידדראפפער, זאנדערן אימטער אין אייניצעל־נען צעהנטעלן • דאס האלבצעהנטעל דינגט צום אבמעסטען דער פֿאנענען־אפפער דעם האהען פריסטערס וואפֿאן איין האלב דעם מארגענס, אונד איין האלב דעם נאכמיטטאגס געאפפֿערט וואירד. (כ) זיבען מאאסע פֿיר פֿייכטע דינגע נאב עס איז הייליגטהומע, איין הין, איין הין, איין האלב־הין, איין דריטטעל־הין, איין פֿירטעל־הין, איין לוג, איין האלב־לוג, איין פֿירטעל־לוג • ר"צ זאגט:

ממוקח, כבשים מתכרזן, עגלים מזרזן, גחלות מהר המלך: (ו) גדולים • שהכלים הגדולי' פוגמים היין: כודף • כשהחביות מלאים יוצא הריח לחוץ: קתמים • כמין גרגרים דקים לבנים דומי' לקמח: ומאמצעה • ס"פ מאמצעה של שלש החמצני שמשם הכרזת בחמצע החביות: קנה • לחת שהדם שהיתה רגילה להיות כיד סגוכר: זרק • היין: סגיד • שמתמילים השמרים לצאת וכרחים כמין גיד בתוך היין כאמצע: הקיש • הסגוכר שהדם נקנס שלא יכנס בכלי שכו היין, ע"כ הקיש שרמז על מוצך היין מן החבית שיסתום הקבית ולא ירי' מהבר לו קתום לפי שהבור קשה ליין:

פרה ט עשרון עשרון • לחת שמודדים לותה גדום ולא היתה מחזקת כשביל גדוש אלא כשעור חברתי' כשהיא ממוקה: חביתי כ"ג • חביתו של כהן גדול כמדת עשרון השני שהיה במקדש עשרון שלש, ומוכרו בחצי עשרון שבמקדש ופושט מכל חצי עשרון שם חלות ומוסיף כלן כיחד, ופת"כ מחלק כל חלה לב' ומקריב י"ב חלקין בכקר ופותחן וי"ב חלקין בערב: (ב) הין • י"ב לוג: רש"י לא היה שם אלא הין בלבד, ושכתות שימנים ע"י מסמורת לו פגימות היה בחצי היין ע"כ לפר

---

*) ליין נעהייפטעם לוכד ליין נעשטריכענעם • ז. ד. קלממענטארע •

חוץ מן הַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֵׂר, וְהַפֶּסַח · וְהַחַטָּאת סוֹמֶךְ, וּמֵיא נְסָכִים, וּמְמִיר: (ח) הַכֹּל סוֹמְכִין, חוּץ מֵחַרֶשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, וְכוּתִי, וְנָכְרִי, וְהָעֶבֶד, וְהַשִּׁלַּיִם, וְהָאִשָּׁה · וְסְמִיכָה שְׁיָדִי מְצֻוֶּה · עַל הָרֹאשׁ בְּשְׁתֵּי יָדַיִם · וּבְמָקוֹם שֶׁסּוֹמְכִין, שׁוֹחֲטִין, וְחַבָּת לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה: (ט) הוֹמֶר בַּסְּמִיכָה מִבַּתְּנוּפָה, וּבַתְּנוּפָה מִבַּסְּמִיכָה, שֶׁאֶחָד מְנִיף לְכָל הַחֲבֵרִים, וְאֵין אֶחָד סוֹמֵךְ לְכָל הַחֲבֵרִים · וְחוֹמֶר בַּתְּנוּפָה, שֶׁהַתְּנוּפָה נוֹהֶגֶת בְּקָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד וּבְקָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, בַּחַיִּים וּבְשְׁחוּטִין, בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּסְּמִיכָה:

ויא עריטגענמורט, דער צערזנט, אונד דאס פסח־אפּפֿער · דער ערבע אייניגע אפּפֿערס פֿערריכטעט עבענפֿאללס דאס דאנדאוויפֿלענען אונד ברינגט דיא טראנקאפּפֿער ראצו; אונד אויך זיינע אומטוישונג איזט גילטיג · (ח) דאס דאנדאוויפֿלענען פֿערריכטעט יעדער, אניסגענאממען דער טויבשטוממע, בלעדזוניגע, מינדערירזרינע, בלינדע, גילט־ישראל, שקלאפֿע, בעפֿאלמעכטיגטע, אונד אין פֿרויענצימער · דאס דאנדאוויפֿלענען איזט אייניג ערנענצונג דעס געבאטעס · עס נעשיחט אויך דעס קאפּפֿע מיט בייזען העניזן · אם אָרטע וואו דאס האנדאוויפֿלענען נעשיחט, ווירד דאס טהיער נעשלאכטעט, דען דיס מוס אונמיטטעלבאר נאך דעם דאנדאוויפֿלענען נעשעהען · (ט) מאנפֿעס איזט שטרענגער ביים דאנדאוויפֿלענען אלס בייא דער ווענדונג, אונד אומנעקערט · אייניר קאן פֿיר אייניג נאנצע נעזעללשאפֿט דיא וועגדונג מאכען, אבער ניכט דאס האנדאויפֿלענען פֿערריכטען · דאנענען איזט שטרענגער בייא דער וועגדונג, דאס דיוז בייא פרימאט־אונד נעמיינדע־אפּפֿערן, בייא לעבענדיגען אונד נעשלאכטעטען, בייא לעבענרען דינגען אדער לעבלאזען שטאטט פֿינדעט, וואס מיט דעם דאנדאוויפֿלענען ניכט זא איזט ·

פ ר ק י

ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, הָעוֹמֶר הָיָה בָּא בַּשַּׁבָּת מִשֶּׁלֹשׁ סְאִין, וּבַחוֹל מֵחֲמֵשׁ · וְחָכָ"א אֶחָד בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד בַּחוֹל, מִשֶּׁלֹשׁ הָיָה בָּא · ר' חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, בַּשַּׁבָּת, הָיָה נִקְצָר בְּיָחִיד, וּבְמַגָּל אֶחָד, וּבְקוֹפָה אַחַת · וּבַחוֹל, בִּשְׁלֹשָׁה וּבִשְׁלֹשָׁה קוֹפוֹת, וּבְשֶׁלֹשׁ מַגָּלוֹת · וְחָכָ"א אֶחָד

ר' ישמעאל זאגט: דיא פֿפֿלילמגארבע וואורדע וועז דער טאג איין שבת ווער, אוים פֿינף סאה, וועז איין וואָלענטאג, אוים דרייא סאה געבראכט · דיא געלעהרטען זאגען: שבת אדער וואפֿענטאג איממער נור אוים דרייא סאה · ר' חנינא, פֿארשטעהער דער פריסטער, זאגט: ווער עס שבת, זא וואהר זיא פֿאן אייניגם געשניטטען, צונד צוואר מיט אייניר זענזע, צונד אין אייניגן קאסטען; אז וואלענטאגען, פֿאן דריין, אין דרייא קאסטען, מיט דרייא זענזע ·

שבמקרא וג' מזקני כ"ד היו סומכי' עליו: סמיכה · בכמה דעות הין סעון סמיכה: והיורש · לס סתנדב מכיו עולה ושלמים ותע כמו סומך עליו ומכיח כאכו כשירש מלכיו: וממיר · לס המירו בכהמה מחרת חלס עליה קדושה ג"כ: (ח) שוטה מנוס · כל מ' לס עשתה שיורים מנוה שלח עשתה מעלה עליו כו' שלח עשה מנוס מן המוכחר ומ"ת כפר: כמקום כו' · עשס סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך בעזרה: והכף · פוח טעם למה שלמרו במקום שסומכי' כו' לפי שהכף לסמיכה שחישה: (ט) סחבריס · שנתחברו להתנדב קרבן ג' ג' מכיח ע"י כולס דכולס יחד הין יכולי' להניף דהוה מניף בין ידו של זה לקרבן ובזה יחזר זה ג"ל דסתיב להניף חותו תנופה תמיכה ג' ג"ר הפל בסמיכה לסמוך והדר לסמוך וכאן מחכיח ידו תחת יד הבעלים ומכיח לה כוי יד בעלים תניפה דשיקר תנופה בבעלי', וי"מ סבעלים לוחזי' סכלי כאוגבו והכהן בשוליו מלמטה: שיחיד · חוזה ושוק: פבור · פבני עזרה: חייב · בכמה: שחין כו · לחמי תודה וכיר:

פרק · בשבת · כשהל י"ו בניסן בשבת העומר דוחה לח השבת והיה כח מג' סחין שהיו קוברי' ג"ם שעורין: וכחול · לס חל י"ו ניסן בחול הי' קוברי' חותו ס"ם דסכר ר"י עזרון מוכחר כלח טרחת לחתו מס"ם וכטרחת שמכניס לחוהו ברכה לחתי מג"ם, הלכך בחול מייתינן מס"ם שבך משוכח הדבר להוציח מכל סחה מעט קלת דק וכשבת מוטב שיהיה

בִּפְנֵי עַצְמָן, וְאֵלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן, וְנִתְעָרְבוּ, כְּשֵׁרִין. אִם עַד שֶׁלֹּא נָלַל, פָּסוּל. הַכֹּבֶשׁ הַבָּא עִם הָעוֹמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ לִפְנִים, לֹא הָיוּ נַסָּכָיו כִּפְנִים: (א) כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הָיוּ נִגְדָּשׁוֹת, חוּץ מִשֶּׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה גָּדְשָׁהּ לְתוֹכָהּ. מִדּוֹת הַלַּח בְּרוּצֵיהֶן קֹדֶשׁ, וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ בְּרוּצֵיהֶן חוֹל. רִבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִדּוֹת הַלַּח קֹדֶשׁ, לְפִיכָךְ בְּרוּצֵיהֶן קֹדֶשׁ, וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ חוֹל, לְפִיכָךְ בְּרוּצֵיהֶן חוֹל. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא מִשּׁוּם זֶה, אֶלָּא שֶׁהַלַּח נֶעֱבָר (נ"א נֶעֱקָר), וְהַיָּבֵשׁ אֵינוֹ נֶעֱבָר: (ב) כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד טְעוּנִין נְסָכִים, חוּץ מִן הַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֵׂר, וְהַפֶּסַח, וְהַחַטָּאת, וְהָאָשָׁם, אֶלָּא שֶׁהַחַטָּאת שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ טְעוּנִין נְסָכִים: (ג) כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר אֵין בָּהֶם סְמִיכָה, חוּץ מִן הַכֶּבֶשׂ הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְשָׂעִיר הַמְשֻׁתַּלֵּחַ. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף שְׂעִירֵי ע"א. כָּל קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד טְעוּנִין סְמִיכָה,

אזוי זיא נערישקייט אזוי אינאנדער, זא זיי גילטיג. נעשאלט עס פאר רעם אייגרידערען, ווען זיא פאר זויער־ליך. בייא דעם צוי פאליכט־נארבע צו אפערירן לאמען, איבר צוואר ראס שפיזאפער דאפעלט, אבער ניכט דאס טראנקאפער. (ס) אללע מאסע אים דיי לינטהומע וואורדן נעהייבט נעמעסטן, אויסגענאמען דאס רעם האלזען פריסטערס, דאס רען איבערשוי שאן זיך פאסטע. דאס איבערמאאס רער פייכטען מאסע וואר דיילינג, אזוי דאס רער טראקקענען ניכט־היילינ. ר"ע זאגט דיא פייכטען מאסע זיי אזוי דיילינג, אלזא אויך אידער איבערמאאס הייליג; דיא טראקקענע אבער ניכט־היילינ, דאלזער אויך אידער איבערמאאס ניכט־היילינ. ר' יוסי זאגט: ניכט דעסווענען, זאנדערן, ווייל דאס פייכטע זיך דורכדרינגט, דאס טראקקענע אבער זיך ניכט דורכדרינגט. (ו) אללע נעמיינדע אונד פריפאס אפער ערפארדערן טראנקאפער, אויסגענאמען דיא ערשטע נעבורט, רער פיר־צעהנט, דאס פסח אפער, דאס וינדאפער אונד דאס שולדאפער, נור דאס דאס זיי־נ אתד שולד־אפער דעס אויסזעטצונגען טראנקאפער ערפארדערן. (ז) אללע נעמיינדע־אפער ערפארדען ניכט האנדאפלע־גונג, אויסגענאמען רער פיר געבאטענער־ללע־נדע נעמיינדע קאמענדע שטיער, אתד רער אויסצוי־דענדע בא"ק. ר"ש זאגט: אויך דיא בעקע וועגען נעטצענדינסטעס. אללע פריפאס אפער ערפארדערן דאנדאפלענדג, אויסגענאמען

פרים וחלים כמצותן דליכא למיחש דילמא לחי ליערוכי סלתן ושמנן, ג"כ שכבר כתערבו, וי"מ מנחת נסכי פר כמנחת נסכי חיל שבלילתן שוה; בשל חמם. מס שכיח חמם זבחו כלח נסכי' ומביח סיוס זבח ג' מביח עמו כ' נסכים ג' בשבילו וג' בשביל של חמם מס הקרבנות שווין; מבל מין. מפי' כתערב סלתן במנחת פר ואיל כ' לוגין לעשרון בולעת ממחת כבשים שבן ג' לוגי' לעשרון ומנחת של בבש מקרב ושל פר ואיל יתירה; שלח בלל. כתערבו: (ה) כל המדות. מהכי' ר"מ דר"ש היא דתמר כ' עשרונות ג' גדוש ושע"ג דלדידיה לא היה אלא חד גדוש ומחי כל המדות, ס"ק כל המדידות; בירושלים. גודלן דלא נמי מיכא גודם פורתא, וי"ג בירוך לשון ריבוי שיעור ויורד למוך; קודם. דסבר הלי תכא מדוב הלא במשהו מבפנים ומשהו הלבך שפת הבלי מקדשן לבירושלים, ומדת היבש מבפנים לבד במשהו ורש"י דמדת הלא במשהו מבפנים ומבחוץ ומדת היבש לא במשהו בלל ומיהו מה שמודדי' בהן קדוש קדושת הפה, ור"ת לחידי ומידי במשהו מבפנים לבד והבא ס"ת מהו' דלא בעבר בשמוש יפי' עליו בעבר ובבלל והתחתון שבבר קדשו שול' למעל' ובעש' בירוך וי"ג נעקר שבבירושלים בהבסו בבלי ובתקדשו ובעקרו ממט' למעל' והיבש לא בהבסו לתוך הבלי אלא בתקדשו: (ו) בל בו'. שבן זבח לאפוקי שוף שאינו זבח: חוץ בו'. דבתיב לפלא בדר או בדבה, בדר ובדבה טעון בסיס יצאו אלו שבן בסיס חובה, ושולת רחים ושלמי חגיגה הע"ג דבתי' חובה לפי שמחמת קרבן בחים טעונות בסיכים, דבתיב במועדיכם בל הבא במועדי' טעון בסיכים ושעירי חטאת בחים חובה לרבל אין טעונין בסיכים דבתיב וכי תעשה בן בקר, בן בקר בבלל ועשיתם אשה היה, ולמה יצא, להקיש מה בן בקר מיוחד שבא בבדר ובדבה יש ביוצא בהן בדבה, יצא שעירי חטאת שאין ביוצא בהן בדבה: שגורה. שאין בחים על חטא בשאר חטאת; (ז) בל המצות. ר' מבל המצות וזהו פר העלם דבר של צבור

הֻבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה, הָיוּ מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר, כְּדֵי לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת קָלִי. דִּבְרֵי מֵאִיר. וַחֲכָ"א בְּקָנִים וּבְקַלָּחוֹת חוֹבְטִים אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמַעֵךְ, נְתָנוּהוּ לָאֲבוּב, וְאֲבוּב הָיָה מָנָקָב, כְּדֵי שֶׁהָא הָאוּר שׁוֹלֵט בְּכֻלּוֹ. שְׁטָחוּהוּ בָּעֲזָרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, נְתָנוּהוּ בְּרֶחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וְהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ עִשָּׂרוֹן, שֶׁהוּא מְנָפָּה מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נְפָה, וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בַּחַלָּה, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. ר' עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת. בָּא לוֹ לָעִשָּׂרוֹן, וְנָתַן שַׁמְנוֹ וּלְבוֹנָתוֹ, יָצָק, וְבָלַל, הֵנִיף, וְהִגִּישׁ, וְקָמַץ, וְהִקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים: (ה) מִשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר, יוֹצְאִין וּמוֹשְׁכִין שׁוֹק יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוּא מָקֹם קָמַח וְקָלִי, שֶׁלֹּא בִרְצוֹן חֲכָמִים. דִּבְרֵי מֵאִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּרְצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂים. מִשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר, הֻתַּר הֶחָדָשׁ מִיָּד, וְהָרְחוֹקִים מְתָרִים מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַהֲלָן. מִשֶּׁהָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן

פראבטע עס אין דען טעמפעלפארהאף, אונד זענטע עס אן פייער, אום דאס געבאט, זאנגען צו ברינגען, צו ערפילען: זא לעהרט ר"מ. דיא נעלעהרטען זאגען: מען שלוג ערשט דאס אויף טיט דאהר אונד קרוים שטענגעלן, דאמיט דיא קערנער ניכט צערריבן ווערדען, דען טהאט מאן דיזע אויף אייגען רעכסט, וועלכער דורכלעכערט ווארד, דאמיט דאס פייער אללע קערנער ערגרייפען. דיזעס בערייטעט מאן זיא אים פארהאפען אוים, זא דאס דער ווינד דאריבער פוהר, מאהלטע זיא אין אייגער גרויפענמיהלע, אונד צאג אין צעהנטעל מעהל הערוים, וועלכעס דורך דרייצעהן זיבע געזיבט ווארד, אונד דער רעסט ווארד אוים= גענעלזעט אונד קאננטע פאן יעדעם גענעסטען וועדרען. עס איזט חלה= פפליכטיג, אבער פרייא פאן צעהנט. ר"ע זאגט: חלה= אונד צעהנט= פפליכטיג. דאן קאממט דער פריסטער אנם צעהנטעל= מאהל, נאכדעם ער צופאר דאס עהל אונד דען ווייהרוים דאצו הינינגעטהאן, גיסט ער אויף, מענגט, וועגדעט, ברינגט העראן, ניממט דיא האנדפאלל הערוים, אונד לעסט זיא אין רויך אויפגעהען, אונד דער איבערדעסט ווירד פאן דען פריסטערן גענעסטען. (ס) זאבאלר דיא פפליכטגארבע דארגעבראכט איזט, פינדעט מאן אויף דעם מארקטע צו ירושלים שאן מעהל אונד זאנגען אללגעמיין פייל, וואס דיא געלעהרטען ניכט בילליגטען. זא זאגט ר"מ. ר' יהודה זאגט: מאן טהאט עס מיט אידערער צושטיממונג. זא ווייא דיא פפליכטגארבע דארגעבראכט ווארד, ווער דיא היירינג פרוכט זאגליך עריוויכט, אונד דען ענטפערנס ווהנענדען פאן מיטטאג אן, זייט דער צערשטערונג דעס טעמפעלם האט די"ב פער=

ויכלו מעכור ליהן ממכרת הפסח ומדתלה סיהר חדש בעפרת הפסח הדבר כרור שמכרת הפסח הוא למחיר ול"ת שאומו הפסח תירע בשב' כמו שדמו הטפשים ליוך קלה סיהר מבילת קדש במקרה ולא בעיקר, וקוליים סע"מ בלילה ולא ביום דכתיב ושחטוהו וגו' שבע שבתות תמימות ול"ת להיות תימות ול"ת מתחיל למנות מתחלת לילה, ושרי הוא לומ' מסחל קרוש בקמה בהל לקפיר, מלמד שהקטירה בלילה היא: (ר) בחור. כעודו בשכלין: בקנים. בתחלה מוכטי' בקני' לפי יבקליהו' של כרוב ולא כדרך תבוה' יכשה כמו שלא יתמעך ול"ת כותבי' לתכוב לקייס כו מצות קלי דמין בקרא קלי מלא ע"י דבר אחר דסייכו ע"י כלי דכתיב בהוש"ע או תרבן מבוקב כשולין, שמוכרי קליות קולין כו: גרוסות. שתין טוחנות דק מלא עבה, שאם יטחנו יפה יעברו בסוכי' בשבה עם הסולת וגרוסות לשון גריסי' של פול וע"ש כך בקרא= גרם כרתב': בחלה. דחיוב חלה כייכו גלגול ובגלגול עשה זה כיד הדיוט לאחר שנפדה: ופטור. רמרומו ביד הקדש: ר"ע כו'. לפי שלא בחנו עושות הקדש חלא לצריך להם עשרון ח' לבד הלכך לאו מירוש הקדש הוא ובשאר בפדה לר"ע ליח לית ח"כ שלא יאמרו הקדש יוצא בלא כלום: כא לו. כיוס ט"ז: ונתן. תחלה שמנו ולבונתו בכלי ואח"כ נותן הסולת ואח"כ כוהן עליה שמן וכולה ואח"כ לשה במים ואפה ופותה ויוצק עליה שמן: וקמץ. לאחר שכורר כל הלבונה לגד ח': (ה) שלא כרצון. דוא שבבר הוא קמח ודחי נקבר קודם העומר, וגזרו שמא יאכלו מן החדש קודם שיקריבו השומר, זקשירה עצמה אפשר בבית השלחי ח"כ ע"י קטוף: דר"מ. ובבדיקת קמח פליגי חכמי' אחרי' ומשמא ר"מ הוא בר פלוגתי', דר"מ סבר יבדוק בתוך המועד ולא קייסיכן שמא יאכל, שאני התם דכל עצמו הוא מוזר לשרוף לא לאכול מייסיכן ורי"ם דלא בזוח שמא יאכל כשקוצ' דאדם כדיל מכי' ומעז לא כדיל מיניה: ורחוקי. שמיכן יודעי' אם עדיין קרב העומר: מקנות היום=

בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד בַּחוֹל, בְּשִׁלְשָׁה, וּבְשִׁלֹּשׁ קוּפּוֹת, וּבְשִׁלֹּשׁ מַגָּלוֹת: (ג) מִצְוַת הָעוֹמֶר לָבֹא מִן הַקָּרוֹב. לֹא בִכֵּר הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, מְבִיאִים אוֹתוֹ מִכָּל מָקוֹם. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא מִגְּנוֹת צְרִיפִין, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבְּקִעַת עֵין סוֹבַר: (ד) בַּיּוֹצֵר הָיוּ עוֹשִׂים? שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִים מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ כְּרֵיכוֹת בַּמַּחֲבָר לְקַרְקַע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לְקָצוֹר. וְכָל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לָשָׁם, מִתְכַּנְּסוֹת לָשָׁם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקָּצֵר בְּעֶסֶק גָּדוֹל. כֵּינַיִן שֶׁחֲשֵׁכָה, אוֹמֵר לָהֶם, בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִים, הֵן. בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִים, הֵן. מַגָּלוֹ? אוֹמְרִים, הֵן. מַגָּל זוֹ? אוֹמְרִים, הֵן. קוּפָּה זוֹ? אוֹמְדִים, הֵן. קוּפָּה זוֹ? אוֹמְרִין, הֵן. בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר לָהֶם, שַׁבָּת זוֹ? אוֹמְרִים, הֵן. שַׁבָּת זוֹ? אוֹמְרִים, הֵן. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, קְצוֹר. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, קְצוֹר. שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, הֵן הֵן הֵן. כָּל כַּךְ לָמָּה? מִפְּנֵי הַבַּיְתוֹסִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים, אֵין קְצִירַת הָעוֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב: (ה) קְצָרוּהוּ, וְנָתְנוּהוּ בְּקוּפּוֹת, וְנָתְנוּהוּ

דיא נעלעדטען ואגען: שבת אדער זואגענאנט, איבטער פאן דרייען, אין דרייא קאסטען אונד כויט דרייא זענוען. (ג) דיא פפליכטאדבע וואהר נעהעטצליך אוים דער נעהע גערעכט. וואר אבער נאהע, אן ירושלים נאך ניבטם רייף, זא קאננטע מאן דיא וואהר עם זייא ברינגען. איינמאל קאם זיא אוים גנות צריפין, אונד דיא צווייא ברעטע אוים דעם טראלע עין סובר. (ד) וויא פערפוהר מאן? דיא נעריבטם־בעטען ניגגען אם מאנע פאר דעם פעסטע אזוים, אונד באנדען דיא אם בעדען האפטענדע, עהרען צוואממען, דאמיט זיא לייבט געשניטטען ווערדען קענגטען. דיא בעוואהנער דער נאהען שטעדטע זאמטעלטען זיך אם פעסטאנע דאהין, דאמיט דאם אבשניידען אונטער גראסעם נעריישׁ נעשעהע: זא ווירד עס פינסטער ווירד, רופט יעדער דער שניטטער: איזט דיא זאנגע אונטערגעגאנגען? זיא אנטוואהרטען: יא! דען פראגט יענער: איזט דיס דיא זענזע? זיא אנטוואהרטען: יא! איזט דיס דער קאסטען? זיא אנטוואהרטען: יא! איזט געראדע שבת, זא פראגען זיא: איזט הייט שבת? זיא אנטוואהרטען: יא! זאלל איך שניידען? זיא אנטוואהרטען: שניידע! אונד זא ווירד דרייאמאל איבער יערעם נעפראגט, אונד יעדעסמאל יא! גענטוואהרטעט. וואצו אללעס דיס? ווענען דער בייתוסים, וועלבע לייגנעטען, דאס דאס אבשניידען דער פפליכטגארבע צום אויסגאנג דעם פעסטעם גענאטען זייא[1]) (ה) מאן שניטט אב, לענגט עם אין דיא קאסטען,

---

כמלאכת ע' שמרוך פעמים הרבה וזל ירבה בקצירה וברירה וטחיכה ורקידה כשני סלין ויתר: כג. כ"ע לפרסם הדבר שקצירת העומר במועלי ט"ו בניסן ולא כדברי הצדוקים שאומרים שבעומר כת דוקא כל כשבת וי"ח, ושעם למהר לגמור המעשה שלא יתעכבו שם הבאים לרחות, מ"כ כדי שיהיה להם זמן לעשות כל המלאכות הצריכה עד שיהיה רחוי להקריבה: (ב) בעומר. ל"ד וה"ה שתי הלחם דתלה"ם למתי כ"מ מביא המעשה שבאו כ' לחם מבקעת עין סובר: הקרוב. לירושלים משום כרמל שהבא התבואה רבה ומהלכת כיד ולפי שהיתי מרחוק בקיבי לה זיקוק ומתקשה כדרך מ"ב לפי שהין מעכירים על המנות: לא ביכר. לא בשלה כל צרכה: מגנות צריפין. רחוק מירושלים הרבה מפני שהחריבו הגייסות כל תבואות שבגיבות ירושלים: (ג) כריכות. קושרים רחבי שבולים מלא חגרוף: מתכנסות. כשקוברים במועלי י"ט: עסק. קול המונה גדולה שיכירו הצדוקים: חומר. כל ע' מהג' קוברים חומר להעומדים עליו: מגל זה. כלומר תקצור כמגל זה: קופה זו. תכניס התבואה לקופה זו: שבת זו. תקצור כשבת זו: כמועלי י"ט. אלא כמועלי שבת מדכתיב ממחרת השבת ומסורת בידינו דהאי ממחרת כשב' הייגו ממחר' י"ט רחמון על פסח, בין שחל בחול בין שחל בשבת, וכן מניגו כיוסוף

---

[1]) זיא זאגטן מטחרת השבת בעציטע זיך נור מוף שבת.

שְׁלֹא הֵבִיאָה שָׁלִישׁ • ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף אִם הֵבִיאָה שָׁלִישׁ: (ט) קוֹצְרִין מִפְּנֵי הַנִּטִּיעוֹת, מִפְּנֵי בֵּית הָאֵבֶל, מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ • לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן כְּרִיכוֹת, אֲבָל מַנִּיחָן צְבָתִים• מִצְוַת הָעוֹמֶר לָבֹא מִן הַקָּמָה, לֹא מָצָא, יָבִיא מִן הָעֲמָרִים • מִצְוָתוֹ לָבֹא מִן הַלַּח, לֹא מָצָא, יָבִיא מִן הַיָּבֵשׁ • מִצְוָתוֹ לְקָצוֹר בַּלַּיְלָה, נִקְצַר בַּיּוֹם, כָּשֵׁר • וְדוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת:

מאן בעריסט אלס נאך איין דריטטעל צור רייפ פּעהלטע, אנגעפּאנגען דאטטע • ר״ש זאגט: מאן קאן אויך, ווען שאן דאס לעטצטע דריטטעל איינגעטרעטען איזט, פּיר דאס פּיר אבשניידען אונד דאספעלבע דאמיט פּיטטערן• (ט) מאן דארף פּערנער שניידען, צום נוטצען דער נאהען פּלאנצונגען, אדער אום פלאץ פּיר טרויער־געבריכּע צו ערד־אנגען, אדער אום דאס שטוריום ניכט צו שטערען• מאן מאכּע דיוע ניכט אין געבונדענען גארבען, זאנדערן לאססע זיא אין קליינען בינדעלן ליגען• — דיא פּפליכּטגארבע מוס געוועטצליך פּאן שטעהענדעם געטרייד געבראכט ווערדען; פּינדעט מאן קיין זאלכּעס, זא קאן מאן עס פּאן דאפּען נעהמען• זיא זאלל פּאן גרינעס קארן געבראכט ווערדען; פּינדעט מאן קיין זאלכּעס, זא קאן מאן טראקקענעס נעהמען• זיא זאלל בייא נאכּט געשניטטען ווערדען; געשארפּ עס אם טאגע, זא איזט עס גילטיג• זיא פּער־דרעננט דאס שבת־געוועטץ•

פ ר ק יא

שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נְלוּשׁוֹת אֶחָד אֶחָד, וְנֶאֱפוֹת אֶחָד אֶחָד • לֶחֶם הַפָּנִים נָלוּשׁ אֶחָד אֶחָד, וְנֶאֱפָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּבַטְּפוּס הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָן • וּכְשֶׁהוּא דָן, נוֹתְנָן בַּטְּפוּס, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ: (כ) אֶחָד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאֶחָד לֶחֶם הַפָּנִים, לִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן בַּחוּץ, וַאֲפִיָּתָן בְּפָנִים, וְאֵינָן דוֹחוֹת אֶת הַשַּׁבָּת • ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּפָנִים • ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הֲוֵי רָגִיל לוֹמַר,

דיא צוויא בראטע וועדען איינצעלן געקנעטעט אונד איינצעלן געבאקקען; דיא שויבראטע איינצעלן געקנעטעט, אונד צו יע צוויא געבאקקען • מאן מאכּטע זיא אין איינער פּאָרם, אונד טהאט זיא נאכּהער ביים הערויסנעהמען צוים דעם אָפּען אין איינע פּאָרם, דאמיט זיא ניכט בעשעדיגט ווערדען• (כ) זא וואהל בייא דען צוויא בראָטען אלס בייא דען שויבראטען געשיהט דאס קנעטען אונד צוריכּטטען אויסערהאלב, אונד דאס באקקען איננערהאלב • דאס שבת געוועטץ פּערדרענגען זיא ניכט • ר׳ יהודה זאגט: אל־לעס מוס איננערהאלב געשעהען • ר״ש זאגט: עס גילט

מפני שנכשדי׳ מהר לא גזרו רבנן וכוד שחין מוכיחי׳ עומר מפס : לא גודמי׳ • דכמה דלפטר לעצוויי׳ מעכונן : יריטו • כית השלקים הוו להו ' קונר • קוד׳ לעומר לעתת ומתכיל לנכמתו ומע״ג דכל מקו׳ שכ׳ לא תאכלו לא מיקור כנלה כמעמע, שחני הכי דכתיב קציר כו״ שלכם יהיה : שלים • שלים מחרון של גמר כשולה, קונר לא לאחר שסכיאס שלים ; לא יקצור • דכל לעתת לאו קנורס הוא : (ט) קונרים • קודם לעומר : הנטיעות • שלא יפסידו לפי שאותם תכואם תיכף רחוי׳ לעומר ממקום שאי אתם מכיאי עומר אתם קונר פ״ע משום כלאים שנעשים מדם זורע תבואם ולאחר זמן עולות עם נטיעות כיציאס וצריך לקצור סזרעים משום כלאים : כאבל • שאין להס מקום פנוי ליטב לנהוך כרכס רחכה: כ׳ המדרש • שאין מקום להלמידים ליטב דדוקא קציר רשות אסור ולא קציר מצוה ; כריכות • אלומי׳ קטורות נכהים בגודות בלא קשר, פ״א כריכות אלומות גדולות, צבתים אגודות קטנות ; הקמה • שיהיה קונר כיום : כקנר כיום • כר׳ דס״ל הכי ופס״כ דמגילה כרא בר״ס דס״ל דכר שאלותו בלילה כשר כל הלילה ולא כיום ; ודוחה • להקריכה אכל לקצירה לא, דהא בקנר כיום כשר ויכול לקנרס מע״ס :

פרק יא בילושת • דכתיב בחלה הא׳ מלמד שנילוסת ג׳ ג׳ ; כ׳ כ׳ • דכתיב ושמת אותם שיהם רחשונה דהיינו בהנר אחת בלשון אותם דהיינו כ׳ והיה י״ל ושמתם, י״ל אותם, אותם אתה נותן כ׳ כ׳, ולא כ׳ הלאה כ׳ : דפוס • פורמא

בֶּן זַכַּאי, שֶׁהֲא יוֹם הַנָּף כֻּלּוֹ אָסוּר. אָמַר ר' יְהוּדָה, וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. מִפְּנֵי מָה הֶחְזִיקוּ מְתָרִים מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן? מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִין, שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִתְעַצְּלִים בּוֹ: (ו) הָעוֹמֶר הָיָה מַתִּיר בַּמִּדְבָּר, וְשָׁתֵי הַלֶּחֶם בַּמִּקְדָּשׁ. אֵין מְבִיאִין מִנָּחוֹת, וּבְכוּרִים, וּמִנְחַת בְּהֵמָה, קוֹדֶם לָעוֹמֶר, וְאִם הֵבִיא, פָּסוּל. קוֹדֶם לְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא יָבִיא, וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר: (ז) הַחִטִּים, וְהַשְּׂעוֹרִים, וְהַכּוּסְמִים, וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל, וְהַשִּׁיפוֹן, חַיָּבִין בַּחַלָּה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וַאֲסוּרִין בְּחָדָשׁ מִלִּפְנֵי הַפֶּסַח, וּמִלְּקַצּוֹר מִלִּפְנֵי הָעוֹמֶר, וְאִם הִשְׁרִישׁוּ קוֹדֶם לָעוֹמֶר, הָעוֹמֶר מַתִּירָן, וְאִם לָאו, אֲסוּרִים עַד שֶׁיָּבֹא עוֹמֶר הַבָּא: (ח) קוֹצְרִים בֵּית הַשַּׁלְחִים שֶׁבַּעֲמָקִים, אֲבָל לֹא גּוֹדְשִׁין. אֲנָשִׁי יְרִיחוֹ קוֹצְרִין בִּרְצוֹן חַכְמִים, וְגוֹדְשִׁין שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים, וְלֹא מִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. קוֹצֵר לְשַׁחַת, וּמַאֲכִיל לַבְּהֵמָה. אָמַר ר' יְהוּדָה, אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁהַתְּחִיל עַד

ארונעט, דאס תענועלבען טאג עס וועגצלעך פערבאטען זייא. ר' יהודה לעהרטע: עס איז נעוועטצלעך דענועלבען טאג פערבאטען, דען עס הייסט: (ויקרא כ"ג י"ר) ביס צו דיזעם זועלביגען טאגע. וועסהאלב נעשטאטטעט מאן עס דען ענט־פערנטערן פאן מיטטאגע אן? וויל מאן וויס ראס ראס האהע נעריכט ניכט דיא נעוועטצאיבונג פערצענערן ווירדע. (ו) דיא פפליכטגארבע מאכטע איבעראלל אויסערהאלב (דען גענוס דער היירינג פרוכט) עולויבט, אבער צו אפפערן איס טעמפעל ערשט דיא צוויא ברויטע. מאן דארף קיינע שפייזע־אפפער, ערשטלינגע, שפייזאפפער צו פיה־אפפערן (פאר דער נייען פרוכט) פאר דער פפליכטגארבע ברינגען, אונד ווען עס נעשעהען, איזט עס צוויך פערוועדפליך; ניכט פאר דען צוויא בראטען; אבער ווען עס נעשעהע, איזט עס נעצווינ־נעט. (ז) ווייצען, נערשטע, שפעלט, האפער, ראגגען, זינד תלה־פפליכטיג, אונד ווערדן דיא גלייכארטינגן דאס רונטער צוואמענגערעכנעט; דיא זינד היירינ פאר פסח אונערלויבט, אונד דירפען פאר דער פפליכטגארבע ניכט נעשענקטען ווערדן; ווען דיא פאר דער פפליכט־ארבע בע־רייטס ווארעאל נעשלאגען האטטען, זא מאכט דיזע זיא ערלויבט; ווא אבער ניכט זא בלייבען זיא אונערלויבט ביס צור פפליכט־גארבע דעס קאמענדען יאר־רעס. (ח) מאן דארף צוואר אוף קינסטליך בעוועסערטעם נארטענלאנדע אין טר־עלערן שניידען, אבער קיינע נארבענהופפען צוף־שטעללען. דיא בעוואר־נער יריחו'ס שניטטען מיט צוף־שטיממונג דער נעלעהרטען; אונד ערריכטעטען הויפען אהנע איררע צושטיממונג, דאך ווהרטע מאן עס איהנען ניכט. מאן דארף צום פירפוטער שניידען אונד דעם פיה נעבען. ר' יהודה זאגט: נור אין דעם פאלל, ווען

מצות יום ירושלים ולא מצות יום מותן המקומות שחפצר שיהיה להם החצות מוקדם לחצות ירושלים, לו מצות שלחם יהי' מאוחר לחצות ירושלים: יום נכף. יום ט"ז כניסן שבו מניפי' חר"י. לעצת דמתני' וכי ר"י התקין והלא כו' דכתיב ג' יומר עד עצם דמשמע עד ועד בכלל דכל היום לקור וכתיב ג' יומר בניתכם משמע דלאחר קרבת העומר מותר, לא כיצד כלן בזמן המקדש קיים עד הניתכם, כלן בזמן שהיו מקדש יום נכף כולו לקור ומשני בגמרא דהא דתכן המקיים דרם מהרחות הללו כרכים והודיעם שיזה נכף לקור מן התורה וי"מ שהיו הקדש לקור מן התורה בזמן שהיו מקדש הלכך עד עד שיאור במזרח בט"ז בניסן דעד ולא עד בכלל ותתקי' ריב"ז שיהיה יום נכף כולו לקור, משום מהרה יבנה בי', ויאמרו משתקד מי לא לכליכן משהיר במזרח השתא כמי כיכל ולא ידעי דבזמן המקדש העומר מהירן: (ו) במתניתי' לשתי הקדש בכ"מ: במקדש. שקודם כ' הלחם הין מניפי' מנקב מהכוותם מדשב; ומנקת כהמת: מנקת נסכי' של בהמה: פסול. שלא הותר הקדש מכללו אפי' לגל הדיוט: כשר. שכבר הותר מכללו לגל הדיוט: (ז) ומצטרפי'. לא שיצטרפו כלן יחד דמין בשהיכו מיכו מיכו מצטרף לגלא בחיטי' מצטרפי' עם הכוסמי' והשעורי' עם הכל חוץ מן החטים ומע"ג דכוסמי' מין חטי' הן לאו מין חטי' דוקא לגלא מין שעורי' ולא מין חטים וכירושלמי משמע שאם כלוזו יחד אפילו מין בשהיכו מיכו מצטרפי' אבל אם לא כלוזו יחד גלא שלא"כ היו מוסכות העסוקות זו בזו בשהיכו מצטרף, שלא בשהיכו אינו מצטרף: השריכו. ר' מתניתא מיכי הללו: הכא. על שכף הכא: (ח) שבעמקי'. שהכותהן רעה ואין מניחי' עומר מאם

מִכָּאן, וְשִׁבְּחַיִם וּמֻחְצָה מִכָּאן, נִמְצָא אָרְכּוֹ מְמֻלָּא כָּל רָחְבּוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן. דִּ"ר יְהוּדָה, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הַשֻּׁלְחָן אָרְכּוֹ שְׁנֵים עָשָׂר וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה, לֶחֶם הַפָּנִים אָרְכּוֹ עֲשָׂרָה וְרָחְבּוֹ חֲמִשָּׁה, נוֹתֵן אָרְכּוֹ כְּנֶגֶד רָחְבּוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן, וְכוֹפֵל מִשִּׁבְּחַיִם מִכָּאן, וְשִׁבְּחַיִם מִכָּאן, וְשִׁבְּחַיִם רֹחַב בָּאֶמְצַע, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בֵּינֵיהֶן. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, שָׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים. אָמְרוּ לוֹ, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבוֹנָה זַכָּה. אָמַר לָהֶן, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְעָלָיו מַסֵּךְ מְנַשֶּׁה: (ו) אַרְבַּע סְנִיפִים שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם מוּפְצָלִין מֵרָאשֵׁיהֶן, שְׁהָיוּ סוֹמְכִים בָּהֶן שְׁנַיִם לְסֶדֶר זֶה, וּשְׁנַיִם לְסֶדֶר זֶה. וְעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה קָנִים, כַּחֲצִי קָנֶה חָלוּל, אַרְבָּעָה עָשָׂר לְסֶדֶר זֶה, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לְסֶדֶר זֶה. לֹא סִדּוּר הַקָּנִים, וְלֹא נְטִילָתָן דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. אֶלָּא נִכְנָס מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְשׁוֹמְטָן וְנוֹתְנָן לְאָרְכּוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן. כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, אָרְכָּן לָאָרְכּוֹ שֶׁל בַּיִת: (ז) שְׁנֵי

כרייטע. פֿאן יעדער זייטע אומגעשלאגען, זא דאס דיא אונטערע לענגע דעס כראטעס דיא ברייטע דעס טישעס אינניממט. זא ר' יהודה. ר"ט זאגט: דער טיש איזט צוועלף לאנג אונד זעכס ברייט, יעדעס שויבראט צעהן לאנג אונד פֿינף ברייט. מאן לענט דעסטען לענגע אויף דיא ברייטע דעס טישעס אונד זינד צוויא האנדברייטען פֿאן יעדער זייטע אומגעשלאגען, אונד צוויא האנדברייטען בלייבען צווישען דען שיכטען אבפֿאלן, דאמיט לופֿט דאצווישען פֿאדהרען קענגע. אבא שאול זאגט: דאהין שטעללטע מאן דיא בוידען שאלען מיט ווירהרויך דעס שויאבראטעס. מאן וועגדעטע אירהם איין: עס הייסט יא (ויקרא כ"ד) דוא זאללסט (על) אויף דיא שיכטע רייגען וויהרויך טהון! ער ערווידערטע: (על הייסט אויך כ"י א) וויא דער פֿערז (במדבר ב') ועלין מטה מנשה כעוויזט. (ו) פֿיער גאלדענע זייטענהאלטער ווארען דא, אבערהאלב איינגעקערבט, אויף וועלכע מאן דיא שיכטען שטיטצטע, יע צוויא פֿיר יעדע שיכטע; אונד 28 קוער־ראהרע, נעמליך דהאלב דורכגעטהיילטע דהאהלע דאס ראהרע, 14 פֿיר יעדע שיכטע. וועדער דאס ארדנען דער ראהרע, נאך איהרע אבנעהמונג פֿערדרענגט דאס שברת־נעזעטץ, ואנדערן מאן מוס פֿאר שברת היניינגעהען, זיא הערויסציהען, אונד איבער דיא לענגע דעס טישעס הינלענגען. דען דיא לענגע אללער נעפֿעסע דעס טעמפעלס האטטע אירהר שטעללונג נאך דער לענגע דעס טעמפעלס. (ז) צוויא טישע וואהרען

וכהן הן הקרנות ומעלהו זקופות כזוז לספת השלחן: ממלא. ורחבו מחזיק תני לורך השלחן וכשסי' מסדר לחר לחלו כמלא מלא כל השלחן, ור"י לטעמיה דלחר לחם של כליס כת ס"ט: ר"מ כו'. דסכר כל לחם כת ו"ט חוץ ממוכח כזכב: דיוח. כין כ' הסדרים שתהא הרוח מנשבת בהם שלא יתעפשו: שם. בלותו ריוח כין הסדרים: כזיכי. שלכזיכי' חלו היו שולים שלא יכמכו על הלחם שחלחם ויפרקו דפנותיו: על המערכת. ועל ממש משמע: ועליו. היינו קמוך ס"ב על קמוך: (ו) סניפין. דמ"ק ועשית קערוהיו חלו דפוסין, כפותיו חלו כזיכי, קשיותיו חלו סניפי' שמקשה את הלחם ומחזקו שלא יפכרו, ומקיותיו חלו הקנים שמנקים את הלחם מן העפוש, חגר יוסף כהן על הלמ' מהכהי' הקנים כין הלה לחברתה היו, והיו הסניפי' כמו יתידות זהב עומדות כחרך וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה, מפולין לתת רחבי הקנים כאותן פנולי', וכתכין הקנים כך מכין הפנולים: כ'. סניפי' לשדר זה כו': י"ד. ד' חלום היו כשדר ג', התחתונה סיתה מוכחת על טהרו של שלחן, ולד' מהן לכ"ח ג' קנים כרי י"ב, ולהעליונה שתין עליה משח מ"ב חלח כ', כרי י"ד: לא קדור. כמערכה כחדשה: נטילתן. משל כיזבה: ושומטן. מכין כל לחם ולחם ומניחן למקומו של שלחן דהיינו כמקום פנוי שכין שני הסדרים שהמקום פנוי מכד מרכו של שלחן, וי"מ למרכו של הרגפה, וקשה להניחן לחורך השלחן על הרגפה חשוב דכל הכלים מרכן כו', והיינו דקחיק ותני כל הכלים כו' ולחחר מסדר לה הלחם, ולמוהמי שכת נוהן הקנים כין כל לחם ולחם: כל הכלים. חוץ מן המזרן שהיה מרכו נגד רחבו של כית שערי הנדיש היו כתובי' לרחבו של מזרן דמי למרכו של מזרן היו לח היה כין כד לכד, חלח לחתה ופלגה כשעור רוחב המזרן, ותרי גברה לח חנו ליכנס כין כד לכד לשלח המזרן

שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים כְּשֵׁרוֹת בַּעֲזָרָה, וּכְשֵׁרוֹת בְּבֵית פַּאגֵי: (ג) חֲבִיתֵי כֹהֵן גָּדוֹל, לִישָׁתָן (נ"א וַעֲרִיכָתָן) וַאֲפִיָּתָן בְּפָנִים, וְדוֹחוֹת אֶת הַשַּׁבָּת. טְחוֹנָן וְהַרְקָדָן, אֵינָן דוֹחוֹת אֶת הַשַּׁבָּת. כְּלָל אָמַר ר' עֲקִיבָא, כָּל מְלָאכָה, שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לֵעָשׂוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָהּ דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לֵעָשׂוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת: (ד) כָּל הַמְּנָחוֹת יֵשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה כֶּלִי בְּפָנִים, וְאֵין בָּהֶן מַעֲשֶׂה כֶּלִי בַּחוּץ. (כְּיצַד?) שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אָרְכָּן שִׁבְעָה, וְרָחְבָּן אַרְבָּעָה, וְקַרְנוֹתֵיהֶן אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת. לֶחֶם הַפָּנִים אָרְכָּן עֲשָׂרָה, וְרָחְבָּן חֲמִשָּׁה, וְקַרְנוֹתָיו שֶׁבַע אֶצְבָּעוֹת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁלֹּא תִטְעֶה זד"ד יה"ו. בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר, וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד, שֶׁיְּהֵא לוֹ פָּנִים: (ה) הַשֻּׁלְחָן אָרְכּוֹ עֲשָׂרָה, וְרָחְבּוֹ חֲמִשָּׁה. לֶחֶם הַפָּנִים אָרְכָּן עֲשָׂרָה וְרָחְבָּן חֲמִשָּׁה, נוֹתֵן אָרְכּוֹ כְּנֶגֶד רָחְבּוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן, וְכוֹפֵל טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה

אלס אללגעמיינער זאטץ: דאס דיא ביידען בראטע אונד דיא שויבראטע זאהל איז טעמפער־פֿאראהפֿע אלס אויך אין בית פאגי') אננעפֿערטיגט גילטט זינד.

(ג) בייא דען פֿאננענאפֿפֿערן דעס האר־ענפריסטערס געשידיט דאס קנעטען (צו רֹכטען) אונד באקקען אינגעד האלב, אונד פֿערדרענגט דאס שנרר־נעזעטץ. דאס מאכט לען אונד זיכען דעס מעהלעס ראצו פֿערדרענגט ניכט דען שבת. אלס רענעל שטעלט ר"י פֿעסט: יעדע ארבייט דיא מאן הֿעטטע פֿאר שבת פֿערריכטען קענגען פֿערדרענגט ניכט דען שבת; יעדע ארבייט אבער, דיא מאן פֿאר שבת ניכט הֿעטטע פֿערריכטען קענגען פֿערדרענגט דען שבת.

(ד) אללע שפייזעאפֿפֿער ערפֿארדערן צוביראיטונג צים הייליגען נעפֿעסס; אינגערדאלב דעס הייליגטהומס, אבער ניכט אויסערהאלב. — דיא צוויא כראטע זינד זיבען האנדבריטען לאנג אונד פֿיער בריט, צונד איהרע שפיטצען פֿיער פֿינגער־בריטען לאנג. יעדעס שויבראט איזט צוהן האנדבריטען לאנג אונד פֿינף בריט אונד דיא שפיטצען זיבען פֿינגערבריטען לאנג. ר' יהודה זאגט: אלס צייכען דינען זד"ד יה"ו. בן זומא זאגט: עס הייסט, דוא זאללסט אויף דען טיש בראט הפנים שטעטס פֿאר מיר הינלגען, דאס הייסט: בראט וועלכעס זיטצניוט דע האבע') ·

(ה) דער טיש איזט צוהן לאנג, אונד פֿינף בריט. יעדעס דער שויבראטע איזט צוהן לאנג אונד פֿינף בריט. מאן לעגט נון דיא לענגע דעס לעטצטען אויף דיא בריטע דעס טישעס, אונד זינד 2½ האנד־

כלפז כמין תיבה שנטל כסוי' וכל דפנותיה זו כנגד זו ותקן בכנף בתוך הדפוס שיהא עשוי כעין כדפוס, וכתוב היה עוד דפוס ב' גר מהדפוס שנעשה כלאס בתיבה, והדפוס שבתוכו נכנס בתוך הלאם והלאם מכוחן ובדבק בתוכו וכשרדן מן התנור תאר תפיו' נותנה בדפוס הג', שהם הקערות של שלחן כדי שלא יתקלקלו ; (ב) ותין דוחות . לתייתן ותע"ג דתפייתן בפנים מ"מ לית מפסלי בליכה : (ג) בפנים . לר"ש שאותו חלי עשרון שחולק בו עזרובות של כ"ג כמאן וכתקדש ומקדש אף המנחה ; ודוחה . לפי שע"י לעשות ליצה ועריכה ותפיי' מתחמיל דכיון דמקדשת בכלי מכקלת בליבה ; (ד) בפנים . כמלאכתן שנעשה בהן בפנים טעוני' כלי לתפוקי ע"ג טבלא וכמלאכתן שנעשה בחוץ כגון ליצתו ועריכתו של לחם בפנים אין טעון כלי : וקרנותיהן . שהוא מדביק בנק לכל דופן כמין קרניים ואורך הקרן יונק ד' אצבעות ; שלא הטעם . כין שתי הלאם לחם הפנים, בין כשעור אורך ורוחב, כין כשעור הקרנות, כשתי הלאם תרכו ו' ורחבו ד' וקרנותיו ד' וקימחן זד"ד לחם הפנים תרכו י' ורחבו ה' וקרניהו ז' וקימחן וה"ז, ודרכו של ר"י לתת קימחים : שיהא לו פנים . דפנות וצידה לו פנים זוויות והן הן הקרניים : (ה) נותן תרכו . של לחם הפנים : וכופל . הלאם טפחיים ומחצה כנוכח מכאן ומכאן

---

*) זאלל נאהא אס טעמפעלבערג געווענדעט וויזט דעכאויסדרוקקע נאך טוויר מ' ליכערזאגט־ען. דער זין ליזט דיא נאך רש"י ליכערזיצט . נאך רמב"ם ווירדע עס הייסען: וועלכעם פיעלע זייטען־פלעכען האבע. ליכרינגעגם זינד דיא נעלעהרטען ליכער דיא נעזעטצלט דער שויבראטע ניכט גאנץ לייניג . נאך דעם תלמוד האט מען דיא זיך זו פארזוטעלען, האס מן דען־עקקען דער כיידען לויפערבט נעזעטצלטען זייטען, יא לייגט זיבען פינגערבריטען לאנג ספיטצע ווהר, דיא נאך ליכטען לומנגעקערט ווערדע.

בַּשַּׁבָּת, וְאֶת הַבָּזוּכִין לְאַחַר שַׁבָּת, וְהַקְּטִיר אֶת הַבָּזוּכִין בַּשַּׁבָּת, פְּסוּלָה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא · סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבָּזוּכִין בַּשַּׁבָּת, וְהַקְּטִיר אֶת הַבָּזוּכִין לְאַחַר שַׁבָּת, פְּסוּל, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא · סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבָּזוּכִין לְאַחַר שַׁבָּת, הִקְטִיר אֶת הַבָּזוּכִין בַּשַּׁבָּת, פְּסוּל · כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחֶנָּה לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁאֲפִילוּ הִיא עַל הַשֻּׁלְחָן יָמִים רַבִּים, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם: (ט) שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶאֱכָלוֹת אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יוֹתֵר עַל שִׁשָּׁה · כֵּיצַד? נֶאֱפוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְנֶאֱכָלוֹת בְּיוֹם טוֹב, לִשְׁנַיִם · הַל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, נֶאֱכָלוֹת לִשְׁלֹשָׁה · לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱכָל אֵין פָּחוֹת מִתִּשְׁעָה, וְלֹא יֶתֶר עַל אַחַד עָשָׂר · כֵּיצַד? נֶאֱפָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְנֶאֱכָל בַּשַּׁבָּת, לְתִשְׁעָה, הַל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, נֶאֱכָל לַעֲשָׂרָה, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, נֶאֱכָל לְאַחַד עָשָׂר, וְאֵינוֹ דוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב · רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

נאַך שבת היננעזעטצט, דאן אבער דיזע אם (נעבֿסטען) שבת נעאפֿפֿערט האטטע, זא איזט עס פֿערוועדפֿליך, אונד מאן ווירד דעסהאלב ניכט שולדיג וועגען אונווירדיג, איבריג געבליבענ אונד אונריין· וועז מאן דיא ברָאטע אונד שאלען אם שבת הינ־ נעזעטצט, אבער לעטצטערע נאך (נעבֿסטעם) שבת נעאפֿ־ פֿערט האט, זא איזט עס פֿערוועדפֿליך; אונד מאן ווירד דעסהאלב ניכט שולדיג וועגען אונווירדיג, איבריגענכליבען צונד אונריין · וועז מאן דיא ברָאטע אונד שאלען נאך שבת היננעזעטצט אונד לעטצטערע אם (נעבֿסטען) שבת נעאפֿפֿערט האט, זא איזט עס פֿערוועדפֿליך· וואס אבער זאללי) מאן טהון? מאן לאספע זיא צום קאמענדען שבת ליגען, דען וועז זיא צויך מערערע טאגע פֿאר שבת גענעגען האבען, שאדעט עס ניכט · (ט) דיא צוויא ברָאטע וועדדען ניכט פֿאר דעם צווייטען, אונד ניכט נאך דעם דריטטען טאגע (דעם בא־ קענם) פֿערצעהרט· וויא זא? זיא וועדדען אם טאגע פֿאר דעם פֿעסטע געבאקקען אונד אם פֿעסטע גענעסטען, אלזא אם צווייטען טאגע; פֿיעל דער פֿעסטאג נאך שבת, זא איזט עס דער דריטטע · — דיא שויבראטע וועדדען ניא פֿאר דעם ניינטען אונד ניא נאך דעם אייפֿטען טאגע פֿערצעהרט· וויא זא? זיא וועדדען געבאקקען אם טאגע פֿאר שבת, אונד פֿערצעהרט אם שבת, אלזא אם ניינטען; פֿיעל איין פֿעסט פֿאר שבת, אם צעהנטען; ווארען דיא צווייא ני־ יאהרסטאגע פֿאר שבת, אם אייפֿטען; דען דאס באקקען דאַרף ניכט דיא פֿיער דעס שבת אדער דעס פֿעסטאגעס

לאכול כי אף ככל הצבור דמחזי כרעבתנות ; חי . ואין בו משום דס התכריס שלוקין עליו דאין לוקין עליו אלא כשפירש ולפיכך שרי אף כלא מל·הס ג"כ בקדשי' לא גזרו במליקה שהוא משום שבות וכ"ש בכה"ג שא"ת, לאכלן אלא ע"י כך ויכולו לכבית הפסול ; (ח) לאחר השבת . ודיכן לקדרן בשבת עריכת בלחם : פסולה · דמחוסר זמן הוא אלא כי' על השלחן אלא ו' ימים להניחם עד שבת שכתם ג"א כיון דהלחם נקדו בדיבו בשבת קדשו הלחם ויפסל בליבה ; ואין חייבין· אם הקטירן ע"מ לאכול הלחם למהר אלא קרב המתיר שהו' כאכזיבי' כמאזנים : כותר . אין חל על הלחם שאין רוצי לאכילה : ושמח · דכל שלא כיתר לטהורים אין חייבי' עליו משום טומאה : הכתם . ומאותו שבת יכול להשהותן ז' ימים : ימים רבים · כלא שבת ; (ט) מצנים · מצני ימים שעברו מצנפה ; לג' . שפתוס מע"ב ; מט' · בשבת שניה שהוא תשיעי' לתפייתו ; ר"ה . כאכל ג"א ולא הוי ליה י"ב דהם ר"ה יום ה' הרי ה"כ בשבת וא"א לאכלן עד הלילה מפני התעבית דלעניו אכילת קדשים הלילה הולך אחר היום, א"כ י"ל דהם כאו עדיים מן המנחה ולמעלה א"כ יום שני עיקר ויכול י"כ אחר שבת והם כאו קודם מנחה א"כ ר"ה יום ה' ולמחרתו ביום ו' שהוא חול לופין לחם אחריס אע"פ שאפו מעי"ט נאכלים הרחשוכים כפדיון, וי"ת דיכולין להתכילן לכהנים קטנים שאינן מתעבין ; ולא ת"ש · שאין לופי' ומבשלים כי"ט אלא מה שאוכל בו ביום ;

ד) תיבור דיזע שטעלטע מיספען דיא קאממענטאטאָרע נאכגעלעזען ווערדען ·

שְׁלָחָנוֹת הָיוּ בָּאוּלָם מִבִּפְנִים, עַל פֶּתַח הַבַּיִת, אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ, וְאֶחָד שֶׁל זָהָב. עַל שֶׁל שֵׁשׁ נוֹתְנִים לֶחֶם הַפָּנִים בִּכְנִיסָתוֹ, וְעַל שֶׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְאֶחָד שֶׁל זָהָב מִבִּפְנִים, שֶׁעָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד. אַרְבָּעָה בְּחֻנִּים נִכְנָסִין, שְׁנַיִם בְּיָדָן שְׁנֵי סְדָרִים, וּשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי בָזִיכִין, וְאַרְבָּעָה מַקְרִימִין לִפְנֵיהֶם, שְׁנַיִם לְטוּל שְׁנֵי סְדָרִים, וּשְׁנַיִם לְטוּל שְׁנֵי בָזִיכִין. הַמַּכְנִיסִים עוֹמְדִים בַּצָּפוֹן, וּפְנֵיהֶם לַדָּרוֹם, הַמּוֹצִיאִין עוֹמְדִים בַּדָּרוֹם, וּפְנֵיהֶם לַצָּפוֹן. אֵלּוּ מוֹשְׁכִין, וְאֵלּוּ מַנִּיחִין, וְטִפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּנֶגֶד טִפְחוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר לְפָנַי תָּמִיד. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ אֵלּוּ נוֹטְלִין וְאֵלּוּ מַנִּיחִין, אַף זוּ הָיְתָה תָּמִיד. יָצְאוּ וְנָתְנוּ עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁל זָהָב שֶׁהָיָה בָּאוּלָם, הִקְטִירוּ הַבָּזִיכִין, וְהַחַלּוֹת מִתְחַלְּקוֹת לַכֹּהֲנִים. חַל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, הַחַלּוֹת מִתְחַלְּקוֹת לָעֶרֶב. חַל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, שָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים נֶאֱכָל לָעֶרֶב. הַבַּבְלִיִּין אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּשָׁהוּא חַי, מִפְּנֵי שֶׁרַעְתָּן רָפָה: (י) סְדַר אֶת הַלֶּחֶם

אין דער פָּאָר־האללע אינווענדיג נעבען דעם איינגאנג אין דען טעמפּעל־זאאל, איינער פֿאן מארמאר, אונד דער אנדערע פֿאן גאלד. אויף דען ערשטען לעגטע מאן דיא שויבראטע בייס איינברינגען, אונד אויף דען אנדערן בייס הערויסברינגען, וויל מאן מיט דעם הייליגען שטיינערט, אבער ניכט עס הערויסנעמען. אין גאלדענער שטאנד אינווענדיג אים טעמפּעל, וואו־אויף דיא שויבראטע שטעטס לאגען. פֿיער פּריסטער געהען הינין, צוויא דערזעלבען דאבען אין דער האנד דיא ביידען שיכטען אונד צוויא דיא ביידען שאלען, פֿיער אנדערע זינד דא פָּאָר איהנען, צוויא אום דיא ביידען שיכטען, צוויא אום דיא ביידען שאלען אין עמפּאנג צו נעהמען. דיא הערויסנעטצענדען שטארקען דאן דער נארדזייטע מיט דעם גענוכטע זידווערטס, אונד דיא הערויסנעהמענדען אן דער זידזייטע מיט דעם גענוכטע נארדווערטס; וועהרענד יענע דיא (אלטען בראטע) וועגציהען, זעטצען דיא אנדערן זאגלייך (דיא נייעו) הין, אינדעם איהרע הענדע גערָאדע אינאנדער גענענאיבער זינד, וויל עס הייסט: „פָּאָר מיר בעשטענדיג". ר' יוסי זאגט: אויך וועו דיזעלבען ערשט דיא אלטען וועגגענאמטען אונד דאן דיא נייעו הינגעזעטצט דאבען, הייסט עס: בעשטענדיג. — זיא קאמען נון הערויס אונד זעטצטען (דיא אלטען) אויף דען גאלדענען טיש אין דער פָּאָרהאללע, מאן אפּפערטע דיא שאלען, אונד פֿערטהיילטע דיא בראָטע אונטער דיא פּריסטער. פֿיעל גערָאדע דער פֿערזעהנונגסטאג אויף אין נען שבת, זא געשאה דיא פֿערטהיילונג דעס אבענדס. — וועו דער פֿערזעהנונגסטאג אונמיטטעלבאר פֿאר שבת פֿיעל, זא אַם מאן דען בָּאק דעס פֿערזעהנונגסטאגס דעס אבענדס; נעמליך דיא אונגעבילדעטען פּריסטער אַסען דאס פֿלייש רָאה, וויל זיא ניכט וויידערווילליג דאגעגען עמפּאנדען. (ת) וועו מאן דיא בראָטע אם שבת, אבער דיא שאלען

כשני סדיס, וכתיב ויתריכו הכדים ויראו שהיו כולטים ודוחקים כפרוכת ודומים כב' דדי תמה, נמלא שהחרון תרכו לרקבו של בית: (ז) פתח הבית. בכניסתן תלמ פתח הסיכלי, וכדי להרחות שמעלין בקודש ולא מורידי' הכיקו עם ומיד כושתי' להיכל ומקדר' על שלשל זכב, ר"ב תחר שנתפס הכיסכו על שלשים עד שיקדרהו ולא עכדי שלשל זכב מפני שהוא מרתיע שלא יתעפש, וסטעם דקתמר כמתני' שמעלי' תקיפא קמי דלהכי הוה שלשל זכב לפי שמעלין כו': המכניסים. המקדרים: בגפון. דקדושת לפון תמירה: מושכין. ועד שלא יגביה מן השלחן תלו מניחי': תפי' תלו כו'. תפי' תלו שנוטלי' תלו עגמן מניחין תמר שנטלו דקנר ר"י דתין תמיד תלא שלא ילין שלשלחן לילה ג' כלא לתש: מתחלקות. משמר היונא עם משמר הכהנים. יה"כ. שדין לתם הפני' לתכלו כתותו שבת ושבשניו ותין יכולי' לתכלו תפני התענית: לערב. שלא יפסל כליכה: שעיר. שתין כשל קרבנות י"הכ תם שנתכל תלא השעיר הנשחט בתוך: נתכל לערב. שתין יכולים לכשלו כי"הכ ולא בשבת, ומי תם התוכלים, הכבלי' כהניט שעלו תכבל ולא בבליים היו תלא תלכתדרי' ועל תם את"ת שבת"י שוכתי' הבבליים לפי שלא עלו ניתי עזרא קדתו לתלכתדרי' בבליים, ומע"ג דתנו' קשבדי שלא יבא לידי נותר, לפי שהרגילו ת"ש

מְנָחוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ: (ג) חֲרֵי עָלַי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוֹרִין, יָבִיא מִן הַחִטִּים. קֻמַּח, יָבִיא סֹלֶת. בְּלֹא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, יָבִיא עִמָּהּ שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. חֲצִי עִשָּׂרוֹן, יָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם. עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה, יָבִיא שְׁנַיִם. ר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִרְנַדֵּב בְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִים: (ד) מִתְנַדֵּב אָדָם מְנָחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, וּמֵבִיא בְּכֶלִי אֶחָד, אִם אָמַר הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים וְאֶחָד, מֵבִיא שִׁשִּׁים בְּכֶלִי אֶחָד, וְאֶחָד בְּכֶלִי אֶחָד, שֶׁכֵּן צִבּוּר מֵבִיא בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, שֶׁהַכֹּל לְהִיוֹת בַּשַּׁבָּת, שִׁשִּׁים וְאֶחָד, דִּיוּ לְיָחִיד, שֶׁיְּהֵא פָּחוֹת מִן הַצִּבּוּר אֶחָד. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, וַהֲלֹא אֵלּוּ לַפָּרִים וְאֵלּוּ לַכְּבָשִׂים, וְאֵינָם נִבְלָלִים זֶה עִם זֶה, אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יְכוֹלִים לְהִתְבַּלֵּל? אָמְרוּ לוֹ, שִׁשִּׁים נִבְלָלִים, שִׁשִּׁים וְאֶחָד אֵין נִבְלָלִים? אָמַר לָהֶן, כָּל מִדּוֹת הַבָּאִים כֵּן, בְּאַרְבָּעִים סְאָה הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה הַסֵּר קָרְטוֹב אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל בָּהֶן. אֵין מִתְנַדְּבִים לוֹג שָׁנַיִם, וַחֲמִשָּׁה, אֲבָל מִתְנַדְּבִים שִׁלְשָׁה,

מענגטע שפייזע=אפפֿער בעטראכטעט. (ג) געלאבט יע= מאנר איין שפייזע=אפפֿער פֿאן געשטע, זא מוס ער עס פֿאן ווייצען; געלאבט ער מעהל, מוס ער פֿיינעס מעהל; געלאבט ער: אהנע עהל אונד ווייהרויך, זא מוס ער דאך בייזעס דאצו; נעלאבט ער איין האלבעס צעהנטעל, זא מוס ער איין גאנצעס; געלאבט ער ½1 צעהנטעל, זא מוס ער צווייא ברינגען. ר"ש ערקלערט ואלזען פֿיר גאר ניכט פֿערפֿעלזכטעט, ווייל ער ניכט נאך דער איבליכֿען אהרנונג אונגעלאבט האט. (ד) מאן קאן איין שפייזע=אפפֿער פֿאן 60 צעהנטעלן אונגעלאבטען אונד אין איינעם געפֿעסע ברינגען. בעשטיממט איינער 61, זא ברינגט ער 60 אין איינעם, אונד אינס אין איינעם בעזונדערן געפֿעסע. דען דיא געמיינדע ברינגט אם ערשטען לויבהיטטענפֿעסטאג, ווען ער אויף שבת פֿעללט, 61 צעהנטעל, אלזא נעניגט עס, ווען דער איינצעלנע אום איינעס דער געמיינדע נאכשטעהט. הירויף ווענדעט ר"ש אין: זיא זינד יא פֿערשידען, נעמליך איניגע צו שטירען, אנדערע צו לעממערן, אונד ווערדען ניכט אין איינאנדער געמישט, זאנדערן ווייל נור 60 צוזאממען איינגעהירט ווערדען קענגען מאן ערווידערטע איהם: 60 ווערדען צוזאממען איינגעהירט, אונד 61 עטווא ניכט? ער ענטגעגנעטע: מיט אלדען פֿאן דען געזעטצלעהרערן אנגעארדנעטע מאאסע פֿערהעלט עס זיך זא: אין 40 סאה טויכט מאן אונטער, אונד אין 40 סאה וועניגער ¾ קאן מאן ניכט אונטערטהון. מאן קאן ניכט 2 אדער 5 לוג אלס פֿריווילליגעס טראנק=אפפֿער בעשטיממען, וואהל אבער 3 אדער 4 אונד 6

במרחצת מש"ה לא יצא, לכל סכה דחידי ואידי בכלי שכבר הוא מכיח לימא ידי כדרו כמי יצא, ול"ל הך משו' דפליג לה מ לכל החם דלא פליג להו לימ' לא קמ"ל: כב' כלים פכולי' · לף ע"ג דלא אמר אלו להכיח בכלי א' משום דהשתא ל"ל לשם כדכה אחת מייתי לה דכיון דמ"ל בכלי א' כדדת כל"ל להו אבל משום כדר אחריכא מייתיכא לה, וה"ה בריבוי שם אמרו לי' במתכת כדכה כו': שנתערבו. בשונג לף ע"ג שנתן במתכוי' בכלי א' ושם יכול לקמץ מזו כפ"ע ומזו כפ"ע כשירון ולעי' שאלו להכיח כב' כלים והכיח בכלי א' מיירי דלא יכול לקמוץ מכ"ח כפ"ע: (ג) מן החטים. שאין מנחת בדכה בשה אלא מן החטי' וכגון שאמר אלו הייתי יודע שאין מביאים מנחה מן בשעורי' הייתי כודר מן החטי' אבל אם אמר לא הייתי כודר כלל אינו חייב כלום ול"ד ל"ה פ"ז באומר לחמה מן המעשר דיכיא מן החולין ולא בדקינן לי' שתם נדר גמור הוא אלא שרוצה להכיא מן המעשר ואינו יוצא יד"ח כזה ומשום דסדר כי' ואמר מן המעשר לא אלי סדר משום תמיהתו לגבוה כו': פוטר. דר"ש כגמר דבריו אדם נתפס: (ד) כי"ט הראשון. ג' עשרונים לפר לי"ג פרים שרי ב"ט, עשרון לכבש לי"ד לכבשים ב' עשרונים לאיל לכ' אילים שרי י"ח, ולעכי תמידי שניים ולכ' כנסי מוסף שניים שרי ס"ש ומ"ל ר"ש וכי אותן של אותו היום בכלי א' היו, והלא אלו לפרי שמנחתם עכה בליהן שני לוגין לעשרון ואלו לכבשים שבליהן רבה ג' לוגי לעשרון והן כולעות זו מזו ובמנחת זו מקר' וזו יתיר': להכלל. בלוג ג' הראכ"י פ"ט מ"ג ג"כ כשהקלת מרובה

אוֹמֵר, מִשּׁוּם ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן הַסָּגָן, הוֹחֵר אֶת יוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ רוֹחֵץ אֶת יוֹם צוֹם:

פֿערזיכערענען. רשב"ג זאגט אים נאכמען דעם ר"ש זאהן דעם פֿארשטעהערס, עס פֿערדרענגט וואהל דאס פֿעסט, נור נישט דען פֿאַסטטאג (דען פֿערזעהנונגסטאג).

פ ר ק יב

הַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עַד שֶׁלֹּא קִדְּשָׁן בַּכְּלִי, יֵשׁ לָהֶן פִּדְיוֹן. מִשֶּׁקִּדְּשׁוּ בַּכְּלִי, אֵין לָהֶם פִּדְיוֹן. הָעוֹפוֹת, וְהָעֵצִים, וְהַלְּבוֹנָה, וְכֵלִי שָׁרֵת, אֵין לָהֶם פִּדְיוֹן, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא בִּבְהֵמָה: (ב) הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בְּמַחֲבַת, וְהֵבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת, בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהֵבִיא בְּמַחֲבַת, מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וְיֵדֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. זוֹ לָהָבִיא בְּמַחֲבַת וְהֵבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת, בְּמַרְחֶשֶׁת וְהֵבִיא בְּמַחֲבַת, חֲרִיזוֹ פְּסוּלָה. הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד, מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וְיֵדֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. אֵלּוּ לָהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד, הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, אָמְרוּ לוֹ, בִּכְלִי אֶחָד נָדַרְתָּ, הַקְרִיבֵן בִּכְלִי אֶחָד כְּשֵׁרִים, וּבִשְׁנֵי כֵלִים, פְּסוּלִין. הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָהָבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד, אָמְרוּ לוֹ, בִּשְׁנֵי כֵלִים נָדַרְתָּ, הַקְרִיבֵן בִּשְׁנֵי כֵלִים, בְּשֵׁרִין, נְתָנוֹ בִּכְלִי אֶחָד, כְּשֶׁתֵּי

זוען שפייוע אדער טראנקאפֿער פֿעראונרייניגט וואורדען בעפֿאר זיא דורך דיא געפֿעסע־עהייליגט וואורדען, קעננען זיא אויסגעלעזט וועררען; געשאה עס נאכדעם זיא דורך דיא געפֿעסע נעריהייליגט וואורדען, זא פֿינדעט קיינע אויסלעזונג מעהר שטאטט. פֿיר נעפֿעליגעל, האלץ, וויהרויך, אונד דינסטגעפֿעסע גיבט עס קיינע אויסלעזונג, דען דיוע וואורד נור אין ריקוישט אויף (פֿעהלעראהפֿטעס) פֿיה אננעארדנעט. (ב) וועו יע־מאנד אויף זיך ניממט אין פֿאנענען־אפֿפֿער צו ברינגען, אונר עס אים טיגעל געבראכט האט, אדער אומגעקעהרט, זא איוט דאס אפֿפֿער גילטיג, אבער דער פֿעליכט דאט ער נישט נעניגט. בעשטיממט ער דיזעס צור פֿאננע, אונד טרוט עס אין דען טיגעל, אדער אומגעקעהרט, זא איוט עס פֿערוועדפֿליך. וועו אייגער אויף זיך ניממט צוויי צעהנטעל אין איינעם געפֿעסע צו ברינגען, אונד ברינגט עס אין צוויין, אדער אומגעקעהרט, זא גילט דאס אפֿפֿער, אבער דער פֿעליכט האט ער נישט נעניגט; בעשטיממט ער דיזע אין איינעס געפֿעסע צו ברינגען אונד ברינגט זיא אין צוויין, אדער אומגעקעהרט, זא איוט עס פֿעהוועדפֿליך. וועו יעמאנד אויף זיך ניממט, צוויי צעהנטעל אין איינעם געפֿעסע צו ברינגען, אונד אין צוויין ברינגט, אונד מאן ערזיננערט אידן: דוא האסט געלאבט זיא אין איינעם געפֿעסע צו ברינגען, וואורוף ער זיא אין איינעם דארברינגט, זא זינד זיא געאיינעט, וועו אבער אין צוויי גע־פֿעסען, פֿערוועדפֿליך. געלאבט ער צוויי צעהנטעל אין צוויי געפֿעסען צו ברינגען, אונד ברינגט זיא אין איינעם געפֿעסע, אונד מאן ערזיננערט איהו: דוא האסט געלאבט זיא אין צוויי געפֿעסען צו ברינגען, וואורוף ער זיא אין צוויין דארברינגט, זא זינד זיא געאיינעט; טראט ער זיא אבער אין איין גפֿעס, זא וועדרען זיא ווי צוויי פֿער־

פרק יב שלא קדשן · עדיין חיכן קדוש' קדושת הגוף מלא קדושת דמים ויכול לפדותן אם נטמאו וחיכן רעוי' למזבח; אין להם פדיון · ושוחט מערכה כפ"ע ושורפם במוקדש; סעופות כו' · שנטמאו אין להם פדיון ואפשוטיכן מתכי' דלף ע"ג דאשכחן בקדוש' קדושת הגוף וכפל כי' מוסף דמפריק, אלו לא מפרקי; (ב) לא יצא · דאמרי' לא לעם בדרך הכיוסם אלא נדכם מחרת היא זו; פסולה · דקבעה לכלי שהזכיר בה ול"ש לשנותה; פסולין · בכדר בכלי ג' וכביה בכ' כלים שמפרים מאכה כ' קומצי' והוא לא כדר אלא קומץ ג" ועוד שמאכה תמרה היא בכל כלי, וכאדר בכ' כלים וכביה בכלי ג' טוי' מאכה יתירה ומיעט בקומצי' שחיכו מפרים אלא קומץ ג', וגריכא דל"ש בקמיים' משום דאמר במתכת וכביה

פִּרַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. רַבִּי אוֹמֵר, יָבִיא מִנְחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים, מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים: (ג) חֲרִי עָלַי עֲצִים, לֹא יִפָּחוֹת מִשְּׁנֵי גְזִירִין. לְבוֹנָה, לֹא יִפָּחוֹת מִקּוֹמֶץ. הַמַּשָּׂה קֻמְצִים הֵן, הָאוֹמֵר חֲרִי עָלַי לְבוֹנָה, לֹא יִפָּחוֹת מִקּוֹמֶץ. הַמִּתְנַדֵּב מִנְחָה, יָבִיא עִמָּהּ קוֹמֶץ לְבוֹנָה. הַמַּעֲלֶה אֶת הַקּוֹמֶץ בַּחוּץ, חַיָּב, וּשְׁנֵי בָזִיכִין טְעוּנִין שְׁנֵי קֻמְצִים: (ד) חֲרִי עָלַי זָהָב, לֹא יִפָּחוֹת מִדִּינָר זָהָב. כֶּסֶף, לֹא יִפָּחוֹת מִדִּינָר כֶּסֶף. נְחשֶׁת, לֹא יִפָּחוֹת מִמָּעָה כֶּסֶף. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, הוּא מֵבִיא, עַד שֶׁיֹּאמַר, לֹא לְכָךְ נִתְכַּוַּנְתִּי: (ה) חֲרִי עָלַי יַיִן, לֹא יִפָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לוֹגִין. שֶׁמֶן, לֹא יִפָּחוֹת מִלּוֹג. רַבִּי אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה לוֹגִין. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא כַּיּוֹם הַמְרֻבֶּה: (ו) חֲרִי עָלַי עוֹלָה, יָבִיא כֶּבֶשׂ. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אוֹ תוֹר, אוֹ בֶן יוֹנָה.

זא ברינגט ער אללע 5 אַרטען. זאגט ער: איך האבע איין שפייוץ=אפפֿער פֿאן צעהנטעלן בעשטיממט, אונד וויים ניכט דאס געניערע, זא ברינגט ער איינעם פֿאן 60 צערנטעלן; רבי זאגט: שפייוץ=אפפֿער פֿאן איינעם א. ז. וו. בים צו 60 צעהנטעלן. (ג) געלאבט איינער העלצער, זא ברינגט ער וועניגסטענס צווייא שיייטער; ווייהרויך, וועניגסטענס איינע האנדפֿאללע. אין פֿינף פֿעללען איוט דאס מאאס דיא האנדפֿאלל, נעמליך: וועך וויירויך געלאבט, גיבט מינדעסטענס איינע האנדפֿאללע; וועך איין שפייוץ=אפפֿער פֿרייווילליג געלאבט, מוס איינע האנדפֿאלל וויירויך דאצו ברינגען; וועך איינע האנדפֿאלל אויסערהאלב אפפֿערט, איוט שולדיג; אונך יערע דער ביידען שׁצלען ערפֿארערט איינע האנדפֿאלל. (ד) געלאבט איינער גאלד=מינצע, זא ליפֿערט ער מינדעסטענס אייגען גאלד=דינר; זילבער=מינצע, מינדעסטענס איינען זילבר=דינר; קופֿפֿער, מינדעסטענס איין זילבר=מעה אן ווערטה; זאגט ער: מיר איוט ענטפֿאללען וואס איך בעשטיממט האבע! זא ליפֿערט ער זא פֿיל, ביס ער מיט בעשטיממהייט זאגען קאן: מערר האבע איך ניכט בעזאבזפֿטיגט. (ה) געלאבט איינער ווין, זא ליפֿערט ער מינדעסטענס דרייא לוג; ערר, מינדעסטענס איין לוג, רבי זאגט: דרייא לוג. זאגט ער: איך ווייס ניכט וויא פֿיעל איך בעשטיממט האטטע! זא ליפֿערט ער זא פֿיעל וויא אן דעם טאגע געברויכט ווירד, דער דיא מייסטען טראנק=אפפֿער ערפֿארערט. (ו) געלאבט יעמאנד איין גאנצע אפפֿער, זא ליפֿערט ער איין לאמם, ראב"ע זאגט: אדער איינע טורטעלטויבע, אדער איינע יונגע טויבע. זאגט איי=

פירשתי - מיכי מכאות שמכיח ומיכי יודע כמה מיכי וי"מ פירשתי ח' מין המנחות הכתובי' כפ' ומיכי יודע ליזה מהן: של עשרונים - ככלי תחד ומיכי יודע כמה עשרוכי' קבעתי כה: ס' עשרון - ומתכה כדלעיל: ר"ח. דס"ל קבישתי' דמכח מלתא היא הלכך יביא מא' ועד ס' דסייכו ח' ככלי ח' ב' ככלי ח' ג' ככלי ח' עד ס' דוחלי חדא מהכך נדר ומיכך נדבה, וכין הכל חלף שמכה מאות ושלשים. כיוצ, קא כיחך ח' ושמיש הרי ס"ח, כ' וס"ט הרי ס"ח, ג' וס"ח הרי ס"ח כן תמכה עד ל' וס"ח הרי לך ל' פעמים ס"ח עשרוכי': (ג) גזירים - שתי בקעיות גדולות דמיעוט עציס שכיס, ודוקי שמתכדב עני' שתם אבל הרובה להכיח אפי' עץ ח' יביח וכן לכובה אם רובה מכיח אפי' קורט ח': המעלה קומץ. ובהאי כללא נמי הוי המעלה קומץ בפכיס דהקטרה מעלייתא היא הלכך לא תשיב להאי דמעלה בפכיס לקומץ שמיה: (ד) מדיכר. והוא שיאמר מטבע של זהב דאי לא הלמ' מהיכא של זהב קאמר וקגי כדי לעשות מזלג קטן שפ"ו דשקלי', ופריטי כמי לא דפריטא דדהבא לא עבדי ליכמי, וכן כשף שאמר מטבע של כשף ובאתרא דלא שגי פריטי דכשפא: ממעה - שיכיח בקופת שמוש מעה כשף: פירשתי. כך וכך זהב ומיכי יודע כו' יביא כ"כ עד שידע שמעולם לא כתבו' לכ"כ: (ה) יין. לנסכים - כיום המרובה. כי"ט רחצון של חג שחל להיו' בשבת שאותו היום מרובה בנסכים מכל שאר ימות השנה דהוי י"ג פרים לכל פר ו' לוג הרי ע"ח לוגי' י"ד בכשיס וכ' תמידי היום וכ' מוספי שבת הרי י"ח בכשיס, לכל בכש ג' לוגין הרי כ"ד לוג, שכי לילים לכל לילה ד' לוגין הרי ח' לוגין כמלא לו לכל ק"מ לוגין וזה המספר שוה לשמן ולייון: (ו) לו תור - ול"ש בשתרי דת"ק לא היו קורין עולה שתם אלא לעולת בהמה ופחותה שבעולת בהמה הוא בכש וכאתריה דרמב"ע היו קורין עולה

אַרְבָּעָה, וְשִׁשָּׁה, וּמִשִּׁשָּׁה וּלְמַעְלָה:
(ה) מְתַנְּדְבִים יַיִן, וְאֵין מְתַנְּדְבִים שָׁמֶן,
דִּ"ר עֲקִיבָא. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, מְתַנְּדְבִים
שָׁמֶן. אָמַר ר' טַרְפוֹן, מַה מָּצִינוּ בַּיַּיִן,
שֶׁבָּא חוֹבָה וּבָא נְדָבָה, אַף הַשֶּׁמֶן בָּא
חוֹבָה וּבָא נְדָבָה. אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא,
לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּיַּיִן, שֶׁכֵּן הוּא קָרֵב
חוֹבָתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, תֹּאמַר בַּשֶּׁמֶן, שֶׁאֵינוֹ
קָרֵב חוֹבָתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֵין שְׁנַיִם
מִתַּנְּדְבִים עֶשְׂרוֹן אֶחָד, אֲבָל מִתַּנְּדְבִים
עוֹלָה וּשְׁלָמִים, וּבָעוֹף אֲפִילּוּ פְּרִידָה
אֶחָת:

אונד דאריבער. (ה) מאן קאן אלס פֿרייווילליגעס טראנק־
אפּפֿער ווײן אללײן בעשטיממען, ניכט אבער עהל; זא
לעהרט ר"ע. ר"ט זאגט: אויך עהל; דען, זאגט ר"ט,
וא וויא ווײן אלס פּפֿליכט אונד פֿרייווילליג דארגעבראכט
ווערדען קאן, זא פֿינדעט בײדעס אויך בײא עהל שטאטט.
ר"ע וועגדעט אײן: ניכט וואס פֿאם וויינע גילט, דער
זעלבסט אלס פּפֿליכט (בײם שפּײזע־אפּפֿער) פֿיר זיך אללײן
דארגעבראכט ווירד, קאן בײם עהלע געלטען, דאס אלס
פּפֿליכט ניכט פֿיר זיך אללײן דארגעבראכט ווירד. —
צוויײא קענגען ניכט אײן צעהנטעל צוואמטמען אלס פֿרײ־
ווילליגעס אפּפֿער ברינגען, אבער וואהל אײן גאנצ־ אדער
פֿרידענאפּפֿער, אונד פֿאן נעפֿלינעל זאגער נור אײן שטיק
פֿאם פּאארע.

פ ר ק יג

הֲרֵי עָלַי עֶשְׂרוֹן, יָבִיא אֶחָד.
עֶשְׂרוֹנִים, יָבִיא שְׁנַיִם. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי
יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹן.
הֲרֵי עָלַי מִנְחָה, יָבִיא אֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה.
ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, יָבִיא מִנְחַת הַסּוֹלֶת,
שֶׁהִיא מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמְּנָחוֹת: (ג) מִנְחָה, מִן
הַמִּנְחָה, יָבִיא אַחַת. מִנָּחוֹת, מִן
הַמִּנָּחוֹת, יָבִיא שְׁתַּיִם. פֵּרַשְׁתִּי וְאֵינִי
יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא חֲמִשָּׁה.

נעלאבט איינער אין צעהנטעל, זא ברינגט ער איינס;
צעהנטעל (אים פלוראל) זא ברינגט ער מינדעסטענס צוויײא;
זאגט ער: מיר איזט ענטפֿאללען וויא פֿיל איך בעשטיממט
האטטע, זא ברינגט ער 60 צעהנטעל. נעלאבט איינער אין
שפּײזאפּפֿער, זא קאן ער ברינגען וועלכע ארט ער ווילל;
ר' יהודה זאגט: נור אין שפּײזע־אפּפֿער פֿאן פֿינעם מעהל,
ווײל דיזעם שלעכטהין שפּײזע־אפּפֿער נענאננט ווירד.
(ג) שפּריכט ער: אין שפּײזע־אפּפֿער, אדער איינע צַרט
שפּײזע־אפּפֿער, זא ברינגט ער איינעם. שפּײזע־אפּפֿער, אדער
צַרטען שפּײזע־אפּפֿער, זא ברינגט ער צוויײא; זאגט ער: מיר
איזט ענטפֿאללען וועלכע ארט איך בעשטיממט האבע,

מפֿילו יהיה זו לוגי כמספר העשרונות ג"א להכלל יפה: קורטב. רביעית של רובע רביעית הלוג שהוא ג' מ"ד כלוג; לוג. יין שלא מציכו מכתת כסכיס של לוג ג' ולא של ב' וס'; ג'. דחזו לכבש, ד' חזו לחיל, ו' חזו לפר: ולמעלה. דז' ב' מהם חזו לכבש, וד' לחיל, ה' חזו לב' חיליס, ט' חזו לכבש ופר ולו לג' כבשים, עשרה חזו לחיל ופר, י"ג חזו לב' חליס ולכבש כן לעולם: (ה) יין. כלא קלת ושמן ומנקבו לצחיי כפ"ע: ואין כו'. כלא קלת ויין: מתנדבין שמן. וקומלו דקייכן שמפריש ככלי שיעור קומץ שהוא כשני זיתים ויקטיר והשיריס נאכליס; חוכתו כו'. עם חוכתו הוא קרב כפ"ע אבל שמן לא משכחן ליה בכלי כפ"ע: פרידה ג'. כ' מהנדבי תור ג' לו כן יוכה ג':

פרק יג פירשתי. כמה עשרונים ואיכי יודע כמה: עשים. ומתכה ואומר מה שפירשתי יהיה לנדרי והשתא יהא לנדבה וכשפי מם' ליכא למפוקי דאין מנחה ג' יתירה מם' עשרון: הרי עלי. האומר פ"ע מנחה סתם: פיזו. מחמת מנחות מנחה קלת מנחת מרחשת מנחת מחבת מנחת מאפה תנור שהם כ' מיניס חלות ורקיקים אבל למנחת כסכיס לא אכוין דסתמא דעתיה למנחות המפורשות ורגילות לבא בפ"ע ולא בגלל הזמן: (ב) אין המנחה. מנחה לו מן המנחה: ג'. האומר כפרשה: מנחות. עלי לו מין מנחות עלי: שתים. שתי מנחות ממין אחד:

יָצָא · קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל , יָצָא · רַבִּי אוֹמֵר , לֹא יָצָא : (ט) שׁוֹר זֶה עוֹלָה , וְנִסְתָּאַב , אִם רָצָה יָבִיא בְדָמָיו שְׁנַיִם · שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלּוּ עוֹלָה , וְנִסְתָּאֲבוּ , אִם רָצָה יָבִיא בְּדֶמֵיהֶם אֶחָד · רַבִּי אוֹסֵר · אַיִל זֶה עוֹלָה , וְנִסְתָּאַב , אִם רָצָה יָבִיא בְדָמָיו כֶּבֶשׂ · כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה , וְנִסְתָּאַב , אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל · רַבִּי אוֹסֵר · הָאוֹמֵר , אֶחָד מִכְּבָשַׂי הַקְּדֵשׁ , וְאֶחָד מִשְּׁוָרַי הַקְּדֵשׁ , הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם , הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקְּדֵשׁ · שִׁלְשָׁה , הַבֵּנוֹנִי שֶׁבָּהֶן הַקְּדֵשׁ · פֵּרַשְׁתִּי , וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי , אוֹ שֶׁאָמַר , אָמַר לִי אַבָּא , וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה , הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקְּדֵשׁ : (י) הֲרֵי עָלַי עוֹלָה , יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ · וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ , לֹא יָצָא · שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּבֵית חוֹנְיוֹ , יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ , וְאִם הִקְרִיבָהּ

דער פּפֿליכט; בראכטע ער שטאטט איינעס קליינען איינעז גראסען, זא געניגט ער דער פּפֿליכט · רבי פּערנייגט דיס · (ט) בעשטימטע איינער : דיזען אכסען צום גאנצאפּפֿער, אונד ער ווארד פּעד־לערד־אפּט, זא קאן ער פּיר דעסטען ווערטה צווייא צווייא ברינגען · בעשטימטע ער : דיזע צווייא אכסען צום גאנצאפּפֿער, אונד זיא ווארדען פּעד־לערהאפּט, זא קאן ער פּיר דערזען ווערטה איינען ברינגען; רבי ער־ קלערט דיס פּיר אונצולעסיג · בעשטימטע ער : דיזען ווידער צום גאנצאפּפֿער, אונד ער ווארד פּעד־לערהאפּט, זא קאן ער פּיר דעסטען ווערטה איין לאמם ברינגען; בע־ שטימטע ער : דיזעס לאמם צום גאנצאפּפֿער, אונד עס ווארד פּעד־לערד־אפּט, זא קאן ער פּיר דעסטען ווערטה איינען ווידער ברינגען · רבי ערקלערט דיס פּיר אונצולע־ סיג · — ווען יעמאנד זאגט : איינעס פּאן מיינען לעמ־ מערן זיא געהייליגט, אדער איינער פּאן מיינען אכסען זיא געהייליגט, זא איזט, ווען צווייא דא זינד, דאס גרעסערע, אונד ווען דרייא, אויך דאס מיטטלערע געהייליגט · זאגט ער : עס איזט מיר ענטפּאלען, וועלכעס איך געהייליגט, אדער מיין (פּערשטארבענער) פּאטער האט מיר עס געזאגט, איך וויים אבער ניכט וועלכעס, זא איזט איממער דאס גרעסטע געהייליגט · (י) ווען יעמאנד איין גאנצאפּפֿער געלאבט, זא מוס ער עס אים טעמפּעל דארברינגען; טהאט ער עס אים חוניו־טעמפּעל (אין עגיפטען), זא הָאט ער זיינער פּפֿליכט ניכט געניגט · זאגטע ער : איך ווילל עס אים חוניו טעמפּעל דארברינגען! זא מוס ער עס דענאך אים טעמפּעל דארברינגען, טהאט ער עס אבער

חמר הרי עלי שור כמכה ; (ט) וכסתאב · שנפל בו מום ; אם רצה · ולא דמי לריצת שור כמכה וכניח כ' כמכה לא יצא, דהתם מתייב בשור כמכה עד שיכיתנו, אבל הכא שחמר שור זה תקריב עולה ונסתאב חזל ליה כדריש התו לא מצי לקיומא ; חוסר . לכתהלה ואם הכניח יצא, דכיון דחמר זה תיכו חייב כאחרייתו, ולריצת יכיא בדמיו שכי' דהוי קטן וכניח גדול דכ' תשוכים מע' כמי פליג ; בדמיו ככב · ובריצת כמי שור זה כו' אפי הכניח בדמיו חיל ע' יצא ; כניכוני · אף כניכוני שכהן הקדש, דכי יש לו כ' הגדול שכהן הקדש שבמקדיש בעין יפה מקדיש, וכי יש לו ג' מוציאין אף לניכוני דאע' מי חגדול חל דהוי עין יפה, מי אניכוני דהוי עין יפה לגבי קטן, הלכך תרוייהו אסירי, ולא קרב למזבח אלא ע', ויכיי עביד ממתי עד שיזמם הניכוני ומחלל אותו על הגדול, דממ"כ מי אניכוני חל הרי נפל בו מים וחללו, ומי חגדול חל מעקרא כמצא ניכוני חולין מעקרא והס"כ אם הומם הגדול דמיחל בניכוני אלא שצריך ניכיח ג"כ בדמי' היתרי' ; פירשתי · תיוב מכן ; שחמר · בשעת מיתתו ע' מעורי הקדש ; הגדול · דודאי הגדול פירש ; (י) חוניו · כשמת שמעון הצדיק אמר חוניו בני ישמש תחתי מפני שהיה בקי ורגיל בעבודה יותר משמעי אחיו, ולא קבל עליו חוניו לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו כ' שכיס ומחנה וכתחנה שמעי כ"ג, לימים כתקנת חוניו בשמעי אחיו ע"ל כח ולמדך סדר עבודה להניחו כתוכת כד דקה שלוכשות שכשיס על בשרן, ועליה חזור בר קטן והעמידו אצל המזבח, יצא חוניו ואמר לאחיו הכהנים רחו מה כדר זה וקיים לאחותו אותו היום שתחנה לכ"ג מלבש כתונת ואחגור חזור שליבי, בקשו אחיו הכהנים להרגו, שם לפס כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו, ברח מפניהם לאלכסנדרי' של מצרים שהיה בה רבבו' מיסראל ועשה שם מקדש ובנה מזבח והעלה עליו לפס ד לבהרים הכודרים כדריס ונדבות דליסראל הי' חיסור שחוטי חוץ, ו"ח שהקריב גם ליסראלים ועברו על פן תעלה וגומר, ועמד אותו הכיח קרוב למחתיים שנה ונקרא בית חוניו על שמו והכל מודיס שהקרבנות שהיו מקריבים שם אינן קרבן, לפיכך האומר ה"ע עולה, והקריב שם לא יצא ידי נדרו ; שהקריבו . נעשה כאומר ה"ע עולה ע"מ שהרגהו ולא תתקייב

פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה
פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר וְעֶגֶל · מִן הַבְּהֵמָה,
וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר, וְעֶגֶל,
אַיִל, גְּדִי, וְטָלֶה · פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי
יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, מוֹסִיף עֲלֵיהֶם תּוֹר
וּבֶן יוֹנָה: (ו) חֲרִי עָלַי תּוֹדָה וְשָׁלְמִים,
יָבִיא כֶּבֶשׂ · פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ
מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר וּפָרָה, עֵגֶל
וְעֶגְלָה · מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה
פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה,
אַיִל וְרָחֵל, גְּדִי וּגְדָיָה, שָׂעִיר וּשְׂעִירָה,
טָלֶה וְטַלְיָה: (ח) חֲרִי עָלַי שׁוֹר, יָבִיא
הוּא וְנִסְכּוֹ בְּמָנֶה · עֵגֶל, יָבִיא הוּא
וְנִסְכּוֹ בְּחֲמֵשׁ · אַיִל, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ
בִּשְׁתַּיִם · כֶּבֶשׂ, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ בְּסֶלַע ·
שׁוֹר בְּמָנֶה, יָבִיא בְּמָנֶה חוּץ מִנְּסָכָיו ·
עֵגֶל בְּחֲמֵשׁ, יָבִיא בְּחֲמֵשׁ חוּץ מִנְּסָכָיו ·
אַיִל בִּשְׁתַּיִם, יָבִיא בִּשְׁתַּיִם חוּץ מִנְּסָכָיו ·
כֶּבֶשׂ בְּסֶלַע, יָבִיא בְּסֶלַע חוּץ מִנְּסָכָיו ·
שׁוֹר בְּמָנֶה, וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה, לֹא
יָצָא, אֲפִילּוּ זֶה בְּמָנֶה חֲסֵר דִּינָר, וְזֶה
בְּמָנֶה חֲסֵר דִּינָר · שָׁחוֹר וְהֵבִיא לָבָן,
לָבָן וְהֵבִיא שָׁחוֹר, גָּדוֹל וְהֵבִיא קָטָן, לֹא

ער: איך האבע פֿאן רינדפֿיה בעשטיממט, ווייס אבער ניכט מעהר וואס! זא ברינגט ער איינען שטיער אונר איין קאלב· זאגט ער: פֿאן פֿיה, אהנע מעהר צו וויססען וואס?, זא ברינגט ער איינען שטיער, איין קאלב, איינען ווידרער, איין ציקליין, אונד איין לאמס· ווייס ער נאר ניכט וואפֿאן ער בעשטיממט האטטע, זא ברינגט ער צו דיזען נאך איינע טורטעלטויבע אונד איינע יונגע טויבע· (ז) געלאבט יע· מאנד איין דאנק־אפֿפֿער ארער פֿרידענ־אפֿפֿער, זא ברינגט ער איין לאמס· זאגט ער: איך האבע פֿאס רינדפֿיה בע־ שטיממט, אונד ווייס ניכט מעהר וואס? זא ברינגט ער איינען שטיער, איינע קוה, איין מעננליכֿעס אונד איין ווייבליכֿעס קאלב. זאגט ער: פֿאס פֿיה, אהנע מעהר צו וויססען וועלכֿעס? זא ברינגט ער איינען שטיער, איינע קוה, איין מעננליכֿעס אונד איין ווייבליכֿעס קאלב, איינען ווידרער אונר איין שאף, איין מעננליכֿעס אונד איין ווייב־ ליכֿעס ציקליין, איינען ציינענבאקק אונד איינע ציגע, איין מעננליכֿעס אונד איין ווייבליכֿעס לעמפֿען· (ח) געלאבט יעמאנד איינען אכֿסען, זא ברינגט ער איהן אונד דיא טראנקאפֿפֿער דאצו צוואממען אום איין מנה ווערטה· איין קאלב, דאססעלבע מיט זיינען טראנק־אפֿפֿערן 5 סלעים ווערטה; איינען ווידרער, דענזעלבען מיט זיינען טראנק־ אפֿפֿערן 2 סלעים ווערטה; איין לאמס, עס מיט זיינען טראנק־אפֿפֿערן איין סלע ווערטה; זאגט ער: איינען אכֿסען פֿיר איין סנה, זא מוס ער אללין אהנע טראנק־אפֿפֿער איין מנה ווערטה זיין; איין קאלב פֿיר 5 סלעים, דאססעלבע אהנע זיינע טראנק־אפֿפֿער 5 סלעים; איינען ווידרער פֿיר 2 סלעים, דענזעלבען אהנע זיינע טראנק־אפֿפֿער פֿיר 2; איין לאמס פֿיר איינען, דענזעלבען אהנע זיינע טראנק־אפֿפֿער פֿיר איינען סלע· געלאבטע יעמאנד איינע אכֿסען פֿיר איין סנה, אונר בראכֿטע צוויי פֿאן דעמזעלבען ווערטהע, זא האט ער זיינער־פֿליכֿט ניכֿט געניגט, זעלבסט ווען יעדער דערזעלבען איין מנה וועניגער איינען־דינר ווערטה ווער· כעשטיממטע ער איינען שווארצען אונד בראכֿטע איינע ווייסען, ארער שטאטט איינעס ווייסען איינען שווארצען, שטאטט איינעס נראסען איינען קלייגען, זא גענוגט ער ניכֿט

פתס לף לעולת העוף ומע"פי שהיו רגילי' לקנות קרבנות כירושלים ת"מ דפת הכותר לפי מה שרואים בעיר ; ופגל . זכרים, דעולה ליכא לספוקי מלא כזכרי' ומתני' רבי היא דאמר המתנדב קטן וכניא גדול לא יצא, אבל לרבנן יצא, דיש בכלל מרובה מועט ; הבהמה . מ' מקרבנות בהמה פירשתי ; פירשתי . אם פתין ואינו יודע אם מין בהמה או מין עוף ; (ז) ושלמי' . או שלמים ; ופרה . דהודה מיכא לספוקי כזכרי' ובנקבות ; חיל . כן כ' סניס ; ורחל . נקבה בת שתי שניס ; גדי . כן שנה מן העוזים ; שעיר . עזים כן כ' סניס ; טלה . בבן בן שנתו ; (ח) ונסכיו . סיין ומסלת ; בחמש . סלעים ; בשתים .

עס טרעטען פֿילע פֿעללע איין, אין דענען דאס שלאַכטען ניכט צלם געזעטצלידְ געשעהען בעטראַכטעט ווערדע מוס, אדער אין דענען עס דורך אנדערווייטיגע אומשטענדע פֿערווערפֿלידְ ווירד, זא דאס דאַס טהיר ניכט געמעסטען ווערדען דארף • דיזע פֿעללע ווערכען אין דען פערזאנען דער שלאַכטענדען, אין דעם צושטאנדע דער אינשטרומענטע, אין דעם פֿערכאהרען דאבייא, אונד אין דער בעשאפֿענהייט דער טהירע איהרען גרונד האבען קענגען, ווערדען היר דורכגע־ נאנגען, אונד דערען ווירקונג נאכגעוויזען • אויסערדעם ווירד דאס געזעטץ דעס בלוטצודעקקענדס, דאס געזעטץ ווענגען ניכט עססענס דער שפאננאדער, דאַס פֿערבאט פֿלייש אין מילך צו קאכען, דאס געזעטץ ווענגען אויסנעהמזנג דער פֿאגעלנעסטער אויספֿיהרלידְ, אונד פֿילע אנדערע געזעטצע בעטרעפֿענד דיא ערלויבטהייט אונד רייגהייט מאנכער טהירע, א. ז. וו. נעכענהער בעהאנדעלט •

פ ר ק א

הַכֹּל שׁוֹחֲטִין, וּשְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה • חוּץ מֵהֶרֶשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן, שֶׁמָּא יְקַלְקְלוּ בִּשְׁחִיטָתָן • וְכֻלָּן שֶׁשָּׁחֲטוּ, וַאֲחֵרִין רוֹאִין אוֹתָן, שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה • שְׁחִיטַת נָבְרִי, נְבֵלָה, וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא • הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁשָּׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה • הַשּׁוֹחֵט בַּשַּׁבָּת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה: (ג) הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל יָד, בְּצוּר, וּבְקָנֶה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה • הַכֹּל שׁוֹחֲטִין, וּלְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין, וּבַכֹּל שׁוֹחֲטִין,

יעדערמאן דארף שלאַכטען, אונד וואס אירגענד יע־ מאנד נעהערינ געשלאַכטעט הָאט, איזט געאייגנעט; אוים־ גענאממען זינד טויבשטוממע, בלעדזיננינג אונד מינדער־ יעהרינג, ווייל זיא לייכט בייס שלאַכטען פֿעהלער מאכען. וואס אינדעס אירגענד יעמאנד אים בייזיין אנ־ דערער נעהערינ געשלאַכטעט הָאט, איזט געאייגנעט. וואס איין ניכט־ישראל געשלאַכטעט הָאט, גילט אלס געפֿאלענעס פֿיהּ, אונד פֿערוואַרפֿען דורך טראַגען • וועז מאן נאכטס, (אים דונקעל), אדער וועז איין בלינדער געשלאַכטעט האט, איזט עס געאייגנעט • וועז אייגער אם שבת אדער אם פֿערזעהנונגסטאג געשלאַכטעט הָאט, זא איזט, אבגלייך ער דאס לעבען פֿערווירקט, זיינע שלאַכ־ טונג דאך גילטיג • (כ) וועז יעמאנד מיט אייגער הָאנד־ זיבעל, איינעס שטיינע[1]), איינעס רָאהרע, געשלאַכטעט האט, איזט עס געאייגנעט • — יעדער דארף שלאַכטען, אונד צו יעדער צייט אונד מיט יעדעם מיטטעל, נור ניכט מיט

פרק א הכל שוחטין • מפרש נגמ' הכי, כל המומחי היודעי' הלכות שחיטה שוחטין לכתחלה ואע"פי שאין מוחזקי' שלא יתעלפו בשחיטה ויכוחו לידי שהיי' שלא שחטו לפניכו, כד"ל בזמן שמכירי' בו שיודע הלכות שחיטה אבל אם אין יודעי' בו אם יודע ה"ס לא ישחוט, ואם שחט כדיעבד כודקין אותו אם יודע ה"ס שחיטתו כשרה: חוץ מפש"ו • לפי' דיעבד ויודעים ה"ס אסור לאכול משחיטתן, דמוחזקין הן לקלקל, ומדקתני שמא יקלקלו ולא תני שמא קלקלו ש"מ שאין מוסרין להם לשחוט לפילו כדי להצליך לכלכיס, שמא יטעו הרואי' שמוסרין להס לשחוט ויכשיר שחיטתן; כולן • מדלא קתני ואם שחטו משמע דלאו לאחש"ו דלעיל קאי, אלא אף משאין יודעים בו אם יודע ה"ס ולישני קמן דלכדקיס ששחט ואחריס רואין שחיטתו כשרה; נכילה • לפילו כהלכתה ויצרהל עומד ע"ג, ואיכא לאסורה בהכאה דדוקא שחיטה מין שאדוק לע"ז לאסורה בהנאה, דסתם משבת מין לע"ז, אבל נכרי האמור כאן הוא מאותן שמעשה לבותיהס כיוליס; במשנ • תע"פ אלא נגע בה, והא דצריך למתני ומטמא במשנ כיון דנבלה בידוע שמטמא במשנ אלא לומר לך זו מטמא במשנ ויש לך לאחר שמטמא לפילו באוהל ואיזה זו זו תקרובת ע"ז; בלילה כו' • דומיא דקומת מה קומת בשחלה אף בלילה כמי בשחלה מצ"ל דיעבד אין לכתחלה לא, אבל בשאוקה בנגדו לפילו לכתחלה שוחטין בליל'; בשבת • תע"פ שאם היה מזיד היה מתחייב בנפשו שקיל' וכיה"כ כרת, מ"מ שחיטתו כשרה, ומיהו אסורה באכילה ליומה ולמוצאי שבת מותר לפילו לו, ושוחט לאוכלה בשבת דכהתירה קאמרת מותר לבריה לאכול ממנה בשבת בשר מי, אבל מבשל לאוכלה לא יאכל הבריה שמא ירבה בשבילו; (ב) במגל • יש לה כ' פיות האחת חלקה והאחת יש בה פגימות, וכגד שהיא חלקה לכתחלה לא ישחוט משוס

[1]) ז. ד. קלאמענטארע.

בְּבֵית חוֹנְיוֹ, יָצָא. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זוֹ עוֹלָה. הֲרֵינִי נָזִיר, וְנִגְלַח בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם נִגְלַח בְּבֵית חוֹנְיוֹ, לֹא יָצָא. שֶׁאִגַּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ, וְנִגְלַח בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם נִגְלַח בְּבֵית חוֹנְיוֹ, יָצָא. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זֶה נָזִיר. הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ, לֹא יְשַׁמְּשׁוּ בַּמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְדָבָר אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר, אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל מִזְבַּח ה' בִּירוּשָׁלִַם, כִּי אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם, חֲרֵי הֵן בְּבַעֲלֵי מוּמִין, חוֹלְקִין, וְאוֹכְלִין, אֲבָל לֹא מַקְרִיבִין: (יא) נֶאֱמַר בְּעוֹלַת הַבְּהֵמָה, אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ, וּבְעוֹלַת הָעוֹף, אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ, וּבַמִּנְחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ, לְלַמֵּד שֶׁאֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט, וּבִלְבָד שֶׁיְּכַוֵּן אָדָם אֶת דַּעְתּוֹ לַשָּׁמַיִם:

אים חומו=טעמפעל, זא האט ער דער פּפֿליכט ענינגט. ר"ש זאגט: דאס איזט נאר קיין נאנצאפּפֿער. נער=אבט איינער נזיר צו זיין, זא מוס ער דיא שעערונג אים טעמפעל דאלטען, אונד טהאט ער עס אים חוניו=טעמפעל, זא האט ער דער פּפֿליכט ניכט ענינגט. טהאט ער דאס נעליבדע מיט דער בעדינגונג, אים חוניו=טעמפעל דיא שעעדונג צו דאלטען, זא מוס ער זיא דאך אים טעמפעל דאלטען; טהאט ער עס אבער אים חוניו=טעמפעל, זא ענינגט עס. ר"ש זאגט: דער איזט קיין נזיר. דיא פּריסטער וועלכע אים חוניו=טעמפעל געדינט דאבען, דירפֿען אים טעמפעל צו ירושלים ניכט דינען, אונד נאך פֿיל וועניגער דיא ביים געטצענדינסט געדינט דאבען, דען עס דהייסט: (מלכים ב. כ"ג. ט') נור דירפֿען דיא העהנ= פּריסטער ניכט דען נאטטעס=אלטאר אין ירושלים בעטרע= טען, אבער זיא עססען דיא אונגעזויערטען קוכען אונטער איהרען ברידערן; — זיא זינד דענען גלייך, דיא לייבעספֿעה= לער דאבען, זיא נעהמען טהייל, אונר עססען מיט, דירפֿען אבער ניכט אפּפֿערן. (יא) עס דהייסט פֿאם פּיה= גאנצאפּפֿער, „פֿייעראפּפֿער צום אנגענעהמען דופֿט", אונד דיזועלבען אויסדריקקע שטעהען ביים (געפֿליגעל=גאנצאפּפֿער אונד ביים) שפֿייזאפּפֿער, דיס לעהרט, עס געלטע גלייכ= פֿיעל, אב אייניר פֿיעל אדער וועניג אפּפֿערט, וועז נור זיין זין דעם היממעל צוגעוועדעט איזט.

כאחריות, כלכך אם הקריב כב"ח יצא ידי נדרו, אבל חייב כרת משו' שחוטי חוץ שהרי קרא עליה אם עולה: לפי זו. שאין אם הקדש חל עליה: יגלח. תגלחת הנזירות היא הכתת קרבנותיו: יצא. ומשום שחוטי חוץ כמי לא מקריב דלא חל עליו נזירות כלל, דהאי גברא לנעורי כפרי נתכוין ומפני שהיה קרוב לבית חוניו ורחוק מן"י אמר אי קניא בבית חוניו טרחינא, טפי לא מציר לאנטעורי: כירושלים. נקט ירושלים לשמועינ' דבכוב ובבעון היו מותרים לזמם וכ"ש בזמן הזה שבטרים לדוכן ולקרות בתורת תחלה: לדבר אחר. אם שמזו לע"ז: (יא) הממעיט. הענני המכיא מנחה כפי כחו וממוכו: המרבה. העשיר שמרבה להכיא כפי כחו וממוכו, שביבם שוין בשכר, אבל אם העשיר מכיא קמות מכדי יכלתו אף שמכוין לזכו שוב לענני המכיא לפי יכלתו:

מַסֶּכֶת חוּלִין

אין דיזעם טראקטאט ווירד הויפטזעכליך פֿאן דעז דאס געזעטצליכע שלאכטען דעם פֿירהעם אונד אללער ערלויבטעז טהירע בעטרעפֿענדען פֿעראנדנונגען גערהאנדעלט. עס איזט הירבייא פֿאן וויכטיגקייט, דאס דאס שלאכטען מיט איינעם פֿעללים שארפֿען אינשטרומענט, מיטטעלסט דורכשנידונג דער בויידען רעהרען אן איינעם לעבענדען טהירע געשעהען מיסען, אונד אלסדאן דאס טהיר אינערליך אונטערזוכט ווערדע, אב עס געזונד געוועזען זייא.

יוֹנָה, פָּסוּל בַּתּוֹרִים · תְּחִלַּת הֲצִיחוּב, בְּוֵה וּבְוֵה פָּסוּל: (ו) בָּשֵׂר בַּפָּרָה, פָּסוּל בָּעֶגְלָה · בָּשֵׂר בָּעֶגְלָה, פָּסוּל בַּפָּרָה · בָּשֵׂר בַּכְּהָנִים, פָּסוּל בַּלְּוִיִּם · בָּשֵׂר בַּלְּוִיִּם, פָּסוּל בַּכְּהָנִים · טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶשׂ, טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים · טָהוֹר בְּכָל הַכֵּלִים, טָמֵא בִּכְלֵי חֶרֶשׂ · טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ, טָמֵא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת · טָהוֹר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת, טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ · הַחַיָּב בַּשְּׁקָדִים הַמָּרִים, פָּטוּר בַּמְּתוּקִים · הַחַיָּב בַּמְּתוּקִים, פָּטוּר בַּמָּרִים: (ו) הַתָּמָד עַד שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ, אִינוֹ נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּפוֹסֵל אֶת הַמְּקוָה, מִשֶּׁהֶחֱמִיץ נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וְאֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוָה · הָאַחִין הַשֻּׁתָּפִים, כְּשֶׁחִיְּבִין בַּקָּלְבּוֹן, פְּטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה · כְּשֶׁחִיְּבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקָּלְבּוֹן · כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר, אֵין קִנָּם, וְכָל מָקוֹם

זינד, ניכט אלס טורטעלטויבען ברויכבאר; צור צייט דער געלבפערבונג (דער האלזפערערן) זינד זיא אלס קיינע פאן ביידען ברויכבאר · (ו) וואס דיא ראטהע קוה געאייגנעט מאכט, מאכט דאס (וועגען איינעס געפונדענען לייכנאמם צו טעטענרע) קאלב פערוועדפליך[1] אונד אומגעקערט · וואס אלס פריסטער נאך געאייגנעט מאכט, מאכט דען לוי פערוועדפליך, אונד אומגעקערט[2] · וואס אם אירדענען געפעסע ריין איזט (דיא אויסגענפלעפע) איזט פראנרייניגונגספעהיג אן אנדערן געפעסען, אונד (אין בעטרעף דעס אינגערן רוימעס) אומגעקערט · וואס אלס העלצערנעס געפעס[3] ריין איזט, איזט אונריין אלס מעטאללענעס, אונד אומגעקערט · אין דעס גראד דער רייפע, אין וועלכעם ניטטערע מאנדעלן נאך צעהנטפלידיגטיג זינד, זינד זיסע נאך ניכט פלידיגטיג, אונד וועלן דיזע פלידיגטיג זינד, זינד יענע ניכט מערר פלידיגטיג.

(ז) ווייניגיער דיא נאך ניכט געגאהרטן האט, דארף ניכט פיר געלר פאן צוויטעם צעהנט געקויפט ווערדען, מאכט אויך איין טויכבאר אונגאייגנעט; זאבאלד זיא אבער געגאהרטן האט, דארף מאן זיא פיר געלר פאן צוויטעם צעהנט קויפען, אונד זיא מאכט איין טויכבאר ניכט אונגאייגנעט · ברידער[4]) דיא נאך דער טהיילונג איהר געשעפט געמיינשאפטליך האבען, זינד וועהרענד זיא צום קלבון פערפלידיגטעט זינד, פרייא פאם פיהצעהנט; זא לאנגע זיא צום פיהצעהנט פערפלידיגטעט זינד, זינד זיא פרייא פאם קלבון · — זא לאנגע[5]) נאך דער פערקויף איינעס מערכענס צולעסיג איזט, פינדעט קיינע גענלרשטראפע שטאטט;

משמע קטני' דלא לסתמיט קרא ולכתוב מן כני התורים לו מן היובה, ומדכתב בכלהו תורים וכני יונה ש"מ לעכב: הניחוב · כשמתחיל להכניח בובח נהוכה סביב לגזרתו פסולים דיצתו מכלל קטנים, ולכלל גדולים לא באו, ומיהו בני יונה קטנים כ"כ עשומטי' ככף מסס ואין דס יונת פסולי: (ו) בפרה · פרה לדומה בשמיטה ועגלה ערופה_בעריפה: כהנים · כמומין פסולי' ולויים בשנים פסולי' ובשיל' וכית עולמים אין השנים פוסלי' בלויס אלא בקול: בכלי חרס · כ"ק תיכו מטמא מגבו לפי' נגעה הטומאה בגבו ומיטמא מאויר שאם הגיע הטומאה לאויר לפי' לא נגעה בו טמא, ושאר כל הכלים מיטמאי' בנגיעה לפי' מבפן ואין מטמאין מאויר: בכלי עץ · כלים אלא בגמרה כל מלאכתן לבל בגמרה חקיקתן ורחוי' לתשמיש טמאים, ופשוטי כ"ע לפי' בגמרה כל מלאכתן טהורי' מדאורייתא, וכלי מתכות כל זמן אלא בגמרה כל מלאכתן טהוריס | ופשוטיהן כשבגמרה מלאכתן טמאים: המרים · גדולים פטורי' ממעשר שאיכן רחויס לאכילה · ובקטנן קודם שיהיו מרים רחויס לאכילה מייבי' במעשר, והמתוקי' קטנים פטורים אלא בגמר פריין: (ז) התמד · עד שנתמ לייבי כהרי מילי ודבר הגורם כזה מיבו גורם כזה, ומשנתמ ליכי בחדא מלתא וכזמן שדבר זה גורם אין דבר זה גורם: תמד · מים שבותבי' על המרבני' וכזגים וכמחמין ותופס כעשה יין, או על השמרים וקולטים טעם היין, ומיירי שלא הוציא אלא כמו שכתן עליהן מים או פחות או מעט יותר אבל כשכתן ג' אלקים מים והוציא ד' יין מעלי' הוא: שלא בחמין · מים כעלמא הוא: המקוה · בב' לוגין: בחמין · שהן שותפין בירושתן: כשחייבין · שחלקו ירושתן וחזרו ונשתתפו, כשמביאין שקל אלא בין שניהן מייבין בב' קלבונות, שהיה לבם לשקול חצוין: ופטורי · שהשותפות פטור ממעשר בבהמה: וכשחייבין במעשר · שלא חלקו מעולם ירושת אביהם פטורי' מקלבון לגמרי שממון אביהם במזקתו עומד והאב השוקל על בניו פטור

[1]) ערשטערע ווירד נעשלאכטעט, לעטצטערם דאם נעניק אבנעשטאנען · [2]) דער פריסטער ווירד ניכט דורך יהרע אבער וואהל דורך לייבעספעזעלער פערווערפליך; כיים לוי היזט עם אומגעקערט. [3]) ז' ד' קאממענטארע. [4]) שקלים פרק ח' ענדע. [5]) כתובות פ' ג' ח' ח'.

חולין פרק א

חוץ מִמַּגַּל קָצִיר, וְהַמַּגָּרָה, וְהַשַּׁנִּים, וְהַצִּפּוֹרֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵם הוֹנָקִין. הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל קָצִיר, בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. וְאִם הֶחֱלִיקוּ שִׁנֶּיהָ, הֲרֵי הִיא כְּסַכִּין:

(ג) הַשּׁוֹחֵט מִתּוֹךְ הַסַּבַּעַת, וְשִׁיר בָּהּ מְלֵא הַחוֹט עַל פְּנֵי כָלָּהּ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. ר' יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, מְלֵא הַחוֹט עַל פְּנֵי רֻבָּהּ: (ד) הַשּׁוֹחֵט מִן הַצְּדָדִין, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַמּוֹלֵק מִן הַצְּדָדִין, מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה. הַשּׁוֹחֵט מִן הָעוֹרֶף, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. הַמּוֹלֵק מִן הָעוֹרֶף, מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַשּׁוֹחֵט מִן הַצַּוָּאר, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַמּוֹלֵק מִן הַצַּוָּאר, מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה, שֶׁכָּל הָעוֹרֶף כָּשֵׁר לַמְלִיקָה, וְכָל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לַשְּׁחִיטָה, נִמְצָא כָּשֵׁר בַּשְּׁחִיטָה, פָּסוּל בַּמְלִיקָה, כָּשֵׁר בַּמְלִיקָה, פָּסוּל בַּשְּׁחִיטָה: (ה) כָּשֵׁר בַּתּוֹרִין, פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה, כָּשֵׁר בִּבְנֵי

איינער זענען, זענען, מיט (האפטענדען) צעהנען אונד נעגעלן, וויל יענע נור ווירגען · יוען מאן מיט דער (געצעהנטען) זענוע נאך דעם הינשטריכט געשלאכטעט האט, זא איזט עס, נאך ב"ש, פערוווערפליך, נאך ב"ה געאיגנעט · זינד דיא צעהנע גלאטט געשליפפען וואררען, זא איזט זיא דעם מעסער גלייך צו אכטען · (ג) ווען איינער אין דעם (גראסען) רינג זא געשלאכטעט האט, דאס אויך נור איין פאדען כרייט רונד אום דען גאנצען רינג (נאך אָבען) געבליבען איזט, זא איזט עס גילטיג · ר' יוסי זאהן דעס ר' יהודה זאגט: עס כרויכט נור אום דען גרעסערן טהייל דעס רינגעס צו זיין · (ד) ווען איינער פאן דער שלאכטעט, זא איזט עס גילטיג · ווען איינער פאן דער זייטע דעם געפליגעל דען קאפף אבגעקניפפען, זא איזט עס פערווערפליך · ווען איינער פאם נאקקען הער שלאכטעט, זא איזט עס פערווערפליך, וועהרענד דאס אבקנייפען נור פאם נאקקען הער גילטיג איזט; דאס שלאכטען פאם האלזע הער איזט גילטיג, דאגעגען דאס אבקנייפען פאם האלזע הער פערווערפליך · דען דיא גאנצע נאקקען געגענד אייגנעט זיך צום אבקנייפען, אונד דער גאנצע האלז צום שלאכטען; אלזא וואס בייס שלאכטען איזט, איזט בייס אבקנייפען אונגעאייגנעט, אונד אומגעקעהרט · (ה) דיא אלס טורטעלטויבען גע־אייגנעט זינד, זינד נידט מעהר אלס יונגע טויבען ברויכבאר, אונד זא לאנגע זיא אלס יונגע טויבען גילטיג

גזירה שמא יעשוט כגד הפגום, ושמעינן כסכין פגומה ויש כו כדי לעשוט מן הפגום ולהלן תמור לעשוט כו לכתחלה תע"כ כרך הפגם ככגד או כגמי: צור · קלע מהודד: וכקנה כו' · שהיו תלושים ולבקוף תכרס, תכל כמהוכר מעקרא פסול תפילו דיעבד, ותלוש גמור מותר לכתחל': תכל · תפילו ישראל מומר והוא שלא יהיה מומר לע"ז או מחלל שבתות כפרהסיא כודק ישראל סכין וכותן לו, מפני שהיכו טורח לבדוק ושוחט תפילו כיכו לכין עצמו וחוזר ישראל ובודק הסכין תחר השחיטה, ושחיטת הקרתים פסולה תע"כ ישראל עומד ע"ג מתחלה ועד סוף: ולעולם · כין כרחש כגג ולא מייאיכן שיתמרו לנכח השמים שוחט, וכין כרחש הספיכה דמוכחת מלחת לנקר ספיכתו הוא נרוך ולא לצר היס קשחיט: וככלו · כין בזכוכי כין כקרומית של קנה שהוא עשב הגדל כתגס, תכל כקנה עצמו לא יעשוט לכתחלה מפני כיתין שפורצי ממכו וכוקבי הסימנים: קנה · שקורין בו התכואה שפגימותיה כוטות לגד ג' כשפוע: שיניה · התחוכי' כלחי ודוקא כשכן כ' או יותר: והצפורן · המחוברת לגוף, דאלו יד תלושה לא מקרי מחובר: תנחרת קלי וכצפורן הטעם משום מחובר: כ"ש ג'. ככלה ומטמא כמשא דגזריגן הולכה אטו הכאה וכ"ש לא גזרו דאפושה טומאה לא מפשיכין משום גירה תכל כאכילת מודו דאסור: (ג) הטבעת · הגדולה שהיא עליוכה לכלן וע"ש שאין ככל הקנה טבעת גמורה אלא היא קרא לה טבעת דהשתא מיכן שלימות: ושייר · לגד הרגש: הקוט · כל דהו: (ד) הצדדי' · צדי הצוואר: כשרה · ואפי' לכתחלה אפי' לא אהדר הסימנים ואיידי דכעי למתני המולק מן הצדדים ת"כ השוחט דיעבד, וי"ל דוקא דיעבד: שחיטתו פסולה · וה"מ שלא התזיר הסימנים תחורי העורף אלא תהך המפרקת עד שהגיע לסימנים דטרפה בשכירת המפרקת: העורף · לאו עורף ממש דהייכו מה שיש מעפרי הקדקד מאחוריו אלא מול הרואה את העורף דהייכו תחורי הצואר: כשרה · זו היא מצות מליקתו לכתחלה ואיידי דתנא השוחט כו' פסולה ואפי' דיעבד ת"כ המולק דיעבד: השוחט מן הצואר · תחת הגרון ואגב דכעי למתני המולק כו' ת"כ השוחט דיעבד: שכל · מול הרואה את העורף · (ה) כתורי' · דתורים משמע גדולים וככי יוכה

לְמַטָּה, שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה: (נ) הֲתִיז אֶת הָרֹאשׁ בְּבַת אַחַת, פְּסוּלָה. הָיָה שׁוֹחֵט וְהִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּבַת אַחַת, אִם יֵשׁ בַּסַּכִּין מִלְא צַוָּאר, כְּשֵׁרָה. הָיָה שׁוֹחֵט וְהִתִּיז שְׁנֵי רָאשִׁים בְּבַת אַחַת, אִם יֵשׁ בַּסַּכִּין מִלְא צַוָּאר אֶחָד, כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזְמַן שֶׁהוֹלִיךְ וְלֹא הֵבִיא, אוֹ הֵבִיא וְלֹא הוֹלִיךְ. אֲבָל אִם הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא, אֲפִילּוּ בְּאֵיזֶמֶל, כְּשֵׁרָה. נְפָלָה סַכִּין וְשָׁחֲטָה, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁחֲטָה כְּדַרְכָּהּ, פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְזָבַחְתָּ וְאָכַלְתָּ, מַה שֶּׁאַתָּה זוֹבֵחַ, אַתָּה אוֹכֵל. נְפָלָה סַכִּין וְהִגְבִּיהָהּ, נָפְלוּ כֵלָיו וְהִגְבִּיהָן, הִשְׁחִיז אֶת הַסַּכִּין וְעָף, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשָׁחַט, אִם שָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, פְּסוּלָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם שָׁהָה כְּדֵי בְקוֹר: (ד) שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וּפָסַק הַגַּרְגֶּרֶת, אוֹ שָׁחַט אֶת הַגַּרְגֶּרֶת, וּפָסַק אֶת הַוֵּשֶׁט, אוֹ שֶׁשָּׁחַט אֶחָד מֵהֶן, וְהִמְתִּין לָהּ עַד שֶׁמֵּתָה, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַשֵּׁנִי וּפָסַק, ר' יְשֵׁבָב אוֹמֵר, נְבֵלָה, ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, טְרֵפָה. כְּלָל אָמַר ר' יְשֵׁבָב, מִשּׁוּם ר' יְהוֹשֻׁעַ, כָּל

אונד דער אנדערע יענזייטס, איזט עס גילטיג. (ג) וועו מאן מיט איינעם היבע דען קאפף אבשניטט, איזט עס פער= וועדליך. וועו מאן אבער שלאכטעטע אונד צוגלייך דען קאפף אבשניטט, זא איזט עס, וועו דאס מעסער נאך אום איינע האלזוראכמעסער לענגער איזט, גילטיג. וועו מאן צוויי קעפע צוגלייך געשלאכטעט, אונד זיא גלייכ= צייטיג אבשניטט, זא איזט עס, וועו נור נאך איינע האלז= לענגע אם מעסער איזט, גילטיג. אללעס דיס וועו מאן הין אבער ניכט הער, ארער הער אבער ניכט הינגעצאגען האטטע; איזט אבער ביידעס געשעהען, זא ברויכט עס נור איינע קלייניגקייט לענגער צו זיין, אונד זעלבסט מיט איינעם גאנץ קלינען מעסער איזט עס גילטיג. — וועו איין מעסער הערא בפיעל אונד איין טרייער שלאכטעטע, זא איזט עס, זעלבסט וועו עס נאך דער ארדנונג געשעהען, פערוועדליך דען עס הייסט (דברים כ"ז. ז׳) ,,דוא קאננסט שלאכטען, אונד עסען״ אלזא נור וואס דוא שלאכטעסט דארפסט דוא עסען. ענטפיעל דעם שלאכטענדען אים שלאכטען דאס מעסער, ארער זיין קלייד, אונד ער הָאב עס ערשט אויף, ארער ער איזט פאם שלייפען ערמידעט אונד איין אנדערער מום דאס שלאכטען פאללענדען, זא איזט עס, וועו מאן אין דער צווישענציים איין עהנליכעס שלאכטען קאננטע פערוועדליך. ר"ש זאגט: וועו דיא צווישענציים זא לאנג איזט, דאס מאן (דאס מעסער) פריפען קאן. (ד) וועו איינער דיא שפייזערעהרע דורכשניטטען, אבער דיא לופטרעהרע אבגעריסען האט, ארער אומגע= קעהרט, ארער איינע דורכשניטטען אונד דאן געווארטעט האט, בים דאס טהיער טאדט וואר, ארער וועו דאס מעסער אונטער דיא צוויטע רעהרע געשטעקט, דיא זעלבע אבריס, זא איזט עס, נאך ר' ישבב, אללם אזו, נאך ר"ע, אללם פערלעטצטעם פיהרט צו בעטראכטען. אללם רעגעל שטעללט ר' ישבב אים נאמען דעס ר' יהושע פעסט:

פסולה: רוב לחד. ומ"ג דהכא לה כריבא לריכא לחד בחולין ולחד בקדשים, דה"מ בקדשים לא סגי ברוב דלמא טוח לריך קמ"ל: (ב) בשוקו. דיעבד בקדשים מיירי וזביס מוחזין לכתחלה בחולין: למעלה. שזה מוחז בקנה לחד של סכין וחכירו כנד הב': (ג) התיז. שדוקר הסכין ככח ופוקר וזו היא דרסה: הראש. לבחיטת הסימנים שיעור הכשר קרי התיז את הראש: שוחט. כשזיכה והתיז בהולכה לבד או בהוצאה לבד: מלא צואר. חוץ ממלא הצואר בשוחט, דאם אין מורך הסכין אלא כעובי הצואר או מעט יותר אין הסימנים נחתכין כלא דרסה: לחד. דהיינו בשור ג' צוארים: תיזל תער דק קטן מאד ולא גזריכן ליזהל שאין לו קרניס אטו ליזהל שיש לו קרניס, ומתוך שהוא קטן מאוד בשעת מן הצואר וכשוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנים: כפלה. ומש הפילה מ"ג דלא מכוין לשחוט כשרה דבחולין לא בעי כוונה בשחיטה: והגביה. ושהה בהגבהה זו: כלו. בגדיו: השחיז. קודם שחיטה: ועף. מחמת הפשחוה נעשה עף ויגע בהשחיזל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו וכח תכירו ושחט, ומ"ם בשחזר הוא עלמו ושחט: כדי שחיטה. כדי שישחוט בבהמה רוב ג' בבהמה לחרת כמותה בשהיה רבולה ושוף לעוף: בקור. שהשוחט בודק סכינו: (ד) ופסק. הייבו עקורו בבהמה

שֶׁיֵּשׁ קִנָּם, אֵין מֻכָּר. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֵאוֹן, אֵין חֲלִיצָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲלִיצָה, אֵין מֵאוֹן. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה, אֵין הַבְדָּלָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה, אֵין תְּקִיעָה. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין. כֵּיצַד מַבְדִּילִין? הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. ר' דוֹסָא אוֹמֵר, בֵּין קֹדֶשׁ חָמוּר לְקֹדֶשׁ הַקָּל:

אונד ווא דיזע גילט, איזט קיין פֿערקויפֿסרעכט: זא, לאנגע, נאך ווייגערונגסרעכט[1]) אנווענדבאר איזט, פֿינדעט קיינע חליצה שטאטט, אונד זוא דיזע אנווענדבאר איזט, גילט קיין ווייגערונגסרעכט. אן דען טאגען ווא געבלאזען[2]) ווירד, פֿינדעט קיינע הבדלה פֿארמעל שטאטט, אונד וואן דיזע שטאטט פֿינדעט, ווירד ניכט געבלאזען; נעמליך ווען איין פֿעסטטאג אונמיטטעלבאר פֿאר שבת פֿעללט, כלעזט מען אונד שפּריכט קיינע הבדלה פֿארמעל; פֿעללט עס אונמיטטעלבאר נאך שבת, זא שפּריכט מען דיזע, בלעזט אבער ניכט. וויא לויטעט דאן דיא פֿארמעל? „דער דוא אונטערשיידעסט צוישען הייליגעם אונד הייליגעם". ר' דוסא זאגט: „צוישען שטערנגער הייליגעם אונד לייכטער הייליגעם".

פ ר ק ב

הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בָּעוֹף, וּשְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. וְרִבּוּ שֶׁל אֶחָד, כְּמוֹהוּ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט אֶת הַוְּרִידִין. חֲצִי אֶחָד בָּעוֹף, וְאֶחָד וַחֲצִי בַּבְּהֵמָה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רוֹב אֶחָד בָּעוֹף, וְרוֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה: (כ) הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי רָאשִׁין כְּאֶחָד, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין, וְשׁוֹחֲטִין, אֲפִילּוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד

וועז איינער איינע רעהרע אם געפֿליגעל, אונד ביידע אם פֿיהע געשלאכטעט האט, זא איזט עס גילטיג; אונד וועז פֿאז יעדעם נור דער גרעסערע טהייל דורכשניטטען איזט, זא איזט עס עבען זא גוט. ר' יהודה זאגט: עס מיסטען אם געפֿליגעל דיא האלז־פּולז־אדערן דורכשניטטען זיין. איזט נור דיא העלפֿטע דעס איינעז אם געפֿליגעל, אדער $1\frac{1}{2}$ אם פֿיהע דורכשניטטען, זא איזט עס פֿערווערפֿליך. איזט דאס מיסטע דער איינעז אם געפֿליגעל, אונד דאס מיסטע פֿאז ביידען אם פֿיהע דורכשניטטען, זא איזט עס גילטיג. (כ) וועז איינער צווייא קעפֿע מיט איינעם מאלע געשלאכטעט האט, איזט עס גילטיג. וועז צווייא דאס מעסער האלטענד שלאכטעז, זעלבסט איינער דיסזייטס

---

[1]) ו. יבמות פ. י"ג תכפּתנ. [2]) סוכה פ. ה. מ. ה.

מן הקלנון; מכר. זיכול למכור כתו דהייכו כשהיא קטנה ומתכי' ר"מ היא, לכל חכמים חומרים מכת ג' שכים ויום א' עד שתביא כ' שערות יש לה מכר ויש לה קנס; שם. זיכולה למאן ויצאת בלא גט חיכה רחויה לחליצה אם יבמה היא: תקיעה. בערבי שבתות וי"ט תוקעי' ג' תקיעות להבדיל את העם ממלאכ' אין הבדלה לא על הכוס ולא בתפלה; תוקעי'. להבדיל העם ממלאכת לוכל בפה, ולא מבדילי' שהכניסם קמור מן היונא: מבדילי'. שהיונא חמור: כיצד. כשקל י"ט כמונאי שבת:

פרק ב השוחט. דיעבד, דלכתחלה אינטרכוהו רבנן לשחוט כ' סימני' אפילו בעוף ושניים בבהמה לכתחלה הוי דעד כמה ליצאת ולחול, ג"כ משום דכעי למתני רובו של אחד כמוהו ושתם דוקא דיעבד: של אחד. של כל אחד ושחיטה מן הגורר וכשני סימנים, וכ' דברים הפוסלים בשחיטה שהיי דרסה, קלדה, הגרמה, ועיקר כללו בלמ"מ; ורידין. כמין קוטין שעל כ' גדי הקבה ומעוף בלבד קמר"י כדי להוציא את דמו הוחיל וכולהו כלו כאחד, שחיטה ל"ד אלא שיצוק הוריד ומריצת כמי שמעינן דרוב בעינן, אלא לגב דכעי למתני אחד ואגי בבהמה אע"ג דהוי טפי מרוב הצבים, בין הכל שחיטתו

אֲפִילוּ שְׁחָטָהּ, שֶׁיֹּאבַל הָעכו"ם מֵחֲצַר כָּבֵד שֶׁלָּהּ, פְּסוּלָה, שֶׁסְּתָם מַחֲשֶׁבֶת עכו"ם לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים. אָמַר ר' יוֹסֵי, כָּל הָחוֹמֶר הַזֶּה בְּמָקוֹם שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת, בְּמוּקְדָּשִׁין, אֵין הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד, מָקוֹם שֶׁאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת, בְּחוּלִין, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהֵא הַכֹּל הוֹלֵךְ (אֶלָּא) אַחַר הַשּׁוֹחֵט: (י) הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים, לְשֵׁם גְּבָעוֹת, לְשֵׁם יַמִּים, לְשֵׁם נְהָרוֹת, לְשֵׁם מִדְבָּרוֹת, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין, וְשׁוֹחֲטִין, אֶחָד לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, וְאֶחָד לְשֵׁם דָּבָר כָּשֵׁר, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה: (ט) אֵין שׁוֹחֲטִין לֹא לְתוֹךְ יַמִּים, וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת, וְלֹא לְתוֹךְ בֵּלִים. אֲבָל שׁוֹחֵט הוּא לְתוֹךְ עוֹנָא שֶׁל מַיִם, וּבַסְּפִינָה עַל גַּבֵּי בֵּלִים. אֵין שׁוֹחֲטִין לְגוֹמָא כָּל עִקָּר, אֲבָל עוֹשֶׂה גוֹמָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, בְּשֶׁבִּיל שֶׁיְּכַנֵּס הַדָּם לְתוֹכָהּ, וּבְשׁוֹק לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁלֹּא יְחַקֶּה אֶת הַמִּינִין. (י) הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה, לְשֵׁם וְבָחִים,

זאלבסט ווען מאן עס נור געשלאכטעט דאט, דאמיט דער געטצענדינער דאס לעבערנעטין דאפאן פערצעהרע, איזט דאס געשלאכטעט אונערלויבט, ווייל געמיינהין דער געטצענדינער דאבייא דען געטצענדינסט אים זינגע דאט. ר' יוסי וועגדעט אין: דיא זאכע איזט דורך פאלגערונג זא צו בעאורטהיילען: וועו דא ווא דער געדאנקע פערוועדליך מאכט, נעמליך בייא 'געהיליגטען דינגען, אללעס זיך נאך דעם דינסטהועגדען ריכטעט, זא מוס דאך וואהל בייא ניכט־ הייליגען, וואבייא דער גערענקע מיסט ניכט פערדערבליך ווירקט, געווים אללעס נאך דעם גייסט דעס שלאכטענדען בעאורטהיילט וועדען. (מ) וועו מאן (חולין) שלאכטעט אלס נאנצאפפער, אלס שלאכטאפפער, אלס שולדאפפער

כשעת זלת כפסה וחין זה פרכוס, חכל גסה לחו חורחת כהכי, כין פסטה ולח פרכסה וכין פרכסה ולח פסטה כשרה: (ז) כשרה. דחין סתם מחשבת נכרי לע"ז, וה"ה לפיולו לכתחלה, חלח דלח מלי למתני שוחטין לנכרי דה"ח למשרי למשקט הוח דחתי, דלית כיה משום לפני עור, חכל לח שתהח שחיטתו כשרה: פוסל. חס נסמת נכרי היח וחקורה כהגלה וחיידי דרכהן דחמרי כשרה, חר"ח פסולה: חגר. חוהרת הכבד, וה"ה שחר כזית כשר, וי"מ דחתי לחשמעי' לפי כיון חלח לכשר הפחות שבכל הגוף: ר"ו. דלח מכני' מחשבת כעלים הוחיל ושערלה שחיט לה: כמקוש. כחרבע עכודות: העובד. חכל כעלים לח פסלי כמחשבתן: חולין. לעניו ע"ז שחין מחשבה פוסלת חלח כב' עכודות, שחיטה וזריקה, חכל קבלה והולכה לח כתיב כהו והקטרה מע"ג דשייכה כע"ז מיהח לח מפקדת כהמה ככך דהח לפי' כפניס לח מפסיל קרכן, חס חשב על חכילת כשר כשעת הקטר חלכים: (ח) פסולה. לחכול, דדמי' לשקוטי לגס ע"ז ומחלפת כה ותקרובת ע"ז לח הוי' דכתיב חלהיהם על הכרים ולח הכרים חלהיהם, ואס חמר למלחך הממונה על הכר ס"ז זכחי מתים: כשר. סתם: פסולה. ואע"ג דחין לדם חוקר דכר שחינו שלו, ואפי' למ"ד לדם חוסר, דוקח כותי חכל ישרחל לח, דלטעורי קמכוין, הכח מיירי כיש לו כה שותפו', ח"כ כישרחל מוחר: (ט) ימים. חפי' עכורין שלח יחמרו לשרו של יס הוח שוקט: כלים. שלח יחמרו שמקבל הדם לזרוק לע"ז: עוגא. גומח של מים ודוקח עכורי: ולח כלולין שלח יחמרו לפרכוף פניו הגרחה כמים הוח שוקט: ע"ג כלים. וכיס שותה ויורד להוך כיס שיודעי' שלח ללכלך הסמיכה הוח עושה: כל עקר. וחפי' כבית שטוח חק המיכים: חכל כו'. ר"ק והרומה לנקר מצירו עושה מקוס קוץ לגומח והדם יורד לגומח: יחקה.

שֶׁנִּפְסְלָה בְּשְׁחִיטָתָהּ, נִבְלָה. כָּל שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ כָּרָאוּי, וְדָבָר אַחַר גָּרַם לָהּ לִפָּסֵל, טְרֵפָה. וְהוֹדָה לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: (ה) הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה, חַיָּה, וְעוֹף, וְלֹא יָצָא מֵהֶן דָּם, כְּשֵׁרִים, וְנֶאֱכָלִים בְּיָדַיִם מְסוּאָבוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרוּ בְּדָם: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הוּכְשְׁרוּ בַּשְּׁחִיטָה: (ו) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמְּסֻכֶּנֶת, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד שֶׁתְּפַרְכֵּס בְּיָד וּבָרֶגֶל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, דַּיָּה אִם זָנְקָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, (אַף) הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וּלְמָחָר הֶחְשִׁיבִים, וּמָצָא כְּרָתַיִם מְלֵאִים דָּם, כְּשֵׁרָה, שֶׁזָּנְקָה, וּכְמַדַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁתְּפַרְכֵּס אוֹ בְּיָד, אוֹ בָּרֶגֶל, אוֹ עַד שֶׁתְּכַשְׁכֵּשׁ בִּזְנָבָהּ, אֶחָד בְּהֵמָה דַקָּה, וְאֶחָד בְּהֵמָה גַּסָּה. בְּהֵמָה דַקָּה שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְלֹא הֶחֱזִירָה, פְּסוּלָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא הוֹצָאַת נֶפֶשׁ בִּלְבַד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהָיְתָה בְּחֻזְקַת מְסֻכֶּנֶת, אֲבָל אִם הָיְתָה בְּחֻזְקַת בְּרִיאָה, אֲפִילּוּ אֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל הַסִּימָנִים הַלָּלוּ, כְּשֵׁרָה: (ז) הַשּׁוֹחֵט לַנָּכְרִי שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,

וועז דיא פֿערוועראַליקייט אויס דעם שלאַכטען הערירט, איזט עס אזא, וועז אבער דאס שלאַכטען רעגעלמעסיג געשעהען, אונד עטוואס אנדערעס דיא פֿערוועראַליקייט פֿעראורזאַכט, איזט עס אלס פֿערלעטצטעס צו בעטראַכטען. ר"ע שטימטע אים בייא. (ה) וועז איינער פֿיה, ווילד, אדער געפֿליגעל שלאַכטעט אונד קיין בלוט קאמט, זא איזט עס גילטיג, אונד מאן דאַרף זיא מיט ניכט געוואשענען העגדען עסען, ווייל זיא ניכט דורך בלוט פֿעראורייניגונגספֿעהיג געווארדען זינד. ר"ש זאגט: זיא וואורדע עס אללערדינגס דורכס שלאַכטען. (ו) וועז מאן איין טאדטקראַנקעס טהיער שלאַכטעט, זא געניגט עס, נאך רש"בג, נור וועז עס דאַבייא נאך מיט פֿאַרדער אונד הינטערפֿוס צאפפעלט. ר"א זאגט: עס געניגט, וועז דאס בלוט שטרעמט. ר"ש לעהרט: אויך וועז איינער איין זאלכעס בייא נאכט שלאַכטעט, אונד אם נאַרגען דאַרויף בלוט אן דען זייטענוועגדען דער שלאַכטוואונדע פֿינדעט, איזט עס גילטיג, אונר צוואר נאך ר' אליעזר'ס אנזיכט, ווייל עס געשטרעמט האט. דיא געלעהרטען לאסען עס נור געלטען, וועז דאס טהיר דאַבייא מיט איינעס פֿאַרדער־אדער הינטערפֿוס געצאפֿפעלט אדער מיט דעם שוואנצע געווינדעלט האט, אונר צוואר גילט דיס פֿאן גראסעם אונד פֿאן קליינעם פֿיהע. וועז קליינעם פֿיה דען פֿאַרדערפֿוס אויסגעשטרעקט אונד ניכט ווידער צוריקגעצאגען האט, איזט דאס שלאַכטען פֿערוועראַליך, וויל דיס איין צייכען דעם פֿערענדעגס איזט. אללעס דיס גילט נור, וועז דאס טהיר פֿערמוטהליך דעם טאדע נאהע איזט; איזט עס אבער פֿערמוטהליך געזונד; זא איזט דאס שלאַכטען, וועז אויך קיינעם פֿאן דיזען צייכען איינטרעטט, גילטיג. (ז) וועז מאן פֿיר איינען געטצענדינער געשלאַכטעט האט, איזט עס געאיגנעט. ר' אליעזר ערקלערט דאס געשלאַכטעטע פֿיר אונערלויבט. ר"א לעהרט

קחי: הגהי כיון הסימן לגופו ופסקו מלמטה למעלה, ולגון מלדה כמולדה הדרס בעקרי הכתיס דמכתיס: וד"ח. כגון לאחד מן הטריפות הגהוי' כפ"ג: (ה) לאמרינן שמא מתיס היו: מסופכות. כלא נטילת ידיס וכחולין שנעשו על טהרת קודם תיירי דגזרו על ידיס לטיות שניות לטומאה, דכחולין גרידא לפילו היו מוכשרין לין שני עוס' ג' כחולין, וכקדשי לא תיירי דהא מיס תנן: כוכשרו. ולין לוכל מקבל טומאה עד שיכוסו עליו לאחד מז' משקין, שהן מיס יין חלב דכש טל דס, וכיומכ י"ד שת"ט ד"ס וכלי תיירי דלא כשי הדא', ת"כ שהודתו כמי פירות: בשחיטה. מגו דשריס בשחיטה מידי אחר מן הסי מצויה ליס כמי מוכלת לגבי טומאה: (ו) השוחט. לפילו לכתחלה ונקט לשון דיעבד משום דכשי למתני עד שתפרכס: המסוכנת. כל שמעמידי' לוחה ואיכא עומדות מחמת חולים הויס מסוכנת, ולפילו יש כה כח לאכול כקציות של תן: שתכשכש. דאל"כ מייתינן שמא נטלה נשמתה קודם גמר שחיט': וינקה. כדרך שבהמות נופחות בגרונס והדס מקלח ומזנק בכח: בלילה. מסוכנת ולא ידע מס פרכסה: כתלים. כיתלי בית שחיטת הצואר: וכמדת. אמר ר"ש דדיס מס זינקה: אחד בהמה כו'. נריכה פרכוס מס היא מסוכנת; שפשטה. בגמר שחיטה: הוצאת כו'. כן דרכה

הַפְּנִימִית שֶׁנִּקְּבָה, אוֹ שֶׁנִּקַּע רוֹב הַחִיצוֹנָה׃ ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הַגְּדוֹלָה טְפֵחַ, וְהַקְּטַנָּה בְּרֻבָּהּ׃ הַמֻּסָּם וּבֵית הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְּבוּ לַחוּץ, נְפָלָה מִן הַגַּג, נִשְׁתַּבְּרוּ רוֹב צַלְעוֹתֶיהָ, וְדֹרְסַת הָאֹאֵב׃ ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, דֹּרְסַת הָאֹאֵב בַּדָּקָה, וְדֹרְסַת הָאֲרִי בַּגַּסָּה, דֹּרְסַת הַנֵּץ בָּעוֹף הַדַּק, וְדֹרְסַת הַגֶּמֶל בָּעוֹף הַגַּס׃ וְזֶה הַכְּלָל,

כערט, אדער דער גרעסערע טהייל פֿאן דעסטן איסערן (פֿליישׂ שיגען אומגעבונג) אויפֿגעריסטן איזט, — ר׳ יהודה זאגט: בייא גראסעם פֿירד געפינט איינע האנדבריים, אונד בייא קליינעם גילט דאס „גרעסטענטהיילס״ — וועלכע דער פֿאר־מאגען אדער דיא הויבע[1]) אויסערהאלב איהרער פֿערבינדונג איין לאך האבען; וועלכע דאס טהיער עבען פֿאם דאכע גענֿאללען, וועלכע דיא מעהרצאהל דער ריפּפען צערבראכען וואר, אונד וועלכע דער וואלף בעריסט טיט זיינען פֿארדערקלויען אייניגע־הייטען דאטטע; — ר׳ יהודה זאגט: דיס גילט פֿאן קליינעם פֿיהּ; בייא גראסעם ערשט וועלכע זיא לעוועט זיא אייניגע־הויטען דאטטע; — פֿערנער קליינעם געפֿליגעל, וועלכע איין שפּערבער, אונד גראסער, וועלכע איין גראסער רויבפֿאגעל עם בעריסט טיט זיינען קראללען גענאקט דאטטע. דיא רעגעל איזט: וואס אונטער

טרפה: הלכ. יש לו כ׳ חלליס אם נקב הלב כמצהו והגיע הנקב לח׳ מכ׳ החללים טריפה, וכן אם נקב בשתום שנקרח קיבה הלב: תללו. וכשחר נקובי לח מנטריך למתכי לבית חללו שהן דקין, ובסיטח שחין נקב חלח לבית חללו חבל לב שהוח עב ס״ד שחם נקב בעומק חצוב נקב: השדרה. חוליות השדרה: החוט. כמין חוט לבן יונח מן המוח ועובר על כל חורך השדרה כלה וקרוס דק מקוף לח החוט, ואם נפסק רוב בקיפו של קרוס זה ברחבו סייגו נפסק החוט וטרפה לפילו לח נשברה השדרה, חלח חורחת דמלחת נקט דרוב פסיקת החוט ע״י שבירת השדרה הוח: ככבד. לריך שיסתייר בה כזית במקום מרס ובזית במקום חיותה דסייגו שהיח דבוקה תחת הכליות, ואם נסתייר פחות מכ׳ זיתים לו לפי׳ יותר ובלח במקומות הללו טרפ׳: קריחה. יש לה כ׳ קרומי׳ דקים ואם נקב זה כלח זה כשרה, נקבו שניהן וקריח יונח כשנופלים חותה טרפה, ומטעם זה חוסרי׳ כל הסרכות שבריחה כשהם במקום דעבידי לאתחוקי, שחין סרכח כלח נקב וקריחה שותכת כל מיני מסקה והמסקה נעשה עב בתוכה ויונח מעט מעט דרך הנקב, ונקפה ונעשה קרוס, וכשהרכרכוה במקום דעבידי לאתחוקי הקרוס מתפרק והנקב מתגלה, לפיכך כשהיח במקום דלח עבידי לאתחוק' כגון בין חוכח לחוכח כסדרן זו מגיעה ע״ז ואין הנקב מתגלה: שחסרה. ג׳ מחסח חוכות שים לריחה, ואם נחסרה ח׳ מהב׳ של לד ימין י״ח שהעוביתה משלמת ואם חסר׳ העוביתה עלמה כשר, שהרבה נהמו׳ חין לכם עוביתה: המפוכות. קנוקנו׳ המתפשטות בתוך הריחה ולתוך המפחון הגדול קלמר: הקבה. נקב מפולש: סמרס. במקום שחין הכבד סותמתה: הדקין. בני מעים במקו׳ שחין דקים לחריס סותמים הנקב: הכרס. כל הכרס קרוי כרס הפנימי והוח נחבח מעוטו תחת הכלעות החזק ורובו תחת כרס החיצוני שהיח קרוס עב עובר על כל החלל מן החזה ועד הירכי׳, ובקובת כרס הפנימי במצהו והחיצוני שהוח קרוס העב ברובו, דהיינו שרוחין כמה יש מן הקרוס הזה כנגד חותו רוב הכרס הפנימי, ואם נקרע שם רוב הקרוס טרפה, ומקום שהכרס כלה ולמטה שנקרע בשרה: טפח. לע״פ שחין רובה ובעגל ברוב׳: המסס. קוף הכרס עשוי כבובע וקרוי בית הכוסות והמסס מחובר בו ובקיבה לחבורן יש דופן לזה, ודופן לזה ובחמלע נכנס המחכל מבית הכוסות להמסס והמסס לקיבה, והסקיבה לדקין: לחוץ. שלח במקום חבור לחפוקי אם נקבה במקום חבורן, והנקב בולף מחללו של זה לחללו של זה: נפלה. ושחטה מיד ולח הלכה לחר נפילתה ואם שהתה מע״לע, רואים אם נתרפקה לחברים, ואם הלכה לחיבה לריבה בדיקה, ואם עמדה ולח הלכה, לחר הנפילה ושחטה, לריכה בדיקה בחלל הגוף, אם נתרפקו לחבריה וביח הרחם והסיחכים לין בהם מקום רפוק לחברים: רוב ללעותיה. שים לבהמה י״ח ללעות גדולות מכחן, שים בהן חוח וי״ח מכחן, ואם נשתברו ו׳ מכחן וו׳ מכחן וח׳ מכחן טריפה, והוח שנשתברו מהניין וכלפי השדרה: דרוסה. שחכה בנפרכי ידיו בבהמה מדעת, ומטיל בה לרף ושורפה, ונפק דרוסה, שנפק אם דרסה או שרחה שדרסה, ואין מקום הדריסה נכר מבחוץ, לריכה בדיקה נגד כל חלל הגוף, ואם המלים שם הכשר טריפה, ואם ודחי דרוסה היח בודק נגד מקום הדריסה: רי״ח. לפרושי מלחת דת״ק לחי ול״ם: הדק. יוכיס ונפריס: בעוף הגס. חוזי׳ ותרנגולין: הכלל. לחתו׳ ז׳ מיני טרפות שלח הוזכרו במשנה, ואלו הן ח׳ קולית הירך שנפקע ממקומו, ואינטל ניכיס כ׳ נקחה לפי כולי׳ ח׳ ונתפקמם עד שיחמו מדם במקלתו מתמקמם ונופל, והוח דמטי לקותח למקום סחריז, והוח הלובן שתחת המחכים, שנכנס בתוך הכולי׳, ג׳ טחול שניקב במקום עבה ולח בשחייר כעובי דינר, ד׳ סימנים שנדלדלו בכמה מקומות, ומחוברים כלן מעט וכלן מעט, ה׳ נשקרה נלע משקרה עד חלי חוליותח, והנלע שנכנסה מחוברת יפה

[1]) המסס חיזט דאס לאטיינישע omasum, דער ערשטע מאגען, וועלכעם דיא שפיזע לין דיא הויבע גענאט. פערגלייכע ד׳ קלממענטארע.

לֶשֶׁם אֲשָׁם תָּלוּי, לְשֵׁם פֶּסַח, לְשֵׁם תּוֹדָה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין, וְשׁוֹחֲטִין, אֶחָד לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, וְאֶחָד לְשֵׁם דָּבָר כָּשֵׁר, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַטָּאת, לְשֵׁם אָשָׁם וַדַּאי, לְשֵׁם בְּכוֹר, לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, לְשֵׁם תְּמוּרָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. זֶה הַכְּלָל, כָּל דָּבָר שֶׁנִּדָּב וְנִדָּב, הַשּׁוֹחֵט לִשְׁמוֹ, פָּסוּל. וְשֶׁאֵינוֹ נִדָּר וְנִדָּב, הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ, כָּשֵׁר:

וועגען צוויי־פֿעלהאפֿטער איבערטרעטונג, אלס זסח־אפֿער, אלס ראנקאפֿפֿער, זא איזט עס אונברויכבאר; נאך ר"ש ברויכבאר. דאלטען צוויי־א דאס מעסער אונד איינער שלאכטעט אים נאמען איינעס דיזער אפֿפֿער, אונד דער אנדערע דאט ערלויבטעס אים זיך, זא איזט עס דאך פֿערוערפֿליך. וועז מען עס שלאכטעט אלס זינדאפֿפֿער, אלס שולדאפֿפֿער פֿיר אונבעצוויי־פֿעלטעס פֿערגעהען, אלס ערשטגעבורט, אלס צעהנט, אלס אומגעטוישטעס אפֿפֿער, זא איזט דאס שלאכטען גילטיג. דיא רעגעל איזט: געשיהט דאס שלאכטען אים נאמען איינעס אפֿפֿערס, דאס דורך געליבדע אדער פֿרייווילליגע גאבע געווייהט ווערדען קאן, זא איזט עס אונברויכבאר, געשיהט עס אים נאמען איינעס יעדען אנדערן אפֿפֿערס, זא בלייבט עס ברויכבאר.

פ ר ק ג

אֵלּוּ טְרֵפוֹת בַּבְּהֵמָה, נְקוּבַת הַוֵּשֶׁט, וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, נִקַּב קָרוּם שֶׁל מוֹחַ, נִקַּב הַלֵּב לְבֵית חֲלָלוֹ, נִשְׁבְּרָה הַשִּׁדְרָה, וְנִפְסַק הַחוּט שֶׁלָּהּ, נִטַּל הַכָּבֵד, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר הֵימֶנּוּ כְּלוּם, הָרֵאָה שֶׁנִּקְּבָה, אוֹ שֶׁחָסְרָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, עַד שֶׁתִּנָּקֵב לְבֵית הַסַּמְפּוֹנוֹת. נִקְּבָה הַנִּקְבָּה, נִקְּבוּ הַדַּקִּין, הַכְּרֵם

פֿאלגענדע צושטענדע מאכען דאס פֿיה צו איינעם אינגעהליך פֿערלעצטען (טרפה). וועז דיא שפייזערעהרע דורכלעכערט, דיא לופֿטרעהרע אבגעריסעז איזט, וועז דיא הירנהויט איין לאך האט, וועז דאס רוקגראד געבראכען קאממער הינטין איין לאך האט, וועז דאס ריקגראד געבראכען אונד דעססען מארקפֿאדען אבגעריסעז איזט, וועז דיא לעבער גענצליך פֿעהלט; וועז דיא לונגע גאנץ פֿעהלט איזט אדער עטוואס דאראן פֿעהלט; — ר"ש זאגט: נור וועז לעטצטערע גאנץ דער לופֿטרעהרע צו גרויס איזט, — וועז דער פֿערדויאונגסמאגען, אדער דיא גאללענבלאזע, אדער דיא דינדערמע גאנץ זינד; וועז דער איינערע וואגסט

יחזיק מקס: (י) משוט. כאון: פסולא. שברוע' אומר עכשיו הוא מקדיש וקדשים כאון מותרים, ומשם תלוי דבר הכתוב וכתב הוא כר"ש דאמר מהכתב ולדם משם תלוי בכל יום, ופשט כשאר יומא משם שלמים הוא: מכשיר. דלא חייש למרחית עין: למשם חטאת. ומשם חייב חטאת, ואמר למשם פסולא, וכן כאשם: תמורה. ומשם יש לו זבח בכיתו ואמר למשם תמורת זבחי פסולא: כשרה. דמידע ידעי מכשי דמשקר דהכך קלא אית להו מקמי הכי, דאלו הכיא שעתא לאו בכי מפרסי כשרו, דכיאת משתא קמקדים להו: הכלל. לאתוי' עולת נזיר שהיא פסולא דמ"ד הא ידעינן דלא כדר קמ"ל דמימר אמרי דלמא כשנא' כדר כוירות וכל' יוסי לא מכשרא מלהא לשכניו, ושיכו כדר לאתוי' י"ג שמומר כפירש למשם עולת יולדות דמידע ידעי, וי"ג שיש לו משם וכשר למשם אית דילדם או כפיגלא קלא הוא לה: פרק ג נקובת כו' . משכח זו שכתב ר"ע קודם שחזר והול' לכדברי ר' יהושע בפ"ב מ"ד, ולא זה מקומה ואת"ל שזו קודמת, בכה"ג אין קדר למשכח: רוחב. שכי עוברת יש לו בהיכון מדוש והפנימי לכן ואם נקבו שכיכן אפי' זה שלא כנגד זה טרפה, אפילו נקב כמשהו: הגרגרת. לרחבה ברוב חלקה ועובי התוך היא הרכובה העבה המחברת את הטבעות חיכו משלים לרוב, ודוקא לרחבה פסולה ברוב אבל לאורכה אפי' לא כשתייר בה אלא מולי' א' לצד הרחב ומולי' א' ממוך לכנפי הריאי כשרה, לכי שכ"ז שהכחמה מוכחת עוברה יותר הקדם מתמעט ואיכו כרחב: המוך. יש לו כ' קרומים העליון דבוק לעצם הגולגולת ושכי הממוך לאוזן, אם נקב העליון לבד כשרה ואם נקב השכי אע"פי שהעליון קיים ולא נקב העצם

וְנֶחְמְרוּ בְּנֵי מֵעֶיהָ, אִם יְרוּקִים, פְּסוּלִין, אִם אֲדוּמִים, כְּשֵׁרִין. דְּרָסָהּ, וּטְרָפָהּ בַּכּוּתֶל, אוֹ שֶׁרְצָצַתָּהּ בְּהֶמָּה, וּמְפֻרְכֶּסֶת, וְשָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת, וּשְׁחָטָהּ, כְּשֵׁרָה: (ז) וְאֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בָּעוֹף, נִקְּבָה הַנִּרְגֶּרֶת, אוֹ שֶׁנִּסְרְקָה, הִכְרָתָהּ חוֹלָדָה עַל רֹאשָׁהּ, מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, נִקַּב הַוֶּשֶׁט. רַבִּי אוֹמֵר, אֲפִילוּ נִטַּל. יָצְאוּ בְנֵי מֵעֶיהָ וְלֹא נִקְּבוּ, נִשְׁתַּבְּרוּ גַּבֶּיהָ, נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ, נִמְרְטוּ כְּנָפֶיהָ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם נִטְלָה הַנּוֹצָה, פְּסוּלָה: (ח) אֲחוֹזַת הַדָּם, וְהַמְעֻשֶּׁנֶת, וְהַמְצוֹנֶנֶת, וְשֶׁאָכְלָה הָרְדוּפָנִי, וְשֶׁאָכְלָה צוֹאַת תַּרְנְגוֹלִים, אוֹ שֶׁשָּׁתַת מַיִם הָרָעִים, כְּשֵׁרָה. אָכְלָה סַם הַמָּוֶת, אוֹ שֶׁהֻכִּישָׁהּ נָחָשׁ, מֻתֶּרֶת מִשּׁוּם טְרֵפָה, וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת: (ט) סִימָנֵי בְהֵמָה וְחַיָּה נֶאֱמְרוּ מִן הַתּוֹרָה, וְסִימָנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמָרוּ. אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל

פֿאללען אונד דיא איינגעווײדע פֿערדארבט זינד, זא איזט עס, ווען דיזע נעלב געוואָרדען זינד, אונברויכבאר; ווען דיזע אבער נאך ראטה זינד, געאיגנעט. ווען מאן עס נעטרעטען, אדער אן דיא וואגד געשלאגען, אדער איין פֿיה עס נעטרעטען, זא איזט עס, ווען עס נאך צאפפעלט אונד 24 שטונדען לעבט, נאך געאיגנעט. (ז) נאך געאיגנעט בלייבען פֿאן געפֿליגעל, ווען דיא לופֿטרעהרע געלעגערט אדער געשפאלטען איזט, ווען איין וויזעל עס אויף דען קאפף דא געביססען, וא עס ניכט טרפה ווירד, ווען דער קראפף געלעגערט איזט — נאך רבי, זאגאר ווען ער פֿעהלט — וועז דיא איינגעווײדע הערויסקאמען אבער קיינע לעגער האבען, ווען דיא פֿליגעל צערבראכען זינד, דיא פֿיסע געבראכען אדער דאס גראסע גפֿידער אויסגערופֿפט איזט, ר' יהודה זאגט: ווען דער פֿלוים פֿעהלט, איזט עס אונברויכבאר. (ח) איין טרײער, דאס אם בלוט קראנק איזט, אן דער גאללע אדער אן שליים ליידעט, אדער דאס ראָזענלאָרבער אדער דיהנער קאטה געגעסטען, פֿויליעס וואססער געטרונקען הראט, איזט געאיגנעט. ווען עס גיפֿט געגעסטען, אדער אינע שלאנגע עס געביסען האט, זא איזט עס ערלויבט וועגען טרפה, אבער פֿערבאטען וועגען לעבענסגעפֿאהר. (ט) דיא רײנהייטס צייכען (* אם פֿיה אוגר ווילד זינד אים גאנצען אנגענעבען, גיכט אבער פֿאם גפֿליגעל. דיא גאנצטע לעבער פֿעסטגעשטעללט, דאס יעדער מיט קלויען אײנהוי-

לחום זמע נקב קרוס של מוך, וכיצד הוא עושה, מכניס ידו לתוך פי העוף, ודוחק מנבעו למעלה, עד שמוח מכלכן ויוצא בידוע שנקב הקרוס: הקורקבן. הכבר והכיס שהמאכל עובר בו זה כנגד זה, אבל נקבו זה שלא כנגד זה כבר, ומחמת מולים מיירי, דאי מחמת קוץ ודאי טריפה: נתמרו. כווצו מחמת הסור ונהפכה מראיתן: ירוקים. ס"ק לברים שדרכן להיות אדומים, כגון הלב והכבד והקורקבן, אם נשתנו ונעשו ירוקים פסולי, ואם נשתרו אדומים כשרים, וס"ס הדקים שדרכן להיות ירוקים, ונשתנו להיות אדומים פסול, וכן עופות המיס שהלב והכבד והקורקבן דרכן להיות ירוקים, אם נשתנו מחמת הסור והחזימו פסולי, ועצור שנוי המראה במשהו: דרסה. אדם ברגליו, או שהכה בה בכותל: שרצצה כו'. דחיכה למיקם לרסוק מכריס: ומפרכסת. ועדיין מפרכסת: ושהתה. אם שהתה: כשרה. ובריכא בדיקה, כדכתיבנו לעיל בבהמה: (ד) נקבה. ואם נקבה, אין כל מקרון כשעור רוב מלל הקנה של תותו העוף טריפה: הוסף. קמוך לוושט, וכל הממשך עם הושט כשהעוף מושך נוחרו דיכו כושט ונקובתו כמשהו: תפי' ניטל. מיהו כעינן שיסתייר כדי שיוכל המאכל לעבור מן הושט אל הקורקבן דרך הוסף, ומשום דת"ק נקט ניקב, קתני ליהו ניטל: יצאו. ול"ש אלא שלא הפך עליונו לתחתונו כשעה שהכניסן, אבל הפכן ליהו יכול לחיות אפי' כשהמה טריפה: כשתברו. דוקא כשתברו, אבל שמוטת הגף בעוף טריפה, חיישינן שמא נקב הריאה, לפי שהריאה של עוף נחבאת בין הצלעות, וקרוס הכבר דך בין שלא לשלא, וכשזמט גפה מתנתקת הריאה עם הגף: רגליה. מן הארכובה ולמטה, או אפי' למעלה, ולא יצא העצם לחוץ: כנפיה. כוללה גדולה שעל גופה: הכופה. היא הדקה שעל גופה, שאין לה קנים: (ח) אחוזת. שתחוזת דם וקלתה: מעושנת. שהכהם עשן בגופה, פ"ק אחוזת שגבר עליה הדם: המעושנת. שגברה עליה הליחה הסחורה, מצוכת שגברה עליה הליחה

*) דער ערלויבטהייט.

חולין פרק ג

כָּל שֶׁאֵין בָּמוֹהָ חַיָּה, טְרֵפָה: (ב) וְאֵלּוּ
כְּשֵׁרוֹת בַּבְּהֵמָה, נִקְּבָה הַנִּרְגֶּרֶת, אוֹ
שֶׁנִּסְדָּקָה. עַד כַּמָּה תֶּחְסַר? רַבָּן שִׁמְעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד כְּאֹפֶר הָאִיסַּלְקִי.
נִפְחֲתָה הַגֻּלְגֹּלֶת וְלֹא נִקַּב קְרוֹם שֶׁל
מוֹחַ, נִקַּב הַלֵּב וְלֹא לֵבִית חֲלָלוֹ,
נִשְׁבְּרָה הַשִּׁדְרָה, וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שֶׁלָּהּ,
נִטְלָה הַכָּבֵד וְנִשְׁתַּיֵּר הֵימֶנָּה כַּזַּיִת,
הַמֶּסֶם וּבֵית הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְּבוּ וְה לְתוֹךְ
וֶה, נִטַּל הַטָּחוֹל, נִטְלוּ הַכְּלָיוֹת, נִטַּל
לֶחִי הַתַּחְתּוֹן, נִטְלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ,
וַחֲרוֹכָה בִּידֵי שָׁמַיִם. הַגְּלוּדָה, ר' מֵאִיר
מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין: (ג) וְאֵלּוּ
טְרֵפוֹת בָּעוֹף, נְקוּבַת הַוֶּשֶׁט, פְּסוּקַת
הַגַּרְגֶּרֶת, הֻכְּתָה חוֹלָדָה עַל רֹאשָׁהּ
מָקוֹם שֶׁעוֹשָׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, נִקַּב
הַקּוֹרְקְבָן, נִקְּבוּ הַדַּקִּין, נָפְלָה לָאוּר

עד־נליפֿען אומשטענדען ניכט לעבען קאן, גילט אלס פֿער־
לעטצטעס (טרפה). (כ) נאך גאייגנעט בליבען דיא
טהידע אין פֿאלגענדען פֿעללען: וועז דיא לופֿטרער־רע
אין לאך אדער איינע שפאלטע האט. וויא פֿיעל דארף
פֿער־לען? רש"בג זאגט; ביס צור גרעסע איינעס איטאלי־
שען אסטער. וועז דיא הירנשאלע בעשעדיגט, אבער דיא
הירנהויט ניכט דורכלעכערט איזט, וועז דאס הערץ אין
לאך האט, אבער ניכט אין דיא הערצקאמער הינין; וועז
דאס ריקגראד געבראכען, אבער דער מארקפֿאדען ניכט אב־
גערישסען איזט; וועז פֿאן דער לעבער נאך איינע אליפֿע
גראס איבריג איזט; וועז דער פֿארמאגען אונר דיא הויבע
אין איינאנדער גלעכערט זינד; וועז דיא מילץ אדער דיא
ניערען פֿער־לעז; וועז דער אונטערע קיננבאקקען פֿער־לט;
וועז דיא מוטטערהויט פֿעהלט; וועז דורך שרעק פֿאר איינער
נאטורערשיינונג דיא לונגע פֿערטראקנעט איזט. אין
געשונדענעס טהיר העלט ר"מ פֿיר אונבריכבאר, דיא
גלעלעהרטען פֿיר אונבריכבאר. (ג) פֿאן גלפֿליגעלן הייסט
פֿאלגענדע פֿערלעטצט (טרפה); וועז דיא שפייזערעהרע
גלעלעכערט, דיא לופֿטרער־רע אבגערישסען איזט, וועז איין
וויזעל עם אויף דען קאפף דא גענישסען האט, וואו עס
טרפה וועררען קאן; וועז דער מאגען אדער דיא דינגען
דערמע גלעלעכערט זינד; — וועז דאס טהיר אין פֿייער גע־

כאני מולי' הקיים', ו' גולגולת שכתרוצתה ולא נפתחה ולא נקב הקרום, ד' כשר החופה את רוב הכרס כרוכה למ"ד שחיכה מפרשים, שזה הוא הכרס החכוכה שעזוי במשנה, וכן מייתי בזה הכלל, כהמה שנתחכו רגליה החרוכים מן הארכובה ולמעלה וחסרון כשדרה מולי' ה' במקום שהין נלע, דאי כיס נלע תיפוק ליה משום כעקרה הנלע, והגלודה שהפשטה עורה מפחם שהין, או מחמת מלאכה, וקרוחה שנמקה ריחה שלה מחמת שהכעיתה לדם, או שחלת חריה וקול שחל, וכעזיה כחריות של דקל: כמה. שלקחה מכה, שהין כהמה לקויה דוגמתה יכולה לקיום: (ב) ניקבה. כלה חסרון ליקר, ואם נקבה נקבים הרבה מפולגים, ואין כהם חסרון, אם כזיגטרפו יש בכלן שיעור רוב גרגרת טריפה, ואם יש בהן חסרון, או שחסרה רצועות לרוכות, אם כזיגטרפו כל החסרון יעלה יותר מליקר טריפה: שנסדקה. והוא שיהייר נקבה למעלה ולמטה כ"ש; נפחתה. העצם ואין רואים שלה נקב הקרום: כזית. כמקום מרה, וכזית כמקום שהיא מעורה ביטלו הכליות. ול"ש חלח נטלו, אבל הקטיבה מחמת חולי שחזינן שהקרום כתכוין נדקה עד כפול ובנקה עד כענבה ביכולה טריפה, ואם חלחה מים קרומים טריפה, ומים זכים כשרה: לחי כו'. והקיימים מחוברים כבשר, זיכולה לחיות ע"י הלעטה: האם. שהעובר מוכח כה: בידי שמים. מקול רעש וברק, והיכי ידעינן אם כי"ם וכשרה או ע"י חדם, וטרפה בקיץ מכיון כ"ח לכניס, וחמלחים מים קרים, ומניח קריחה בתוכה מע"ל, חי הדרת כריח כי"ם הוח, ול"ל בידי חדם הוח, ובחורף מכיון כ"ח שחור שהיכו מזיע כמו בלבן דחין המים מלטכנים כו, וי"מ שמכיח כלי נחושת וממלחן מים פושרים ומניח כו מע"לע חי הדרי כריח כו': הגלודה. שהופשט עורה, אם נשחר בה עור כרוחב טלע ע"פ כל השדרה, שכל החוליות השדרה מחופי' כשרה, ואם נפשט ממנה רוחב טלע ע"פ כל השדרה, חע"פ שכל שחר עורה קיים טריפה: (ג) בעוף. ומע"ג דכל טריפות דכהמה כבגדן בעוף, פסוקת הגרגרת מטריף, דל"ת, כוחיל וקיומו של עוף לח נפיש, דהא כשר בפי' ה', פסוקת הגרגרת כמי חטרף כמשמו, ונקט נקובת הוושט משום פסוקת הגרגרת, ושכחתה מולדה הטרף בשבירת עצם בלח נקיבת הקרום, ונקבו הדקין חטרף לף כיניחה לחוך, קמ"ל: מולדה. וכ"ם מי שחוח גדול ממנה: כרחשה. שנשכה בזיכים, דחלו כיד יש דרוסה לחולדה בעופות, וכל נגד המלל מטרפת כיס: מקום. שיש

מְחִתֵּךְ אֶבֶר אֶבֶר, וּמַשְׁלִיךְ לַכְּלָבִים. יָצָא רֹבּוֹ, חֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וְנִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה: (ג) בְּהֵמָה שֶׁמֵּת עוּבָּרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, וְחוֹשִׁיט הָרוֹעֶה אֶת יָדוֹ, וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בִּבְהֵמָה טְמֵאָה בֵּין בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה, בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה. ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, בִּטְמֵאָה טָמֵא, וּבִטְהוֹרָה טָהוֹר. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּת וַלָּדָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, וּפָשְׁטָה הָיָה אֶת יָדָהּ, וְנָגְעָה בּוֹ, הַחַיָּה טְמֵאָה טוֹמְאַת עֶרֶב, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַוָּלָד: (ד) בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא עוֹבָר אֶת יָדוֹ וַחֲרָטָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ, הַבָּשָׂר טָהוֹר. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ חֲרָטָהּ, הַבָּשָׂר מַגַּע נְבֵלָה, דִּבְרֵי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה. מַה מָּצִינוּ בַּטְּרֵפָה, שֶׁשְּׁחִטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ, אַף שְׁחִיטַת בְּהֵמָה תְּטַהֵר אֶת הָאֵבֶר. אָמַר לָהֶם ר' מֵאִיר, לֹא אִם טִהֲרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, תְּטַהֵר אֶת הָאֵבֶר, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ. מִנַּיִן לַטְּרֵפָה שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ? בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה,

מאן דאס יונגע גלידוויזע וועגשניידען, אונד דען הונדען דינוועריען; וועו אבער דער גרעסערע טהייל דעס קערפערס הערויסקאממט, מוס מען עס בעגראבען; אונר פינדעט בייא דיזעם טהירע קיינע ערשטגעבורט וויטער שטאטט. (ג) וועו דאס יונגע איס מוטטערלייבע געשטארבען איזט, אונד דער הירט זיינע האנד הינינשטעקט אונד עס בעריהרט, זא איזט ער, עס זייא איין ריינעס אדער אונריינעס טהיער, ריין; ר' יוסי הגלילי זאגט: בייס אונריינען איזט ער אונריין, בייס ריינען ריין. — וועו איין קינד איז מוטטערלייבע געשטארבען איזט, אונד דיא העבאממע איהרע האנד הינינשטעקט אונד עס בעריהרט, זא איזט דיא העבאממע אויך זיבען טאגע אונריין, דיא פרויא אבער ריין, ביס דאס קינד הערויסקאממט. (ד) וועו איין פיה שווער זוירפט, אונד דאס יונגע דען פארערפוס הערויסגעשטרעקט אונד מאן דיזען אבגעשניטטען, אונד דאן דיא מוטטער נעשלאכטעט האט, זא איזט דאס פלייש (דעס יונגען) ריין. האט מאן דיא מוטטער ערשט געשלאכטעט, אונד דאן דאס גליד אבגעשניטטען, זא איזט דאס פלייש (דעס יונגען) וויא דורך אאס בעריהרט פראונרייניגט. זא לעהרט ר"מ. דיא געלעהרטען זאגען: וויא דורך אין געשלאכטעטעס אונר אינגעריך פערלעטצט בעפונדענעס. דען זא וויא אין פערלעטצטעס דורך שלאכטונג ריין ווירר (ניכט אאז איזט) זא מוס דאס שלאכטען דער מוטטער אויך דאס גליד ריין מאכען. ר"מ וועגרעט אירנען אין; ניכט וועו דיא שלאכטונג דעס פערלעטצטען פיהעס דיזעס ריין מאכט, וווא דיא זאכע אס טהירע זעלבסט איזט, קאן דאס שלאכטען אין גליד ריין מאכען! וואהער קאממט עס, דאס דאס שלאכטען דעס פערלעטצטען דיזעס ריין מאכט? אין אונריינעס פידע דארף ניכט גענעסטען ווערדען, אונד אין פערלעטצטעס אויך

צריך שחיטה לעצמו, ואם נמצא מת ס"ס כנבלה: מותך. וכיון שהתיכה בתוכה מותר בשחיטת חמו; כטמול כו' מקור בהכילה. וס"ס שהבהמה עצמה מקורה, ומיידי דהכי ריעא בתוך מכר שמותר בהכילה, ת"ל קיבא מקורא בהתיכה: הכלל. לאתויי קלוט במעי פרה, לר"ש דאמר שהוא מקור, ס"מ כשיצא לאויר עולם, אבל במעי אמו הרי הוא כבשר אמו: (ב) מקשה. בפטר רחם שלה: מכר. שיצא ראשון ראשון; ומשליך. דכל כמה דלא נפק רובא לא קדיש: רובו. כלאחר ומתכו: יקבר. שמקור בהמתה, כיון שנפש ליישראל מקור, ומידי דלא חזי ליישראל מקור להכילה לעכו"ם ולכלב, ומש"ה לא דמי למ"ש פ"ה דכבורות, דכ"ש מתירין למכות בכרי על הכבור: וכפטרה. כין שיצא ראשון מכר מכר, כין שיצא רובו כאחד: (ג) טהור. תפילו לר"ש דאמר עובר במעי אמה טמא, בבהמה טהורה טהור, מק"ו ומה אם הועילה לו מחיצת אמו להיות בהכילה בשחיטתה אע"פ שהוא מת, לא תועיל לו כשיצא חיה לטהרו מלטמא, ואתקש טמאה לטהורה, ור"י לא דריש הקישא: טומאת ז'. מדרבנן גזירה שמא יזיז השובר את הראשון שהוא כילוד, והחיה קבורה שעדיין הוא במעיה ואתו לטהרי, וברושם ליכא למגזר מפני שרוחב בבהמה גלוי: והאשה. שמרגשת בעצמה, כשהוציא השובר

עוֹף הַדּוֹרֵס, טָמֵא. כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה, וְיֶפֶק, וְקוֹרְקְבָנוֹ נָקֵף, טָהוֹר. ר' אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, כָּל עוֹף הַחוֹלֵק אֶת רַגְלָיו, טָמֵא: (ו) וּבַחֲגָבִים, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם, וְקַרְסוֹלַיִם, וּכְנָפָיו חוֹפִים אֶת רֻבּוֹ. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, וּשְׁמוֹ חָגָב. וּבַהֲנִים, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנֵי קַשְׂקַשִּׂין וְסְנַפִּיר אֶחָד. אֵלּוּ הֵן קַשְׂקַשִּׂין, הַקְּבוּעִין בּוֹ, וְסְנַפִּירִין, הַפּוֹרְחִין בָּהֶן:

ענדע רויבפֿאגעל צו דען אונריינען; יעדער פֿאגעל דער אײַנען שפּאָרן אונד קראפֿף האט, אונד דעסטען מאגענבײַטעל אבשעלבאר איזט, צו דען ריינען געהערע. ר"בצ זאגט: יעדער פֿאגעל דער דיא צוהען (אויף דער שטאנגע שטעהענד), געראדע טהיילט, איזט אונריין. (ו) אונטער היישרעקקען זינד ריין, אללע דיא פֿיער פֿיסע, פֿיער פֿליגעל אונד צוויי שפּרינגפֿיסע האבען, אונד דערען פֿליגעל דען גרעסטען טהייל דעס קערפּערס בעדעקקען; ר' יוסי זאגט: אונד צוואר נור וועז זיא חגב היישען. אונטער דען פֿישען אללע דיא פֿלאספֿעדערן אונד שופּפּען האבען. ר' יהודה זאגט: מינדעסטענס צוויי שופּפּען אונד אײַנע פֿלאספֿעדער. דיא שופּפּען זינד דיא האפֿטענדען, אונד פֿלאספֿעדערן, דיא וואסיט זיך דער פֿיש פֿאָרט בעווענגט.

פ ר ק ד

בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא הָעוֹבָר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ, מֻתָּר בַּאֲכִילָה. הוֹצִיא אֶת רֹאשׁוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחֱזִירוֹ, הֲרֵי זֶה יָלוּד. חָתָךְ מֵעוֹבָר שֶׁבְּמֵעֶיהָ, מֻתָּר בַּאֲכִילָה. מִן הַטָּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת, אָסוּר בַּאֲכִילָה. זֶה הַכְּלָל, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גּוּפָהּ, אָסוּר, וְשֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ, מֻתָּר: (ז) הַמְּבַכֶּרֶת, הַמַּקְשָׁה לֵילֵד,

ווען איין פֿיה שווער ווירפֿט, אונד דאס יונגע דען פֿאדערפֿוס הערויסשטרעקט אונד ווידער איינציהט, זא דארף מאן דאס איבריגע יונגע עסטען. זאכאלר עס אבער דען קאפֿף הערויסגעשטעקט, וועז עס אידען אויך צוריקגעצאגען האט, גילט עס אלס געבארען. וועז עטוואס פֿאס יונגען אין מוטטערלייבע אבגעשניטטען איזט, זא דארף מאן עס (נאכדעם דיא מוטטער געשלאכטעט איזט) עסטען; איזט עטוואס פֿאן דער מילץ אדער דען ניערען אין איינעם פֿיה אבגעשניטטען, זא דארף מאן דאספֿעלבע ניכט עסטען. דיא רענעל איזט: דאס צום טהירע זעלבסט גערעניגט דארף אין זאלכעם פֿאללע ניכט גענעסטען ווערדען, וואס אבער ניכט צו דעמזעלבען גערעכנט, איזט ערלויבט. (כ) וועז איין פֿיה בייא דער ערשטגעבורט שווער ווירפֿט, זא קאן

לכנה, והליקה הר' שסיח התדומה חיכה מצויה כ"כ בכמות מש"ה לא הזכירה: הרדופנה וגוזה. סס המות דכמה סס: הרעים. מגולים: סס המות. דתדס, וחיכו סס המות לכתמה: (ו) הדורס. חוזן המוכל בנפרכיו ומגביה מן הקרקע, וי"מ שחיכו ממתין לכעל חי עד שימות, אלא חוכלו מחיים, ומע"פי שהתרנגולת חוכלת שקציס ורמשים כשודס קיים, אין זו קרויס דריסס: יתירה. מצבע הגבוהס שחמורי התצבעת, ומע"פי שכרוב הטופות היא קרי לה יתירה, לפי שחיכה כסדר מכרותיה: נקלף. סכיס שכתוך הקורקבן נקלף כיד, ולא ככלי מכשר הקרקבן: טהור. וכקיומן אחד בלכד מגי, ובלכד שכלע בו שחיכו דורס, וי"א שאין מכשירין עוף טהל בקיומן אחד מע"פ שידוע, לפי שחיכו דורס מש"כ בקיומן הוא מקורקבנו נקלף כיד: המוקל. כשמעמידו על המוט, כותן כ' מנבעות מבתן וכ' מכתן: (ז) וכחגבים. זה בקיומן טהרתס: קרסולים. סס ב' רגליס מרוכיס לכד הד', וסס קמוך לגוחרו ממעל לרגליו, כדסוק רונס לקפץ מתחזק בהס, ומע"פ שאין לו עכשיו ועתיד להתגדל לאחר זמן: רובו. רוב עכיו ורוב הקיפו: ושמו. מע"פ שיש בו הד"ס חיכו כשר, מע"כ ידוע בשמו מגב: כל שיש. אפילו עתיד להשיר כשונלת מן הסיס, או אפילו אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן: הפורס. שטח כהן ע"פ הסיס:

פרק ד מותר בפלילה. העובר כלו ואפילו מקום החתוך, דהייכו העומד על שפת הרחס, ומס שיצא לחוץ חקור, ומנמנס וחותך, דאס לא החזירה נריך להחזיר גס מקום החתוך: כילוד. וחיכו כיותר בשחיטת אמו, אס כאנו חי

הַגִּידִין, נִשְׁבַּר הָעֻבִּם, אִם רוֹב הַבָּשָׂר בַּקֹּם, שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ, וְאִם לָאו, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ:

(ז) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמָצָא בָהּ שִׁלְיָא, נֶפֶשׁ הַיָּפָה תֹּאכְלֶנָּה, וְאֵינָהּ מְטַמֵּא לֹא טָמְאַת אוֹכָלִין, וְלֹא טָמְאַת נְבֵלוֹת. חֻשַּׁב עָלֶיהָ, מְטַמֵּא טָמְאַת אוֹכָלִין, אֲבָל לֹא טָמְאַת נְבֵלוֹת. שִׁלְיָא שֶׁנִּצְתָּח מִקְצָתָהּ, אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה. סִימָן וָלָד בְּאִשָּׁה, וְסִימָן וָלָד בַּבְּהֵמָה. הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא, יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבַמּוּקְדָּשִׁין תִּקָּבֵר. וְאֵין קוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְאֵין תּוֹלִין אוֹתָהּ בְּאִילָן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי:

מערבראבען איזט • איזט דער קנאבען (דעס אונטערן בייגעס) צערבראבען, זא איזט דאס גליד, וועז דער גרעסערע טהייל דעס ברוסטעס פאן פליישע בערעקט ווירד, דורך שלאבטען ערלויבט, זאנסט אבער ניכט. (ז) וועז יעמאנד איין פיה שלאבטעט, אונד דאראן דיא מוטטערהויט פינדעט, זא דארף, וועז קינעז עקעל דאפאר האט, דיזע עסטען, יזבער זיא איזט ניכט פערוואנרימגספעהיג אלס עסבארעס, אדער (פאללס דיא מוטטער געשטארבען) ניכט אונרין אלס אזא. האט יעמאנד זיא אלס שפיזיע בעטראבטעט, זא איזט זיא פערוואנרייניגונגספעהיג אלס עסבארעס, אבוואהל ניכט אונרין אלס אזא. וועז דיא מוטטערהויט אויך נור צום טהייל הערויסגעקאמטען ווער, איזט זיא צו עסטען אונערלויבט. זיא איזט נייא דער פרוא צייגען אייגעס קינדעס, אונד בייס פיהע צייגען אייגעס יונגען. ווירפט דאס פיה צום ערשטען מאל דיא מוטטערהויט פארצייטיג, זא קאן מאן זיא דען הונדען הינגוורפען; ווער דאס פיה געהיליגט, זא ווירד זיא בעגראבעז; אבער מאן דארף זיא ניכט אן שיידעוועגען בעגראבעז, אונד ניכט אן אייגען בוים הענגען, וויל דיס היידנישע זיטטען זינד.

הגידין כתחתיתו סמוך לפרק תרכובת הכמכרת עם הרחם, והעליון היא קולית התמוכה כחליפ ומן התרכובה ולמטה דתכן כמתניתין הייבו מתחלת התרכובה הכמכרת עם הרחם ולמטה כבדה, ומן התרכובה ולמעלה הייבו מקום העצם החמצעי, שהוא מקום נומת הגידין כב"מ שכתהך סרגל משם ולמעלה טריפה, וכן שניטלו נומת הגידי' לחלולו לא נשב' שם העצם, ואפי' שיש עוד עצם קטן המחבר התרכובה הכמכרת עם הרחם עם העצם החמצעי הנקרא כפולין טעיתך, ונתשבחו נקרא דעלי', ולא כתפרש דיבא דהאי עצם קטן, דמריבח תידוק דדיבו כעצם החמצעי, ומפיפא תידוק דדיבו כתרכובה הכמכרת עם הרחם, ומ"ש מפרשים דמתרכובה ולמעלה הייבו מתחלת התרכובה הכמכרת עם הרחם ולמעלה, דהייבו כמי לותו העצם קטן דיבו כעצם החמצעי, וי"מ למטה מן התרכובה העליונה שהיא הקולית, ולא למטה בקמוך, חלא למטה מעצם החמצעי כולו דהייבו עצם התחתו' ודאי כבדה, למעלה מן התרכובה דהייבו בקולית כל מקום שיהך ודאי טריפה, וכן שנטל נומת הגידין, כלמ', ובעצם החמצעי יש מקום שהוא טריפה, כגון בנומת הגידין, ולמעלה מן בנומת כבדה, שלא נחסרה בהמה זו מחמת תהיכת רגל, חלא מפני שנתחכו הגידין, שתהיכתן מכלל טרפיות, ומקום נומת הגידין ממקום שהן בהמה קטין ולבניס, עד המקום שיתחילו להתרכך ולהתלדם, והם ג' לבניס בבהמה נמוהים ומחוברים יחד, ה' עבה וכ' דקים, ואיבו טריפה חלא אם נטל רוב של כל ה', ובעוף הם ט"ז קוטים לבניס: כשבר העצם • במקום שאין שוסה אותה טריפה: רוב הכשר. שהעור וכשר חופים רוב עוביו ורוב הקיפו של שבר: מטהרתו • לתהר המדולדל, ומותר לפי' בתכילה, ואם כשבר העצם מן התרכובה ולמעלה במקום שעושה אותה טריפה, אם רוב הכשר קיים, תהר וכהמה מותר, ואם לאו תהר וכהמה אסור, ודין העוף כדין בהמה לדין זה; (ז) שליא • כמין כיס שהעובר מוהה בתוכו: סיפה • שאין דעתו קנה בו מחמת מיחום: תאכלנו • ולא תמרי' תהר מן החי הוא; ואיבו • דלא חוכל הוא; נבלות • אם מתה בהמה: תכל לא • דלאו בשר הוא: לחלו בשר הוא: לחלו"ג דאין שליא בלא ולד, שמא בקבה הוות, או כדמה רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה דומה לבהל ולא קדמי; וכמוקדשין • בהמה שהפילה שליא תקבר, דאין שליא בלא ולד: החמורי • דרך המחזים לקברה אם שלא תפיל עוד:

Mischnah V.

אַף טְרֵפָה אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, מַה בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵין שְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ, אַף טְרֵפָה לֹא תְּטַהַרְנָה שְׁחִיטָתָהּ. לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁלֹּא חָיְתָה לָהּ שָׁעַת הַכּוֹשֶׁר, תֹּאמַר בַּטְּרֵפָה שֶׁחָיְתָה לָהּ שָׁעַת הַכּוֹשֶׁר. טוֹל לָךְ מַה שֶׁהֵבֵאתָ. חֲרִי שֶׁנּוֹלְדָה טְרֵפָה מִן הַבֶּטֶן מְנַיִן? לֹא אִם אָמַרְתָּ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁכֵּן אֵין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה, תֹּאמַר בַּטְּרֵפָה, שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה. בֶּן שְׁמוֹנָה חַי, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין בְּמִינוֹ שְׁחִיטָה: (ה) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמָצָא בָהּ בֶּן שְׁמוֹנָה חַי אוֹ מֵת, אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה מֵת, קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. מָצָא בֶן תִּשְׁעָה חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה, וְחַיָּב בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, דִּ"ד מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. ר' שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ בֶּן שְׁמוֹנָה שָׁנִים, וְחוֹרֵשׁ בַּשָּׂדֶה, שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. קָרָעָהּ וּמָצָא בָהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה, לְפִי שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה אִמּוֹ: (ו) בְּהֵמָה שֶׁנִּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה, כְּשֵׁרָה. מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַעְלָה, פְּסוּלָה. וְכֵן שֶׁנִּטַּל צוֹמֶת

ניכט; ווירד נון יענעם דורך שלאכטען ניכט ריין, זא מיסטע עס אויך בייא דיזעם ניכט דער פאלל זיין! אלליין, ניכט וואס פאם אונריינען פיהע גילט, דאס נימאלם ערלויבט ווער, קאן פאם פערלעטצטען געלטען, דאס איינסט ערלויבט ווער! אלזא קאן מאן הירוים ניכטס ווייטער שליסען. ווען נון דאס טהיר פאן מוטטערלייבע אן פערלעטצט ווער, ווארום ווירד דיס דורך שלאכטען ריין? ווייל וואס פאם אונריינען פיהע גילט, בייא דעסטען גאטטונג גאר קיין שלאכטען אנווענדונג באר איזט, ניכט פאם פערלעטצטען געלטען קאן, בייא דעסטען גאטטונג דאס שלאכטען אנווענדבאר איזט. — איין אכטמאנאטליכעס, דאס לעבענד געווארפען ווערד, ווירד דורך שלאכטען ניכט ריין, ווייל בייא זאלכעם דאס שלאכטען ניכט אנווענדבאר איזט. (ה) ווען יעמאנד איין פיה שלאכטעט אונד דארין איין אכטמאנאטליכעס לעבענד אדער טאדט, אדער איין ניינמאנאטליכעס טאדט פינדעט, זא מוס ער עס אויפריסען, אונד דאס בלוט אויסלויפען לאססען. פינדעט ער איין 9 מאנאטליכעס לעבענד, זא מוס עס געשלאכטעט ווערדען, אונד פינדעט דאבייא דאס געוועטץ שטאטט, ניכט דאס פיה אונד זיין יונגעס אן איינעם טאגע צו שלאכטען; זא ר"מ. דיא געלעהרטען זאגען: עס איזט דורך דאס שלאכטען דער מוטטער ערלויבט. ר"ש שזורי זאגט: ווערע דאס יונגע אויך אכט יאהרע אלט אונד אקקערט אויף דעם פעלדע, זא ווירד עס דורך דאס שלאכטען דער מוטטער ערלויבט. האט מאן אין פיה אויפגעריססען אונד אין ניינמאנאטליכעס לעבענד דארין געפונדען, זא מוס עס ערשט געשלאכטעט ווערדען, ווייל זיינע מוטטער ניכט געשלאכטעט איזט. (ו) איין פיה דעססען פיסע פאם קניע אן אבגעהויען זינד, איזט געאיינגעט; ווען אבער ווייטער הערויף, איזט עס אוגברויכבאר. עבען זא ווען דיא פערבינדונג דער זעהנען אונ-

רמצו ולא יתי לטהורי: (ד) טהור. כשר העומד שבפנים, תניא מת מציל כחי וחין כחמה מקבלת טומחה מקויים: מגע נבלה. מגע חבר מן החי שהוח ככבלה: טרפה שחוטה. כטרפה שחושה שחיטה מטמחה מן התורה חלח מדרבנן כמוקדשים: חותה. מן הדין הוח שהרי דבר שגופה: ומנין כו'. ומן הדין חלח תטהרתה שבחמה טמחה לחורה כו': שעת הכושר. חל עליה תורת שחיטה: טול. טול מכחן רחיה זו שחכחת: בן ח' חי. חס גולד ושחטו: כמינו. שחין שחיטה מועלת לבן ח': (ה) ומוציא את דמו. דחלבו של שליל כלבד הוח, דשרי לחינו קריב לגבי מזבח, חבל דמו לח גרע מדם החברים דקי"ל דעובר כל"ח: טעון. דחדשים גרמו לזוייף בחמה בחפני נפשים: בחו"ב. שלח יפחתנו כיום שנחט חת חמו: וחכ"ח. דקדשים ולידה גורמים: ר"ש. לדברי חכמים כיון שהלך ע"ג קרקע טעון שחיטה מדרבנן, דאתי לאחלובי, ור"ש מתיר חפילו לאחר שנפרים שעמד על פרקותיו: (ו) רגליה. האחרונים: ג' עצמות כירך התחתון, הוח העצם הנאחך עם הפרקות כשמפשיטים הבהמה, ואותה נקראת תרכובה הנמכרת עם הרגל ולמעלה הימנה, עצם הלחצעי ונומת

ופסול. חולין בהוץ ובפנים, הראשון כשר ופטור, והשני סופג את הארבעים ופסול. קדשים בהוץ ובפנים, הראשון חייב כרת, ושניהם פסולין, ושניהם סופגים את הארבעים. חולין בפנים ובהוץ, הראשון פסול ופטור, והשני סופג את הארבעים וכשר. קדשים בפנים ובהוץ, הראשון כשר ופטור, והשני סופג את הארבעים ופסול:

(ג) השוחט ונמצא טרפה, השוחט לעכו"ם, והשוחט פרת הארץ, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, ר' שמעון פוטר, והכתים מחיבין. השוחט ונתנבלה בידו, והנוחר, והמעקר, פטור משום אותו ואת בנו. שנים שלקחו פרה ובנה, איזה שלקח ראשון ישחט ראשון. ואם קדם השני, וזכה. שחט פרה, ואחר כך שני בניה, סופג שמונים. שחט שני בניה, ואחר כך שחטה, סופג את הארבעים.

סעלהיבע, אונד עס איז פערוועלליך. וואדען זיא ביידע חולין, אונד וואורדע דאס ערשטע אויסערהאלב, דאס אנדערע איננערהאלב געשלאכטעט, זא איז דאס ערשטע ערלויבט, אונד דער שלאכטענדע שטראפלאז, פיר דאס צווייטע ערלידיגט מאן דיא פירציג גייסעלחיבע, אונד עס איז אונערלויבט. וואדען ביידע גערהיילינט, אונד וואורדע דאס ערשטע אויסערהאלב אונד דאס אנדערע איננערהאלב געשלאכטעט, זא פערווירקט דער דאס ערשטע געשלאכטעט אויסראטונג (ביידע זינד פערווערפליך), אונד פיר יעדעס ערלידיגט דער שלאכטענדע דיא שטראפע דער פירציג גייסעלחיבע. וואדען ביידע חולין, אונד וואדר דאס ערשטע איננערהאלב דאס אנדערע אויסערהאלב געשלאכטעט, זא איז דאס ערשטערע פערווערפליך, אונד דער עס געשלאכטעט איז שטראפלאז, פיר דאס צווייטע ערלידיגט מאן דיא פירציג גייסעלחיבע, אונד דאס פיר איז ערלויבט. וואדען ביידע גערהיילינט, אונד וואורדע איינס איננערהאלב דאס אנדערע אויסערהאלב געשלאכטעט, זא איז דאס ערשטערע גאייננעט, אונד דער עס געשלאכטעט, שטראפלאז, אונד פיר דאס צווייטע ערלידיגט מאן דיא פירציג גייסעלחיבע, אונד דאס פיר איז פערווערפליך.

(ג) ווען איינס פאן ביידען בייס שלאכטען איננערלידיג פערלעטצט בעפונדען וואדר, אדער מאן דאס איינע פיר איינען געטצענדינגער שלאכטעט, אדער דאס איינע איז איינע זינד־אפפער־קוה, איין צום שטיינינגען פעראורטהיילטער אכסע, איין צום געניקאבשטאסען בעשטימטעס קאלב, זא ערקלערט ר"ש ניכט דען צווישען פיר ניכט שטראפבאר, דיא גלעהרטען אבער פיר שטראפבאר (וועגען טהיר אונד זיין יונגעס). ווען בייס שאלכטען דאס איינע צום אנדע וואדר, אדער מאן איינעס אבשטיכט, אדער דיא ביידען רעהרען אבריסט, זא פינדעט יענעס געוועטט קיינע אנוועגדונג. וועז צווייא פערואנען, איינער דיא קוה, דער אנדערע דאס יונגע קופט, זא איז דער צו ערשט קופענדע בערעכטיגט, דאס זיינע צוערשט צו שלאכטען; קאם אבער דער צווייטע צופאר, זא איז ער אים פארבעכט. שלאכטעט איינער דיא קוה אונד דען צווייא קעלבער דערוועלבען, זא ערלידיגט ער אכטציג גייסעלחיבע. שלאכטעט ער אבער ערשט דיא צווייא קעלבער, דאן דיא קוה, זא ערלידיגט

סניפס פסולים. מסוס חולין שנשחטו כאחד: והשני סופג. מסוס חו"כ, ומסוס חולין כעזרה אין לוקין דאזהרת עזה היא: ופסול. מסוס מחוסר זמן וקופג מסוס חו"כ: (ב) וקדשים בחוץ. כל הסניפס במשנה דוקא נקט להו, ועוד הוי מצי למיתני חולין וקדשים בחוץ וכפנים, וכן קדשים וחולין, וחולין וקדשים בפנים וכחוץ, וכן קדשים וחולין, ולי כלל הכי דתני יש בהן חדוש י"ל דלא תני להכי לפי שאין בהם חדוש, ולי כהך דתני ליכא חדוש כ"ל דתני ושייר: הכ' סופג. מסוס חו"כ: ושניהם פסולין. רשאון מסוס שוקט חון וכו' מסוס חו"כ: סניפס פסולים. הכ' מסוס חולין שנשחטו בעזרה וכו' מחוסר זמן, וכו' סופג מסוס ח"כ, וכן כולם ע"ד: (ג) השוחט. חו"כ: פרס. פרס אחדומה דלאו לאכילה היא: הנסקל. אפי שנגמר דינו: ועגלה. דס"ל דנאפרס מחייס, ומסיק בגמ' דפרה ועגלה חייבה מצנה, דשניהן

חולין פרק ה

פ ר ק ה

אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, נוֹתֵן בֵּין בָּאָרֶץ, וּבֵין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת, וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִין וּבַמּוּקְדָּשִׁין. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, חוּלִין בַּחוּץ, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן חַיָּב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִין בִּפְנִים, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בִּפְנִים, הָאֶחָד כָּשֵׁר וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וְהַפָּסוּל: (ב) חוּלִין וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וְהַפָּסוּל. קָדָשִׁים וְחוּלִין בַּחוּץ, הָרִאשׁוֹן חַיָּב כָּרֵת וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, וְחַשָּׁנִי כָּשֵׁר, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִין אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִין וְקָדָשִׁים בִּפְנִים, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים וְחוּלִין בִּפְנִים, הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, וְחַשָּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים

דאם פֿערבאט (ויקרא כ"ב כ"ח) דאם פֿיה אונד זיין יונגעס אן איינעם טאגע צו שלאכטען, פֿינדעט אנווענדונג אים לאנדע ישראל אונד וועו קיין טעמפעל איזט, כייא חולין אונר געהיילינגעזן · נעמליך זא : וועו יעמאנד דאם פֿיר אונד זיין יונגעס או איינעם טאגע שלאכטעט, זינד זיא חולין אונד אויסערהאלב נעשלאכטעט, זא דינד בידע צוואר צום עפּפען ערלויבט, אבער פֿיר דאם צווייטע ערליידעט ער דיא שטראפֿע דער פֿירציג גייסעלהיבע · וואדרעו בידע געהיילינגט, אונד וואורדעו אויסערהאלב נעשלאכטעט, זא פֿערווירקט דער דאם ערשטע נעשלאכטעט, אויסראטונג, בידע אבער זינד פֿערוועפֿליך; אונד פֿיר יעדעס פֿערפֿעללט דער שלאכטענדע אין דיא שטראפֿע דער פֿירציג גייסעלהיבע · וואדרעו בידע חולין, אונד וואורדעו אים טעמפעל נעשלאכטעט, זא זינד בידע אונערלויבט, אונד פֿיר דאם צווייטע ערליידעט מאן דיא פֿירציג גייסעלהיבע · וואדרעו בידע געהיילינגט אונר וואורדעו איננערהאלב נעשלאכטעט, זא איזט דאם ערשטערע געאיינענעט, אונד דער שלאכטענדע שטראפֿלאז; פֿיר דאם צווייטע ערליידעט מאן דיא פֿירציג גייסעלהיבע, אונד דאם טהיער איזט אונערלויבט · (ב) וואר דאם ערשט געשלאכטעטע חולין אונר דאם אנדערע געהיילינגט, אונר עס געשאה אויסערהאלב, זא איזט דאם ערשטערע ערלויבט, אונד דער שלאכטענדע שטראפֿלאז, פֿיר דאם צווייטע ערליידעט מאן דיא פֿירציג גייסעלהיבע, אונר עס איזט פֿערווערפֿליך · וואר דאם ערשטע געהיילינגט אונד דאם אנדערע חולין, אונד זיא וואורדעו אויסערהאלב נעשלאכטעט, זא פֿערווירקט דער דאם ערשטע נעשלאכטעט אויסראטונג, אונד עס איזט פֿערווערפֿליך, דאם צווייטע איזט ערלויבט; פֿיר יעדעס ערליידעט דער שלאכטענדע דיא פֿירציג גייסעלהיבע · וואדרעו דאם ערשטע חולין, דאם אנדערע געהיילינגט, אונד וואורדעו איננערהאלב נעשלאכטעט, זא דינד בידע פֿערווערפֿליך, אונד פֿיר דאם צווייטע ערליידעט מאן דיא פֿירציג גייסעלהיבע · וואדרעו דאם ערשטע געהיילינגט אונד דאם אנדערע חולין, אונד דאם ערשטע וואורדעו איננערהאלב נעשלאכטעט, זא איזט דאם ערשטע ערלויבט, אונד דער שלאכטענדע פֿרייא, פֿיר דאם אנדערע ערליידעט מאן דיא פֿירציג גייסעלהיבע, אכל אחד עם הכהן או עם הכהת ומיהו אסור, דזכר אין בהו כרוך אחריו, זאי נדאי לן סהוה אחיו אסור לשחטו בעזרה ס"ל : בפ"ל . מיידי דבעי למתני בין בחולין כו' ת"כ בתרך ובפ"ל, דהא מזבח הגוף הוא, וכל תוכת הגוף כוהג בתרך ובפ"ל : ושלא כו' · דקס"ל כיון דבעביכי דקדשים כתיב, שלא בפני הבית לא לכתוב, קמ"ל : בחולין כו' · בין בעזרה חולין או מוקדשים או ס' חולין וס' קדשים : בחוץ · חוץ לעזרה : סופגים · ל"ם שחט החם התלה, או הבת תחלה, ל"ם שחטיכהו חד גברא או תרי גברא : כרת · משום שחוטי חוץ, וכה' פטור מכרת דמחוסר זמן הוא, וכל שאיהו ראוי לבא לפניו אין חייבים עליו בחוץ ; ובעזרה · אחד משום שוחט בחוץ והקטר ס"ו :

אִם מֵת, מֵת לַלּוֹקֵחַ. אֲבָל בְּשָׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אֵינוֹ בֵּן, לְפִיכָךְ אִם מֵת, מֵת לַמּוֹכֵר: (ה) יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. אֶת זוֹ דָּרַשׁ ר' שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא, נֶאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית יוֹם אֶחָד, וְנֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ יוֹם אֶחָד, מָה יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, אַף יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה:

ווען דאהער דאס פֿיה אונטערדעם שטירבט, פֿערלירט דער קייפֿער. אן זאנסטיגען טאגען דעם יאהרעם איזט עס ניכט זא, אונד ווען עס שטירבט, פֿערלירט דער פֿערקייפֿער. (ה) בייא דעם געזעטץ ווערען טרייר אונד זיין יונגעס, ווירד דער טאג מיט דער פֿאריגען נאכט צוזאמענגערעכנעט. דיס ערקלערטע שמעון בן זומא אלזא: עס שטעהט בייא דער שעפֿונג: „אין טאג" אונד בייא בעזאגטעם געזעטץ: „אין טאג", זא ווייא יענער אין טאג מיט פֿאריגער נאכט איזט, זא אויך אין דיזעם פֿאללע.

פ ר ק ו

כְּסוּי הַדָּם נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִּין אֲבָל לֹא בַּמּוּקְדָּשִׁין, וְנוֹהֵג בַּחַיָּה, וּבָעוֹף, בַּמָּקוֹם וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזֻמָּן. וְנוֹהֵג בַּבָּנוֹי, מִפְּנֵי שֶׁרֹּאשׁ פֶּתַח, וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחַט, אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ: (ו) הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרֻפָּה, וְהַשּׁוֹחֵט לָעֲכּוּ"ם, וְהַשּׁוֹחֵט חוּלִּין בְּפָנִים, וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, חַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִים, ר' מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת: (ז) הֵרֵשׁ,

דאס צוודעקקען דעם בלוטעם (ויקרא י"ז י"ג) מוס אים לאנדע ישראל אונד אים אויסלאנדע, צור צייט דעם טעמפעלם אונד ווען קיין טעמפעל איזט, בייא חולין אבער ניכט בייא געהייליגטען בעאכטעט ווערדען. עס גילט איבריגענס נור פֿאן ווילד אונד געפֿליגעל, זיא מעגען אים הויזע ערצאגגען זיין אדער ניכט; פֿערנער בייים בויי[2]) ווייל עס צוויי־פֿעלהאפֿט איזט, דאהער מאן דיס אויך אם פֿעסטטאגע ניכט שלאכטעט, אונד ווען עס געשעהען, דאס בלוט ניכט אם פֿעסטטאגע צודעקט. (ו) ווען דאס פֿיה בייים שלאכטען אינגעריליך פֿערלעטצט בעפֿונדען ווירד, ווען אייגער פֿיר דען געטצענדיסט, אדער חולין אינגערהאלב אדער גהעהיליגטעס אויסערהאלב, אדער צור שטייגיגונג פֿעראורטהיילטעס ווילד אונד געפֿליגעל גשעלאכטעט האט, זא איזט עס נאך ר"מ שולדיג, נאך דען געלעהרטען ניכט פֿערבונדען דאס בלוט צוצודעקקען. ווען עס בייים שלאכטען צום אאזע ווירד, אונד עכען זא ווען מאן איין ווילד אבשטיכט אדער דיא דעהרען אבריסט, ברויכט מאן ניכט צוצודעקקען. (ז) ווען איין טויבשטוממער, בלעדזינגיגער,

קוכות, שלא יאמר המוכר כשרפו חטיך בעליה, וכד' פרקים הללו העמידו חכמים דכריסה על דין תורה: ללוקח. ומפסיד לדיבר: (ה) לאחר הלילה. דה"ל לפי שפ' ח"וכ שמוכה לקדשים, וכקדשים הלילה קולף לאחר סיום:

פרק ו נוהג כו'. משום דכעי למתני בחולין ולא במוקדשין נקט לכולהו: במוקדשי'. טעמא דעוף זעולם שעוף, וכן קדשי נדק הכית אם עבר ושחטן: במזומן. עוף הגדל בבית: כוי. לא הכריעו בו חכמים אם חיה הוא ואם בהמה הוא וא"ט כעוי: ואין שוחטין. דלמא כעי כעוי ומספיקא לא מקלינן י"ט: ואם שחטו. כי"ט אין מכסים אפילו היה לו

[2]) ז. בכורים. פ. כ. מ. ת.

חולין פרק ה

שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּתָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַד כָּךְ שָׁחַט אֶת בִּתָּהּ, סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם ר' מֵאִיר, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. בְּאַרְבָּעָה פְרָקִים בַּשָּׁנָה, הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, אִמָּהּ מָכַרְתִּי לְשְׁחוֹט, בִּתָּהּ מָכַרְתִּי לְשְׁחוֹט. וְאֵלּוּ הֵן, עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכַדְּבָרֵי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל. אָמַר ר' יְהוּדָה, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין לוֹ רֵוַח, אֲבָל יֵשׁ לוֹ רֵוַח, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ. וּמוֹדֶה ר' יְהוּדָה, בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לַחָתָן, וְאֶת הַבַּת לַכַּלָּה, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ, בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד: (ד) בְּאַרְבָּעָה פְרָקִים אֵלּוּ, מַשְׁחִיטִין אֶת הַטַּבָּח בְּעַל בָּרְחוֹ, אֲפִילּוּ שׁוֹר שָׁוֶה אֶלֶף דִּינָרִין, וְאֵין לוֹ לַלּוֹקֵחַ אֶלָּא דִּינָר, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשְׁחוֹט, לְפִיכָךְ

ער ניר פֿירצינג • שלאכטעט ער דיא קוה, אונד דאנוך איהר יונגעס אונד דעסטען קאלב, זא ערליידעט ער אכטצינג• שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּתָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַד שלאכטעט ער דיא קוה אונד דעס יונגען קאלב, אונד דאן דאס יונגע זעלבסט, זא ערליידעט ער נור פֿירצינג • סומכוס זאגט אים נאמען דעס ר' מאיר: אכטצינג • — צו פֿיער צייטען דעס יאהרעס מוס דער פֿיה־פֿערקיפֿער דעם קייפֿער אנ־ צייגען: אין דאבע דיא מוטטער, אדער דאס יונגע דיעס פֿיהעס הייטע צום שלאכטען פֿערקויפֿט; אונד צוואר אם טאגע פֿאר דעם לעטצטען פֿעסט דעס לויבהיט־ טענפֿעסטעס, פֿאר דעם ערשטען פסח־פֿעסטטאגע, פֿאר דעם וואכענפֿעסטע, אונד פֿאר דעם נייַ־יאהרפֿעסטאגע; נאך ר' יוסי הגלילי, אויך פֿאר דעם פֿערזעהנונגספֿאגע אין גליל• ר' יהודה זאגט: אין זועלכעם פֿאללע? זוען קיין טאג צווישען ביידען פֿערקייפֿען זואר, אבער זוען אין טאג דא־ צווישען פֿערשטריכען איזט, ברויכט ער עס אים ניכט צו זאגען• דאך שטיממט ר' יהודה איי, דאס זוער דיא מוטטער דעם בריטיגאם אנד דאס יונגע דער ברוט פֿער־ קויפֿט, עס אנצייגען טוס, וויל פֿערמוטהליך ביידע אן איינעם טאגע שלאכטען לאססען• (ד) אז דיזען פֿיער טאגען קאן מאן דען שלעכטער אנהאלטען זוידער זיינען זוילען שלאכטען צו לאססען, וווערע אויך דער אכטע טויזענד דינר וווערטה, אונד דער קייפֿער פֿארדערטע נור אום איינען דינר פֿליישׁ, צווינגט מאן יענען צו שלאכטען•

שחיטה רשויה הן: מקוביצי • הא דמקוביצי כשוחט לע"ז ל"ש, חלא שמחט ברחמון לע"ז וכשבי לשלחנו לאכול, אבל רחמן לשלחנו וכו' לע"ז, דכיון שחיטה אחי מיתה ומלקות כא' פטור ממלקות, דקס ליה כדרבה מיבים, ופיתיים שאפי' שחט לכ' לע"ז חייב, כגון דלא אתרו ביה חלא משום או"כ: ונתכבלה • אפילו שלא מדעת: ומעקר • מדעת: כוחר • שהוחב בכבין מבחיריו ומחתך, מעקר, שעוקר הסימנים ממקום קבורן: יאשוט • אם בח ר' לשחוט ושברו מעבב ע"י אב"ד, חומרים מי שלקח רחמן כו', שלא מבר בעה"ב לכ' חלא הזכות שבידו, זה בעה"ב לא היה יכול לשחוט בשאר בידו: זכה • שלא יבא לידי לקוי ואוכל היום בשר: מרבעים • דתין שחיטת חיקור חלא ר': ואי"ב שחט בתה • דבשחיטה זו יש כ' לקוריס: מ' • דמד לאו ומד שתרתה ואד מעשה הוא: פ' • דס"ל לקומכוס דמקוביב בשתרתה לחת, וכלאו ר' כ' מלקיות, וה"ה בריצת בשחט שבי בניה ואה"כ שחטה פליג בתי קומכוס: בד' פרקים • דרך יצרתל לעשות קעודות, ושחט לשוקה בשחה לשחוט מיד הוא לוקה לריך שיאמר לו דע שחחה מכרתי היום: קאחרון כו' • שהוא רגל בפ"ע וחלוק משלפניו משא"כ בז' של פסח, וגם הקרבנות שבשחיבי הוו בשביל יצרתל, וכל החג היה מקריבין בשביל השומות, וע"פ שהוא יום גחולה ועצרת דהכל מודים דכולו לכם, ור"ח שהוא תחלת השנה לעשות בו' יפה תקנו לתרועת בשופר, ומש"ה לא תשיב עי"ט רחמן של חג, וי"ל דמש"ה לא תשבי משום דכ"ע טרידי בשוכה ולולב: בגליל • שבשאר ארצות לא היה חוכלים בע"ב חלא בשר עוף ודגים: ריוח • הפסק יום בניתים, פ"ח חין לו ריוח, שנחפז וממהר לקנות, שמרחה שרוחה לשחוט היום: הח"ם • מורחא דמלתא נקט, הח"ם לחתן, שדרכו לעשות קעודה גדולה: (ד) משחיטין • חס קבל דיבור מלוקח ליתן לו בשר שוחטו בע"ב, חע"פ שחין לו לוקחים לשאר בשר, דד"ת משות קוכות, חלא חכמים תקנו שלא יהיו משות

וּבַמָּה אֵין מְכַסִּין ? מְכַסִּין בַּחֹל הַדַּק , וּבַחוֹל הַדַּק, בַּסִּיד, וּבַחֲרָסִית, וּבַקֶּרֶח, וּבַמּוֹגוֹתָה שֶׁכְּתָשָׁן , אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בַּחֹל הַגָּס , וְלֹא בַּחוֹל הַגָּס , וְלֹא בַּלְּבָנָה וּבַמּוֹגוֹתָה שֶׁלֹּא כְתָשָׁן , וְלֹא יְכַסֶּה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי . כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דָּבָר שֶׁמַּגִּיל בּוֹ צָמְחִין, מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מַגִּיל צְמָחִים , אֵין מְכַסִּין בּוֹ :

אונד וואמיט ניכט בערעקקען? מאן דארף בערעקקען מיט מיספּ־שטויב, מיט זַיינע זאנדע, מיט קאלק אדער טהאז, ציגעלשטיין, אדער שטירצען וועלכע צערשטאסען; אבער ניכט מיט פּעסטעם מיסט, מיט גראבעם זאנדע, ניכט מיט אונצערשטאסענען ציגעלן אדער שטירצען; אויך דארף מאן קיין נעפּעס דאריבער שטילפען . רש"בג זאגט : מיט אלי"עם וואירן פּפֿלאנצען וואכסען קעננען מאן בעי דעקקען , אבער ניכט מיט דינגען , וואירן ניכט"ם וואכסען קאן .

פ ר ק ז

גִּיד הַנָּשֶׁה , נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבַחוּצָה לָאָרֶץ , בִּפְנֵי הַבַּיִת , וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת , בַּחוּלִין וּבַמּוּקְדָּשִׁים . וְנוֹהֵג בַּבְּהֵמָה , וּבַחַיָּה , בְּיָדָךְ שֶׁל יָמִין , וּבְיָדָךְ שֶׁל שְׂמֹאל . וְאֵינוֹ נוֹהֵג בְּעוֹף , מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַף, וְנוֹהֵג בַּשָּׁלִיל , רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל , וְהֶלְבּוֹ מֻתָּר . וְאֵין הַמַּבְחִין נֶאֱמָנִין עַל גִּיד הַנָּשֶׁה , דִּבְרֵי רִ' מֵאִיר . וַחֲכָמִים אוֹמְרִים , נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל הַחֶלֶב : (ב) שׁוֹלֵחַ אָדָם יָדוֹ לְנִכְרִי, שֶׁגִּיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכָהּ , מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִבְרִי.

דאס גיעזעטץ וועגען דער שפּאננאדער ווירד אויסגעאיכט אים לאנדע ישראל אונד אים אויסלאנדע, צור צייט דעס טעמפּעלס אונד ווען קיין טעמפּעל איזט, בייא חולין אונד געהיילגטען; בייא פּיה אונד ווילד; גילט אן דער רעכטען אונד לינקען היפּטע; עס גילט אבער ניכט פּאם נעפּליגעל, וויל דיס קיינען היפּט באללען האט . עס גילט פּערי נער פּאם (רייפּען) עמבריאָ; ר' יהודה פּערנינט דיס; אונד דעסטען אונשליטט איזט ערלויבט[1]. דיא שלעכטער זינד וועגען דער שפּאננאדער נאך ר"מ, ניכט בעגלויבט; דיא געלעהרטען ערקלערען זיא פּיר בעגלויבט, זאוואהל וועגען דער שפּאננאדער אלם דעם אונשליטטעם . (ב) מאן דארף איינעם ניכט־ישראל איין היפּטשטיק מיט דער שפּאננאדער דארין שיקקען[2], וויל דערען אָרט ערקעננ־

עד שנכפכה תרחית מים לדם חזר הוא סכטל וניטור : כיון . לחזא : כדם הקיא . כדם הקזה של חיה : רוחין . סדם שלינו טעין כקוי : (ו) הכתו . ע"ג הכותל : לימתי . לפרוטי : (ז) הדק . כל שאין היונר נרין לכתתן : תרסית . שחיקת תרסית : מגיפה . של תרם שע"פ הקבית : כמחין . וקיד וחרס ולכנה ומגופה שכתתן שמכסין כהן, אע"ג דאין מגדלין כמחין, הוחיל ומקודם שכשהו היו מגדלין, והאי כל ל"ד, דהא נסורת של תרשיש דקה ונעורם מכסין כהן אע"ג דאין מגדלין, ואפר מקרי עפר, וכן מכסין בשחיקת זהב :

פרק ז נוהג . כולהו תכיכו משום דאצטרך למתני בחולין ובמוקדשין : ובמוקדשי . אפילו עולה שכלה כליל מוציא את הגיד כדרך המוכח ומשליכו של אחר הנכור הנקרע תפוח , ואינו מקריבו עם הכשר : שאין לו כף . עגול דומה לשל אדם , אלא הכשר שעל הקולית של עוף הוא רקב , ואם כמצא עוף שיש לו כף עגול גיד הנשה שלו אסור : שליל . בן ט' כי הכמצא בכהמה : ובלבו . של שליל פ"ח שומנו של גיד מותר, אלא סיצרא"ל קדושים כהגו בו אסור : כמכנין . לומר כטלנו הגיד, אפילו שטורח הוא לאדם לחטט אחריו : (ב) שולח . ואע פ"ש ישראל כשוליכן שמא ירחנה ישראל כשוליכה לו ויחזור ויקנה מאתו ויאכלנה בגידה , כיון דשלימה היא, מקומו של גיד נכר אם נחטטו , ואע פ"י שאלו אדם ירך חתוכה לנכרי אפשר

[1]) ז. ד: קלממעכטליכע [2]) אהנע א כשוליכען דאם אין ישראל עם קיפען אונד עסטען דירפטע :

שׁוֹטָה וְקָטָן שֶׁשְּׁחָטוּ, וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָם, חַיָּב לְכַסּוֹת, בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן, פְּטוּרִין מִלְּכַסּוֹת. וְכֵן לָעִנְיָן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ, וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן, אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם, בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן, ר' מֵאִיר מַתִּיר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶן, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וּמוֹדִים, שֶׁאִם שָׁחַט, שֶׁאֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים: (ז) שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּפוּי אֶחָד לְכֻלָּן. מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּפוּי אֶחָד לְכֻלָּן. חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּפוּי אֶחָד לְכֻלָּן. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה וְכִסָּאָהּ, וְאַחֵר כַּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף. שָׁחַט וְלֹא כִסָּה, וְאָחוּ אַחֵר, חַיָּב לְכַסּוֹת. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסָּהוּ הָרוֹחַ, חַיָּב לְכַסּוֹת: (ח) דָּם שֶׁנִּתְעָרַב בַּמַּיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם, חַיָּב לְכַסּוֹת. נִתְעָרַב בַּיַּיִן, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרַב בְּדַם הַבְּהֵמָה, אוֹ בְּדַם הַחַיָּה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. (ט) דָּם הַנִּתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין, חַיָּב לְכַסּוֹת. אָמַר ר' יְהוּדָה, אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת: (י) בַּמֶּה מְכַסִּין,

אדער מינדעריעהרינגער אין גיגענווארט אנדערער נעשלאכטעט האבען, מיסטען דיזע דאס בלוט צורעקקען; האבען יענע פאר זיך אללין געללאכטעט, זא איזט דיס ניכט נעטהיג. זא איזט עס אויך אין בעטרעף דעס טהיירס אונד זיין יונגעס; האבען נעמליך זאלכע אין גיגענווארט אנדערער איינס געשלאכטעט, זא דארף מאן דאס אנדערע ניכט הינטערהער שלאכטען; טהאטען זיא עס פאר זיך אללין, זא דארף מאן נאך ר"מ, דאס אנדערע הינטערהער שלאכטען; דא געלערהרטען ערקלערען עס פאר אונרלויבט; נעבען יענאך צו, דאס ווער עס נעטהאן האט, ניכט דיא גיסעלשטראפע פערווירקט. (ד) ווען איינער הונדערט שטיק ווילד אדער הונדערט שטיק נעפליגעל אן איינעו שטעללע שלאכטעט, זא בעירפען זיא אללע נור איינעם צורעקקענס; טהיר אונד נעפליגעל אן איינער שטעללע, בעירפען נור איינעם נעמיינשאפטליכען צורעקקענס. ר' יהודה זאגט: נאכדעם ער דאס ווילד געשלאכטעט, מוס ער דאס בלוט צורעקקען, אונד דאן ערשט דאס נעפליגעל שלאכטען. ווען איינער נעשלאכטעט אונד דאס בלוט ניכט צוגעדעקט האט, אונד אין אנדערער עס זיהט, מוס דיזער עס צורעקקען. ווער עס צוגעדעקט ווערדען אונד וידער אויפגעדעקט, זא איזט עס ניכט נעטהיג. האטט עס רער ווינד צוגעדעקט, זא מוס מאן (ווען עס ווידער אויפגערעקט איזט) עס צורעקקען. (ס) ווען בלוט מיט וואססער פערמענגט ווערדען, זא מוס מאן ווען עס בלוטפארבע האט, עס צודעקקען. ווירד עס מיט ווין פערמענגט, זא בעאורטהיילט מאן דיזען ווייא וואססער. ווירד עס מיט בלוט פאן פיה אדער פאן איינעם לעבענדען ווילד פערמענגט, זא בעאורטהיילט מאן דיס ווייא וואססער. ר' יהודה זאגט: בלוט האבט ניכט בלוט אויף. (ו) האס בלוט ווענכסטעם אבשפריצט אונד דאס אם מעסטער בלייבט, מוס מאן בערעקקען. ר' יהודה זאגט: נעמליך ווען קיין אנדערעס בלוט דא איזט; ווען אבער אנדער בלוט אויסערדעם דא איזט, זא איזט עס ניכט נעטהיג. (ז) וואמיט דארף מאן,

פפר מוכן, שהרופא שמכסה את דמו כי"ט יאמר היה ודאי היה ויכא להתיר חלבו; (כ) ר"מ. דס"ל שחיטה שחיטה רחויה שמה שחיטה; וחכמים. סייכו ר"ש פ' דלעיל מ"ג: (ג) וחחרים כו'. דכתיב כו' שחיטתן כשרה אותן אחרים קייכין לכסות: פטור. ר"מ קאמר לה דס"ל דשחיטת חש"ו ככלה גמורה היא, ורבנן פליגי כיון דאו"כ, דשכרי שפך ככלה דוא; (ד) וחש"כ יאמרו. דכתיב היה לו עוף לו מפסיק להטעין כפוי לכ"ע, ורבנן שכרי לו לחלק, דל"ת דדוקא כשאוכל היה ועוף טעון כפוי, ולעניין כרכה שכל מודיס דחיכו מכרך חלא ח': הרוח. וכתגלה חייב, ואס לא כתגלה פטור מלכפות: (ה) כמים. לפי' כפל הדם לתוך המים לא ימרי' קמא קמח כטיל, דאין דמוי אלא מצות, וכשהולך ורכה

פ ר ק ח

כָּל הַבָּשָׂר אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחָלָב, חוּץ מִבְּשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים, וְאָסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן, חוּץ מִבְּשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים. הַנּוֹדֵר מִן הַבָּשָׂר, מֻתָּר בִּבְשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים. הָעוֹף עוֹלֶה עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא עוֹלֶה, וְלֹא נֶאֱכָל. אָמַר רִ' יוֹסֵי, זוֹ מַקּוֹלִי בֵּית שַׁמַּאי, וּמֵחוֹמְרֵי בֵּית הִלֵּל. בְּאֵיזֶה שֻׁלְחָן אָמְרוּ? בַּשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכֵל עָלָיו, אֲבָל בַּשֻּׁלְחָן שֶׁסּוֹדֵר עָלָיו אֶת הַתַּבְשִׁיל, נוֹתֵן זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ: (ב) צוֹרֶר אָדָם בָּשָׂר וּגְבִינָה בְּמִטְפַּחַת אֶחָת, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְהוּ נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁנֵי אַכְסָנָאִין אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, זֶה בָּשָׂר וְזֶה גְּבִינָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין: (ג) טִפַּת חָלָב שֶׁנָּפְלָה עַל הַחֲתִיכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם בְּאוֹתָהּ חֲתִיכָה, אָסוּר. נִעַר אֶת הַקְּדֵרָה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם בְּאוֹתָהּ

קיינערלייא פֿלייש דארף מען מיט מילך קאכֿן, אויסער דאס דער פֿישע אונד היישרעקקען; אויך דארף מען פֿלייש ניכֿט מיט קעזע צוואממען אויף דען טיש ברינגען, אויסער דאס דער פֿישע אונר היישרעקקען. ווער זיך דורך געליבדע פֿלייש פֿערוואגט, דארף דאס דער לעטצטערען גענייסען געפֿליגעל דארף מען, נאך ב"ש, מיט קעזע צוואממען אויף דען טיש ברינגען, אבער ניכֿט צוואמטען עסכֿען; נאך ב"ה איזט ביידעם אונערלויבט. ר' יוסי זאגט: דיזער פֿאלל נעהערט צו דענען, ווא כ"ש לייכֿטער אונד ב"ה שטרענגער ענטשיידען. פֿאן וועלכֿעם טישע איזט הי'ר דיא רעדע? פֿאן דעם אויף וועלכֿעם מען עסכֿען ווילל; אבער אויף דעם אנריכֿטע טיש קאן מאן ביידע אהנע בעדענקען נעבענאיינאנדער זעטצען. (ב) מאן דארף פֿלייש אונד קעזע אין איינען טוך בינדען, נור דירפֿען זיא איינאנדער ניכֿט בעריהרען. רש"בג זאגט: צוויא קעננען אים גאסטהויזע אן איינעם טישע, אהנע בעדענקען, דיזער פֿלייש, יענער קעזע עסכֿען. (ג) וען איין טראפֿען מילך אויף איין שטיק פֿלייש (אים טאפֿע) געפֿאללען איזט, אונד נאך פֿערהעלטנים[1]) דעמי זעלבען איינען געשמאק מיטטהיילען קאן, זא איזט אלעס פֿלייש אים טאפֿע פֿערבאטען; הי'אטע מאן אבער דען טאפֿף זאגליך אומנעריהרט, זא איזט נור, וועו ער דעם גאנצען איינען געשמאק מיטטהיילען קאן, הי'אס

---

[1]) כעמליך וען עס מעהר בעטרעגט חלק $\frac{1}{60}$, חוכד דאס שטיק נעמען דיא ליכריגען ווידער מעהר חלק $\frac{1}{60}$.

פרק ח כל הכשר. יש מהן מד"ת כגון כשר בכשם, ויש מהן מד"ס כגון כשר עוף; ולקור להעלותן. לפי כשר עוף, גזירה שמא יעלה גבינה עם כשר בכשם בלפסם רותח שהוא כלי ראשון ומבשל, דלקוריס הן התורה; כנודר. דכנדריס הולך אחר לשון בני אדם, ואין קוריס כשר לכשר דגים וחגבים, וי"מ דמיירי במאן דכחיב ליה עינא, שאז דגים קשיש ליה, דודאי לית קמכוין לכשר דגים וחגבים, אבל בשאר כני אדם, כנודר מן הכשר לאסור לכשר דגים וחגבים; וכפ"ק. ומע"ג דכ"ס הייכו ת"ק דאמר לעיל ולאסור להעלותו, י"ל דס"ק דכר זה הוא מלוקת כ"ש וכ"ה, ואין זה מקום, ולקמ"כ מלוקת דכ"ש שדרכו להטמיר, ומשנה כמשנה כ"ש מקיל, לינה משנה ליל"כ כמצניות הידועות כמס' עדיות ומבואו שם בהתחלת; וי"מ משום דכמ"ג הדר מקום כל"ס, דקתני המעלה את העוף כו' משמע דיעבד, אבל לכתחילה לאסור להעלות כדברי כ"ה; אר"י. קמ"ל דת"ק ר"י הוא, וכולו אמר אף לעוף עולה ולא נאכל, דכ"ש וכ"ש ק' כו' ר"י אמרה, שר"י הומר זו מקולי כו'; שאוכל. דאיידי דממעטי כיס ידע אתי לאתכוקי זע"ג; כותן. וכלבד שלא יהיו כוגעין; (ב) כוגעין. דאי נגעי אע"ג דבוכן כלוכן הוא כעי הדחה; אכסנאי'. דוקא שאין מכירין זה את זה; (ג) שנפלה. כתוך הקדרה על ק' מן התחיכות שבלה תוך לרוטב, כגון שהתיכה שהתחיל קלתה תוך לרוטב, וזו מוכחת עליה, ולא הגיע את הקדרה, ולא כשל את

הַנּוֹטֵל גִּיד הַנָּשֶׁה, צָרִיךְ שֶׁיִּטּוֹל אֶת כֻּלּוֹ. רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדֵי לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת נְטִילָה: (ג) הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה כַּזַּיִת, סוֹפֵג אַרְבָּעִים. אֲכָלוֹ וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת, חַיָּב. אֲכַל מֵהֶ כַּזַּיִת, וּמֵהֶ כַּזַּיִת, סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים: (ד) יָרַק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם, חֲבֵרַי זוֹ אֲסוּרָה. כְּיצַד מְשַׁעֲרִין אוֹתָהּ? כְּבָשָׂר בְּלֶפֶת: (ה) גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַגִּידִין, בְּזְמָן שֶׁמַּכִּירוּ, בְּנוֹתֵן טַעַם, וְאִם לָאו, בְּלָע אֲסוּרִין. וְהָרוֹטֵב בְּנוֹתֵן טַעַם, וְכֵן הַחֲתִיכָה שֶׁל נִבְלָה, וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל דָּג טָמֵא, שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם הַחֲתִיכוֹת, בְּזְמָן שֶׁמַּכִּירָן בְּנוֹתֵן טַעַם, וְאִם לָאו, בְּלָע אֲסוּרוֹת, וְהָרוֹטֵב בְּנוֹתֵן טַעַם: (ו) נוֹהֵג בַּטָּהוֹרָה, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בַּטְּמֵאָה. רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף בַּטְּמֵאָה. אָמַר רִ' יְהוּדָה, הֲלֹא מִבְּנֵי יַעֲקֹב נֶאֱסַר גִּיד הַנָּשֶׁה, וַעֲדַיִן בְּהֵמָה טְמֵאָה מְתֻרֶּרֶת לָהֶן, אָמְרוּ לוֹ, בְּסִינַי נֶאֱמַר, אֶלָּא שֶׁנִּכְתַּב בְּמְקוֹמוֹ:

באר איזט. וועז מאן דיא שפאננאדער הערויסנימט, מוס מאן זיא ענצליך הערסנעהמען; ר' יהודה זאגט: נור זא פֿיל, דאס דער פּפֿליכט ענינע נעליסטעט ווערדט. (ג) וועז איינער איינע אליפֿע נראס פֿאן דער שפאננאדער איסעט, ערלויבט ער דיא פֿירצינ נייסעלהיבע. וועז איינער דיא נאנצע שפאננאדער איסעט אונד זיא בעי טרעגט נילט איינע אליפֿע נראס, זא איזט ער עבעני פֿאללס שולדיג. איסט איינער פֿאן יעדער הינפֿטע איינע אליפֿע נראס, זא ערלויבט ער אכטצינ נייסעלהיבע: ר' יהודה זאגט: נור פֿירצינ. (ד) וועז איינע הינפֿטע מיט דער שפאננאדער נעקאכט ווארדן, זא איזט דאס פֿלייש, וועז דיזע זא פֿיל איזט אום איינען נעשמאק מיטצוטהיילען, פֿערבאטן. וויא שעטצט מאן דיס? נאך פֿערהעלטנים פֿאן פֿלייש אונטער ריבען[א]) (ה) וועז דיא שפאננאדער מיט אנדערן זעהנען צוואממען נעקאכט איזט, זא בעאורי טהיילט מאן דיא ערלויבטהייט דער איבריגען, וועז מאן יענע ערקעננט, נאך דעם מיטטהיילען דעס נעשמאקקעס; וועז מאן יענע נילט ערקעננט, זינד אללע אונערלויבט. דיא בריהע איזט צו בעאורטהיילען, נאך מאסנאבע דעס נעשמאקמיטטהיילענס. עבען זא איזט עס וועז איין שטיק פֿאן אזז אדער איינעם אונריינע פֿישע מיט אנדערן שטיקקען פֿערי מענגט וואדרן; ערקעננט מאן יענעס, זא קאמפט עס אויף נעשמאקמיטטהיילען אן; ערקעננט מאן עס נילט, זינד אללע פֿערבאטען; דיא בריהע בעטרעפֿענר קאמפט עס אויף נעי שמאקמיטטהיילען אן. (ו) דאס בעזאגטע נעזעטץ פֿינדעט אנווענדונג בייא ריינעם פֿיהע, אבער נילט בייא אונריינעם. ר' יהודה זאגט: אויך בייא אונריינעם. ער ווענדעטע איין: דיא שפאננאדער ווארד יא פֿאן יעקב'ס זעהנען הער צו איינער ציית פֿערבאטען, אלס נאך דיא אונריינען טהירע ערלויבט ווארען! מאן ערווידערטע איהם: צום נעזעטץ נעמאכט ווארד עס ערשט אם סיני, אבנליך עס בייא דער פֿעראנלאססונג מיט אנגעבראכט איזט.

דה"ל, דליכרלל מותר לצלות תחוכה, וכאמת דמכ"ם דליכרלל לאסור איהיה קבור שכיטל הגיד: כלו. יקטט לאחריו: לקיים. גוממו מלמעלה: (ג) ואין כו. דכריה הוא וחייב ככ"ם: ומזה. מצל ימין, וכן מירך של שמאל: חלח מ'. דכאר ר"י דליכו נוהג כלח כצל ימין: (ד) כלפת. רוחין כאלו הירך הוא לפתות והגיד כאר, ואלו היה כאר כשאור הגיד כותן טעם כלפתות כשאור הירך לאסור, ומה מהכי לדקי"ל לין בגידין בנותן טעם, דכין כתבשל וכין כאלה, אי כלה מצליכו ומותר, לכל שומכו לאסור, וכותן טעם לאמור כמין במיכו, שאין לדם יכול להכחיכו, משערין בששים: (ה) עם הגידים. של היתר: ככ"ם. פליטתו כותן טעם: כולן. דכבריה הוא מצוה וכריה לא בטלה: שמכירן. לתחיכות האסורות: כולן. דכל מ' יש לאסור שמא זו היא, ואיכה בטלה ברוב הוחיל ורחויה להתכבד: ומרוטב. אם אין בחתיכות ככ"ט: (ו) בטמאה. למ"ד יש בגידין ככ"ט ליקין מסוס טמאה ולא מסוס גיד, ולמ"ד אין בגיטין ככ"ט פטור מכלום: מותרת לכם. על מתן תורה: במקומו. כשסדר משה את התורה כתב המקרא הזה על המעשה, ליודע מהיזה טעם נאסר ג"כ:

א) וועז דיא אדער נעגען דאס פלייש זאפיל תוישמאכט, וויא פלייש דאס תוכטער ריבען, דיזען תייכען נעשמאק מיטטהיילט:

אֲסוּרָה · הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר שֶׁל קֻדָּה כְּשֶׁרָה, אִם יֵשׁ בְּנוֹתֵן טַעַם, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. כְּשֶׁרָה שֶׁנִּקְּבָה מִן הַטְּרֵפָה, קֻדָּתָהּ אֲסוּרָה · טְרֵפָה שֶׁנִּקְּבָה מִן הַכְּשֵׁרָה, קֻדָּתָהּ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁכְּנוּס בְּמֵעֶיהָ: (ו) חוֹמֶר בַּחֵלֶב מִבַּדָּם, וְחוֹמֶר בַּדָּם מִבַּחֵלֶב · חוֹמֶר בַּחֵלֶב, שֶׁהַחֵלֶב מוֹעִילִין בּוֹ, וְהַיְבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, וְנוֹתָר, וְטָמֵא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּדָּם · וְחוֹמֶר בַּדָּם, שֶׁהַדָּם נוֹהֵג בַּבְּהֵמָה, וְחַיָּה, וְעוֹף, בֵּין טְמֵאִים וּבֵין טְהוֹרִים, וְהַחֵלֶב אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה בִּלְבָד:

פאם ניכט = ישראל געשלאכטעטען פיהעס, וועלכעס אאז איזט, גערֿאננענע מילך, איזט אונערלויבט · וועז איינער מילך אין דער מאגען = הויט איינעס ריינען פיהעס אנשטעלט, איזט וועז זיא יענער איינען געשמאק מיט= טהיילען קאן, אונערלויבט · דיא מילך אים מאגען איינעס ערלויבטען פיהעס, דאס פאן איינעס איננערליך פערלעטצטען געזאגען האט, איזט פערבאטען; דיא איינעס איננערליך פערלעטצטען, דאס פאן איינעס ער= לויבטען געזאגען האט, איזט ערלויבט, וויל דיא מילך אין דען איננעוויידען איינגעשלאסטען איזט · (ו) מאנכעס איזט בייא פעטט שטרענגער אלס בייא בלוט, אונד מאנכעס בייא דיזעס שטרענגער אלס בייא יענעס · בייא פעטט איזט שטרענגער, אין זא פערן דאבייא פעראונטרי=אונג גילט, אונד מאן דאבייא שולדיג וועררען קאן, וועגען אונווירדיגעס, איבריג געכלי=בענעס, אונד אונריין, וואס בייא בלוט ניכט דער פאלל איזט · בייא בלוט איזט שטרענגער, אין זא פערן דאס בלוט פאס פיה ווילד אונד געפלי=געל זא וואהל רייגעס אלס אונרייגעס דאגעגען, אונשליטט נור פאס רייגען פיהע פערבאטען איזט ·

פ ר ק ט

הָעוֹר, וְהָרוֹטֵב, וְהַקֵּיפָּה · וְהָאֶכֶל, וְהָעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִין, וְהַקְּרָנַיִם, וְהַטְּלָפַיִם, מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא טְמֵאַת אוֹכָלִים, אֲבָל לֹא טְמֵאַת נְבֵלוֹת, כַּיּוֹצֵא בוֹ, הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה טְמֵאָה לָעֲכוּ"ם, וּמְפָרְכֶסֶת,

דיא הויט, דיא בריהע, דער אנואטץ (אים טאפפע) דאס האארפלאכס, דיא קנאכען, דיא זעהנען, דיא הער= נער, דיא קלויען, וועררען צוזאממענגערעכנעט (צור גרעסע איינעס אייעס) אום אלס עסבארעס פעראונריינינגונגספעהיג, אבער ניכט (צור אליפע נראס) אום אונרייז צו זיין אלס אאז. עבען זא איזט אייז פיר איינעז ניכט = ישראל געשלאכטעטעס אונרייגעס

כחלב דתורייתא דכל שהוא לאסור מזוס נכלס כו' חוץ מן העוף, ורע"ס תיס לאו דתורייתא, ח"כ עוף תדרכנן ליכא בכייהו ר"ע דפריס ליכו מן התורס מזמע הא מדתכנן יש כו לאסור, ור"י דלא פריס האי לשנת שרי לי' לגמרי: (ה) קבת · חלב הקרוס שבתוך הקבה; ושל נכלס · ס"ק קבת שחיטת נכרי שהיא נכלה ס"ז לאסורס: כעור · דהוא כשר; אס יש · ליתן טעס בחלב ולא לאסרי כהאי הכל הולך אחר המעמיד ולא תתבטל לפילו בחלף דאין לאסורו מחמת עלמו, אבל עס העמיד בעור קבת נכלה שאסורו מחמת עלמו לפילו אין כה ליתן טעס לא בטיל והחלב שבקבה עלמה ליח כה לאסור דפרשה בעלמה הוא וי"ל דחלב הנמלא בקב' חלב גמור הוא וקבת עולה דשריה מזוס דלאו גופה הוא אלא שיבקה מאמו והוא כבתון בקערה ומותר: מותרת · והא דקתני ריעת קבת נכרי כו' לאסורה קודס חזרס שחזר ר' יהושע בע"ז פ"ב מ"ס: (ו) חומר · מזוס קיפה שהדס נוהג כו' תנא לה הכא: מועלים · לפילו קדשים קלים שהן ממון בועלים ואין כהן מועלה בחייהן יש מפילה בלאורייתא לאחר שנזרק דמן; וטמא · אס אכל בטומאת הגוף חייב כ' חטאות לאחד מזוס טומאת הגוף, ואחד מזוס חלב, מש"ה כדס, דגבי׳ כתיב על המזבח לכפר, לכפרה כתהיו ולא למעילה ופגול אין בו דהוא עלמו אסתיר, וכותר וטמא אין בו דתרי מעוטי כתיב גבי דס אחד למעוטי מכותר ואחד למעוטי מטמא:

פרק ט העור · מזוס דתנן בפ' המקבה גבי שליל ואיבו מטמא כו' תנא העור והרוטב והלי דאפסיק

קְרָבָה, אָסוּר. הַכָּחָל קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת חֲלָבוֹ. לֹא קְרָעוֹ, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. חֲלֵב קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. לֹא קְרָעוֹ, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. הַמַּעֲלֶה אֶת הָעוֹף עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה: (ד) בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אָסוּר לְבַשֵּׁל, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְמֵאָה, בְּשַׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, מֻתָּר לְבַשֵּׁל, וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, חַיָּה וְעוֹף, אֵינָם מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, פָּרָט, לַחַיָּה, וְלָעוֹף, וְלַבְּהֵמָה טְמֵאָה. ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, נֶאֱמַר לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה, וְנֶאֱמַר לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ, אֶת שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה, אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחָלָב. עוֹף, שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה, יָכוֹל יְהֵא אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחָלָב, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּחֲלֵב אִמּוֹ, יָצָא עוֹף, שֶׁאֵין לוֹ חֲלֵב אֵם: (ה) קִבַּת נָכְרִי, וְשֵׁל נְבֵלָה, הֲרֵי זוֹ

פלייש פֿערבאטען. דיא מילך־אייטער טוס מאן צעררייסען אונד דיא מילך אויסדריקקען; ווען דאס צעררייסען ניכט גענשעהען, איזט מאן יעדאך ניכט וועגען פֿערלעצטונג איינעם פֿערבאטעם שטראפֿבאר[1]. דאס הערץ טוס מאן צערייסען אונד דאס בלוט הערויסלאססען; איזט יענעס אונטערטערטונג, זא פֿערווירקט מאן ניכט דיא שטראפֿע דער איבערטרעטונג. ווער געפֿליגעל אונד קעזע צוזאממען אויף דען טיש ברינגט, דאט קיינע איבערטרעטונג דעס פֿערבאטעס טעם צו בעזארגען. (ד) פלייש פֿאן רייגעם אין מילך פֿאן דייגעם פֿיהע איזט צו קאכען אונר צו בעגוטצען פֿערבאטען. פלייש פֿאן רייגעם פֿיהע אין מילך פֿאן אונדייגעם אונד פלייש פֿאן אונדייגעם פֿירהע אין מילך פֿאן רייגעם, איזט צו קאכען אונד צו בעגוטצען עדלויבט. ד"ע זאגט: דיא אנוועזנדזג דיזעס געזעטצעס אויף ווילד אונד געפֿליגעל איזט ניכט אים געזעטץ אויסגערריקט, דען עס שטעהט דרייאמאל: „דוא זאללסט ניכט אין ציקליין אין דער מילך זיינער מוטטער קאכען", נעמליך אום ווילד, גע־פֿליגעל אונד אונרייגעס פֿיהר אויסצושליסען. ר' יוסי הגלילי זאגט: עס שטעהט: (דברים י"ד כ"א) איהר זאללט קיין געפֿאללענעס פֿיה עססען,", אונד גלייך דארויף: „דוא זאללסט ניכט איין ציקליין אין דער מילך זיינער מוטטער קאכען" אלזא וואפֿאן געפֿאללענעס פֿערבאטען איזט, דאס דארף אויך ניכט אין מילך געקאכט ווערדען; דאהער קענעטע מאן שליסען, דאס געפֿליגעל, ווייל דאפֿאן געפֿאללענעס אונעדלויבט איזט, אויך ניכט אין מילך געקאכט ווערדען דירפֿטע, דארום איזט צו בעאכ־טען דער אויסדרוק: „אין דער מילך זיינער מוטטער" אלזא איזט געפֿליגעל אויסצונעהמען, דאס קיינע מוטטערמילך האט. (ה) אים מאגען אייגעב

הקדרה מיד, שע"י כקוי מי הצוליים עולין פד פס הקדירה ויורדין, ורי לח כחלק טעם הטפח כלל הקדירה, וכשהרה כאותה התיכה בלבד: פס יש. כלומר פס יין בהתיכה לבדה ס' לבטל הטפח, מיד כאסרת התיכה ואוסרת תכרותיה, פס כיער או כפס בקוף ולח בתחילה, וכריך ככגד כל התיכה: כיער · מיד: כאותה קדירה · יין כח בטפח לאסור כולן אע"פ יש בה ליתן טעם בכל הקדירה: הכחל · דדי הכהמה: קורעו. שתי ערב וטוחו כותל, ומותר אע"פ לבטל עם כשר בקדירה: חיכו עובר. פס כשלו לבדו בקדרה ומותר לעשות כן אפי' לכתחלה חלח חיידי דכעי למתכי גבי לב לח קרעו חיכו עובר אבל אסור מיסח חיכח ת"כ ריש' חיכו עובר, ופס כשלו עם כשר כלח קריעה מעשריס בפ' וכחלו מן המכין והכחל אסור לעול' משום טעם הכשר הכלוע כחלב שכחל ת"כ אפכי מרחין העין דלוק ע"פי שהחלב יצח ממנו וכתבטל גזירה משום התיכה הנעשית כלה ע"י בליעת חיסור: חיכו עובר · להיות ככרת ודוקח כלב עוף שחין בדמו כזית, אבל לב בהמה אם אכלו ולח קרעו אחר כשלו חייב כרת, אבל כשר הלב חיכו באסר שהוח חלק וחיכו בולע: כל"ת · חיכו יכול לבח לידי ל"ת דלוק אם אכיל ליה חיכו עובר כל"ת: (ד) ר"י הגלילי · ואיכח בין ר"י לר"ע דר"י סבר חיש

[1]) דיא קאממענטארע זיכה היר ווייטער. [2]) היר טוס מען דיא קאממענטארע פערגלייכען.

שְׂרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת: (ג) הַמַּפְשִׁיט בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, בַּטְּהוֹרָה וּבַטְּמֵאָה, בַּדָּקָה וּבַגַּסָּה, לַשִּׁטַּיִם כְּרֵי אֲחִיזָה, וְלַחֻמֶּת עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת הַחָזֶה. הַמַּרְגִּיל, כְּלוּ חָבוּר לַטּוּמְאָה, לְטָמֵא וּלְטַמֵּא. עוֹר שֶׁעַל הַצַּוָּאר, ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אֵינוֹ חָבוּר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, חָבוּר, עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת כֻּלּוֹ: (ד) עוֹר שֶׁשֹּׁשׁ עָלָיו כַּוֵּית בָּשָׂר, חֲנוּגֵע בַּצִּיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁעָרָה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, טָמֵא. הָיוּ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים, מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא וְלֹא בְמַגָּע, דִּ"ר יִשְׁמָעֵאל. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא בְמַגָּע וְלֹא בְמַשָּׂא. וּמוֹדֶה ר' עֲקִיבָא, בִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים, שֶׁתְּחָבָן בְּקֵיסָם וְהִסִּיטָן, שֶׁהוּא טָמֵא. וּמִפְּנֵי מָה ר' עֲקִיבָא מְטַהֵר בָּעוֹר? מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר מְבַטְּלָן: (ה) קוֹלִית הַמֵּת וְקוֹלִית הַמְקֻדָּשִׁים, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן, בֵּין סְתוּמִים בֵּין נְקוּבִים, טָמֵא. קוֹלִית נִבְלָה, וְקוֹלִית

קריכטהירע האבען איינע ניכט פֿעראונרייניגונגספֿעהינע הויט.
(ג) וועז איינער איינעם פֿיה ארער ווילד, ריינעם ארער אונריינעם, קליינעם ארער גראסעם, הויט אכציהט וויא צו איינער דעקקע, זא איזט עס פֿעראונרייניגונגספֿעהיג, בים צו דעם מאאסע, דאס מאן עס פֿאססען קאן[2]; וועז וויא צום שלויפֿע, בים דיא פֿאן דער ברוסט אבגעצאגען איזט. פֿענגט מאן הירבייא פֿאן דען פֿיסען אן, זא גילט דאס גאנצע אלס בינדונג אום פֿעראונרייניגט צו ווערען אונד צו פֿעראונרייניגען. דיא הויט אם האלזע גילט נאך ר' יוחנן בן נורי ניכט אלס בינדענד, נאך דען געלעהרטען, אלס בינדענד בים דיא גאנצע הויט אבגעצאגען איזט. (ד) וועז אן הויט נאך איינע אליפֿע גראס פֿלייש האפֿטעט, זא איזט ווער אן איינע דאפֿאן אויסגעהענדע אנריהרט, אונריין. זינד נור צוויא שטיקקע פֿלייש, יע איינע האלבע אליפֿע גראס דאראן, זא פֿעראונרייניגט עס דורך טראגונג, אבער ניכט דורך בעריהרונג, זא ר' ישמעאל. ר"ע זאגט: וועדער דורך טראגען נאך דורך בעריהרען. ר"ע גיבט צו, דאס וועז מאן צוויא אן איינען שפאהן גע־שטעקטע פֿלייששטיקכען, יעדעס איינע האלבע אליפֿע גראס, פֿארטבעווענט, מאן אונריין זיא. וועסהאלב אבער ערקלערט ער עס בייא הויט פֿיר ריין? ווייל דיא הויט אהרע פֿערבינדונג הינדערט. (ה) ווער אן איינען מארקנאכען איינעס טאד־טען, אדער פֿאן איינעם געהיילטען טהירע, דערזעלבע זיא גע־שלאססען אדער אפֿפֿען, אנריהרט, איזט אונריין: ווער דיא

מכלך כיכוכי' כעשו עור וכטלו מתורת כשר: מעור מדס. תכמים גזרו עליו טומאה שמא יעשה מדס עורות תכיו וימו שטיחין למטה ליפשב עליו, ומ"ג ד"מת תסור כהכאה וככל מדס תסו' לעשות מעורו שטיחין מ"מ לא סוי גזרי רבכן משום הלי תעשה שיהיה טמא תלא משום תכיו ומתו דתמיר טפי, ועוד י"ל דעור תיכו בכלל כשר ליפסר כהכאה: ת' מרציס. תין ת' מהן שיהיה עורו מטמא כשהרו ולא כת"ק דתניא ד' מהן שעורותיהן כשהרין ולעניין התוכל כהן כשב' תף ת"ק מודה: (ג) כטהורה וכטמאה. כין שהיא טהורה שחוטה והמפשיט טמא, כין שהיא כבלה טמאה והמפשיט טהור, תם המפשיט לעשות תן העור שטיח מצא להניע ע"ג המטה תו ע"ג הסלתן, כגון שמותך העור כולו מרפא הכהמה ועוד זככה ומתכיל להפשיט תת העור, הוי תבור להוציא תת הטומאה תן הנבלה, תם נגע טהור בעור ולהכניס תם כגע טמא בעור טהורה: עד כדי תחיזה. שהן כ' טפחים ועד ככלל, ותם הופשט יותר מכ"ט וחוץ כגע כיותר מכ' טפחים תלו לא הוי יד להכניס ולהוציא הטומאה, וי"מ דתם הופשט כ"ט סוכ לא הוי יד להכניס ולהוציא הטומאה; לחמת. תם לא תתך העור לתורכו תלא מפשיטה כפול וכל העור כשר אלא שהיה כהקפו לצורך חמת שמתכיל תן הצואר ומופכו כלפי זכבה; סחוזה. הוי תבור מפני שהחזה קשה להפשיט מכל התברים: כמרגיל. שמתכיל להפשיט מרגלי הבהמה כפול צורך חמת, כלו תבור, עד שיפשיט החזה, שהחזה סוף הפשט, ועור שעל הצואר היכו עושה המופשט הראשון תבור כדרך שהחזה עושה לפי שמעמיו הפשט. (ד) כזית. כמקום ת'; ניזוק. כגועה ותלתול היוצא מתוכו כשר ודבוק כמקום, וכתותו כיכ תין כו כזית וכשערה שכעורה כנגד תוהו הכשר; ולא כמגע. דמ"ת ליגע כיקד וכ' כגיעות תיכן מצטרפות: כקיסם. עץ דק; (ה) קוסרת. כל עצם שיש כו

[2]) כיז זו צויי התכבריטטען ווירד מאן דאראן תוריין וויא דור דאס פלייש, אדער וען מאן תוריין הויט פערתוברייטעט מאן עס.

מְמַאֲה טְמֵאת אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת, עַד שֶׁתָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁיַּתְּיז אֶת רֹאשָׁהּ. רִבָּה לְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין, מִמַּה שֶׁרִּבָּה לְטַמֵּא טְמֵאת נְבֵלוֹת, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאָלָל הַמְכֻנָּס, אִם יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת בְּמָקוֹם אֶחָד, חַיָּב עָלָיו: (כ) אֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן, עוֹר הָאָדָם, עוֹר חֲזִיר שֶׁל יְשׁוּב. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף עוֹר חֲזִיר הַבָּר. וְעוֹר חֲטוֹטֶרֶת שֶׁל גָּמָל הָרַבָּה, וְעוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֶגֶל הָרַךְ, וְעוֹר הַפְּרָסוֹת, וְעוֹר בֵּית הַבּוּשֶׁת, וְעוֹר הַשָּׁלִיל, וְעוֹר שְׁתֵּי רָאשֵׁי הָאֵלָיָה, וְעוֹר הָאֲנָקָה, וְהַכַּלְכֵּי, וְהַקְּטָאָה, וְהַחוֹמֶט. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הַלְּטָאָה כַּחוֹלְדָה. וְכֻלָּן שֶׁעִבְּדָן, אוֹ שֶׁהֶלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עֲבוֹדָה, טְהוֹרִין. חוּץ מֵעוֹר הָאָדָם. ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, שְׁמוֹנָה

אונד נאך צאפפל־ענדעם פֿיה אלס עסבאראעם פֿערשונ־רייניגונגספֿעהיג, אבער ניכט אונריין אלס אאז, אויסער ווען עס טאדט אדער דער קאפף אבגעהויען איזט. דעמנאך זינד מער פֿעללע פֿיר פֿעראזנריינונג אין שפייזען, אלס פֿיר פֿעראונריינונג אלס אאז. — ר' יהודה זאגט: וועגען צוואממענגעהיפֿטעם אלל[1] ווירד מאן, ווען איינע אליפֿע גראס אן איינעם ארטע איזט, שולדיג. (כ) בייא פֿאלגענדען ווירד דיא הויט וויא דאס פֿליייש בעטראכטעט; דיא הויט דעם מענשען, אונד דיא דעם צאהמען שוויינעם; ר' יוסי זאגט! אויך דיא איינעם ווילדען שוויינעם; פֿערנער דיא הויט דעם העקקערם איינעם יונגען קאמעלעם, אונד דיא דעם קאפּפֿעם איינעם יונגען קאלבעם, דיא הויט דער קלויען, דיא דער בערמוטטער, דיא דעם עמבריא, דיא אונטער דעם שוואנצע; דיא דעם איגעלס, דעם מאלבעם, דער איידעכסע, דער בלינדשליכע[2]). ר' יהודה זאגט: דיא דער איידעכסע איזט וויא דיא דעם וויזעלס אנצוזעהען. ווען מאן איינע פֿאן דיזען בעארבייטעט האט, אדער גור דארויף צור בעארבייטונג געניגענד געטרעטען האט, זא זינד זיא רין; אויס־גענאממען מענשענהויט. ר' יוחנן בן נורי זאגט: דיא אכט

---

[1]) אלל בעדייטעט היר פֿליייסטיקקען אן דער הויט [2]) דיא נאמען דיזער טהירע זינד ניכט מיט זיכערהייט צו איכערזעטצען.

משום דתניא התם מצא בן תשעה מי טעון שחיטה וחייב בע"ו תניא לא"כ תו"כ, ומיהו דמיירי כיון כשחיטה שחיטה רחוי תניא לא"כ כקוי הדם, דתניא כמי כיון שחיטה שחיט' רחויה, ומיהו דתניא כנקוב הדם כוהג בחיה ובעוף, תניא גיד הנשה דמוהג בחיה ולא בעוף, ומיהו דמיירי כיון ירך שנתנבל הר ג"ם בנבלעת לקור תניא לא"כ כל הכשר והדר לעכיבת קמייתא, מי חיכא מטמא טומאת מוכלי' דטליא: העור. של בהמה שחוטה ומחוברת לפחות מכביצה כשר מלטרף מכני' שהוא שומר לבשר והשומרים מלטרפין לטומא' מוכלים; והרוטב. לתא היוצא מן הבשר כשהוא קרוש דרך לאכלן עם הבשר לכל חיכה מוכל כפ"ע: והקיבה. תבלין והן עצמן לאו מוכלים הוציי; והחלב. גידי הצואר והשדרה והוא רוחב ולבן וקשה, ג"כ כשחפצוטין הבהמה פעמים שהבשין פולטה הבשר לכל דעור ולא חשיב מוכל: והעצמות. שיש בהן מוח והעצם שומר לו: והקרביים כו'. כל שחוכו ויוצא מהן דם קמוך לעקרן שהן רכיים וכפ"ע לאו מוכלי נינהו; מלטרפי'. אבל שומר לחבלי' שעור כביצה, לכל חין מלטרפין לכזית להבלים שיעור כבלה אם הם מבבלה: כיוצא בו. יש שהוא מטמא טומאת מוכלין לחיות מקבל טומאה מן הארץ ומטמא מוכלין לחריס, ואיכו מטמא מאליו טומאת נבלות לטמא לחריס: הצוקט. ישראל שחתך בהמה טמאה לצורך נכרי ועובד מפרכס' לע"ג דלא חזי' לנכרי עד שתמות אף"ם הוחיל וישראל שחט' ולגבי ישראל שחיטה ברי' בבהמה טהורה אבור' ליה מחשבתו מוכלת בשחיטה אף בטמא' לנכרי, אבל לנכרי בשחיטה לא אבור' לי מחשבתו מוכלת דלא אחשבן שחיטה לגבי', וטמאה לישראל לא אבור' ליה מוכלת דבטלה דעתי': שיתין. דהוי' ליה גיסטרי' וכלה מקיים אחוכ מהם לע"פ שמפרכס': ריבה. דכל הכי לגבי מוכלים מוכלת בנהו וכלה לא מקרי: הלל. הלי הלל לכ"ע הוא בשר שפלטתו בקבין הלל הטור: המכוכם. שחפצו למקום ג' דהוחיל וגלה דעתי' דאחצבי' לא בטל, ואפוא כלה, אם בגע וכבכם למקדם או אחל קודם מייבי: (כ) שעורותיהן. מטמאין כבשרן: של יאוב. אבל שהוא רך ואוכלין אותו: לף כו'. דאבר הלי כמי רכיך: ברבש. כל זמן הלא טעון אבחו: ברך. כ"ז שהוא יונק: הפרסות. כשאוחכין הרגלים והוא רך: הבוהת. בית הרחם של נקבה: שהחת האליה. עור הזכר מתחת מקום שהין שער שהוא רך: כאולהם. עורה הלוק מבשרה: וכלן. כל אלו שאמרו שמטמא בשבר

[1]) אלל בעדייטעט היר פֿליייסטיקקען אן דער הויט [2]) דיא נאמען דיזער טהירע זינד ניכט מיט זיכערהייט צו איכערזעטצען.

מְטַהֵר: (ח) הָאֵבָר וְהַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִין בָּאָדָם, טְהוֹרִין. מֵת הָאָדָם, הַבָּשָׂר טָהוֹר. הָאֵבָר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבָר מִן הַחַי, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבָר מִן הַמֵּת, דִּ"ר מֵאִיר, וְר' שִׁמְעוֹן מְטַהֵר:

(ח) אבגעריסענע גלידער אדער פלייששטיקקע, דיא נאך אם מענשלי̈כען קערפער האנגען, זינד רין. שטירבט דער מענש, זא איזט זאלכ̈ע פלייש רין, זאלך גליד אבער איזט פֿערפֿאונרייניגונגספֿעהיג אלס גליד פֿאם לעבענדען, אבער ני̈כט אלס גליד פֿאם טאדטען. זא ר"מ. ר"ש ערקלערט עס פֿיר רין.

פ ר ק י

הַזּוֹרֵעַ, וְהַלָּחַיִם, וְהַקֵּבָה, נוֹהֲגִין בָּאָרֶץ וּבַחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִין אֲבָל לֹא בַּמֻּקְדָּשִׁין, שֶׁהָיָה בַּדִּין, וּמָה אִם הַחוּלִין, שֶׁאֵינָן חַיָּבִין בְּחָזֶה וְשׁוֹק, חַיָּבִין בַּמַּתָּנוֹת, קָדָשִׁים שֶׁחַיָּבִין בְּחָזֶה וְשׁוֹק, אֵינוֹ דִין שֶׁחַיָּבִין בַּמַּתָּנוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר וְאֶתֶּן אוֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק עוֹלָם, אֵין לוֹ, אֶלָּא מַה שֶּׁאָמַר בָּעִנְיָן: (ב) כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוּם קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן, וְנִפְדּוּ, חַיָּבִין בַּבְּכוֹרָה וּבַמַּתָּנוֹת, וְיוֹצְאִין לַחוּלִין לְהִגָּזּוּ וּלְהֵעָבֵד, וְלָלֶדֶת וְחֶלְבָּן מֻתָּר לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, וְהַשּׁוֹחֵט

דאס אבגעבען דעם (רעכ̈טען) פֿארדערפֿוסעם דער קיננבאקען אונד דעם מאגענס, גילט אים אינ̈ אונד אויסלאנדע, צור צייט דעס טעמפעלס, אונד ווען קיין טעמפעל איזט, בייא ני̈כט־געהייליגטען, אבער ני̈כט בייא געהייליגטען; זאנסט דעטטע מאן זא שליסען קענען: ווען בייא ני̈כט־געהייליגטען, פֿאן דענען מאן ני̈כט ברוסט אונד שולטער־שטיק אבצוגעבען פֿערפֿליכ̈טעט איזט, מאן דאך דיא (אבענגענאנטען) גאבען צו ענטריכ̈טען האט, אום וויא פֿיל מעהר מיסטע בייא געהייליגטען, וואס אבגיע פֿפליכ̈ט שטאטט פֿינדעט, דיא פֿפליכ̈ט דער אנדערן אבנאבען גלעטען? דאגעגען שטעהט אין דער שריפֿט (ויקרא ז' ל"ד) „איך האבע דיזע דעם פריסטער אהרן אונד זיינען זוהנען אלס עווי̈גע בעשטיממונג געשענקט", אלזא ערהאלט טען זיא נור וואס אין ענער שטעלל̈ע אויסדריקליך געזאגט איזט. (ב) אללע געהייליגטען טהירע, דיא פֿאר דער הייליגונג איינען בלייבענדען לייבעספֿעהלער האטטען אונד אויסגעלעזט וואירדען זינד, אונטערליגען דעם געזעצטע וועגען ערשטגעבורט אונד אבגאבען דער טהיילע, קענען וויא חולין גענאָרען אדער צור ארבייט גענוי̈צט וועירדען, אידר יונגעס אונד אירע מילך, דיא נאך דער אויסלעזונג פֿאן אידנען קאממען, זינד ערלויבט; ווער זיא אויסערהאלב שלאכ̈טעט, איזט ני̈כט

כין מכר מן החי לאכר מן הכלה דכשר ספורס מאכר מן החי לא מטמא דהא מפי' כשר הפורס מן החי לא מטמא וכ"ש הפורס מאכר מן החי וכשר הפורס מאכר מן הכלה מטמא כפורס מן הכלה; ור"ש פ"ק לחוקמי מלתיה דר"מ מסיפא, דמ"ב מי מיתה עושה כפול ליטמא משום מכר מן החי, ומי לימא עושה כפול ליטמא משום מכר בכלה, הא"כ תריצא סתם המדולדלין כו' במקומן ור"מ מטהר כ"ז שמעורין בבעלי חיים דמ"ק מכל המוכל מאר יאכל מה שאתה יכול להאכילו לכלבי קרוי אוכל, לאפוקי מכר ובשר המדולדלין שאסורי לכלבי משום מכר מן החי; (ח) בתרס. לקמ ע"פ שאין יכולי לחזור ולהחיות: טהורים. דאדם כי ימות בתיב; הבשר טהור. דכשר הפורס מן החי טהור: מן החי. דאכר הפורס מן החי ומזר ופי' מחותו מכר כזית בשר חו עצם כשעורה טמא ומכר הפורס מן החי הא"ג דכ"ז שהוא אלם מטמ' במגע ומשא ומוכל, כזית בשר חו עצם כשעורה הפורס ממנו טהור: מטהר. דהכר זית בשר חו עצם כשעורה מאכר הפורס מן החם טהור כמו אם פי' מאכר מן החי:

פרק י. נוהגין. משום דכתי למתני בחולין כו' תני לכללו: חוסס. בחזה ושוק כתיב חזה ושוק חין, מידי מהריכת לא: (ב) שקדם כו'. חין בהן קדושת הגוף: מיובי'. חם ילדו מאר פדיונן מהל קודם פדיון לא, דקדושת דמי

הַשֶּׂרַע, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן סְתוּמִים, טְהוֹרִים. נְקוּבִים כָּל שֶׁהוּא, מְטַמְּאִים בְּמַגָּע. מְנַיִן שֶׁאַף בְּמַשָּׂא? תַּלְמוּד לוֹמַר הַנּוֹגֵעַ וְהַנּוֹשֵׂא, אֶת שֶׁבָּא לִכְלַל מַגָּע, בָּא לִכְלַל מַשָּׂא, לֹא בָּא לִכְלַל מַגָּע, לֹא בָּא לִכְלַל מַשָּׂא: (ו) בִּיצַת הַשֶּׂרַע הַמְּרֻקֶּמֶת, טְהוֹרָה. נִקְּבָה כָּל שֶׁהוּא, טְמֵאָה. עַכְבָּר שֶׁחָצְיוֹ בָּשָׂר, וְחֶצְיוֹ אֲדָמָה, הַנּוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר טָמֵא, בָּאֲדָמָה טָהוֹר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַנּוֹגֵעַ בָּאֲדָמָה שְׁכְּנֶגֶד הַבָּשָׂר טָמֵא: (ז) הָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִין בַּבְּהֵמָה, מְטַמְּאָה טְמֵאָה אוֹכְלִין בְּמָקוֹמָן, וּצְרִיכִין הֶכְשֵׁר. נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה, הֶכְשְׁרוּ בְּדָמֶיהָ, דִּ"ר מֵאִיר. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא הֶכְשְׁרוּ. מֵתָה הַבְּהֵמָה, הַבָּשָׂר צָרִיךְ הֶכְשֵׁר. הָאֵבֶר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבֶר נְבֵלָה, דִּ"ר מֵאִיר. וְר' שִׁמְעוֹן

פֿאן עזערן אדער קריכטהיערן בעריהרט, איזט ווען זאלכע געשלאסטען זינד, ריין; אבער אים נערינגסטען אָפּפֿען פֿעראונרייניגען זיא דורך בעריהרונג. וואהער ווייסטען ווייר דאס דיא פֿאן עזערן אויך דורך טראגען פֿער־ אונרייניגען? ווייל אין דער שריפֿט שטעהט: „ווער זיא בעריהרט אדער טרעגט" אלזא ווא דיא בעריהרונג זאלכע ווירקונג האט, ווירקט אויך דאס טראגען, וואס אבער בעריהרונג ניכט בעאכטעט ווירד, ווירד אויך דאס טראגען ניכט בעאכטעט. (ו) איין איי איינעס קריכטהירעס וואהרין זיך איין בעריישט אויסגעבילדעטעס יונגעס בעפֿינדעט, איזט ריין; זא באלד עס איין נאך זא קליינעס לאך האט, פֿעראונרייניגט עס. איינע מוים דיא נאך האלב פֿלייש אונד האלב ערדע איזט[1]) פֿעראונרייניגט, ווען מאן דאס פֿלייש, ניכט אבער ווען מאן דיא ערדע בעריהרט. ר' יהודה זאגט; אויך ווער דיא דעם פֿליישע גענאהאבער בעפֿינדליכען ערדע בעריהרט, איזט אונריין. (ז) אבר גערישענע גלידער אדער פֿלייששטיקקע, דיא נאך אם פֿיהע האנגען, זינד פֿעראונרייניגונגספֿעהיג אן אירהרעם ארטע וויא שפייזען, אונד בעירפֿען איינער בעפֿעהיגונג צור אונרייניגט[2]). וואהרד דאס פֿיה געשלאכטעט, זא זינד זיא, נאך ר"מ, דורך דעסטען בלוט בעריישט פֿעראונרייניגונגספֿעהיג; נאך ר"ש, ניכט. שטירבט דאס פֿיה, זא ערפֿארדערט זאלכעס פֿלייש בעפֿעהיגונג, דאס גליד אבער פֿעראונרייניגט אלס גליד פֿאם לעבענדען, אבער ניכט אלס גליד פֿאן געפֿאללענעם, זא ר"מ. — ר"ש זאגט: זאלכע גלידער אונד פֿליישטיקקע זינד ניכט פֿעראונרייניגונגספֿעהיג.

מוח קרוי קולית; המוגע. וה"ה המאהיל לחי דוקא כוגע מ"ש דתכי קולית דהייכו שיש בו מוח, הא כל עצם מטמא בנגיעה וע"י נגע, דף קכ"ה ע"ב; טמא. קולית המת דהא עצם כשורה כמת מטמא במגע ובמשא וקולית המוקדשים שנשחט את הבעה"ח, דהייכו המוח שבותר בכסא חוץ לזמכו; טהורין. יתין עצמותיה מטמחין לף במשא, וכ"ש במגע דפ"ח ליגע במוח שבפנים בשעת תשומות ומע"ג דשומר מכניס ומוציא טומאה ס"מ היכא דאפשר ליגע בטומאה, עצמה; כ"ש. תפי' בחוט השערה שאפשר להכניס בו חוט שער ראשו לו זקנו ויגע, מיטמא בכך; ומכין. לקולית דבבלה קאי, דשרץ חיכו מטמא במשא; (ו) ביצת. יש מעתיק שרצים שמטילין בציס כגון בנב והלטאה והחומט; המרוקמת. שבוצר בס לפרוח; עכבר יש מין עכבר שאיכו פרס ורבס אלא כוצר מן האדמה לאפוקי המשרצת תולעי' ואס עדיין לא בשלמה בריאת העכבר ובגע באדמה שבבגד הבשר טהור; (ז) האבר. שבחלש ממכה אבר דהייכו בשר וגידי' ועצמות או בחלש ממכה בשר לבדו ועדיין הן מעורין במקצת וע"ג שירפאו, והספרס בין אבר אחר עולה בחשיבי; מטמאין. אס תאכל עליהן להאכילן לנכרי הוי' תוכל לקבל טומאה מכלוס, לפי שעושה קליפין ובשר אחר עולה בחשיבי; מטמאין. אס תאכל עליהן להאכילן לנכרי הוי' תוכל לקבל טומאה לטמא לחריס אבל טומאת עצמן אין בהס עד שיחלטו כלן; הבשר. אחר שנדלדלו ואח"כ מקבלין טומאה; כשחטה. כשהר האבר מן החי מלטמא עוד משו כבלה; הוכשרה. לקבל טומאה כלא הכשר אחר; צריך הכשר. הבשר שנדלדל צריך הכשר משנדלדל, ואיכו כעשה כבלה עמה כמיתתה אלא כאלו פי' מתייס דמיתה עושה כפול; משום אבר כו'. ואיכא

---

[1]) מאן גלויבטע דאס ליינע גאטטונג מייזע לוים דער ערדע ווייזע, זא דאס ערשט ליינע זיך לוים דער ערדע כילדעטע. [2]) היריבער זיהע דיא קאממענטארע.

בַּמִּשְׁקָל, נוֹתְנִין לַכֹּהֵן, וּמְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים: (ד) גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְהָיְתָה לוֹ פָּרָה, נִשְׁחֲטָה עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר, פָּטוּר. מְשֻׁנִּתְגַּיֵּר, חַיָּב. סָפַק, פָּטוּר. שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. אֵיזֶהוּ חָזָק? מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אַרְכָּבָה, עַד כַּף שֶׁל יָד, וְהוּא שֶׁל נָזִיר. וְכֵנֶגְדּוֹ בְּרֶגֶל. שׁוֹק, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹק מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אַרְכָּבָה, עַד סוֹבֶךְ שֶׁל רֶגֶל. אֵיזֶהוּ לֶחִי? מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לֶחִי, עַד פִּיקָה שֶׁל גַּרְגֶּרֶת:

זא גיבט ער וואס אן אבגאבען דאביא איזט, דעם פריסטער, אונד יענער מוס אירם זא פֿיעל אבערעכנען. (ד) וען איין פּראזעליט איינע קוה האט אונד זאלכע פֿאר דעם איבערטרעטט געשלאכטעט האטטע, איזט ער פֿרייא פֿאן דען אבגאבען; געשאה עס נאך דעם איבערטריטט, זא איזט ער פֿערפֿליכטעט. איזט עס צוויפֿעלהאפֿט, זא איזט ער פֿרייא; דען דעם דער דיא פֿארדערונג מאכט, ליגט דעד בעווייז אָב. — וועלכער טהייל הייסט דער פֿארדערפֿום? פֿאן דעם קניע־בוג בים צום היפֿט־בין. דאספעלבע איזט אויך דער בים נזיר בעציכנעטע טהייל. דער דיזעם ענטשפרעכענדע טהייל אם הינטערפֿוסע הייסט: שענקעל. ר' יהודה זאגט: דער שענקעל פֿאם קניעבוג בים איבער דיא וואדע. וואס פֿערשטעהט מאן אונטער קינבאקקען? פֿאן דעם געלענקע בים צום אבערשטען רינגע דער לופֿטרעהרע.

פרק יא

רֵאשִׁית הַגֵּז, נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִין אֲבָל לֹא בַּמְקֻדָּשִׁין. חוֹמֶר בַּזְּרוֹעַ וּבַלְּחָיַיִם וּבַקֵּבָה, מֵרֵאשִׁית הַגֵּז, שֶׁהַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה נוֹהֲגִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, בַּמֶּרְבָּה וּבַמּוּעָט, וְרֵאשִׁית הַגֵּז אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּרְחֵלוֹת, וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בַּמֶּרְבָּה.

דיא אבגאבע דער ערשטלינגע דער שאפֿשור[2]) גילט אים אינ־ אונד אויסלאנדע, צור צייט דעם טעמפּעלם אונד וועז קיין טעמפּעל אזיזט, בייא ניכט־היילינגען, אבער ניכט בייא גערהיילינגטען טהירען. שטרענגער איזט דאס געזעטץ בעטרעפֿענד דיא אבגאבע דעם פֿארדערפֿוסעם דער קינבאקקען אונד דעם מאגענם, אלם אין בעטרעף דער ערשטלינגע דער שור, אין וא פֿערן יענעם אנוועגדונג פֿינדעט בייא רינד, אונד קלייגעם פֿיהע, בייא פיעל אונד וועניג; לעטצטערעם אבער נור בייא שאפֿען אונד צוואר אין דער מעהרהייט.

הכתם, שלו שלח ירגילו טבחי ישראל לשתף כהנים עמהם ליפטר מן המתנות, עד כ' וג' שבתות דחיכא למימר לחיזדי, שחט ממחיכי, לו, מכאן ואילך לו שקבע בית מטבחיים מוציאי מידו, ואם לא רצה ליתן מכדי לחותו: (ד) ספק פטור. ולא דמי לחלה מ"ו פ"ג דחלה דגר חייב מספק, דספק חלה לימור שיש כאן עון מות' לחומר', לכל כאן ספק ממוכ' לקולא, וי"מ שחסור לחכלן דהוו כמו ספק כבור מ"ח פ"ג דבכורו', וצריך למכרן לכהן: של תרכובה. כמכרת עם הרחם עם מקום שכנגדו בגמל ככר והעגם העליון המחובר לגוף והזרוע של ימין בלבד הוא נותן לכהן: נזיר. הזרוע בשלח השמור בנזיר כך נטלה: זוק. השמור בשלמים כמי כ' שבמות מן התרכובה עד זוקק דחטמא: סובך. פרק שבין הקולית ועצם השמצעי: של לחי. לכל הנדעי' וחוהך כלפי מטה עד פיקה של גרגרת שפוי כוכא שהיא פקיעת פתחה של קבה, דהיינו לחייה תחהונות עם הלשון, פ"ח פיקה היא הטבעת הגדולה של קבה עשוי' עגולה ככדור וכתוכה נקב שתוקבי' בו הבשים בפלך להכבידו כשטוות:

פרק יא ראשית הגז. כל הגוזז נאמו ואפי' מאה פעמים נותן מן הגיזה מתנה לכהן: וכח"ל. והחידוש הוא עלמא כר' אלעזי דאמר חיכו כוהג אלא בארץ: כמוקדשי. ואפי' קדשי בדק הבית, ומיירי שהקדישן קוץ מן הגיזה וכחשב דגיזה דהייכו מה שהבשר נכתם מחמת נטילה דגיזה, דאי לא תימא הכי הא ואפי' קדשי בדק הבית כמי שמורי' בגיזה:

---

2) ז. ויקרא ט"ו י"ז.

בַּחוּץ פָּטוּר, וְאֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. וְאִם מֵתוּ, יִפָּדוּ. חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. כָּל שֶׁקָּדַם הַקְּדֻשָּׁן אֶת מוּמָן, אוֹ מוּם עוֹבֵר לְהַקְּדֻשָּׁן, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹלַד לָהֶם מוּם קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ, פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת, וְאֵינָן יוֹצְאִין לַחוֹלִין, לְהָגֵז וּלְהֵעָבֵד. וְלָדָן וְחֶלְבָּן אָסוּר לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, וְהַשּׁוֹחֲטָן בַּחוּץ חַיָּב, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְאִם מֵתוּ יִקָּבְרוּ: (נ) בְּכוֹר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמֵאָה, בְּזְמַן שֶׁמֵּאָה שׁוֹחֲטִין אֶת כֻּלָּן, פּוֹטְרִין אֶת כֻּלָּן. אֶחָד שׁוֹחֵט אֶת כֻּלָּן, פּוֹטְרִין לוֹ אֶחָד. הַשּׁוֹחֵט לַכֹּהֵן וְלַנָּכְרִי, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. וְהַמְּשַׁתֵּתֵף עִמָּהֶן, צָרִיךְ שֶׁיְּרַשֵּׁם. וְאִם אָמַר חוּץ מִן הַמַּתָּנוֹת, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. אָמַר מְכוֹר לִי בְּנֵי מֵעֶיהָ שֶׁל פָּרָה, וְהָיוּ בָהֶן מַתָּנוֹת, נוֹתֵן לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים. לָקַח הַיְמֵנוּ

שטריאפֿנאר; זיא מאכען ניכט דאס פֿיר זיא אומגעטוישטע גילטיג; וועז זיא שטערבען קעננען זיא אויסגעלעזט ווערדען. אויסגענאמען זינד ערשטגעבארענע אונד פֿיהצענט. וועז דיא הייליגונג פֿאר איינטריטט דעם לייבעספֿעהלערס שטאטט פֿאנד, אדער דער לייבעספֿעהלער פֿאר דער הייליגונג, אבער נור אין פֿארזיבערגעהענדער וואר, אונד ערשט נאכהער אין בלייבענדער עגטשטאנד, זא זינד זאלכע וועז זיא אויסגעלעזט וואורדען, פֿרייא פֿאן דער פֿפליכט דער ערשטגעבורט אונד פֿאן דען אבגאבען, קעננען ניכט אלס חולין געשאצרען אונד צור ארבייט גע־ברויכט ווערדען; דאס נאך דער אויסלעזונג פֿאן אירהנען קאממענדע יונגע אונד דיא מילך אויט פֿערבאטען; ווער זיא אויסערהאלב שלאכטעט איזט שולדיג; זיא מאכען דאס אומגע־טוישטע גילטיג, אונד וועז זיא שטערבען מיססען זיא בעגראבען וועדרען. (ג) וועז אין (פֿעהלערהאפֿטעס פֿאם פֿריס־טער אן איינעז ישראל פֿערקויפֿטעס) ערשטלינגס פֿיה אונטער הונדערט אנדערע פֿערמענגט ווארדען, זא זינד, וועז יעדער פֿאז זיינעם אייגענטהימער גע־שלאכטעט ווירד, אללע־זאממט פֿאן דען אבגאבען פֿרייא. שלאכטעט אינער אללע, זא איזט איין פֿיהשטיק פֿרייא. וואס מאן פֿיר איינען פֿריסטער אדער אינען ניכט־ישראל שלאכטעט, איזט פֿאן דען אבגאבען פֿרייא. מאכט אינער מיט דיזען געמיינשאפֿט, זא מוס ער דאס בעטרעפֿענדע פֿיה בעציי־גען. פֿערקויפֿט אין פֿריסטער איין פֿיה מיט אויסנאהמע דער אבגאבען, זא איזט מאן דאפֿאן פֿרייא. קויפֿט אינער פֿאם אנדערן צי בי דיא איננערן טהיילע אינער קוה, אונד אין אבגאבענשטיק (דער מאגען) איזט נאך דאבייא, זא מוס ער דיס דעם פֿריס־טער געבען, אונד דער פֿערקויפֿער ברויכט איהם ניכטס פֿאם קויפֿגעלדע נאכצולאססען. קויפֿט ער אבער נאך געוויכט,

מדקה מן הככורה, וכין ריעת דקתכי מומר וכין סיפ' דקתכי חסו' מיירי כגון דמיעברו לפכי פדיונו ואתילד לאחר פדיונו: בחוץ. אפילו קודם פדיונן ואפי' הוס מומן קל כגון דוקין שבעין, דלגבי קדשים השומטן בחוץ חייב, הכא פטור משום דלא חלה עליה קדושה: ואין כו'. אפי קודם פדיונן יפדו. תע"ם דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הכי כעציס בעלמא נינהו לא כתת להו קדושת הגוף: תוך כו'. דתע"ג דקדש מומן להקדישן חלה עליהן קדושת תם קרב וכע"מ נאכל לכהן: מתנו'. סזרוע והלחיים והקבה: בחוץ חייב. כדוקין שבעין ור"ע היא דאמר תם עלו לא ירדו ות"ל רחוי לפניס הוא וחייב: ועושין. קודם פדיונן: (ג) במאה. מתני' חיירי בכהור שכא ליד כהן ונפל בו מוס ניד כהן ומכרו ליטראל דכל חד וחד יכול לדחות ולומר, לכהן שלי הוא הכהור שמכרו כהן ופטור מן המתנות, דמן הכהור אין נותנין מתנות, דאי כהור ניד יטראל קודם שנתנו לכהן לאחי פוטרין כלן ממתנות, לימא לי' כהן לו כהור הוא כולו דידי ואי לא כהור הכ לי מתכתאי: שיעשה. שיעשה בו סימן שיכיכו הכל שיש לכהן לז לנכרי כה שותפו: ואס אמר. כהן ליטראל פרס זו אני מוכר לך חוץ מן המתנות שכה פטור ליטראל: אמר. יטראל לנכרו טכא מכור והיה כהן מתנות הקכה שהיא ל' מן המתנות: כותבן. לוקח זה: כמשקל. ושקל לו הקכה: כותבן. שהרי הגזילה תלוי, ואס עבר והזוחט ולא נתן המתנות לא נאסר הבשר באכילה, אבל מדין לוחו, ואס הכהן טבח שמוט ומוכר בשוק דרכן גזרו שכהן טבח קייב במתנות אפי'

פרק יב

שְׁלוּחַ הַקֵּן, נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִין אֲבָל לֹא בַּמּוּקְדָּשִׁין. חוֹמֶר בִּכְסוּי הַדָּם מִשְּׁלוּחַ הַקֵּן, שֶׁכִּסּוּי הַדָּם נוֹהֵג בַּחַיָּה וָבָעוֹף, בַּמְּזוֹמָן וּבְשֶׁאֵינוֹ מְזוֹמָן. וְשִׁלּוּחַ הַקֵּן אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּעוֹף, וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּשֶׁאֵינוֹ מְזוֹמָן. אֵיזֶהוּ שֶׁאֵינוֹ מְזוֹמָן? בְּגוֹן אֲוִזִּין וְתַרְנְגוֹלִים, שֶׁקִּנְּנוּ בַּפִּרְדֵּס. אֲבָל אִם קִנְּנוּ בַּבַּיִת, וְכֵן יוֹנֵי הַחֲדָדִיאוֹת, פָּטוּר מִשִּׁלּוּחַ: (ב) עוֹף טָמֵא, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ. עוֹף טָמֵא רוֹבֵץ עַל בֵּיצֵי עוֹף טָהוֹר, וְטָהוֹר רוֹבֵץ עַל בֵּיצֵי עוֹף טָמֵא, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ. קוֹרֵא זָכָר, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין: (ג) הָיְתָה מְעוֹפֶפֶת, בְּזְמַן שֶׁכְּנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בַּקֵּן, חַיָּב לְשַׁלֵּחַ, אֵין כְּנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בַּקֵּן, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ. אֵין שָׁם אֶלָּא אֶפְרוֹחַ אֶחָד, אוֹ בֵיצָה אַחַת, חַיָּב לְשַׁלֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר קַן, קַן מִכָּל מָקוֹם. הָיוּ שָׁם אֶפְרוֹחִין מְפֻרְחִין, אוֹ בֵיצִים מְזֻוָּרוֹת, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֵם רוֹבֶצֶת

דאס געזעטץ וועגען פֿליגענלאססענס (דער מוטטער פֿאן געפֿליגעל) אויס דעם נעסטע[1]) גילט אים אינ= אונד אויס= לאנדע, צור צייט דעם טעטפעלס אונד וועז קיין טעמפעל איזט, בייא נידט געהיילגטען אבער נידט בייא געהיילגטען. שטרענגער איזט דאס געזעטץ וועגען צוזעקקונג דעם בלו= טעס, אלס דאס וועגען פֿארטלאססונג אויס דעם נעסטע, דאריז דאס ערשטערעם בייא ווילד אונד געפֿליגעל, בייא פֿארבערייטעטעם אונד נידט פֿארבערייטעטעם אנוועזונג פֿינדעט, לעטצטערעם נור בייא געפֿליגעל, אונד צוואר נור בייא נידט פֿארבערייטעטעם. נידט= פֿארבערייטעט דייסען צ' ב' געזעץ[2]) אונד היהנער דיא זיך אין איינעם פֿרייען גאר= טען אייגענטום דאבען. אבער דיא אים דיוזע נידטען, זא וויא הערדעאישע טויבען[3]) זינד פֿרייא פֿאן דיזעם געזעטצע. (ב) עבען זא זינד דאפֿאו בעפֿרייט, יעדער אונרייגע פֿאגעל, אונד יעדער אויף אייער= ריינער פֿענעל בריטהענדע אונרייגע. אין מענג= ליכעם רעכהזהן אונטערליגט נאך ר"א דיזעם געזעטצע, נאך דען געלעהרטען, נידט. (ג) שוועבט דיא מוטטער דאריבער, זא מוס מאן, וועז זיא מיט דען פֿליגעלן דאס נעסט בעריהרט, זיא פֿליגען לאססען; אבער וועז זיא עס נידט בעריהרט, איזט עס נידט נעטהיג. אויז נור אין קיכלין אדער אין אי אים נעסטען, זא מוס מאן דיא מוטטער פֿליגען לאס= סען; דעז דיא שרייט זאגט בלאס: „נעסט" דאס הייסט; יעדע אוט נעסט. זינד דיא קיכלין דארין בעריהרט פֿליגען, אדער דיא אייער פֿערדארבען, זא ברויכט מאן דיא מוט= טער נידט פֿליגען צו לאססען, ווייל עס הייסט: „דיא מוט=

ממה שמכר, חלף עכס טובה משמיטין להכיל למוכר שיקבל מן הלוקח ויתן מן השחופו' על הלכנה שצייר לעצמו, וגם על השחופו' שמכר, וכן מן מזכריס על הכלכות:

פרק יב לא כמוקדשין. מצכחת מוקדשי' דאלו הים חולין היו חייבים בשלוח הקן, כגון שהקדים את הטוף שברשותו לבדק הבי' וברח ומצאו אח"כ רובץ על קן, מ"כ כגון שהקדים גוזלות של שוכו למזבח ואח"כ כשגדלו ברחו וקננו במקום אחר, ושתח שמצאן לאו מזומן הוא, ואי סוי פולין הוו מחייבי; כפרדס. שמרדו וילאו מן הבית ואינן מוזרות; הרדסיאות. שדרכן ליגדל עם כ"ח וקרויים הרדסיות ע"ש הורדס המלך שהיה מתעסק בגדלן; (ב) טמא. דלפור טהור משמע ולא טמא: קורא זכר. עוף טהור הוא ודרכו שהזכר רובץ על הבנים כמו הנקבה, הלכך ר"א מחייב, אבל בשאר עופות מודה ר"א מחייב אבל בשאר עופות מודה ר"א שזכר פטור; (ג) נוגעות. בבנים או בלפרוחי' דא"ק רובצת ולא

---

[1]) ד. דכריס כ"כ ו'. [2]) אורז אויט וואהרשיינליך פערוואכדט מיט דעם לאטיניזירטען avis. [3]) דיא אים טויבענגלייכט ערצאהלטען ווערדען.

(כ) וְכַמָּה הוּא מְרָבֶּה? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁתֵּי רְחֵלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר יְהֶיהָ אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר וּשְׁתֵּי צֹאן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, חָמֵשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר חֲמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת. ר' דוֹסָא בֶּן הָרְכִינָס אוֹמֵר, חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גְּווֹת מָנֶה מָנֶה וּפְרָס, חֲזָבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֵּז. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גְּווֹת כָּל שֶׁהֵן. וְכַמָּה נוֹתְנִין לוֹ? מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל, מִלְּבַן וְלֹא צוֹאִי, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ בֶּגֶד קָטָן, שֶׁנֶּאֱמַר תִּתֵּן לוֹ, שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי מַתָּנָה. לֹא הִסְפִּיק לְהִתְנוֹת לוֹ עַד שֶׁצָּבָעוּ, פָּטוּר. לְבָנוֹ וְלֹא צָבָעוּ, חַיָּב. הַלּוֹקֵחַ גִּזּוֹ צְאֹנוֹ שֶׁל נָכְרִי, פָּטוּר מֵרֵאשִׁית הַגֵּז. הַלּוֹקֵחַ גִּזּוֹ צְאֹנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אִם שֵׁיֵּר הַמּוֹכֵר, הַמּוֹכֵר חַיָּב, לֹא שֵׁיֵּר, הַלּוֹקֵחַ חַיָּב. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי מִינִים, שְׁחוּפוֹת וְלְבָנוֹת, מָכַר לוֹ שְׁחוּפוֹת אֲבָל לֹא לְבָנוֹת, וְכָרִים אֲבָל לֹא נְקֵבוֹת, זֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ, וְזֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ:

(כ) וויא פֿיל אבער דייסט מערהרהייט? נאך כ"ש צוויא שאפֿע, דען עס הייסט: (ישעיה ו' כ"א·) ,,יערער ווירד איין רינדסקאלב אונד צוויא שטיק שאפֿע ערנעהרען"· נאך ב"ה פֿינף; דען עס הייסט (שמואל א· כ"ה י"ח) ,,פֿינף שטיק צובעריטעטעם קלייניפֿיר"· ר' דוסא בן הרכינס לעהדט: וועז פֿינף געשארענע שאפֿע יעדע $1\frac{1}{2}$ מנה וואל= לע ליפֿערן, איזט מאן צור ערשטלינגסאבגאבע פֿערפֿליכ= טעט; דיא געלעהרטען זאגען: וועז פֿינף געשארענע שאפֿע אויך נור אין גערינגעם געוויכט ליפֿערן· וויא פֿיל דאט מאן צו געבען? דאס געוויכט פֿאן פֿינף סלעים אין יהודה אדער צעהן סלעים אין גליל, אונד צוואר וויא עס אין וויסער זוללע, ניכט אין שמוטציגער אויזט, זא דאס מאן דאפֿאן דאס קליינסטע דינסט געוואנד אנפֿערטיגען קאן, זוייל עס הייסט (דברים י"ח · ה·) ,,דוא זאללסט איהם געבען'' זא דאס עס איינע וועהרטהפֿאללע גאבע זייא· דאט מאן דיא אב= גאבע ניכט פֿאר דעם פֿערבען ענטריכטעט, זא איזט עס ניכט מעהר נעטהיג· האט זיא דער אייגענטהימער געבליבט אונד ניכט געפֿערבט, זא מוס ער דיא אבגאבע ענטריכטען· — וועי דיא שור איינעם ניכט ישראל קויפֿט איזט ניכט צור ערשטלינגסאב= גאבע פֿערפֿליכטעט· וועז איינער דיא שור איינעם ישראל קויפֿט, זא מוס וועז דער פֿערקייפֿער נאך וואס איבריג האט, דיזער דיא ערשטלינגע ענטריכטען, וויא ניכט זא איזט דער קייפֿער פֿערפֿליכטעט· — האט יעמאנד צווייערליי ארטען, גרויע אונד וויייסע, אונד פֿערקויפֿט דיא גרויע אונד ניכט דיא וויייסע, ארער פֿאן מעננליכען אונד ניכט פֿאן ווייבליכען, זא האט יעדער דיא אבגאבע פֿיר זיך צו ענטריכטען·

(ב) ושתי צאן · מלמת שדתי מקדי צאן · עשויות · שמעשות את בעליהן ומומריס קוס עשה מצוס חדשה שלא היית מצוה עליס בפחות מכאן, וע"כ רחצית הגז היית בזיה דכתיב ביה צאן דמשמ' מרובה, דאלו בכורה ומתנות לפני כהד מקייב; מכה כו'. כ"ה גווזות לא פחות ממנה ופרס: כל שהן · ל"ד דכפחות מה' סלעים לא מקייב ברחצית הגז אלא משום דר' דוסא יקיב שיעורא דכה קרי לעשורא דרבנן כ"ש: וכמה · הכא לחלק רחצית הגז שבידו ויש בו לחלק לכהנים הרבה: מלובן · לא שהייב לישראל ללבנו אלא שיהו לו שעור מן הצמר שאיבו מלובן עד שבשילבנו הכהן יעמוד משקל ס"ם צמר מלובן: קטן · הרמוי לבירות ומאי ניהו מבטט ורחצית הגז אין לו שעור מן התורה זשד"ם שלא יפחות מא' מס', ואיבו חייב עד שיגזוז ה' צאן וכל א' גווזת י"ב סלעי' לא פחות שהס היתה א' פחות, מי"כס מע"ם שהשהן גווזת יותר מס' ק"ז פטור; פטור · דקני' בשבוי וס"ל כמאיך מתבות כהוכח לו שהכלן קודס שהתבן לכהן דפטור; ולא נבעו · דאין זה שבוי: המוכר · דמ"ל לוקח מתבה לכהן גבך היא; הלוקח · דמ"ל המוכר מתבה לכהן לא זכהי לך; לבבות · יותר טובות משל שחופות וכן גיזת הנקבות רבה משל זכרים: זה נותן לעצמו · לאו למיתרא שהלוקח מייב דהא קי"ל אס שייר המוכר לעצמו המוכר חייב

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת

דיזער טראקטאט בעשעפֿטיגט זיך מיט דעם געזעטצע שמות י"ג· י"ב, י"ג, אונד במדבר י"ח ט"ו, וואנאך יעדע מענלידע ערשטגעבורט פֿאן מענשען אונד פֿיה הייליג איזט, אזנד דיא פֿאם מענשען דורך גאלד, דיא פֿאם עזעל דורך איין לאם אוים גאלעזעט, אדער דאם ערשטגעבארנע פֿילען געטעדטעט זועדדען מוס · עס ווערדען אללע איינצעלנען אים געזעטצע נידט נעהער בעשטימטען פֿעללע דער פּפֿליכטיגקייט אדער נידט־פּפֿליכטיגקייט, צור ערשטגעבורט אדער צור אויסלעזונג, אונד דער פֿערשידענען געזעטצליכען ריקזידטען, וועלכע איבערהויפט דורך דאם געזעטץ בעטרעפֿענד דיא ערשטגעבורט פֿעראנלאסט זוערדען, דארגעשטעללט, ואדורך דען דיא משנה נעבענהער אפֿט אנדערע אנגעלעגהייטען מיט בעריהרט· בעזאנדערס איזט אונטער דיזען דיא לעהרע פֿאן דען לייבעספֿרוכטען אין זעכסטען אונד זיבענטען אבשניטט אויספֿיהרליך בעהאנדעלט · דארויף פֿאלגט דיא לעהרע פֿאן דער ווירקונג דער ערשטגעבורט אויף ציווילרעכטליכע פֿערהעלטניסען· ענדליך איזט נאך דיא ׳געזעטצאמטלונג בעטרעפֿענד דען פֿיהצעהנט הינצוגעפֿיגט · —

פ ר ק א

הַזּוֹקֵק עוֹבֵר חֲמוֹרוֹ שֶׁל נָכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וְהַמִּשְׁתַּתֵּף לוֹ, וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה, פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בָאֲחֵרִים· כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם פְּטוּרִין, מַקַּל וָחוֹמֶר, אִם כָּפְטְרוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, דִּין הוּא שֶׁיִּפָּטְרוּ שֶׁל עַצְמָן: (ב) פָּרָה שֶׁנִּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר,

ווען איינער פֿאן איינעם נידט־ישראל דען ערשט־לינג פֿאם עזעל (אין מוטטערלייבע) קויפֿט, אדער אירם, אבגלייך עס נידט ערלויבט איזט, פֿערקויפֿט, אדער מיט איהם געמיינשאפֿט דאראן האט, אדער פֿאן איהם דאס טהיר גענען אנטהייל צוד פּפֿלעגע איבערניממט, אדער איהם אויף דיזע ווייז איבערגיבט, זא איזט ער פֿרייא פֿאן געזעטץ דער ערשטגעבורט, וויל ראבייא שטעדט: ,,אין ישראל'', אלזא נידט פֿרעמדען געהעריג · פֿריסטער אונד לוים זינד (פֿאן אויסלעזונג דער אונרייגען) פֿרייא, וויא מאן פֿאלגערן קאן: דען וועלן זיא דיא הייליגקייט דער ישראל־ערשטגעבארענען (דורך איהרען אינטדרידט) אבשאפֿען קאננטען, זא האבען זיא אום זא מעהר דיא הייליגקייט איהרער אייגענען ערשטגעבארענען אבגע־שאפֿט, (פֿאלגליך אויך דיא איהרעם אונרייגען פֿיהעם) · (כ) וועז איינע קוה איינע ערשטגעבורט ווירפֿט, דיא איינעם עזעל גלייכט,

פרק א עובר . כשהוא כמעי אמו וכבר יצא, ואין לך בהמה טמאה קדושה בבכורה אלא פטר חמור ואיידי דזטרין מילתא פסיק ושדי ליה, ואיכך פרקי מיירי בבכור בהמה טהורה ; שאינו רשאי · למכור משום גזירה ע"י מ"ג פ"ד דפסחי' ומ"ו פ"א דע"ז ; והמשתתף · לפי' חלק הנכרי מקויש וידוע כ"ז שאם יתהך לאותו האחר הבהמה כעלמא מוס כ"ז שותפות נכרי ופטור, ואם לא כעשית בע"מ בהתיכת האחר משכחת לה כגון שהיה יתר כמין אחד וידעו לו ברגלי ואין בו עכשו שלש אם תתבו לא כעשה בע"מ אין זה שותפות נכרי, וזקיב ; והמקבל · שהשורה של נכרי ושראל מקבלה ומטפל בה ויחלקו כולדות, לאותו העובר היכו קדום ; אם פטרו · הלויס לא פטרו בהמתן של ישראל דפטר בהמה בהמה פטרה, אלא ר"ק הלויס הפקיעו קדושת בכורי ישראל במדבר ואם הפקיעו קדושת הלויס את קדושת בכורי ישראל דין הוא שיפקיעו את של עצמן, ומאחר שלמדנו שהופקעה קדושת בכורה מעצמן של לויס, למדנו שפטרי חמור הן פטורים דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה, כל שיצאו בכלל אדם יצאו בכלל בהמה טמא' אבל מבכור בהמהטהורה לא כפטרו כהניס ולויס ; (ב) כמין סוס · אי תנא פרס שילדה ר"ח בהיא הוא דפטר דלא דמי חזדדי כלל

עַל הָאֶפְרוֹחִים, אוֹ עַל הַבֵּיצִים, מָה אֶפְרוֹחִין בְּנֵי קַיָּמָא, אַף בֵּיצִים בְּנֵי קַיָּמָא, יָצְאוּ מְזֻרָזוֹת. וּמָה הַבֵּצִים צְרִיכִין לְאִמָּן, אַף הָאֶפְרוֹחִין צְרִיכִין לְאִמָּן, יָצְאוּ מַפְרִיחִין. שִׁלְחָה וְחָזְרָה, שִׁלְחָה וְחָזְרָה, אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח. אָמַר הֲרֵינִי נוֹטֵל אֶת הָאֵם, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַבָּנִים, חַיָּב לְשַׁלֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם. נָטַל הַבָּנִים וְהֶחֱזִירָן לַקֵּן, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה הָאֵם עֲלֵיהֶם, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ: (ד) הַנּוֹטֵל אֵם עַל הַבָּנִים, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְשַׁלֵּחַ וְאֵינוֹ לוֹקֶה. זֶה הַכְּלָל, כָּל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, שֵׁישׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה, אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ: (ה) לֹא יִטּוֹל אָדָם אֵם עַל בָּנִים, אֲפִילּוּ לְטַהֵר אֶת הַמְצוֹרָע. וּמָה אִם מִצְוָה קַלָּה, שֶׁהִיא כְּאֶפֶר, אָמְרָה תּוֹרָה לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים, קַל וָחוֹמֶר עַל מִצְוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה:

טער לאגערט איבער רעז קיכלין אדער דעז אייערן"; זא וויא יענע אים צושטאנדע דער לעבענספערהיגקייט וינד, זא מיספען עס אויך דיזע זיין, דאהער פערדארבענע ניכט געמיינט וינד; אונר זא וויא דיא אייער דער מוטטער נאך בעירפען, זא מיספען אויך דיא קיכלין דער זעלבען נאך בעירפען, אלזא וינד פליגעג ניכט געמיינט. קאמפט דיא מוטטער נאך דער ענטלאספונג איממער ווידער, זא איזט מאן דאך זיא פליגען צו לאספען פערפליכטעט, וויא דאס שלח אויסדריקט. זאגט ער: איך נעהמע דיא מוטטער אונד ענטלאספע דיא קיכלין! זא מוס ער יענע דאך ענטלאספען, דען עס שטעהט: דוא זאללסט דיא מוטטער פליגען לאספען. ניממט ער ערשט דיא יונגען, אונד טהוט זיא דאן ווידער אינס נעסט, אונד דיא מוטטער קעהרט צוריק, זא איזט ער ניכט מעהר זיא פליגען צו לאספען פערבונדען. (ד) ווער דיא מוטטער מיט דען יונגען ניממט, ערליידעט דיא גייסעלונג, אונד קאן ניכט מעהר דעם געבאטע געניגען; דיא געלעהרטען זאגען: ער קאן זיא נאך פליגען לאספען, אונד ערליידעט דאן קיינע גייסעלונג. דיא רעגעל איזט: ווענען פערבאטספערלעטצונגען, דיא מאן נאך דורך איינע הינדערלונג גוט מאכען קאן, ווירד דער טהעטער, (ווען ער עס גוט מאכט) ניכט גענייסעלט. (ה) מאן זאלל ניכט דיא מוטטער מיט דען קיכלין נעהמען, זעלבסט ניכט צום דייניגונגספפער אינעם אויסזעציגען. ווען דאס נעזעצץ אלס בעלאהנונג פיר אויסאיבונג אינעם זא לייכט צו עהרפליגענדען געבאטעם הינצופיגט: „דאמיט עס דיר ווהל גיהט ונד דוא לאנגע לעבעסט"! זא קאן מאן, שליסען ווענען בעלאהנונג דיא אויסאיבונג דער שווערערן גענעצצע דער הילליגען שריפט צור פאלגע הינבע.

משופטת ומדלג כתב יוסבת ס"מ דמס כנפי כוגעות חייבת: שלח • לעולם משמע: כטל • כיון דכטל הכניס ה"ל קן מזומן: (ד) וחיכו מצלה • דסבר ר"י דלא הוס לאו לאתק לעשה, דשלח מעקרא משמע וס"ק קרא לא תקח שלח מה יש לך לעשות כשתמצא הקן שלח תשלח, ואם לא שלח עבר לעשה ול"ת: וחיכו לוקה • אם קיים העשה שכבה, אבל אם לא קיים כגון שמטה או מתה תחת ידו לוקה: (ה) המצורע • מדכתיב תשלח מ"מ ומי לאו קרא ה"א המי מצורע כל כמה דלא מיטהר אסור בתשמיש המטה, ואמר מר גדול השלוח שהרי אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר על המיס כדי לעשות שלוח כין חיס לעשתו מ"ד ליתי עשה דידיס וידחה ל"ת דשלוח הקן קמ"ל, והא דלא נקיט אפי' לטהר היולדת דחיכ כה כמי משום שלוח דקרכנה משום שקפנה ונשכעה כו' י"ל דאי תכא יולדת ה"א דכמצורע כאמת יכול ליקח האם עם הכני' דיכול לקיים מצות שילוח כהאם לשלחה ע"פ השדה, מ"ה נקט מצורע: כאוקר • דכר מועט:

זְכָרִים, נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה, מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים, זָכָר וּנְקֵבָה, גָּדוֹל וְקָטָן, תָּמִים וּבַעַל מוּם, וּפוֹדֶה בוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה. נִכְנַס לַדִּיר לְהַרְעִישׁ וְאִם מֵת, נֶהֱנִים בּוֹ: (ס) אֵין פּוֹדִים לֹא בָעֶגֶל, וְלֹא בַחַיָּה, וְלֹא בַשְּׁחוּטָה, וְלֹא בַטְּרֵפָה, וְלֹא בַבִּלְאַיִם, וְלֹא בַכָּוִי. ר' אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר בַּבִּלְאַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׂה, וְאוֹסֵר בַּכָּוִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. נְתָנוֹ לַכֹּהֵן, אֵין הַכֹּהֵן רַשַּׁאי לְהַזִּימוֹ, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ שֶׂה תַּחְתָּיו: (ז) הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, וּמֵת, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתוֹ כַּהֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתוֹ, כְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הֵעִיד ר' יְהוֹשֻׁעַ וְר' צָדוֹק, עַל פִּדְיוֹן

ער דעם פריסטער איין לאם. וואדפען זיא איין מענש ליכעם אונד איין וויבליכעם, זא זאנדערט ער איז לאם אבי אונד קאן עס פיר זיך בעהאלטען. וועז עס דייסט: (שמות ל"ד כ) „דיא ערשטגעבורט פאם עזעל זאללסט דוא דורך איין לאם אויסלעזען", זא איזט גענוג, איין לאם פאן שאפען אדער ציגען, מענליך אדער ווייבליך: גראס אדער קליין, פעהלערלאז אדער פעהלערהאפט; אונד מאן קאן מיט דעמזעלבען לאממע (וועז מאן עס צוריק ערהילט), מעהרערע מאלע אויסלעזען. מאן מוס אויך זאלבע אויסלעזונגספלעממער ווידער אין דען פפערך ברינגען אונד מיט פערצעהנטען; וועז זאלבע שטערבען (ערהע זיא דער פריסטער האט) גענישט דיזער דען גוטצען דאפאן. (ס) דיא אויסלעזונג דארף ניכט געשעהען מיט אייגענע קאלבע אדער מיט ווילד, ניכט מיט געשלאכטעטעם אדער פערלעטצטעם, ניכט מיט מישונגס געבורטען (פאן ציגען באק אונד שאף) אונד ניכט מיט דעם כוי[1]. ר"א ערלויבט זאלבע מישונגספעבורט אנצוגעהמען, ווייל עם איין לאם איזט, אבער ניכט כוי, ווייל דים איין צוויפעלהאפטעם טהיר איזט. האט מאן דיא עזעלספרשטגעבורט זועלבסט דעם פריסטער גענעבען, זא דארף דערזעלבע זאלבע ניכט אנדערס לעבען לאססען, אלס וועז ער איין לאם דאפיר אבזאנדערט. (ז) וועז יעמאנד דאס אויסלעזונגס לאם פיר דיא עזעלספרשטגעבורט אבגעזאנדערט האט, אונד עס שטירבט, זא איזט ער, נאך ר"א, דאפיר ערזאצט שולדיג, וויא פיר דיא פינף סלעים, דיא מאן פיר איינען ערשטגעבארנעז זאהן גיבט. דיא געלערהטען זאגען: מאן איזט קיינען ערזאצט שולדיג, וויא בייא דער אויסלעזונג דעם צוויטטען צוין צעהנט. ר' יהושע אונד ר' צדוק בעציגטען, דאם

כ' טלאים וכן לעצמן, וכרמב"ם סבר דאפי' טלה לעצמו מ"ש להפריש דיש בכלל שפיקות הרבה שמא מ' ילדה נקבה ומשתרת נקבה וזכר ואח"ל עח' ילדה כ' נקבות והב' זכר שמא זו היא שילדה הנקבות וכן הב' וכן בב' זכרים וב' נקבות: (ד) מגמ' תרוייהו קאי, כלומר מכלן דפדיון פטר חמור בשה: תפדה בשה: תפדה ריבה כל שה כיון שה כבשי' או שה עזים שה זכר או שה נקבותם למעט כל הני דמתני' דלקמן: פעמים הרבה. אם קזר הכהן וכתבו לו דבעודו ביד ישראל מ"מ לפרע מ"ש כשילדו כ' זכרי' כמשנה דלעיל לאם נותן כ' טלאים, מ"ש כשפקות מיירי הכא מ"ש כודם כו פעמים הרבה: להתעשר. ישראל שים לו אפילו עשרה קפק פטרי חמורים והפרים עליהן עשרה שיין וכן שלו, ככנסים לדיר עם שאר בהמותיו להתעשר: מת. הפדית פטר חמור ביד בעלי' קודם שבח ליד כהן נהנה כו הכהן דמעיקרא דאפרשי' ברשותיה דכהן קאי: (ה) אין פודין. כשרוצה לפדות גוף בגוף כלי שומת שוי' דקיימו כמו שהוא הפדיון בשה, אבל אם רוצה לפדות שוה כשוה פודה בכל מילי: כשחוטה. שה שחוט: כלאים. הים הבא על הרחל: ככוי. כריס כפ"ע וקפק הים קפק בהמה: שהוא שה. דכיון רקל כיון עז קרויין שה: כתנו. כפטר חמור עצמו: שיפרים. והוא לעצמו ופ"ק ישתתף בפטר חמור ולפי שהכהנים תמודי' שלא להפרים דקסברי כיון דשה שהפרים יהיה שלי למה לי לפדותו, הלכך ישראל הכותן פטר חמור לכהן מיגו זז משה עד שיפדנו כפניו: (ו) על כן. דחייב בהאחריותו שכן מצינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור

[1]) ז. בכורים פ. ב. ע. ח.

וַחֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה בְּמִין סוּס, פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר פֶּטֶר חֲמוֹר, פֶּטֶר חֲמוֹר בְּ פְּעָמִים, עַד שֶׁיְּהֵא הַיּוֹלֵד חֲמוֹר וְהַנּוֹלָד חֲמוֹר. וּמָה הֵם בַּאֲכִילָה? בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה בְּמִין בְּהֵמָה טְמֵאָה, מֻתָּר בַּאֲכִילָה, וּטְמֵאָה שֶׁיָּלְדָה בְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אָסוּר בַּאֲכִילָה. שֶׁהַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא טָמֵא, וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר טָהוֹר. דָּג טָמֵא שֶׁבָּלַע דָּג טָהוֹר, מֻתָּר בַּאֲכִילָה. וְטָהוֹר שֶׁבָּלַע דָּג טָמֵא, אָסוּר בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ גִּדּוּלָיו: (ג) חֲמוֹר שֶׁלֹּא בִכְּרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד לְעַצְמוֹ. שְׁתֵּי חֲמוֹרִים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן שְׁנֵי טְלָיִם לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ד) אַחַת בְּכָרָה, וְאַחַת שֶׁלֹּא בְכָרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי

אדער איינע עזעלין איינע ערשטגעבורט ווירפֿט, דיא איינעם פֿפֿערדע גלייכֿט, זא פֿינדעט דאס ערשטגעבורטס געזעטץ ניכֿט אנווענדונג, דען עס שטעהט צוויאמאל, „דיא ערשׂ־ געבורט פֿאם עזעל״ אום אנצודייטען דאס דיא מוטטער אונד דאס יונגע דעם עזעל־ געשלעכֿטע אנגעהערען מיס־ סען • וויא איזט איין עהנליכֿער פֿאלל אין בעטרעף דער ערלויבטהייט צום עסכֿען? וועו איין ריינעם פֿיהּ איין יונגעס ווירפֿט, דאס איינעם אונריינען גלייכֿט, זא איזט דיס ער־ לויבט; וועו איין אונריינעם איין דעם ריינען גלייכֿעס ווירפֿט, איזט דיס אונערלויבט; דען וואס פֿאם אונריינען טהיערע זעלבסט קאממט איזט אונרין, אונד וואס פֿאם ריינען ריין[1] • וועו איין אונריינער פֿיש איינען ריינען פֿערשלונגען הָאט, זא איזט דיזער צום עסכֿען ערלויבט; וועו אבער איין ריינער איינען אונריינען אים לייבע הָאט, איזט דיזער פֿערבאטען, ווייל ער ניכֿט דאס ער־ צייגנים דעם ערשטערן איזט • (ג) וועו איינע עזעלין, דיא נאך ניכֿט געבאהרן האטטע, צוויא מענליכֿע פֿיללען ווירפֿט, זא גיבט דער אייגענטהימער דאפֿיר איין לאם דעם פרים־ טער; ווירפֿט זיא איין מענליכֿעס אונד איין ווייבליכֿעס, זא זאג־ דערט ער איין לאם אב אונד קאן עס פֿיר זיך בעהאלטען • וועו זיינע צוויא עזעלינען צום ערשטען מאלע צוויא מענ־ ליכֿע פֿיללען געווארפֿען האבען, גיבט ער דעם פרימטער צוויא לעממער; ווארפֿען זיא איין מענליכֿעס אונד איין ווייבליכֿעס, אדער צוויא מענליכֿע אונד איין ווייבליכֿעס, [2]) זא גיבט ער דעם פרימטער איין לאם • ווארפֿען זיא צוויא ווייבליכֿע אונד איין מענליכֿעס אדער פֿאן יעדעט געשלעכֿ־ טע צוויא, זא הָאט דער פרימטער קיין רעכֿט דאראן • (ד) האטטע איינע דערזעלבע שאן איינע ערשטגעבורט אונד דיא אנדערע ניכֿט, אונד זיא ווארפֿען צוויא מענליכֿע, זא גיבט

דהמ יש לה קרניס ופרסותיס קדושות והמ אין לו קרניס ופרסותיס קלוטות, לכל חמור שילדה כמין קום ליתמ חמור לדוס הוא וליקוייב, ואי תמת קיתמ ולמ ריתמ ס"מ חמור שילדה כמין קום הוא דפטור דכתוב לא קדש בככורה, לכל פרס שילדה כמין חמור דתרוייהו קרני בככורה ליתמ ליקוייב כריכא : מתני • פרס שילדה כמין חמור מתו החמור כחכילה ומתן דגריס מה לה ס"ל ותמור שילדה כמין פרס ולגב שיטפיס דכרייתה הוגה ג"כ כמשנה כמין קום, וכגרייתה ס"ל כמין קום לקמעיכן כו' ; שהיולה • ודכה דכורים וגרעי' מותר ולה מקרי יונה מן הטמא לפי שאין מקנות לותן מכחרן מלה מכניסות לותן לגוף מפרקי מלכו' ולכך לגה מוה כשפירה וכללה פי' לקור מדרכן מתו' דתתי לתלופי בבהמה טמחה כיון דאין דרך לתכול בשר חדם כמו בהמה טמחה תתי לתלופי ליקן מבהמה טמחה שהוא לקור מתוס היונה מן הטמא : בחכילה • קמ"ג דלה מזיכן ליה שכלא כיון דדוב דגיס טמחים מעריגים ומתעברים בגופן כמינן וזה הפריז כמין לחר כמי שכלא בפניהו דמי : לקור בחכילה • ולה מפתרי בפעור עכול כדתנן פי"ח מ"ז דתהלות דיש לחלק בין לקור לטומח' עי"ל דהכח בלה שהה כדי עכול ; (ג) ר' לכהן • דמת"כ חד מכייהו בכור ; ובקבה • ואין ידוע אינה יולה תחלה : מפרים • מתוס ספק ומפקיע עליו קדוש' הפטר חמור ואוכל בעצמו הטלה, דכהן הוה המונית מחבירו ועליו הרחי' להביח שילה הזכר תחלה, ומקורח ליכח דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה שוב אין בו קדושה ולה בפדיונו : כ' זכרים ובקבר • דמת"כ חיכח חד בכור ; נותן טלה ר' • וחלידך דהוי ספק דשמח הנקבה יצחה תחלה מפרים טלה והוה לעצמו ; אין כאן • חלה מפרים

---

[1]) וייטיגע חוכטערסיידוכגען ז. חיס קחממעכטחר • ([2] חוכד זיה זיכד חוכטער חייכחכדער גערחטטען •

וְלִוִּים חַיָּבִין · לֹא נִפְטְרוּ מִבְּכוֹר בְּחֻמָּרָה
מְחוֹרָה, (וְלֹא נִפְטְרוּ) אֶלָּא מִפִּדְיוֹן הַבֵּן,
וּמִפֶּטֶר חֲמוֹר: (ב) כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁקָּדַם
מוּם קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן, וְנִפְדּוּ, חַיָּבִים
בַּבְּכוֹר וּבַמַּתָּנוֹת, וְיוֹצְאִין לְחוֹלִין לְגֵזֵּי
וְלַעֲבֹד, וְוַלְדָּן וְחֶלְבָּן מֻתָּר לְאַחַר פִּדְיוֹנָן,
וְהַשּׁוֹחֲטָן בַּחוּץ, פָּטוּר · וְאֵין עוֹשִׂים
תְּמוּרָה · וְאִם מֵתוּ יִפָּדוּ, חוּץ מִן
הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר: (ג) כָּל שֶׁקָּדַם
הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן, אוֹ מוּם עוֹבֵר
לְהֶקְדֵּשָׁן, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹלַד לָהֶם מוּם
קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ, פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן
הַמַּתָּנוֹת, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחוֹלִין לְגֵזֵּי
וְלַעֲבֹד, וְוַלְדָּן וְחֶלְבָּן אָסוּר לְאַחַר
פִּדְיוֹנָן, וְהַשּׁוֹחֲטָן בַּחוּץ, חַיָּב · וְעוֹשִׂין
תְּמוּרָה · וְאִם מֵתוּ, יִקָּבְרוּ: (ד) הַמְקַבֵּל
צֹאן בְּרֹזֶל מִן הַנָּכְרִי, וְלָדוֹת, פְּטוּרִין,
וְיַלְדֵי וְלָדוֹת חַיָּבִין · הָעֲמִיד וְלָדוֹת
תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶם, יַלְדֵי וְלָדוֹת פְּטוּרִין,
וְיַלְדֵי יַלְדֵי וְלָדוֹת חַיָּבִין · רַבָּן שִׁמְעוֹן

זינד עכענפאללס דאצו פערפאליכטעט, דען זיא זינד ניכט
פרייא פאן דעם געזעטצע בעטרעפענד דיא ערשטגעבורט
פאן רייעם פידיע, זאנדערן נור פאן דער אויסלעזונג איהרער
זעהנע, אונד דער עזעל־ערשטגעבורט · (ג) בייא אללען
געהיילינטען טהירען, אן דענען פאר דער הייליגונג איין בלוי־
בענדער לייבעספעהלער ווער, גילט, וועז זיא אויסגעלעזט זינד,
דאס געזעטץ וועגען ערשטגעבורט אונד דאס וועגען אבגאבען
(דער טהיילע); אויך ווערדען זיא אלס חולין גענשארען אונד צור
ארבייט אנגעווענדעט; דאס פאן איהנען נאך דער אויסלע־
זונג קאממענדע יונגע אדער מילך איזט ערלויבט; ווער
זיא אויסערהאלב שלאכטעט איזט ניכט שטראפבאר;
זיא מאכען ניכט דאס פיר זיא אומגעטוישטע גילטיג; אונד
וועז זיא שטערבען, ווערדען זיא אויסגעלעזט · אין אללעם
דיזען מאכען ערשטגעבורטען אונד צעהנטפיח אויסנאהמען ·
(ג) דיא אבער בייא דענען דיא הייליגונג דעם לייבעס־
פערהלער פאראנגינג, אדער דער לייבעספעהלער נור
פאראיבערגעהענד ווער, אונד ערשט נאכהער אין בלוי־
בענדער ענטשטאנד, זינד פרייא פאן דעם געזעטץ בעטרעפ־
פענד דיא ערשטגעבורט אונד דעם וועגען דער אבגאבען:
זיא דירפען ניכט אלס חולין גענשארען אונד צור ארבייט גע־
נאממען ווערדען, דאס פאן איהנען נאך דער אויסלעזונג
קאממענדע יונגע אדער דיא מילך איזט אוגעלויבט; וועז
זיא אויסערהאלב שלאכטעט איזט שולדיג; זיא מאכען
דאס פיר זיא אומגעטוישטע גילטיג; אונד וועז זיא שטערבען
מיססען זיא בעגראבען ווערדען · (ד) וועז איינער פאם
ניכט ישראל אייזערנעם פידיע[1]) נאך ניכט דעם געזעטצע דער
ערשטגעבורט, אבער דיא פאן דענזעלבען קאממענדען זינד
דעם נעזעטצע אונטערווארפען · גאב דער איבערנעהמער
דעם אייגענטהימער אין אנרעכט אויף דיא געבורטען, זא
איזט מאן אין בעטרעף דער פאן דיזען קאממענדען געבורטען
פרייא, אונד ערשט בייס פאלגענדען גענשלעכטע טהיטט דיא
פפליכטענקייט אין · רש"בג זאגט: זעלבסט אים צעהנטען

פרק ב כהנים כו' מייבי' · לפ"פי שהכהן הוא שיחלק הבכור, חייב הוא שיהיה להקריב ולאכול לותו בקדושה:
(ב) כל הקדשים הנך כ' בכי שנוי' מ"ב פ"י דחולין, והתם תני לה משום מתנות והכא משום בכורה: (ג) נאן כרזל ·
שאם לו הבכרי בהמותיו בדמיס קבועים קונים שיהן לו היפרלל לותן דמיס עד עשר שנים כין מתו כין הוזלו, והולדות שיהיו להן
עד לותו זמן יחלקו ביניהן, ועיין מה בקרחים פ"ב עיי רפ"ז דיבמות: ולדות פטורי· ולדותיהן של לותן נאן שקבל בשיגדלו
ויבכרו לפני לחר שחלקו הולדות דהייבו בתוך, ומי משך השומת פטורין מן הבכורה משום דחי לה יהיב זוזי לבכרי תפיס
בהמה, ולי לה משכחת בשם תפיס ולדות, משכחת דשייכא יד בכרי בולדות, וכל דשייכ' יד בכרי בלמו הוא פטור מן הבכורה,
לכל מה שיבכרו ולדי ולדות שהן ד' לנאן, דכולי חאי לה שייכי יד בכרי למתפס, מייבין: בשמיד · שאמר לו אם ימותו
הבהמות תטול ולדות המגיעי' לחלקי, וכלה תלאי זה יש לבכרי שייכות בולדות, ומכיון דח"ל כך לטפוי ליה לאחי עו' דור לאחר

---

[1]) ז' יבמות פ' ז'. לנפתנג. [2]) ד' ה. וען דיזעם זוייטע נעשלעכט גרוים ווירד לוסד יונגע ווירפט, זא גיכט מען ניכט דיא
ערשטגעבורט לכ.

פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁמֵּת, שֶׁאֵין בָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. מֵת פֶּטֶר חֲמוֹר, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִקָּבֵר, וּמֻתָּר בְּהַנָּאָתוֹ שֶׁל שֶׁל טָלֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִקָּבֵר, וְהַטָּלֶה לַכֹּהֵן: (ז) לֹא רָצָה לִפְדּוֹתוֹ, עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ מֵאֲחָרָיו, וְקוֹבְרוֹ. מְצָוַת פְּדָיָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת עֲרִיפָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ. מְצָוַת יְעִידָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת פְּדָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר לֹא יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ. מִצְוַת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה. בְּרֵאשׁוֹנָה שֶׁהָיוּ מִתְיַבְּמִין לְשֵׁם מִצְוָה. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין מִתְיַבְּמִין לְשֵׁם מִצְוָה, אָמְרוּ מִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יְבוּם. מִצְוַת גְּאֻלָּה בָּאָדוֹן, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם לֹא יִגְאַל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ:

וועז דאס אויסלעזונגסלאם פֿיר איינע עזעלם ערשטגעבורט געשטארבען איזט, דער פריסטער ניכט׳ס ווייטער צו פֿארשטיין דארף • שטירבט דיא עזעלסערשטגעבורט, זא זאנט ר"א, מאן מוז זיא בעגראבען, אונד דעם איינעניטהימער שטעהט דיא נוטצונג פֿאן דעם לאמעם צו: דיא גענעהמיגונג זאגען: מאן ברויכט יענע ניכט צו בעגראבען, אונד דאס לאמם געהערט דעם פריסטער • (ז) ווילל איינער זיא ניכט אייסלעזען, זא מוס ער דעם פֿיללען מיט איינעם פֿליישמעסער דאס געניק פֿאז הינטען אבשלאגען, אונד עס בעגראבען • דאס געבאט דער אויסלעזונג געהט דעם דער טעדטונג פֿאר, דען עס הייסט: (שמות י"ג י"ח) וועז דוא עם ניכט אויסלעזעסט, מוסט דוא איהם דאס געניק אבשטאסען • דאס געבאט, זיינע עכרעאישע שקלאפֿין צור עהע צו בעשטיממען, געהט דעם דער לאוקיפֿונגסערלויבניס פֿאר, דען עס הייסט (שמות כ"א. ח.) וועז ער זיא ניכט צור עהע בעשטיממט, מוס ער דיא לאוקיפֿונג געשטאטטען • דאס געבאט דער לעוויראטסעהע געהט דעם דער חליצה פֿאר • דים וואר פֿארמאלם, דא מאן מיט דער לעוויראטסעהע איינען נעזעטצליכען צוועק פֿערבאנד; יעטצט דא דאס ניכט מעהר דער פֿאלל איזט, גילט דיא רעגעל, דאס דיא חליצה דער לעוויראטסעהע פֿארצויהען זייא • אין בעטרעף דער אויסלעזונג (דער געהיילינטען אונרייגען טהירע) איזט דאס געבאט דעם אייגענטהימער פֿאר אללען אנדערן מענשען נעבאטען, דען עס הייסט (ויקרא כ"ז כ"ז) וועז ער ניכט אויסלעזען ווילל, זאלל עס נאך דיינער שעטצונג פֿערקויפֿט ווערדען •

פ ר ק ב

הַלּוֹקֵחַ עוּבָּר פָּרָתוֹ שֶׁל נָכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, הַמַּשְׁתַּתֵּף לוֹ, וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה, פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בָאֲחֵרִים. כֹּהֲנִים

וועז איינער דאס קאלב אים מוטטערלייבע דער קוה אייגעם ניכט׳ישראל קויפֿט, אדער איהם, אונגעאכטעט עם ניכט ערלויבט איזט, פֿערקויפֿט האט, אדער מיט איהם געמיינשאפֿטליך האט, ארער גענען אנטהייל פֿאן איהם זיא בערניממט, אדער איהם איבערטרעגט, זא איזט ער פֿרייא פֿאם געזעטץ דער ערשטגעבורט; דען עס הייסט: „אין ישראל", אללא ניכט אנדערן גענערינג. פריסטער אונד לויים

מדס, וחכמים לא סברי הקיפא כלל: מת • לאחר שהפריש הפדיון ועדיין לא כתבו לכהן: יקבר • ומותר • דהוחיל וקייב כאחריותו כמאן דלא לפרעי' דמי: ג"כ • דמעידנא דלפרעי' לטלא קם ליה ברשות כהן: (ז) לפדותו • ולא לתבו לכהן: עורפו • מוקף רצוז ממול ערפו: קופיץ • כמין גרזן קטן שהקצבי מקתכי בו בשר: וקוברו • שלסוף כהגיה לאחר עריפה לד"ם: יעידה • כאמה העבריה: ברשותה • והיו לומרים המיבם לשם כוי לשם ממון הוי פוגע בערוה שלא כמקום מצוה: גאולה • המתפיס בהמה לבדק הבית, הלכן קוד' לכל מדס, שכ' וגו' ועוד שהוא מוסיף קומצ:

ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפֶה. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְשַׁמְּנִים בֵּינֵיהֶן, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת, ר' יוֹסֵי פּוֹטֵר. מֵת אֶחָד מֵהֶן, ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, יַחֲלוֹקוּ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ח) אַחַת בְּכֹרָה, וְאַחַת שֶׁלֹּא בְּכֹרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, אֶחָד לוֹ, וְאֶחָד לַכֹּהֵן. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפֶה. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְשַׁמְּנִים בֵּינֵיהֶן, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת, ר' יוֹסֵי פּוֹטֵר. שֶׁהָיָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁחֲלִיפָיו בְּיַד כֹּהֵן, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. ר' מֵאִיר מְחַיֵּב. מֵת אֶחָד מֵהֶן, ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, יַחֲלוֹקוּ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ט) יוֹצֵא דוֹפָן, וְחַבָּא אַחֲרָיו, ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר, הָרִאשׁוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם, וְהַשֵּׁנִי, מִשּׁוּם שֶׁקָּדְמוֹ אַחֵר:

דער פּרִיסטער זוֹכט זיך דאָס בעסערע אויס. ר"ע זאגט: „דאָס בעסערע איזט דאָס שטרייטיגע צווישען איהנען". דאָס צווייטע מוּם וויידען בּיס עס איינען פּאָהלער בעקאָמט, אונד מאָן מוּם דאָפאָן דיא טהיילע אבגעבען; ר' יוסי שפּריכט דאָפאָן פּרייא. שטירבט איינס דערועלבען, זא זאגט ר"ט: זיא טהיילען. ר"ע זאגט: „ווער איינע פּאַרדערונג מאַכט, האָט דען בעווייז צו פּיהרען". וואַרפּען זיא צווייא וויבליכע אונד איין מענליכעס אדער צווייא פּאָן יערעס געשלעכטע, זא האָט דער פּריסטער קיין רעכט דאראן. (ח) האטטע איינעס דערועלבען בעריטס געיונגט, דאָס אנדערע אבער נאך ניכט, אונד זיא וואַרפּען נון צווייא מענליכע, זא גע־הערט איינס דעם אייגענטהימער אונד איינס דעם פּריסטער. ר"ט זאגט: דער פּריסטער זוֹכט זיך דאָס בעסערע אויס, ר"ע זאגט: „דאָס בעסערע איזט דאָס שטרייטיגע צווישען איהנען". דאָס צווייטע מוּם וויידען בּיס עס איינען לייבעס־פּאָהלער בעקאָמט, אונד מאָן מוּם דאָפאָן דיא טהיילע אבגעבען; ר' יוסי שפּריכט דאָפאָן פּרייא; דען ר' יוסי זאגט: אללע טהיירע דאָפּיר איין אנדערעס אין דעם פּריסטערס הענ־דען איזט, זינד דער אבגאבען דער טהיילע ניכט פּפּליכטיג. ר"מ ערקלערט זאלכע פּיר פּפּליכטיג. שטירבט איינס פּאָן יענען, זא זאגט ר"ט: זיא טהיילען. ר"ע זאגט: „ווער אייג־נע פּאַרדערונג מאַכט, האָט דען בעווייז צו פּיהרען". וואַר־פּען זיא איין מענליכעס אונד איין וויבליכעס, זא האָט דער פּריסטער קיין רעכט דאראן. (ט) וואַרד איין (ערש־טעס) יונגעס אויס דער זייטע געהאלט, אונד איין אנדערעס דאן רענעלמעסיג געוואַרפּען, זא זאגט ר"ט: בייד וויידען בּיס זיא איינען פּאָהלער בעקאָמטען, אונד דאן קאן דער אייגענטהימער זיא פּערצערהרען. ר"ע זאגט: בייד זינד ניכט ערשטגעבורטען; דאָס ערשטערע ניכט, ווייל עס ניכט אויס דער מוטטערשיירע געקאָמען, אונד דאָס אנדערע ניכט, ווייל עס איינען פּארגענגער האטטע.

יקלוקו. דסדר כיה ר"ט ממאי דאמר לעיל, דכהן כורר לו סיפא וקבר לכניסס יש חלק שניסס, וכגון שנכנסו עומד מי כאנר בעה"כ וכהן רועה כל בהמותיו של בעה"ב, ר"ט לקמן' מקני ליה בעה"ב לכהן מקום באנרו כדי שיזכה בכבוריס כשיולדו, דכיקח ליה לאיכא דתעביד מנוס בממוכי' וס"ל מנר של שניסס, הלכך חולקי', ורע"ק כיון דאיכא לבעה"ב לא מקני ליה: אין כאן. אפי' ר"ט מודה ואפי' ר"י הגלילי מודה אפי' יצאו כ' ראשיהן כאי, ומיהו ירעה עד שיסתאב: (ז) כורר. דמסתמא דיליד חדא שניא טפי: (ח) כורר, דמסתמא הך דלא בכרה שניא טפי: (ט) יוצא דופן. שנקרעת אמו וסוליאו דרך דפנותיה והכא לאחריו דרך הרחס: ירעה. דמספקא ליה לי בכור לולדות כגון י"ד לע"פ שאיכו בכור לרחס קדוש, או בכור לרחס קדוש לע"פ שאיכו בכור ולדות כגון הכא לאחר יוצא דופן, ושמא תרתי בעיכן ואין ג' מהן קדוש, והממע"ה הלכך ירעו, ור"ע פשיטא ליה דתרוייהו בעיכן:

בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֲפִילּוּ עַד עֲשָׂרָה דּוֹרוֹת פְּטוּרִין, שֶׁאַחֲרָיוּתָן לַנְּכָרִי: (ה) רָחֵל שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה כְּמִין רָחֵל, פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין, חַיָּב: (ו) רָחֵל שֶׁלֹּא בִכְּרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, וְיָצְאוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד, ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר הַזְּכָרִים לַה'. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵי אֶפְשָׁר, אֶלָּא אֶחָד לוֹ, וְאֶחָד לַכֹּהֵן. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפֶה. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְשַׁמְּנִים בֵּינֵיהֶן, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב. וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת, ר' יוֹסֵי פּוֹטֵר. מֵת אֶחָד מֵהֶן, ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, יַחֲלוֹקוּ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ז) שְׁתֵּי רְחֵלוֹת שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, אֶחָד לוֹ, וְאֶחָד לַכֹּהֵן.

געשלעכט זינד זאלכע פֿרייא, ווייל דער ניכט־ישראל אימ־מער איין ערהאלונגסרעכט דאראן האט. (ה) וועז איין שאף איין דער ציגע גלייכענדעם, אדער איינע ציגע איין דעם שאפֿע גלייכענדעם ווירפֿט, זא איזט דאס געזעטץ דער ערשטגעבורט ניכט אנוועגדבאר; האט אינדעם דאס־יונגע איינען טהייל דער קעננצייכען זיינער גאטטונג, זא איזט עס פּפֿליכטיג. (ו) וועז איין מוטטערשאף צום ערשטען מאלע צווייא מענליכע ווירפֿט, דערען קעפֿע צוגלייך הערויס־קאממען, זא זאגט ר' יוסי הגלילי: ביידע געהערען דעם פּריסטער, ווייל עס הייסט: „דיא מענליכען געהערען דעם עוויגען". דיא געלעהרטען זאגען: דאס איזט ניכט מעגליך, זאנדערן איינס נעהערט אירם אונד איינס דעם פּריסטער. ר"ט זאגט: דער פּריסטער זוכט זיך דאס בעסטערע אויס. ר"ע זאגט: „דאס בעסטערע איזט דאס שטרייטיגע צווישע איהנען"[3]. דאס צווייטע טום ווייזען בים עם איינען פֿערהלער בעקאממט, אונד מאן טום דאפֿאן דיא טהיילע אבגעבען; ר' יוסי שפּריכט דאפֿאן פֿרייא. שטירבט אינס פֿאן ביידען, זא זאגט ר"ט: פּריסטער אונד אייגענטהימער טהיילען דאס לעבענדע. ר"ע זאגט: „ווער איינע פֿארדערונג מאכט, האט דען בעווייז צו פֿיהרען". — ווירפֿט דאס שאף איין מענליכעם אונד איין ווייבליכעם צוגלייך, זא האט דער פּריסטער קין רעכט דאראן. (ז) וועז צווייא מוטטערשאפֿע צום ערשטען מאלע צווייא מענליכע ווערפֿען, גיבט מאן ביידע דעם פּריסטער; ווערפֿען זיא איין מענליכעם אונד איין ווייבליכעם, זא געהערט דאס מענליכע דעם פּריסטער; ווערפֿען זיא צווייא מענליכע אונד איין ווייבליכעם, זא געהערט אינס פֿאן יענען דעם אייגענטהימער אונד איינס דעם פּריסטער. ר"ט זאגט:

טפי הלכך זלדי ולדות פטורים, תכל ולדי ולדי ולדות דסיכו תמיסי לגמן חייכין: שתחריותן. כל מה דתשתכח בכרי תפיס; (ה) כמין עז. מע"ג דתרוייהו מיני חייכין נככורס תפ"ה חס ליכו דומס לחמו פטור. מקנת. שדומס לחמו; (ו) וכרים. משמע שנים: מ"ל לגמנס שיעמו כ' רחמיהן כת' תלת מ' יכח תהלה ולח ידעיכן הח מכייהו הלכך מ' לכהן ומע"ג דחיכח תכיפה כיכו לכהן הרחס ומ"ל תפי' הרחמן לח יהיס קדם מין כמיכו ליכו חוכן ולר"י דקכר שניהן קדמי כחד דמי: היפה דמתמת היפה והבריח כפה בריחה: משמעין. שהיערלו כוטל בשמן ומכיח סכחוב לכהן שממע"ס וכ' שנשחר ליערלו: ירעה. עד שיפול בו מום ומ"ל יהכל דספק בכור הוח וכשל כהן תפ"ל דודחי ליכו שוחטו עד שיהיס בו מום דכזמן הזה מיירי, מ"ל חף כזמן שכית ודכהן לח חזי להקרכה משום ספק חולין בעזרה לפיכך יהכל כמומו, והחי דכקט של יערלו משום דכעי למיתר ותייב כמתנות ודכהן פטור מן המתנות: כמתנות. מת"ל חי בכור הוח כלו לכהן חי לחו בכור חייב כמתנות: פוטר. דס"ל כחלו סגיע ליד כהן וכשכשל בו מום כהכו ליערלו:

---

[3]) דיזער רעכטספֿוים־דרוק זוילל, וויא ב"ב פ. ז' מ. ד', זא פיל וחנען חלם: דער חיינעכטהימער כלייבט זא לחכנע חיס בעזוכטע דעם בעסטערן, בים דער נעכנכער דען נעגענכעזוייז פיהרט. 3. חיכדעם תי"ט חין יענער שטעללע.

בֶּן מְשֻׁלָּם אוֹמֵר, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר, עוֹשֶׂה מָקוֹם בְּקוֹפִּין מִבָּאן וּמִבָּאן, וְתוֹלֵשׁ הַשֵּׂעָר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזֶנּוּ מִמְּקוֹמוֹ. וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר לִרְאוֹת מְקוֹם הַמּוּם: (ה) שְׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר, וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, וְאַחַר כַּךְ שְׁחָטוֹ, עֲקִבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. דִּבְרֵי יְהוּדָה. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, לֹא בָזֶה חָתַר עֲקִבְיָא, אֶלָּא בְּשַׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, וְאַחַר כַּךְ מֵת, בָּזֶה עֲקִבְיָא בְּיָמַי מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. הַצֶּמֶר הַמְּדוּבָּל (הַמְּדֻלְדָּל) בַּבְּכוֹר, שֶׁהוּא נִרְאֶה מִן (עִם) הַגִּזָּה מֻתָּר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה מִן (עִם) הַגִּזָּה, אָסוּר:

(ג) ר' יוסי זאגן משולם'ס זאגט; ווער דען ערשטלינג שלאכטען ווילל, מאכט דארף איינען פלאטץ פֿיר דאס פֿליישמעסער, אינדעם ער דאס האלוץ דעם טהירעם דאס האאר אויסרופֿט; נור דארף ער דיס ניכט פֿאן דעם ארטע וועגבריינגען[א]. • עבען זא דארף מען דאס האאר אויסרופֿען, אום דען ארט דעם לייבעספֿעהלערס פֿארצויגיגען. (ד) ווען מען דאס אויסגעפֿאלענע האאר איינע פֿעהלערהאפֿטען ערשטלינגספֿיהעם אין איינע וואנדנישע לעגט אונד זעלביגעם ואגלייך שלאכטעט, זא ערלויבט עקיבא זאהן מהללאל דיא בענוטצונג דעם האארעם. דיא גועלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט, זא ר' יהודה. ר' יוסי זאגט; ניכט אין זאלכעם פֿאלל ערלויבטע עס עקביא (אללין), זאנדערן וועז דאס האאר איינעם פֿעהלערהאפֿטען ערשטלינגספֿיהעם אויסגעפֿאללען איזט, אונד מאן עס אין איינע וואנדנישע לעגטע אונד דאס טהיר דאן שטארב, דא ערלויבט עקביא זאהן מהללאל דיא בענוטצונג, אונד דיא גועלעהרטען ערקלערען זיא פֿיר אונערלויבט. — וואללע דיא אם ערשטלינג נור נאך לאקקער האנגט, דארף מאן, וועז זיא (נאך דעם שלאכטען) מיט דער שור צוואמענפֿעללט, בענוטצען, וועז זיא אבער אלס ניכט מיט געשראען ערשיינט, איזט עס אונערלויבט.

פ ר ק ד

עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְהַשְׁגִּיחַ בַּבְּכוֹר? בַּבְּהֵמָה דַּקָּה עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבַגַּסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּדַּקָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן

וויא לאנגע איזט מאן פֿערפֿלעכטעט זיך מיט דעם ערשטלינג צו בעפֿאסען? פֿאן קליינעם פֿיהע בים דרייסיג, פֿאן רינדפֿיהע בים פֿונפֿציג טאגע. ר' יוסי זאגט: פֿאן קליינעם בים דריא מאנאטע. זאגט איין פֿריסטער אין

שחיטה קדוש: וכפטרה. שחזקה שהולד בתוכה והפסידו הדם: (ב) על לחרת. שיהי' הכח לחריו קפק בכור ואי אפשר לחיות לה חלב מ"מ י"ל דחיכא למיחש דחיירי שרחיכוס מולבת קודם לידה, אפ"ה חיכו חושש, וכלא רחיכו חולבת חלב פטור: חגל זו. ויהיה כלן קפק בכוריס, חלא ודאי הכרוכים אחר המבכירות היו בכוריס זהאין, והכרוכים אחר שאין מבכירות היו פסוטים ודאין: (ג) עושה מקום. תולש שער של צואר ביד ולא בכלי, ואין כאן משום לא הגזו בכור נאכך: בקופין - לקופין מקום גדול טפי מעשיית מקום לבכין: וכן. מותר לתלוש את השער להראות מקום המום לחכם: ממנו. אלא יביאנו מסוכך עם הצמר מבאן ומבאן: (ד) מתיר. הצמר בכאלו לבאן; חוסרים. משום גזירה שלא יעשה לבכור כדי שתשיר צמרו כל שעה ואתי ביא לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו: לא כזב. חכמים חוסרים דבשעטו דברי הכל ברי, דמגו דמהכי' שחיטה לצמר המסוכר בו להתירו לאחר שחיטה מכאי' כמי למוכח בחלון ולא כחלקו אלא כו' לא"כ מה, דצמר המסוכר בו טעון קבורה; מתיר. הצמר שבשר מחייב, וחכמים חוסרים משום גזירה; המדוכלל. אלא כתלא לגמרי ומסוכר הוא עם הצמר ואיכו כופל: שברחה. כשישחטנו וגוזזו לאחר שחיטה מכאי' הצמר המדוכלל ברחה עם שאר הגיזה מותר, ואיכו כר' שיצא קון יוצר מדאי וכבר לכל שמדוכלל מן הגיזה אסור, ושתמה דרבכן אליבא דר"י:

[א]) היר זיכט דיא קאממענטארע כהכיולפוש.

פ ר ק ג

הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי, וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּכוֹרָה וְאִם לֹא בְּכוֹרָה, ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, עַז בַּת שְׁנָתָהּ, וַדַּאי לַכֹּהֵן, מְכָאן וְאֵילָךְ, סָפֵק. רָחֵל בַּת שְׁתֵּים, וַדַּאי לַכֹּהֵן, מְכָאן וְאֵילָךְ, סָפֵק. פָּרָה וַחֲמוֹר בְּנוֹת שָׁלֹשׁ, וַדַּאי לַכֹּהֵן, מְכָאן וְאֵילָךְ סָפֵק. אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא, אִלּוּ בְּוָלַד בְּלִבַּד בְּהֵמָה נִפְטֶרֶת, הָיָה כִּדְבָרֶיךָ, אֶלָּא אָמְרוּ סִימָן הַוָּלָד, בַּבְּהֵמָה דַּקָּה מִנּוֹף, וּבַגַּסָּה שִׁלְיָה, וּבָאִשָּׁה שָׁפִיר וְשִׁלְיָה. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיָּדוּעַ שֶׁבְּכוֹרָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, וְכָל שֶׁלֹּא בְכוֹרָה, חֻלִּי זֶה לַכֹּהֵן. אִם סָפֵק, יֹאכַל בְּמוּמוֹ לַבַּעֲלִים. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁשָּׁפְעָה חֲרֵרַת דָּם, חֻלִּי זוֹ תִקָּבֵר, וְנִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה: (ב) ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הַנָּכְרִי, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הָיָה. נִכְנַס לְתוֹךְ עֶדְרוֹ, וְרָאָה אֶת הַמַּכְבִּירוֹת מְנִיקוֹת, וְאֶת שֶׁאֵינָן מַכְבִּירוֹת מְנִיקוֹת, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְנָהּ שֶׁל זוֹ, בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ, אוֹ שֶׁמָּא בְנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ: (ג) ר' יוֹסֵי

וועז יעמאנד איין פֿיה פֿאם ניכט ישראל קויפֿט אונד ניכט וויים, אב עס שאן געבארען דאט אדער ניכט, זא זאגט ר' ישמעאל: שטערט איינע ציגע נאך אים ערש־טען יאהרע, זא געהערט דיא ערשטגעבורט געווים דעם פֿריסטער; איזט זיא עלטער זא ווירד זיא אלס צווייפֿעל־האפֿטע בער־אנדעלט; איזט דאם מוטטערשאף נאך אים צווייטען יאהרע, זא געהערט דיא ערשטגעבורט געווים דעם פֿריסטער; איזט עס עלטער, זא איזט זיא צווייפֿעל־האפֿט. איזט איינער קוה אדער עזעלין נאך אים דריטטען יאהרע, זא געהערט דיא ערשטגעבורט געווים דעם פֿריסטער; זינד זיא עלטער זא איזט זיא צווייפֿעל־האפֿט. ר"ע וועגדע־טע איהם איין: וועז דיא טהידע נור דורך איין בעריים גע־וואר־פֿענעם יונגעם דעם געזעטצע ענטהאבען ווירדען, זא ווערען דיינע אננאבען ריכטיג, אבער מאן האט אלס צייכען איינער בעריים פֿריהערן שוואנגערשאפֿט פֿעסטגעשטעללט; בייס קליינען פֿיהע, בלוט־אבגאנג; בייס רינדע, דיא מוטטערהויט, אונד בייא דער פֿרוא, נאכגעבורט אונד מוט־טערהויט. דיא רעגעל איזט: וויים מאן געווים דאם דאם טהיר שאן געוואר־פֿען דאט, זא האט דער פֿריסטער קיין רעכט דאראן; וויים מאן, דאם עס נאך ניכט געוואר־פֿען האט, זא געהערט דיא ערשטגעבורט דעם פֿריסטער; איזט עס צווייפֿעלהאפֿט, זא פֿערצעהרען דיא אייגענטהימער דאם יונגע נאכפֿרעם עס אינען פֿעהלער בעקאמטען האט. ראבי זאגט: וועז אין רינדפֿיה איינען קלומפֿען בלוט ווירפֿט, בעגרעבט מאן דיס, אונד פֿינדעט בייא יענעם דאם געזעטץ וועגען ערשטגעבורט וויטער קיינע אנווענדונג. (ב) רשב"ג זאגט: וועז אייגער אין זיגעפֿרעס פֿיה פֿאם ניכט־ישראל קויפֿט, דאט מאן ניכט צו בעזארגען, דאם דאם יונגע פֿאן אייגעם אנדערן טהיר זיין קעננטע. קאממט אייגער צו זיינער העערדע אונד פֿינדעט דיא צום ערשטען מאלע וועראפֿענדען אונד דיא אנדערן מיטטער איהרע יונגען זייגענד, זא האט ער ניכט צו בעזארגען, דאם דאם יונגע דער אייגען צור מוטטער דער אנדערן זיך עטווא האלטען מעכטע.

פרק ג בת שנתה. שילדה כתוך שכתה ודאי לכהן לפ ילדה: ספק. וירעה עד שיסתאב ויפלו במומו, לבעלים וספק פטר חמור מפרישין טלה והוא שלו: טבוח. מבעבועות של דם שפולט' סכסמה ורועה תכס מכיר שם הן מקמת היופיו ושמע טרפה כתוך שכתה וכפטרה: שפיר. למעלה מן השלי' קרוס שיש בו דם נקרש, וי"מ תתיכה של כשר שיש בו צורת ולדה, וי"ל שעשוי כשפופרת נקראת שפיר: שפעה. שהפילה תתיכה דם: תקבר. שהרואה שקוברים לוסף יודע שכבר פירש מיכו קדוש בכורה, דמשום עגמת מין בה קדושה דקמוך מעוטע למקלה דבקבות וה"ל רוב

לְבֵית דִּין, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. מַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁנִּטְּלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ, וְהֶאֱכִילָהּ ר' טַרְפוֹן לַכְּלָבִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְחִתְּירוּהָ. אָמַר תּוֹדוֹס הָרוֹפֵא, אֵין פָּרָה חֲזִירָה יוֹצְאָה מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיא, עַד שֶׁהֵם חוֹתְכִין אֶת הָאֵם שֶׁלָּהּ, בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּלֵד. אָמַר ר' טַרְפוֹן, הָלְכָה חֲמוֹרָךְ טַרְפוֹן. אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא, ר' טַרְפוֹן, פָּטוּר אַתָּה, שֶׁאַתָּה מוּמְחֶה לְבֵית דִּין, וְכָל הַמּוּמְחֶה לְבֵית דִּין, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם:

(ה) הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהֵיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת, אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מוּמְחֶה בְּאֵילָא בְּיַבְנֶה, שֶׁהֶחֱזִירוּ לוֹ חֲכָמִים לִהְיוֹת נוֹטֵל אַרְבָּעָה אִיסָּרוֹת בְּבְהֶמָה דַּקָּה, וְשִׁשָּׁה בַּגַּסָּה, בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם: (ו) הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לָדוּן, דִּינָיו בְּטֵלִים. לְהָעִיד, עֵדוּתוֹ בְּטֵלָה.

ריכטסבעהערדע בעפֿוגט וואר, זא ברויכט ער ניכטס צו ער־
זעטצען. איינסט ענטשיד ר"ט איבער איינע קוה, דערען בערמוטטער פֿעהלטע, דאס זיא דען דוגדען איבערגעבען ווערדע מיסטע; אונד הינטערהער קאם דיא זאכע פֿאר דיא געלעהרטען, וועלכע איינע זאלכע פֿיר ערליבט ערקלער־
טען; תודוס דער ארצט זאגט נעמליך, עס קאממע קיינע קוה אדער זויא אוים אלכסנדדיען, אהנע דאס מאן פֿארהער דערען בערמוטטער וועגגעשניטטען העטטע, דאמיט זיא אנדערסווא ניכט יונגען קענען; — ר"ט שפראך הירויף: דאס קאָסטעט דיר דיינע עזעלין, טרפון! אללייך ר"ע ער־ווידערטע אירם: ר' טרפון! דוא ביסט (יעדענפֿאללס) פֿרייא, דעז דוא ביסט אויך פֿאן דער גערִיכטסבעהערדע בעפֿוגט, אונד ווער פֿאן דער גערִיכטסבעהערדע בעפֿוגט איזט, ברויכט ניכטס צו ערזעטצען. (ה) וועז איינער פֿיר בע־
זיכטיגונג דער ערשטלינגע בעצאהלונג ניממט, דארף מאן זיא אויף זיינע ענטשיידונג ניכט שלאכטען, ער וועדע דען בעפֿוגט דאצו, וויא אילא אין יבנה, דעם דיא געלעהר־
טען ערליבטען, בייא קלייגעם פֿיהע פֿיער, אונד בייא רינדפֿיהע זעכס איסר צו נעהמען, עס מעגע דער ערשטלינג פֿעהלערלאז אדער פֿערלערהאפֿט זיין. (ו) וועז איינער בעצאהלונג ניממט, אום ריכטערליך צו ענטשיידען, איזט זיין אורטהייל אונגילטיג; וועז איינער אום איין צייגניס אבצולעגען בעצאהלונג ניממט, איזט זיין צייגניס אונגיל־

להחמיר על כעל כחמס דקס שגדל כהמס דקס כת"י ליכו כותן לו חלק רכיע דמיו, וחס היח גסס כותן לו חני דמיו דספק הוח דחיכח למימר דחפקדי' דחי לח שרי ליס להי הוס חתי מומחס לחריכח וזרי' ליס, ומשתח כעי קכורס ות"ל דלחו מידי חפקדי' דדלמח לח הוס שרי' ליס מומחס לחריכח ושמח לח כפיל ליס מוס קבוע לעולם; עשוי ויטלס. למחן דדחי' דיכח דגרמי' ולמחן דלח דחין מפרים מתניתי' כנשח וכתן ליה, זיכס לח ח"כ החייב שכטל המשכן מיד המלוס והמזיקו ללוה, טמח לח הטהור הכיחו לפניו טהרות ליטחל עליהן וטמחן שכטל ערך לחר וכגע כהן להעמיד דבריו, טהר לח הטמח שלקח פירות טהורות וערכן עם הפירות שטהר שלח כדין, והח דכנשטח על פיו דלח מתוקמח כנשח וכתן ליה דהח ע"פ קחני דמשלם משום קנסח הוה דלח ליתי למשרי כוכרח, שהכהם יתירה היח רחיית מומין; ומס היס. שכטל רשות מכ"ד: והחכילה. משלמו לו עליה וחמר טרפה: מנחס. שהיו מעולין מתוך ומוכרים לותן ביוקר ורוצים שלח ילדו כמלכות לחרות, ומוכיס הסס שלח ולוכה מהם הלכך לח טרפה היח: הלכה. שלריך לחתה למכרה כדי לגבות דמי הפרה; שחתה מומחה. חדח ומוד קחמר, חדח דטועה כדבר משנה לחתה, דחכן כטל הסס שלח כשרה וטועה כדבר משנה מוזר הדין הן לומו כרחוי, ומי קיימח פרה הוה מני למסדר, ווה שהחכילה לכלכים ליהו דחפקיד לנפשי', ות"ל כשקול הדעת טעית ולח מניח הדר דחקורך לחקור וכמלח שחתה הפקדתו, חפ"ה פטור לחתה שמומחה לכ"ד לחתה, ושקול הדעת קייכו כ' תנחי לו לחורחי דפליגי ולח לחתר הלכתח לח כמר ולח כמר וסוגי' דעלמח כחד מכייהו וחזל הוה ועבד כחידך: (ה) חין. דדלמח משום חגרת שריס ליס; כחילח. סס חכס הדר ביכה והיס חקיד; ו' לגבוה. דנפיש טרחה להשליכה לחרן לבדוק מומה; בין תמים. שלמר מוס עובר הוה כי היכי דלח לחתו למסדיס כי חמר בע"מ הוח, שחומר משום משכר ות"ל דחתו למסדיס כי חמר תס הוה כדי שיטול שכר כשירלמו עוד זימנח לחריכח, דכי מייתי ליס כתר סכי כמה זמני לח תקנו עוד שכר, ומכחן דן ברמב"ס על השוחטים שלח יטלו שכר כלל לו שיטלו גם על הטרפות כמו על הכשרות; (ו) בטלי. והח דנקטו ברבנים המסדרים הגט והעדים מותמים על הגט ליטול שכר, יש דנין לחותן עדים ורבנן לגזלנים מכח משנה זו, ויש שהליטו בעדם

בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, תְּנֵחוּ לִי, חֲרִי זֶה לֹא יְתֵנוּ לוֹ. אִם הָיָה בַּעַל מוּם, אָמַר לוֹ תֵּן לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ, מֻתָּר. וּבְשַׁעַת הַמִּקְדָּשׁ, אִם הָיָה תָּמִים, אָמַר לוֹ תֵּן לִי שֶׁאַקְרִיבֶנּוּ, מֻתָּר. הַבְּכוֹר נֶאֱכָל שָׁנָה בְשָׁנָה, בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה: (ב) נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, מֻתָּר לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. לְאַחַר שְׁנָתוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: (ג) הַשּׁוֹחֵט הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ, ר' יְהוּדָה מַתִּיר. ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהוּא נִשְׁחָט שֶׁלֹּא עַל פִּי מוּמְחֶה, אָסוּר: (ד) מִי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה, וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וְיִשַּׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. דָּן אֶת הַדִּין, וְזָכָה אֶת הַחַיָּב, וְחִיֵּב אֶת הַזַּכַּאי, טִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר וְטִהֵר אֶת הַטָּמֵא, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, וְיִשַּׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה מוּמְחֶה

דיזער צייט צום אייגענטהימער: גיב איהן מיר! זא זאלל ער איהן ניכט געבען. וועז ער אבער פֿעהלערהאפֿט איזט, אוגר יענער פֿארדערט איהן צום עסען, זא דארף ער איהן געבען. צור צייט דעס טעמפּעלס איזט עס אויך ערלויבט, וועז דער פּריסטער איהן צום דארברינגען פֿארדערט. דער ערשטלינג ווירד, ער זייא פֿעהלערלאז אדער פֿעהלערהאפֿט, איממער בים איין יאהר אלט פֿערצעהרט, ווייל עס הייסט: (דברים טו. כ.) רוא זאללסט איהז פֿאר דעם עוויגען דיינעם נאטטע יעהרליך עסען. (כ) ענטשטעהט דאראן איין פֿעהלער אים ערשטען יאהרע, זא דארף מאן איהן דיא גאנצען צוועלף מאנאטע הינדורך ערהאלטען. ענטשטאנד דער פֿעהלער נאך דעם ערשטען יאהרע, זא דארף מאן איהן העכסטענס נאך דרייסיג טאגע ערהאלטען. (ג) וועז איינער דען ערשטלינג שלאכטעט אונד דאן זיינען פֿעהלער פֿארצייגט, זא ערקלערט ר' יהודה עס פֿיר ערלויבט; ר' מאיר זאגט: דא ער אהנע צושטיממונג איינעם בעפֿוגטען ריכטערס געשלאכטעט ווארדען, איזט עס ניכט ערלויבט, איהן צו גענייסען. (ד) וועז איין ניכט בעפֿוגטער דען ערשטלינג בעזעהען האט, אונד דיזער זעיף דעססען אורטהייל געשלאכטעט ווארדען, זא מוס ער בעגראבען ווערדען, אונד יענער מוס איהן בעצאהלען. וועז איין אונבעפֿוגטער איינע רעכטסזאכע ענטשיידען, דעם שולדיגען רעכט אונד דעם גערעכטען אוגרעכט גענעבען, אדער וועז ער ריינעם אונריין אדער אונריינעם ריין גענאכט האט, זא גילט וואס ער גטהאן, אבער יעדען נאכטהייל מוס ער ערזעטצען[1]. וועז ער אבער פֿאן איינער גע־

פרק ד להטפל. להתעסק בגדולו קודם שיתכנו לכהן: ג' חדשים. שניכים דקות ואינם יכולם לאכול עשב, ואם לא תהיה עם לחם תמות: לא יתכנו. דכיון דעל ישראל רמי להיטפל עד זמן דומם לשוכר את הכהן להגילו מן הטורח ע"מ שיתכנו לו ולא לכהן אחר, ודומם לכהן המקריב בכית הגרמות לדום ולזרות כדי שיתכנו לו תרומות ומעשרות, ותני כהנים ולוים המקריבים בכית הגרמות אין מתכיים לסם ת"ח, אבל אם היה בע"מ מוחיל ואזי ליה לא חיי כמקריב: כין כו'. כין בזמן המקדש כין עכשיו, כל שכה דידיה רשאי לקיימו: (ב) י"ב חודש. משכולד: לאחר שכתו. כגון בזמן הזה דצריך לקיימו עד שיפול בו מום: ל' יום. מיום שנפל בו מום דומני' דלא משכח כהן למתני ליה, ואם יעטקנו מיד יקרח וי"מ דכבור כיד כהן וי"ל עכשיו לבשר כתנו לו מכמיס זמן ל' יום, אבל כיד ישראל לעולם ממתי' עד שיתמלא כהן: (ג) ומרפא. לאחר שחיטה וכמלא קבוע: מתיר. כמומי' שבגוף אבל כמומי' מפני בשר מיתה ומתקזי מום קבוע ואי סום אזי ליה מקריב סום מתקזי מום עובר; מודה ר"י דאסור, ור"מ קבר גזריכן מומין שבגוף אטו מומים שבעין: (ד) מומח. לע"ג דכעלמא מי שלמד תורה שבכתב ושבע"פ ויודע לקבוע ולהקש ולהבין דבר מתוך דבר הוא בקרא מומחה, וכשהוא נכר וידוע וינא טבעו אבל אבשי דורו הוא מומחה לרבים ויכול לדון יחידי לע"ג דלא נקט רשותא מרבא בגולה, להתיר בכורים לא קרוי מומחה, ואינו יכול להתיר בכורים אלא אחר שיטול רשות מן הנשיא או מב"ד המסוכים בא"י, ואין רשות רבא בגולה מועיל: ויש"ש. לכהן אם היא בסמה דקה שטפולה מרובה, וזה שהתירו הגילו מן הטורח בגדול הסוח, ע"כ כדי

[1]) ז. ד. קאממענטארע.

חָשׁוּד עַל הַמַּעְשְׂרוֹת · הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית · הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה, חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת · וְיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת, וְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה · זֶה הַכְּלָל, כָּל הֶחָשׁוּד עַל הַדָּבָר, לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ :

איזט עס דאָרום ניכט וועגען צערנט, אונד וועגען צערנט, ניכט אויך וועגען שביעית · פֿריכטע · וועגען ביידער פֿערעכטיג איזט, איזט עס אויך וועגען פֿערלעטצונג רער ריינהייטסזאטצונגען · דאגעגען קאן איינער וועגען לעטצטערער פֿערדעכטיג זיין, אהנע עס וועגען יענער צו זיין · אבערינענס איזט איינע רעגעל: וועד אין איינער זאכע פֿערדעכטיג איזט, דארף דאריבער וועדער ענטשיידען, נאך אין ציננים אבלענען ·

פ ר ק ה

כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין, (הַנָּאתָן לַהֶקְדֵּשׁ) נִמְכָּרִין בְּאִיטַלְיז, (וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטַלְיז) וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים · פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין הֲנָיָתָן לַהֶקְדֵּשׁ · וְשׁוֹקְלִין מְנָה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר:

(כ) בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יְמָנֶה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן עַל הַבְּכוֹר · וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין, וַאֲפִילוּ נָכְרִי · בְּכוֹר שֶׁאָחוּז דָּם, אֲפִילוּ הוּא מֵת, אֵין מַקְיִיזִין לוֹ דָּם, דִּבְרֵי יְהוּדָה · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יַקְיִז · וּבְלָבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם · וְאִם עָשָׂה בּוֹ מוּם, הֲרֵי זֶה לֹא

אללע געהיליגטע אונר פֿערוועלטליך נעוואלטענע אפֿפֿער, (וואפֿאן דער נוטצען דעם הייליגטהומטע נעהערט) פֿערקויפֿט מאן אין דער פֿלייש־שארנע אדער לעפט זיא דא שלאכטען, אונד נאך נעווישט פֿערקויפֿען· אויסנאהמען מאכען ערשטגעבורט אונד פֿיה־צערנט, דאפֿאן דער נעווין דעם אייגענטהומער[1]) צופֿעלט · פֿאן דען נעהיליגטען אונד פֿערוועלטליך גע־ווארדענען אפֿפֿערן נעהערט דער נוטצען דעם הייליגטהומ־סע · מאן וארף פֿאן ערשטגעבורט אין מנה פֿלייש נעמען אין מנה חולין־פֿלייש אכווועגען[2]) · (כ) ב"ש ואגט: אין ישראל דארף ניכט בייא דעם פריסטער פֿאן ערשטגעבורט שפייזען · כ"ה ערלויבט עס זאגער דעם ניכט־ישראל · וועו אין ערשטלינגספֿיה אן בלוט־איבערפֿילונג לייידעט, זא דארף מאן דעמועל־בעו, וועו עס אויך אין לעבענסגעפֿאהר ווערע, ניכט איינע צדער עפֿענען; זא ר' יהודה · דיא גלעלערטעו נעשטאט־טעו עס, נור מוס מאן זיך הייטען קיינען לייבעספֿעהלע־דאדורך צו מאכען; וועו מאן אבער דאדורך איינען לייבעס־פֿעהלער גענאכט האט, דארף מאן עס אויף דעו גרונד

(י) ליטא · ולוקחים מהכו תכופה כשהר שכי פשכופ, ואין מעשרין מהן ודחי חלה דמאי : תשוד · דאיכא דאמיר ליה שכיפית דאין לה פדיון, ואיכא דאמיר ליה מעשר שני דאיכו כאכל חלה לפניט מן המוח' : סטרות · כיון דחשוד אדאורייתא כ"ש דחשוד על סטרו' דרבנן, כגון טומאת אוכלין וטומאת ידים ; וי"ו · טהרות דרבנן דאין דחשוד אדרבנן לא חשוד אדאורייתא :

פרק ה פסולי · קדשים שנפל בהן מום אם מוכרי' לוהן ביוקר, טוכת הנאה להקדש, כלך ומכרי' בחולין דאיכו שוק שמוכרי' בו שהר בשר חולין, ושם נמכרי' ביוקר דמתוך כך נפדיט ביותר : לבעלים · הנאת בכור לכהן חסוי בכפל של בכור שמוכרו לכל אדם ומוטל המעות : ומעשר · במעשר בהמה של יהומים שהין יכולי' לאכלו כלו ויקרים דמלאורייתא מותר למכרו אחר שחיטה, אלא דרבנן גזרו ובכה"ג דהוי כהשחת מוקדש לא גזרו : כגד מכה · שאם יש לו פחיכה בשרי של חולין שנשקלה, יכול לשקול בשר בכור כנגדה, ל"ל כהכי' שנחנו על הבכור אותרי' לשקול מכה כנגד מכה : (ב) לא יאכה · לאכול עמו בחבורה מבשר בכור בע"מ שהין נחנין על הבכור אלא לאחר שנפלט בהיט : שחוזו · חולי שמתהכן בו תרבוי דם ; הין מקיזי' · אפי' במקו' שהיכו עושה חוהו בע"מ דמתוך שאדם בטול על ממונו אי שריית לי'

[1]) נייא ערשטגעבורט לויט דער פריסטער · [2]) ו. ד. קלחמענטארע ·

לְחַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ, מֵימָיו מֵי מְעָרָה, וְאַפְרוֹ אֵפֶר מְקֻלֶּה. אִם הָיָה כֹּהֵן, וְטִמְּאֵהוּ מִתְרוֹמָתוֹ, מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ. וְאִם הָיָה זָקֵן, מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שָׂכָרוֹ בְּפוֹעֵל: (י) הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּשַׂר צְבָאִים, וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה, וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מִלְּבָן וְצוֹאִי, אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָווּי וּבְגָדִים (נ"א וְאָרִיג): (יא) הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, וַאֲפִילוּ פָרָק, אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָווּי וְאָרִיג (נ"א וּבְגָדִים): (יב) הֶחָשׁוּד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חוֹלִין, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִילוּ מַיִם, אוֹ מֶלַח. דִּ"ר יְהוּדָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זֵקֶת תְּרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ: (יג) הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֵינוֹ

טיג · וועז איינער בעצאהלונג ניממט, אום מיט דעם ענט־זינדיגונגסוואסער צו בעשפרענגען ארער ענטזינדיגונגסאשע צו בעריִיטען, זא איזט דאס געברויכטע וואסער אלס זומפֿוואסער, אונד דיא אשע אלס געמיינע העערדאשע צו בעטראכטען · איזט אבער דער מאן (דען מאן ברויכט) איין פֿריסטער, אונד ער ווירד בייא דעם געשעפֿטע פֿעראונריי־ניגט, זא דאס ער קיינע העבע עסטען דאַרף, זא איזט מאן פֿערפֿאליכטעט איהם שפיזע אונד טראנק אונד זאלבונג צו געבען; אדער איזט ער איין גרייז, זא מוס מאן איהם איינען עזעל צום רייטען, אונד איבערהויפט יעדעם (פֿיר פֿערזיכטיגם) איינע פֿערהעלטנישמעסיגע ענט־שעדיגונג, וויא איינעם ארבייטער געבען · (ז) פֿאן איינעם (פֿריסטער) דער פֿערדעכטיג איזט, דיא ערשטגעבורטען פֿעהלער־האפֿט צו מאכען, דארף מאן קיין הירש־פֿלייש קויפֿען, אויך ניכט אונבעארבייטעטע טהיערע־פֿעלליע; ר"א זאגט: פֿעללע פֿאן ווייבליכען טהיערן, דארף מאן איהם אבקויפֿען, אבער ניכט פֿאם שמוטצע געבליבענע וואללע; דאגעגען דארף מאן געשפאננענע אונד פֿלאך געפֿרעסטע פֿאן איהם קויפֿען · (ח) פֿאן דעם דער וועגען שביעית־פֿריכטע פֿער־דעכטיג איזט, דארף מאן פֿלאכס, זעלבסט געקעמטע, ניכט קויפֿען, וואהל אבער געשפאננען, אונד געדרעהטע שטריקקע · (ט) פֿאן דעם דער פֿערדעכטיג איזט, העבע אלס חולין צו פֿערקויפֿען, דארף מאן זאגאר ניכט וואסער ארער זאלץ קויפֿען · זא ר' יהודה · ר"ש זאגט: נור זאלץ דינגע, אין וועלכען צו העבע אדער צוהנט פּפֿליכטיגעם זיך בעפֿינדעט, דארף מאן ניכט פֿאן איהם קויפֿען · (י) ווער וועגען שביעית־פֿריכטע פֿערדעכטיג איזט,

דסדור הגט מיכו דין חלח למוד בעלמח וכן העדיס טוחיל ומתכי' עמהן שחס יקלקלו הגט חייכין לגלסו, מוחרים לקבל סכר הרכה, לו מטעם דהעדיס לסוריס כגרוסה זו, ועוד י"ל דדוקח עדיס שכעגו כבר עדיס שסם מגויס להעד ולח רגו להעיד עד שכטלו סכר עדותן בטלה, חבל ליטול סכר לילך ולהיות עד וזה חיכו מחויב כדין מוחר, וה"ס בדיין שקבעוהו לדיין יכול להתנות בתחלת קבועו, שלח יחכרו חלח כדיין שחיכו קבוע שהיוס יכולו לפכיו ולמחר בפכי חחר; ואפשר שססכימו כל חכמי הדורות מסוס עת לעשות לה' שחס לח היס פרכסת הלומדים והמלמדים מגויס, לח היס יכולים לטרוח כחורס והיחה החורס משכחת ח"ו; לחזות · מי מטחת על טמח מת; לקדש · לערב לפר במיס חייס: מקלה · לין בס קדושס כלפר כירס; לס היס · חבל לס היס זה, הרולה לו הטד הדיין והמקדש והמזה, כהן וסעבירו להוליכו עמו במקום טומחת כללות וסרגיס, דלי טומחת מת לח מלי הכהן למיזל, דעבר על לכפס לח יטמח, ומפקידו מלחכול בתרומה שהיח בזול; מחכילו · זה המוליכו: כפועל · לס היס רגיל במלחכה כבדה ומרויח בס הרבה יומדיס כמו לדס כזה רולה ליטול פחות ולעסוק במלחכה זו הקלה: (ז) החשוד · כהן החשוד להטיל מום בבכור, ו"ת שחשוד למכור בכורות לגס חולין: נבחי · שדומה לבער עגל וזמיכן דמזבן בכור עגל חמים ואומר בשר נבי הוח: שחיכס · חבל עבודיס זביכין דלי ליחח דבכור הוח לח הוה טריח לעבדו סכר שמעי כי רבכן ומפסדי ליה מכחי: בקבה · דמיהא ידועי וח"ק לחסר סכר דלמח חתיך לזכרותי' ועביד ליה כמין בקבות ואומר עבכרים מבלוהו; מלובן ובוחי · ס"ק מלובן מצוחי ערוכן מצוחתו דטרחיס זוטח כזו טרח ומוזין, ולח קפיד לי שמעי רבכן ומפסדי ליה: מבל · דקפיד לטרחי' כזו: ובגדיס · לאו בגדיס ממש דהסתם טווי גרידח לוקחים ממכו בגדיס ערוגיס מבעיח, חלח לבדיס העשויס מצמר שחיכן טוויין: (ח) הסביעית · לזרוע או לעשות סחורה; קרק · דטרחיס זוטח; חריג · לאו חריג ממש דהסתם טווי ערי חריג מבעיח, חלח כעין ערשרות שעושין מפשתן שלח כטוו מעולס; (ט) מיס ומלח · משום קנס; כל · לחחויי' קרכי דגיס שמערכין בהן שמן זית שיש בו זיקת תרומה ·

עָלָיו • כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִן לָבֹא בִידֵי אָדָם, רוֹעִים יִשְׂרְאֵל נֶאֱמָנִים, וְרוֹעִים כֹּהֲנִים אֵינָן נֶאֱמָנִים • רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ • ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הֶחָשׁוּד עַל הַדָּבָר, לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ: (ה) נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר, הֶרְאֵיתִי בְּכוֹר זֶה, וּבַעַל מוּם הוּא • הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי הַמַּעֲשֵׂר • בְּכוֹר שֶׁנִּסְמְטָה עֵינוֹ, שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרָה רַגְלוֹ, חֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שִׁלְשָׁה בְנֵי הַבְּנָסִת • ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילוּ יֵשׁ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלשָׁה, לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מוּמְחֶה: (ו) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ, וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ, מָה שֶׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וְהוּא יָחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים • וּמַה שֶׁלֹּא אָכְלוּ, הַבָּשָׂר יִקָּבֵר, וְהוּא יָחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים • וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת

דענזעלבען דאַרוף שלאַכטען • וועגען פֿעהלער איז פֿאַן מעשענהאנד אנגעבראַכט זיין קעננען, זינד הירטען, איז ניכט צום פּריסטערשטאנדע נעהערען, בעגלויבט (וועז זיא בעציאגען, דאס זאלבסט פֿאַן זעלבסט ענטשטאנדען זייען); דיהטען אוים דעם פּריסטערשטאנדע אונד ניכט בעגלויבט • רש"בג זאגט: זיא זינד אין בעטרעף זאלבער ערשטלינגע, דיא אנדערן פּריסטערן געהערען, בעגלויבט, אונד נור ניכט אין בעטרעף אירהער אייגענען • ר' מאיר אבער זאגט: וויר וועגען אייגער זאכע פֿערדעכטיג אזיט, קאַן דאריבער ניכט ענטשיידען, אונד קיין צייגנים אבנעבען • (ה) דער פּריסטער איזט בעגלויבט, ווען ער זאגט: איך האבע דיזען ערשטלינג פֿארגעצייגט אונד ער איזט פֿיר פֿעהלערהאפֿט ערקלערט ווארדען • יעדער איזט בעגלויבט דיא פֿעהלערהאפֿטיקייט אייגעם צעהנט־פֿירעם צו בעציינען • — איין ערשטלינגספֿיה דארף אייגע געפלעגט זעט, אדער איין פֿארערפֿוס אבגעהויען, אדער איין הינטערפֿוס נעבראַכען איזט, דארף אויף דאס אורטהייל דרייער נעמיינדע מיטגלידער געשלאַכטעט ווערדען • ר' יוסי זאגט: אונד וועז דרייאונדצוואנציג ניכטער דא ווערען, דארף ער דאך נור נאך דעם אויסשפרוכע אייגעם בעפֿוגטען געשלאַכטעט ווערדען • (ו) וועז אייגער אייגען ערשטלינג שלאַכטעט אונד פֿערקויפֿט, אונד הינטערהער עם בעקאַנגט ווירד, דאס ער איהן ניכט פֿארגעצייגט האַטטע, זא מוס ער דען קיים פֿערן פֿיר דאס, וואס זיא דאפֿאַן שאַן פֿערצערט האַבען, דען ווערטה בעצאהלען, אונד וואס זיא נאך ניכט פֿערצהרט האַבען מוס בעגראַבען ווערדען, אונד ער האַט דאס דאַפֿיר נעצאהלטע געלד צוריקצוגעבען • עכען זא וועז

לאתויי אם היה ישראל מקיח לפי תומו כפכי הנכרי ואמר בכור זה אם נפל בו מום הייגו מוכלי לותו, ומע הנכרי והטיל בו מום, מותר: (ד) רודפו. לנגחו וכעטו האדם לנכור לפי' שכן הרי זה ישחט, שלמצלתו נתכוין בשעת רדיפה אבל שלא בשעת רדיפה בעטו אע"פ שי"ל דנערי' מה שרדפו הוא דקא מדכיר לא ישחט עליו: רועים ישראל. הרוע כהמתה של כהן נאמן לומ' שמלינו נפלו המומי' בבהמתו של כהן ויאכלנה במומה, ולא תאדינן ליה שמשקר להתירו כדי שיאכילנו רבו כהן ממנו, דמשום נגיעת מועטת כזו לא חי'בי' ישקר: כהנים. כשרועים בהמתן של ישראל דאחד הוי כהן הרועה שהוא עצמו הטיל בו מום, דמימר אמר הרועה כהן לא שביק רבי לדידי ויהיב לכהן אחריבא וה"ה דכהן רועה אין נאמן להעד על הבכור של כהן אחר דשקר תעידנו עבדיו ויעיד לי בשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום: רשב"ג. דקבר לא נאמדו כהנים אלא על בכור עצמו שבכר נהנו לו ישראל, ולא על של אחרו בין רבו בין אחר: רמ"ח. ואיבא בין ר"מ לת"ק דלר"מ בכור של כהן שנפל בו מום צריך ב' מן השוק להעיד ות' אפי' שהיו כהן היכו מועיל בו ולת"ק דוקא כהן היכו נאמן אבל שהיו כהן אפי' ת' נאמן, ולרשב"ג אפי' כהנו וב"כ נאמנים, דדוקא היכו בעצמו היכו נאמן ואחזתו בגופו, וי"ל דת"ק רועים דעלמא אפי' כהני' נאמנים אפי' אבכורות דכהנים ולא חיישי' לגומלי' אלא ברועה דקאי גבי', ור"מ סבר דכיון דאחזו בהנים על הבכור לא מעיד אפי' כהן דשוק אפי' בכור ביד ישראל: (ה) הראיתי לאכם ואמר לי שמום קבוע הוא, ובלבד שיכיר לו עדיים שלא הטילו בו שהבהמים תשודי' להטיל מום בבכור כדי למכרו, אבל היכן תשודי' לאכול קדשים במוך ולומר על מום עובר שהוא מום קבוע, וכהן שהוא מומחה נאמן לדון על מום הבכור שהוא קבוע ולהתירו, וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו אע"פ שאיבו פורט לומר ישראל פלוני הבל אפי' הבעלים נאמנים לומר, מום זה נעשה שלא בפני ולא בעי שדי כיה תומח בכולם שדרים קודם שיעבר ובמקום שמעבר בע"מ: שבמיח. דהייבו מום מוכהק: כלומר שאיבם מכמים, ובמקום שיש יחיד מומחה אין ג' מדיוטות מועילי' ואפילו במום מוכהק: כ"ג. שבהדרי, ואין שם מ' שבטל רשות להחזיר הבכור אבל אם נפל בו מום מוכהק:

יִשָּׁחֵט עָלָיו · ר שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זָקִין, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם: (ג) הַצּוֹרֵם בְּאוֹזֶן הַבְּכוֹר, הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט עוֹלָמִית, דִּ׳ר אֱלִיעֶזֶר · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּשֶׁיְּלַד לוֹ מוּם אַחֵר, יִשָּׁחֵט עָלָיו · מַעֲשֶׂה בְּזָכָר שֶׁל חֻלִּים זָקֵן, וּשְׁעָרוֹ מְרֻלְדָּל, רָאָהוּ קֶסְדּוֹר אֶחָד, אָמַר, מַה טִּיבוֹ שֶׁל זֶה? אָמְרוּ לוֹ, בְּכוֹר הוּא, וְאֵינוֹ נִשְׁחָט אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ מוּם · נָטַל בְּגִיזִּין, וְצָרַם בְּאָזְנוֹ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהִתִּירוּהוּ · רָאָה שֶׁהִתִּירוּהוּ, וְהָלַךְ וְצָרַם בְּאָזְנֵי בְכוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְאָסְרוּ · פַּעַם אַחַת הָיוּ תְּנוּקוֹת מְשַׂחֲקוֹת בַּשָּׂדֶה, וְקָשְׁרוּ זַנְבוֹת טְלָאִים זֶה לָזֶה, וְנִפְסְקָה זַנְבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וַהֲרֵי הוּא בְכוֹר · וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהִתִּירוּהוּ · רָאוּ שֶׁהִתִּירוּהוּ, וְהָלְכוּ וְקָשְׁרוּ זַנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְאָסְרוּ · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא לָדַעַת אָסוּר, וְשֶׁלֹּא לְדַעַת, מֻתָּר: (ד) הָיָה בְכוֹר רוֹדְפוֹ, וּבָעַט וְעָשָׂה בּוֹ מוּם, הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט

דיזעס פֿערהאלערט נאָכט שלאַכטען · ר״ש זאגט: מאַן זאָלל זאגאָר ווען דאָרוך איין לייבעספֿערהאלער ענטשטעהען קיינמאָל, איינע צדער עפּענען · (ג) ווען איין פּריסטער אם ערשטלינג דאס אהר אינגעשליצט האָט, זאָל דאָרף ער עס נאָר נאָכט שלאַכטען, זאָל ר״א · דיא נעמען לעהרטען זאגען; ווען איין אנדערער פֿערהאלער דאראן ענטשטעהט, דארף ער עס אין פֿאלגע דעסטען שלאַכטען · איינמאל זאָה איין קוועסטאר איינען אלטען שאַבאק מיט האָנענדען צאָשטעלן, אונד פֿראגטע: ווארום זידסט דער זא אוים? מאַן ערווידערטע איהם: עס זיוט אין ערשטלינג, דער נאָכט נעשלאַכטעט ווערדען דארף, בים אין פֿערהאלער דאראן ענטשטעהט. דא נאהם ער איינען דאלך״), אונד שלישצטע אין אהר דאראן אויף · דיא זאַלע קאָם פֿאר דיא גענעטצלעהרער, ווען ערלויבטען ציהן צו שלאַכטען. אלם ענער זאה, דאס דיס דיא עדלויבנים בעווידקטע, טהאט ער עס אויך אן אנדערן ערשטלינגען; דא ערקלערטען זיא עס פֿיר אונערלויבט, דיזע צו שלאַכטען · זא האטטען אינסט קינדער אים שפילע מעהרערע לעממער מיט דען שוועסטען אן אינאנדער געבונדען, אונד רער שוואנץ דעס אינגען, דאס אין ערשטלינג ווער, דיס אב · דיא זאַלע קאָם פֿאר דיא גענעטצלעהרער, ווען ערלויבטען ציהן צו שלאַכטען · אלם ענער זאה, דאס דיס דיא ערשטלינגע ערלויבט מאַלע, באנדען זיא דיא שוועסטע אנדערער ערשטלינגע אן אינאנדער · דא ערקלערטען ענער עס פֿיר אונערלויבט, דיזע צו שלאַכטען · דיא רעגעל איזט: גענישט עס אבזכטליך, זא איזט דאס שלאַכטען נאָכט ערלויבט; גענישט עס אהנע אבזכט, זא איזט עס ערלויבט. (ד) ווען אין (שטענגער) ערשטלינג אינענען מענשען פֿערפֿאלגט, אונד דיזער הינטען אויסטרישט אונד איהם אינען לייבעספֿעהלער בייברינגט, זא דארף מאן

כמקום שאין בו מום אתי למעבד כמקום שיעשה בו מום ועבר מדאורייתא: לא ישחוט · עד שיפול בו מום אחר: יקין · מס הוא צריך ולא יכיקבו שימות: שעושה · לא שהזיר ר״ש לעשות מום בשעת הקזה, דהא מודה ר״ש בפסיק ריסיה שלא שמואר שאין מועיל מס יחרע בו מום אחר מהקזה לפי שהוא דבר שאינו מתכוין: (ג) כגורם · כהן הפוגם כדי שיסיים חולין בידו: עולמית · לפי שכל בו מום אחר, משום קנס: כשיולד · ולפי שעל ידו המום, מס את המטיל את המום כגו שוחט אחריו, דלכרי לא קנסו רבנן: מדילדל · שלא כגזז מעולם: קסדורי ממונה מן המלך: טיבו · שבגחוכו להזקן כ״כ: פגיון · סכין שיש לו שתי פיות: והתירוהו · שלא בהכיון לעשות בהת רוח ליזרעל שברי לא ידע אם יעשה בו מום שיפול עליו כפל מעליו: וברם · לעשות בהת רוח ליזרעל: תנוקת · וגריכא דת״ל קסדור ס״א בכברי הוא דברי דליכ׳ למגזר דלמא אתי למפרך להטיל מום בקדשים מכל קטן דאי ברית ליה אתי למסרס זע״ל קטן ס״ל קטן הוא דברי דגדול בקטן לא מחלף מכל בכרי גדול דאתי למחלופי ביזרעל גדול חיימא לא גריכא: לדעתו · לאתויי גדמת שיוליך הבהמה במקום שיש בו ברזל כדי שתכשל ויפול בה מוס, ע״ב שהניח בנק ע״ג חזקו כדי שיכא הכלב ויאכלנו: שלא לדעתו·

א) פוגיון לאטיניש pugio. דאס צרם ערקלערט דמב״ס פיר גלייכבדייטעד מיט נקב.

מומין בַּלָּבָן: (ג) חָזוּר, וְהַמַּיִם הַקְּבוּעִים. אֵיזֶהוּ חָזוּר הַקָּבוּעַ? כָּל שֶׁשָּׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם. ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאֵלּוּ הֵם מַיִם הַקְּבוּעִים? אָבַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים. לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל שָׁלְחִים, אָבַל הַיָּבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָבַל הַלַּח, אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאבַל הַיָּבֵשׁ אַחַר הַלַּח: (ד) חוּמְטוֹ שֶׁנִּקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, שֶׁפָּתוֹ שֶׁנִּקְּבָה, שֶׁנִּפְגְּמָה, שֶׁנִּסְדְּקָה. חִיטֵּי הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ, אוֹ שֶׁנִּגְנְמוּ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ. ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וְלִפְנִים, אַף לֹא אֶת הַמַּתְאִימוֹת: (ה) נִפְגַּם הַחוֹטֶן, אוֹ עֵרָיָה שֶׁל נֶקְבָה בַּמֻּקְדָּשִׁים, נִפְגַּם הַזָּנָב מִן הָעֶצֶם, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּרֶק, אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מַכְפִּיל עֶצֶם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּשָׂר בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא מְלֹא אֶצְבַּע: (ו) אֵין לוֹ בֵּצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּצָה

פֿעהלער בעאכטעט ווירד. (ג) איין בלייבענדער וויסער פֿלעק, אונד שטעטיגעס וואססער אים אויגע, זינד פֿעהלער. בלייבענד הייסט יענער, ווען ער אכטציג טאגע דויערט. ר' חנינא זאהן אנטיגנוס זאגט: מאן מוס אירן איננערן האלב אכטציג טאגע דרייא מאל אונטערזוכען. דאס וואססער איזט אלס שטעטיג צו בעאורטהיילען, ווען מאן דעם טהיערע (אהנע ערפֿאלג) גרינעס אונד דאן טראקענעס הייא פֿאן נאססעס באָדען איינגעגעבען האט. ווען מאן אירם אבער גרינעס אונד דאן טראקענעס פֿאן קינסטליך בעווועסערטעס גארטענלאנד[1]), אדער פֿאן יענעם טראקענעס ערשט, אונד דאן גרינעס איינגעגעבען האט, זא איזט דים קיין בעווייז פֿיר דען פֿעהלער; זאנדערן עס מוס ערשט טראקענעס אונד דאן פֿייכטעס פֿאן יענעם גענפֿרעסען האבען. (ד) פֿערנער ווען אן דער נאזע אדער ליפפע איין לאך איזט, עטוואס פֿעהלט, אדער אויפֿגעשליטצט איזט; ווען דיא פֿארדער[2]) צעהנע אבגעבראכען אדער פֿערשטימעלט זינד; ווען דיא באקקענצעהנע אויסגעריסען זינד. ד' חנינא זאהן אנטיגנוס זאגט: פֿאן דען שטאקצעהנען אן, דיזע מיט איינבענריפֿפֿען, אונטערזוכט מאן נידט וויטער. (ה) ווען פֿאן דער דעקהויט דעד רוטהע, אדער אן גהעהיילטען טהיערען פֿאן דער הערויסראגענדען הויט דער וויבליכען טהיילע עטוואס פֿעהלט; ווען אס שוואנץ פֿאם קנאכען אן אונד נידט בלאס צוויישען דען גלעטקען, עטוואס פֿעהלט, אדער ווען דער שוואנץ אין צוויא גטהיילט איזט אונד אין יעדעם טהייל אין קנאכען. אדער ווען צוויישען יעדעם גלעטקע דעס שוואנצעס איין פֿינגערברייט פֿלייש איזט. (ו) פֿערנער ווען איין טהיער קיינע נייליען, אדער נור אייגען האט[2]). ר' ישמעאל זאגט:

מיום שמזר ואין חזרו קבוע עד שיעמוד פ' יום ואם לא כדקוהו בתוך פ' תע"פ שנמצא מחורר כיום פ' לא' הוי אומ דמע כיצחים הלך ומזר: תלו רן. כלו' כמה ידעינן מי קבועים מי עוכרים; תכל לא. אם מחכילוהו לרפוא' תכן, ומניר לא הגדל כאדר ומני ניסן מחכילוהו כאדר ומני ניסן מחכילוהו כאדר רפואתו, ותכן ומניר היכא שגדל כתלול ומני תשרי מחכילוהו כתלול ומני תשרי; של גשמים. של שדה ניח שכעל דקגיח ליה כמי גשמים ומתני' ת"ח וס"ק תכל לא ויכא של גשמים ס"ז אומ, של ניח מעלחים הימו אומ ודגשמים כמי תכל יכא ואק"כ תכל הלא לרפואה הימו אומ תע"פ שלא כתרפ' דאין דרך רפואתו עד שיחכל כו' דלא שתטינן ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקיץ ויבדוק בצחיצים, ונריך שיחכל אחם בכל קעודה וקעודה כל ג' תדצים כתחלת קשעודה לא קאות מכגרונרת, ולאחר שעתה, ולא יהיה כפות כשעה שחוכל העצבי' כלנו לרפואה, ולא יהיה יקידי אלא עם תברייו, ובשדה ולא בתוך העיר, ואם שלחו כל התנחים שלנו ולא כתרפא הוי אומ: (ד) חוטמו. מחיצות הפילוניות של חוטם שהנקב נרחה מבחון תכל מחיצה התולקות החוטם שאתר הוא הימו אומ: שפתו. קודם החיצון; חוטו. פצחים שנשתנע הפה; שנפגמו. שנחקרו: שנחתכו. כימוקו ולא נשאר אחם אלא רוחם מועט: הפנימיות. פיניים הגדולים שנעקרו לגמרי; המתאימות. פיניים הגדולות את' נרחית כפתים ושניות כתחומו; ולפני. אחם ולפניים והן עצמן הוי אומ שנעקרו לא אחכי אהוא שנקחר: (ה) הזיהן. כרתק שהגיד של כהמ' תכוי כו כשהנפג הוי אומ תכל כטל לא הוי אומ דהדר כרי' ואל תהמה שהכטל לא הוי אומ ושהנקב הוי אומ שכן אתה מוצא בכטל הטהול כשר, ושהנקב במקום טעב ולא נשתייר כשוכי דיבר טרפה: ערי'. כית הערוה הכולט לחוץ וכר' על שאר שוח הגוף:

[1]) דיא ערגענצונג דער מצכה ו. לים קאמפענטארש. גרין סיעט היר: פריסיעהריג, לוכד טרחקקען, שפעטיעהריג. [2]) דיא ערגענצונג ו. לים קאמפענטארש.

הַפָּרָה וּמְכָרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה, מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וַיְחַזִּיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים, וּמַה שֶּׁלֹּא אָכְלוּ, הֵן יַחֲזִירוּ לוֹ אֶת הַבָּשָׂר, וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. מְכָרוּהוּ לְנָכְרִים, אוֹ הִטִּילוּהוּ לַכְּלָבִים, יְשַׁלְּמוּ לוֹ דְּמֵי הַטְּרֵפָה:

יעמאנד איינע קוה שלאכטעט אונד פֿערקויפֿט, אונד הינ־טערהער עס בעקאננט ווירד, דאס זיא איננערליך פֿער־לעטצט ווער, זא מוס ער פֿיר דאס וואס זיא דאפֿאן בע־ריסט פֿערצעהרט האבען, דען ווערטה בעצאהלען, אונד דאס וואס ניכט פֿערצעהרט איזט, געבען זיא איהם צוריק, וואנעגען ער איהנען דאס דאפֿיר נעצאהלטע געלד צוריקצאהלען מוס. האטטען דיא קייפֿער דאס פֿלייש אן פֿרעמדע פֿערקויפֿט, אדער דען הונדען היננעוואַרפֿען, זא ערשטאטטען זיא איהם דאנעגען בלאס דען ווערטה זאלכען פֿלייששעס פֿאן פֿער־לעטצטעס פֿיר.

פרק ו

עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, נִפְגְּמָה אָזְנוֹ מִן הַסָּחוֹם, אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר, נִסְרְטָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָסְרָה, נִקְּבָה מִלֹּא כַּרְשִׁינָה, אוֹ שֶׁיְּבֵשָׁה, אֵיזוֹ הִיא יְבֵשָׁה, כָּל שֶׁתְּנַקֵּב וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה טִפַּת דָּם. ר' יוֹסֵי בֶּן מְשֻׁלָּם אוֹמֵר, יְבֵשָׁה, שֶׁתְּהֵא נִפְרֶכֶת: (ב) רֵיס שֶׁל עַיִן שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, חֲרִי בְעֵינָיו דַּק, תֶּבֶל, חֲלוֹן נָחָשׁ, וְעֵינָב. וְאֵיזֶהוּ תֶּבֶל, לֶבֶן הַפּוֹסֵק בַּסְּיָרָא וְנִכְנָס בַּשָּׂחוֹר. בַּשָּׂחוֹר וְנִכְנָס בַּלָּבָן, אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין

פֿאלגענדעס זינד לייבעספֿעהלער, וועגען וועלכער מאן דען ערשטלינג שלאכטעט. וועז אם אהר פֿאם קנארפעל אן עטוואס פֿעהלט, ניכט אבער בלאס פֿאן דער הויט; וועז עס אויפֿגעשליטצט איזט, זעלבסט אהנע דאס עטוואס פֿעהלט; וועז עס אין לאך האט וויא איינע וויקקע גראס, ארער וועז עס פֿערטראקנעט איזט, דאס הייסט, ביים דורכשטעכען קיינען בלוטסטראפֿפֿען גיבט. ר' יוסי זאדען משולם ערקלערט „פֿערטראקנעט" וועז עס זיך צער־ברעקעלן לעסט. (ב) וועז אין אויגענליד איין לאך דאט, ארער דאראן עטוואס פֿעהלט, ארער דארין איין הס איזט; וועז אייבער דעס איננערן אויגע איין פֿעלל, איין נעמיש, שלאננפֿלעקקע, אדער איין ווין־קערן איזט [1]. איין גמיש איזט, וועז איין וויסער שטרייף דורך דען צירקעל גאהט אונד אינס שוואַרצע איינדרינגט. נאהט אבער אין שוואַרצער אינס וויסע הינין, זא הייסט דאס קין לייבעספֿאהלער, ווייל אם וויסען קיין

(ו) מכרו. לת כשרו: מכרוהו. לזוקקים: הטרפה. שקבלו והוא יחזיר להם כמותר וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרי דכבור תם לעולם כשהוא, וי"ת משום דיעקב קדושי ומתכבין דבר שהיה עליו קדושה שלא להאכילה לנכרים:

פרק ו נפגמה. אין פגימה בלא חסרון, קדח משמע בלא חסרון, ושעור פגימה כדי שיתחבר בה נפרוז: סחום. תכוך שמוך: לא כן. דעור הדר כריח והאי עור הייכו אלי רכה של לוזן: נסדקה. כ"ש: מלא כן. כין שנקוב לתוך לו שגול אם יש בכלי כדי להכטדף בקלנו כשעור גרגיר של כרשינה: נפרכת. כשמשמשים בה כעשות פרוכי זפתיתי: (ב) ריס. עפעף של עין, וג' מומין אלו בכלל תרוך וכולן בכ"ם: חלזון וכתם. הייכו חלזון הייכו כתם שעשוי מכומר בכתם והוא בשר כוסף הנמשך וחופה קצת מן השחור שבעין ועיבב שיש בעיבו כגרגיר של עכב: סירא. הייכו עורא שבעין סביב השחור שמשם מרחית העין כתה ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק לותה עור' נכנס לשחור הוא מוס, כשחור. אם חוט שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן הייכו מוס, שאין מוס בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין: (ג) מורוד. כמין טפות לבנות בעין ומשים היורדים על העין מוכעות לת הרחות: מקבועים. מתרוייהו קאי למורוד ומשים: בתוך כו'. ככל כ"ז יום שהוא שלים הזמן של פ' יום בקירוב, אם אלך ואע"פ שאזר מוכין לו פ' יום

ב) ווי"ר הלכך דיזא לויסדריקקע מעגליכסם טרייף לידערזעטצט, וויל זיא לית דער פערלעער ניטלוך קלאר מלכתן. לוכטער שלאכטעפלעקקע לויזט הין וויללעם פלייש זו פערזעטצען, לאם בוכטפֿארבינ לויזט, לוכל זום טהייל דיא טייבע בשדעקקט, לוכטער וויין־קערן הין לייבעספֿלעכטעם פלעקכען.

גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, וְאָמְרוּ לוֹ חֲרֵי זֶה כְּמוֹם. אוֹן הַגְּדִי שֶׁהָיְתָה כְּפוּלָה, אָמְרוּ חֲכָמִים, בּוֹמֶן שֶׁהִיא עֶצֶם אֶחָד, מוּם. וְאִם אֵינָהּ עֶצֶם אֶחָד, אֵינָהּ מוּם. ר׳ חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, זָנָב הַגְּדִי, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁאֵין בָּהּ שְׁלֹשׁ חוּלְיוֹת, חֲרֵי זֶה מוּם: (י) ר׳ חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֶת שֶׁבִּלְּת בְּעֵינוֹ, וְשֶׁנִּפְסַק עֶצֶם יָדוֹ וְעֶצֶם רַגְלוֹ, וְשֶׁנִּפְסַק עַצְמוֹ שֶׁבְּפִיו, עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, אָזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, בַּמֵּרְאֶה אֲבָל לֹא בַּמִּדָּה. ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אַחַת מִבְּצָיו גְּדוֹלָה כְּשִׁתִּים בַּחֲבֵרְתָּהּ, וְלֹא חוֹדוֹ לוֹ חֲכָמִים: (יא) זָנָב הָעֲגֹל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב. אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל מַרְבִּית הָעֲגֹלִים כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהֵן מַגְדִּילִין הֵם נִמְתָּחוֹת. לְאֵיזֶה עֲרָקוֹב אָמְרוּ? ר׳ חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, לָעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּרֵךְ. עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן: (יב) אֵלּוּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, לֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַּמְּדִינָה, הַוָּרוֹד וְהַמַּיִם שֶׁאֵינָן קְבוּעִין, וְחָסְיוֹ הַבְּנֵימִיּוֹת

רש״בג צו דען געזעטצלעהרערן, אונד זיא ערקלערטע עס פֿיר איינען פֿעהלער. אלס מאן דאס אהר איינעם צינען לאסמעס דאספעלט פֿאגד, ערקלערטען עס דיא גע־זעצל־עהרער, וועו ביידע אוים איינעם שטיקקע בעשטעהען, פֿיר איינען פֿעהלער, וועו עס אבער ניכט אין איינצינעם נאנצעם זיא, זיא עס קיין פֿעהלער. רח״בג זאוט: וועו דער שוואנץ איינעס ציגענלאסמעס דעם איינעס שוויינעס גליכט, אדער ניכט דריא גלידערונגען האט, איזט עס איין פֿעהלער. (י) רח״בא זאגט: פֿער נער, וועו איינע בעהאארטע וואלצע אים אויג איזט; וועו אם קנאבען דעס פֿארדער־אדער הינטערפֿוסעס עטוואס שאדהאפֿט; וועו דער מוילקנאבען צערבראבען; וועו איז אויג אדער אהר נראס דאס אנדערע קליין איזט, אונד צוואר דעם אייסערן אנשיינע, ניכט אבער בלאס דעם מאסע נאך. ר׳ יהודה זאגט: וועו אינער דער גיילען זא נראס איזט וויא זאנסט צוויא; וואריו דיא געלעהרטען ניכט בייא־שטיממען. (יא) וועו דער שוואנץ אם קאלבע ניכט בים אנם פֿוסגעלענק דיכט. דיא געלעהרטען האבען נעמלך גענאגט: דער וואובס אללער קעלבער איזט זא בעשאפֿען, אונד מיט דעם וואכסען זוירד דער שוואנץ לענגער. וועל־כעס געלענק איזט נעמיינט? רח״בא זאגט: דאס אין דער מיטטע דער דיכטע. — וועגען דער הער אויפֿגע־פֿיהרטען פֿער־הלער שלאכטעט מאן דיא ערשטלינגע. אונד לעזעט דיא פֿערוועהרפֿליכען אפֿפֿער אוים. (יב) וועגען פֿאל־גענדער שלאכטעט מאן ענע ניכט, וועדער אים טעמ־פֿעל, נאך אנדערסוא: וועו דער וויסע פֿלעק אדער דאס וואסער אים אויג ניכט בלייבענד זינד; וועו דיא הינטער־

וים כה עגם מודים רבנן דהוי מום ומעשה כמי, ותם לון כה עגם מלת שעפתי פתחתון תרוכה ומקבלת לת העליונה הה מום בחדם לחכל לת בכהמה: כפולה. שים לו שתי לוזים מגד לחד לוזן כתוך לוזן: עגם לחד. שלין לה ללת תנוך לחד, שכפל הנוך העליון לתוכו וכתחבר למטה; ותם תיבה כו'. שהתוכיים מוכדלים למעלה, ולת דמי לכעל ה' רגלים דלוזן כתוך לוזן לינו נרחה כ"כ: לעל חזיר. עגולה כזכ החזיר ולע"פ שלינה דקה כמותו: ג' חוליות. בזכב של טלה לכל כזכ הגדי חוליה ל' הוי מום, כ' לינו מום: (י) יגלת. ולפי היה כלוכן שבעין ויש בה שער ס"ז מום: ושבפנס. שכר המום: עגמו. שהתיכים קבועות בו ולמעלה מן החיטים קמיירי, דלי חיטי. גופייהו דהיינו התיכים עגמן שבפה לפני נגמתו לו נכנמו הוי מום: גדולה. כשל עגל קטנה כשל חוון: כמדתה. שכרתה לכל שוו גדולה מזו ולת כמדה שתם לינו שכר ללת כמדה לינו מום: (יא) לערקוב. לקצר העליון שסוף מקום מכור הירך עם הזנב: כן. שיהיה זכבו מגיע לערקוב הלכך בניר מכבי הויל מומת: מקום מכור הירך עם הזנב שכנגדו בגמל נכר: על אלו. תע"ב דתני כריתת על אלו שומט"ם, הדר תנייה הכא משום דתנן ועוד ג' הוסיף, ואמרו לו לת שמעגו, הדר וכללוהו שוטר

אֶחָת · ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כֵיסִין, יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בֵּצִים, אֵין לוֹ אֶלָּא כֵּיס אֶחָד, אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת· ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹשִׁיבוֹ עַל עֲכוֹזוֹ וּמְמָעֵךְ, אִם יֵשׁ שָׁם בֵּיצָה, סוֹפָהּ לָצֵאת· מַעֲשֶׂה שֶׁמֵּעֵךְ וְלֹא יָצָאת, וְנִשְׁחַט וְנִמְצְאוּ דְבוּקָה בַּבְּסָלִים, וְהֵהִיר ר׳ עֲקִיבָא, וְאָסַר ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: (ו) בַּעַל חֲמֵשׁ רַגְלַיִם, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ, וְשֶׁרַגְלָיו קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר, וְהַשָּׁחוֹל, וְהַכָּסוֹל· אֵיזֶהוּ שָׁחוֹל, שֶׁנִּשְׁמְטָה יֶרֶךְ, וְכָסוֹל, שֶׁאַחַת מִיַּרְכוֹתָיו גְּבוֹהָה: (ז) נִשְׁבַּר עֶצֶם יָדוֹ וְעֶצֶם רַגְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכֶה· מוּמִין אֵלּוּ מָנָה אֵילָא בְּיִבְנֶה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים· וְעוֹד שָׁלְשָׁה הוֹסִיפוּ· אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ אֶת שֶׁגַּלְגַּל עֵינוֹ עָגוֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁנִּטַּל רוֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ· וּבֵית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ, הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין: (ט) מַעֲשֶׂה שֶׁהָלְכוּ הַחֲתוּנִין עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן, וְשָׁאַל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן

וועז עס צווייא זעקע האט, האט עס אויך צווייא נייל׳ען, וועז עס אבער נור איינע, זאק האט, האט עס אויך נור איינען נייל· ר״ע זאגט: מאן מוס אז זאלבע פאללע דאס טהיער אויף דען שטייס זעטצען אונד דריקקען· וועז דאן נאך אין נייל דא איזט, קאמט ער ענדליך הערוים· איינסט דריקטע מאן אונד עס קאם קיין נייל הערוים, אונד דאס טהיער וואדר געשלאכטעט; דא פאנד זיך דערזעלבע אן דען גערערמען האפטענד; ר״ע ערקלערטע דאס פליישׁ פיר ערלויבט, רי״בנ, פיר פערבאטען· (ו) פערנער איין פינף־אדער נור דרייא־בייניגעס טהיער, אדער דעסטען פיסע אונטען רונד זינד וויא ביים עזעל, איין פעררענקטעס אונד איין האלבהיפטינעס; אונטער ערשטערעס פער־שטעהט מאן, וועז דיא היפטע אויס דעס גענלענק נע־קאממען, אונטער לעטצטערס, וועז איינע העהער איזט אלס דיא אנדערע· (ז) וועז איין קנאכען אס פארדער־אדער הינטער־פוסע נעבראכען איזט, וועדע עס אויך ניכט נעראדעזו פאן אויסען זיכטבאר, — דיזע פעהלער רעכנעטע אילא אין יבנה מיט, אונד דיא נעלעהרטען שטיממטען איהם ביא· ער פינטע נאך דרייא ארטען הינצו, זיא ער־קלערטען איהם אבער: פאן דיזען האבען וויר ניכטס פער־נאממען· נעמליך: וועז דער אויגאפפעל רונד איזט, ווא דער רעס מענשען, וועז דיא שנויצע דער בעזעגליכען צונגע גלייכט, אונד וועז דאס טיסטע דער בעזעגליכען טסהאף ערקלערטע דיזע פיר פערהלער· (ט) איינמאל פאנד זיך דער אונטערע קינבאקקען פאר דעם אבערן הערפארראגענד, דא זאגדטע

כמוקדשי· כשלמי׳ שיש כהן נקנס דכבכור ליכח נקנס; ספרק· דנפגס כין הפריקים מעלה תרוכה כי לח כתהך כל מזכ; מפניל· שנקלף העור והכשר וכשאר העצם מגולה שוב חיכו מעלה תרוכה בוחיל וברחם מזכ הוח, פ״ח שכחלק מזכ בקנקו לבתי זכבו' וככל ג' מבתיהן עצם; תכבע· שמוליות של זכב רמוקי' זו מזו רוחב גודל; (ו) מו מין לו· ת״מ וס״ק חין לו כ' כנים כב' כיסין חלח בכים ג', ת״כ כ' כיסי' וכיכה ג' ס״ז מוס: ר״י כו'· תביסח פליג דתמר ת״ק בינה ג' וכני כיסי' הוי מוס לח היח דכל שיש לו כ' כיסי' בידוע שיש לו כ' כנים מכל תריסח דכי חין לו חלח בים ג' מודה דהוי מוס: מוסיבו· דכבור שחין לו חלח בינה ג' כב' כיסי' ממעך, ממשמש בכים וכבלנים, חס יש כו' וחס חיכה יוכחה הוי מוס; והתיר· דהוי מוס הוחיל ולח במלחה במקומה כשמיעך; (ז) הרגלים· כח דחסכי ליה בש״ח ולח טרפה ס״מ כשיתר מו חסר בידיו דהייבו בלותס של כד הרחם מכל חסר מו יתר כרגל מהחתרוסים מרחם העצם התחתון ולמעלה במקום זומת הגידין הוית טרפה ומקורס בחכילה דכל יהר כבטול דמי' עיי' מ״ו פ״ד דחולין; קלוטות· עגולות ומפי' הן סדוקות: ירכו· ומי מיעכול ביכי' טרפה כמי סויח; (ח) שחיכו ככר· כשפיח עומ' מכל כשהו מהלך הוח נולע דמי חיכו ככר כלל לח הוי מוס; חלו· כשבר עצם ידו ועצם רגלו: חילח שם חכם שהיה מומחה לבכורות; של חזיר· כשפתים תש״ם שחיכו חד כשפוד; המדבר· לותו קנת הלשון שחיכו מדובק למלקוחין; (ט) מעשה· מעוס דרכבן פלוגי׳ עליה דחילח בפיו דומה לשל חזיר לעיל קמ״ל דל״ם חלח כשפתו העליונה עודפת, חבל חס התחתונה עודפת על העליונה

גָּבִין אֶחָד, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. הָאוֹמֵר בַּתּוֹרָה, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁגִּבְיָנָיו שׁוֹכְבִין, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גַבִּים, וּשְׁתֵּי שְׂרָאוֹת:

(ג) הֶחָרֵם פָּסוּל. אֵיזֶהוּ חָרֵם? הַכּוֹהֵל שֶׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה וּשְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה, וְעֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה, רוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת, סָכִי שָׁמֹשׁ, וְגוֹדֵם, וְהַצֵּירָן, וְשֶׁנִּשְׁרוּ רֵיסֵי עֵינָיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן: (ד) עֵינָיו גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֶגֶל, אוֹ קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אַוָּז, גּוּפוֹ גָּדוֹל מֵאֶבְרָיו, אוֹ קָטָן מֵאֶבְרָיו, חוֹטְמוֹ גָּדוֹל מֵאֶבְרָיו אוֹ קָטָן מֵאֶבְרָיו, הַצָּמָם, וְהַצָּמַע. אֵיזֶהוּ צָמַע? שֶׁאָזְנָיו קְטַנּוֹת. וְהַצָּמָם, שֶׁאָזְנָיו דּוֹמוֹת לְסַפּוֹג: (ה) שִׁפְתּוֹ הָעֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה, הֲרֵי זֶה מוּם. וְשֶׁנִּטְּלוּ שִׁנָּיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. דַּדָּיו שׁוֹכְבִים כְּשֶׁל אִשָּׁה, כִּרְסוֹ צָבֶה, טְבוּרוֹ

זא איוט ראס דער (ויק׳א כ״א. כ״ש.) גבן געאנגטע. ר׳ דוסא פערשטערקט הירונטער איינעו, דעסטען אויגע׳ ברוינען! איבער דיא אויגען הראבליגען; רח״בא טיינט עס בערייטע איינען, דער צוויא ריקקען אונד ריקגראא׳ טע צו האבען שיינט. (ג) איין פלאטטנאזיגער איוט אונ׳ טויגליך. איין זאלכער איוט, דער זיינע בידען אויגען אין איינעם צוגע שמינקען קאן. פערנער: וועסטען ביידע אוי׳ גען צו האך אדער צו נידריג שטעהען; וועסטען איין אויגע צו האך אדער צו נידריג שטעהטו; וועד (שיעלנד) דאס אונטע׳ רע ציממער אונד דיא בעדענשטובע צוגליך זיהט; וועד פאר דער זאנגע דיא אויגען שליפט; וועסטען פאצר׳ גליידער פערשידען זינד; איין טריפ׳ אייגיגער, אונד דעסטען ווימפערן אויסגעפאללען, זינד אונטויגליך, לעטצטערער וויל עס איבעל אויסזיהט׳). (ד) פערנער וועו דיא אויגען גראס זינד, ווא דיא דעס קאלבעס אדער קליין ווא דיא דער גאנז. וועו דער קערפער נאך פערהעלטניס דער גליידער צו גראס אדער צו קליין איוט; וועו דיא נאזע נאך פערהעלטניס דער גלי׳ דער צו גראס אדער צו קליין איוט; וועו דיא אהרען צו קליין זינד, אדער וועו דיא אהרען דעס שוואמעס גליידען. (ה) וועו דיא אבערליפפע איבער דיא אונטערע, אדער דיזע איבער יענע הינויפראגט, איוט עס איין פערהלער. וועס דיא צעהנע פעהלען, דער איוט דעס אויסזעהנס וועגען אונ׳ טויגליך. פערנער: וועסטען בריסטע וויא וויבליכע הער׳ אבליגען; וועסטען בויך זעהר דיק איוט; וועסטען נאבעל

בשלין כם עכס פליגי: (ב) חוון. דשפי הוי כוי כשיש לו מאחריו מכזיס לו סכיב כל הרוח וכחמע קרח דסטול, וכ״ש כיס לו לפניו ולח לחחריו: גכיכים. גבות העין: סוככין. שערות גכיכיו חרוכי׳ ומוטלין על עיניו: שני גכיס. לח שני גכיס ממש דזה חיכו חי, חלח שעדרתו עקומה ומחזי כמי שיש לו כ׳ שדרות, וכ״ע מודי דכל כמי מומין דחזיכי הכי תכחי הוי מוס, חלח שחשמעות דורשי ח״כ; (ג) חרוס. הוח לשון חרס, ותרגו, שנורת פניו הרכה, כי כחוטס שדרת פניו: שכוחל. שחוטמו שכין עיניו עקוע ויכול למשוך המכחול מעין לעין ומין החוטס מעכב: למעלה. בגוכס המלח; למטה. מן המקוס שמוכגים להיות: כחדר כו׳. שעיניו עומדות כמקומן הרחוי חלח שהוח שעות כרחות ועיניו חחד רוחס למעלה חת העליה ועיניו ח׳ רוחס למטה חת החדר: סכי שמש. כשרוחס לקביט חל השמש מחמת עיניו: זוגדום. זוג כ׳ דוס כ׳, כלומר כל המכריס שהן זוגות ודרכס להיות שוות חיכס שוות, כגון שיש ח׳ שמורה, וחחת כשיון שהכלת: גירין. שעיניו זולגות דמעה: ריסי. שנפלו שער שעשעיו: מרחות העין. מריסי קעין קחי, וה״מ כשנשחר כשפשעיו רוחס, חכל לח כשחר כל עיקר חו כפיסי שער כריסי העין ר״ז מוס גמור, וג׳ דיכיס חלוקיס כמומי קחדס, קמומי׳ הצוין קחדס וקמה כהן שעבד כהן עבודתו מחוללת ולוקה, והמומי׳ פיהרים כחדס לוקה חס עבד כהן, ואין עבודתו מקולקלת, והמומיס שהן מפני מרחית העין חס עבד כהן חיכו לוקה וחי״ל שאין עבודתו מחוללת: (ד) מאכריו. הן הרחוי לפי שעור שחר חכריו, כגון ידיו ורגליו וזוקיו: חוטמו. שעור החוטס כשעור חנכע קטנס שלידו, וה״ה חס כשעה חטוטרות חו סס עוות כחוטס דהוס

---

*) חיינע כעטיגע ריקזיכטען חיס קלממענטאר.

שֶׁנִּפְגְּמוּ, אֲבָל לֹא שֶׁנֶּעֱקְרוּ, וּבַעַל גֶּרֶב, וּבַעַל יַבֶּלֶת, וּבַעַל חֲזָזִית, וְזֵקֶן, וְחוֹלֶה, וּמְזוֹהָם, וְשֶׁנֶּעֱבְדָה בָהּ עֲבֹדָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם (עַל פִּי עֵד אֶחָד או עַל פִּי הַבְּעָלִים) וְטוּמְטוּם, וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס, לֹא בַמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַמְּדִינָה. ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אֵין מוּם גָּדוֹל מִזֶּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ בְּכוֹר, אֶלָּא נִגּוֹז וְנֶעֱבָד:

צעננע שארהאפֿט, אבער ניכט אויסגעריסטען זינד; וועז דאס טהיר מיט פֿייכטעם גרינד, סיט בעהאארטען וואר צעז אים וויסטען אויגע, אדער פֿלעכטען בעהאפֿטעט איזט; וועז עס אלט, אדער קראנק אדער שטינקענד איזט; וועז דאמיט איין פֿרעפֿעל געשעהען; וועז עס נאך דער אויסזאגע אייגעס ציינען אדער דעס אייגענס מהימערס איינען מענשען געטעדטעט האט. ענדליך איין נעשלעכטסלאזעס אדער איין צוויטטער. ר' ישמעאל זאגט: עס גיבט קיינען גרעסערן פֿעהלער אלס דיזער לעטצטערע. דיא געלעהרטען זאגען: איין זאלכער ווירד נאר ניכט אלס ערשטגעבורט, בעהאנדעלט מאן קאן איהם שעערען אונד צור ארבייט געברויכען.

פ ר ק ז

מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין, פּוֹסְלִין בָּאָדָם. יוֹתֵר עֲלֵיהֶן בָּאָדָם, הַכִּילּוֹן, וְהַלְּפִתָּן, הַמַּקְבָּן, וְשֶׁרֹאשׁוֹ שָׁקוּעַ, וּשְׁקוּפָּם, וּבַעֲלֵי הַחֲטוֹטֶרֶת. ר' יְהוּדָה מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין: (ב) הַקֶּרַח? כָּל שֶׁאֵין לוֹ שָׂפָה סָבִיב. אֵיזֶהוּ קֶרַח? כָּל שֶׁאֵין לוֹ שֶׂפָה מֵאָזְנוֹ לְאָזְנוֹ, וְאִם יֵשׁ לוֹ, חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. אֵין לוֹ גְּבִינִים, אֵין לוֹ אֶלָּא

פ ר ק ז

אלליע גענאננטען פֿעהלער, זיא זייען בלייבענד אדער פֿארוויבערגעהענד, מאכען דען מענשען (דען פריסטער) אונטויגליך. בייא דעם מענשען קאממט נאך הינצו: איין קענעלקאפֿף[1]), איין ריבען-קאפֿף, איין דאממערקאפֿף, איין פֿארן אדער הינטען אבגעפֿלאטטעטער קאפֿף. איין (דורך פֿליישׂ-אויסוואוכס) בוקליכטער, איזט נאך ר' יהודה נעאיינעטע, נאך דען נעלעהרטען אונטויגליך. (כ) איין קאהלע קאפֿף איזט אונטויגליך. איין זאלכער איזט, ווער ניכט מינדעסטענס אייגע פֿארטלויפֿענדע רייהע האאר הינטען פֿאן אהר צו אדר האאט; איזט דיזע דא, וא איזט ער טויג-ליך. האט אייגער קינג אויגענבריינען, אדער נור אייגע,

שאף על גלו שוחטים: (יב) לח במקדש. שחין מקריבין במקדש גלח מן המוכתר ולח כמדינה שחינן מומין קבועין גלח מניחין לוחזן עד שיפול כהן מום קבוע: גרב. מין שחין לח מכפנים ומחוץ, וגרב המור בתורת דמוי מום הוח שחיך יכא: יבלת. כלוכן שבעין ואין כה שער; חזזית. כ' מיני חזזית הן, חזזית המלרית היח ילפת הכתוכה בתורה ואין לה רפואה ושיח לח מבחוץ ויכא מבפנים, וחזזי' דשבויים כאן יש לה רפואה; וזקן. כל שעבר עליו זמן המזכר פ"ק דפרה מ"ב: מוזהם. שיולח ממנו ריח רע; שנעבדה. שרבא לח כחמת לו שהמית כו' על פי עד לחד שחין לו חלח עד לחד בין ברבועה בין בכגיחה, לו ע"פ בעלים שחין שם פדיון, חלח כבעלים עצמם לומרים רחינוהו שברבא לו שהמית, ואינו נסקל על פיהם; אין לך. תלמדונגום קחי, לחבל טומטום לח מטיל מיס במקום זכרות זכר, וכעי למתניה לכהן ולח כשחט במקדש דברחה כבע"מ, ואס מטיל מיס במקום נקבות, ספק ומכמים כמי תלמדונגום קחי דכריה בפ"ב הוח:

פרק ז עוברין פוסלין. כ"ז שהן עליו; בחדש. כהן לעבודה; הכילון. רחשו חד מלמעלה ורחב מלמטה. ודומה לכפוי של חבית שקרוי פולה לפיכך נקרח כילון; והלפתן. שרחשו דומה ללפת רחב מלמעלה וסולך וכלה למטה; מקבן. י"ם שרחשו דומה לפטיש, הייכו מקב שבולט הפרחת למוך וכן ערפו מלחוריו ולנדעיו שום רחשו; שקוע. י"ם שרחשו בולט לפניו הרבה כלפי פניו, וי"ם שחין בולט כלל לפניו, וי"ם שדמות רחשו כמי שהן ידו על גוכה רחשו וחפשם עד שכלטו נדעיו, לי כמי מי שחמצע קדקדו שקוע למטה כמי שדחקו כידו; שקיפם. שחין רחשו בולט כלל מלחריו ודומה כמי שהחך ממנו חחיכה, ולשון שקיפם שקול פיפח וכפוך מוכם, ג"כ נוחרו שקוע ודומה כמי שחין לו נוחר; קטוטרת

---

[1]) כילון cilo, לחבן שפיטן, לוכד לוטשען בריים; לפתן, ליחס דחם לומנעקהרטם; מקבן, ווית חיין החמקער, פחרן, סיכטען לוכד לחבן הערפחרלחגעכד. וועגען שקוע לוכד שקיפם ז. רמב"ם, וועלכער לחנדערם ערקלערט. דיח גמרח ליחס שקוע, סקיפם.

פְּסוּלִין בָּאָדָם, וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה. ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שׁוֹטֶה בַּבְּהֵמָה, אֵינָהּ מִן הַמִּבְחָר. ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף בַּעֲלֵי דִלְּהוֹלִין, פְּסוּלִין בָּאָדָם, וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה:

(ז) אֵלּוּ כְשֵׁרִין בְּאָדָם, וּפְסוּלִין בַּבְּהֵמָה, אוּרְתּוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּטְרָפָה, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, וְשֶׁנֶּעְבְּדָה בָהֶן עֲבֹדָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם. הַנּוֹשֵׁא נָשִׁים בַּעֲבֹדָה, פָּסוּל, עַד שֶׁיַּדִּיר הֲנָיָה. הַמְטַמֵּא לַמֵּתִים, פָּסוּל, עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא מְטַמֵּא לַמֵּתִים:

טעטיג: דיזע פּעהלער כאכּען דען מעשׂינו אונטויגליך, אבער ביים פֿיה זיך עס קיינע פּעהלער. רש״בג זאגט: אונטער דעם פֿיה איז אין טאָלעם ניכט צו דען צוסערוועהלטען צו צערלען. ר׳ אליעזר זאגט: אויך וועלן פֿליישטיקקע הראבהענגען, גילט עס ביים מענשען, אבער גיכט ביים פֿיה אלס פּעהלער. (ז) ביים מענשען הינגענען איזט ניכט אונערלויבט, וועהרענד עס דאס פֿיה אונגעאיגנעט כאכט; פֿאטער אגר זאהן[2]); איננערע פּערלעטצונג (טרפה); זייטען־נעבורט; וועלן איין פֿרעפּעל דאמיט געשעהען; וועלן עס איינען מענשען געטעדטעט האט. — איין פּריסטער דער איינע איהם נעזעטצליך פֿערבאטענע פֿרויא גענאממען האט, איזט אונטויגליך, עס וועלן דען דאס עך איהר דורך געליבערע עגטזאגט. דער זיך אן טאטען פֿעראוס־רייניגט, איזט אונטויגליך, בים ער פֿערשפריכט, זיך דערגלייכען צו ענטהאלטען.

פ ר ק ח

יֵשׁ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן, בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵינוֹ בְכוֹר לַנַּחֲלָה, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן, יֵשׁ שֶׁאֵינוֹ בְכוֹר לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן. אֵיזֶהוּ בְכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן? הַבָּא אַחַר הַנְּפָלִים שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ חַי, וּבֵן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת, וְהַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה, חַיָּה, וְעוֹף, דִּיר מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיְּהֵא

עס גיבט ערשטגעבארענע פֿיר ערבשאפֿט, אדגע עס פֿיר דען פּריסטער[2]) צו זיין, אונד אומגעקעהרט, אדער פֿיר בייזעס, אדער פֿיר קיינס פֿאן בייזעו. וועלכער ערשטגע־בארענ איזט עס פֿיר ערבשאפֿט אונד גיכט פֿיר דען פּריס־טער? אין צווילליננסברודער, דעסטען ברודער פֿארצייטיג דען קאפף לעבענד הערויסגעשטעקט האטטע אונד טאדט צור וועלט קאם; אדער דעסטען קאפף צו נין מאנאטען טאדט הערויסגעקאממען (אונד ווירער צוריקגענאנגען ווער). פֿערנער, נאך ר״מ, וועלן דיא מוטטער צוערשט איינע טהיערע, פֿיהע אדער געפֿליגעל־געשטאלט געבארען האטטע; דיא געלערטטען לאססען דיס נור געלטען, וועלן פֿאן מענשליכער

מכוכרי׳ לגד סנפורן וחתכן סיסיו מקולקות: יותרת וחתכה · מנכע יתירה לפי׳ שם מתכה: כ״ד · כלומר לפי׳ כיון מנכעות סידים ורגליס שוין לפ״ה חכמים פוסלין: פוסל · דר״ס כחיצות׳ מתילד ליה כימין, וחכ״ם כרישות׳ מתילד ליה כשמאל, לכל לחר כין כיד כין כרגל הוי מום, דודאי כחיצת כימין: הכוזי · שחור ור״ת כן מנטיגנום דמ״ס לח תכי כוזי: גיחור · מדוס כלרגמן: הלכתן · לכן כיוחר: קפח · חרוך ודק שחיכו עב לפי חרכו: והשכור, לח מיין, דמי מיין שם עבד חלל, וכי דמזיב הכח מן המומי׳ סיתריס כחדם מן ומין עבודתו מחוללת, חלח מחלב חו דבש חו שחלב דכילה קעילי׳ ונחכלכלה דעתו: דלדולין · כמין מחיכות כשר הלוות כחיזה מקום כבל הגוף. (ז) ח״וכ · חב וכגו כהן עובדים עבודה כיום ח׳ וכזמן ח׳, דכוותי׳ היש וכגו חשור מצוס מחוקר זמן כמ״ד חו״כ מוכג כזכריס וכנקבות: ויולח דופן · פסול להקרכה: כעבירה · כהן שנשח גרושה חלונה זונה גודר ועובד לף ע״פ שעדיין לח גירש, והוח שידור על דעת רכיס שחין לו התרה חלח לדכר מצוה: שיקבל · סגי ליי׳ כקבלה ולח מדריכן ליי׳ כמו כגושח כגיס מצוס דהתס יגרו תקפי והכח חין יגרו תקפי:

פרק ח לנחלה · ליטול פי שניס: ואינו כו׳ · שח״ג פדיון: כפלים · מפני שחין לכו חל חביו דוס על

*) פריסטער, דירפען גלייכליטיג דיכסס סהון; דחגעגען כייס פיה שלן חכען דיל זחטוגעגען חנגעגעכען זיכ. *) ד. ה. טר חויסלעזונג פערפעליכטעט.

יוֹצֵא, נִכְפֶּדֶת אַפִּילוּ אַחַת לָיָמִים, רוֹחַ
קָצָרִית בָּאָה עָלָיו, הַמְאָשְׁכָּן, וּבַעַל גֶּבֶר.
אֵין לוֹ בֵּצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה
אַחַת, וְהוּא מְרוֹחַ אָשֵׁךְ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה.
ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כָּל שֶׁנִּמְרְחוּ אֲשָׁכָיו.
ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁרוֹחַ בְּאַשָּׁכָיו.
ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כָּל שֶׁמַּרְאָיו
חֲשׁוּכִים: (ו) הַמַּקִּישׁ בְּקַרְסָלָיו וּבְאַרְכֻּבוֹתָיו,
וּבַעַל פֶּקָה, וְהָעִקֵּל. אֵיזֶהוּ עִקֵּל, כָּל
שֶׁמַּקִּישׁ כַּרְסוֹתָיו וְאֵין אַרְכֻּבוֹתָיו נוֹשְׁקוֹת
זוֹ לָזוֹ. פֶּקֶה יוֹצֵאת מְגוּדָּלוֹ, עֶקְבּוֹ יוֹצֵא
לְאַחֲרָיו, פַּרְסָתוֹ וְחָבָה כְּשֶׁל אָדָם,
אֶצְבְּעוֹתָיו מְרֻכָּבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ קְלוּטוֹת
עַד הַפֶּרֶק, בָּשָׂר. לְמַטָּה מִן הַפֶּרֶק
וְהָלְאָה, בָּשָׂר. הָיְתָה בוֹ יוֹתֶרֶת וְהָלְאָה,
אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם, פָּסוּל, וְאִם לָאו,
כָּשֵׁר. יֶתֶר בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ,
עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, ר' יְהוּדָה מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים
פּוֹסְלִין. הַשּׁוֹלֵט בְּשִׁתֵּי יָדָיו, רַבִּי פּוֹסֵל,
וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. הַכּוּשִׁי, וְהַגִּיחוֹר,
וְהַלָּבָקָן, וְהַקִּפֵּחַ, וְהַנָּנָס, וְהַחֵרֵשׁ,
וְהַשּׁוֹטֶה, וְהַשִּׁכּוֹר, וּבַעֲלֵי נְגָעִים מְחוֹרִין,

הערוישטעהט; זוער אין דער פאללקומט ליידעט, הען אויך אים יאהרע נור איינמאל; וויר אן ברוסטקראמפף לידעט; וויר איינען דאדענבורוך האט; וועסטען גליד צו גראס איזט; וויר קיינע נייגען, אדער נור איינען האט; לעצט= טערער הייסט אין דער שריפט: מרוח אשך · ר' ישמעאל פעדשטעהט הירונטער איינען, דעסטען האדען פלאטט געדריקט זינד; ד"ע, איינען דער איינען זוינד · האדענבורוך האט; רח"בא ערקלערט עס: איינען דיסטער= פארבינגן · (ו) פערנער: זוועסטען קיינעל אדער וועסטען קיינ אן איינאנדער שלאגען; וועסטען דוימען אנועטצע הא= בען; אונד איין קרומבייגער; לעטצטערעס איזט איינער דער דיא פיסע צוואמענשטעללענר דיא קיינ ניכט צוזאט= מענבינגט; ערשטערעס איינער דעם אוים דעם דוימע (אדער גראסטן צעה) איין געווענכט קאמפט; פערנער וועס= סען פערזוץ ריקווערטס וויט דיבויפראגט; וועסטען זאהלע בריט איזט, וויא דיא איינער גאנז · דער דעסטען פינגער (אדער צעהע) אויפאיינאנדער ליגען, אדער נור בים אינס מיטטעלגליד אן איינאנדרען האפטען, איזט געאיינגענט; אדער זינד זיא וויטער צוזאממען, אבער פאן איינ· דער נעשניטטען, זא איזט ער געאיינגענט · וועז איינער איינען פינגער צו פיל אונד איהן אבגעשניטטען האט, איזט ער, וועז איין קנאכען דארין ווער, אוגטויגליך; וועז אבער ניכט, גאאיינגענט · וועד אן הענדען אונד פיסען יע זעכס האט, אלזא פיעראונדצוואנציג, איזט נאך ר' יהודה גאאיינגענט, נאך דען גלעהרטען אונטויגליך. וועד ביידע הענדע גליכמעסיג ברוכט, איזט נאך רבי אונ= טויגליך, נאך דען גלעהרטען, נאאיינגענט · איין שווארצער, איין צו ראטהער, איין צו וויסער, איין צו האגערער, איין צוועלג, איין טויבשטוממער, איין בלעדוננינגער, איין בערוישטער[א]), איין כיט זאנסט דיינען אויסשלעגען בהאפ=

מוס; שחזיו · לפי' שתיכן שוה בקטן; לקפוג · שכוונות ותהומות וי"מ שחזיו גדולות כקפוג כשהיו מלאים מים, והוא הסדק מצמצ שחזיו קטנות; (ה) דדיו · גדולים עד שרואים שוכבים כשל חמה; נכה · גדולה עד שהיו כולטות; טהורה · רוב כ"ת מקום טבורם דומה לנומת בשמת הגוף; ככפה · כופל מקמה קולי; קנרס · מרס השתורים גוכר עליו ונשאר בלא הרגש, וה"ל לפי' לחת לימי'; מאוסכן · שהכים של כנים מרוך עד שמגיע למרכובם; גבר · חבר שהתערך הגיד שלו עד שמגיע למרכובתיו; שנמרחו · שנמחו; רוח · ועי"כ כיולו כפוחות; שנמרחו · שהוא שחור לע"פי שהיכו שחור כבושי, ולא נכנים משהעי קרע, וכל ר' מודה כחום שחזכ חכרו שלא משמעות דורשי ר"ע; (ו) המקים · שחרכובתיו עקומות למוץ וקרסוליו לפנים ונוקשי' זה כזה כשהוא מהלך, ומקים כחרכובתיו כוי לפנים; שמקיש · כשיושב ומקרב פרסות רגליו זו לזו, אין חרכובתיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי חוץ; פיקה · תחילת כשר שגולם כפיקה יוצאת מגודל של ידיו לו רגלו; עקבו · כגון שעקבי עומד כחמצע רגלו שחצי הרגל לפנים וחצי רגל לאחור; חוזה · שחלוזות כשל חוזו ואין חרכן יתר על רחבן מ"ט או אין חרכן כו'; קלוטות · מדוכקות זו כזו; עד הפרק · כחמצעי של חצבעות; למטה · שהיו

[א]) כיכט פלן היינען נעטרעגקען, וחנסט לויזס זיין דיכסט עגטוויישענד; זחכדערן נור דורך נעגיסטס, דיין ער ניכט פערטרעגען האט.

אַחֲרָיו, שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר, לֹא לַבַּחֲרָה וְלֹא לַכֹּהֵן. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָרִאשׁוֹן לַבַּחֲרָה, וְהַשֵּׁנִי לְחָמֵשׁ סְלָעִים: (ג) מִי שֶׁלֹּא בֵּרְכָה אִשְׁתּוֹ, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב, וְהַבָּנִים קַיָּמִים, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ, נָתְנוּ, וְאִם לָאו, פְּטוּרִין. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ד) שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן, יַחֲזִיר לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים. אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. אַחַת שֶׁלֹּא בֵּרְכָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ

געשיטטען, אונד דאנוף דער צוויטע רעגעלמעסיג געבארען איזט, זיגר ביידע אין קיינער הינזיכט ערשטגעבארנע. ר"ש זאגט: דער ערשטע איזט עס פֿיר דיא ערבשאפֿט, דער צוויטע צור צוהלונג דער פֿינף סלעים. (ג) ווען איינע פֿרויא, דיא נאך ניכט געבארען האט, צוויא זיהנע צור וועלט ברינגט, גיכט דער פֿאטער דעם פריסטער פֿינף סלעים. שטירבט דער פֿאטער איינען דריסיג טאגען, זא איזט דער פֿאטער פֿרויא. שטירבט דער פֿאטער (נאך דריסיג טאגען) אונד דיא זיהנע לעבען, זא זאגט ר"מ: ווען דיא עס פֿאר דער ערבטהיילונג בעצאהלט האבען, איזט עס געגעבען, זאגט זיגר זיא פֿרויא. ר"י זאגט: דיא פֿפֿליכטיגקייט האפֿטעט אם פֿערמעגען. געבירט איינע פֿרויא איינען זאהן אונד איינע טאכטער צוגלייך, זא האט דער פריסטער קיינע אנשפריכ דאראן. (ד) ווען צוויא פֿרויען איינעם מאננעם דיא נאך ניכט קינדער האטטען, צוויא זיהנע געבאהרען האבען, זא גיבט דער מאן דעם פריסטער ציהן סלעים. שטירבט איינער דערזעלבען בינגען דריסיג טאגען, זא מוס דער פריסטער, ווען יענער זיא איינעם געגעבען האטטע, איהם פֿינף צוריקגעבען; ווען ער זיא צוויין געגעבען, קאן ער ניכטס צוריקפֿארדערן. האבען זיא איינען זאהן אונד איינע טאכטער אדער צוויא זיהנע אונד איינע טאכטער געבאהרען, זא גיבט ער דעם פריסטער נור פֿינף סלעים. האבען זיא צוויא טעכטער אונד איינען זאהן, אדער צוויא זיהנע אונד צוויא טעכטער געבאהרען, זא דאט דער פריסטער קיינע אנשפריכ דאראן. האטטע איינע בעריטט קינדער, דיא אנדערע ניכט, אונד זיא דאבען צוויא זיהנע[1]) גע־באהרען, זא גיבט ער דעם פריסטער פֿינף סלעים. שטירבט איינם דאפֿאן בינגען דריסיג טאגען, זא איזט דער

הולדות: לכהן. בעל המכתרת מייב ליתן לכהן ה"מ דהא בן זכר יש לו כל היכא דליתי', וכן מי כו' וסוף יפדה ח"פ, ולא לכהלה, הכא לחריו והכפך חפי' כפשוט לא ירית, דכל ג' מדחי לי' למידך: גמוכים. מלא גוזכים סרכה. פ"ה שהשפיר כולו עשוי תביכות דקות כהולעים: וקגבים. לאו ולד ממש כאמרה כבן יגירה כאדם: יום מ' מוהתעברה מיס בעלמא כיכו: (ב) והכא מחריו. דרך רמס כגון שקרעו חפא שתחומים בכטנה, ולחקר שסוציאו את הרחמון דרך דופן יצא הכ' דרך רחם, הכל להוציא ולד מן החפא דרך דופן ושתהרפא החפא ותקוזר ותתעבר ותלד ח"ח: שניהם חיכם. רחמון לא דרך לידה בעיכן, והשני לא דרחית חוכו בעיכן, ולכהן כמי רחמון לא דפטר רחם בעיכן, ושני לא דכתיב לרחם ולא לולדות כגון זה חיכו בכור: ר"ש. דאמר תלד לרבות יוצא דופן לעכין טומאה וגמריכן מהתם וכתב בכור לרחם אע"פי שחיכו בכור לולדות הזה בכור: (ג) מת האב פטור. דאתי למימר שכבור מת וסוי ככהן שמוציא מבכירת ועליו להביא הרחים, וה"ה שהבן פטור מלפדות ח"ע כסיגדיל: מת הב. אחר ל' יום: כתבו. כדין כתבו שהחוב על הבכבים: פטורין. דכתיב ר"מ מתוך שחלקו דין לקוחות יש לכן כתלו קבו זה מזה כ"ח חלקו, והחתם סלעים סיה חוב על מכיהן כחלוה על פה וחלוה ע"פ חיכו גובה מלקוחות, ורי"ם מלוה שכתובה בתורה ככתיבת שטר דמיא וטרף ממשעבדי:

[1]) היר פֿוכט חין דען כאלנעגדען פעלטען חיזט דעדחכט, דאס זיא פערזוענדט שלט זיגד־

בו מצורת האדם. המפלת סנדל, או שליא, או שפיר מרקם, והיוצא מהתך, הבא אחריהן, בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה שכבר ילדה, עודה שפחה ונשתחררה, עודה נכרית ונתגיירה, משבאת לישראל ילדה, בכור לנחלה, ואינו בכור לכהן. ר' יוסי הגלילי אומר, בכור לנחלה ולכהן, שנאמר פטר רחם בבני ישראל, עד שיפטרו רחם מישראל. מי שחיו לו בנים, ונשא אשה שלא ילדה, נתגיירה מעוברת, נשתחררה מעוברת, ילדה היא וכחנת, היא וולדה, היא ואשה שכבר ילדה, וכן מי שלא שהרתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשתאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה ראשון, או בן שבעה לאחרון, בכור לכהן, ואינו בכור לנחלה. איזהו בכור לנחלה ולכהן? המפלת שפיר מלא דם, מלא מים, מלא גנונים. המפלת כמין דגים וחגבים, שקצים ורמשים, המפלת יום ארבעים, הבא אחריהן בכור לנחלה ולכהן: (ה) יוצא דופן והבא

געשטאלט עטוואס דראן ווער. ווען דיא מוטטער פֿארהער איינע נאכגעבורט, אדער איינע מוטטערהויט, אדער איז מענש־ליך געפֿארטעס שטיק פֿלייש, געבארען האטטע, אדער איז קינד גלירהייט אויסנעשניטטען ווארדען, איז דער נאכ־קאמענדע זאהן ערשטגעבארענער פֿיר דיא ערבשאפֿט, אבער ניכט פֿיר דען פריסטער. פֿערנער ווען איין קינדערלאזער מאן איינע פֿרוא ניממט, דיא שאן קינדער האטטע; איינע מאגד, דיא ערשט נאכהער פֿרייגעלאסטען ווארד; איינע ניכט־ישראליטין, דיא שפעטער צור יידישען רעליגיאן איבערטראט, אונד דעם ישראל איינען זאהן געבאד; אללע זאלכע זעהנע זינד ערשטלינגע פֿיר דיא ערבשאפֿט, אבער ניכט פֿיר דען פריסטער, ר' יוסי הגלילי זאגט: ער איז בייד עס אין בייד בעציהונגען; ווייל עס הייסט: ערשטער דער־פֿארקעמלינג אויס דער בערמוטטער אין ישראל; זאבאלד ער דער ערשטלינג דער מוטטער פֿאן איינעם ישראל איזט — ווען אבער איינער דער בעריטס קינדער האטטע, איינע פֿרוא ניממט, דיא נאך קיינע האטטע, אדער ווען איינע פֿאן איינעם היידען שוואנגערע פֿרוא מיט איהם צור יידישען רעליגיאן איבערטריטט, אדער איינע שוואנגערע שקלאפֿין פֿרייגעלאסטען ווירד; איזט דער ערשט־לינג איינער פֿרוא מיט דעם איינער פריסטערין אדער איינער לוי־טאכטער, אדער מיט דעם נאכגעבארענען זאהנע איינער אנדערן פֿרוא פֿערמענגט ווארדען; דאהאט איינע וויטטווע זיך בינגען דרייא מאנאטען נאך אירהרעם מאנעם טאדע פֿערהיי־ראטעט, אונר אין פֿאלגענדער עהע געבארען, זא דאס מאן ניכט גווים ווייס, אב עס אין נייגמאנאטליכעם קינד דעם ערש־טען, אדער אין זיבענמאנאטליכעם דעם צווייטען מאנעם איזט, זא איזט עס נור אין ערשטלינג פֿיר דען פריסטער, אבער ניכט פֿיר דיא ערבשאפֿט. וועלכער נאכגעבארענע איזט ערשט־לינג פֿיד בייד? וועו איינע פֿרוא איינע מאססע פֿאל־לער בלוט אדער וואססער, אדער פֿערשידענער פֿארבען, אדער פֿיש־ארער היישרעקקענארטיגעם, אדער וואס דען עקעלהאפֿטען טהירען אדער געווירם גלייכט, אדער בים צום פֿירציגסטען טאגע אינע פֿעהלגרעבורט צור וועלט ברינגט, איזט אין נאכגעבארענער זאהן ערשטלינג אין בייד־עז הימיכטען. (כ) וועו פֿאן צוואללינגען איינער אויס דער זייטע

סנפל, מכל לעניו פטר רחם אפי' לא נולד כולו רק קוניא רחמו הוי ילוד: רחמו. כגון שהיו תאומים וא' מהן כפל שלא כלו לו קדשיו ויצא רחמו הי וסחזירו וקדמו מחיו ויצא, זה לאחרון נכור לנחלה: מי. וכ"ש אם קוניא רחמו מת דהוי נכור לנחלה: וכן ט'. כלומר וכן הכא אחר כן ט' שיצא רחמו מת וסחזירו, מכל יצא רחמו הי וסחזירו, נכור לנחלה כמי לא הוי: מצורת אדם. לא תעיב פטר רחם והכא אחריו הוי נכור לכהן עד כו' ועת"כ פ"ג דנדה: סנדל. תחיכה כשר עשוי כדמות סנדל ואין לה צורת אברים ורגילה לבא עם הולד, זי"מ שהוא ולד אלא שנפחתה צורתו, ולשון סנדל שנאמר דל: מרוקם. צורת העובר: מתוך. שנתך אחר אחר וכדרך זה יצא כולו, מכל רחמו מתוך לא פטרו; כתגיירה. וכעלה עמה וילדה דסורתו אלא בקדושה; שיא וכהנת. כת ישראל מכורת שילדה עם כהנת מכורת אז לוי' וכתערבי

נִפְדֶּה, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּפְדָּה. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחֻזְקַת שֶׁנִּפְדָּה, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה (נ"א שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ) שֶׁלֹּא נִפְדָּה. הוּא לִפְדּוֹת וּבָנָיו לִפְדּוֹת, הוּא קוֹדֵם אֶת בָּנָיו. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּנוֹ קוֹדְמוֹ, שֶׁמִּצְוָתוֹ עַל אָבִיו, וּמִצְוַת בְּנוֹ עָלָיו: (ו) חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן, בְּמָנֶה צוֹרִי. שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע, כֻּלָּם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ בְּמָנֶה צוֹרִי. וְכֻלָּן נִפְדִּין בְּכֶסֶף, וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים: (ח) אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בְשִׁטָּרוֹת, וְלֹא בְקַרְקָעוֹת. וְלֹא בַּחֲקָדְשׁוֹת. כָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים, חַיָּב לְתֵּן לוֹ, וּבְנוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְתֵּן לוֹ מַתָּנָה, רַשָּׁאִי. הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ, וְאָבַד, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר יָהֶיהָ לָךְ, וּפָדוֹ תִּפְדֶּה: (ט) הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם

ניס דער נעגענבעוויז געפֿירט ווידד. שטירבט ער נאך דרייסיג טאגען, זא ווירד אנגענאממען, יענער זייא אויסגעלעזט, ניס דאס געגענטהיל דאהרגעטהאן ווירד. ווען איין מאן נור זיך ארער זיינען זאהן אויסצולעזען מיטטעל בעזיצט, זא נעהט זיינע אייגענע אויסלעזונג פֿאר. ר' יהודה זאגט: דער זאהן נעהט פֿאר; דען דעס פֿאטערס אויסלעזונג לאג זיינעם פֿאטער אָב, דעס זאה= נעס אבער ליגט איהם אָב. (ז) דיא פֿינף סלעים פֿיר רען זאהן, זינד אין טירישעם געווי֫כט צו געבען; דיא דרייסיג פֿיר רען שקלאפֿען, דיא פֿונפֿציג פֿיר נאטה= צוכט אונד פֿערפֿיהרונג, דיא הונדערט פֿיר פֿערלייטרונג זיינער פֿרוא, ווערדען אללע אין טירישעם געווי֫כטע גע= רעכנעט. מאן קאן אללעס אויסלעזבארע דורך זילבער אדער זילבערווערטה אויסלעזען; נור דיא שקל=אבגאבע מוס אין זילבער=געלד ענטריכטעט ווערדען. (ח) מאן דארף איינען ערשטגעבארנען ניכט אויסלעזען מיט שקלא= פֿען, מיט שולדשיינען, מיט גרונדשטיקקען; עבען זא איזט עס בייא אויסלעזונג געהיליגטער דינגע. ווען איינער דעם פריסטער דיא פֿינף סלעים אלס שולד פֿערשרייבט, זא מוס ער זיא צאהלען, דער זאהן איזט אבער דאדורך ניכט אויסגעלעזט; דאהער קאן דער פריסטער איהם דיזעלבען נור אלס געשענק צורי֫קגעבען. ווען איינער דאס לעזטגעלר פֿיר זיינען זאהן אבגעזאנדערט האט אונד עס נעהט פֿערלארען, מוס ער עס ערזעטצען, דען עס דייטט: במדבר י"ח ט"ו) "עם זאלל דיין זיין" אונד דאן "דוא זאללסט אויסלעזען". (ט) דער ערשטגעבארנע ער= העלט צוויא טהיילע פֿאם פֿערמעגען דעם פֿאטערס, אבער

כתורה כתיתוכה כשער דמיח וכ"ק דידיה דלמחייב כהו מכוח לחזיל כהן וטריף ממשכדי שקנו מלוכ שלוכ זה, שמשבודו של כהן קדש וכהנך ס"ם פריך לכריח מיד דלמי יהיב כ"ח מוסס פדיון דידיה תו לח מפריך כנו דממח שעבוד הלקוחים קודם לגידת כנו, ורבנן סברי מלוה מכתוכה כתורה לאו כתוכה כשער דמיח ואי אית כ"ק כשכיל כנו תו לח מלי מפריך ליהו דכהן לח מלי טריף לקוחות הלכך מוסס דידיה עדיף: (ז) סלעים. הסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה ופעמים נקרא השקל בתורה כסף, והיה משקלו כימי משה ע"ך גרגירי שעורים, וכפית שני הוסיפו עליו והעלוהו לשפ"ד שעורה, כמלא ס"ם משקל חלף תתק"ך שעורים כיכוכים של כסף מזוקק: צורי. ביולא במדיכת צור, וכל כסף של תורה שהן קלוכים כמנה צורי שהוא כסף מזוקק, וכל כסף שהוא מדבריהם כגון הקנסות וכתוכה לשער לדברי הרמב"ם כסכף מדיכה עד' מא' חלקים שכסם כסף וז' חלקים נחושת, ויש שהורו שכתוכת כהולה יש לה דין כסף של תורה שכן כתוב ומוהר הכתולות ומחתים זוז הן של כסף נקי, ומשקל כל זוז ג"ו שעורים: וכולם כו'. ס"ק וכל הקדשים נפדין ככסף וכשוה כסף, כגון כסור מדם וסקדשות, חוץ מן השקלים, הכח לשקול מחצית השקל, גריך שיתן לותו מכסף נקי, מטבע מלוור, ומשער שני כמי היכו נפדה חלח כמטבע שיש עליו צורה ולח כשוה כסף, וכן רחיון לכ"ם כ' כסף, ולכ"ם מעה כסף: (ח) חין פודין. כסור מדם, מע"ם דחמרן לעיל כסכף וכשוה כסף: כשטרות. שיש לו שטר על חכרו כה"ם וכתבו לכהן חין כנו פדוי: בהקדשות. כלו', וכן הקדשות חין פודי' כעבדים ושטרות וקרקעות: שהוח חיב. כשכיל פדיון כנו: היכו פדוי. משום גזירה שמח יחמרו פודין כשטרות: כמתנה. חלל הקנס מחרס ליכח, ומע"פי שרשחי שפטן לחזור ליתן הקנס סלעים

יום, הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב, וְהַבָּנִים קַיָּמִין, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ, נָתְנוּ, וְאִם לָאו, פְּטוּרִין. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כֵּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ה) שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, זֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ, יַחֲזִיר לָהֶן חָמֵשׁ סְלָעִים, אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתְנוּ, אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה, הָאֲבוֹת פְּטוּרִין, וְהַבֵּן חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כֵּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם: (ו) אַחַת בְּכָרָה, וְאַחַת שֶׁלֹּא בְכָרָה שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, זֶה שֶׁלֹּא בְכָרָה אִשְׁתּוֹ, נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כֵּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לַכֹּהֵן, יַחֲזִיר (לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים). לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן, יִתֵּן. מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו, ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִם נָתַן לֹא יִטּוֹל, וְאִם לֹא נָתַן, לֹא יִתֵּן. מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחֻקַּת שֶׁלֹּא

פֿאטער פֿרייא. שטירבט דער פֿאטער אונד דיא קינדער לעבען, זא איזט עס נאך ר"ב, וועז"ב פֿאר דיער ערבשטייליונג בעצאהלט האבען, איינמאל געגעבען. ר"מ זאגט: דיא פּפֿלי־כטיגקייט האפֿטעט אן דעם פֿערטעגען. האבען דיא איינען זאהן אונד אינע טאכטער געבארען, זא האט דער פריסטער קיינע אנשפריכע דאראן. (ה) וועז צוויא פֿרויען צווייער מענגער צום ערשטען מאלע צוויא, זעהנע גע־באהרען האבען, גיבט יעדער דעם פריסטער פֿינף סלעים. שטירבט איינס דער קינדער בינגען דרייסיג טאגען, זא טוס וועז זיא עס איינעם פריסטער געגעבען, דיזער פֿינף סלעים צוריקגעבען; האטטען זיא עס צווייען געגעבען, זא קענגען זיא פֿאן קיינעם עטוואס פֿארערן. האטטען זיא איינען זאהן אונד אינע טאכטער געבאהרען, זא זינד דיא פֿעטער פֿרייא, אבער דער זאהן טוס זיך זעלבסט אויסלעזען. וואורדען צווייא טעכטער אונד אין זאהן, אדער צווייא זעהנע אונד צווייא טעכטער געבארען, זא האט דער פריסטער קיינע אנשפריכע דאראן. (ו) האטטע דיא איינע פֿרויא בעריטס קינדער, אונד דיא דעם אנדערן גיבט, אונד זיא האבען צווייא זעהנע געבאהרען, זא טוס דער מאן דער לעטצטערן דעם פריסטער פֿינף סלעים געבען: וואורדע אין זאהן אונד אינע טאכטער געבאהרען, זא האט דער פריסטער קיינע אנשפריכע דאראן. שטירבט אין ערשטלינג. בינ־גען דרייסיג טאגען, זא טוס דער פריסטער, וועז ער דאס לעזעגעלד שאן ערהאלטען האט, עס ווידער נעבען. שטארב ער שפעטער זא טוס ער פֿאטער, וועז דער נאך גיבט געצאהלט האט, עס געבען. שטירבט דער קנאבע אם דרייסיגסטען טאגע, זא גילט עס, וויא ציינען טאג פֿארהער; ר"ע אבער זאגט: וועז מאן געצאהלט האט, קאן מאן עס גיבט צוריקפֿארדערן, וועז עס אבער גיבט געשעהען, ברויכט מאן גיכטס מאן גיכטס צו געבען. שטירבט דער פֿאטער בינגען דרייסיג טאגען, זא ווירד אנגענאממען, דער ערשטגעבארנע זייא גיבט אויפגעלעזט,

מין כמן. דהממע"ס: (ד) כ' כסיס. של מיס ג': וילדו. במחכות ונתערבו: כתוך ל'. כתוך ל"ת יום: ס"ם. דמ"כ ג', מכן ככור: (ה) כ' זכריס. ונתערבו: יחזור. ויקלוקו שכי סחכות וה"מ כשכתב ג' מכן הרשתם לתכרו דתל"כ הכהן יכול לדחות לכל ג' ולומר כנך המי: פטורין. דיכולין כ"ת לומר כנקבה שלי: (ו) מת הכן. תככורות ודלין דעלמא קמי: שלפניו. ומע"ם שכהן יקזיר: ר"ע. מספקא ליה לי כעינן בככור מכן חודש ומעלה והממע"ס: כחזקת שנפדה. דכהן הוי המוציא מחברו וקורע כתו: שיאמרו. לכן שנוה תכיו כשעת מיתתו שלא נפדה: הוה קודש. ככל תודיס דל"ל תלת ס' סלעיס דמנוה דידיס עדיף, כי פליגי דתיכא ה"ם משעכדי וס' כני חורין, רי"ס מלוה הכהוכה

חֻלִּין אֲבָל לֹא בְּמֻקְדָּשִׁים, וְנוֹהֵג בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה, בַּבָּשִׂים וּבָעִזִּים, וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. בֶּחָדָשׁ וּבַיָּשָׁן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁהָיָה בַדִּין, מָה אִם הֶחָדָשׁ וְהַיָּשָׁן, שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, הַבְּשָׂשִׂים וְהָעִזִּים, שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה, תַּלְמוּד לוֹמַר וָצֹאן, מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד: (ג) מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף כְּמִלּוֹא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה. וְכַמָּה הִיא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה? שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל. חָזָה בֵּין אִלּוּ לְאִלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל, אֵינָן מִצְטָרְפִין. חָיָה לוֹ בָאֶמְצַע, מֵבִיא וּמַעֲשָׂרָן בָּאֶמְצַע. ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הַיּוֹרֵדָן מַפְסִיק לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה: (ג) הַלָּקוּחַ, אוֹ שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה, פָּטוּר מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה. הָאַחִים הַשֻּׁתָּפִין, שֶׁחַיָּבִין בַּקֶּלְבּוֹן, פְּטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה. וְשֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקֶּלְבּוֹן. קָנוּ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת, חַיָּבִין, אִם לָאוּ, פְּטוּרִין. חָלְקוּ, וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ, חַיָּבִין בַּקֶּלְבּוֹן, וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר

איזט, בייא חולין, אבער נילט בייא געהיילינטען! גילט פאם רינד= אונד קלייניעם פיה, אדער דאם מאן פאר אייגער נאטטונג פיר דיא אנדערע פערצעהנטען דארף; פאר שאפען אונד ציגען, פאר דענען מאן פאר אייגער נאטטונג פיר דיא אנדערע פערצעהנטען דארף; פאר דיסיעהריגען אונד פארייהריגען, וואבייא מאן פאר דער אייגען גאטטונג פיר דיא אנדערע נילט פערצעהנטען דארף. מאן העטטע אייגענטליך זא שליסען קענגען; דא דאס פערצעהנטען פאר אייגעם פיר'ס אנדערע בייא דיסיעהריגען אונד פארייהריגען, דיא דאך נילט פערבאטענע מישונג צו אייגאנדער זינד, אונצו= לעססיג איזט, מיסטע עס בייא שאפען אונד ציגען, דיא צו אייגאנדער פערבאטענע מישונג זינד, נאך פיל וועניגער צולעססיג זיין; אבער דער אויסדרוק (ויקרא כ"ו. ל"ב.) „קלייניפיה" זעטצט, וואס דיזען נאמען האט, גלייך. (ב) דאס פיה אייגעם אייגענטהימערם ווירד, זא וויט אין ווייטעגדעם פיה זיך ענטפערנט, אלס אייגע העערדע צום פערצעהנטען צוזאממענגעבראכט. דיא העלפטע ענטפערנונג איזט זעלצעהן (רעמישע) מילליארען. זינד צוויי=אונדדרייסיג מילליארען צוויישען זיינען צוויי=א דעערדען, זא וועררדען דיזע נילט צוזאממענגעבראכט; האט ער אבער נאך אייגע אין דער מיטטע, זא ווירד דיא מיטטע אלס מיטטעל= פונקט פיר אללע בעטראכטעט. ר"מ זאגט: וועו דער ירדן דאצווישען ליגט, כילדעט ער אייגע שיידונג אין בע= טרעף דעם פיהצעהנטם. (ג) געקויפטעם אונד געשענק= טעם פיה איזט פרייא פאן דער צעהנטפליכט. בריידער דיא נאך דער טהיילונג אידרע גיטער געמיינשאפטליך הא= בען, זא דאס זיא צום קלבון פערפליכטעט זינד, זינד פרייא פאם פיהצעהנט, אונד זאבאלד זיא צו דיזעם פער= פליכטעט זינד, זינד זיא פרייא פאם קלבון. וועו זיא מיט דער בעזיטצנאהמע דעם פעטערליכען פערמעגענס, פיה ערווארבען האבען, זינד זיא פפליכטיג, זאנסט אבער זינד זיא פרייא. דאבען זיא געטהיילט אונד דאן ווידער געמיינשאפט געמאכט, זא זינד זיא צום קלבון פערפליכטעט

מוכלין מותן כסומאה בכ"מ; וזלא כפני. והלידת לאמרו רבנן דלא לפרושי מעשר בהמה משום תקלה, דגריך לפשויי' עד סיפול בו מום, ואחי לידי גיזה ועבודה, או ישחטנו בלא מום; כמוקדשי. קדשים קלים, דחיכא למ"ד דממון בעלים נהנו, סד"א ליעשרו קמ"ל; ומתעשרין מזה. דכל נתן מין אחד הוא; כתקד. שכולהו אחר ר"ח תלוי שהוא ר"ס למעשר בהמה:

(ב) כמלא רגל. כמו שיכולה להשתמר כרועה אחד, כשכמות רועות ומתרחקות זו מזו, אם יש לו פ' בהמות בכפר זה ואחת בכפר אחר רחוק ט"ז מיל, דבכהי שלטא עינא דרועה, מכיון לתוך דיר ו' ומעשרן; ל"כ. משום דכעי למתני שאם היה לו עדר בחמצע תותן החמצעיות מנרסות את הגדדין, הכי שאם חי' רחוקת ל"כ אין מנרפין; בחמצע. ממש כשהן רחוקי, ל"כ מיל; (ג) סאחי. ואפ"ל דכאן לוירי בחמין שלא תלקו, והשותפי' מוירי כשותפי' דעלמ', ומ"ש דייק כליסב' ולא תני כשחייבי' אלא שחייבי', דמוירי בשני הפכי כשני נוסאי' אלו שחייבי' בקלבון, דהיינו השותפי' לוינס חייבי' כמ"ש

בְּנִכְסֵי הָאֵם, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשָּׁבַת, וְלֹא בָּרְאוּי כְּבַמְּחֻזָּק, וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ, וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְלֹא הַיָּבָם. וְכֻלָּן אֵין נוֹטְלִין בַּשָּׁבַת, וְלֹא בָּרְאוּי כְּבַמְּחֻזָּק: (י) אֵלּוּ שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל, הַמְּכוּרָה, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה. דִּבְרֵי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מַתָּנָה בִּמְכֹר. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כֻּלָּן חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל. ר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, וְיַנַּח לָהֶם מִן הַדָּמִים:

ניכט פֿאן דעם דער מוטטער; אויך ניכט פֿאן דער נאכ־מאליגען פֿערבעסערונג דעם פֿערבינדעם; אויך פֿאן דעם בלאס צו ערוואַרטענדען ניכט גלייך דעם וואס בעריטס אים בעזיצן דעם פֿאטערס וואר. אן דאס אללעס דאט אויך דיא פֿרויא מיט אידרער כתובה קיינען אנשפרוך; עבען זא וועי ניג דיא טאכטער בעדופֿס אידרער אונטערהאלטס; אויך ניכט דער לעוויראטס־עהעמאן; אללע דיזע האבען קיי־נען אנשפרוך אן פֿערבעסערטעם, אונר אן דערצוינסט צו־פֿאללענדעם ') . (י) פֿאלגענדע בעזיטצטרימער געהרען אים יובל־יאהרע ניכט צוריק; דיא מעהר־ערבשאפֿט דעם ערשט־געבארנען; וואס דער מאן פֿאן זיינער פֿרויא ערבט; וואס דער ברודער מיט דער לעוויראטס־עהע פֿאס כרודער ערבט; אונד שענקונגען . זא ר"ט . דיא גענלעהרטען זאנען: שענקונגען וועררען וויא קויף בעשרייבט. נאך ר"א: נעהט אללעס גענאננטע אים יובל־יאהר צוריק . ר"בב זאגט: וועך זיינע פֿרויא כעערבט האט, גיבט עס איהרער פֿאמיליע צוריק, אונד רעכענט איהנען דען גענדווערטה אב ') .

פ ר ק ט

מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבַחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת,

דאס פֿערצעהנטען דעם פֿיהעס גילט אים אינ־אונד אויסלאנדע, צור צייט דעס טעמפּעלס אונד וועך קיין טעמפּעל

כמתכה לזכרי הכבור, אם דעת לכי הכן קומכת של המתכה סהוח, לין כמו פדוי, כין החזיר כין לח־החזיר : שכאמר. לזהרן כאמר קרא יהיה לך, כשיהיה לך הפדיון לז יהיה הכן פדוי : (ט) האס . כהכמי מלוג של האס : כשבח . שהשביחו הכהכים לחת מיתת לכיהן קודם שחלקו : ברחוי . שלא היה לכיהן מוחזק כהן כשעת מיתתו, לכל רחויה היו ליפול לו כירושה, וכפלו להן לחר מיתת לכיהן : כהתובתה . אם לין שויה הכהכים כשעת מיתת כעלה כדי כתובתה, ולח"כ השביחו, היכה נוטלת מן השבח כלוס, לע"ג דכעלמל כ"ת גובה השבח, מקולי כתובה שנו כחן, וכן היכה נוטלת ברחוי כשמוחזק ; ולא הכנות . כהיזוקות לחר מיתה לכיהן כתכלי כתובת לחן, לינן כיזוקות מן השבח ורחוי : היכה . שיכה לחת לחיו, כשבח ליטול חלק החת כהכלי לכיו, היו נוטל חלק מהשבח שהשביחו הכלי לכיו לחר מיתת לחיו ולא מן הרחוי ; וכולן . הדר חנה ליה לאחוי' שבחת דמילתל כגון זבול וקשקוש, קמ"ל ולא ברחוי, לאחוי' אם היה לחי לכיהם מי כשעת מיתת לכיהם, לע"ג דודאי כשבח שטרח בו לחיו, כגון זבול וקשקוש, קמ"ל ולא ברחוי, לאחוי' אם היה לחי לכיהם מי כשעת מיתת לכיהם, לע"ג דודאי עתידין חלו הכהכים של לחי לכיהם ליפול להם, ושד"ח שכמוחזק דמי קמ"ל, דאי מריעת ס"ח רחוי דקחכי ריעת הייכו הכהכים שהפלו להן מאחי לכיהן, שלא היה לו כהיה כשעת מיתת לכיהן, לחין רחויה חלא מספק, דשמא יהיה לו עוד זרע; (י) את חשתו . אחי חבת שכר דירושת חשתו לחוריתת היא : והמיבם . וכוטל חלק לחיו : ר"ח . ס"ל כחכמים דמתכה כמכר, והכי כולהו מתכה כהכו : ר"יכב . דס"ל ירושת הכעל את חשתו לחוריתה, והכא כמאי עסקינן, כגון שהורישתו חשתו כית הכהרות, ומשום פגם משפחה אמרו רבנן לשקול דמי ולסדר הקברות, ויהכא מן הדמים, דמי קבר חשתו דהוי מייב בקבורתה :

פרק ט מעשר בהמה . היו מקריבים חלבו ודמו, ושאר כחכל לבעלים כשורים כירושלים, ואם היה בע"מ

א) דער קלממעכטאר ליוט היר כחכלוחבחן . ב) דיזע לוכבחטטימטע זחטטוכ ווירד לוים דען פחללל בעחחגען, דחם דער מחן לוין ערבבחרבבים פחן דער פרויא בעחרבט החט. לוכדעם ער דחם גרומדשטיק צוריקגיבט, ווירד לוים דחם בשרבענים וויבער פרויא, וואחט ער פערפחליכטעט ליוט, חבחרבבעט .

אומר, הָאֲכוּלִין מִתְעַשְּׂרִין בִּפְנֵי עַצְמָן:
(ו) כָּל הַגּוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵינָן מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי הַגּוֹרָן, וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגּוֹרָן, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה? שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגּוֹרָן, מֻתָּר לְמָכוֹר וְלִשְׁחוֹט. הִגִּיעַ הַגּוֹרָן, לֹא יִשְׁחוֹט. וְאִם שָׁחַט, פָּטוּר:
(ז) כֵּיצַד מְעַשְּׂרָן? כּוֹנְסָן לַדִּיר, וְעוֹשֶׂה לָהֶן פֶּתַח קָטָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִין לָצֵאת כְּאַחַת, וּמוֹנֶה בַּשֵּׁבֶט א', ב', ג', ד', ה', ו', ז', ח', ט', וַהֲיוֹצֵא עֲשִׂירִי, סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא, וְאוֹמֵר הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. לֹא סְקָרוֹ בְּסִקְרָא, וְלֹא מְנָאָם בַּשֵּׁבֶט, אוֹ שֶׁמְּנָאָם רִבּוֹצִים, אוֹ עוֹמְדִים, הֲרֵי אֵלּוּ מְעֻשָּׂרִים. הָיָה לוֹ מֵאָה וְנָטַל עֲשָׂרָה, עֲשָׂרָה וְנָטַל אֶחָד, אֵין זֶה מַעֲשֵׂר. ר' יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. קִפֵּץ אֶחָד מִן הַמְּנוּיִן לְתוֹכָן, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. מִן הַמְּעֻשָּׂרִין לְתוֹכָן, בְּלָן יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן

זאגט: דיא אים אלול געבאירענען וועררען פֿאר דיך אללייז פֿערצעהנטעט. (ו) אללעם פֿאם ערשטען תשרי ביס צום נייגאונדצוואנציגסטען אלול געבאירענע פֿיה ווירד צוזאממענגעצעהלט; פֿינף שטיק פֿאר, אונד פֿינף נאך נייאהר געבאירענע, ווערדען גיכט צוזאממענגעצעהלט; ווארל אבער וון פֿינף פֿאר דעם טערמין טאגע אונד פֿינף נאך דעמועלבען געבאהרען זינד. ווארום אבער וואוּרדען דאך דיזע טערמינע צום פֿיה צעהנט אנגעזעטצט? נוייל ביס צו יענעם עם ערלויבט איזט דאס פֿיה צו פֿערקויפֿען אדער צו שלאכטען; זאבאלד דער טערמין אייגטריפֿט זאלל מען עס גיכט שלאכטען, אבווהל דאדורף קיינע שטראפֿע ערפֿאלגט. (ז) ווי נעשיהט דאס פֿערצעהנטען? מען זאממעלט דאס פֿיה אין איינען פֿפֿערך, אונד בריינגט דאראן איינען ענגען אויסגאנג אן, דאמיט גיכט צוויא צוגלייך הערויסקעמען; דאן צעהלט מען מיט דעם שטאבע פֿאן איינס ביס נין, אונד דאס צעהנטע שטיק בעצייכנעט מען מיט ראטהער פֿארבע, אונד שפריכט: דיס איזט צעהנט. איזט דאס צייכענען אדער דאס צעהלען אונטערבליבען, אדער האט מען ליגענדעס אדער אויפֿערכטשטעהענדעס פֿיה געצעהלט, זא גילט דאס פֿערצעהנטען. האט איינער אבער צי פ' הונדערט אונד ניממט צעהנע, אדער פֿאן צעהנען איינס, זא גילט דאס גיכט אלס צעהנט. ר' יוסי ב"י זאגט: עס איזט גילטיג. שפראנג איין בעריישס געצעהלטעס צו דענען אים פֿפֿערכֿע געבליבענען צוריק, זא זינד דיזע געמענגטען אללע פֿרייא. שפרינגט אבער איין צעהנטשטיק צוריק, זא מיסען דיזע געמענגטען אללע ווידען ביס זיא איינען לייבעספֿעהלער בעקאממען, אונד דירפֿען דאן פֿאס אייגענטהיטער פֿערצעהרט ווערדען.

דמעשרינן לכמה, כי היכי דלהחזי כרגל; ולא תימרו · שמות יום כ' שכחות; שמות י"ט · תדת ועוד קתני תדת משום דכעי הכירת בתדם ויתן, ומ"ג דלא אתי לאטרופי דהתירי כסדייהו, דקא חכתי לא גולד שום טלה היום, ואם גולד מחוסר זמן הוא, אפ"ה לא מעשרינן היום יומא דלידעו תכפי שלא יגרסו בתדם כיתן, ועוד מפני שמות י"ט, והעשירי שיגיע בקורין בסקרא, ומקור לנכוע כי"ט: כמ' כאלול · ועשרין כ"ט כתב, דכשיכן הכירת לכ"ע, והא דתפרש כב"מ פטשם משום דתספקא ליה כתמה, תפרש "דתתר התלולין מתעשרי' כפ"ע: (ו) כל · כך פתחת כר"ח ור"ש: פטור · וכהתם שריא כאכילה, דלא תשכחן בטבל מ"ב לא לגו ולא מיהה: (ז) לדיר · מקום מוקף שמכניסי' בו הצאן: יכולין לנתק · דלקוניהם כיון ד' ו' ח', שכתתר כל אחר יעבור מעצמו, ולא שיעבירנו, הלכך עכו פתח קטן, ושעתידו לתותיהן מכחוד, והן גוועות, ושמעו פטלאים קולן ויצאו מעצמן: וכטל · כלא שום מכין: מין זה · דכתיב העשירי יהיה קודש, ומין זה עשירי: ס"ז · דכטל כתומד וכתשבה כמו תעשר דגן, דתעשר דגן תתקש לתרומה, וכתרומה כתיב וכתשב לכם, כתתשבה קויח תרומה: פטוריס · כל תותן שבדיר פטוריס, תם תיכו כבר דשמת זה יצא עשירי והוא כבר נפטר, ת"כ כ"ח הוא שפק מכוי, וכל

בְּהֵמָה: (ד) הַכֹּל נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן הַכְּלָאִים, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דוֹפֶן, וּמְחֻפַּר זְמַן, וְיָתוֹם. אֵיזֶהוּ יָתוֹם? כָּל שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁחֲטָה. ד' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אַפִּילוּ נִשְׁחֲטָה אִמּוֹ, וְהִשְׁלַח קָדֶם, אֵין זֶה יָתוֹם: (ה) שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, בְּפֶרֶס הַפֶּסַח, בְּפֶרֶס חֲעֲצֶרֶת, בְּפֶרֶס הֶחָג. ד' עֲקִיבָא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְאָדָר, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְאָב. ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלוּל. וְלָמָּה אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלוּל, וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי? מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאֵי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הִקְרִימוּהוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלוּל. ד' מֵאִיר אוֹמֵר, בְּאֶחָד בְּאֱלוּל, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה.

אונד פֿרייא פֿאז דעם פֿירהצערהנט. (ד) אללעס פֿיה איזט דער פֿערצעהנטונג אונטערווארפֿען, אויסגענאמטען אויס פֿערבאטענער מישונג ענטשטאנדענעס, פֿערלעפֿצטעס, אוים דער זייט געבארענעס, דער צייט ערמאנגעלנדעס, איין פֿעדוויזטעס. אונטער דיזעם איזט צו פֿערשטעהען, דעסטען מוטטער שאן געשטארבען ארער געשלאכטעט ווארר. ד' יהושע זאגט: זעלבסט ווען זיא געשלאכטעט ווארדען, אונד נוד דאס פֿעלל דא איזט, הייסט דאס יונגע ניכט פֿערווייזט. (ה) צו דרייא טערמינען פֿינדעט דיא פֿערצעהנטונג דעס פֿיהעס ששאטט: איממער אינען דאלבען מאנאט, פֿאר פסח (דען נייאונדצוואנציגסטען אדר), פֿאר שבועות, אונד פֿאר דעם לויבהיטטענפֿעסטע. זא ר"ע. ב"ע זאגט: אם ניינאונדצוואנציגסטען אדר, אם ערשטען סיון, אונד אם ניינאונדצוואנציגסטען אב. ר"א אזנד ר"ש זאגען: אם ערשטען ניסן, אם ערשטען סיון, אם מינאונדצוואנציגסטען אלול. וואהרום זאגען זיא דען ניינאונדצוואנציגסטען אלול אונד ניכט דען ערשטען תשרי? ווייל דאער אין פֿעסטאג איזט, אונד מאן אם פֿעסטאגע ניכט פֿערצעהנטען דארף, דאס רום ריקטען זיא עס אינען שאג צוריק. ר"מ זאגט: אם ערשטען אלול איזט נייאהר פֿיר דען פֿירהצעהנט. ב"ע

וחלו שחייבי' כמ"כ דהייכו החמי' שלא חלקו פטורי' במ"ב, ומ"ם כיחא כמי דתני קנו מהפיקת הכית דכרא' כלשון יתר, שלא לפרושי דחמי' מיירי הכא שלא חלקו, וכשקלי וטולין ר"ל שחיים ומס שותפי' כתרי גווני' עכפ"ק דחולין: קנו כו'. לא שלקחו כמעות, שלא שכפלו לפס כהמות מירושת אכיהס: (ד) הכל. לתתויי' רוכע ונרכע ומוקצ', שהפריזו להקריב לע"ע, ונעכד שעכד הכהמה עצמה, ותתכן ומתיר כלב וטומטוס ואכדרוגינוס לע"פ שפסולין להקרכה, דכיון דלא הקפידה התורה בכע"מ כדכתיב לא יכקר בין טוב ורע, לא הקפידה כמי בכל הכך: ככלתיס. דכקדשים כתיב או כשב פרט לכלתיס, או עז פרט לבהמה שכא מאיל ורכל ודומה לעז, כי יולד פרט ליולד דוסן, והיה ז' ימים פרט למחסר זמן, תחת אמו פרט ליתום, ויליף מעשר בהמה מקדשי' וטרפה, דכתיב כל תער יעכור תחת השכט, פרט לטרפה שכתחכה רגליה, וס"ס לעשר טרפות שאינן עוכרות: ומשלח. סעור: מן זה. לפי שיש מקומות שכשהכהמה מתה מחמת לידה מפשיטי' לותה ומלכישין כעורה מת כולד כדי שיתחמם [ומעלי ליה כחלו היתה אמו חיה]: (ה) שלש. כשלשה פרקים כשנה כהכהמות מתעשרים, ואין חוכלים ממנה, ואין מוכרין מהן עד שיעשרו, ולשון גרנות שהזמנים הללו קוכעים כהכהמות למעשר, כמו שהגורן קוכע כתכואה: פרוס הפסח. ט"ו יום קודם הפסח, דהייכו יום לאחרון של אדר, ופרוס לשון פלגא, חציה זמן של ל' יום שעולין הלכות פסח, וכן פרוס עצרת ופרוס הגא, וקבעו ג' זמנים למ"ב כדי שיהיו כהמות מצויות לעולי רגלים, ומע"ב דתכן דעד שלא כגיע זמן הגורן מותר למכור ולשחוט, תפ"ה לא שתנו עד דמעשרין, דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה כמוזמי כדכר שאין חסר כו כלום, שמעשר כהמה מקריכה ואוכלו שלמים: כב"ט. הייכו ט"ו יום קודם הפסח, שלא יהא אדר הקמוך לניסן לעולם חסר, ותהלת פרוס הפסח לעולם כב"ט אדר, ורע"ק אדר הקמוך לניסן פעמים שלא ופעמים חסר: בא' בסיון. שמיעוט הכהמות יולדות מניסן עד עצרת, ואס מקדיש ומעשר לפו ט"ו יום קודם עצרת, כולן יהיו נאכלים קודם עצרת, ולא תהא כהמה מצוי לעולי רגלים: כב"ט בחב. כ"ע לטעמי' דסכר החלוליין מהעשרי' כב"ט, דשמא ג' נחלוי ר"ס לא"ב או ג' כפשרי: כא' כניסן. פסדי כרחב"ג שעולין כהלכות פסח שתי שכתות, והייכו כמי הלכות פסח

מַסֶּכֶת עֲרָכִין

אונטער ערכין, אבשעטצונגען, פֿערשטעהט מען דיא אנגעלאבונג, דעם הייליגטהומע דען וועהרטה אייגער פערזאן צו בעצהללען, וואריבער אין נעזעטץ וקרא כ"ז אויספֿיהרליך צופֿינדען. דער נאנצע טראקטאט דרינגט מעהר אין דיא אינצעלהייטען דער דענקבארען פֿעללע אין, אונד בלייבט דער הויפטזאכע נאך בייא דיזעם גענענשטאנדע, מיט וועלכעם יעדאך מעהרערע עהמאליגע ציווילרעכטליכע אנגעלעגענהייטען, נאמענטליך אין בעטרעף דעס גרונדבעזיטצעס, וועלכע צום טהייל אויף שעטצונג בערוהען, אין צוואמענהאנגע שטעהען, דאהער פֿאן איהנען עבענפֿאללס אייניגעס פֿאראנדערט.

אין בעטרעף דעס אויסדרוקקעס שטעללען וויר פֿעסט, דאס וויר ערד: מיט שעטצונג אנגעלאבען, אונד נדר מיט וועדטה אנגעלאבען איבערזעטצען, זא דאס אונטער יענעם דיא אים נעזעטצע אויסדריקליך אנגענעבענען לייסטונגען, אונטער לעטצטערען נור דער וועהרטה אייגעס מענשען, נאך דעס שקלאפֿענפרייץ פֿעראנשלאגט, צו פֿערשטעהען איזט.

פ ר ק א

הַכֹּל מַעֲרִיכִין, וְנֶעֱרָכִין, נוֹדְרִין וְנִדָּרִין, כֹּהֲנִים, וּלְוִיִּם, וְיִשְׂרְאֵלִים, נָשִׁים, וַעֲבָדִים, וְטוּמְטוֹם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, נוֹדְרִין וְנִדָּרִין וּמַעֲרִיכִין, אֲבָל לֹא נֶעֱרָכִין, שֶׁאֵינוֹ נֶעֱרָךְ אֶלָּא זָכָר וַדַּאי, וְנִקְבָה וַדַּאִית. חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, נִדָּרִין, וְנֶעֱרָכִין, אֲבָל לֹא נוֹדְרִין וְלֹא מַעֲרִיכִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת. פֶּחוּת מִבֶּן חֹדֶשׁ, נָדָר, אֲבָל לֹא נֶעֱרָךְ: (ג) רַבִּי נְהוֹרַי, ר מֵאִיר אוֹמֵר, נֶעֱרָךְ, אֲבָל לֹא מַעֲרִיךְ.

יעדערמאן קאן, אונד מאן קאן יעדערמאנם שעטצונג, אונד זא קאן יעדערמאן אונד מאן קאן יעדערמאנם וועהרטה אנגעלאבען: פריסטער, לוייט, ישראליס, פֿרויען אונד שקלאפֿען. מיא געשלעכטסלאזען אונד צוויטטערן, אונד אויף זיא, פֿינדעט נור דאס וועהרטה=אנגעלאבען שטאטט; זיא זעלבסט קענגען אויך דיא שעטצונג אנדערער אנגעלאבען, אבער אויף זיא קאן קיינע שעטצונג אנגעלאבטוועהרדען. דעם דיזע גילט נור פֿאן נעווים מענשליכען אונד נעווים וויבליכען פערזאנען, פֿאן טויבשטומען, בלעדזינניגען אונד מינדערעהריגען קאן מאן שעטצונג אונד וועהרטה אנגעלאבען, אבער זיא זעלבסט קענגען וועדער דאס אייגע נאך דאס אנדערע, וויייל זיא ניכט דען פֿערשטאנד האבען. פֿאן אייגעם קינדע אונטער אייגעם מאנאטע קאן מאן דען זוהרטה=אבצוג קיינע שעטצונג אנגעלאבען. (ב) פֿאן אייגעם ניכט=ישראל קאן מאן, נאך ר' מאיר, דיא שעטצונג אנגעלאבען

פרק א הכל. לאתויי בן י"ב שנים ויום א', ולא סבירא שתי שערות סמוך מעריך, וסכל דקתי מנערכי', לאתויי מבוגל ומוכה שחין שאין בהן דמים, וסכל דקתי על נודרים, משום נודרים נקט ליה, וכידרי' גופיה מצטריך לאתויי פחות מבן חדש שסוף נידר מע"פ שתיכו כערך: מעריכין. מס אמר על מ' ערך פלוני עלי, נותן ערך אותו פלוני בפי שנין, כמו שקנוב כפ' ערכין: כערכין. מס אמר אמר עליו ערך פלוני עלי, או הוא עצמו אמר ערכי עלי: נודרי'. אמר דמי פלוני עלי, צריך שיתן כמו שסוף יפה למכור בשוק: כהנים ולויס. כהנים מצטריך ליה, דסד"א והעמיד לאחו סכהן, בתיב ישראל לפני כהן ולא כהן לפני כהן קמ"ל, ואיידי דתנא בהנים נקט לויס וישראלים: כשים. ומשלמת כשתתלמן או תתגרש, וכעבד כשישתחרר, מ"כ כגון שכתבו לסס ע"מ שאין לבעל או לרב רשות בהן, וכערך שעבד לפי ערך זכר, מע"ג דגבי מכות דין אשה יש לו: לא כערך. שלא נאמר בפרשה אלא מבן חדש ומעלה: (ב) ר"מ. דתרי קראי כתיבי בפ' ערכין, חד רבוי לנכרי וחד מעוט, ר"מ סבר לרבות הנכרי לנערך, כגון ישראל שאמר ערך כותי זה עלי כותן לפי שני

לַבְּעָלִין: (ח) עֲצָאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד, מוֹנֶה אוֹתָן שְׁנַיִם שְׁנַיִם. מְנָאָן אֶחָד, תְּשִׁעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִין. עֲצָאוּ תְּשִׁעִי וַעֲשִׂירִי כְּאַחַת, תְּשִׁעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִין. קָרָא לַתְּשִׁעִי עֲשִׂירִי, וְלָעֲשִׂירִי תְּשִׁעִי, וּלְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁין. הַתְּשִׁעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, וְהָעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְאַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה. ר״מ אוֹמֵר: אָמַר ר׳ יְהוּדָה, וְכִי יֵשׁ תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה? אָמְרוּ מִשּׁוּם ר׳ מֵאִיר, אִלּוּ הָיָה תְּמוּרָה, לֹא הָיָה קָרֵב. קָרָא לַתְּשִׁעִי עֲשִׂירִי, וְלָעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי, וּלְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ, אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ:

(ח) קאמטען צוויא צוגלייך הערויס, זא צעהלט ער יע צוויא. צעהלטע ער דיא ערשטען אלס איינס, זא איזט דאס ניינטע אונד צעהנטע פֿערדאכטען; זא אוך וועו דיזע בייד זען צוגלייך הערויסקאמטען. האט דער צעהנטגעבער דאס ניינטע אלס צעהנטעס, דאס צעהנטע אלס ניינטעס, אונד ווידער דאס איילפֿטע אלס צעהנטעס געצעהלט, זא זינד זיא אלע דרייא צעהיילינט; דאס ניינטע דארף ערשט אלס פֿערהאפֿטעס געגעפֿטען ווערדען, דאס זוירקליכֿע צעהנטע איזט צעהנט, דאס איילפֿטע ווידר אלס פֿרידענס אפֿפֿער דארגעבראכֿט, אוך בילט דאס דאפֿיר אומגעטוישטע; זא ר״ט. ר׳ יהודה ווענדעט אין: ווא קאן דאס זין, דא עס זעלבסט אין אומגעטוישטעס איזט? מאן ערווידערטע אבער אים נאמען דעס ר״מ: ווען עס אלס אין אומגעטוישטעס בעטראכֿטעט ווירדע, דירפֿטע מאן עס ניכֿט אפֿפֿערן[א]. צעהלטע ער דאס ניינטע אלס צעהנטעס, אונד דאס צעהנטע אלס צעהנטעס, אונד ווידער דאס איילפֿטע אלס צעהנטעס, זא איזט דיס איילפֿטע ניכֿט צעהיילינט. דיא דענעל איזט, זאבאלד דאס צעהנטע זעלבסט ניכֿט מיט אונריכֿטיגער צאהל בענאננט איזט, ווירד דאס איילפֿטע דורך דיא בענענונג „צעהנט״ ניכֿט צעהיילינט.

ספיקא לחו בר עשורי הוא: המעוברים. העיבורים, שכבר קדשו קפץ ע׳ מהן לתוך הדיר; שיקחנה. ויחכה כמומן לבעלים; (ח) שנים. זה אחר זה ברוכב הפחת, ומכה חותן זוג ע׳, מוכה כולן שנים שנים, דסיכו כלזוג מוכה לע׳, וכזוג העשירי יהיה מעבר, וה״ה אם יצאו ג׳ או ד׳ ימכה חותן כפי שיצאו רמשוכה; מנאן ע׳. לכ׳ הרחשוכים שיצאו מכה ע׳, זלג׳ מכה ד׳, וזלד׳ מכה ג׳, וה״ה אם כחמצאי יצאו ב׳ ומכאן ע׳ שט׳ וי׳ מקולקלין, וכקט כ׳ רחשוכים לפי שים כהם פקכה למכותם כ״ב, משע״ב כחמצאי: מקולקלי. וירעו עד שיקחנה, ולא דמי לקרא לעשירי ט׳ זלי״ע עשירי, דעשירי מעבר וי״ל קרב שלמים, דהתם כפיק ע׳ ע׳, וכי מטא עשירי וקרא ט׳, מכריר לכ״ע שהוא העשירי, הלכך היה הוא מעבר גמור, זכי״ל קרב שלמים מגזירת מלך שהמוך לו מהקדש כטעות, אכל כיצאו שכים לא מכריר עשירי, שהוא קורא ט׳ וזלא מעבר גמור הוא מאליו, זכדאמר מיטו כמי לא הויא: שלשתן. דכל המוך לעשירי מלפניו ומאחריו מהקדש כטעות: וכי יש. דסכר ר״י הלי די״ל הוא תמורה, דהלי דקרי עשירי כמ״ד תהא תחת עשירי, ואין תמורה עושה תמורה: אלו. אין תמורה עושה תמורה שעשה כו׳ לא היה דכתיב בככור קדש הוא, הא קריבי׳ ולא המודתן, וילפינן מעבר מיבים: שלא נעקר. דכל היכא דקרא לעשירי עשירי, הו לא מקדש כי״ל במלי דקרי ליה עשירי:

א) פיר נעהנט צילט קיינע אומטויטונג.

חָיו בְּיָדָיו חָמֵשׁ סְלָעִים, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא אֶחָת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, נוֹתֵן אֶת כֻּלָּם. אֵין בַּעֲרָכִין פָּחוֹת מִפֶּלַע, וְלֹא יֶתֵר עַל חֲמִשִּׁים סֶלַע. אֵין פָּחוֹת בַּטוּעָה, פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה, וְלֹא יֶתֵר עַל שִׁבְעָה עָשָׂר. אֵין בַּנְּגָעִים פָּחוֹת מִשִּׁבּוּעַ אֶחָד, וְלֹא יוֹתֵר עַל שִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת: (ב) אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְּעֻבָּרִים בַּשָּׁנָה, וְלֹא נִרְאָה יֶתֵר עַל שְׁמוֹנָה. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶאֱכָלוֹת אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יוֹתֵר עַל שִׁלְשָׁה. לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱכָל אֵין

מוס ער פֿונפֿציג געבען. בעזיטצט אײנער פֿינף סלעים, זא זאגט ר"מ: ער ברויכט נור אײנען צו געבען. דיא געלעהרטען זאגען: ער מוס אללע געבען. — דיא גע= רינגסטע שעטצונג איזט איין סלע, דיא העכסטע פֿונפֿציג; דער אנפֿאנג (דעם מאנאטליכען) איזט, פֿאללם איינע פֿרויא דארין איררע געווארדען, פֿרירהעסטענס נאך זיבען, שפּעטעסטענס נאך זיבצעהן רײנען טאגען[1]. בײם אוים= זאטץ איזט דיא נעריגסטע אבשליסונג איינע וואָכע, דיא לענגסטע דרײא וואָכען. (כ) אין איינעם יאהרע זינד מינדעסטענס פֿיער מאנאטע פֿאן דרײסיג טאגען, אונד מאן פֿאנד ביסהער העכס= טענס דרײ מאנאטע אכט. דיא צוויײא ברָאטע וועלכע פֿרירהעס= טענס אם צוויטען אונד שפּעטעסטענס אם דריטטען טאגע (זײט איהרעם באקומען) געגעסטען; דיא שויבראטע פֿרירהעס=

מין פתח. שדין כדה דאוריית', אס התקילה ורחתה ביום, מוכח ו' והוא, ולחתר ז' לערב, אפי' רחתה כל ז' ופקקה לערב סוכות ומשמ', ומיום הו' ואילך הויין י"ח יומי מי זיבה שאם רחתה בהן יום ח' לו שמיה יום כנגד יום, ושוכלה, ואם רחתה בהן ג' רצופי' הוי זבה גדולה ושטוכה ז' נקיי' וקרבן, ואם מצטו ימי זיבה אפי' שבה לתקלת בדות עד שתצב ז' נקיים ואם רחתה לו הוי' תקלת כדה ומוכח ו' והוא, הכל כמפורש, ואם לא רחתה כאותן י"ח יום שאתר ז' ימי כדות ג' רציפי' תיבה זבה, וכשתרש, אתר הי"ח יום בין בסמוך בין שהרחיקה רחייתה הויית תקלת כדה: כטועה. רחתה ביום ותיבה יודעת אם בימי כדותה עומדת ומריכה למכותו' והוא, אם באותן י"ח יום של ימי זיבה עומדת וח"כ לעמוד מלא יום ח', פתחה י"ז, שאם לא תרחה עד אתר י"ז לבד מיום זה מוזרת לפתח בדותה, דאם יום זה שרחת' קוד' י"ז תקלת ימי זיבה הוא כיון שכלו י"ח יום שלמו ימי זיבה ומריקה רחייתה שלא רחתה עד לאתר י"ז יום ותקלה כדה היא, ואפי' ח"ת מיום זה שקודם י"ז תקלת כדה הוא ח"כ אפ' ז' עם היום שרחתה שלמו ימי כדה, ומיום ח' מתחילי' ימי זיבה עד יום י"ח, ח"כ אם כל כך י"ז ימים שבין רחייה רחשוכה עד רחייה שניה נקיים, יצתה מימי הזוב, אבל אם תרחה ביום י"ז, לא יצתה מן הכפק, די"ל שמא יום זה שרחתה קודם הי"ז תקלת ימי כדה היא, ויום י"ז שרחתה בו, הוא סוף י"ח שבין כדה לכדה, דהויכו ימי זיבה, או שמא יום רחשון שרחתה, רחשון מימי הזוב הוא, וכשכלו י"ח יצתה מימי הזוב, ויום י"ז שרחתה אח"כ תקלת כדה הוא, וכ"ז שהיה בכפיקת זו מקולקלת היא, ולשולם כתמיר עליה, אם תרחה יום ח' כתמר תקלת כדה היא, ומריכה ו' והוא, ואם תרחה ג' רצופים כתמר ימי זוב הן, ומריכה ז' נקיים וקרבן, ואפשר לומר שב' מהם מימי הזוב, זח' מתקלת ימי כדה, ופתחה י"ז, ואם תרחה ד' כתמר, שג' מהם סוף ימי זיבה, והרי היא כפק זבה גדולה, וח"ל שב' מהם סוף ימי זיבה, וב' מהם תקלת כדה, וכזה בכפק פתחה י"ו, שאם כתמר שב' הימים מהד' תקלת כדה הם, ח"כ תמיכה כי והם, ואח"כ י"ח של ימי הזיבה, הם י"ו שלא רחתה וילפת מן הכפק, ואם תרחה ה' כתמר, ג' רצופים הן סוף ימי זיבה, וב' תקלת כדה, ופתחה ט"ו והיא ג"כ כפק זבה לקרבן על דרך זה עד י"ב, ואם תרחה י"ב ימים פתחה ק', והיא זבה ודאית, אים לומר שב' ימים הרחשוכים מהלו הי"ב סוף זיבה היו, וז' ימי כדה הרי ט', וג' המתרוכים תחלת ימי זיבה, ופתחה ח', שאם תרחה כיום הח' שמא סוף סוף ימי הזוב, ואם תרחה י"ג היא זבה ודאית, ופתחה ז' עד"ז; כנגעים. היא בנגעי אדם שנברים בשבוע ח', אם לטהר אם להקליט; ולא יותר. כנגעי בתים; (כ) אין פוחתין. לפי שאדם שב לבבה כ"ט יום, י"ב שעות תשל"ג חלקים משעה ח', כשתחלק השע' לתתר"ף חלקים, הרי לב' אדמים כ"ט יום ושעה ח' תק"ז חלקים וכדין היה שיהיה כל אדמי השבה ח' חלא של ל' יום, וח' תחר של כ"ט יום, הרי כ"ט יום, חלא חפני השעה, ותק"ז חלקים הנשארים מכל ב' אדמים, גריכי' פעמים לעשות ק' חלחין וד' חקריס, ולפעמים ק' חקריס וד' חלחים, והשעה שחלקו השעה לתתר"ף, לפי שבמכי' זה יש בו חני וסוף תק"מ, ושליש סוף ש"ס, ורביע סוף ר"ע, וחומש סוף רי"ו, ושפות סוף ק"כ, והשיעיס

[1] דאס ווייטערע וחלט דער קאממענטאר.

ערכין פרק א

ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מַעֲרִיךְ, אֲבָל לֹא נֶעֱרָךְ. זֶה וָזֶה מוֹדִים, שֶׁנּוֹדְרִין וְנִדָּרִין: (ג) הַגּוֹסֵס, וְהַיּוֹצֵא לֶהָרֵג, לֹא נָדַר וְלֹא נֶעֱרָךְ. ר׳ חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא אוֹמֵר, נֶעֱרָךְ, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָיו קְצוּבִין, (אֲבָל אֵינוֹ נִדָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּמָיו קְצוּבִין). ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, נוֹדֵר, וּמַעֲרִיךְ, וּמַקְדִּישׁ. וְאִם הֶוִּיק, הַיָּב בַּתַּשְׁלוּמִין: (ד) הָאִשָּׁה שֶׁהִיא יוֹצְאָה לֶהָרֵג, אֵין מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. יָשְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר, מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחֶרְגָה, נֶחֱנֶקֶת בְּשִׁעָרָהּ. בְּהֵמָה שֶׁנֶּחֶרְגָה, אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה:

אבער ער זעלבסט קאן עס ניכט; ר׳ יהודה זאגט: ער קאן דיא שעטצונג איינעס ישׂראלס אנגעלאבען, אבער אויף איהן קאן מאן עס ניכט. ביידע זיבר איינג, דאס דער ניכט ישׂראל דען ווערטה אנדערער אונד מאן דעספען ווערטה אנגעלאבען קענען. (ג) אויף איינען שטערבענדען אדער נעזעצטליך צום טאדע פֿעראורטהיילטען, קאן מאן וועדער שעטצונג נאך ווערטה אנגעלאבען. רח״בע זאגט: דיא שעטצונג קאן מאן אויף דיזען אנגעלאבען, ווייל דער בעטראג פֿעסטשטעהט, (ניכט אבער דען ווערטה, ווייל דיזער ניכט בעשטימטאיזט) ר׳ יוסי זאגט: איין׳אלכ׳ער קאן זעלבסט ווערטה אדער שעטצונג אנגעלאבען, אויך עטוואס הייליגען, אונד ווען ער יעמאנדען שאדען צופֿיגט, מוס ער עס בעצאהלען. (ד) ווען איינע (שוואנגערע) פֿרויא צום טאדע פֿעראורטהיילט ווארדען, ווארטעט מאן (מיט דער פֿאלל׳ציהונג) ניכט ביס זיא נידערגעקאממען איזט: ווהל אבער ווען זיא בעריישט אויף דעם קריין שטוהל זיטצט. פֿאן איינער הינגעריכטעטען פֿרויא, דארף מאן (פֿרעמדעם) האאר ווען׳כעם זיא טרוג, בעזוטצען. פֿאן איינעם גערי׳כטליך געטעדטעטען טהיר דארף מאן זאגאר דאס האאר ניכט בעזוטצען.

פ ר ק ב

אֵין בַּעֲרָכִין פָּחוֹת מִסֶּלַע, וְלֹא יֶתֵר עַל חֲמִשִּׁים סְלָע. כֵּיצַד? נָתַן סֶלַע, וְהֶעֱשִׁיר, אֵינוֹ נוֹתֵן כְּרוּם. פָּחוֹת מִסֶּלַע, וְהֶעֱשִׁיר, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סְלָע.

דיא גריינגסטע שעטצונג איזט איין סלע, דיא העכסטע פֿונפֿציג. ווען איינער (אלס ארמער) איינען סלע ענטריכטעט דאט, אונד דען רייך וואורדע, ברויכט ער ניכט ווייטער צו געבען. דאטטע ער אבער וועניגער אלס איינען סלע געגעבען, אונד איזט דען רייך געוואורדען, זא

הכותי הכערך, תכל הוא ליכו מערין לא את עצמו לומר ערכי עלי, ולא את לחבירים לפי׳ יערלא, שכן ריכה הכתוב כנערכי׳ יותר מכמערכי׳, שתצ״ו כערכי ולא מעריכי׳, ור״י סכר ככרי מעריך, שכן טומטום ואכדרוגיכום מעריכי׳ ולא כערכים: (ג) הגוסס. לשון מגיסה בקדירה, שהליחה מתפכך בגרונו בשעת המיתה, כמו המגיס בקדירה שמתפכך מה שבקדירה; לא נודר. דלמיתה הוא עומד ולאו כר דמיס הוא, ולא כערך דלאו כר העמדה והערכה הוא; והיוצא ליהרג. ודוקא שנגמר דיכו כב״ד של יערלא, ותע״ג דאמרי׳ בסנהדרין רפ״ו מ׳ עומד על פתח כ״ד וכסודרי׳ כידו, ואם אמר מ׳ יש לי ללמד עליו זכות מחזירי׳ אותו, מ״מ לא שכיח, תכל ע״פ מלכות, כין מלכי יערלא כין מלכי יהודה, ד״ם מעריך וכערך, שלפעמים מוזר המלך בדבורו; ריש״ת. לא פליגי ת״ק ור״י כנודר ומעריך ומקדיש, כי פליגי, כאם הזיק ת״קס מלוס שכתוכה כתורה לאו ככתוכה כשטר דמי׳, ואין הכיזק גוכה מן היורשים, ור״ם מלוה שכתוכה כתורה ככתוכה כשטר דמי, וגוכה מן היורשי׳: (ד) אין ממתינין. דמ״ד ולדות ממוכת דכעל כן ולא כפקידכו קמ״ל: משכר. כקרא מקום מוצא לאשה כשיולדת: ממתיכי׳. דכיון שנעקר הולד לגמרי, גופא לחריכת הוא: כשערה. לאו שערה ממש קאמר, אלא פחות שהיתה לה משער אשה אחרת קשורה לשערה, ודוקא כשאמרה תכו אותה לכתי לו לפלוכית, דכשטולה מחייט דמי׳, תכל כעיכן אחר לקור שכוי המת לקוריס:

פרק ב פחות. לפי׳ עכי שהעריך ואין ידו משגת, ליכו כדון כפחות מסלע: נתן. כן ד׳ שערכו כ׳, וכיס עכי וכדון כמשגת יד, ונתן סלע והעשיר פטור; פחות. ור״ם אם השיגה ידו לה׳ או יותר, ונתן פחות מהשגת ידו והעשיר: כיס. לעכי זה שהעריך: אלא אחת. דשכר או נותן כל הכ׳, או ליכו נותן אלא א׳: כולם. דע״פ אשר תשיג כתיב;

אוֹמֵר, לְיוֹם הָיוּ: (ה) אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשָּׁה טְלָאִים הַמְּבָקָרִין בִּלְשַׁכַּת הַטְּלָאִים, כְּדֵי לַשַּׁבָּת וְלִשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. (אֵין פּוֹחֲתִין) מִתִּשְׁעָה בְּנוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם, וְהַצַּלְצָל לְבַד: (ו) אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵים עָשָׂר לְיוֹם הָעוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין קָטָן נִבְנָם לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם עוֹמְדִים בַּשִּׁיר, וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר, אֶלָּא בְּפֶה, כְּדֵי לִתֵּן תֵּבֶל בְּנָעִימָה. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֵין עוֹלִין לְמִנְיָן, וְאֵין עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, אֶלָּא בָּאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִים, וְרַאשֵׁיהֶן מִבֵּין רַגְלֵי הַלְוִיִּם, וְצוֹעֲרֵי הַלְוִיִּם הָיוּ נִקְרָאִין:

שוועגערן. רח"נא זאגט: עס ווארען לויים. (ה) מען מוסטע מינדעסטענס איממער זעכס אונטערווישטע לעממער אין דער לעממער־קאממער (אים טעמפעל) פֿאררעטיג־ן האבען, זא פֿיעל ווי א, וועז שבת אונד דיא צוויי נייִ־יאר־סטאגע נאכאיינאנדער פֿאללען, צו דען טעגליכען אפּפֿערן נעטהיג זינד; מען קאננטע אבער אינס אונבעשטימטע הינויס מעהר האלטען. עס מוסטען מינדעסטענס צוויי א טראמפעטע, געבלאזען ווערדען, עס קאננטען אבער אויך מעהרערע זא זיין. עס מוסטען מינדעסטענס נייַן פּוזאלטער שפילען; קאננטען אבער אויך מעהרערע זא זיין; דיא צימבעלן שלוג איממער נור איינער. (ו) אויף דעם עמפארפלאטץ (צור מוזיק) מוסטען מינדעסטענס צוועלף לויים שטעהען, עס קאננטע אבער אויך אייניע גרעסערע צאהל זא זיין. מינדעריע־הריגע דורפֿטען ניכט אין דען פֿארהאף צו אירגענד אייניער דינסטפֿעררי־כטונג קאממען, אויסער (צום מיטזינגען) וואהרענד דיא לויים אויף דעם עמפארפלאטץ שטאנדען אונד זאנגען. זיא דורפֿטען אויך ניכט מיט הארפֿע אונד פּואלטער בעגלייטען, זאנדערן נור מיט דעם מונדע, אום אייניע אנגענעהמע הארמאניע צו בילדען. רא"בי זאגט: זיא דירפֿען ניכט צו דער צאהל (צוועלף) מיטגערעכנעט ווערדען, אויך ניכט אויף דעם עמפארפלאטץ שטעהען, זאנדערן נור אויף דער עבענען ערדע, זא דאס איהרע קעפּפֿע צווישען דיא פֿיסע דער לויים רייכטען; מען נאננטע זיא קוועלער דער לויים [א]).

זמר, אחכל שיר שכפה על הקרקע, כ"ע מודים דלויט דוקא: (ה) ו' טלאים. דכתר התמידים טעונים ביקור ממום ד' ימים קודם שחיטתן, הלכך קודם יום חנוך ד' ימים מבקרים כ' טלאים, ונותני' בלשכת הטלאים, וכיוס חנוך נוטלי' שנים לתמידין ונשארו שם שנה מבוקרי', ולאחר כן קודם הלילה מבקרים שנים, ונותנים שם, ומשום דהכך ליתנהו אכתי כשעת נטילה השנים לא חשיב להי, וכן לעולם נוטלים כ' ונותנים כ', ואלו שנים שנותנים, נוטלי' לותן לתמיבי של יום ניתנתן: כדי לשבח. פירוש בעלמא נקט, דכי היכי דאי מקלעי שבת ושני י"ט של ר"ה כשדי הדדי, היכ צריך להקדים ולבקר קודם דג' בשבת מע"ש, והויא לקיחה ד' ימי' קודם שחיטה, ה"נ לעולם בעינן ד' ימים קודם לשחיטה: לעולם. כמה שירצו טלאים מבוקרים: לעולם. וכגמ' מפרש עד ק"ך מנורות: בלבל לבד. בלבל ג' היכ שם, שהן שתי תחיכו' רחבות של מחבת שמכין זע"ז, ומיהו חדא עבודתא עבידי, שתין ג' מועיל בלא מברו, ואר גברא עבד: (ו) מ"ש לוי'. ט' לט' כנורה, וכ' לב' בכלי', וג' בצלצל: דוכן. כמין מטבחא, שהלויים עומדים עליו: לעבודה. לשום עבודה, כגון לכבד העזרה ולהגיה הדלתות, אלא בשעה שהולכים על הדוכן, אז ככנסים לויים קטנים לשורר עמהם: ולא היו. לותם קטנים: תבל. שקוראים דק וגלול, ומהבל את קול הגדולים: למנין. י"ב לויים הסריכי' לדוכן: וצוערי. שהיו מנערים את הלויים הגדולים, שאין יכולים לכבש קולם כמותם:

[א]) צוערי הדער צערי, הייסען זיא, וויל איהר נשואינ ליכליכער קלאנג אלם דער דער־ווארטענען. — איהרינגאם ווערדען מעהרערע שטעלדען דיזער מבנה אויך מהדערם ערקלערט, ו. ד. קאממענטארע.

פָּחוֹת מִתִּשְׁעָה, וְלֹא יֶתֶר עַל אַחַד עָשָׂר. קָטָן נִמּוֹל אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנָה, וְלֹא יֶתֶר עַל שְׁנֵים עָשָׂר: (ג) אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי נְבָלִין, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי חֲלִילִין, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנֵים עָשָׂר. וּבְשֵׁנִים עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה, הֶחָלִיל מַכֶּה לִפְנֵי הַמּוּסָף, בְּשִׁחִיטַת פֶּסַח רִאשׁוֹן, וּבְשִׁחִיטַת פֶּסַח שֵׁנִי, וּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת, וּבְשִׁמּוֹנַת יְמֵי הֶחָג. וְלֹא הָיָה מַכֶּה בְּאֵבוּב שֶׁל נְחשֶׁת, אֶלָּא בְּאֵבוּב שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב, וְלֹא הָיָה מַחֲלִיק אֶלָּא בְּאֵבוּב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲלִיק יָפֶה: (ד) וְעַבְדֵי הַכֹּהֲנִים הָיוּ, דִּ"ר מֵאִיר. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, מִשְׁפְּחוֹת בֵּית הַפְּגָרִים, וּבֵית צְפָרְיָא, וּמֵאֲמָאוֹם הָיוּ, מַשִּׁיאִין לַכְּהֻנָּה. ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס

טענס אם ניינטען שפּעטעסטענס אם איילפֿטען. איך קנאבע וויר פֿריהעסטענס אם אכטען שפּעטעסטענס אם איילפֿטען טאגע בעשניטטען. (ג) מאן בליז אים טעמפּעל מיני דעסטענס איינאונדצוואנציג, אונר העכסטענס אכט אונד פֿירציג שטאָסטענע אן איינעם טאגע; מאן האטטע מינדעסטענס צווייא לייערן, אונר העכסטענס זעכס; מאן האטטע בלכט וועניגער אלס צווייא אונד ניכט מעהר אלס צוועלף פּפֿייפֿען (שאלמיין). אן צוועלף טאגען דעס יאהרעס ערטענטע דיא פּפֿייפֿע (צום הלל) פֿאר דעם אלטאר; בייס שלאכטען דעס לאמעס דעס ערשטען פסח, בייא דעם דעס צווייטען פסח; אם ערשטען פסח פּעסטטאגע; אם וואכענפּעסטע; אן דען אכט טאגען דעס לויכהיטטענפֿעסטעס. מאן בעדינטע זיך ניכט איינעס קופֿפֿערנען ראהרעס (אדער מונדשטיקס), זאנדערן איינעס פאן שילפֿרָהר, וויל דער טאן אנגענעהמער איזט; מאן הילט אויך נור מיט איינער איינצלנען דען לעטצטען טאָן אויס, וויל דאס שענער קלינגט. (ד) דיא בלאזענדען וואָרען אונטערגעארדנעטע צוים דעם פּריסטערשטאמעס, זא לעהרט ר"מ. ר' יוסי זאגט: עס וואָרען דיא פאמיליען פּגרים אונר צפריא אוים עמאוס, וועלכע וויידיג בעפֿונדען וואָרען, מיט דעם פּריסטערשטאנדע זיך צו פֿער-

טוח ק"ד, ועשור טוח ק"ח, וחצי עשור טוח כ"ה, ורביע עשיר טוח כ"ו, וככל אלו המכיסים נוכל לעשם לכל מכין מכס: כ' הלחם. עיי' ס"פ י"א דתכשוט: (ג) תקיעות. עיי' פ"ב מ"ה דסוכה: כ' נבלין. לעזבי לויס: חלילי. מין כלי זמר, שקולו כשעם למרחוק, ולפי שעשוי נקבי' ומכה בחצבעו על הנקבים להגביה הקול, נופל בו לעזן מכה: וכי"כ יוס. שכאלו היתים גומרי' את ההלל: הפסח. כי"ד בניסן, היו קורין ההלל בעזרה: ימי החג. לפי שחלוקין בקרבנותיהן, משא"כ ימי הפסח בשבת דלא לחקרי מועד, ור"ח דחקרי מועד, לא לחקדים בעשיית מלאכה, דכל שאין מקודש לחג אינו טעון שירה, ור"ם וי"כ דחקרי מועד וחקדים בעשיית מלאכה, לא לחפסר, אלא יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים ויושראל תומרים שירה, ומכוכה שתומרי' משוס ניסא, ואין בו תליל, שאין בו קרבן מיוחד, ופוריס ס"ד מכיון שנכנסו לארץ אין תומרי' שיר' על כס שבא"ל, וס"ד מכיון שגלו, חזרו להתירן, וקריאת המגילה זו היא הלולא: תכוב. הקנה הדק שברשם החליל, וי"א דחלול גופיה קרוי תכוב: ערב. יותר כשהוא של קנה משל נחושת, ודוקא חליל שמכה על הקרבן לפני המזבח הוא דוחה שבת וי"ט, אבל חליל של כיח בשוחכה, אינו דוחה: מחליק. כשהיה מגיע לקיים הנעימה, ולאלק בין נעימה לנעימה, היה ס' מן החלילי' מתריך לאחר שקיימו החקרים, שזה יפה יותר מאלו יקיימו שניהם כא', וכשעת הקרבן בחותן י"ב ימים, היו הלוים תשוררים בפה את ההלל, והחלילים היו מחלילי', אבל בשאר הימים היה מהלחי' בלבול וכורת השיר, שהיו הלוים תומרים בב"המק, ברחשון היו תומרים לה' הארץ ומלואה וכל המזמור, בכ' גדול ס' וכל המזמור, וכן כולם: (ד) ועבדי. המכיס בחליל, דק"ל לר"מ אין מעלי' מן הדוכן לזוקפי' ולמעבר: פגרים אם משפחות מיוקפת: מאמאום. אם מקוס, וכהניס היו נוזאים כמותיהן לבזיס, ור"יס דמעלי' מן הדוכן לזוקפי', ואי לא דמיוקפים היו, לא הניחוס לנגן על הדוכן: ר"א כ"א. ק"ל דמעלי' מן הדוכן לשעזרות, ול"ק אלא במנגניס בכלי

וּמְפַתֶּה לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שְׁאָנַס וּפִתָּה אֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהָנָה וְאֶת הַקְּטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע. (וְהַבּוֹשֶׁת וְהַפְּגָם), הַכֹּל לְפִי הַמְּבַיֵּשׁ וְהַמְתֻבָּיֵשׁ: (ה) בַּמּוֹצִיא שֵׁם רָע לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רָע עַל גְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהָנָה, וְעַל קְטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע. נִמְצָא הָאוֹמֵר בְּפִיו יֶתֶר מִן הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁלֹּא נֶחְתַּם גְּזַר דִּין עַל אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר, אֶלָּא עַל לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְנַסּוּ אוֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

נאטהצוגט אונד פערפירהרונג? עס מעגן יעמאנד דיא פארנעהמסטע יונגפרויא דעס פריסטערשטאנדעס ארער דיא נעריגסטע פאן ישראל גענאטהצויגט אדער פערפירט האבען, צאהלט ער פונפציג סלעים. (שימפפגעלד אונד שאדענערזאטץ אבער) ריכטעט זיך נאך דעם שטאנדע דעס טהעטערס אונד דער ליידענדען. (ה) וויא זא וועגען בעשולדיגונג זיינער פרויא? עס מעגן איינער דיא פארנעהמסטע אוים דעם פריסטערשטאנדע אדער דיא גערינגסטע אוים ישראל בעשולדיגט האבען, צאהלט ער הונדערט סלעים. היר איזט איינער אלזא פיר איין אוים־געשפראכענעס וואָרט שטראפבארער, אלס פיר איינע טהאט. אונד זא פינדען וויר, דאס אונזרע פארפאהרען אין הער וויסטע איהר שיקזאל נור דורך כעזע צוגעגע פערענלאסט האטטען, דען עס הייסט (במדבר י"ד כ"ב) „וויל זיא מיך דיס צעהנטע מאל געפרופט אונד מיר ניכט געהארכט האבען".

פ ר ק ד

הָשֵׁג יָד בַּנּוֹדֶר, וַהֲשָׁנִים בַּנָּדָר, וְהָעֲרָכִים בַּנֶּעֱרָךְ, וְהָעֵרֶךְ בְּזֶמֶן הָעֵרֶךְ. הָשֵׁג יָדוֹ בַּנּוֹדֶר, כֵּיצַד? עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר, נוֹתֵן עֶרְכּוֹ עָנִי, וְעָשִׁיר שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָנִי, נוֹתֵן עֶרְכּוֹ עָשִׁיר: (ב) אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵן. חֲרֵי שֶׁאָמַר קָרְבָּנִי שֶׁל מְצוֹרָע זֶה עָלַי, אִם הָיָה מְצוֹרָע עָנִי, מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי. עָשִׁיר, מֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי, אַף בַּעֲרָכִים כֵּן. וְכִי מִפְּנֵי מָה עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר, נוֹתֵן עֶרְכּוֹ עָנִי?

פ ר ק ד

דיא בעריקזיכטיגונג דעס צורייכענדען פערמעגענס (ויקרא כ"ז· ח·) געהט אויף דען, דער דיא שעטצונג אננעלאבט; דיא דער יאהרע אבער בעטריפט דען, אויף וועלכען זיא זיך בעציהט; דיא שעטצונג גילט פאן דער פערזאן, אויף דיא דאס געליבט זיך בעציהט, אונד פאן דעססען אלטער צור צייט דעס אננעלאבענס. וויא איזט צו פערשטעהען, דאס דאס פערמעגען דעס אננעלאבענדען בעריקזיכטיגט ווירד? וועזן אין ארמער איינעס רייכען שעטצונג אננעלאבט, צאהלט ער דיא איינעס ארמען, אונר אומגעקעהרט. (ב) בייא אפפערו הינגעגעבען איזט עס ניכט זא. געלאבט יעמאנד, דאס אפפער איינעס בעשטימטען אויסועציגען צו ברינגען, זא ברינגט ער, ווען דיזער איין ארמער איזט, דאס איינעס ארמען; ווען אין רייכער, דאס איינעס רייכען. רבי זאגט: איך בעהויפטע, כייא שעטצונגען איזט עס איינעניטליך ניכט אנדערס. דען ווען דער ארמע, דער דיא שעטצונג איינעס רייכען אננעלאבט, נור דיא ארמע־שעטצונג

(ה) המומר כפיו. שהומר לגי מצותי לבתך כתולים, נותן ק', והומם דמוציא כתולים ע"י מעשה, נותן כ': גזר דין. שלא יכנסו לגי': זה. משמע על זה נתחס ג"ד, ולא משום גרוף דתמרוקת:

פרק ד השג יד. תורת הסג יד, שאדם נדון בערכין כפי הסג ידו, כתר נודר מזליקן, ולא כתר כידר:

(ב) אף בערכי'. תלו מתרמי, לף בערכין דומיא דקרבנות הויא בקרבנות, דהא דתמרת דערכין לינן כקרבנות, משום דלא דמו לחדדי, דמפני מה עבי שהעריך עשיר, נותן לפי הסג יד, לפי שלין העשיר חייב כלום, וזה שתמר על העשיר, לא כחכוין תלא לפי מדת שכותיו של עשיר, שפחותים לו יתירים על שכותיו, ולא דמי לתלורע, תכל העשיר שתמר על

פ ר ק ג

יֵשׁ בַּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, בְּשִׁוָּה אַחַת לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, בְּשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָעֶבֶד, לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר. בְּאוֹנֵס, וּמְפַתֶּה, וּמוֹצִיא שֵׁם רָע, לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר. יֵשׁ בַּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, בֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַנָּאָה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, וְאֶת הַבָּעוּר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע. וְאִם אָמַר הֲרֵי דָמָיו עָלַי, נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ: (ב) בְּשִׁוָּה אַחַת לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר בֵּיצַד? אֶחָד הַמַּקְרִישׁ בְּחוֹלַת הַמָּחוֹז, וְאֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּפַרְדֵּסוֹת סָבְסְטִי, נוֹתֵן בְּזֶרַע חוֹמֶר שִׁעוּרִים חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, וּבְשִׁוָּה מַקָּנָה נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶחָד שִׁוָּה אַחַת, וְאֶחָד שִׁוָּה מַקָּנָה. מַה בֵּין שִׁוָּה אַחַת לְשִׁוָּה מַקָּנָה, אֶלָּא שֶׁבְּשִׁוָּה אַחַת נוֹתֵן חוֹמֶשׁ, וּבְשִׁוָּה מַקָּנָה אֵינוֹ נוֹתֵן חוֹמֶשׁ: (ג) בְּשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָעֶבֶד, לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, בֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהֵמִית אֶת הַנָּאָה שֶׁבְּעַבָּדִים, וְאֶת הַבָּעוּר שֶׁבְּעַבָּדִים, נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים סֶלַע. הֵמִית בֶּן חוֹרִין, נוֹתֵן שָׁוְיוֹ. חָבַל בְּזֶה וּבָזֶה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: (ד) בְּאוֹנֵס

בייא דען שעטצונגספענטריכטונגען אונד זא אויך בייא דענען פיר ערערבטע פעלווער, פערנער וועגען איינעס אכסען דער, נאך פערוואהרונג דעס אייגענטהימערס, איינען שקלא פען געטערטעט האט, אונד ענדליך וועגען נאטהצוכט ארער פערפיהרונג, ארער וועגען בעשולדיגונג זיינער פרויא, ניבט עס ערלייכטערנדע אונד ערשווערענדע פעללע. וויא וא בייא שעטצונגען? עס מעגע יעמאנד פיר איינען שענען ארער איינען העסליכען מאן אין ישראל דיא שעטצונג צו געבען אנגעלאבען, גיבט ער אים העכסטען זאטץ פונפציג סלעים; וועהרענד ער, וועו ער דען וועדטה אנגעלאבט, דעסטען פרייז צו געבען האט. (כ) וויא זא בייא ערערבטעם פעלד? עס מעגע יעמאנד איין פעלד אים אומקרייזע דער שטאדט, ארער איינס אין דען פרייען גערטען פאן סעכצאסטע היילי גען, האט מאן איממער (אים פאלל דער לעווונג) פיר איינען חומר אויסואאט גערשטע, פונפציג זילבער שקל (אוף איין יובל) צו געבען; וועהרענד מאן פיר איין ערקויפטעם פעלד אין זאלכעם פאללע דען ווירקליכען וועדטה צו לייסטען האט. ר"א זאגט: פיר ביידע ארטען איזט יענע בעשטיממטע לייסטונג צו ענטריכטען, נור דאס מאן פיר איין ערערבטעס דאס פינפטעל דאריבער צו לייסטען האט, וואס בייס ערקויפטען פעלדע ניכט דער פאלל איזט. (ג) וויא זא וועגען איינעס אכסען דער נאך פערוואהרונג דעס איינענטהימערס איינען שקל פען געטערטעט האט? ער מעגע איינען שענען ארער איינען העסליכען שקלא פען געטערטעט האבען, בעצאהלט מאן איממער דרייסיג סלעים; וועהרענד מאן פיר טערטונג איינעס פרייען מענשען, דעסטען פרייז אלס לעזענעלד צאהלט. פיר אנגעריכטעטע פערוואונדונג ווידד אבער אין ביידען פעללען פאללער שאדענהאפטען געלייסטעט. (ד) וויא זא וועגען

פרק ג הנאה. הייכו להקל, אף"פ שזוה מאה מאה, וכשערך אע"פ שאיכו שוה אלא כ"ס הייכו להחמיר: (ב) בחולת המחוז. סביבות העיר, שהיה מצחת כ"כ מפני מדרס הרגלים, מחולת ל' מחול הכרס: מחוז, עיר. פ"א מחוז שם מקו': פרדסאות. מקום שיש בו הרבה אילות נטועים: סבסטי. שם מקום, והאילות דשם מעולי מאוד: נותן. מי שפודה מותן מן ההקדש, כיון כעלי' כיון לית לחד: בזרע חומר. מקום רחוי לזריעת כור שלשים קאה שעורים, וסוף גדול ממקום זריעת כור חטים: בחמשים כסף, אם תחלת היוכל היה, אם לאו, מגרע השכיח שעברו קלב זפוכדיון לשכח, והמקדיש שדה אחוזה אלאה אילות, כשסוף פודו פודה בחלמות כשויין, ואחר זפודה את הקרקע, כית זרע חומר שעורים, כ' שקל כסף: ח'. כותן כזרע חומר שעורים, כ' שקל כסף: כותן חומש. וס"ס דהוה מכי' למלק, שכשדה אחוזה, אם גאלה אחר מתחלק לכהכי' כיוכל, וכשדה מקנה אם גאלה אחר חוזרת לבעלים ביוכל, אלא דלא כתא לפרושי, אלא אילוק דשייך כשסוף עלמו פודסו: (ג) מכל. ולא סמיתו: וכוס. כין כעבד כין כבן חורין: (ד) פגם. עיין מ"ו פ"ג דכתובות.

שְׁנַת שִׁשִּׁים כִּלְמַטָּה מִמֶּנָּה לְהַחֲמִיר, נַעֲשָׂה שְׁנַת חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים כִּלְמַטָּה מִמֶּנָּה לְהָקֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר, שָׁנָה שָׁנָה, לִגְזֹרָה שָׁוָה, מַה שָּׁנָה הָאֲמוּרָה בְּשִׁבְעִים כִּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ, אַף שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּשִׁבְעִים כִּלְמַטָּה מִמֶּנָּה, בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחֲמִיר. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּהְיוּ יְתֵרוֹת עַל הַשָּׁנִים, חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד:

וועז דאס זעצציגסטע אלס דארונטער אנגערעכנעט ווירד, אום דאדורך דיא לייסטונג צו ערהעהען, דירפען ווירד דאס פינפטע אונד צוואנציגסטע עבענפאללס אלס דארונטער רעכנען, וואדורך דיא לייסטונג גערינגער איזט? דאס ערגיבט זיך אבער אוים דעם אויסדרוק שנה שנה, וועלכעם צום שלום אוים ווארט = גלייכהייט דינט, זא וויא דאס שנה ביים זעצציגסטען אלס דארונטער גילט, זא גילט אויך דאס בייא פינף אונד צוואנציג, אלס דארונטער, עס מעגע דאדורך דיא לייסטונג פעררינגערט אדער פערמעהרט זיין •

ר"א זאגט: עס גילט איממער דארונטער, כיס איינען מאנאט אונד איינען טאג איבער דיא אנגעגעבענען יאהרע •

פ ר ק ה

הָאוֹמֵר מִשְׁקָלִי עָלַי, נוֹתֵן מִשְׁקָלוֹ. אִם כֶּסֶף, כֶּסֶף, זָהָב, זָהָב. מַעֲשֶׂה בְּאִמָּה שֶׁל יְרֻמְטָה, שֶׁאָמְרָה מִשְׁקָל בִּתִּי עָלַי, וְעָלְתָה לִירוּשָׁלַיִם, וְשָׁקְלוּהָ, וְנָתְנָה מִשְׁקָלָהּ זָהָב. מִשְׁקָל יָדַי עָלַי, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, מְמַלֵּא חָבִית מַיִם, וּמַכְנִיסָהּ עַד מַרְפְּקוֹ, וְשׁוֹקֵל בְּשַׂר חֲמוֹר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא. אָמַר ר' יוֹסֵי, וְכִי הֵיאַךְ אֶפְשָׁר. לְכַוֵּן בָּשָׂר כְּנֶגֶד בָּשָׂר, וַעֲצָמוֹת

וועז יעמאנד זיין אייגען געווי֯כט אין זילבער אדער גאלד אנגעלאבט, זא גיבט ער זא פיעל ער וויגט, (אין דער אנגעגעבענען מאסע[2]). — איינסט געלאבטע דיא מוטטער איינער געוויססען ירמטיה דאס געווי֯כט איהרער טאכטער. דיזע קאם הירויף נאך ירושלים, ווא מאן זיא וואג, אונד דיא מוטטער מוסטע דערען געווי֯כט אן גאלד געבען. זאגט איינער: דאס געווי֯כט מיינער האנד ווילל איך געבען! זא ערקלערט ר' יהודה: ער פיללע אין פאס מיט וואססער, שטעקקע דאן זיינע האנד בים צום עללבאגען הינין; טהוע הירויף עוועלפפלייש מיט זעהנען אונד קנאכען הינין, בים עס ווידער פאלל ווירד[2]). הירויף וועגנדעט ר' יוסי איין: וויא ווערע עס מעגלידן, געגוויא זא פיל פלייש אונד גענוא זא פיל קנאכען צו נעהמען?

כלומר כיוס כן ל', הוי כלומטה ממנו, ולא לאמר כלום: ס' ומעלה · משמע שעלמה שכת ס', ומז כדון כשעים: כן. כלו' וכי כן הוא: להחמיר. דערך על פחות משעים כ', וערך יותר משעים תיכו חלא ט"ו: להקל. דערך יותר על כן משריס גדול הוא מפחות מכן כ', שהוא כ' שקלים, וכן בפחות מכן ס', ערכו חמשה שקלים: כין להקל · כשן חמש וכן כ', כין להחמיר כשן ס': רמ"ח. לעולם שכת ה' וכ' וס' כלומטה ממנו, עד שיהיו כו':

פרק ה אם כסף · מס פירש משקלי כסף נותן כסף, וכא קמ"ל דאם אמר משקלי עלי, פטור כפשוטו ככל דהוא, אפי' זפת וכגלים, מס רגילים בחותו מקום למכרס כמשקל, ודוקא כאומר כפירוש, שהתכוין לכגלים או לזפת, אף פ"פ שלא פירש, אבל כשתם, קי"ל שתם נדרים להחמיר: מעשה. ת"מ וס"ק ואם אדם תשוב הוא, תע"ג דלא פירש, תמריכן ליס לפי כבודו ומעשה כמי: משקל ידי · והיאך יכול לשקול ידו, דאם רופא מכניד', ואם רופא מיקלה: מרפיקו · שכאותו זמן סי' קורין יד לזרוע עד המרפק, וכשמכניס היד עד המרפיק לתוך המים, יעשכו מן המים שכמבית כפי מקום היד שהכניס, ומוזר ומכניס כתבית כשר וגידין ועצמות של חמור, כפי מה שיש כיד, ומשקל כשר חמור שוה למשקל כשר אדם, עד שתמלא כמו שהיתה, ושוקל אח"כ כשר החמור, וי"מ שמשקל מעיקרא ואח"כ מכניס, שהמי' כללעין כבשר,

---

[2]) דיא ערגענצונג ז. טיס קלאמעכטער. [2]) לוכך וועגע דאס פלייש; ער מיינט דאס דיס חלבדען דעס נעווי֯כטע דער הינד גלייכקלמעמ.

שֶׁאֵין הָעֲשִׁיר חַיָּב בְּלוֹם. אֲבָל הֶעָשִׁיר שֶׁאָמַר עָרְכִּי עָלַי, וְשָׁמַע הֶעָנִי וְאָמַר, מַה שֶּׁאָמַר זֶה עָלַי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. הָיָה עָנִי וְהֶעֱשִׁיר, אוֹ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִילּוּ עָנִי וְהֶעֱשִׁיר, וְחָזַר וְהֶעֱנִי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר: (ג) אֲבָל בַּקַּרְקָעוֹת אֵינוֹ כֵן, אֲפִילּוּ אָבִיו מֵת, וְהִנִּיחַ לוֹ רְבוּאוֹת סְפִינוֹת בַּיָּם, וּבָאוּ בְרְבוּאוֹת, אֵין לַהֶקְדֵּשׁ בָּהֶן כְּלוּם: (ד) שָׁנִים בַּנִּדָּר כְּיַצַּד? יֶלֶד שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַזָּקֵן, נוֹתֵן עֶרֶךְ זָקֵן, וְזָקֵן שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַיֶּלֶד, נוֹתֵן עֶרֶךְ יֶלֶד. וַעֲרָכִים בַּנֶּעֱרָךְ כְּיַצַּד? אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הָאִשָּׁה, נוֹתֵן עֶרֶךְ אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אֶת הָאִישׁ, נוֹתֶנֶת עֶרֶךְ אִישׁ. וְהָעֶרֶךְ בְּזְמַן הָעֵרֶךְ כְּיַצַּד? הֶעֱרִיכוּ פָּחוֹת מִבֶּן חָמֵשׁ, וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר עַל בֶּן חָמֵשׁ, פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר עַל בֶּן עֶשְׂרִים, נוֹתֵן בְּזְמַן הָעֵרֶךְ. יוֹם שְׁלשִׁים, בְּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ. שְׁנַת חָמֵשׁ וְשְׁנַת עֶשְׂרִים, בְּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה, אִם זָכָר. חֲרֵי אָנוּ לְמִדִּים בְּכֶלֶם מִשְּׁנַת שִׁשִּׁים, מַה שְּׁנַת שִׁשִּׁים בְּלְמַטָּה מִמֶּנָּה, אַף שְׁנַת חָמֵשׁ וְשְׁנַת עֶשְׂרִים בְּלְמַטָּה מִמֶּנָּה. הֵן, אִם עָשָׂה

גיבט, זא ליגט דער גרונד דארין, דאס דער רייכע ניכטס שולדיג איזט; וועו אבער איז רייכער זאגט: איך גלאבע מיינע שעטצונג צו גיבען! אונר איין ארמער הערט עס, אונר שפריכט: זא פיל דיזער אנגלאבט האט, וויל איך איבערנעהמען! זא מוס ער דיא שעטצונג דעס רייכען גיבען. וועו איין ארמער (פאר דער אבשעטצונג) רייך, אדער איין רייכער ארם גיווארדען איזט, מוס ער איממער דיא שעטצונג דעס רייכען גיבען. ר' יהודה זאגט: זאגאר וועו דער ארמע אונטערדעס רייך אונד ווידער ארם גיוואדרען איזט, מוס ער דיא דעס רייכען גיבען. (ג) בייא אפפערו הינגעגעו איזט עס ניכט זא: וועו דער פאטער איינעס ארמען (צו איינעס אפפער פערפפליכטעטען) אונטערדעס שטירבט, אונד איהם טויזענדע הינטערלאסט, אדער דער ארמע איין שיף אים מעערע (פארמיטהעט) דאט, דאס איהם נאכדער טויזענדע איינטרעגט, האט דאס הייליגטהום דארגן קיין אנרעכט. (ד) וויא איזט עס מיט כעריקזיכטיגונג דער יאהרע דעסטען אויף דען דאס גלייברע זיך בעציהט? וועו איין יינגערער דיא שעטצונג איינעס עלטערן אננעכאבט, גיבט ער דיא דעס גרייזעס, אונד אומגעקעהרט. וויא איזט עס מיט דער שעטצונג דער אבצושעטצענדען פערזאן? וועו איין מאן דיא שעטצונג איינער פרויא אננעלאבט, גיבט ער דיא איינער פרויא, אונד אומגעקעהרט. וויא איזט עס מיט עניטיכטונג נאך דער צייט דעס גלייבדעס? וועו איינער דיא שעטצונג איינעס קינדעס, דאס נאך אונטער פינף יאהרן איזט, אננלאבט, אונד עס ווירד אונטערדעס פינף יאהרע אלט, אדער איינער פערזאן אונטער צוואנציג, אונד זיא ערריכט אונטערדעס צוואנציג, בעצאהלט מאן נאך דעס, וויא דאס אלטער צור צייט דעס גלייבדעס ווער. דער דרייסיגסטע טאג דעס לעבענגאלטערס ווירד נאך צלס אונטער דרייסיג גערעכנעט; דאס פינפטע, אונד דאס צוואנציגסטע יאהר, גלטען אלס אונטער פינף, אונד אונטער צוואנציג; וויל עס הייסט: ,,וועו פאן זעכציג יאהרען אונד דארובער, בייא איינעם מענליכען"; הירוים שליסען וויר פאן דען ,,זעכציג יאהרען" אויף אלע איבריגען: זא וויא דאס זעכציגסטע נאך אלס אונטער זעכציג גילט, זא אויך דאס פינפטע, אונד דאס צוואנציגסטע. וויא אבער?

העכי, ואמר כו', דהוי דומיא דמצורע עשיר, ואמר קרכנו של מצורע זה עלי, כותן ערך עשיר: היה עכי והעשיר. קודם שיערכנו הכהן, הרי ידו מגבת, ואם העכי, הרי בשעת הכדר היתה ידו מגבת, ולוקחים ממנו מה שידו מגבת, ושאר הערך יפאר עליו קוב עד שיעשיר: וחזר. דכתיב ואם מך הוא, עד שיהיה כמכותו מתחלתו עד סופו: (ג) מת. בשעה שנתחייב זה בקרבן, היה לכיו גופה, וכטה למות ומת, וירש ממנו רכוש קודש שהכיא קרבנו, הינו מכיא חלא קרבן עכי, כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן: קפיכתו. לא שהיתה קפיכתו טעונה קמורה של רכוה, דה"כ עשיר הוא, חלא שהיתה קפיכתו מוכרת לאחרים ברכוש שכר, והוא הין בידו חלא חותה קפיכה, ומשום שכרה לאו עשיר הוא, דאין שכירות משתלמת חלא בסופה, ומשום קפיכה עלמה לאו עשיר הוא, דהאי תנא סבר כמ"ד לקמן מ"ג פ"ו, אם היה אמר כותן לו הכהן ממורו, וה"ב מכיא לו קפיכתו: (ד) ילד. מכן כ' עד כן ק': כלמטה. אם אמר ערך פלוני קטן עלי, והיה

דָּמָיו לַמִּזְבֵּחַ: (ה) שׁוֹר אֵיל עוֹלָה, וּבַיִת
אֵיל קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר וְנִפְגַּל הַבַּיִת, אֵינוֹ
חַיָּב לְשַׁלֵּם. דְּמֵי שׁוֹר אֵיל עַל עוֹלָה,
אוֹ דְמֵי בַּיִת אֵיל עַל קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר
וְנִפְגַּל הַבַּיִת, חַיָּב לְשַׁלֵּם: (ו) חַיָּבֵי
עֲרָכִין, מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן. חַיָּבֵי חַטָּאוֹת
וַאֲשָׁמוֹת, אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן. חַיָּבֵי
עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן, אַף
עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שֶׁיִּתְרַצֶּה,
שֶׁנֶּאֱמַר לִרְצוֹנוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ, עַד
שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר
בְּנִגְטֵי נָשִׁים, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר
רוֹצֶה אֲנִי:

טאדטען האבען קיינען וועלכע • (ה) וועז איינער זאגט:
דיזער אכסע זייא גאנצאפפער! דיזעס הויז זייא אפפער!
זא ברויכט ער, וועז דער אכסע שטירבט אדער דאס הויז
איינפעלט, עס ניכט צו ערזעטצען • זאגט ער אבער:
דען וועלכע דיזעס אכסען איבערנעהמע איך צום גאנצ=
אפפער, אדער דען דיזעס הויזעס איבערנעהמע איך צום
אפפער; זא איזט ער אין אביגען פעללען שולדיג עס צו
ערזעטצען • (ו) דיא וועלכע שעטצונג שולדיג זינד, וועל=
דען אויסגעפפענדעט; דיא זינד = אדער שולדאפפער שולדיג
זינד, וועלדען ניכט אויסגעפפענדעט • דיא גאנץ אדער
פרידענאפפער שולדיג זינד, וועלדען אויסגעפפענדעט, אב=
גלייך זיא ניכט צור זיהנע דינגען, בים דער אייגענטהימער
זיא ווילליג ניבט, ווייל עס הייסט (ויקרא א׳ ג׳) „נאך
זיינעם ווילען״ מאן צווינגט אירען נעמליך, בים] ער
זעלבסט איינווילליגט • עבען זא איזט עס בייא מאנכען
עהע = שיידונגען, ווא מאן דען מאן צווינגט, בים ער
זיך בעריים ערקלערט.

פ ר ק ו

שׁוֹם הַיְתוֹמִים, שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְשׁוֹם
הַהֶקְדֵּשׁ, שִׁשִּׁים יוֹם. וּמַכְרִיזִין בַּבּוֹקֶר
וּבָעֶרֶב. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְהָיְתָה עָלָיו
כְּתֻבַּת אִשָּׁה, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בְּשֶׁנִּרְשָׁמָה

דאס גרונד = פערמעגען דער וואיזען מום נאך דער
גערישטליכען אבשעטצונג דרייסיג טאגע לאנג אויסגעבא=
טען וועלדען; געהיילינטע גרונדשטיקקע זעכציג טאגע.
יעדען מארגען אונד יעדען אבענד געשיהט איין עפפענטלי=
כער אויפרוף • וועז איינער זיין פערמעגען הייליגט, זא מוס ער,
זיינער פרויא כתובה נאך דאירוף האפפטעט, זא מוס ער,
נאך ר״א, וועז ער זיך עטווא פאן אירהר שיידעט, דורך

קודם שמת, אבל חס מת הנערך, חע״פי שהמעריך קייס ס״ז פטור, שאין ערך למת, ומיפח לנטריך ליה דמי פלוגי עלי
ומת הכודר, יתכו היורשי, דס״ד חע״ג דעמד בדין ׳ כוחיל ומת הכודר קוד׳ שיזומו הכידר, לח משתעבדו ככקיס, קמ״ל
לומדנח גלי׳ מילתח כעלמח סוח, והוחיל ונידר קייס לחדיכן לי׳ ; (ה) וכיח • זס קרכן לנדק הכית : מת הסזור קייב •
דלח לחריכן חין דמיס למתיס לחח כחדס : כפל הכית • קודס שהחזיק בו הגזבר ; (ו) ממשכנין • גזבר ככנס לביתס,
ומוטל כע״כ : חין ממשכנין • כיון דלכפרה חתו לח משכי להו, וחטחת נזיר סוחיל ולחו לכפרה לחיי, וחיכו מעכבתו
מלשתות יין ולהטמח למתיס, זמכין דפשע ומשכו ליס, הלכך ממשכנין חותו על חטחתו : עולות • חע״ג דעולה מכפרת
על עשה, ולחו כמיתה לעשה, סוחיל ולחו חוכה הוין לח משיב להו כפרה, וחתי לחשכוי, ויש מחייבי עולות, שאין ממשכנין
חותן, כגון עולת מצורע, לפי שהיח מעכבת טהרתו, לח חתי לחשכוי ; לרבוחו • וכחמר ג״כ יקריב, דמשמע כע״כ הח
כיולד כופין חותו : כופין חותו • היכי דס״ד ממשכנין חותו, נריך שיחמר רוצה חני ; כגון כשיס • כל מי שהיכו שכופין
חותו לגרש, ולח רצה לגרש, ס״ד של ישרחל מכין חותו, עד שיחמר רוצה חני, ולח סגי כשחיכה כלח לחמירה, דלמח מפר
מודעת, וכשחיכה כעלמח חין כטיל, הלכך נריך שיחמר ; כופין • וחע״ב דחכוס הוח, דע״י כפי׳ מגרש, מ״מ כחומר רוצה
חני, ודחי הוח רצוי גמור, לפי שזה שלח רצה לגרש, ולח שמע לקול דכרי הכ״ד הוח מחמת שיגרו תקפו, וכשהוכה עד שהש
כוחו של יגרו, מ״כ כחשת רוצה לגרש כמצות הכ״ד ;

פרק ו שום היתומים • ב״ד היורדים לנכסי יתומים, להגבות לכע״ח, נכרי שהיה מכיסס קייב, וקיימה רבים
חוכלת כהן, חו להגבות למה כתוכתה, דחיכא רוחה ליתומים כשתגבה כתוכתה, דה״ו שלח גבתה כתוכת׳ יש לה מוחל׳

כְּנֶגֶד עַצְמוֹת ? אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַיָּד , כַּמָּה הִיא רָאוּיָה לִשְׁקוֹל : (ב) דְּמֵי יָדִי עָלַי , שָׁמִין אוֹתוֹ כַּמָּה הוּא שָׁוֶה בְּיָד , וְכַמָּה הוּא שָׁוֶה בְּלֹא יָד . זֶה הוֹמֶר בַּנְּדָרִים מִבָּעֲרָכִין . וְחוֹמֶר בָּעֲרָכִין מִבַּנְּדָרִים , כֵּיצַד ? הָאוֹמֵר , עֶרְכִּי עָלַי , וּמֵת , יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין . דָּמַי עָלַי , וּמֵת , לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין , שֶׁאֵין דָּמִים לַמֵּתִים . עֶרְכִּי יָדִי עָלַי , וְעֶרְכִּי רַגְלִי עָלַי , לֹא אָמַר כְּלוּם . עֶרְכִּי רֹאשִׁי וְעֶרְכִּי כִּבְדִי עָלַי , נוֹתֵן עֶרְכִּי כֻּלּוֹ . זֶה הַכְּלָל , דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ , נוֹתֵן עֶרְכִּי כֻּלּוֹ : (ג) חֲצִי עֶרְכִּי עָלַי , נוֹתֵן חֲצִי עֶרְכּוֹ . עֶרְכִּי חֲצִי עָלַי , נוֹתֵן עֶרְכִּי כֻּלּוֹ . חֲצִי דָמַי עָלַי , נוֹתֵן חֲצִי דָמָיו . דְּמֵי חֲצִי עָלַי , נוֹתֵן דְּמֵי כֻלּוֹ . זֶה הַכְּלָל , דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ , נוֹתֵן דְּמֵי כֻלּוֹ , (נ"א עֶרְכִּי כֻּלּוֹ) : (ד) הָאוֹמֵר , עֶרְכּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי , מֵת הַנּוֹדֵר וְהַנְּדָר , יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין . דָּמָיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי , מֵת הַנּוֹדֵר , יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין , שֶׁאֵין מֵת הַנְּדָר , לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין ,

מאן האט אלוא בלאס דאס געוויכט דער האנד צו שעטצען , וויא פיל זיא וואהרשיינליך וויגען ווירדע . (כ) גע־לאבט יעמאנד דען וועדה זיינער האנד , זא שעטצט מאן פיר וויא פיל ער מיט דער האנד , אונד פיר וויא פיל ער מיט פארבעהאלט דערזעלבען צו פערקויפען וועדע . איז דיזעם פאללע בעווירקט דיא אנגעלאבונג דעס וועדהעם אייגע פערפליכטונג , דיא בייא שעטצונג ניכט אנווענדבאר איזט ; דאגעגען בעווירקט דיא דער שעטצונג איינע פער־פליכטונג וא דיא דעס וועדהעם ניכט גילט , אין פאל־גענדעם פאללע ; וען איינער זיינע שעטצונג אנגעלאבט , אונד שטירבט , זא מיססען עס דיא ערבען ענטריכטען . איבער־נאהם ער אבער דען וועדה , זא ברויכען דיא ערבען ניכטס צו ענטריכטען , דען טאדטע האבען קיינען וועדה . וועד שעטצונג זיינער האנד אדער זיינעס פוסעס אנגעלאבט , האט ניכטס געזאגט ; וועד אבער דיא זיינעס קאפפעס אדער זיינער לעבער אנגעלאבט , בעצאהלט דיא דעס נאנצען קער־פערס . דיא רעגעל איזט : זא באלד עטוואס גענאננט איזט , אדהנע וועלכעס מאן ניכט לעבען קאן , ווירד דיא גאנצע שעטצונג ענטריכטעט . (ג) וען יעמאנד דיא העלפטע זיינער שעטצונג אנגעלאבט , זא גיבט ער דיא העלפטע . וען ער אבער דיא שעטצונג זיינער העלפטע אנגעלאבט , זא מוס ער דיא גאנצע בעצאהלען . וען איינער דיא העלפטע זיינעס וועדהעס אנגעלאבט , בעצאהלט ער דיא העלפטע . וען ער אבער דען וועדה זיינער העלפטע אנגעלאבט , זא מוס ער דען זיינער גאנצען פערזאן ענטריכטען . דיא רעגעל איזט : וען דיא אנגאבע איינע טהיילונג ענטהעלט , וואבייא מאן ניכט צו לעבען אים שטאנדע וועדע , בע־צאהלט מאן דאס גאנצע . (ד) וען איינער דיא שעטצונג איינעס אנדערן אנגעלאבט , אונד ביידע שטערבען , זא בע־צאהלען עס דיא ערבען . וען יעמאנד דען וועדה איינעס אנדערן אנגעלאבט , אונד שטירבט , זא ענטריכטען עס דיא ערבען ; שטירבט דער , אויף וועלכען דאס געליבדע זיך בעציהט , זא דהאבען זיא ניכטס צו ענטריכטען , דען דיא

ומכוידי' את הכסף : וכי היאך . ת"ל ר' יהודה , תומדין , ת"ל ר' יוסי עד שתומדו' יתמדו את היד , ור"ש כמה דתפסר עכדיכן : (ב) כלפ יד . מין שמין לוחו כמה יפה , כשנקטעה ידו , מין שמין לוחו חלק כזול , וזה שאמר דמי ידי עלי , הרי לך נקטעה ידו , חלק כך שמין , כגון שם מכרו רבו כולו , קון מידו שזייר לעצמו , שמין כמה שוה יותר , שם מכרו וחלק שזייר לעצמו כלום , וכן הוא נותן להקדש : זה חומר . דכערכים חלו אמר ערך ידי וערך רגלי עלי , לא אמר כלום , ת"ל אמר כדכר שהנפש תלוי בו : יתנו היורשים . דערך דכר קצוב הוא , ודוקא כשעמד כדין קודם שמת : דמי עלי . ת"ל שעמד כדין ומת , לא יהנו , דאיכו חלק מה שיעמוד בכ"ד , והרי לא כת לידי כך שמקוצר לומדכת : (ג) ערך חצי . הוי כערך ראשי , דהוי דכר שהנפש תלויה בו : דמי חצי . דתתקע כדר לערך : הכלל . לחתויי' שאם אמר דמי חצי אכר עלי , ואותו האכר הוא שהנפש תלוי' בו , נותן דמי כלו : (ד) יתנו היורשי' . והוא שעמד הכערך כדין

מְצַעַת, וְסַנְדָּלִין, וּתְפִלִּין, לוֹ, אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא לִבְנָיו. אִם הָיָה אוֹמָן, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כְלֵי אוֹמָנוֹת, מִכָּל מִין וּמִין. הָרָשׁ, נוֹתְנִין לוֹ שְׁתֵּי מַעֲדָרִין, וּשְׁתֵּי מְגֵרוֹת. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיָה אִכָּר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת צִמְדּוֹ. חַמָּר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת חֲמוֹרוֹ: (ד) הָיָה (לו) מִן אֶחָד מִרְבֶּה, וּמִן אֶחָד מֵעֵט, אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְמֹכֶר מִן הַמְּרֻבֶּה, וְלִפַּח לוֹ מִן הַמֵּעֵט, אֶלָּא נוֹתְנִים לוֹ שְׁנֵי מִינִים מִן הַמְּרֻבֶּה, וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִן הַמֵּעֵט. הַמַּקְדִּישׁ אֶת נְכָסָיו, מַעֲלִין לוֹ אֶת תְּפִלָּיו: (ה) אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ אֶת נְכָסָיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיךְ אֶת עַצְמוֹ, אֵין לוֹ לֹא בִכְסוּת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא בִכְסוּת בָּנָיו, וְלֹא בַצֶּבַע שֶׁצָּבָעָן לִשְׁמָן, וְלֹא בְּסַנְדָּלִים חֲדָשִׁים שֶׁלָּקָחָן לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוּתָן לְשֶׁבַח, שֶׁאִם תִּלָּקַח לוֹ כְּסוּת בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, מַשְׁבִּיחַ הוּא מָנֶה, וְכֵן פָּרָה, אִם מַמְתִּינִים אוֹתָהּ לָאִטְלֵם, מַשְׁבַּחַת הִיא, וְכֵן מַרְגָּלִית, אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לַכֶּרֶךְ, מַשְׁבַּחַת הִיא. אֵין לַהֶקְדֵּשׁ, אֶלָּא מְקוֹמוֹ וְשַׁעְתּוֹ:

חער, פֿאנדאלען, אונד תפלין, אללעס פֿיר זיינען פערזענליכען בעדאַרף, אבער ניכט פֿיר פֿרויא אונד קינדער. איזט ער אין דאנדוועדקער, זא לעסט מאן איהם פֿאַן יערעם ווערקצייג צווייא. אייגעם ציטמערמאן לעסט מאן צוויי דאַבעלן אונד צוויי זעגען. ר"א זאגט: אייגעם כויער לעסט מאן זיין געשפאַן רינדער; דעם עזעלספֿירער זיינען עזעל. (ד) פֿינדען זיך פֿאן אייגעם ווערקצייג טעה־ רערע, אונד פֿאם אנדערן נור וועניג, זא כרויכט מאן ניכט פֿאן יענעם איהם טעהרערע צו לאססען, דאמיט ער צו דען אנדערן זיך דיא פֿערהלענדען אנשאפֿפֿע; זאנדערן מאן לעסט אירהם פֿאן יענען צווייא, אונד דיא אנדערן דיא נור אין געריננער צאהל דא זינד. וועז אייגער זיין פֿערמענגן דהיליגט, וועדרען דיא תפלין דאצו גערעכ־ נעט. (ה) וועז אייגער זיין פֿערמענגן דהיליגט אדער זיינע שעטצונג אנגעלאבט, ערהעלט דאס דהיליגטהום ניכט דיא קלייערר זיינער פֿרויא אונד קינדער, אדער דיא פֿיר זיא געפֿערבטען ציינע, אדער פֿיר זיא געקויפֿטע נייע זאנדאלען. אבגלייך עס רענעל איזט, שקלאפֿען אין איה־ רער קליידונג צום פֿארטהייל צו פֿערקויפֿען, ווייל דער שקלאפֿע, וועז מאן איהם אין קלייד פֿיר דרייסיג דינר קויפֿט, דאדורך אום אין מנה דערערר פֿערקויפֿט ווירד; זא וויא אינע קורה, וועז מאן זיא אויף דען מארקט־ טאג פֿערוואהרט, אונד אינע פערלע, וועז מאן זיא נאך אייגעם האנדעלספלאטץ ברינגט, בעססער פֿערקויפֿט ווירד; זא דאס דאם הייליגטהום דאך נור אין רעכט אן דיא זאכע, זאפֿיל זיא אן ארט אונד שטעללע אונד אין דיזעם אויגענבליק ווערטה איזט.

דהכי נכסי לוזפי לגלג ליתומי, ולג גבין מסקדש, לגלג אמרי' לדעתיה דהכי לוזפי', וחס בנכסים שהקדיש לאין שיין קני החוב, לג גבי מכייהו, דודאי לאו לדעתי' דהכי נכסי לוזפי', דלאין לחד פעזי לקנות קרקע יותר מעכי שניס מכדי סדיס: (ג) נותנין. מעיירים לו מעות לקנותן; מכל מין. מכל תומנות; מעגדי'. שמחליפים כה בכי כלוח; נמדן. נמד כקר: (ד) מרובה. ג' מעגדים ומגירה ג'; ולוקח. דמ"ד עד שעתא, דה"ל מין ג' מרובה, לאיצוני לאחריכא הוו לכגי מוצלי ליה, משעת שהגזכר לקח המרובה, לג מעכח מאן דמוצל ליה וזכן ליה, קמ"ל דכי סיכי דעד השעת סגיל ליה כהכי, השעת כמי תסגי ליה; מעלין. מסלקין ממכו תפליו, ועריך לפדותן: (ה) אין לו. שאין לאו נכסים שלו: קדשים. אפי' קדשים, דעדיין לא נטלו אוהן, אפ"ס הן בחזקתן משעת לקיחה; מקומו. כגון גבי נכסי יתומים: משכיח. על דמים שהוא מכהיו; לאחלם. ליוס השוק; מקומו. כמרגלית, ושעתו כעבד, וטעמא דזמנין דאתי לאשהייכהו ואתו לידי פסידא, ומס"ט אין משהכרים כשל הקדש:

Mischnah V.

יָדִיר הֲנָאָה. ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ. כֵּיוָצֵא בוֹ, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אַף הָעָרֵב לָאִשָּׁה בִּכְתוּבָּתָהּ, וְהָיָה בַּעֲלָהּ מְנָרְשָׁהּ, יָדִיר הֲנָאָה, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה קָנוֹנְיָא, עַל נָכְסָיו שֶׁל זֶה, וַיַּחֲזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ: (ג) הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְהָיָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב, אֵין הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לְגֶבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְלֹא בַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ, אֶלָּא הַפּוֹדֶה, פּוֹדֶה עַל מְנָת לִתֵּן לָאִשָּׁה כְּתוּבָּתָהּ, וְלַבַּעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ. הַקְדִּישׁ תִּשְׁעִים מָנֶה, וְהָיָה חוֹבוֹ מֵאָה מָנֶה, מוֹסִיף עוֹד דֵּינָר, וּפוֹדֶה בּוֹ אֶת הַנְּכָסִים הַלָּלוּ, עַל מְנָת לִתֵּן לָאִשָּׁה כְּתֻבָּתָהּ, וְלַבַּעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ: (ד) אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חַיָּבֵי עֲרָכִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן, נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּכְסוּת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמִטָּה

איין פֿייערליכֿעס געליבערע זיך יעדען פֿערנערן גענוס פֿאן איהר פֿערוואגען; ר' יהושע העלט דיס פֿיר אוננעטהיג. עהנליך איזט פֿאלגענדעס: רש"בג בערוויפֿטעט: (אויך) וועז יעי מאנד איינער פֿרויא פֿיר דיא כתובה בירגשאפֿט לייסטעט, מום דער עהעמאן, וועז ער זיך פֿאן איהר שיידעט, זיך דורך געליבדע יעדען גענוס פֿאן איהר פֿערזאגען; דאמיט ניכֿט מאן אונד פֿרויא איינע געמיינשאפֿטליכֿע פֿעראבערדונג צויכ נאכֿטהיילע דעס דריטטען טרעפֿען, אונד דער מא ויא ווידער נעהמע. (כ) וועז יעמאנד זיין פֿערמעגען הי ליגט, אונר עס האפֿטעט דארויף איינע שאן פֿעללידע כתובה אדער שולד, זא קאן וועדער דיא פֿרויא דיא כתובה, נאך דער גלייביגער זיינע שולד פֿאם נעהמייליגטען איינציהען, זאנ דערן דער אויסלעזנדע טהוט עס מיט דעם בעדינג, דען בעטראג דער כתובה אדער דער שולד צו בעצאהלען. האט איינער דען וועדטה פֿאן נייצינג מנה געהיילידע, אונר זיינע פֿערפֿלידטונג בעטרעגט הינדערט, זא בריכֿט ער נור איינען דינר צו צוכארגען אונד לעזעט דאמיט דיא געהיילינ טען שטיקקע אויס, מיט דעם בעדינג דיא כתובה אדער זיינע שולד צו בעצאהלען. (ג) אבגליך פֿעסטגעזעטצט איזט, דיא וועלכֿע שעטצונגען שולדיג זינד, אויסצופֿענרען, זא לעסט מאן איהנען דאך אונטערהאלט אויף דרייסיג טאגע, קליידונג אויף צוועלף מאנאטע, איין בעטטע מיט צובע

ומע"ג דאין היורשי יכולין לפורעה, ושתפסיד מזוכות, ואינה מפקדת כתובתה מל"כ כשלה, לו תובעת כתובתה כנ"ד, ול"כ ס"ב דוקא כשתבעה, וכיון שתבעה הרי הפסידה, ותו לא נזקק לה, י"ל כיון דכבר חודקנו לה כשתבעה כתובתה, אם כן אם אין אכו נזקקי לה להגבות כתובתה, הרי היא כמכעה מתחלה להבוע, וכמלוה מפקדתה מזוכות, לו נשלה לבע"ח, שהודה מכיהן בשעת מיתתו שהוא חייב, לו שבדוהו כ"ד על חוב זה, ומת בכדוי, לו שעדיין לא הגיע זמן פריעת. סחוב כשמת, מ"ב שור של יתומים שהוזק בגבן, שהזק בגבה מכבכי היתומים, כ"ד מעמידים להם מפטרופוס, ומוכרים בהכרזה ל' יום רצופים, כל הרוצה ליקח יבא ויקח, ואי בעי מכריזין ס' יום כל שבי וקמיבי, והכי עדיף טפי, כיון דמשכח מלתא טוכא ידעי ושמעי, ואף ע"ג דכי תשבת כל כ' וס' שבס' יום מתחלת יום כ', לא משכחת להו מלא י"ח: ושום המקדש. המקדש שדה מקנה, שהיא כפדה כמו שהיא שוה: בכקר. בשעת יציאת הפועלים לעבודתן, דאי היכא דבעי למזכן, אמר לפועלים ראו לי שדה פלונית, אם היא יפה, וכערב בשעת הכנסת פועלים, בשומע מהכרזה נזכר והולך ושולחן, וכשמכריזין מומרים שדה פלונית, כך וכך קיימיה, וכך עושה תבואה, וכך שמאוה כ"ד, ואם מוכרים לכתובת חשה, מומרים לכתובת חשה, דאיכא דניקח ליה לפרוע לחשה, דנקבע פורתא פורתא, ואם מוכרי' לבע"ח מומרים לבע"ח, דאיכא דניקח ליה לפרוע לבע"ח, דנקיב זוזי' מקרי', שאין דרך קוקרים להקפיד בכך: ידור. ע"ד רבים, שאין לו מהרה שלא יחזירנה, דשמא בערמה מגרש לה, כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה: ור"י. בשביב מרע כ"ע מודו דאיכו עושה קכוני' על ההקדש, דאין אדם חוטא ואין לו, ובבריא כ"ע מודו דעושה קכוניא, כ"פ בשאלה, רא"ם אין בשאלין על ההקדש, אפי' אם אומר לא לדעת כן נדרתי, והקדש טעות הוא, אפ"ה אין החכם מתירו, ולפי זה אין אכו מוצא חכם שיתירכו, לכך עושה קכוניא זו, ורי"ם הקדש טעות מתירין לו, ות"ל לעשות קכוניא, דאי בעי מתעיל ליה, ות"ל לגרשה: מגרשה. ואין לבעל בכסיס, וצריך הערב לפרוע כתובתה: (ב) והיתה עליו. שקדמו גרושין זמן פרעון תובו להקדש, דליכא משום קכוניא: הפודה. בשלה פודה בדבר מועט, דודאי לא חייל עלייהו הקדש, שהרי אין שלו, ואע"ג דצריך לפדות בדבר מועט נזירה שמא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון: תובו. ומע"ג דתובו יותר על ההקדש, לא אמרי' הואי לאו אדעתי'

מִיָּדוֹ בַּיּוֹבֵל · גְּאָלָהּ בְּנוֹ, יוֹצְאָה לְאָבִיו בַּיּוֹבֵל · גְּאָלָהּ אָחִיו, אוֹ אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים, וְגְאָלָהּ מִיָּדוֹ, אֵינָהּ יוֹצְאָה מִיָּדוֹ בַּיּוֹבֵל · גְּאָלָהּ אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים, הֲרֵי הִיא תַּחַת יָדוֹ, לֹא יֹאמַר, הוֹאִיל וְהִיא יוֹצְאָה לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל, הֲרֵי הִיא תַּחַת יָדִי, הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי, אֶלָּא יוֹצְאָה לְכָל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים: (ז) הִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא נִגְאָלָה, הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ, וְנוֹתְנִים אֶת דָּמֶיהָ, דִּבְרֵי יְהוּדָה · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, נִכְנָסִין, אֲבָל לֹא נוֹתְנִין · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא נִכְנָסִין, וְלֹא נוֹתְנִין, אֶלָּא נִקְרֵאת שְׁדֵה רְטוּשִׁים עַד הַיּוֹבֵל הַשֵּׁנִי · הִגִּיעַ הַיּוֹבֵל הַשֵּׁנִי, וְלֹא נִגְאָלָה, נִקְרֵאת רְמוּשִׁי רְטוּשִׁין עַד הַיּוֹבֵל הַשְּׁלִישִׁי · לְעוֹלָם אֵין הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, עַד שֶׁיִּגָּאֲלֶנָּה אַחֵר: (ח) הַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה מֵאָבִיו, מֵת אָבִיו, וְאַחַר כַּךְ הִקְדִּישָׁהּ, הֲרֵי הִיא כִשְׂדֵה אֲחֻזָּה · הִקְדִּישָׁהּ, וְאַחַר כַּךְ מֵת אָבִיו, הֲרֵי הִיא כִשְׂדֵה מְקֻנָּה · דִּבְרֵי מֵאִיר · וְר' יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, כִּשְׂדֵה אֲחֻזָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, שְׂדֵה שֶׁאֵינָהּ

יובל ניכט אויס זיינעם בעזיטץ · לעזעט עס דער זאהן אויס, זא קאמט עס צים יובל ווידער אן דען פאטער · לעזעט עס איין אנדערער ארער איינער דער פערוואנדטען אויס, אונד דער איגענטהימער לעזעט עס ווידער פאן אירזעם אויס, זא געהט עס אים יובל ניכט אויס זיינעם בעזיטץ · האט עס איינער דער פריסטער אויסגעלעזט אונד בעזיטצט עס אים יובל, זא קאן ער ניכט זאגען, דא עס דאך יעטצט אן דיא פריסטער קאמט, אונד אין מיינעם בעזיטצע איזט, זא בלייבע עס מין! זאנדערן עס פעללט אללען פריסטערן אנהיים · (ד) אזיזט בים איינטריטט דעס יובל דאס פעלד ניכט אויסגעלעזט, זא נעהמען דיא (נעראדע פונגירענדען) פריסטער עס אין בעזיטץ אונד בעצאהלען דען ווערטה · זא לעהרט ר' יהודה · ר"ש זאגט: זיא נעהמען עס אין בעזיטץ אהנע צו צאהלען · ר"א זאגט: זיא נעהמען עס ניכט אין בעזיטץ אונר געבען ניכטס, זאנדערן איין זאלכעס פעלד הייסט איין "פערלאססענעס" בים צום צוויייטען יובל, אונד ווען עס דאן נאך ניכט אויסגעלעזט איזט, הייסט עס איין "צווייטמאל פערלאססענעס" בים צום דרישטען; אונד נימאלס קענענן דיא פריסטער איינטרעטען, בים עס פאן יעמאנד אנדערס אויסגעלעזט ווארדען · (ה) ווען יעמאנד פאן זיינעם פאטער איין פעלד קויפט, אונד דער פאטער שטירבט, אונד ער דאן דאס פעלד הייליגט, זא גילט עס אלס ערב־פעלר · האט ער עס אבער פאר דעם טאדע זיינעס פאטערס געהיילט, זא גילט עס אלס קויפ־פעלד · זא לעהרט ר"ם · ר' יהודה אונר ר"ש זאגען: ווען ער דאס ערב־פעלד פעלד דאס ניכט פאן זיינעם ערב־פעלד איזט (הייליגט) "אלזא איין פעלר, דאס איהם ניכט אלס ערב אי־

לגאול לקנין: (ב) ר' סבפליס · פודין כיה כור בכ' שקל, כין סאוה סוס מלף שקליס, כין שליכו סוס מלא ס' שקליס: (ג) מיכף יוצא · להתחלק לכהנים, כי היכי דמי פריק לה מאר דסוס נפקא ומתחלקת: תו ר' כו' · וכא המקדיש וגאלה מיד הקרוב, מיכו יוצא להתחלק לכהנים, וי"ג יוצא ומתחלקת לכהנים, כי היכי דסוס נפקא מידי דבעי קרוב דאתי מתחתי': לא יאמר · ודין סוס בשל מחרים מני זוכה, שאם גאלה ישראל יוצא מידו, ואני זוכה בה עם שאר נכסי, בשל עצמי לא כל שכן: (ד) לא נגאלה · שלא גאלוה, לא הבעלים ולא אחר: ככהנים · של משמר שהיובל פוגע בו הן נכנסים לתוכה, והיא חלוטה להם וכותבי דמי, דגמר קדש קדש המקדיש ביה דלא נפק לכהני, שלא כפדה כדמים, לף שדה אחוזה לא תצא מן ההקדש בלא דמים: לא כותבין · דגמר קדש קדש מכבשי עצרת, מה התם בתכא שאין הכהנים נותנים, להקדש דמים, לף כאן בהכא, וניחא ליה דיוליף מכבשי עצרת, דתרוייהו מכ"ד מתנות כהונה, ור"ש ניחא לי' דיוליף מהקדיש ביתו דתרוייהו קדשי בדק הבית: רטושין · שדה עזובה ביד הקדש: אחר · וכשהגיע היובל, יפנקו הם כהכי: (ה) כשדה אחוזה · שהרי עד שלא התקדישה נפלה לו בירושה, ופוד' בכ' שקלים, ואם לא גאלה הוא מ"ב גאלה אחר, יוצאה לכהנים ביובל: כשדה מקנה · דכתיב בה גופה שהקדישה לא היה גופה שלו, דשתידה היתה לחזור לאחיו ביובל כדין שדה מקנה, וזה יורש

פ ר ק ז

אֵין מַקְדִּישִׁין לִפְנֵי הַיּוֹבֵל פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים, וְלֹא גּוֹאֲלִין לְאַחַר הַיּוֹבֵל פָּחוֹת מִשָּׁנָה. אֵין מְחַשְּׁבִין חֳדָשִׁים לַהֶקְדֵּשׁ, אֲבָל הַהֶקְדֵּשׁ מְחַשֵּׁב חֳדָשִׁים. הַמַּקְדִּישׁ אֶת שָׂדֵהוּ בְּשָׁעַת (ס"א בְּשָׁנַת) הַיּוֹבֵל, נוֹתֵן בְּזֶרַע חוֹמֶר שְׁעוֹרִים, חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. הָיוּ שָׁם נְקָעִים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלָעִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֵין נִמְדָּדִים עִמָּהּ. פָּחוֹת מִכָּאן, נִמְדָּדִים עִמָּהּ. הַקְּדִישָׁהּ שְׁתַּיִם, אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, נוֹתֵן סֶלַע וּפוּנְדְּיוֹן לַשָּׁנָה. אִם אָמַר חֲרִימִי נוֹתֵן דֶּבֶר שָׁנָה בְּשָׁנָה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן אֶת כֻּלָּן כְּאֶחָד: (ב) אֶחָד הַבְּעָלִים, וְאֶחָד כָּל הָאָדָם. מַה בֵּין הַבְּעָלִים לְבֵין כָּל הָאָדָם, אֶלָּא שֶׁהַבְּעָלִים נוֹתְנִים חוֹמֶשׁ, וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חוֹמֶשׁ: (ג) הַקְּדִישָׁהּ וְגָאֲלָהּ, אֵינָהּ יוֹצְאָה

מאן זאל"ל ניכט איננערהאל"ב צווייער יאהרע פאר דעם יובל זיין ערב. גרונדשטיק היילינען; אויך נאך דעם יובל ניכט אים לויפע דעם יאהרעם איין זאלכעם אבלעזען. דען מאנקאן דעם היילינגטהומע ניכט איינצעלנע מאנאטע אברעכנען, אבער דעם היילינטהום קאממען דיא פערשטרעכענען צו גוטע. וועו איינער אין צייטען, ווא דאס יובל בעאבאכטעט ווירד, זיין פעלד נעהיילינגט, זא גיבט ער, אלס אויסלעזונג אויף איין יובל, פיר איין חומר גערשטע אויסזאאט, פונכציג שקל זילבער. זינד וואסערגרעכען דארין צעהן האנדרייטען טיף, אדער פעלזען צעהן האנדרייטען האך, זא ווערדען זיא ניכט מיט געמעסטען; זינד זיא מינדער טיף אדער האך, זא ווערדען זיא מיט געמעסטען. האט ער עס נור צוויא אדער דריא יאהרע פאר דעם יובל געהיילינגט, זא גיבט ער איינען סלע אונד איינען פונדיון פיר יעדעס יאהר. ווען ער בעדינגט: איך ווילל יעהרליך דען בעטראג אבצאהלען, גיבט מאן איהם קיין גענעהר; זאנדערן ער טום דאס נאנצע צוגלייך ערלעגען.

(ב) דיס גילט, עס מעגע דער אייגענטהימער אדער יעדער אנדערע עס אויסלעזען. דער אונטערשיעד איזט נור, דאס דער אייגענטהימער איין פינכטעל צולעגען טום, וואס יעדער אנדערע ניכט ברויכט. (ג) ווען אייגער זיין פעלד נעהיי־ליגט אונד זעלבסט אויסגעלעזט האט, זא גענהט עס אים

פרק ז: אין מקדישין. שדה שירש ממוריסיו שהיא שדה לחומש: פחות. לפי שהמקדיש שדה לחומש נכנס לחשבון של יובל, וכיון לגאלה, מיד נותן נכסית כור כ' סלע, כמלא מגיע לנכס סלע, ופובדיון מ"ט סלעים, ומ"ט פובדיון למ"ט סלע, ומע"ג דהסלע חיכה מלא מ"ח פובדיון, הפובדיון היתר, שכותן הוא הקלבון שצריך ליתן לכל שקל הכרע בפ"ע, ח"כ לפי שכותב פובדיונים ליקח סלעו מן השלחני, כותב מ"ט פובדיס, ח"כ שמיכו מלא להשוות הסכיס, שיהיס סלע ופובדיון לכל שנה, ואם הקדישה י' שנים, או כ' שנים לאחר היובל, מחשבים השנים הנותרות עד יובל הבא, ונותן סלע ופובדיון לכל שנה, והמקדים פחות מכ' שנים לפני היובל זכה לגאלה, כותן כ' שלימים, וקמ"ל מתניתין עצה טובה, שיהיה אחד מהם על נכסיו, ולא יקדים פחות מכ' שנים לפני היובל: לאחר היובל. לאחר היובל ממש, אלא ס"ק הבא לגאול בחמצע היובל, ושומד בניסן שהוא לאחצע השנה, לא יאמר הרי סלע והרי פובדי' הרי כותן מחשבון זה, שהרי כבר יצא הרי שנה, אלא נותן סלע זפובדיון שלם לשנה זו, והיינו דקאמר פחות מכאן, ואם טעם קאמר, לפי שאין מחשבין קדשים להקדש, אבל הקדש מחשב קדשים, כגון אם בא לגאלה כשלגת דמ"ח, שאם אין מחשבין הו' קדשים שיצאו מחשבת מ"ח, הקדש מפסיד, לפי שחיכו כותן אלא כ' סלעים וכ' פובדיון, וכשמחשבין הו קדשים שיצאו, יש ריוח להקדש, דלא מפרקא אלא בחמשים, שהקדש מחשב קדשים שיצאו: בשעת. בזמן שהיובל נוהג, אבל בזמן שאין יובל נוהג, פודה אותם בשויים בשאר הקדשות: כזרע. במקום שיכולין לזרוע חומר, הוא כור שעורים, כשזורעים במפולת יד וזריעה בינונית בינוניים. עמוקים, והוא שיהיו מלאים מים, שאין רשוים לזריעה. אבל אם אינן מלאים מים, מתחשבין בהני כפייהו קרקעות שבעים, זלא יעלה מדרון שבהן לחשבון, וכפדים לפי חשבון כ' סלעים לכית כור, וי"מ אין במדרון עמק, אבל כפדין בשווין: פחות. לפי מלאים מים: כא'. אם רוצה לגאול כל השדה, אבל אם אינו רוצה לפדות כל השדה, רשאי

מְמַשְׁכְּנִין מִנְכָּסָיו עַד עֶשֶׂר · חָזַר בּוֹ שֶׁל שְׁלֹשִׁים, מְמַשְׁכְּנִין מִנְכָּסָיו עַד עֶשֶׂר· חָזַר בּוֹ שֶׁל עֶשְׂרִים, מְמַשְׁכְּנִין מִנְכָּסָיו עַד עֶשֶׂר · חָזַר בּוֹ שֶׁל עֶשֶׂר, מוֹכְרִים אוֹתָהּ בְּשָׁוֶה, וְנִפְרָעִים מִשֶּׁל עֶשֶׂר אֶת הַמּוֹתָר· הַבְּעָלִים אוֹמְרִים בְּעֶשְׂרִים, וְכָל אָדָם אוֹמְרִים בְּעֶשְׂרִים, הַבְּעָלִים קוֹדְמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹסִיפִין חוֹמֶשׁ: (ג) אָמַר אֶחָד הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָת, הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ · בְּעֶשְׂרִים וְשָׁתַיִם, הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וָשֵׁבַע · בְּעֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ, הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה · בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, הַבְּעָלִים נוֹתְנִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים · וְחֲמִשָּׁה בְּעֶשְׂרִים, הַבְּעָלִים נוֹתְנִים שְׁלֹשִׁים, שֶׁאֵין מוֹסִיפִין חוֹמֶשׁ עַל (עֲלוּיוֹ) שֶׁל וֶה · אָמַר אֶחָד הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי בְּעֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ, אִם רָצוּ הַבְּעָלִים לִתֵּן שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד וְדֵינָר, הַבְּעָלִים קוֹדְמִים, וְאִם לָאוּ, אוֹמְרִים הַגִּיעָתְךָ: (ד) מַחֲרִים אָדָם מִצֹּאנוֹ וּמִבְּקָרוֹ, מֵעֲבָדָיו וּמִשְׁפְּחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים, וּמִשְּׁדֵה אֲחֻזָּתוֹ · וְאֵם הַחֲרִים אֶת בְּנָן, אֵינָן מְהֻרָּמִין · דִּ׳ר אֱלִיעֶזֶר · אָמַר ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן עַזַּרְיָה, מָה אִם לְנִכְסֵי, אֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהַחֲרִים אֶת כָּל נְכָסָיו, עַל אַחַת

ציג, אונד דער דרייסיג, אונד דער צוואנציג, געבאטען האטטע, איממער פֿיר צעהן סלעים דאפֿטען · טריטט אויך דער צעדנטן געבאטען האטטע צוריק, זא פֿערקויפֿט מאן דאס פֿעלד פֿיר זיינען ווערטה, אונד פֿארדערט דאס עטווא פֿעהלענדע פֿאן דעם דער צעהן געבאטען דאט · ביע־טעט דער אייגענטהימער צוואנציג, אונד אנדערע דאסספל־בע, זא האט יענער דען פֿארצוג, ווייל ער איין פֿינפֿטעל ראריבער געבען מוס· (ג) ווען אבער איינער אייגאנדצוואנציג ביטעט, זא האט דער אייגענטהימער זעכסאונדצוואנציג; ביעטעט יענער צוויי־אונדצוואנציג, זא האט דיזער דיבענאנדצוואנציג; ביעטעט יענער דרייאונדצוואנציג, זא האט דיזער אכטאונדצוואנציג; ביעטעט יענער פֿיעראונדצוואנציג, זא דאט דיזער ניינאונדצוואנציג; ביטעט יענער פֿינפֿאונדצוואנציג, זא דאט דיזער דרייסיג צו געבען, ווייל מאן נעמליך אויף דיא צולאנג דעם אנדערן דאס פֿינפֿטעל ניכט גיבט · שפריכט איינער: איך בעהאלטע עס פֿיר זעכסאונדצוואנציג, זא געהט דער אייגענטהימער, פֿאללס ער עס שאן פֿיר איין אונד צוואנציג בעהאלטען וואללטע, דא ער אייג־אונדרייסיג אונד איינען דינר געבען מוס, פֿארו זאגסט שלעגט מאן עס דעם אנדערן צו · (ד) עס קאן יעמאנד פֿאן זיינעם קלייגען אדער רינדפֿיהע, פֿאן זיינען כנעניטישען שקלאפֿען אדער מענדען, אונד פֿאן זיינעם ערבפֿעלדע עטוואס פֿיר הייליגעס באנגוט ערקלערען, אבער ווען ער פֿאן יענדען אל־לע פֿיר באנגוט ערקלערט האט, זא גילט עס ניכט· זא ר״מ · רא״בע בעמערקט; ווען עס ניכט איינמאל געשטאטטעט איוט, זיין נאנצעס פֿערמעגען דעם הייליגטהומע צו איבער־ווייזען, אום וויא פֿיל מעהר איוט עס פֿאליכט אין יענדער

ואמר הכ' כב"ד, ואמר הג' כב"ד, ותורו כו הג' והכ' כח', נותנין לגזבר כו', ומשכנין מנכסי הכ' כז', ומכסי הג' כז', וכן אם חזרו שלשתן כח', וכותב בשטר, מחשבני' מכל מ' כז' סלעים : (ג) אמר מ' · לאחר שאמרו הבעלים יפקיד הקדש, פע"כ לכאחי לא יכניסן ליה, דומיא דאמרו שבעלים בכ', ועלה התזכון עם החומש כ"ה, ומי יכניסן להיאך יפקיד הקדש, הלכך הבעלים תחלה פרוטה יותר על שווייס סלעים, דמטי מוסכח דקרן וחומש לכ"ה ופרוטה, וסח דלא הכח הבעלי' מוחריס כ' ופרוטה דכפרוטות לא דק, דא"ת שאמרו הבעלים כ' ופרוטה, חמשי כופין הבעלי', קרי בקרן דלאחר שאחר כ"ה, הוס בקרן וחומש דבעלים, שעולה ג"כ כ"ה ולימרו בעלים קרי בא' לאחר כמקומיכו שרוצה ליתן כמותיכו; אם רצו · דמשקרא פתחו הבעלים ואמרו בכ"ח כמצא, שכין הכל הקרן והחומש עולה לכ"ו ודיכר, שהדיכר הוא רובע סלע, הלכך מהדרי' לבעלי' ע"כ יתכו ל"ח ודיכר, ואם לאו, שלא פתחו התחלה שלא פתחו הבעלים תלא בעזרים, וזה אומר בכ"ה, אומרים לזה לאחר

ערכין פרק ז ח

רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׁדֵה אֲחֻזָּה, יוֹצֵאת זוֹ, שֶׁהִיא רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׁדֵה אֲחֻזָּה. שְׁדֵה מִקְנָה אֵינָהּ יוֹצְאָה לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל, שֶׁאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם מַקְדִּישִׁין לָעוֹלָם, וְגוֹאֲלִין לְעוֹלָם, בֵּין לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, בֵּין לְאַחַר הַיּוֹבֵל:

געגנטהום צופאלל'ען קאן, דאהער איז זאלצעס דאפאן אויסגענאמען איזט, דאס זיין ערב איינגענטהום זוערען כוסטע. איין ערקויפטעס־פעלד נעהט אים יובל ניכט אן דיא פריסטער איבער, דען ניכאנר קאן דיי' ליגען, וואס איהם ניכט געהערט. פריסטער אונד לויים קענגען יערערציט היילינגען אונר אויסלעזען, זוואהרל פאר, אלס נאך דעם יובל.

פ ר ק ח

הַמַּקְדִּישׁ אֶת שָׂדֵהוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵינָהּ יוֹבֵל (נ"א שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל), אוֹמְרִים לוֹ פְּתַח אַתָּה רִאשׁוֹן. שֶׁהַמְּקַדֵּשׁ נוֹתְנִים חוֹמֶשׁ, וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חוֹמֶשׁ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת שָׂדֵהוּ, מִפְּנֵי רָעָתָהּ, אָמְרוּ לוֹ, פְּתַח אַתָּה רִאשׁוֹן, אָמַר הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי בְּאֶסָר. אָמַר ר' יוֹסֵי, לֹא אָמַר זֶה אֶלָּא בְּכַבִּיצָה. שֶׁהַהֶקְדֵּשׁ נִפְדֶּה בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף. אָמְרוּ לוֹ, הִנִּיעָתְךָ, נִמְצָא מַפְסִיד אֶסָר, וְשָׂדֵהוּ לָכֶנָיו: (כ) אָמַר אֶחָד, חֲבֵרַי הִיא שֶׁלִּי בְּעֶשֶׂר סְלָעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּעֶשְׂרִים, וְאֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשִׁים, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּאַרְבָּעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר בַּחֲמִשִּׁים, חָזַר בּוֹ שֶׁל חֲמִשִּׁים, מְמַשְׁכְּנִין מִנְּכָסָיו עַד עֶשֶׂר. חָזַר בּוֹ שֶׁל אַרְבָּעִים,

וועז אייגער זיין פעלד היילינט צו אייגער צייט, וואס דאס יובל ניכט בעאכטעט וירד, זא בייטעט מאן איהם צוערשט דיא אויסלעזונג אן, שאן וויל דער אייגענטהימער אין פינפטעל צולעגט, אונד יעדער אנדערע ניכט. איינמאל היילינטע אייגער זיין פעלד, וויל עס ניכט דיא קאסטען איינ־ טרוג, אונד מאן בעט איהם דיא אויסלעזונג אן; דערוף שפראך ער: איך נעהמע עס אום איינעז איסר — ר' יוסי זאגט: ער בעט נור אין אי", דען היילינטהום וועזט מיט גאלד אדער גאלדעסוועדטה אויסגעלעזט; — דער שאצ־ מייסטער זאגטע: נון עס זיא דיין! אויף דיזע וויזע האט דער אייגענטהימער זיין פעלד, אונד נאך איינעז שצדען פאן איינעם איסר. (כ) ביטעט איינער צעהן, איין אנדערער צוואנציג, איין דרישטער דרייסיג, איין פירטער פירציג, איין פינפטער פונפציג סלעים, אונד דיזער לעשצטע נימסט זיין וואר צורק, זא העלט מאן זיך אן איהן וועגען צעהן סלעים, אונד זא מוס אים פאלל דעם צוריקטרעטענס דער רייהע נאך, אויך דער פיר־

את מכיו: שדה מקנה. שלקחה לו שוכה כה, היא נקראת שדה מקנה, שהקדישה וגאלה מאה, אם עדיין היא ביד שגזכר, תצא בשנת היובל; ואם יוצאת. לשון יוצא; וקרקע זו לא היתה שלו מלא עד היובל, ושוהרם לכעלים; לעולם. ואפי' בשנת היובל עצמו: וגואלין. לעולם, ואפי' עבר עליה היובל ולא נפדית:

פרק ה שאין יובל. נאמ' שגלו שבט ראובן וגד, דכתיב יובלות; לומרי'. כופין, מ"כ מעיקרא לומרים לו לא נאות כופין, ומשום דיכול לבא לתקלה, הבא טפי מעשר מקדישין, מפ"ס כופין הכא ולא בשאר; שבבעלים מותבים מומש מדש ועוד קל, מדש שבבעלים מוסיפים בקדושה יותר משאר כ"ח, דרומה לדש בקב שלו, ועוד שמנות בחולה בחדון, ושליסים שבבעלים מותבים מומש: חומש. דתי שוי' ורביע יותר, וכן כל מומש שבתורה שתוך ומומשו חמשה; רעתה. שבשנתה שבא יתירה על השבח; לא אמר זה. לא כך היה מעשה, שלא אמר בחיסרו, אלא בביאה, ואמר לו בשובר כו', ופלוגתא דת"ק ור"י, דרבנן סברי אין פודין הקדש בפחות מד' פרוטות, כדי שיהיה מזומן פרוטה, ורי"ס פודין הקדש בכ"ש: (ב) עד עשר. וס"ש בשמורו זה אחר זה, אבל מזרו כולן כא' משלשין ביניהן, כיצד, אמר סרשון סרי היא שלי בעשר

בַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בְּשׁוֹר וֶה, לְהַעֲלוֹתוֹ עוֹלָה שֶׁאֵינוֹ רַשָּׁאי · הַבְּכוֹר בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם, מַחֲרִימִין אוֹתוֹ · כֵּיצַד פּוֹדִין אוֹתוֹ? הַפּוֹדִין אוֹמְדִים, כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בִּבְכוֹר וֶה, לִתְּנוֹ לְבֶן בִּתּוֹ, אוֹ לְבֶן אֲחוֹתוֹ · ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר תַּקְדִּישׁ, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר אַל תַּקְדִּישׁ, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר תַּקְדִּישׁ, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַל תַּקְדִּישׁ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אַל תַּקְדִּישׁ, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר תַּקְדִּישׁ, אֱמוֹר מֵעַתָּה מַקְדִּישׁוֹ אַתָּה הֶקְדֵּשׁ עֶלְיוֹ, וְאֵין אַתָּה מַקְדִּישׁוֹ הֶקְדֵּשׁ מְזֻבָּח:

שטיממט, זא שעטצט מאן, וויא פֿיל וואהל איינער פֿיר דיזען אכסן נעבען מעכטע, אום איהן פריוויללינ צום גאנצאפֿער דאר־צוברינגען[1]) · — איינען ערשטלינג, ער וויא פֿעהלערלאזן אדער פֿעהלערהאפֿט, קאן מאן צו באנגוט מאכען · וויא לעזט מאן דיזעם אב? מאן שעטצט, וויא פֿיל איינער פֿיר דיזען ערשטלינג נעבען מעכטע, אום איהן זיינעם ענקעל אדער נעפֿ־פֿען (דער פריסטער איזט) צו שענקען · ר' ישמעאל זאגט: איין מאל הייסט עס: „דוא זאללסט (דען ערשטלינג) הייליגען אונד איין אנדערמאל: „דוא זאללסט איהן ניכט הייליגען: דיזע ווידערשפרעכען איינאנדער: דאדורים שליסע: מאן קאן פֿאן איהם דיא פֿערגינסטיגונג הייליגען, אבער ניכט איהן אלס איין שלאכטאפֿער דארברינגען ·

פ ר ק ט

הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ בְּשָׁעַת הַיּוֹבֵל, אֵינוֹ כְּהֶתֵּר לְגָאוֹל פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאוֹת יִמְכָּר לָךְ · הָיְתָה שָׁנַת שְׁדָפוֹן, וְיֶרֶקוֹן, אוֹ שְׁבִיעִית, אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ מִן הַמָּנְיָן · נָהָה, אוֹ

ווען איינער צור צייט, דא דאס יובל, בעאכטעט ווירד, זיין פֿעלד פֿערקויפֿט, קאן ער עס ביננען צוויא יאהרען ניכט אינלעזען, וויל עס דאזעלבסט הייסט: ויקרא כ"ה ט"ו) „נאך דער צאהל דער פֿרוכטיאהרע זאלל ער דיר עס פֿערקויפֿען" · וואר אונטער דיזען איין יאהר דעם קאָרנבראנדעם אדער דער פֿערוועלקונג, אדער איין ערלאס־יאהר, זא ווירד דיזעם דעם קייפֿער ניכט אננערעכנעט ·

מלחמ; ק"ק · כדמפרש וחזיל מחריס לדם לית קדמיו; (ז) מקריס · ממתכי' דלעיל קום מצמע דוקא כדיעבד תל, קמ"ל כבא דאפי' לכתחילה: מם כדר · מם אמר סרי עלי עולה, והפריסה וחת"כ החרימה, כותן כל דמים לבהן, סוחיל וחייב בחרימתה, ואם בבהמה יקריב, מם נדבה שחיבו חייב בחרימתה לח חיול עליה חרם, חלח בבדי טובתה שיש לו בה יתן לבהן, כיצד שור זה עולה והחרימו, חומדין כמה לדם שחיבו חייב עולה רובה ליתן, מם ימלח עולה בזול כדי להקריב דורן לקוחו, וכחותן כדמים יתן זה, שזו היח טובת הנחה שיש לו בה, שהרי חיבו חייב בחחריחתה, ומעתה חיבו מפקיד חלח שלח להקריב דורן לקוחו: שחיבו רשחי · שחיבו חייב: כיצד · דהבכור גופו חיבו מוקדש, שהרי נדיך ליתנו לבהן, חלח חומדים כמה לדם רובה ליתן לבעה"ב שיתן בבורו לבן בתו בהן, ואותה טובה יתן המקדיש לת הבבור לבהן, ודוקא בקט לבן בתו או בן חחותו, דחלו לעלמו או שיתנו לבהן לחר, לח מלי למיתן טובה לבעה"ב, דמחזי בבהן המסייע בבית הגרבות: תקדיש · גבי בבור בתיב חשר יולד תקדיש, וכתוב ל' חומר חך בבור לח יקדיש לים חותו: עלוי · שיתן טובת הנחתו, במה לדם בו', ליתנו לבן בתו או לבן חחותו:

פרק ט בשעת היובל · בשעה שהיובל נוהג, חבל בשעת היובל עלמה חיבו רשחי למבור, דק"ו ומה מבירה בבר יולחת, שחילה מבירה, היובל לחודין שלח תמבר: חיבו מותר · ואפי' בתרלה לוקה, ואי מהדר לה מקמי בבי עובר בעשה, ומוברה בחי עובר בעשה, מם גוחלה קודם ב' שנים, חבל לחר ב' שנים, מם רלה לפדותה פודה בעל כרחו של לוקה, ופודה לפי מה שתברה, בגון מם מברה עשר שנים לפני היובל בחנה, בחנת שמבר פירות בל שנה בעשירית חבה, שהתה

[1]) ד. ל. חיין וחהבלפיילער פרייז ·

ערכין פרק ח

כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיֵּהָא אָדָם (חַיָּב לְהִזָּהֵר) הַם
עַל נִכְסָיו: (ה) הַמַּחֲרִים בְּנוֹ וּבִתּוֹ,
עֲבָדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וְשָׂדֶה מִקְנָתוֹ,
אֵינָן מֻחֲרָמִין, שֶׁאֵין אָדָם מַחֲרִים דָּבָר
שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. כֹּהֲנִים וְלֵוִים, אֵינָן מַחֲרִימִין,
דִּ"ר יְהוּדָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַכֹּהֲנִים
אֵינָן מַחֲרִימִין, שֶׁהַחֲרָמִים שֶׁלָּהֶן, הַלְוִיִּם
מַחֲרִימִין, שֶׁאֵין הַחֲרָמִים שֶׁלָּהֶן. רַבִּי
אוֹמֵר, נִרְאִים דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה בַּקַּרְקָעוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אַחֻזַּת עוֹלָם הִיא לָהֶם.
וְדִ"ר שִׁמְעוֹן בַּמַּטַּלְטְלִים, שֶׁאֵין הַחֲרָמִים
שֶׁלָּהֶם: (ו) חֶרְמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם כִּדְיוֹן,
אֶלָּא נְתָנִים לַכֹּהֲנִים. ר' יְהוּדָה בֶּן
בְּתֵירָא אוֹמֵר, סְתָם חֲרָמִים לְבֶדֶק
הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הוּא לַה'. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, סְתָם
חֲרָמִים לַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר כְּשָׂדֵה הַחֵרֶם
לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר
כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַה'? שֶׁהוּא
חַל עַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְעַל קָדְשֵׁי
קַלִּים: (ו) מַחֲרִים אָדָם אֶת קָדְשָׁיו, בֵּין
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּבֵין קָדְשִׁים קַלִּים. אִם
נָדַר נוֹתֵן אֶת הַדָּמִים. אִם נָדְבָה נוֹתֵן
אֶת טוֹבְתּוֹ, שׁוֹר זֶה עוֹלָה. אוֹמְדִים

אנדערן בעציהונג, אויף זיין פֿערטענען נעהערינ צו אפֿטען.
(ה) ערקלערט יעמאנד זיינען זאהן אדער זיינע טאכטער,
זיינען עבֿרישען קנעכט אדער מאגד, אדער זיין ער-
קויפֿטעם פֿעלד, פֿיר היילינעס באננוט, זא גילט עס ניכט;
דען נימאנד קען פֿיר באננוט ערקלערען וואס אידהם
ניכט נעהערט. פֿריסטער אונד לוים קענגען ניכטס צו
באננוט מאכען; זא לעהרט ר' יהודה. ר"ש זאגט: דיא
פֿריסטער ניכט, ווייל דאס באננוט איהנען זעלבסט נע-
הערט, דיא לוים אבער וואהל, דא עס איהנען ניכט צו
פֿעללט. רבי זאגט: טיר שיינט דאס ר"ש דעם ר' יהודה
אין בעציהונג אויף גרונדשטיקקע בייאשטימטס, ווייל עס
הייסט (ויקרא כ"ה ל"ד) "עס זאל איהנען עווינעם איגענ-
טהום בלייבען", אונד ר"ש נור אבווייכט אין בעציהונג אויף
בעוועגליכע דינגע, ווייל דען לוים ניכטס דאפֿען נע-
הערט. (ו) וואס דען פֿריסטערן אלס באננוט בעשטימטס
וואהרען, קען נימאלס אויסגעלעזט ווערדען, זאנדערן
דיא פֿריסטער בעקאמטען עס. ר"בב זאגט: באננוט
שלעכטהין, פֿעללט דער קאסטע דעם טעמפֿעלס צו; דען
עס הייסט: ויקרא כ"ו כ"ח) "אללעס באננוט איזט אל-
לערהיילינסטעס דעם עווינען". דיא גענעהרטען זאגען:
באננוט שלעכטהין נעהערט דען פֿריסטערן, דען עס הייסט
(דאזועלבסט) וויא דאס פֿעלד דעס כאנגוטעס אללל עס דאס
אייגענטהום דער פֿריסטער זיין. וואס אבער זאלל דער
פֿערו כל חרם קדש קדשים הוא לה' זאגען?
דאס עס אויף אללערהיילינסטעס אונד היילינעם אי-
ווענדבאר איזט. (ז) עס קען יעמאנד זיינע נעהיליגטען
אפֿפֿער, זאוואהל אללערהיילינסטע אלס מינדערהיליגע, צו
באננוט מאכען. זיינד עס אפֿפֿער, דיא ער אנגעלאבט האטטע,
זא בעצאהלט ער דערען ווערטה; איזט עס אין פֿריוויללינעם,
זא גיבט ער בלאס, זא פֿיל פֿערגינסטיגונג ער דראן האט.
נעמליך, האטטע ער "דיזען אכסע צום נאנצאפֿפֿער", בע-

הגיעתך הרי היא שלך, וה"מ שאין הכעליס מוסיפין חומש על הערכי, אבל אם הקדיש, אפילו אם
שמוהו כהדיוט על זה הסדר, מוסיפים הכעליס בע"כ חומש כעלוי, וכולם מתכי' לא תיירי אלא כשדה אחוזה, כזמן שאין
היובל כוהג: (ד) מתניתין. תימה הרי הן חרם ומותן לכהן: כלן. אלא שייר לעצמו כלום: אם. אלא יכזבו לכליום
יותר מחומש: (ה) דכר שאינו שלו. ובתו הרי היכול למכרה בקטנותה מ"י לתכרה בוגרותה: שלהם. וכיון דדידיה קיי
מה הכתם בכך, אם היה מחרים חיטו גופיה זכי ביה, ולא יסיב לכהן אחר: מחרימים דר"י. לר"ש בקרקעות, דמודה ליה
ר"ש בקרקעות, ולא דכר ר"ש אלא כמטלטלים, שאין המחרמים של לוים, ורי"ם פוקמו מטלטלין לקרקעות, ור"ש ל"ל שאי
הקישא: (ו) חרמי כהנים. שהחרימו לתתם לכהנים אין להם פדיון, אבל חרמי בדק הבית יש להן פדיון, דאין רצוי
לבד"ה אלא מעות: לכהנים. והמחרים מטלטלים בז"ה, וכן המחרים קרקעות בח"ל פדיום כמטלטלין, לעניין זה מחכם
לכהנים, והמקדש לבדק הבית בזה"ז, פודה מותן לכתחלה כדכר מועט, ולא יפחות מד' זוזים, או קרוב לזה לפרסומי

וְלֹא נִגְאָל, הָיָה חָלוּט לוֹ, אֶחָד הַלּוֹקֵחַ, וְאֶחָד שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר לַצְּמִיתוּת. בְּרִאשׁוֹנָה הָיָה נִטְמָן יוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, שֶׁיֶּהֱא חָלוּט לוֹ. הִתְקִין הִלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁיֶּהֱא חוֹלֵשׁ אֶת מָעוֹתָיו בַּקְּשָׁבָה, וְיֶהֱא שׁוֹבֵר אֶת הַדֶּלֶת וְנִכְנָס, אוֹמַתַּי שֶׁיִּרְצֶה הַלָּה יָבוֹא וְיִטּוֹל אֶת מָעוֹתָיו: (ה) כָּל שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, חֲרֵי הוּא כִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה, חוּץ מִן הַשְּׁדוֹת. ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אַף הַשְּׁדוֹת. בֵּית הַבָּנוּי בַּחוֹמָה, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ כִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה, ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כּוֹתֶל הַחִיצוֹן הֵיא חוֹמָתוֹ: (ו) עִיר שֶׁנִּגְּרוֹתֶיהָ חוֹמָתָהּ, וְשֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, אֵינָהּ כִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה. וְאֵלּוּ הֵן בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה, שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָתִּים מֻקָּפוֹת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, בְּגוֹן קַצְרָה הַיְשָׁנָה שֶׁל צְפוּרִים, וְהַקָּרָה שֶׁל גּוּשׁ חָלָב, וְיוֹדְפַת הַיְשָׁנָה, וְנַמְלָא, וְגָדוֹד, וְחָדִיד, וְאוֹנוֹ, וִירוּשָׁלַיִם, וְכֵן בַּיּוֹצֵא בָּהֶן: (ז) בָּתֵּי הַחֲצֵרִים נוֹתְנִים לָהֶם כְּחַ הַיָּפֶה שֶׁבִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה, וְכֹחַ הַיָּפֶה שֶׁבַּשְּׁדוֹת. נִגְאָלִין, וְנִגְאָלִין מִיָּד,

דאם הויס ניכט אייגעלעזט ווארדן, געהערט עס דעם בעי־ זיטצער אלס אייגענטהום, ער מעגע עס געקויפט אדער אלס געשענק ערהאלטען האבען • דען עס שטעהט: „צום אייגענטהום" • פריהער קאם רער פאלל פאר, דאם דער נייע בעזיצער זיך אם לעצטצען טאגע פערשטעקט הילט, אום דאם גרונדשטיק אלס אייגענטהום צו ערלאנגען • הלל דער עלטערע האט אבער פערארדנעט, דאם דער פערקויפער זיין איינלעזונגסגעלד אין רער שאטצקאמער דעם טעמ־ פעלס נידערלעגען, אונד דיא טהיר דעם הויזעס ערברעכטען אונד הינינגעהען קענעג, אונד דער אנדערע קאן יעדערצייט זיך נעלד אבהאלען. (ה) אללע גרונדשטיקקע אינגער־ האלב דער מויער וועדרען וויא שטאדטהייזער בעהאנדעלט, ווי־גענאממען פעלדרער. ר״ט זאגט: אויך געווייסעס פעלדרער• ציין אין דער מויער זעלבסט געבויעטעס הויז, איזט נאך ר׳ יהודה, ניכט מעהר אלס שטאהוין צו בעטראכטען; ר״ש זאגט: דעסגלעכען אייסערע מויער גילט פיר דאסזעלבע אלס שטאדטמויער • (ו) איינע שטאדט דערען הויזדעכער דיא אומגעבונגסמויער בילדען, אדער דיא ניכט שאן צור צייט יהושע זאהן גון איינע מויער האטטע, ווירד ניכט אלס אוממויערטע שטאדט בעטראכטעט • לעטצטערע זינד צ• כ• דאס אלטע קצרח בייא ציפורי, חקרה בייא גוש חלב, דאס אלטע יודפת, נמלא, גדוד, חדיד, אונו, ירושלים״), אונד דערגלייכען. (ז) הייזער אן אפפענען שטעדטען האבען דיא פעררעכטע דער הייזער אוממויערטער שטעדטע, אונד דיא דער פעלדרער• זיא קענגען אויסגעלעזט ווערדען, אונד צוואר זאגלייך, אונד צוועלף

לא יגאלנה ותחלוט לו, אין כאן רכית: כגו • כתוך שכה אם ירצה: משעה • שאם מכרה לא' כניכן, ומכרה הא' לכ' כחייר, כיון שהגיע ניכן הוא נחלט: העכור • קודש כי"ג: ועכורה • כין שכה פשוטה כין כשכה מעוכרת, כותכיס לו שכה הלכנה שהוא שכ"ד יום, והימים שיהרה שכת חמה על שכת הלכנה לחד עשר יום: חלוט • הרגו' של לצמיתות, (ד) כמתנה • יכול לגאול כתוך שכתו: כטמן • הלוקח: קונה • לגון מטיל: כהלת • של כית שמכר: (ה) חף השדות • לא שדות ממש קאמר, דהא כית כתיב, אלא קרקע של שלשים, שהיה רחויה אלא ליטול תכניס וקול לכניך: (ו) שגגותיה • שלא הקיפוה חומה, אלא תכיפת הכתים זו לזו כן כקומה: מימות יהושע • שהיה לה, אע"פ שאין לה עכשיו: ג' שערות • או יתר, של כ' כתים או יתר: קצרה כו' • כל הכך ידועים שהיו מוקפות חומה מימות יב"ו, וירושלים דמצינו הא קי"ל דאין כית חלוט כירושלים, הלכך אימא לא"ד הרי ירושלים הוי, מ"ט וירושלים כירושלים,

*) תיכער דיזע אין דער היסטאריזען תיינלייטונג.

הוֹבִירָהּ, עוֹלָה לוֹ מִן הַמְּנִין. רִ' אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְכָרָהּ לוֹ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהִיא מְלֵאָה פֵּירוֹת, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת לִשְׁתֵּי שָׁנִים: (ה) מְכָרָהּ לָרִאשׁוֹן בְּמָנֶה, וּמָכַר הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי בְּמָאתַיִם, אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶלָּא עִם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ. מְכָרָהּ לָרִאשׁוֹן בְּמָאתַיִם, וּמָכַר הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי בְּמָנֶה, אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶלָּא עִם הָאַחֲרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר לָאִישׁ, לָאִישׁ אֲשֶׁר בְּרֻכָתוֹ. לֹא יִמְכּוֹר בְּרָחוֹק, וְיִגְאַל בְּקָרוֹב. בְּרָע, וְיִגְאַל בְּיָפֶה. לֹא יִלְוֶה וְיִגְאַל, וְלֹא יִגְאַל לַחֲצָאִים. וּבַחֲקֻדֵּשׁ מְתָר בְּכָלָן. זֶה הוֹמֶר בַּחֲדְיוֹט מִבַּחֲקֻדֵּשׁ: (ו) הַמּוֹכֵר בַּיִת בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה, הֲרֵי זֶה גּוֹאֵל מִיָּד, וְגוֹאֵל כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, הֲרֵי זוֹ כְּמִין רִבִּית, וְאֵינוֹ רִבִּית. מֵת הַמּוֹכֵר, יְגִאֲלֶנּוּ בְנוֹ. מֵת הַלּוֹקֵחַ, יְגִאֲלֶנּוּ מִיַּד בְּנוֹ. אֵינוֹ מוֹנֶה לוֹ שָׁנָה, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה, וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר תְּמִימָה, לְהָבִיא חֹדֶשׁ הָעִבּוּר. רַבִּי אוֹמֵר, יִתֵּן לוֹ שָׁנָה וְעִבּוּרָהּ: (ז) הִגִּיעַ יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ

האט דערזעלבע עס צבער נור בעפֿאליגט (אהנע אויסצוזעען) אדער גאר בראך ליגען לאכסען, זא ווירד עס איהם אנגערעכנעט. ר"א זאגט: וועו איין פֿעלד פֿאר נייא יאהר מיט פֿאללען פֿרוכטען פֿערקויפֿט ווירד, גענוסט דער קויפֿער אין צוויי יאהרען דרייא ערנטען. (כ) פֿערקויפֿט איינער זיין פֿעלד פֿיר הונדערט, אונד דער קויפֿער עס ווידער איינעם דריטטען פֿיר צווייהונדערט, זא כערעכנעט יענער זיך (איהם איינלעזונגספֿאללעלע) נור מיט דעם ערשטען; דען עס הייסט: „דעם מאננע דעם ער עס פֿערקויפֿט האט". האט ער עס דעם ערשטען פֿיר צווייהונדערט, אונד דיזער ווייטער פֿיר הונדערט פֿערקויפֿט, זא כערעכנעט ער זיך נור מיט דעם לעטצטערן, דען עס הייסט: „דעם מאננע". נעטליך דער דאס פֿעלד בעזיטצט. מאן זאלל ניכט עטווא איין ענטפֿערנטערעס פֿעלד פֿערקויפֿען, אום איין נאהעס אינצולעזען; ניכט איין שלעכטעס, אום איין בעססערעס אינצולעזען; ניכט בארגען אום אינצולעזען; אונד ניכט טהיילווייז איינלעזען. צו איינלעזונג נעהיליגטער גרונדשטיקקע איזט אללעס דיס שטאטטהאפֿט. הירין אלזא שטעהט דאס פֿראפֿאנע אונטער שטרענגערם נעזעטץ אלס דאס הייליגע. (ג) וועו איינער איין הויז אין איינער אומטויערטען שטאדט פֿערקויפֿט, קאן ער עס זאגליך בים צו צוועלף מאנאטען איינלעזען. דיס איזט אלזא איין שיין פֿאן געלדצינס, אהנע אלס זאלכער אנגענעהמען צו ווערדען. וועו דער פֿערקיפֿער שטירבט, קאן עס דער זאהן איינלעזען, אונד שטירבט דער קיפֿער, קאן מאן עס פֿאן דעססען זאהן איינלעזען. מאן רעכנעט דאס יאהר פֿאן דעם אויגענבליק דעס פֿערקויפֿס אן, דען עס הייסט: „בים איהם איין גאנצעס יאהר פֿאלל איזט". דער אויסדרוק „פֿאלל" בעדייטעט היר, אויך דען שאלטמאנאט מיטגערעכנעט. רבי זאגט: מאן בערעכנעט איסמער דאס מאנדיאהר מיט דעם איבערשוס (צום זאננעניאהר). (ד) זא באלד דער לעטצטע מאג דעס יאהרעס איינטריטט אונד

מכירה מיכה עד היובל, ושהתם כיד הלוקח ס' שניס, ומ"ל כיה המוכר לגאלה, מכרה לו חני מכר: חיכה פולה. למכין כ' שניס, דשני תבואות כתיב שכה הרחויה לתבואה: ג' תבואות. תכוסה הטומדת בשעת קנייה, וכ' תבואות כנ' שניס ור"ח ל"פ חלת ד"ס היה: (ב) חיכו מתשב. המוכר כשבא לגאלה, חלה עם הרחמון, ואותו תשבון יככה לו כל שכה ושכה: מאר מכר לו. כגוחל שדה ממכרו כתיב: לאיש. דס"ת למכתב לאחר מכר לו, חלה לאיש, כלו' סאדון בעל השדה שהוא עכשיו בתוכה, והדרשינן לקולא גבי מוכר ילפינן מע"ע, וכע"ע כתיב אם עוד רבות בשניס מכסף מקנתו, ככתוב רבות שניס, מאי כשניס, חלה כתרבה כספו בשניס, יחשוב לו מכסף מקנתו, ואם כתמעט כספו בשניס, יקפוד לו כפי שניו: לא ימכור. ברחוק כדי לגחול בקרוב, וכן לא ימכור כרע, וה"ס תפכח דלא, חלה לורקא דמלתא נקט: (ג) מיד. ואין דיכו כשדה מחוזק: כמין ריבית. שכשמקזיר לו מעותיו כתוך שנה, ואין מוכה לו כלום, נמלא שנשתמש כניתו כשכר המתנת מעותיו, ואינו רבית גמור, דרבית לא קריא חלה ע"י הלוחה, שודאי כאה לידי רבית ולא ע"י מכר, שפרי אם

מַסֶּכֶת תְּמוּרָה

דיזער טראקטאט בעשעפֿטיגט זיך מיט דעם געזעטץ ויקרא כו׳ יו״ד׳ אונד לג׳ וואנאך עס ניכט ערלויבט ווירד איין געהיילינטעם טהיער אומצוטוישען, ווען עס אבער געשעהען איזט, ביידע דיילינג זיין זאללען ׳ דיא אינצעלנען פֿעללע ווערדען דורכגעגאנגען, אונד איניגע פֿערנליכונגען אנגעשטעללט, וואדורך אנדערע, געהיילינטע דינגע בעטרעפֿענדע אנגעלעגענהייטען טיט בעליכטעט ווערדען׳ דער קירצע האלבער איבערזעטצען וויר תמורה אומטוישונג, זאנואהל צור בעצייכנונג דער האנדלונג, אלס דעם אין טויש בעשטימטען אפפערס .

פ ר ק א

הַכֹּל מְמִירִים, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים ׳ לֹא שֶׁאָדָם רַשַּׁאי לְהָמִיר, אֶלָּא שֶׁאִם הֵמִיר מָמַר, וְסוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים ׳ הַכֹּהֲנִים מְמִירִים אֶת שֶׁלָּהֶם, וְיִשְׂרְאֵל מְמִירִים אֶת שֶׁלָּהֶם ׳ אֵין הַכֹּהֲנִים מְמִירִים לֹא בַּהֲטָאת, וְלֹא בָּאָשָׁם, וְלֹא בַּבְּכוֹר ׳ אָמַר ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וְכִי מִפְּנֵי מָה אֵין מְמִירִים בַּבְּכוֹר ? אָמַר לוֹ ר׳ עֲקִיבָא, הַטָּאת וְאָשָׁם מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וְהַבְּכוֹר מַתָּנָה לַכֹּהֵן, מַה הַטָּאת וְאָשָׁם אֵין מְמִירִים בּוֹ, אַף הַבְּכוֹר לֹא יְמִירֶנּוּ בּוֹ ׳ אָמַר לוֹ ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, מַה לִי אֵינוֹ מֵמִיר בַּהֲטָאת וּבָאָשָׁם, שֶׁאֵין זָכִין בָּהֶן בְּחַיֵּיהֶן, תֹּאמַר בַּבְּכוֹר שֶׁזָּכִין בּוֹ בְּחַיָּיו ? אָמַר לוֹ ר׳ עֲקִיבָא, וַהֲלֹא כְּבָר

דיא אומטוישונג איינעס יערען, זיא זייא פֿאן מענער אדער פֿרויען געשעהען, איזט ווירקזאם; ניכט דאס עס איהנען ערלויבט ווערע, זאנדערן, ווען עס געשעהען, איזט אויך דיא אומטוישונג הייליג, אונד דער טהעטער ערלויידעט דיא פֿירציג נייסעלהיבע ׳ דאס געזעטץ גילט ווען פריסטער עס טהון, נור בייא איהרען אייגענען אפפֿערן, אונד ווען ישראליטען עס טהון, נור בייא איהרען צייגענען אפפֿערן. פריסטער קענגען דיא זינדאפפֿער אדער שולדאפפֿער אנדערער, אדער ערשטלינגע ניכט אומטוישען ׳ ר״בנ פֿראגטע וועסהאלב זאללטע עס בייא ערשטלינגען ניכט אנווענדבאר זיין? ר״ע ערקלערטע איהם: זינד׳ אונד שולדאפפֿער זינד גאבען פֿיר דען פריסטער, אונד דער ערשטלינג עבענפֿאללס; דא נון בייא יענען אומטוישונג ניכט גילט, זא אויך ניכט בייא דיזעם ׳ דאגעגען וועגדעטע ר״בנ אין: בייא ערשטערן איזט אומטוישונג דאראוס ניכט אנוועגדבצר, וויל דער פריסטער דאראן, זא לאנגע זיא לעבען, קיין אנרעכט האט; דאראוס לעסט זיך ניכט אויף ערשטלינגע שליסען, וועלכע איהם שאן ביים לעבען גערערען; דאראוף ערווידערטע ר״ע: עס שטעהט: „עס זעלבסט אונד

פרק א ממירים . כל סתומר על כסמת מולין זו תחת זו של הקדש מתפיס בקדושת תמורה, וכבל לתתויי יורש, שאם המיר בקרבן שהפרים מוריעו כחייו ; כשיס . לף ע״ג דתנן מ״ו פ״ק דקדושין כל מלוה ל״ת כו׳, ח׳ לכשני׳ וח כשיס קייבים, לעטריך דמ״ד ס״ת עושה השוה בכל, בין ביחוד בין בעכו׳ לאכל הכ׳ לין קעושה שוה, דבכיר ושותפי׳ לין עושין תמורה, ס״ח לאשה כמי לא לקיש קמ״ל ; וסופג . דבכתב לשקר, ומימר, ומקלל מכירו בשם, לוקה, לט״ם שלאו שלין בו מעשה הוא, ולאו הבתק לעשה כמי לא הוי, שהלאו כולל יותר מן המעשה שבו, שבל מימר לוקה, ואין בל מימר עושה תמורה, כגון נבור ושותפי׳, וכיון דאין במעשה שוה ללאו, לא מקרי לאו שבתק לעשי, וי״ת דבמימר כיון דבדבורו עוש׳ מקולין קדשיס הוי מעשה ; מ׳ . ולא לקי פ׳ דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר, י״ל דלא כתיב לעכין מלקיות עי״ש, דלעולם לא לקי מלא מ׳, ותרי לאו נריכי מ׳ בקרבן שלו וח׳ בשל מכרו, כגון שאמר בל הרוסה להמיר יבא וימיר : שלקס . קרבנות שהפרים שבאן להקריב לעגמו ; בחטאת . שבתן לו ישרחל להקריב, שאין לו חלק בו אלא מעשה הקטרת אמורי׳ ואילך, ואין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו ; בבכור . שבתן לו ישרחל ; מפני מה . והלא בלו של בהן, ואין ישרחל מתכפר בו ; מס לי .

וְנִגְאָלִין כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בַּבָּתִּים, וְיוֹצְאִים בַּיּוֹבֵל וּבְגִרְעוֹן כֶּסֶף בַּשָּׂדוֹת. וְאֵלּוּ הֵן בָּתֵּי חַצֵּרִים, שִׁתֵּי חַצֵּרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָּתִּים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקֻפִּין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, חֲרֵי אֵלּוּ כְּבָתֵּי חַצֵּרִים: (ח) יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּרַשׁ אֲבִי אִמּוֹ לֵוִי, אֵינוֹ גּוֹאֵל כַּסַּדָּר הַזֶּה, וְכֵן לֵוִי שֶׁיָּרַשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ גּוֹאֵל כַּסַּדָּר הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה לֵוִי, וּבָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֶלָּא בָּעָרֵי הַלְוִיִּם. אֵין עוֹשִׂין שָׂדֶה מִגְרָשׁ, וְלֹא מִגְרָשׁ שָׂדֶה, וְלֹא מִגְרָשׁ עִיר, וְלֹא עִיר מִגְרָשׁ. אָמַר ר' אֶלְעָזָר, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָרֵי הַלְוִיִּם, אֲבָל בָּעָרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין שָׂדֶה מִגְרָשׁ, וְלֹא מִגְרָשׁ שָׂדֶה. מִגְרָשׁ עִיר, וְלֹא עִיר מִגְרָשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְחַרִיבוּ אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל. הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם מוֹכְרִים לְעוֹלָם, וְגוֹאֲלִים לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם:

מאנאטע הינדורך וויא דיא הייזער, אונד געדען אים יובל צוריקי אונד זאנסט מיט געלדאבצוג, זויא דיא פעלדער היזעד אפפענער שטעדטע הייסען זאגער צוויא העפע מיט יע צוויא דהייזערן, זוען זיא אוך זיט ידהושע זאהן נון מיט איינעד מויער אומגעבען ווארען. (ח) איין ישראל דער איינען לוי אלס מיטטערלי־כען גראפפאטער בעערבט האט, האט ניכט דאס רעכט זיין שטאדטהויז איינצולעזען וויא איין לוי, אונד עבען זא וועניג איין לוי דער איינען ישראל אלס מיטטערלי־כען גראפפאטער בעערבט האט, זאנדערן נור נאך אביגער אנארדנונג, דען עס הייסט: (ויקרא כ"ה) „דיא הייזער דער שטעדטע דער לוים" אלזא נור איינגענטלי־כער לוים צוגי אין שטעדטען דערזעלבען. זא לעהרט רבי. דיא גע־לעהרטען זאגען: עס איזט נור פאן שטעדטען דער לוים דיא רעדע. — מאן דארף איין פעלד ניכט צום פרייען פלאטץ אומשאפפען, אויך ניכט אוים איינעם פרייען פלאטץ אין פעלד, מאכען, עבען זא וועניג צוים איינעם פרייען פלאטץ איינע שטאדט, אדער אוים איינער שטאדט צינען פרייען פלאטץ מאכען. ר"א זאגט: דיס גילט נור פאן דען שטעדטען דער לוים, אבער אין ישראל־שטעדטען קאן מאן אין פעלד אין איינען פרייען פלאטץ אונד איינען פרייען פלאטץ אין איינע שטאדט פערוואנדעלן, אבער בידעס ניכט אומגעקעהרט, אוס ניכט דיא שטעדטע ישראלס צו פעדערבען. פריסטער אונד לוים קענען יעדערצייט פערקויפען אונד יעדערצייט אינלעזען, דען עס הייסט: „דער שטאמם לוי האט יעדערצייט דאס אינלעזונגסרעכט".

דמוקפת חומת מימות יכ"ן: (ז) החצרים. שמין להם חומה כעיירות: וכגרשון. שמכה לו הלוקח לפי שנים שעמו בירו כשדות: (ח) שירש. כתי ערי חומה: כסדר הזה. ס"ק חיכו גואל כלוי גאולת עולם, אלא כסדר הזה האמור כישראל, וכן לוי כו' חיכו גואל אלא כסדר הזה: אלא בערי. ולא בעיכן עד שיהיה לוי: מגרש. מקום פנוי מכלום, וכוי הוא לעיר: עושין שדה. דכשיש כוי לעיר, סרכה קופציס לדור כתוכה ומתיישבת: ולא מגרש. וי"ג ומגרש שדה, ע"י כ"כ דכ"ד: תהיה לגויס: וכסניס כמי בכי לוי סס:

מְחַמֵּץ, אֶלָּא לִפִּי חֶשְׁבּוֹן. וְאֵין הַמַּיִם שֶׁאוֹבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן: (ה) אֵין מֵי חַטָּאת נַעֲשִׂים מֵי חַטָּאת, אֶלָּא עַם מַתַּן אֵפֶר. אֵין בֵּית הַפֶּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְלֹא תְרוּמָה אַחַר תְּרוּמָה, וְלֹא תְמוּרָה עוֹשָׂה תְמוּרָה, וְלֹא הַוָּלָד עוֹשֶׂה תְמוּרָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הַוָּלָד עוֹשֶׂה תְמוּרָה. אָמְרוּ לוֹ, הֶקְדֵּשׁ עוֹשֶׂה תְמוּרָה. לֹא הַוָּלָד (וְלֹא תְמוּרָה) עוֹשִׂין תְּמוּרָה: (ו) הָעוֹפוֹת וְהַמְנָחוֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא בִּבְהֵמָה. הַצְּבוּר, וְהַשֻּׁתָּפִים אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יָמִיר אֹתוֹ. יָחִיד עוֹשֶׂה תְמוּרָה, לֹא הַצְּבוּר וְלֹא הַשֻּׁתָּפִים עוֹשִׂים תְּמוּרָה. קָרְבְּנוֹת בֶּדֶק הַבַּיִת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, וַהֲלֹא הַמַּעֲשֵׂר בִּכְלַל הָיָה, וְלָמָּה יָצָא? לְהָקִישׁ אֵלָיו,

טייג פּערמישט ווירד, נור דאס פּערד־העלטנים דער נאך דארין ענטהאלטענען תרומה נערעכנעט; עכען זא מאכען געשעפּטע וואסטער דאס טויבאד נור אונערלויבט, ווען זיא דאס פּערהעלטנים האבען. (ה) ענטוינדיגונגסוואסטער ווירד ערשט דיזעם דורך איינטהון דער אשע. — דיא אומגעבונג איינעם אומגעאקקערטען נראבעם מאכט דיא וועטערע אומגעבונג ניכט אונריין[1]. — העבע נאך בעריישט ענטנאמען מענער העבע איזט אונגילטיג[2]. — אומטוישונג קאן ניכט ווידער אומטוישונג ערווירקען. — פּיר דאס יונגע דעם אפּפּערס גילט קיינע אומטוישונג. ר' יהודה העלט לעטצטערעם פּיר צולעסטיג. מאן ערקלערטע איהם אבער: נור דאס נעהיירט לינטע זעלבסט, ניכט אבער דעסטען יונגעם (אדער אומטוישונג) בעווירקט אומטוישונג. (ו) בייא נעפּלינעלאפּפּערן אונד שפּייזאפּפּערן גילט קיינע אומטוישונג, דען עס שטעהט נור "פּיר נעמענדע" אדער נעזאלשאפּטסאפּפּערן גילט קיינע אומטוישונג, דען עס הייסט: „ער זאלל עס ניכט אומטוישען" אלזא נור אינער, ניכט אבער אינע נעמיינדע אדער נעזעלשאפּט. בייא אפּפּערגאבען פּיר דען טעמפּעלשאטץ גילט קיינע אומטוישונג. דים ערקלערט ר"ש; עס וואר יא אויך דאס צעדענט פּיה אים נעזעטצ מיט בעגריפּפּען, וואהרום אבער שטעהט עס דאפּאן נאך בעזאנדערס? אום דיא פּערגלייכונג צו פּער־

מכרים. אם לאחר תהא רגל בסמת מולין זו, תהא בסמת קדש זו, תלה סתמורה על האכר, ופטור לה ככל הכסמה, והוי תמורה וקריבה: ולא שלמים כהן, דאין כח באכר ג' של בסמת קדש לעשות תמורה: במוקדשים. בתחלת הקדש כשאומר רגלה כו': (ד) סמדומע. עיי' פ"ק דתרומה מ"ו, וי"מ לין ג' לוגין מים שאובים פוסלים את המקוה, ולא"כ כשלו מג' כלים או פחות, אבל אם נפלו מד' כלים או יותר, אין פוסלים, וי"מ אם נתערבו מי פירות במים שאובין, ואח"כ נפלו מהן למקוה, אין פוסלין את המקוה, ולא"כ יש שיעור ג' לוגין מים שאובין בלא מי פירות, ולפ"ז פלוגתן לפי תכונן של מים שאובין, עולה יפה עם הלפ"ק של מדומע, ומחומץ: (ה) מתן חפר. כשעת שנותן את החפר כעשית מי חטאת, הלכך כשיכין מיהו מים תחלה בכלי, ואח"כ חפר, וקרא דכתב ונתן עליו מים חיים, לא שיתן המים על החפר, דהא כתיב מים חיים אל כלי, דמשמע המים כתוכים אל כלי, ולא אל הטפר, אלא ונתן עליו, לאזהיר שיערבם בחנכעו, ויחזיר המים שנתחיו עליו, וכא דמוקי' סיפא דקרא דוקא נדכתן מים תחלה, דלמא ריצא דקרא דוקא ונתן עליו מים מים, משמע דחפר קודם למים ואל כלי, להכי אתא שנהא חיותו בכלי, שלא ימלאם בכלי אחר, ויערם לכלי זה, לפי שמציאו בכל מקום שהמכזיר למעלה, כגון בקוטה עפר שהוא המכזיר למעלה: אין בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר, עושה בית הפרס, אלא מעכה מהא לחם לכאן, ומלא מעכה לכאן, לאותו הדרך שרגילי' בני הכפרים לחרוש שדותיהן, אם למזרח ומערב, או לנפון ודרו', ואם חזר וחרש בית הפרס שפכיכת אותם השדה, לא מקזקינן לשדות שפכיבותיהם לבית הפרס: ולא תרומה. בשותפי' שתרמו זה לאחר זה, תרומה הרשטון אינה תרום' דכיון שמזר השני ותרם גלי דעתי', הלא כיתא יי' בתרומה הרשטון, וכ"ל רשטון הוכס שלא מדעת שכרו, וכן השני ול"מ דה"ק אין תרומה שכ' תרומה, אלא של הא"כ בלבד: תרומה. דה"ק ותמורתו, ולא תמור' תמורתו: הולד. דה"ק והי' הוא ולא ולד: ור"ש. דה"ק יכיה לרבות את הולד, ורבנן סברי יכיה לרבו' שוגג כמזיד, שאם כבור להמיר אחור והמיר לבן, דגבי קדשים לא קדש, דהוי הקדם טעות

[1]) ז. ד. קאמענטארע. [2]) ז. בעזאנדערם תי"ט.

תמורה פרק א

נֶאֱמַר וְהָיָה הוּא וְתָמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, הֵיכָן קְדֻשָּׁה חָלָה עָלָיו, בְּבֵית הַבְּעָלִים, אַף תְּמוּרָה בְּבֵית הַבְּעָלִים: (ב) מְמִירִין מִן הַבָּקָר עַל הַצֹּאן, וּמִן הַצֹּאן עַל הַבָּקָר, מִן הַכְּבָשִׂים עַל הָעִזִּים, וּמִן הָעִזִּים עַל הַכְּבָשִׂים, מִן הַזְּכָרִים עַל הַנְּקֵבוֹת, וּמִן הַנְּקֵבוֹת עַל הַזְּכָרִים, מִן הַתְּמִימִים עַל בַּעֲלֵי מוּמִין, וּמִבַּעֲלֵי מוּמִין עַל הַתְּמִימִים, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אוֹתוֹ, טוֹב בְּרַע, אוֹ רַע בְּטוֹב · אֵיזֶהוּ טוֹב בְּרַע? בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁקָּדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָם· מְמִירִים אֶחָד בִּשְׁנַיִם, וּשְׁנַיִם בְּאֶחָד, אֶחָד בִּמְאָה, וּמֵאָה בְּאֶחָד · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין מְמִירִים אֶלָּא אֶחָד בְּאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה הוּא וְתָמוּרָתוֹ, מָה הוּא מֻחְלָט, אַף תְּמוּרָתוֹ מֻחְלֶטֶת: (ג) אֵין מְמִירִים אֲבָרִים בְּעוֹבָרִים, וְלֹא עוֹבָרִים בַּאֲבָרִים, וְלֹא אֲבָרִים וְעוֹבָרִים בִּשְׁלֵמִים, וְלֹא שְׁלֵמִים בָּהֶן · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, מְמִירִים אֲבָרִים בִּשְׁלֵמִים, וְלֹא שְׁלֵמִים בַּאֲבָרִים· אָמַר ר׳ יוֹסֵי, וַהֲלֹא בַּמִּקְדָּשִׁין, הָאוֹמֵר רַגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה, כֻּלָּהּ עוֹלָה, אַף בְּשֶׁיֹּאמַר רַגְלָהּ שֶׁל זוֹ תַּחַת זוֹ, תִּהְיֶה כֻּלָּהּ תְּמוּרָה תַּחְתִּיתָהּ · (ד) אֵין הַמֶּרֶמָּע מְדַמֵּעַ, אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן · אֵין הַמְּחַמֵּץ

זיינע אומטוישונג זאלל הייליג זיין״ ווא דיא ד׳׳הייליגקייט איינטריטט, נעמליך ביים אייגענטהימער, דא טריטט אויך דיא ווירקונג דער אומטוישונג איין, נעמליך ביים אייגענטהימער · (ב) אלס אומטוישונג ווירד אנערקאננט: פאם רינדע אויף קלייגפיה אונד אומגעקעהרט; פאן שאפען אויף ציגען אונד אומגעקעהרט; פאן מענלידען אויף ווייבליכע, אונד אומגעקעהרט; פאן פעהלערלאזען אויף פעהלערהאפטע, אונד אומגעקעהרט; דען עס הייסט: מאן זאלל ניכט פערוועכסלען אדער אומטוישען, גוטעס פיר שלעכטעס, אדער שלעכטעס פיר גוטעס · גוטעס פיר שלעכטעס הייסט: וועו דיא אפפער נאך דער הייליגונג פעהלערהאפט ווארדען · פערנער גילט אומטוישונג, וועו מאן איינם פיר צוויא, אדער צוויא פיר איינס, איינס פיר הונדערט, אדער הונדערט פיר איינס בעשטיממט · ר״ש זאגט: נור איממער איינס פיר איינס, ווייל עס הייסט: ״עס זעלבסט אונד זיינע אומטוישונג״ זא וויא יענעס איינס איזט, זא אויך דיזע נור איינס · (ג) אונגילטיג זינד פאלגענדע אומטוישונגען: גלידער פיר עמבריאנען דער אפפער, אדער עמבריאנען פיר אפפערגלידער; גלידער אדער עמבריאנען פיר גאנצע, אדער גאנצע אפפערטהירע פיר יענע · ר׳ יוסי געשטאטטעט גלידער פיר גאנצע אפפער, אבער ניכט אומגעקעהרט · ער בעגרינדעט דיס זא: וועו מאן דען פום איינעס טהירעס צום גאנצאפפער דהייליגט, איזט דאס גאנצע טהיר גאנצאפפער, אלזא מוס אויך וועו מאן איינען פום פאם טהירע פיר איין אנדערעס אפפער בעשטיממט, דאס גאנצע אלס אומטוישונג געלטען · (ד) מדומע[1]) קאן נור נאך פערהעלטנים בערעכנונג מדומע בעווירקען; עבען זא ווירד וועו פאן מיט רוטמה געוייערטעס טייגע עטוואס מיט חולין

כלומר דין הוא, שאין כהנים ממירי בהמת ומעש: מזכין · ורע״ם דאין זה זכות, כיון שאינו יכול להכות בו מכיוס: ותמורתו · מקיש תמורה לקדש: חלה · על הקדש: בעליס · מכל בכיות כהן לא חיילא לגמרי, ויתרחל שכמיר את הכבור כתפס בקדושה, דכתיבוה חלה הקדושה על הכבור: (ב) טוב ברע · טוב של חולין לא ימיר ברע של קדש, ומס המר חלמ׳ בעלי מומין עכדי תמורה, וחיילא עליהן תמורה, דסא כתיב לו רע בטוב: מיזה · כלומר מיזה רע של קודש דעבד תמורה כל שקדש כו׳, מכל מס מומו קדיש לא עביד תמורה: ג׳ כב׳ · שאמר על ג׳ דחולין ס״ז תחת חלו שמס ב׳ דקדש: (ג) מחברים · שמס אמר תמא רגל בהמה זו תמורת עובר הקדש שבמעי בהמה זו, אין הקדושה חלה על המכר: ממירים

[1]) ז. תרומה פ. ה. מ. ו.

אֵינָן מֵתוֹת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, יָמוּתוּ. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, מַה מָּצִינוּ בּוֹכֵר חַטָּאת, וּבִתְמוּרַת חַטָּאת, וּבַחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ, בַּיָּחִיד דְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲבָל לֹא בַצִּבּוּר, אַף שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים וְשֶׁעָבְרָה שָׁנָתָן, בַּיָּחִיד דְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲבָל לֹא בַצִּבּוּר:

(ג) חוֹמֶר בַּקָּדָשִׁים מִבַּתְּמוּרָה, וּבַתְּמוּרָה מִבַּקָּדָשִׁים. שֶׁקָּדָשִׁים עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְאֵין תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה. הַצִּבּוּר וְהַשֻּׁתָּפִין מַקְדִּישִׁים, אֲבָל לֹא מְמִירִים. וּמַקְדִּישִׁים אֲבָרִים וְעוֹבָרִים, אֲבָל לֹא מְמִירִים. חוֹמֶר בַּתְּמוּרָה, שֶׁהַקָּדָשָׁה חָלָה עַל בַּעֲלַת מוּם קָבוּעַ, וְאֵינָהּ יוֹצְאָה לַחוֹלִין לְהַנּוֹת וּלְהֶעָבֵד. ר' יוֹסֵי בַּר ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עָשָׂה שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד בַּתְּמוּרָה, וְלֹא עָשָׂה שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד בַּמֻּקְדָּשִׁים. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַכְּלָאִים, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, טְמֵאִים, וְאַנְדְּרוֹגִנוֹס, לֹא קָדְשׁוּ וְלֹא מַקְדִּישִׁים:

ר' יהודה זאגט: אויך דיזע מיסטען דינשטערבען. ר"ש זאגט: מען שליסט זא: פֿאן דען (5) זינדאפֿפֿערטהירען דיא הינשטערבען מיסטען, קענען: דעסטען יונגעס, דעסטען אומטוישונג, אונד דאס דעסטען אייגענטהימער געשטארבען איזט, יערענפֿאללס נור פֿריפֿאט־ניכט נעמיינדעאפֿער זיין, אלזא שליסט מאן, דאס אויך דאס דעסטען אייגענטהימער פֿערזעהנט איזט, אונד דעסטען יאהר פֿערשטריכען איזט, אויך נור פֿאן פֿריפֿאטאפֿפֿערן, אונד ניכט פֿאן דענען דער געמיינדע געלטען זאלל. (ג) מאנגעס איזט שטרענגער בייא אפֿפֿערן אלס בייא אומטוישונג, אונד אומגעקעהרט; פֿאן יענען גילט אומטוישונג, פֿאן דיזען ניכט; איינע געמיינדע אדער געזעללשאפֿט קאן אין אפֿפֿער ברינגען, אבער קיינע אומטוישונג בעווירקען; מאן קאן גלידער אונד עמבריאנען הינלי־גען, אבער ניכט אומטוישען; דאנעבען איזט שטרענגער בייא אומטוישונג, דאס דיא הייליגקייט אויך דאס מיט כלייבענדען פֿעהלערן בעהאפֿטעטע טריפֿט, אונד דיזעס ניכט דורך אויפֿלעזונג חולין ווירד, אוס געשארבען אונד צור אר־בייט געבראכט צו ווערדען. ר' יוסי זאהן ר' יהודה'ס זאגט, אויך דארין, דאס בייא אומטוישונג זעלבסט אין אונווילקיהר־ליך עגטפֿאהרענעס ווארט דיא הייליגקייט עבען זא בע־ווירקט, אלס בייא זעלבסטבעוואוסטער בעשטיממונג, וואס בייא אפֿפֿערן ניכט דער פֿאלל איזט. ר' אלעזר זאגט: מישונגס־געבורטען, פֿערלעטצטעס, אוס דער זיטע געקאמ־מענעס, געשלעכטסלאזעס אונד צוויטטער, קענען ניכט הייליגקייט. אלס אומטוישונג אננעהמען, אויך ניכט אויף פֿיר זיא אומגעטוישטעס איבערטראגען.

שאם קדש הזכר בזמנו, ולא קדשו בקביו עמו, חייבי' להקריבן לפילו מכאן עד י' ימים; בזמנו. כלומר אין הטעם תלוי אלא בקביעות הזמן, דכל קדשן בזמנו קבוע, ואם עבר הזמן אין לו תשלומין, דומיא שבת וטומאה: (ב) שכפרו שאבדה והתכפר בחברת, ואע"פ כאלת הרשומה: נכור. שכפרו בחברת; מה מציגו. דקי"ל ס' קטלות מתות, שמתו בעליס, ושכפרו בעליס בחברת, ושעברה שנתה, ולד קטלת ותמורת קטלת, וכי היכי דג' מציגיי לא משכחת לסו בקרבנות נכור, ולד קטלת לא משכחת, דאין קטלת בקבס בנכור, ותמורת קטלת כמי אין קרבן נכו עושה תמורה, ושמתו בעליס אין נכור, מתים אף שכפרו אע"ג דאפשר דמשהכאי בנכור, לא גמירי דמתות: תמורים. דמתות: (ג) קבוע. שאם שייר בהמת חולין בעלת מום בהמה תמימה של הקדש, חלה עליה קדושת תמורה כ"ש, שאם יפדוה לא תצא לחולין ליגזז, זליעבד כדין קדשים שקדש הקדישן את מומן, מה שאין כן בקדשים, שאם קדש מום קבוע להקדישן, יוצאים לחולין ע"י פדיון ליגזז ולהעבד: כמזיד. שאם סבור לומר שור שקור מכיתי תחלה, יהא תמורת תחת זו, וילא לכן, גבי תמורת קדוש זלוקה, זגבי קדשים, אס בעל מום קוח למזבח, דקי"ל במתכוין לוקה, וכטעות לא קדיש, ואינו לוקה: לא קדשים. כתמורה, אע"ג דתמורת חלה קדושתה על בע"מ קבוע, אינה חלה על חלו, ולא מקדישים אחריס, כתמורה, אס קדשים אס טרפה משכחת לס בהיא קדושה, כגון שהקדיש בהמה, ואח"כ נטרפה, וכלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא כהן קדושה, אלא בולדי קדשים,

---

ג) ו' פ' ד. מ. ה.

מַה מַּעֲשֶׂר קָרְבָּן יָחִיד, יָצְאוּ קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, מַה מַּעֲשֶׂר קָרְבַּן מְזִבֵּחַ, יָצְאוּ קָרְבְּנוֹת בֶּדֶק הַבַּיִת:

אנלאסטען: זא וויא פֿיהצעהנט אפֿפֿער דעס איינצעלנען איזט, זא זאלל אויך יענעס נור פֿיר אפֿפֿער דער איינצעלנען אלזא ניכט פֿיר נעמיינדע אפֿפֿער געלטען; אונד זא וויא צעהנט, פֿיה אפֿפֿער פֿיר דען אלטאר איזט, זא זאלל יענעס אויך ניכט אויף אפֿפֿער צום טעמפֿעלשאטצ אנגעווענדעט ווערדען.

פ ר ק ב

יֵשׁ בְּקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד מַה שֶּׁאֵין בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, וְיֵשׁ בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר מַה שֶּׁאֵין בְּקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד. שֶׁקָּרְבְּנוֹת הַיָּחִיד עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר אֵינָם עוֹשִׂים תְּמוּרָה. קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד נוֹהֲגִין בַּזְּכָרִים וּבַנְּקֵבוֹת, וְקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בַּזְּכָרִים. קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתָן וּבְאַחֲרָיוֹת נִסְכֵּיהֶם, וְקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר אֵינָן חַיָּבִין (לא) בְּאַחֲרָיוּתָן וְלֹא בְּאַחֲרָיוֹת נִסְכֵּיהֶן, אֲבָל חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוֹת נִסְכֵּיהֶן מִשֶּׁקָּרַב רֻבָּה. יֵשׁ בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר מַה שֶּׁאֵין בְּקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד, שֶׁקָּרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה, וְקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד אֵינָן דּוֹחִים לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַטֻּמְאָה. אָמַר ר' מֵאִיר, וַהֲלֹא חֲבִיתֵי כֹהֵן גָּדוֹל וּפַר יוֹם הַכִּפּוּרִים קָרְבַּן יָחִיד, וְדוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה? אֶלָּא (ב) חֲטָאת הַיָּחִיד שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים (נ"א בְּעָלָיו) מֻתָּרֶת, וְשֶׁל צִבּוּר

מאנכעם איזט ביא פֿריפֿאט־אפֿפֿערן וואס ביא געמיינדע־אפֿפֿערן ניכט שטאטפֿינדעט, אונד אומגעקעהרט, ביא ערשטערען נעמליך נילט דיא אומטוישונג ביא לעטצטערן ניכט; ערשטערע קענגען מעננליך אדער ווייבליך זיין, לעטצטערע נור מעננליך; פֿיר ערשטערע אונד דיא טראנקאפֿפֿער דאצו טום דער אינגענטהימער מיסט אויך איבער דיא פֿפֿליכטצייט הינוים אינשטעהען; לעמצטערע ווערדען נאך פֿערשטהענער צייט ניכט ערזעטצט, אויסער דאס מאן דיא טראנקאפֿפֿער צו אינעם בערייטס דאזו־געהעריגען שלאכטאפֿפֿער יערענפֿאללס נאכברינגען מום. ביא עפֿפֿענטליכען אפֿפֿער פֿינדעט שטאטט, וואס ניכט ביא פֿריפֿאט אפֿפֿערן דער פֿאלל איזט, דאס ערשטערע זעלבסט אן שבת אונד אין אונרייניהייט דער פֿריסטער דאזו־געגראבט ווערדען, לעטצטערע וועדער אן שבת נאך אין אונרייניהייט. ר"מ וועגדעט אין: דיא פֿאננענאפֿפֿער דעס האהען פֿריסטערס, אונד זיין שטיער אם פֿערזעהונונגס־טאגע, זינד דאך פֿריפֿאט־אפֿפֿער, אונד דאך ווערדען זיא זעלבסט אים פֿאלל עס שבת, ארער דער פֿריסטער אונריין ווערע, דאזו־געגראבט? אלזא עס איזט נור דאן דער פֿאלל, וואן דערען צייט בעשטימטט איזט. (כ) (פֿערלארענע אונד ווי־דערגעפֿונדענע) פֿריפֿאט־אפֿפֿער־טהיר, דערען אינגענטהימער אונטערבעם אנדערווייטיג דיא פֿערזעהנונג בעווירקט האבען, מיססען הינשטערבען, נעמיינדע גינד־אפֿפֿער־טהיר ניכט.

וכתמורה קדש; (ו) כדק הבית · לע לקרי קרבן; תר"ם · ר"ש ס"ל דקדשי כדק הבית לקרו קרבן, לכלך לע נפקע לן, דלע עבדי תמורה לעלי מכפי; בכלל · בכלל כל הקדשים דעבדי תמורה, ולמה ינצי, דכתיב בדידי' שעושה תמור', דכמעט כתיב ולע ימירנו; ינצו ק"ל · דמעבר לית' בשותפי; קרבנות כד"ם · וע"ע דלקרו קרבן, לינו קרבן מזבח כמעבר;

פרק ב עושים תמורה · כעיקר זבחים סקדש רשעון קמני, דכל תמורה דקרבן יחיד, לינו עושה תמורה, וילד דקרבן יחיד, ולינו עשה תמורה; כלקריבתן · יש מלותן שקבוע להן זמן, כגון עולת יולדת וקרבנות מצורע, אם עבר זמנו שלו יכול להקריב לאחר זמן, אבל קרבנות הצבור אינם להם זמן, אם עבר זמנו בטל קרבנן; משקרב הזבח · שאם קרב הזבח

חוּא עַצְמוֹ יִקָּרֵב עוֹלָה · הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לָאָשָׁם, תִּרְעֶה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אָשָׁם · אִם קָרַב אֲשָׁמוֹ, יִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, תִּמָּכֵר שֶׁלֹּא בְמוּם · תְּמוּרַת אָשָׁם, (וְלַד תְּמוּרָתָהּ, וֶחְלָבָן, וּוֹלֵד וַלָּדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְּלוּ דְמֵיהֶן) לִנְדָבָה · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָמוּתוּ · וְר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יָבִיא בְדָמֶיהָ עוֹלוֹת · אָשָׁם (שֶׁמֵּתוּ בְעָלָיו, וְשֶׁכִּפְּרוּ בְעָלָיו, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָמוּתוּ · וְר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹלוֹת:

(ד) וַהֲלֹא אַף הַנְּדָבָה עוֹלָה הִיא, מַה בֵּין דִּבְרֵי אֶלְעָזָר לְדִבְרֵי חֲכָמִים? אֶלָּא בְּזְמַן שֶׁהִיא בָאָה חוֹבָה, הוּא סוֹמֵךְ עָלֶיהָ, וּמֵבִיא עָלֶיהָ נְסָכִין, וְנִסְכֶּיהָ מִשְׁלוֹ · וְאִם הָיָה כֹהֵן, עֲבוֹדָתָהּ וְעוֹרָהּ שֶׁלּוֹ · וּבְזְמַן שֶׁהִיא בָאָה נְדָבָה, אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלֶיהָ, וְאֵינוֹ מֵבִיא עָלֶיהָ נְסָכִין, וְנִסְכֶּיהָ מֻשָּׁל צִבּוּר · אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹהֵן, עֲבוֹדָתָהּ

דארגעבראכט · וועז אײנער אײן וויבליכעם צום שולדאפפער בעשטיממט, זא מוס עם ווידען בים עם אײנעז פּעה־לער בעקאממט, דאז פּערקויפֿט ווערדעז אונד מאז ברינגט פֿיר דאס געלד אײן שולדאפפער · האט אבער דער אײגענטהימער אונטערדעם זיז שולדאפפער שאז נעבראכט, זא פּעללט דאס געלד דער קאסטע דער פּריוווילליגיז־טען אפּפער צו · ר״ש זאגט: מאז פּערקויפֿט עם אהנע דאס עם אײ־גען פּעהלער הײאט · דיא אומטוישונג אײנעם שולדאפּ־פּערס, (אונד דערען יונגעם אונד וויטערע נאכקאממען בים אין עוויגקייט, סיסטען וויידען בים זיא פּעהלער בעקאממען, דאז פּערקויפֿט ווערדען אונד דאס געלד פּעללט) צור קאסטע דער פּריוווילליגיז־טען אפּפער · ר״א זאגט: זיא סיסטען הינשטער־בען, אדער בעריישט אנדערוויטיג פּערזעהנט ויבר) מוס ווי־דער בים עם אײגען פּעהלער בעקאממט, דאז פּערקויפֿט ווערדען, אונד דאס געלד פּעללט דער קאסטע דער פּריוווילליגיז־טען אפּפער צו · ר״א זאגט: זיא סיסטען הינשטערבען · ר׳ אלעזר זאגט: מאז ברינגט פֿיר דאס געלד נאנצאפּפער · (ד) זא אבער זיא פּריוווילליגיז־טען אויך נאנצאפּפער זיבר, זא זיבר ר׳ אלעזר אונד זיא נעלעהרטען דארין פּערשידען, דאס ווען אײנער דיעס נאנצאפּפער פּפלידטמעסיג דארברינגט, אדער דיא הענדע אויפלעגט, אונד צוים צוײגענען סיטטעלן טראנקאפּפער דאצו ברינגען מוס, אונד ווען ער אײן פּריסטער איזט, זיא דארבריננונג אונד דיא רוים דער־זעלבען איהם זעלבסט צוקאמטט; ווען עס אבער פּריוווילליג־נעשיהט, לענט ער ניכט דיא האנד דארויף, אונד האט קיינע טראנקאפּפער דאצו צו ברינגען, דען דיזע וועדרען אויך עפּפענטליכע קאסטען דארגעבראכט, אונד איזט יענער אויך אײן פּריסטער, זא קאממט דיא דארברינ־

המזבח, והכזר כאכל ליום ולילה: (ג) וחכיח. ורישא דקתני ולד תמורת עולה, הרי חלו כעולה, משום דהקדש רחשן, שכל חלו כחים מכחו, זכר הוא וקרב, חכל הכח כלם כחים מכח נקבה שחיכה קריבה: לחסס. ואין לחסס כח מן הנקבות: שהקחלב ותמכר · וכלח מוס לח תמכר, חע״ג דלח מזיח למלחח מוס גמור הוח זה, ולח קדש חלח לדמי, מעו׳ דסוחיל ונחח לה קדושת דמי, כחתם לם כמי קדושת הגוף להח מלח׳ דכשיכן מוס: לם קרב · ונו׳ לח צריך לחסס: לנדבה · לשומרות שבמקדש, לנדבת נכור: שלח כמוס · דחין לך מוס גדול מזה, ומ״ש דגבי מפריש נקב׳ לעול׳ לח פליג ר״ש סחם, משום דחסכין שם עולה בנקבה בשולה קשוף: וירעו · דהלכה היח כל שבחטאת סחה בחסס רועה, ותמורת חטח׳ סחה: ימותו · דחית לי׳ לר״ח בחטאת כחסס, מה בחטח׳ סחה, חף חסס סחה: עולות · דמוחרות לנדבת יחיד מזלי, ולח לנדבת נכור: שמתו בעליו · דבחטאת חמות, ודריכא, דח״ת חסס שכפרו בעליו, ס״ח בחח קחמר ר״ח יחוחו, משום דגזור חחר שבחכפר ברחשון, חטו לפני כפרם, זיכיח עולה ועביד חסורח, דכ״ז שלח נחכפר קיימי דמי׳ לחסס, חבל בחמורת חסס דלחו להקרבה קיימי, חימח מודם לרבנן, ור״ח סחם ס״ח בחח קחמרי רבנן, חבל בשבפרו חימח מודו לר״ח

פ ר ק ג

אֵלּוּ קָדָשִׁים שֶׁנּוֹלְדוֹתֵיהֶן וּתְמוּרוֹתֵיהֶן כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, וְלַד שְׁלָמִים וּתְמוּרָתָן, וְלָדָן, וְוַלַד וְלָדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, הֲרֵי אֵלּוּ כִּשְׁלָמִים, וְטָעוּנִים סְמִיכָה, וּנְסָכִים, וּתְנוּפָה, וָחָזֶה וְשׁוֹק. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, וְלַד שְׁלָמִים לֹא יִקָּרֵב שְׁלָמִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יִקָּרֵב. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, לֹא נֶחְלְקוּ עַל וְלַד וְלַד שְׁלָמִים וְעַל וְלַד וְלַד תְּמוּרָה, שֶׁלֹּא יִקָּרֵב. וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַנּוֹלָד. שֶׁר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא יִקָּרֵב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יִקָּרֵב. הֵעִיד ר' יְהוֹשֻׁעַ וְר' פִּפְיַס עַל וְלַד שְׁלָמִים, שֶׁיִּקָּרֵב שְׁלָמִים. אָמַר ר' פִּפְיַס, אֲנִי מֵעִיד שֶׁהָיְתָה לָנוּ פָּרָה וְבָחֵי שְׁלָמִים, וַאֲכַלְנוּהָ בַּפֶּסַח, וְאָבַלְנוּ וַלְדָהּ שְׁלָמִים בְּהָג: (ג) וְלַד תּוֹדָה וּתְמוּרָתָן, וְלָדָן וְוַלַד וְלָדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, הֲרֵי אֵלּוּ כַּתּוֹדָה, וּבִלְבָד שֶׁאֵינָן טְעוּנִים לֶחֶם. תְּמוּרַת עוֹלָה, וְוַלַד תְּמוּרָתָהּ (נ"א תְּמוּרַת), וְלָדָן, וְוַלַד וְלָדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, הֲרֵי אֵלּוּ כָּעוֹלָה, וְטָעוּנִין הֶפְשֵׁט, וְנִתּוּחַ, וְכָלִיל לָאִשִּׁים: (ד) הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְעוֹלָה, וְיָלְדָה זָכָר, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,

בייא פֿאלגענדען אפּפֿערן איזט דאס יונגע, אדער דעמ רען אומטוישונג דען אפּפֿערן גלייכֿארטיג. דאס יונגע אונד דיא אומטוישונג איינעס פֿרידענאפּפֿערס, זא וויא דעס יונגען וויטערע נאכֿקאממען בים אין עווינקייט, זינד אללע וויא פֿרידענאפּפֿער צו בעהאנדעלן, ערפֿארדערן האנדאוּפּלענונג, טראנקאפּפֿער, וועגדונג אונד אבנאבע דער ברוסט אונד דעס שולטערשטיקס. ר"א זאגט: דאס יונגע דעס פֿרידענאפּפֿערס קאן ניכֿט אלס פֿרידענאפּפֿער דאַרגעבראכֿט וועַרדען; דיא געלעהרטען בעהויפּטען: עס ווירד דאַרגעבראכֿט. ר"ש ערקלערט: זיא זינד איבער דיא נאכֿקאממען דעס יונגען אייניג, דאס דיוע ניכֿט דאַרגעבראכֿט וועַרדען, זאנדערן נור איבער דאס יונגע זעלבסט, דאס נאך ר"א ניכֿט דאַרגעבראכֿט, נאך דען גענלעהרטען דאַרגעבראכֿט וועַרדען זאלל. ר' יהושע אונד ר' פפיים בעצייגטען, דאס דאס יונגע פֿאם פֿרידענאפּפֿער אלס זאלכֿעס דאַרגעבראכֿט וועַרדע. ר' פפיים זאגטע: איך בעצייג, דאס ווירַ אייגע קוה אלס פֿרידענאפּפֿער אם פסח, אונד דערען קאלב אלס פֿרידענאפּפֿער אם וואכֿענפֿעסטע אסען.

(כ) דאס יונגע אונד דיא אומטוישונג אייגעס דאנקאפּפֿערס, זא וויא דעס יונגען וויטערע נאכֿקאממען בים אין עווינקייט זינד דאנקאפּפֿערן גלייך, נור דאס זיא קיין בראָט אפּפֿער ערפֿארדערן. דיא אומטוישונג אייגעס נאנצאפּפֿערס, (אונד אוּט עס וויבליך) דערען יונגעס אונד דעסגלען וויטערע נאכֿקאממען בים אין עווינקייט, זינד וויא נאנצאפּפֿער, אונד ערפֿארדערן הויטאבציהונג, צערשניידונג אונד פֿעללינע פֿערבראַנונג. (ג) וואַן אייגער אין וויבליכֿעס טהיר צום גאנצאפּפֿער בעשטימטע, אונד דיזעס געבירט אין מענלליכֿעס, זא מוס דיזעס וויידען בים עס אייגען לייבעספֿעהלער בעקאממט, דאן פֿערקויפֿט וועַרדען, אונד מאן ברינגט פֿיר דען וועַרטה אין גאנצאפּפֿער. ר"א זאגט: עס זעלבסט ווירד אלס גאנצאפּפֿער

שקדשם חמס קודם שנתעברה, דירך חמן מן והלילה דר"י דחמר בשחר ולד קדשים פוסח תמור', ולח דמו לבע"מ דיש כמינן קרבן, חבל הכח חין במינן קרבן, וקשיב כהמם טמחם:

פרק ג עד סוף • משום דשמינן הכח דידן לר"ח, דחמר לקמן ולד שלמים לח קרב שלמים, ור"ל לח מכפיח כולן, דלח מוכיחן לך, חלח לפילו עד סוף העולם לח מודינן לך: לח יקרב • חלח כוכסו לכיפה ומה, דחי חמרת ולד שלמים יש לו תקנה, חתי לשהויי' לשם עד שתלד, ותגדל עדרים ותתי כה לידי גיזה ועבודה, ושוכר כחי על כל התחר: לוד ולד • שמשכחנו בכרת מחוך מעשיו, דלגדל עדרים בעי: בקג • בשבועות, שחם היה ממתין ומלפה לקג הסוכות, כמנח עוכר בעשה והכרת שמה, מיהו בכל תלתר חינו עוכר, עד שיעברו עליו ג' רגלים: (ב) כתודה • לחוריתן קרבים על גבי

אִם עַד שֶׁלֹּא כִּפְּרוּ הַבְּעָלִים, תִּרְעֶה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת, וְעוֹשֶׂה תְמוּרָה, וּמוֹעֲלִין בָּהּ: (ב) הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִקְרִיב אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאָה הָרִאשׁוֹנָה, תָּמוּת. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאת וְאָבְדוּ, וְהִקְרִיב חַטָּאת תַּחְתֶּיהָן, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמָּעוֹת, יֵלְכוּ לְיַם הַמֶּלַח: (ג) הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, לֹא יַסְפִּיק לַקָּח בָּהֶן חַטָּאת, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמָּעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, יָבִיא בְּאֵלּוּ וּבְאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, לֹא יַסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת, וְחֵרֵי חַטָּאת בַּעֲלַת מוּם, תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ, לֹא יַסְפִּיק לַקָּח בָּהֶן חַטָּאת, עַד שֶׁנִּמְצֵאת חַטָּאתוֹ, וְחֵרֵי הִיא בַּעֲלַת מוּם, תִּמָּכֵר וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, לֹא יַסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ, עַד שֶׁנִּמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה, וְחֵרֵי שְׁתֵּיהֶן בַּעֲלַת מוּם, יִמָּכְרוּ, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת

קיינע פֿערצונטרייאונג • נעשאה עם ערט דער אייגענ־ טהימער פֿערזעהנט ווארדן, זא ווירד עס בים עם איי־ נען פֿעהלער בעקאממט, ווירד דאן פֿערקויפֿט אונד מאן ברינגט פֿיר דאס געלד אין אנדערעם; דעסטען אומטוי־ שונג גילט, אונד מאן בעגעהט דאראן פֿערצונטרייאונג • (כ) ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בעשטימט האט אונד עס פֿערלארן גינג, אונד ער דאפֿיר אין אנדערעם דער־ געבראכט האט, ווארויף זיך ערשטערעם פֿינדעט, זא טום יענעם הינשטערבען • ווען איינער נעלר צום זינדאפּפֿער בעשטימט האט, אונד עס פֿערלארן גינג, אונד ער דאפֿיר אין אנדערעם דער־ גערגעבראכט האט, ווארויף זיך דאס געלד פֿינגרעט, זא פֿיהרט ער דאס געלד אין דען זאלצזעע אב. (ג) ווען איינער נעלר צום זינדאפּפֿער בעשטימט, דיס פֿערלארן גענהט, אונד ער אנדערעם נעלר בעשטימט, עהע ער אבער דאס זינדאפּפֿער דאפֿיר קויפֿט, פֿינדעט זיך דאס ערשטערע ווידער, זא ברינגט ער אוס ביידעם צוזאממען איין זינדאפּפֿער, אונד דער רעסט פֿעללט צור קאססע דער פֿרייווילליגען אפּפֿער • ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בעשטימט, דאססעלבע פֿערלארן גענהט, אונד ער דאפֿיר אין אנדערעם זינדאפּפֿער בעשטימט, אבער עהע ער עס דערגעבראכט האט, דאס געלד זיך פֿינדעט, אונד דאס זינד־ אפּפֿער פֿעהלערהאפֿט געווארדען איזט, זא פֿערקויפֿט ער דיזעם אונד ברינגט אוס ביידען געלדערן אין זינדאפּפֿער, אונד דער רעסט פֿעללט צור קאססע דער פֿרייווילליגען אפּפֿער • ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בעשטימט האט אונד עס פֿערלארן גענהט, ווארויף עד געלד דאפֿיר בעשטימט, אבער עהע ער דאס פֿיר אין זינדאפּפֿער קויפֿט, ווירד יענעם נעפֿוגדען אונד איזט פֿעהלערהאפֿט, זא פֿערקויפֿט ער דיזעם, אונד ברינגט אוס ביידען געלדערן אין זינדאפּפֿער, אונד דער רעסט פֿעללט צור קאססע דער פֿרייווילליגען אפּפֿער. ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בעשטימט האט אונד עס גענהט פֿערלארן, ווארויף ער אין אנדערעם בעשטימט, אבער עהע ער דיזעם דער־ ברינגט פֿינדעט זיך יענעם, אונד ביידע זינד פֿעהלערהאפֿט, זא פֿערקויפֿט מאן ביידע, אונד ברינגט פֿאם ערלעזן ביידער אין זינדאפּפֿער, אונד דער רעסט פֿעללט צור קאססע דער פֿרייווילליגען אפּפֿער • ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בע־ שטימט אונד עס גערהט פֿערלארן, ווארויף ער אין

דעברה שנתה וחכדה, לו תכדה וכמלאת כעל מום; לח כהנין • מדרכנן; ועוסק • קוחיל ודמי' עומדי' ליקרב; (כ) יס כמלא • דכל כיכא דחי סוי חטאת, סוי' מתה, מעות כמי שזלו ליס כמלא; (ג) ומלו • יערכם, ולא סוס מייתי מקד מסייעו מדא לתריכא, דסוי דמי חטאת שכפרו כעלים; כעלת מום • לכל לא סיא התימה תקרב היא, וכמעות ילכו ליס

וְעוֹדָהּ שֶׁל אֲנָשִׁי מִשְׁמָר: (ה) תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֵׂר, וְוֶלֶד וַלָּדָן, וּוְלַד וַלָּדָן עַד סוֹף הָעוֹלָם, הֲרֵי אֵלּוּ כַּבְּכוֹר וְכַמַּעֲשֵׂר, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָם לַבְּעָלִים. מַה בֵּין הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר לְבֵין כָּל הַקָּדָשִׁים? שֶׁכָּל הַקָּדָשִׁים נִמְכָּרִים בָּאַסְלֵם, וְנִשְׁחָטִין בָּאַסְלֵם, וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר, וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. וְיֵשׁ לָהֶן פִּדְיוֹן, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַתְּמוּרָתָן פִּדְיוֹן, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. וּבָאִים מֵחוּצָה לָאָרֶץ (לָאָרֶץ), חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. אִם בָּאוּ תְּמִימִים יִקְרְבוּ, וְאִם בַּעֲלֵי מוּמִין, יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, מָה הַטַּעַם? שֶׁהַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמָן, וּשְׁאָר כָּל הַקָּדָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד לָהֶן מוּם, הֲרֵי אֵלּוּ בְּקָדָשָׁתָן:

(ה) תמורת הבכור והמעשר וולד ולדן וולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומם לבעלים. מה בין הבכור והמעשר לבין כל הקדשים? שכל הקדשים נמכרים באסלם ונשחטין באסלם ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור ומן המעשר. ויש להן פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר. ובאים מחוצה לארץ (לארץ) חוץ מן הבכור ומן המעשר. ובאים מחוצה לארץ וכו'. חוץ מן הבכור ומן המעשר. אם באו תמימים יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים. אמר ר' שמעון מה הטעם? שהבכור והמעשר יש להם פרנסה במקומן ושאר כל הקדשים אף על פי שנולד להן מום הרי אלו בקדשתן:

גוגג אונד דיא דויט נור דען דינסטהאבענדען פריסטערן צו.
(ה) דיא אומטוישונג פיר ערשטגעבורט אונד פיהצעהנט, זא ווירד דערען יונגעס אונד ווייטערע נאכקאמען בים אין עוויגקייט, וינד גלייך יענען, אונד ווערדען אלס פעהלערהאפטע פאר דען אייגענטהימערן פערצעהרט. ערשטגעבורט אונד צעהנט זינד דארין פאן אנדערן אפפערן פערשידען, דאס דיוע (פעהלערהאפט געווארדען) אויף דעם מארקט פערקויפט, אין דער שארנע געשלאכטעט, אונד נאך נעוויכט אויסגעוואגען ווערדען; דאס זיא ארער איהרע אומטוישונג אויסגעלעזט ווערדען; דאס זיא אויס דעם אויסלאנדע קאמען קענגען; וואס אללעס ווערער בייא ערשטגעבורט, נאך בייא צעהנט אנווענדבאר איזט; קאממען דאך ווילכע הערין, זא ווערדען זיא, ווען זיא פעהלערלאזו זינד, דארגעבראכט, ווען זיא אבער פעהלערהאפט זינד, ווערדען זיא פאן דען אייגענטהימערן פערצעהרט. ר"ש ערקלערט: אויס ווילכעם גרונדע ווערדען זיא ניכט פאם אויסלאנדע געבראכט? ווייל זיא אן ארט אונד שטעללע דען אייגענטהימערן, דורך פעהלערהאפטיגקייט, פערבליבען קענגען, ווערדענד אנדערע, אפפערטהירע, ועלבסט ווען אין פערלער דארען ענטשטערט, אין איהרער הייליגקייט פערבליבען.

פרק ד

וְלַד חַטָּאת, וּתְמוּרַת חַטָּאת, וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְעָלֶיהָ, יָמוּתוּ, שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ, וְשֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם, אִם מִשֶּׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים, תָּמוּת, וְאֵינָהּ עוֹשָׂה תְמוּרָה, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

דאס יונגע אייגעס זינדאפפערס, דיא אומטוישונג אייגעס זינדאפפערס, אונד דאס דעסטען אייגענטהימער געשטארבען איזט, מיסטען הינשטערבען. דאס דעסטען ערשטעס יאהר פערשטריכן אונד וועלכעס פערלארען געגאנגען, אדער פערלארען געגאנגען ווער אונר דען פעהלערהאפט ווידערגעפונדען ווארר, ווען אונטערדעס דער אייגענטהימער אנדערווייט פערזעהנט ווארדען, סוס הינשטערבען; עס מאכט קיינע אומטוישונג גילטיג; מאן דארף עס ניכט בענוטצען, בעגעהט אבער דאדורך

זריכא: (ד) והלא · פרושי קמפרש מאי כיכויהו: חוכא · שמוטלת על היקיד לסקריבה: ואם כיי · לוחו שהפריש מאם וכתכפר כאחר, וכתקו לרחצון כרעייה שבודתה: ועורה של עולה הקבוי' מדמי כאחם שלו, לף ע"פ שהיכו מכמאמר של לוחו האבת: מיכו קומך · דכתכת נכור מין כה קמיכה: (ה) כבכור · כקדושת בכור מין בה קמיכה: לבעלים · בכור לכהן ומעבר ליטרחל: מ"ט · שבכוד כהו מוס: מה בין כו' · שבפלו בהם מוס לבין פסולי המוקדשי': לבעלים · בכור לכהן ומעבר ליטרחל: מ"ט · שבכוד ומעבר מיכן בחיים מק"ל בשאר קדשים: פרבקה · יש להן הקבה במקומן, שירעו עד שיפתחבו, ויאכלו במומן לבעלים: בקדושתן · וצריך לפדותן, ולבעלות דמיהן ולהקריבן, ושומין ושופין להעלות דמיהן, יעלו הן עצמן ויקרבו:

פרק ד שעברה · לף מזי' להקריבה מטעת, דבת שבתה בהיב, ומוסם הוי פסולה לחודי' לריבה מתה, פלף תרעה עד שתפתחב, עד דאיבא הרתי לריעותה: ושאבדה · הוי ושאבדה דקתני עולה לבהן ולבהן, וה"ק עבדה שבתה ושאבדה ונמצאת בה מוס: לא מצבפרו · לא לאחר שנמצאת זאת, בפרו הבעלים באחרת, תמות, ואפילו לרבבן בע"ב דפליגי עליה דרבי, ואמרי דאין דטעת מהה פלף שנמצאת קודם שנתבפרו הבעלים, בהא מודו, שואל דאיבא הרתי לריעותה

אֶחָד מֵהֶן יִקְרַב עוֹלָה, וְהַשֵּׁנִי יִמָּכֵר לְחַיֵּבֵי עוֹלָה, וְדָמָיו חוּלִּין. יָלְדָה שְׁחֵטֵי נְקֵבוֹת, אַחַת מֵהֶם תִּקְרַב שְׁלָמִים, וְהַשְּׁנִיָּה תִּמָּכֵר לְחַיֵּבֵי שְׁלָמִים, וְדָמֶיהָ חוּלִּין. יָלְדָה טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן: (ג) הָאוֹמֵר, וַלְדָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה, וְהִיא שְׁלָמִים, דְּבָרָיו קַיָּמִים. הִיא שְׁלָמִים, וַלְדָהּ עוֹלָה, הֲרֵי זוֹ וָלָד שְׁלָמִים, דִּ׳ מֵאִיר. אָמַר ר׳ יוֹסֵי, אִם כְּבָר נִתְבַּטֵּן מִתְּחִלָּה, הוֹאִיל וְאֵי אֶפְשָׁר לִקְרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּאֶחָת, דְּבָרָיו קַיָּמִים. וְאִם מִשֶּׁאָמַר הֲרֵי זוֹ שְׁלָמִים, נִמְלַךְ וְאָמַר, וַלְדָהּ עוֹלָה, הֲרֵי זוֹ וָלָד שְׁלָמִים: (ד) הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה, וּתְמוּרַת שְׁלָמִים, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה. דִּ׳ מֵאִיר. אָמַר ר׳ יוֹסֵי, אִם כְּבָר נִתְבַּטֵּן מִתְּחִלָּה, הוֹאִיל וְאֵי אֶפְשָׁר לִקְרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּאֶחָת, דְּבָרָיו קַיָּמִים. וְאִם

עם [1]) צוויי מענלידע צור וועלט, זא ווירד איינעם אלס נאנצאפפער דארגעבראכט, אונד דאס צווייטע אן גאנצ=אפפער = פפליכטיגע פערקויפט, אונד דאס געלר איזט חולין. ברינגט עם צווייא וויבלען צור וועלט, זא ווירד איינם אלס פרידענאפפער דארגעבראכט, דאס צווייטע אן פרי= דענאפפער = פפליכטינע פערקויפט, אונד דאס געלר איזט חולין. — ברינגט יענעם איין נעשלעכטלאזעם אדער איינען צוויטטער צור וועלט, זא זאגט רשלבג: עם דאפטעט קיינע הייליגקייט דאראן. (ג) וועז איינער זאגט: דאס יונגע דיזעם טערעטינען פירעם זאלל נאנצאפפער זיין, אונד דיא סוטטער פרידענאפפער! זא בלייבט עם דאביא. זאגט ער אבער: וים ויא פרידענאפפער, אונד איהר יונגעם גאנצאפפער! זא איזט לעטצטערעם, איין יונגעם פאן פרי= דענאפפערן, זא לעהרט ר״ם. ר׳ יוסי זאגט: וועז ער גלייך אנפאנגם עם זא אים זיננע האטטע, זא מוס, דא מאן ניכט צווייא נאמען צוגלייך אויסשפרעכען קאן, זיין ווארט געלטען. האט ער אבער ערשט, נאכדעם ער ge= זאגט: דיזע ויא פרידענאפפער, זיך בעזאננען אונד געזאגט: דאס יונגע ויא גאנצאפפער! זא בלייבט דיס איין יונגעם פאן פרידענאפפערן. (ד) זאגט איינער: דיס ויא אומטוי= שונג פיר גאנצ=אפפער, פיר פרידענאפפער! זא איזט עם נור פיר גאנצאפפער גילטיג. זא ר״ם. ר׳ יוסי זאגט: וועז ער גלייך אנפאנגם עם זא אים זיננע האטטע, זא מוס, דא מאן ניכט צווייא נאמען צוגלייך אויסשפרעכען קאן, זיין ווארט געלטען[2]; האט ער אבער, נאכדעם ער

---

[1]) היר חיזט חיין חולין = סהיר חין נלייכעם פחללע נעמיינם [2]) לוכד ווירד עם פערקויפט לוכד דער ווערטה צו־ביידען מוועקקען נעטהיילם.

ולא כמבי חמן: (ב) ודמיו חולין. כבהמת חולין חיירי, דחי בבהמת קדשי, חיינו דחקדיש עולם לגבי עולם, חיינו קחי בקדושתה דחמה, ומיהו על מניכם חלה קדושת עולם, דהא חמר הס זכר עולה, ומשום דלא כדר חלה מדת, ומכר הכ' לצריכי עולה: ילדה. טומטום לבהמת קדשים חוזר: חין. דולדות קדשים כמוייתן הן קדושי, ולא ממשי חמן, וכיון דכיניהם מן הרחם חינן רחוי להקרבה לא קדשי, ומכפים פליגי עליו, ומכרי דולדות קדשים בקדושת חמן קיימי: (ג) המומר. עכ ולד של בהמה מעוברת: קיימים. דקדושם הולד קדמה, חכל הס חמר ברישת היח שלמים חקדשם ולכל דחית בה, והוה כמקדיש ב׳ בהמות לשלמים, ולח מהני כי סדר חמר זלדה עולה, ובכח לח שייך בהוייתן, דכי חמרי׳ כמויהן, כשהקדישה ולבסוף כתעבר, דמקדושת חמי׳ קח קדיש, חכל במקדיש מעוברת, קשיה עובר לקבולי קדושה, ור״מ חית לי׳ חפוס לגון רחמון: מתחלה. כשחמר היח שלמים, לח כתכוון לולדה: ר״מ. שחין הפה יכול לדבר כ״דברי כח׳: קיימי׳. דחף כנמר דבריו חדש כתפס: כמלך. כתייענן חפי׳ כתוך כדי דיבור, חזר וחמר ולדה עולה ה״ז ולד שלמים, חע״ג דכב״מ הוך כ״ד כדיבור דמי׳, כמקדיש ומיתר ומגדף ועובד ע״ז ומקדש ומגרש, לחו כדבור דמי׳: (ד) תמורת שלמי׳. ולא גרסי׳ והתמורת שלמים: ה״ז תמורת עולה. דתפוס לגון רחמון: קיימים. וחני׳ תמורת עולה, וחניה תמורת שלמים, והחי דלא חמר תמורת עולה ושלמי׳, וחמר תמורה לכל ח׳, דטעה וסבר חי חמיכח תמורת עולה ושלמים, תסיה קדושה ולא קריבה, כדין המומר חכי׳ עולה וחכי׳ שלמים, שסיה קדושה וחיכה קריבה, וסבר חמיכח לכל ח׳, הלכך חע״ג דחמר כי הכי לגבה

תַּחְתֶּיהָ, לֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ, עַד שֶׁנִּמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה, וְהֵרֵי שְׁתֵּיהֶן תְּמִימוֹת, אֲמַת מֵחֶן יִקְרַב חַטָּאת, וְהַשְּׁנִיָּה תָּמוּת, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין חַטָּאת מֵתָה, אֶלָּא שֶׁנִּמְצֵאת מֵאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים, וְאֵין הַמָּעוֹת חוֹלְטוֹת לַיָּם הַמֶּלַח, אֶלָּא שֶׁנִּמְצְאוּ מֵאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים: (ד) הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ, וְהֵרֵי הִיא בְּעֵלַת מוּם, מוּכָּה, וְבָא בְדָמֶיהָ אַחֶרֶת. ר' אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם קָרְבָה הַשְּׁנִיָּה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה הָרִאשׁוֹנָה, תָּמוּת, שֶׁכְּבָר כִּפְּרוּ הַבְּעָלִים:

אנדערעם בעשטיממט, אבער עהע ער דיזעם דארברינגט, דאס אנדערע זיך פֿינדעט, אזוי בויד פֿעהלערלאז זינד, זא ברינגט מאן אייגס אלס זינדאפּפֿער אזוי דאס אנדערע מום הינשטערבען. זא זאגט רבי. דיא נעלעהרטען זאגען: קיין זינדאפּפֿער מום הינשטערבט, נאך זינדאפּפֿערגעלד אין דען זאלצועע אבגעפֿהרט ווערדט, אויסער וואן זאלצע זיך ערשט נאך נעשעהענער אנערוויטינער פֿערוהנונג ווידער נעפֿונדען זינד. (ד) וואן אייגער אין זינדאפּפֿער בעשטיממט, אזוי דאסס עלבע פֿעהלערהאפֿט איזט, זא מוס ער עס פֿעדקויפֿען, אזוי פֿיר דאס נעלד אין אנדערעס כרינגען. ר"א זאהן דעס ר"ש זאגט: וואן דאס אנדערע דאס נעבראכט ווארדען, בעפֿאר דאס ערשטערע נעשלאכטעט איזט, מוס דיזעס הינשטערבען, ווייל דער אייגענטהימער בעריידט פֿערזעהנט ווארדען.

פ ר ק ה

בֵּיצַד מַעֲרִימִים עַל הַבְּכוֹר, מְבַכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, אוֹמֵר, מַה שֶּׁבְּמֵעֶיהָ שֶׁל זוֹ, אִם זָכָר, עוֹלָה. יָלְדָה זָכָר, יִקְרַב עוֹלָה. וְאִם נְקֵבָה, וְהֵי שְׁלָמִים. יָלְדָה נְקֵבָה, תִּקְרַב שְׁלָמִים. אִם זָכָר עוֹלָה, אִם נְקֵבָה, וְהֵי שְׁלָמִים. יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר יִקְרַב עוֹלָה, וְהַנְּקֵבָה תִּקְרַב שְׁלָמִים: (ג) יָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים,

ווי קאן מאן וועגען דעס ערשטלינגס מיט קלוגהייט פֿערפֿאהרען? וועז דאס פֿיה צום ערשטען מאלע טרעפֿטיג איזט, זאגט דער אייגענטהימער: וואס דיס פֿיה טרעגט, זייא ווען עס איין מענלידעס איזט, איין גאנצאפּפֿער! ווירדט עס אלזא איין מענלידעס, זא איזט עס איין גאנצאפּפֿער. עבען זא קאן מאן זאגען: וועז דיס טרעפֿטיג נעווארענע אפּפֿער פֿיה איין וויבלעז ווירדט, זא זייא עס פֿרידענאפּפֿער! אונד ברינגט עס דאן איין וויבלעז, זא איזט דיס פֿרידענאפּפֿער. זאגט ער: וועז עס איין מענלידעס איזט, גאנצאפּפֿער: אונד וועז עס איין וויבלעז איזט, פֿרידענאפּפֿער! זא ווירד וועז עס איין מענלידעס צוור ווען אלס פֿרידענאפּפֿער דארגעבראכט. (ב) ברינגט יעניגעס אלס נאנצאפּפֿער, דיזעס אלס פֿרידענאפּפֿער דארגעבראכט. (ג) ברינגט

המלח, זכל סך חליב' דרבי דתמר מכודם נשנה שפרשה כגון סך מעות, וכמתני קודם כפרה, חזלי ליס סמלך: וחכ"ם. הכל מודים בחתכפר בשחיטם מכודה, שחכודה מתה, לח נחלקו חלח בחתכפר בחמודה, רבי סבר חמפרישים החת קרבן חכוד, דינו כחכוד, וכי היכי דחם נתכפר בשחיטו חכוד, חחכוד שנשחר בשחיטה, דימ טימות, ס"ב כי נתכפר חפילו בחכוד יהכו שחיטם חכודים ליס חמלך, ורבנן סברי לח חמרינן חמפרישים לחכוד כחכוד דמי, וחין חטחם מתה: (ד) מוכרס. וכ"ז שהיה תחת כחלה כשחם שנתכפר בחחרת תמות, ורחבב"ם כ"ז שהיה כעולם חפי' ביד חחר, כשחם שנתכפרו כבעליס, תמות:

פרק ה מערימין. תחכולת שסיתר כלשון חכמי', חקרא ערמה, ושחיכו להיתר, חקרא מרמה: על שכבור. להפקיעו מכהן ולהקריבו לנוכתו: פולס. דוקא פולה, דלא נחתי מקדושתי', חבל שלמים לא, דנחתי' מקדושתי': יקריב. דכבור לא קדיש אלא כרחס, וכיון דמעקרא לחנסך בקדושה לחריחא, חו לא חיילא עליה קדושת בכורה: ואס נקבה. לאו במכרת מיירי, דהיו שנקבה קדושה בבכורה, דכבי לערומי עלה, חלא בנסמת קדשים שסקדישה ואח"כ נתעברה, דאס חטאת היא ונתעברה ודוחה לבערים שלא יהא למיתה, דולד חטאת למיתה חזלה, ונקי"ל דולדות קדשים בטוייהן קדושים,

אותו, הוא ומה שֶׁעָלָיו אָסור, זֶה וָזֶה מְתָרִין בָּאֲכִילָה: (ג) אֵיזֶהוּ אָתְנָן? הָאומֵר לַזּונָה, הֵא לֵךְ טָלֶה זֶה בִּשְׂכָרֵךְ, אֲפִילּו מֵאָה, בְּנֵן אֲסורִין. וְכֵן הָאומֵר לַחֲבֵרו, הֵא לְךָ טָלֶה זֶה, וְתֵרִין שְׁפְחָתֶךָ אֶצֶל עַבְדִּי, רַבִּי אומֵר, אֵינו אָתְנָן, וַחֲכָמִים אומְרִים, אָתְנָן: (ד) אֵיזֶה הוא מְחִיר כֶּלֶב? הָאומֵר, הֵא לָךְ טָלֶה זֶה תַּחַת כֶּלֶב זֶה, וְכֵן שְׁנֵי שֻׁתָּפִים שֶׁחָלְקו, אֶחָד נָטַל עֶשְׂרָה, וְאֶחָד נָטַל תִּשְׁעָה וְכֶלֶב, שֶׁכְּנֶגֶד הַכֶּלֶב אֲסורִין, שֶׁעִם הַכֶּלֶב מְתָרִים. (אָתְנָן כֶּלֶב, וּמְחִיר זונָה, הֲרֵי אֵלּו מְתָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר) שְׁנֵיהֶם, וְלֹא אַרְבָּעָה. וַלְדותֵיהֶן מְתָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר הֵן, וְלֹא וַלְדותֵיהֶן: (ה) נָתַן לָהּ בְּסָפִים, הֲרֵי אֵלּו מְתָרִין. יְנוקוֹת, שְׁמָנִים, וְסָלְתוֹת,

האטטע; דיס איזט זעלבסט, אונד וואס עס אן זיך טרעגט, עבענפֿאללס פֿערבאטטן. • ביידע אבער דארף מאן עססען. (כ) הוערענלאהן איזט: וועז איינער צור הורע[1]) זאגט: דא האסט דוא דיזעס לאמם אלס בעלאהנונג! אונד געבע ער איהר דאן אוך הונדערט, זא זינד דיזע אללע פֿערבאטטן. • וועז איינער צום אנדערן זאגט: דא האסט דוא אין לאמם, דאפֿיר לאס דיינע (כנענישע) מאגד בייא מיינעם (עבריישן אונפֿערעהליכטעז) שקלאפֿען ליגען! זא איזט דאס, נאך רבי, קיין הוערענלאהן. דיא געלעהרטען ערקלערען עס דאפֿיר. (ג) פֿיר הונד נעטוישטעס איזט, וועז איינער צום אנדערן זאגט: נימם דיס לאם פֿיר דיזעז הונד! וועז צווייא איהר געמיינשאפֿטליכעס גוט טהיילען, אונד איינער בעקאממט צעהן (לעממער), אונד דער אנדערע דאפֿיר (נין לעממער) אונד איינען הונד, זא זינד יענע צעהן פֿערבאטטן, דיא ניינע ביים הונדע אבער ערלויבט. (אין אלס לאהן פֿיר איינע הינדין, אדער אין טויש פֿיר איינע הורע גענעכענעס איזט ערלויבט, דעז עס הייסט: דברים כ"ג י"ט.) שניהם, אלוא צווייא, ניכט פֿיער. דאס יונגע זאלכער טהיידע איזט ערלויבט, דעז אביגער אויסדרוק בעזאגט נור: "זיא" ניכט דאס יונגע דאפֿאן. (ד) גאב איינער אלס לאהן געלד, זא איזט דיס אוף אפֿפֿער צו פֿערוועגדעז ערלויבט; גאב ער ווייז, עהל, מעהל, אונד עטוואס דעסגלייכֿען אוף

וטרפה תשכחת לה דחיכה נכרת, כגון שהערכה דרוסת החרי וזוחל בנקובת הקוץ, ר"נ כולד טרפה, ואליבא דר"ת בס"פ דתמ' לא יקרב, וי"ת דמיירי כולד דרוסה, שהדרסה תמו כשהיתה מעוברת, דקי"ל שגם הולד לחטור, דלמ' נכנס החרי גם כולד, וכתערב הולד; הרובא והנרבא. כגון דרכע לו נרבע ט"פ עד ת', לו ע"פ הבעלים, דפסולה להקרבה ואינה נפקלת; מוקצה. שהקדושו לע"ז, ואינה פסולה להקרבה עד שיעשו בה מעשה לשם ע"ז, כגון שעבדו בו הכומרים אם הוא שור, או גזזוהו אם הוא שה: ונעבד. תיכו לחטור בהנאה, אף ע"פ שעבדוהו, שאין בעלי חיים נאקרים, אבל נפקלו למזבח; שעליו. תכשיטים שעליו לאוקרים בהנאה, שהרי נעבדו, ויש בהן תפיסת ידי חדש; (ב) לזובח. ת' בכורות וח' ישראלית, והוא שהיה מהייבי לאוין, ואע"ל מהייבי כריתות ומיתות כ"ד, אבל לאתנן של פרוזה ישראלית, שלא נפקלה בניאה זו לכזובח, אין זה אתנן זובח, וכן אתנן שהתנה משה לאיש, ואינו פסול, אבל אתנן זכר פסול: לפי' מאה. שהתנה עמה לתת לה טלה ת' כשתכנס, ונלח לה לפי' מאה, לא אמרי' הא' סוף אתנן, שהתנה עמה, והרי לאחריות מתנה נכסו: אבל עבדי. בע"פ שאין לו משה וכניס מיירי, שאין רשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית, הלכך לתכנה לחטור לדברי הכמים, ורבי סבר דאע"פ שאין לו משה וכניס, רבו מוסר לו שפחה, ר"נ כוחיל וע"ע הותר מכללו בשפחה כנענית, כשיש לו משה וכניס, לא תשיב אתנן: (ג) מעשה. טלאים: ט' וכלב. נגד העשרה טלאים, לאורי' כל העשרה שבנגד הכלב מעות מתיר כלב, וכגון שהעשרה טלאים שבנגד הכלב, כ"ת שוה דינר, והט' שעם הכלב שוה ס"ת דינר פחות מעה, והכלב שוה דינר וט' מעין, כמנת כאותן עשרה שבנגד הכלב יש כהן ט', שבכל ת' מהן יש בו מעה מתיר כלב, והעשירי כולו מתיר כלב; אתנן כלב. שאמר הילך טלה, ואלין כלבתך אלי: מתיר זובח. שהקליף טלה בזובח; שניים בו' הן כו'. שניים דכתב קרא פלגיכא לי', כאלו כתוב שניים הן, שניים ולא ד', אתנן כלב ומחיר זונה, הן, ולא ולדותיהן; (ד) מופרי'.

---

[1]) אלס זאלכע ווירד נור איין נעזעטצליך פערבאטענעס פרוייענציממער, אדער איין פערבאטענער פערוואנדטשאפֿטסנעריד בעטרעכטעט.

תמורה פרק ה ו

מִשֶּׁאָמַר תְּמוּרַת עוֹלָה, נִמְלַךְ וְאָמַר, תְּמוּרַת שְׁלָמִים, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה: (ה) הֲרֵי זוֹ תַּחַת זוֹ, תְּמוּרַת זוֹ, חֲלִיפַת זוֹ, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה. זוֹ מְחוֹלֶלֶת עַל זוֹ, אֵינוֹ תְּמוּרָה. וְאִם הָיָה הֶקְדֵּשׁ בַּעַל מוּם, יוֹצֵא לַחוֹלִין, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ דָּמִים: (ו) הֲרֵי זוֹ תַּחַת חַטָּאת, וְתַחַת עוֹלָה, לֹא אָמַר כְּלוּם. תַּחַת חַטָּאת זוֹ, וְתַחַת עוֹלָה זוֹ, תַּחַת חַטָּאת וְתַחַת עוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת, הָיָה לוֹ, דְּבָרָיו קַיָּמִין. אִם אָמַר עַל בְּהֶמָה טְמֵאָה, וְעַל בַּעֲלַת מוּם, הֲרֵי אֵלּוּ עוֹלָה, לֹא אָמַר כְּלוּם. הֲרֵי אֵלּוּ לְעוֹלָה, יִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָן עוֹלָה:

„אומטוישונג פֿיר נאנצאפֿפֿער" אויסגעשפּראכן, זיך בעזאננען אונד געזאגט: אומטוישונג פֿיר פֿרידענאפֿפֿער! זא איזט עס נור פֿיר ערשטערעס נילטיג. (ה) זאגט איינער: דיס זייא פֿיר דיס! אומטוישונג פֿיר דיס! אן דער שטעללע דיזעס! זא איזט דאס אומטוישונג. שפּריכט ער אבער: יענעס זייא דורך דיזעס דער היילינקייט ענטצאגען! זא איזט דאס קיינע אומטוישונג; אונד וען דאס היילינג איין פֿאר־ערהאפֿטעס איזט, זא איזט עס חולין, גלייכ אבער צו גלעלד געמאכט וועררען. (ו) זאגט ער: דיס זייא שטאטט איינעס זינדאפֿפֿערס, שטאטט איינעס נאנצאפֿפֿערס! זא האט ער ניכטס געזאגט. זאגט ער אבער: שטאטט דיזעס זינראפֿפֿערס, שטאטט דיזעס נאנצאפֿפֿערס! ערער שטאטט דעס זינד־ערער נאנצאפֿפֿערס, דאס זיך ציס הויזע האבע! אונד ער האט איין זאלצפֿאס, זא נירט זין ווארט. זאגט צייגער אויף איין אונרייניגעס ארער פֿערהאפֿטעס פֿיר: דיזעס זאלל איין נאנצאפֿפֿער זיין! זא האט ער ניכטס געזאגט. זאגט ער אבער: עס זייא צום נאנצאפֿפֿער! זא ווירד עס פֿערקויפֿט אונד פֿיר דאס גלעלד איין נאנצאפֿפֿער געבראכט.

פ ר ק ו

כָּל הָאֲסוּרִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן. הָרוֹבֵעַ, וְהַנִּרְבָּע, וְהַמֻּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, וְאֶתְנָן, וּמְחִיר, וְהַכִּלְאַיִם, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דוֹפֶן. אֵיזֶה הוּא מֻקְצֶה? הַמֻּקְצֶה לַע"ז, הוּא אָסוּר, וּמַה שֶּׁעָלָיו מֻתָּר. אֵיזֶה הוּא נֶעֱבָד? כָּל שֶׁעוֹבְדִין

אללע אויף דען אלטאר צו בריננען פֿערפאלטענע אפֿפֿערטהירע, מאכען אנדערע, מיט דענען זיא פֿערמענגט זינד, אויך אים קלייניסטען פֿערהעלטניס, אונערלויבט; נעמליך: צו שענדליכער פֿערמישונג טהעטיג אדער לייד דענר געברויכטעס, צום גלטצענאפֿפֿער בעשטימטע געווע־זענעס, אנגעבעטעטעס, צו הורענלאהן געברויכטעס, גענע הונר נעטוישטעס, אוים פֿערבאטענער מישונג ענטשטאנד־דענעס, פֿערלעטצטעס, אוים דער זייטע געבארענעס. צום גלטצענאפֿפֿער בעשטימטעס איזט זעלבסט צום אלטאר אונערלויבט, אבער דאס ציינ, דאס עס אן זיך טרענגט, איזט ערלויבט; אנגעבעטעטעס הייסט, וואס מאן אנגעבעטעס

לתרוייהו לכוין ותרעם כו', ויכיל מדמי מקי עולם ומקי שלמים, וכגון שהיו לפניו עולם ושלמים, כשהמיר את זו בזו: (ה) ה"ז תמורה. דכלן לענין תמורה הן: מתוללת. לענין חילול הוא, ואין בהמה שלו מקדש תחילה לחולין: יוצא. אף ע"פ שהיכו שוה, כמו שהקדש בע"מ דל"ת, אפי' הקדש שוה מאה מנה, שחללו על שוה פרוטה, מתולל: לעצות דמי שמע"פ שמן התורה יוצא לחולין, מדרבנן צריך לעשות, כלומר להשלים דמיהם שלא יתחנה בהקדש, דאין התורה חין לוכחה להקדש: (ו) ותחת עולה. או תחת עולה סתם, שלא אמ' תחת חטאת זו, או עולה זו: לא כו'. דכתיב ולא ימיר אותו, עד שיהי' בהקדש ידוע ומיוחד כשהמיר כו: לו. וסיתם עומדת לפניו: לעולה. משמע לדמי עולה, דאי לגופה גופייהו בעי למקרוכי, הוה אמר, הרי אלו עולה:

פרק ו האסורי'. הכך דקתניא ואזיל שהן פסולי' להקרבה: בכ"ש. אפי' ע' בחלף, כלן אסורי', אם היו בכר,

לְאַחַר פְּדִיוֹנָם, וְהַשּׁוֹחֲטָם בַּחוּץ, חַיָּב. וְאֵין נוֹתְנִים מֵהֶם לָאוּמָנִים בִּשְׂכָרָן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת: (ב) יֵשׁ בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת מַה שֶּׁאֵין בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, שֶׁסְּתָם הֶקְדְּשׁוֹת לְבֶדֶק הַבַּיִת. הֶקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת חַל עַל הַכֹּל, וּמוֹעֲלִין בְּגַרְלֵיהֶן, וְאֵין בָּהֶם הַנָּאָה לַכֹּהֲנִים: (ג) אֶחָד קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאֶחָד קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן, מִקְּדֻשָּׁה לִקְדֻשָּׁה, וּמַקְדִּישִׁין אוֹתָן הֶקְדֵּשׁ עִלּוּי, וּמַחֲרִימִין אוֹתָן, וְאִם מֵתוּ, יִקָּבְרוּ. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, אִם מֵתוּ, יִפָּדוּ: (ד) וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְבָּרִים, קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ, יָקְבְּרוּ. חֲפִילָה שַׁלְיָא, תַּקְבֵּר. שׁוֹר הַנִּסְקָל, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה, וְצִפּוֹרֵי מְצוֹרָע, וּשְׂעִיר נָזִיר, וּפֶטֶר חֲמוֹר, וּבָשָׂר בְּחָלָב, וְחוּלִין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָעֲזָרָה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, חוּלִין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָעֲזָרָה, יִשָּׂרְפוּ. וְכֵן חַיָּת שֶׁנִּשְׁחֲטָה בָעֲזָרָה: (ה) וְאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִים, חָמֵץ בְּפֶסַח, יִשָּׂרֵף. וּתְרוּמָה טְמֵאָה, וְהָעֶרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, אֶת שֶׁהָרְכוּ לִשָּׂרֵף, יִשָּׂרֵף, וְאֶת שֶׁהָרְכוּ שלאכטעט, איז שולדיג; מאן דארף זיא ניכט דעז טעמפעל; ארבייטערן אלס לאהן נעבעז; — אללעס דיס איז ניכט זא בייא דען צוס טעמפעלשאטץ נעהיילינטעז.

(כ) אנדערזייטס, געהערען אללע אהנע אויסדריקליכע בעשטימונג נעהיילינטעז דעם טעמפעלשאטצע; פערנער קאן דיזע הייליגונג אויף אללעס אננעווענדעט ווערדען; מאן בעגרעכט פאראוסטרייאונג זא נאר אן דעם וואס פאן איהנען ענטשטעהט; אונר דיא פריסטער האבען קיינע נוטצונג דאפאן. (ג) בייא ביידען ארטען, דארף מאז דיא אויסגעשפראכענע בעשטימונג ניכט ענדערן. פאן אלטארסאפפערן קאן מאן פערגינסטיגונג ווייטער בעשטימטען[1]; אונר מאן קאן דיא זא פיר באנגוט ערקלערען. וועז זאלכע טהירע שטערבען, מיססען זיא בעראבען ווערדען. ר"ש זאגט: דיא צוס טעמפעלשאטץ נעהיילינטעז קענעז, וועז זיא שטערבען, אויסגעלעזט ווערדען. (ד) פאלגענדע מיססען בענראבען ווערדען: טאדטע געבורט אייניעס אפפערטהירעס, אבגענאננענע סוטטערהויז; אייז גע־שטיניגטער אכסע; אין קאלב דעם דאס גענוק אבגעשטאסען ווערדען; דיא געפלוגעלאפפער דעס אויסזעטציגען; דאס האער דעס פערוגרייניגטעז נזיר; דער עזעלס־ערשטלינג; פלייש אין מילך גענאכטט; חולין דיא אים פארהאף גע־שלאכטעט ווערדען; ר"ש זאגט: לעטצטערע ווערדען פער־ברענגט; זא אויך אים פארהאפען גע־שלאכטעס ווילדי־נעזייערטעס וועגען פסח; פערוגרייניגטע העבע; ערלה־פרוכט; גע־מישטע זאמטען אים ווייגברענג; אונר צוואר פאן דיזען ביידען נור וואס פערברענגט צו ווערדען פפלענט, וואגענזען

עבר לפני פדיונן, וחולין לאחר פדיונן, דלקריבן ג"כ דאכא קדוש דחזי, לפדותן לא, דלא מליחת מלחא למיתפק פדיונן: לחומכי. שבוכין במקדש, שבוטלין שבר מקדשי בדק הבית: (ב) הכל. חפי' על כמה טמאס וכע"מ וכחכמים: בגדוליהן. כחלב בהמה וביצת תרנגולים, משח"כ בקדשי מזבח, שלא נהנים ולא מועלים: (ג) אין מזכין. קדשי מזבח לא יפצה שלמים עולה, ולא עולה שלמים, ובהקדש לבדק הבית אין מזכין לבדק המזבח, דהוי מחמור לקל, אבל חפכא רשאי לפצות: ומקדישין. לקדשי מזבח קאי: עלוי. כדתנן ספ"ח דערכין לענין תרמי כהן, ס"ס נמי אס התפיס קדשי מזבח לב"ה: ומקרימי. קדשי מזבח, אס התריס אותן נותן לכהן את העלוין כדלעיל, אבל קדשי בד"ה שהתפיסן כהן למזבח אין לקרמי בהמה, לא עשה ולא כלום, שחיסה שלו, ואין לחס מקדיש דבר שחיסו שלו: ואס מהו. כין קדשי המזבח כין קדשי בדק הבית, אפי' לאחר שהוממו, אבל עדיין לא נפדו, אפי' למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, ר"מ כשנטרפה, דאפשר לה בהעמדה והערכה, אבל מזמתו לא: יפדו. דלא כאחר והעמיד והעריך, אלא בקדשי מזבח: (ד) הנקברים. דאסורי הנאה נהנו: תקבר. דאין שלי' כלא ולד: נזיר. טמא, דשער נזיר טהור כשריפה: ושרפו מעוס

[1] ז' ערכין פ. ח'. עכדע.

וְכָל דָּבָר שֶׁבַּיּוֹצֵא בּוֹ קָרֵב עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, אָסוּר. נָתַן לָהּ מֻקְדָּשִׁין, הֲרֵי אֵלּוּ מְתָרִין. עוֹפוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. שֶׁהָיָה בַּדִּין, מָה אִם הַמֻּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם, אֵין אֶתְנָן וּמְחִיר חַל עֲלֵיהֶן, (עוֹפוֹת), שֶׁאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל (בָּהֶן), אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְהֵא אֶתְנָן וּמְחִיר חַל (עֲלֵיהֶן), תַּלְמוּד לוֹמַר לְכָל נֶדֶר, לְהָבִיא אֶת הָעוֹף: (ה) כָּל הָאֲסוּרִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְלִדּוֹתֵיהֶם מֻתָּרִים. וְלַד טְרֵפָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא יִקְרַב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יִקְרַב. ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כְּשֵׁרָה שֶׁנִּקְּרָה מִן הַטְּרֵפָה, פְּסוּלָה מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁנַּעֲשׂוּ טְרֵפָה, אֵין פּוֹדִים אוֹתָם, שֶׁאֵין פּוֹדִים אֶת הַקָּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לַכְּלָבִים:

דען אלטאר קאמטען קאן, זא איזט עס פערבאטען. נאכב ער איין געהיילינגטעס פיה, זא בלייבט דיס ערלויבט. נאכב ער געפלינגעל, זא איזט דיס פערבאטען. איינגענטליך העטטע מאן זא שלוסען קענגען: וועז בייא נעדהיילינגטעס וועלכעס דאך דורך פעהלער אונגעאיינגעט ווערדען קאן, הורענלאדען אונד טויש פיר הונד ניכט נעלטען זאלל, זא מיסטע דיס נאך וועניגער צויף נעפלינגעל, דאס דורך פעהלער ניכט אונגאאיינגעט ווירד, אנווועגדבאר זיין! דאגעגען שפריכט דער אויסדרוק: „צו אירגענד אייגעס נעליבדע", וואס אלזא נעפלינגעל סיט בענרייפט. (ס) דאס יונגע אללער דארצוברינגען פערבאטענען טהירע איזט ערלויבט. דאס איינעס פערלעטצטגעווארדענען דארף, נאך ר"א, ניכט אויף דען אלטאר נעבראכט ווערדען; נאך דען נעלעהרטען איזט עס צולעסיג. רח"בא זאגט: איין ערלויבטעס דאס פאן איינעס פערלעטצטען נעזאגען האט, איזט (בינגען פייראונדצוואנציג שטונדען נאכהער) צום אלטאר אונערלויבט. אפפערטהירע, וועלכע פערלעטצט וואורדען, דירפען ניכט אויסגעלעזט ווערדען, ווייל מאן ניכט אפפערטהירע אויסלעזען דארף, אום זיא דען הונדען צו איבערגעבען.

פ ר ק ז

יֵשׁ בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, מַה שֶּׁאֵין בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, יֵשׁ בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת מַה שֶּׁאֵין בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, שֶׁקָּדְשֵׁי מִזְבֵּחַ עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְחַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא, וְלָקִין וְחִלְּקָן אָסוּר

בייא פיר דען אלטאר נעהיילינגטען טהירען איזט מאנכעס, וואס בייא דענען פיר דען טעמפעלשאטץ ניכט שטאטט פינדעט, אונד אומגעקעהרט. אלטאר, אפפערטהירע, אונד מאנען אומטוישונג גילטיג: מאן קאן דאבייא וועגען אונווירדיגי איבערגעבליבענעס, אונד אונרין שולדיג ווערדען; דאס נאך דערען אויסלעזונג פאן איהנען קאממענדע יונגע אונד מילך איזט אונערלויבט; ווער זיא אויסערהאלב

לקמות מהן לקרבן: ויכות כו'. לכל עכבים ועשין יתן, קטיס ועשין סלת, מותרי'; מוקדשי'. כגון שהפריש פסחו, ולאחר זמן אמר לזוכה הכעלי לי על פסחי כאתנך, דמ"מ הוחיל ורשאי למכות על פסחו, ממוכי' היא, וליכול עלי' אחכן קמ"ל; שאין המום. דמ"ק תמיס זכר ככבשים, תמות וזכרות ככהמה, ואין תמות וזכרות בעוף: (ה) האסורים. כגון בהמה שנרבעה, ואח"כ נתעברה: מותרי'. שהזכר הותר שכח עליה, והוא שכיס גרמו לולד שיצא, אם וזה גורם מותר, לכל נרבעת בעיא מעוברת, הולד פסול לקרבן, דהיא וולדה נרבעו, וכן בכל האסורי': ולד טרפה. למ"ד טרפה יולדת פלוגתייהו, דר"א אם זה וזה גורם אסור, ורבנן שכרי ז"וב מותר, ולמ"ד טרפה אינה יולדת, משכחת לה שנתעברה ואח"כ נטרפה, רא"ם עובר ירך אמו, ורבנן שכרי לאו ירך אמו הוא: פסולה. כל אותו היום שיצתה מעת לעת, דאיכו מתעכל עד מע"ל:

פרק ז עושים תמורה. ודוקא בהמות של קדשי מזבח, אבל עופות ומנחות אין עושי' תמורה: ולד. כגון דאי

הַבָּא עַל הַבָּכוּר, וְעַל הַבְּהֵמָה, וְאִשָּׁה
הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ, הַבָּא עַל
אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְעַל אֵשֶׁת אִישׁ, הַבָּא עַל
אֲחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת
אִמּוֹ, וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו,
וְעַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, (ועל אשת אחי אמו) וְעַל הַנִּדָּה,
הַמְנַדֵּף, וְהָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ,
וּבַעַל אוֹב, הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת, וְטָמֵא
שֶׁאָכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְהַבָּא לַמִּקְדָּשׁ טָמֵא,
הָאוֹכֵל חֵלֶב, וְדָם, נוֹתָר, וּפִגּוּל, הַשּׁוֹחֵט
וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, הָאוֹכֵל חָמֵץ בַּפֶּסַח,
וְהָאוֹכֵל וְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
הַמְפַשֵּׁט אֶת הַשֶּׁמֶן, וְהַמְפַשֵּׁט אֶת
הַקְּטוֹרֶת, וְהַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. הַפֶּסַח
וְהַמִּילָה בְּמוֹצָאֵי עֲשָׂה: (ג) עַל אֵלּוּ חַיָּבִים
עַל זְדוֹנָם כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתָם חַטָּאת,
וְעַל לֹא הוֹדַע שֶׁלָּהֶן אֲשָׁם תָּלוּי, חוּץ
מִן הַמְטַמֵּא מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד, דִּיד מֵאִיר. הַחֲמִים
אוֹמְרִים, אַף הַמְנַדֵּף, שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרָה

געריכטעטער, דעם מענטשלעכן, דעם פֿיהעם, אדער וועג
איינע פֿרוי זיך איינעם פֿיה הינגיבט, בייוואהנונג איינער
פֿרוי אונד דערען טאכטער, איינעם פֿרעמדען עהעפֿרוי,
זיינער שוועסטער, פֿאטערשוועסטער, מוטטערשוועסטער,
פֿרויענשוועסטער, ברודערפֿרוי, פֿאטערברודערפֿרוי, (מוט=
טערברודערפֿרוי), איינער אים מאנאטלעכן בעפֿינדלעכן;
פֿערנער נאטטעפֿלעסטערונג, נעטצענדיגסט, דינגעבונג
זיינעם קינדעם דעם מולך; טאדטגעבעשווערונג; שבת=ענט=
ווייהונג; עסטען דעם געהיילינטען אדער איינטרישט אינם
הייליגטהום אין אונרייניהייט; עסטען דעם אונשליטטעם,
בלוטעם; דעם איבריגגעבליבענען, אונווירדיגען; שלאכטען אונד
אפפֿערן אויפֿערהאלב; עסטען דעם געזייערטען אן פסח;
עסטען אדער ארבייטען אם פֿערזוהנונגסטאגע; נאכמאכען
דעם הייליגען זאלבעהלס (צום איינגענן געברויכ); נאכ=
מאכען דעם רייכֿערווערקס (צום איינגענן געברויכ); זיך זאלבען
מיט דעם הייליגען זאלבעהל; אונד בייא געבאטען, וועגען פֿער=
לעטצונג דעס פסח אונד דער בעשניידונג. (כ) וועגען זאלכער
איבערטרעטונגען פֿערווירקט מאן אים פֿאלל דער פֿארזעטצ=
ליכקייט, אויסראטטונג: נעשעהען זיא אונפֿארזעטצליך,
זא איזט דער טהעטער איין זינדאפפֿער, אדער איזט עס
איהם ניכט קלאר בעווואוסט, איין אפפֿער וועגען בעצוויפֿעל=
טעס, שולדיג; אויסגענאממען פֿאן לעטצטערם איזט דער דאס
הייליגטהום אדער דיא הייליגטהימער פֿערצונריינינגנדע, וויל
ער איין אויף=אדער אבשטייגענדעס אפפֿער צו ברינגען האט.
זא ר"מ, דיא נעלעהרטען זאגען: אויך דער לעסטערער.
דען עס הייסט (במדבר ט"ו כ"ט) איינערלייא געזעטץ

כלל התרתה, ואי ליכא התרתה יש מהן בתקיל, ויש מהן בקילה, ויש מהן כחומרה, וכשוגג מטהת: לפסח וכתף. וככלל הזה בת כתה, וכת כנה, וכן כתו, וכת כתו, וכת כנו, תמותו, ולפס תמותו, ולפס תמיו: המגדף. מנרך הפס: ע"ז. כדרך עבודתה, לו המזבח, והמקטר, והמנסך, והמשתחוה, לפי' לין עבודתה ככך: לוכ. וידעוני ככלל, והעושן כהעלם ל', לף מחייב שתים: המחלל. כל' מל"ט מלאכות ותולדותיהן: והשוחט. לף שלח העלן, ולפס פחט והעלה כשוגג, חייב כ' חטאות: השמן. שמן המשחה כמשקל סמניכים, וכמדת השמן כמו שעשאו משה, והוא שיעשהו לסוך בו, לף ע"פ שעל הסיכה שיסוך בו פטור, אכל המפטמו להתלמד או למכרו לגבור ליכו חייב: הקטרת. לפי לקח מכל ל' מסממני הקטרת כפי משקלו הקצוב, וערכם כך היתה רוזו להקטיר ליזה שעור, לע"פ שלח עשאו כולו, והוא שעשאו לסריה, אכל להתלמד מאחר: כשמן המשחה. שעשה משה, ומשכח דוד משהו ממנו מלכי בית דוד, ולח מלכי ישרחל, והח דחליטע משה ליהוה, לף כשמן המשחה משהו, חלח כחפרסמון דכיון, ואין מושחי' חלך כן חלך, חם לח שהיה שם מחלוקות, כמו שמשהו שלמה מפני מחלוקתו של חדוניהו, ויהוחז מפני מחלוקתו של עתליהו, ויהוקם לחיו, והמזיקה לכהניה היה, שיוקים מן השמן על רחשו, ומושחי' כין גבות עיניו כמין כ"י יונית, ומזיקת המלכים כמין כזר: עשה. יש כהן כרה, ואין קרבן על שגגתן: (ב) שגגתן. השוגג הוח שיודע בעקר החסור, חלח שכעלם ממנו זה כמעש' שעושה, כגון הכח על הערוה, וסכר שהיח לפניו ועשוכד ע"ז שסכר זכוח וקטר לפניו, ולח המשתחוה, והמחלל שבת כסכור קול הוח, חכל חומר מותר, שסכר לין שבת כתורה, וכיוצח כו, לכוח הוח ופטור: לף הודע. כגון כ' כזיתים לפניו, ל' של חלב ול' של שומן, וחכל ל' מהם ולינו יודע לזה חכל, חשתו ושחותו עמו כמטה, כח על לחת מהן, ולינו יודע על לזה מהן כח:

לְקַבֵּר, יְקַבֵּר. וּמַדְלִיקִין בַּפֵּרֹת, וּבַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה: (ו) כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ חוּץ לִזְמַנָּן וְחוּץ לִמְקוֹמָן, הֲרֵי אֵלּוּ יִשָּׂרְפוּ. אֲשֶׁם תָּלוּי יִשָּׂרֵף. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, יְקַבֵּר. הַטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל סָפֵק, תִּשָּׂרֵף. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, יַטִּילֶנָּה לָאַמָּה. כָּל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יְקַבְּרוּ, וְכָל הַנִּקְבָּרִים לֹא יִשָּׂרְפוּ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם רָצָה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ, לִשְׂרוֹף אֶת הַנִּקְבָּרִים, רַשַּׁאי. אָמְרוּ לוֹ, אֵינוֹ מֻתָּר לְשַׁנּוֹת:

וואס פֿערגראבען צו ווערדען פֿאַלענט, פֿערגראבען ווירד. איבריגענס דארף מאן כיט בראט אונד עהל פֿאן פֿעראונרייניגטער העבע ברעננען. (ז) אללע אויף אויסעד צייט אונד ארט געשלאכטעטען אפֿפֿער מיססען פֿערברענט ווערדען. איין (גרונדלאזעס) שולדאפֿפֿער פֿיר בעצוויפֿעלטע איבערטרעטונג כוס פֿערברענט, נאך ר' יהודה אבער, בעגראבען ווערדען. איין אין איינעם צוויפֿעלהאפֿטען פֿאלל געבראכטעס געפֿלייגעלזינדאפֿפֿער, כוס פֿערברענט ווערדען. ר' יהודה זאגט: מאן זאלל עס אין רען קאנאל ווערפֿען. וואס פֿערברענט ווערדען כוס, דארף ניכט בעגראבען ווערדען, אונר אומגעקעהרט. ר' יהודה זאגט: וועז איינער שטרענגער זיין, אונד דאס צו בעגראבענדע ליבער פֿערברענען ווילל, שטעהט עס איהם פֿרייא. מאן ערווירערטע איהם: עס איוט ניכט נעשטאטטעס עס צו ענדערן.

דמחלפי בקדשים, שהרי כשם פסול טומאה, מי פסול גותר, שכן כשריפה יטעו למימר כהו יקברו; וכן חיה. תע"ג דליכא למגזר דלמא טעי: (ה) את שדרכו. תערלה וכלאי כרם קמי, תוכלים של ערלה וכלאי כרם מדרכן ליסרף, יסרפו, משקין שאין דרכן ליסרף יקברו; ומדליקין. עם נטמאו, ויצוה דכלל תרומ' טמאה עם חמץ בפסח, וערלה וכלאי הכרם דתקורי קרוש נכסו, שלא תטעה, שגם תרומה טמאה תאסור בהנאה, סדר תכע ומדליקין ליהנות מפת וזמן של תרומה טמאה: (ו) שנשחטו. ע"מ שלכלן חוץ לזמנן, או חוץ למקומן; משם תלוי. שנודע לו קודם זריקת דמו שלא חטא, דתע"ג דהוי תולין שנשחטו בעזרה, וכקורה, הלי הוא כזכח פסול: על הפק. כגון חשם שהפילה הפק ולא הפק רוח, וכיון דהטאת יולדת מן העוף היא, כדכתיב וכן יוכה או תור לחטאת, יכול' להכיאה על הספק, דהוחיל דחייבה נקטר', לא תכפת לן אי זרק דם על הספק, ואיבה נאכלת והשרף: יטילנה לאמה. תחת המים כי' עוכרת בעזרה, ויוצאת לנחל קדרון, וחיידי דעוף רך הוא, מתמקמק בקלות במים, וי"מ שמכתת הברים הברים וזורקה לאמה, ומתגלגל והולך לנחל קדרון; לא יקברו. דלמא חפר ליבא, ומשכח להו ואכיל להו, ותע"ג דחייבא כמי למיתב בנקברי להכי, מ"מ ג"א לשרוף הנקברים, דחפרן חפור בהנאה, והנשרפי' חפרן מותר, ותתו למטעי; לא יסרפו. דהנקברים חפרן חפור, והנשרפי' חפרן לחלק בין חפר לחפר, חיוב בשריף, ואיזה בקבורה, ותתו למטעי: לא יסרפו. דהנקברים חפרן חפור, אויסראטונג שטעהט איין זירנג־אפֿפֿער צו ברינגען האבען, זא וויא אויך מיט דער גרועטצליכען אפֿפֿערפֿליכטיגקייט אין איינצעלנען פֿעללען.

מַסֶּכֶת כְּרִיתוּת

דיזער טראקטאט בעשעפֿטיגט זיך צונעכסט מיט דער אפֿפֿערפֿליכטיגקייט דערער, דיא וועגען אונפֿארזעטצליכער איבערטרעטונג אייגעס פֿערבאטעס, וואורוף וועז עם אהנע פֿערוואַרנונג אבער פֿארזעטצליך געשיהט, אויסראטונג שטעהט

פ ר ק א

שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרִיתוֹת בַּתּוֹרָה, הַבָּא עַל הָאֵם, וְעַל אֵשֶׁת הָאָב, וְעַל הַכַּלָּה, אויף זעכסאונדדרייסיג איבערטרעטונגען[א]) שטעהט אין דער שריפֿט דיא שטראפֿע דער אויסראטונג; נעמליך: בייאוואהנונג דער מוטטער, דער פֿאטער־פֿרויא, דער שוי־

פרק אכ"ג. מכיכן אתי לתמציכן שאם עשאן כולן כהעלם ג' חייב על כל ג' וג': כריתות לעוכר כמזיד

[א]) עם זיכ היר נור דיא חלכנעמיכערן חויפֿגעפֿעהלט; דיא חייבצעלכען דתרוים תכגעלייטעטען פעללע בילדען חייבע ווייט גרעסערע נחטא.

אור לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין מִן הַקָּרְבָּן. בֵּית הִלֵּל מְחַיְּבִים. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי, מֵאַי שָׁנָא אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד, מִיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד? אִם שֶׁהוּ לוֹ לְטוּמְאָה, לֹא יְשֶׁהוּ לוֹ לַקָּרְבָּן? אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, לֹא אִם אֲמַרְתֶּם לְמַפֶּלֶת יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁכֵּן יָצָאָה בְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן, תֹּאמְרוּ בְּמַפֶּלֶת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁלֹּא יָצְאָה בְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל, וַהֲרֵי הַמַּפֶּלֶת יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, תּוֹכִיחַ, שֶׁלֹּא יָצְאָה בְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן, וְחַיֶּבֶת בְּקָרְבָּן. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, לֹא אִם אֲמַרְתֶּם בְּמַפֶּלֶת יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְקָרְבַּן יָחִיד, רָאוּי לְקָרְבַּן צִבּוּר, תֹּאמְרוּ בְּמַפֶּלֶת אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁאֵין הַלַּיְלָה רָאוּי, לֹא לְקָרְבַּן יָחִיד וְלֹא לְקָרְבַּן צִבּוּר, הַדָּמִים אֵינָן מוֹכִיחִין, שֶׁהַמַּפֶּלֶת בְּרֹאשׁ מְלֹאת דָּמֶיהָ טְמֵאִין, וּפְטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן: (ו) הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ סָפֵק חֲמִשָּׁה לֵידוֹת, וְסָפֵק חֲמִשָּׁה זִיבוֹת (ס"א בְּהֶפֶךְ),

אין דער נאכט צום איינאונדאכטציגסטען טאגע נאך דער נעבורט איינער טאכטער) איינע פּעהלגעבורט טרוט, זא איזט זיא, נאך כ"ש, פֿיר דיזע קיין אפּפֿער שולדיג; נאך כ"ה שולדיג; כ"ה וועגדעט נעגען כ"ש איין; וואדום זאלל דיא נאכט צום איינאונדאכטציגסטען אנדערס אלס דער פֿאלגענדע טאג בעטראכטעט וועדען, דא זיא פֿיר דענזעלבען טאג גילט אין בעציהונג אויף בלוטאונרייניהייט, וואדום ניכט אויך אויף אפּפֿער? כ"ש ערוויידערט; ניכט וואס פֿאן פּעהלגעבורט אם איינאונדאכטציגסטען טאגע גילט, וואס דיא טאגעסצייט זיך פֿיר זיא צום אפּפֿערן אייגנעט, קאן פֿאן דער בייא נאכט געשעהענען נעלטען, וואס דיא צייט ניכט צום אפּפֿערן נעאייגנעט איזט. כ"ה וועגדעט ווידערום איין: זא שטעהט דאך ווידער דער פֿאלל, וועז דיא פּעהלגעבורט אם איינאונדאכטציגסטען טאגע, דער איין שבת איזט, אלזא אז איינעם טאגע, וואס זיא קיין אפּפֿער דארברינגען קאן, ענטגעגען, אונד דאך איזט זיא דאן דאפֿיר איינם שולדיג. הירוף ערווידערט ב"ש: ניכט וואס פֿאם איינאונדאכטציגסטען טאגע גילט, דער אויף איינעז שבת פֿעללט, וועלכער וועז גלייך ניכט פֿיר פריפֿאטאפּפֿער, דאך פֿיר געמיינדע־אפּפֿער זיך אייגנעט, קאן אויף דיא פֿארהעריגע נאכט אנגעוועגדעט וועדען, וואס קיינע ארט אפּפֿער דארגעבראכט וועדען קאן. דיא בלוטאונרייניהייט קאן היר ניכטס בעווייזען, דעז וועז זיא איינגערהאלב דער פֿריסט איינע פּעהלגעבורט טרוט, זא איזט אויך איהר בלוט אונרין, אונד זיא דאס דאך קיין אפּפֿער דאפֿיר צו ברינגען. (ז) וועז איינע פֿרויא פֿינף צוויי־פּעל־האפּטע פֿלוסואהרנעהמונגען, אדער פֿינף צוויי־פּעל־האפּטע געבורטספּעללע געהאבט האט, זא ברויכט זיא נור

ממין חיוב, ול' ממין פטור, ומין ידוע ליזז כו': לימתי. ליזנו נתכל: שסלכו. שהכיזו קניזן לכזן, זהלכו לדרכן: מכיזות. קטלת ס', ומהכות ביניהן, מס לכי תקייבת, הרי הוא שלי, וחלקך מחול לי, זמס לת תקייבת, הרי הוא שלך, ומלקי מחול לך, ומותו קטלת נתכל, דדוקא קטלת שבת על קטלת, מין תכאי מועיל כו, תכל הכא, דבא לאתרויי בתכילת קדמי', מתניו: (ה) גניכים. גווכים, ס"ב כמין תולעים: יוס מ'. לסריוכה: (ו) תור לפ"ת. לתמר סילדה נקבה, ותור לפ"ת, שסית' לתמר רחוי' לתניח כפרתה, שפילה: סקרבן. לידת שניה: מ"ם ר' י"מ דב' רחיות שכיתו, כ"ס ת' מ"ם דבב"מ היוס ולילה שוין, ותס מודי', שמס שפילה ליוס פ' שמייבת, ועוד תס שיוס לטומתה, שתתה מודין שבשקיעת החמה של יוס ח', כלו ימי טוהר שלה, לת יהוס כו', והשיב כ"ם על רחתון לת, תס תמרת כו', ועל הב' השיב הדתי' תיכן מוכיחי' תיכו רחי', שהרי המפלת הוך תלתת דמה טמת, מפני שלידי', ותיכה חייבת קרבן שני, שבל הבת שהוך תלתה, נחשב כחלו בת עם הילד ברחתון: (ז) שפק ס' זיבות. טועה שרתתה ג' ימים רצופים, ותיכה יודעת תס בימי נדתה, תס בימי זיבה,

אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בִּשְׁגָגָה, וְצָא מִנַּכָּךְ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה: (ג) יֵשׁ מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל, וְיֵשׁ מְבִיאוֹת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מְבִיאוֹת. אֵלּוּ מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל, הַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה, חַיָּה, וְעוֹף, דַּד מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיֵּחָא בּוֹ מְצוּרַת הָאָדָם. הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל, אוֹ שִׁלְיָא, וְשָׁפִיר מְרֻקָּם, וְהַיּוֹצֵא מֵחֲתָכָיו, וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁהִפִּילָה, מְבִיאָה קָרְבָּן וְנֶאֱכָל: (ד) אֵלּוּ מְבִיאוֹת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, הַמַּפֶּלֶת וְאֵין יָדוּעַ מַה הִפִּילָה, וְכֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ, אַחַת מִמִּין פָּטוּר, וְאַחַת מִמִּין חוֹבָה. אָמַר ר' יוֹסֵי, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהָלְכוּ זוֹ לְמִזְרָח וְזוֹ לְמַעֲרָב, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת בְּאַחַת, מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל: (ה) אֵלּוּ שֶׁאֵינָן מְבִיאוֹת, הַמַּפֶּלֶת שָׁפִיר מָלֵא מַיִם, מָלֵא דָּם, מָלֵא גְּנוּנִים. הַמַּפֶּלֶת כְּמִין דָּגִים, וְחָגָבִים, שְׁקָצִים, וְרֶמֶשִׂים. הַמַּפֶּלֶת יוֹם אַרְבָּעִים, וְיוֹצֵא דוֹפֶן. ר' שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב בְּיוֹצֵא דוֹפֶן: (ו) הַמַּפֶּלֶת

זאלל אייך זיין פֿיר דען דער עטוואס אונפֿארזעטצליך אויס־א״בט״; דאהער עס ניכט אויף דען לעסטערער אנווענדבאר איזט, דער אויך ניכטס אויס־איבט. (ג) מאנכע (וועלכע דרינגען) ברינגען איין אפֿער, וועלכעס נעגעסטען ווירד, מאנכע איינס דאס ניכט נעגעסטען ווירד, מאנכע ברינגען קיין אפֿער. איין אפֿער דאס נעגעסטען ווירד, ברינגט איינע פֿרוי וועלכע עטוואס טהיער־, ווילד־ אדער נעפֿליגעלארטיגעם צור וועלט נעבראכט; זא ר״מ. דיא נעלעהרטען זאגען: נור וען עטוואס פֿאן מענשליכער נע־ שטאלט דארען איזט. פֿערנער דיא איינע נאכגעבוירט אדער מוטטערד־וויט, אדער איין מענשליך נעפֿארמטעם שטיק פֿלייש צור וועלט ברינגם, אדער וען דאס קינד גליד־ ווייז אויסגעשניטטען ווירד; אויך איינע אבארטירענדע שקלא־ פֿין, ברינגט איין אפֿער, דאס נעגעסטען ווירד. (ד) פֿאל־ גענדע ברינגען איין אפֿער דאס ניכט נעגעסטען ווירד; איינע פֿרוי־א דיא עטוואס אונקענטליכעם אבארטירט; אדער צוויא, תרעען איינע עטוואס ניכט צו אפֿער פֿערפֿליכטענדעם, אונד איינע עטוואס פֿערפֿליכטענדעם (אונד מאן זויס ניכט וועל־כע דים אדער יענעם) צור וועלט געבראכט דאבען; ר' יוסי ערקלערט: נור דאן (ווירד עס ניכט נעגעסטען) וען זיא (יעדע איהר אפֿער געבראכט האבען אונד) איינע דאהין, דיא אנדערע דארטהין, זיך ענטפֿערנט האבען; דינר אבער ביידע צוואמטען דא, זא ברינגען זיא נעמיינשאפֿטליך איין אפֿער וועלכעס נעגעסטען ווירד. (ה) פֿאלגענדע ברינגען קיין אפֿער: איינע פֿרוי־א, דיא איינע מאסע פֿאל־ לער וואסער אדער בלוט, אדער פֿערשידענער פֿארבען, אדער פֿיש־ אדער היישרעקענארטיגעם, אדער דאס דען עקעל־האפֿטען טהיערן אדער געווירם גלייכט, אדער בים צום פֿירציגסטען טאגע איינע פֿעהל־געבורט, אדער ענדליך איינע זיעטענגעבורט צור וועלט ברינגט. ר״ש ערקלערט לעטצטערעם פֿיר פֿערפֿליכטענד. (ז) וען איינע פֿרוי־א

תלוי. שהולה, ומגין עליו מן היסורין, ואינו מכפר, שאם כודע הלוז חמ״כ שחטת, מביא חטאת קבוע: מקדש כו׳. שכבכם למקדש כשהוא שמא, או מכל קדשים בטומאת הגוף; בעולה ויורד. ואין מאם תלוי כת, הלת על דבר שזדונו כרת, ושגגתו חטאת קבוע: המגדף. אין שגגתו חטאת, ולא הודע שלו כמי אין קייבי' מאם תלוי; (ג) כהמס. שומאל וכאמרם בהן יכיכה כאדם: סנדל. ופ״ג דאין סנדל שאין עמו ולד, זא״כ מצוס טולד צריכה לסביכת קרבן, זלמכ״מ תכ״ס סנדל, י״ל דמיירי סיגא טולד דרך דופן, וכסנדל דרך רחס, דמייתי קרבן מסנדל, זלר״ם דלדיד' ולד מעלי' סוא, י״ל דילדה טולד קודס שנתגיירה, וסנדל לאחר שנתגיירה: וכן שפחה. דסל״ח כי קאמרי' כל מלוה שאם חייבת עבד חייב בה, ס״מ מלוה בשוה בחיים ובאחם, מכל יולדת דכבשים ליתת, ומוכחים ליתת שפחה, לכן תנא שפחה: (ד) ואין ידוע. אם מאין המיוב, או מאין הפטור, מביא כ' תוריס, מ' לעולה ומתנה, ואומרת אם אין מוב סוא, תנא למובתי, ואם לאו תנא ושולת כדבה, מכל אחטאת לא אבי לאתכווי דאין אחטאת כדבה, ומייתא בספק ואינו כאכל, דשמא לאו בת קרבן היא, ומליקתה בכלה, ושאם קולין בעורה ליכא, דכיון דאין למזבח אלא דמה לא תשיבא אכילה: שהפילו. כמבוגת מ׳

כְּשֶׁנָּגָה, הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה, וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא, וְעַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְעַל שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן: (ג) חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, וַחֲמִשָּׁה מְבִיאִים קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. אֵלּוּ מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה, וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא טֻמְאוֹת הַרְבֵּה, וְהַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, וּמְצוֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע נְגָעִים הַרְבֵּה. הֵבִיא צָפּוֹרָיו וְנִתְנַגַּע, לֹא עָלוּ לוֹ עַד שֶׁיָּבִיא אֶת הַטָּאתוֹ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיָּבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ: (ד) הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה וְלָדוֹת הַרְבֵּה, הַפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים נֶקֶבָה, וְחָזְרָה וְהִפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים נֶקֶבָה, וַחֲמַפֶּלֶת תְּאוֹמִים, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, מְבִיאָה עַל הָרִאשׁוֹן, וְאֵינָהּ מְבִיאָה עַל הַשֵּׁנִי, מְבִיאָה עַל הַשְּׁלִישִׁי, וְאֵינָהּ מְבִיאָה עַל הָרְבִיעִי. אֵלּוּ מְבִיאִין קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל, וְעַל בְּטוּי

וועגען אונפאַרזעטצליכער; וועד איינער (פּערשפּראַכענען) שקלא־
פין בייאוואהנט; איין נזיר דער זיך אן איינעם טאדטען פּער־
אונרייניגט האט; אונ וועד איינען פּאלשען צייגענאייד,
אדער איינען פּאלשען אייד איבער אנפּערטרויטעם געליים־
טעט האט. (ג) פּינף ברינגען איין אפּפער פּיר פּילע
איבערטרעטונגען, אונ פּינף ברינגען אויף אונד אבשטייגע־
דע אפּפער. איין אפּפער פּיר פּילע איבערטרעטונגען ברי־
נגען: וועד איינער (פּערשפּראַכענען) שקלאפּין מעהרערע מאלע
בייאוואהנט; איין מעהרערע מאלע פּעראונרייניגטער נזיר [2]);
דער זיינע פּרויא נאך מעהרערען, וועגען פּערשידענער מעננער
געשעהענען פּערוואראונגען, דעם עהעברוך'ס אנקלאגט; איין מעה־
רערע מאלע אויסזעטציג געוועזענער; — וועז דער אויסזעטציג
זיינע געפּלייעל געבראכט האט אונד ווירער אויסזעטציג געוואָרדע,
זא וועררען זיא נאך ניכט אלס גילטיג [2]) אנגערעכנעט, בים ער
זיין זינדאפּפער; ל' יהודה זאגט: נור בים ער זיין שולדאפּפער
געבראכט האט. (ד) (עגדליך) איינע פּרויא דיא מעהרערע
מאלע געבארען האט, נעמליך דיא (נאך דער געבורט איי־
נער טאכטער) איננערהאלב אכטציג טאגע איינע ווייבליכע
פּעהלגעבורט, אונד נאך דיזער אבערמאלס איננערהאלב
אכטציג טאגע איינע פּעהלגעבורט האטטע; אדער צוויי
פּעהלגעבורטען (צווילליננע) נאך איינאנדער האטטע.
ר' יהודה זאגט: אין זאלכעם פּאללע ברינגט זיא אפּפער
פּיר דאס ערשטע קינד אונד ניכט פּיר דאס צווייטע, דאן
ווידער פּיר דאס דריטטע אונד ניכט פּיר דאס פּירטע. —
אויף אונד אבשטייגענדע אפּפער [2]) ברינגט מאן, וועגען
ניכטבעאכטונג דער אייגליכער אויפּפּארדערונג צום צייגנים,

כיין דמולין הוא; (ב) שפחה. מרופה, דכתיב וכפלה לו מקטלתו לפר חטאת, לרבות שוגג כמזיד; ונזיר. דכתיב וכי ימות מת עליו בפתע, זה שוגג, פתאום זה מזיד; העדות. קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות, דכתיב נאלה ונעלם, וכאן לא נאמר ונעלם; הפקדון. דיליף התחת לג"ם, ג"ש דנאמר כמי לא כתיב ונעלם; (ג) בעיות הרבה. דוקא על שפחה אחת, אבל בשלמות הרבה, אבל בא על שפחות הרבה, אפילו בשעה אחת, חייב אבל שפחה ושפחה; שנטמא. כיון דשמיעי, שהוא יום הגלחתו, דסבר האי תנא שנזירות טהרה קלה עליו כאותו היום, וקד"ת כשנטמא תרי זמנא, בשניעי לאחר שנגלח וטבל, ה"ל טומאת הרבה, קמ"ל דלעניז קרבן בעינן שעה הרבה לקרבן, והוא יום הח', דהי נטמא בתוך ז' ימי טומאתו, לא נריכי למי'; נגעים הרבה. שנתנגע ונתרפא פעמים הרבה, אינו חלה קרבן ח', אי לא אתי כמי בשעה הראשו' לקרבן; לא עלו לו. אם היה עני בשעת הכאת נגעיו, והעשיר קודם שהביא חטאתו, או אפכא, אבל הולך אחר החטאת, שהוא מטהרתו, דהיינו כפרתו; ואמו. דכתיבי ואמו' משמע שמכאיר לאכול בקדשים; (ד) ולדות הרבה. ומפרש ואזיל, כיצד כנון שפילה כו', שהבלה אחר שבועיים דטומאה, ושמאה והתבהרה, והפילה נקבה, כ"ד יום לנידה הראשונה, והזרה והבלה והתבהרה, והפילה לסוף כ"ד לנידה שניה, ולהכי נקט נקבה, דבזכר אם הפילה בתוך מ' דזכר, אתי

---

[1]) 1. ד. קלאמערטהרע. [2]) נעמליך אום זיך נאך זייכטעם דערמאלינגען פערמעגען צו ריכטען, זיכדערען דיס גילט נור ווען עם נור נייט דער דאַרכרייניגונג דעם רייניגונגספּפערם פּיזט. [3]) דאס הייסט פערזידען נאך מיסנאכט דער פערמענענסחומזטעגדע.

מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בַּוְּבָחִים, וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. חָמֵשׁ לֵידוֹת וַהֲאוֹת, חָמֵשׁ זִיבוֹת וַהֲאוֹת, מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בַּוְּבָחִים, וְהַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. מַעֲשֶׂה שֶׁעָמְדוּ קָנִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּדִנְרֵי זָהָב. אָמַר רשב"ג, הַמָּעוֹן הַזֶּה, לֹא אָלִין הַלַּיְלָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּדִנָּרִין. נִכְנָס לְבֵית דִּין וְלִמֵּד, הָאִשָּׁה שִׁישׁ עָלֶיהָ חָמֵשׁ לֵידוֹת וַהֲאוֹת, חָמֵשׁ זִיבוֹת וַהֲאוֹת, מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בַּוְּבָחִים, וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. וְעָמְדוּ קָנִים בּוֹ בַּיּוֹם בִּרְבָעָתַיִם:

אין אפֿשר צו ברינגען, וואַרוים זיא הייליגעס עסטען דאַרף, אבער פֿיר דיא איבריגען פֿעללע אפֿשר צו ברינגען איזט זיא ניכט פֿערפּפֿליכטעט. וואַרען אכער דיא געבורטען אדער דיא פֿלוס וואַרהרנעהמונגען געווייס, זא ברינגט זיא אין אפֿשר, וואַרוים זיא הייליגעס עסטען דאַרף, אונד דיא איבריגען טוס זיא נאכברינגען. — איינסט קאסטעטען דיא געפֿליגעל אפֿשר אין ירושלים יע איינען גאלר דינר. דא בעטהייערטע רש"בג: בּיים טעמפּעל! איך ווילל מיין הויפט ניכט עהער נידער לעגען, כּיס זיא אום (זילבער) דינרען צו הַאבען זינד! ער טראט אין דיא שולע אונד לעהרטע: איינע פֿרויא דיא פֿינף געווייסע געבורטען אדער פֿינף געווייסע פֿלוסווּאהרנעהמונגען געהאבט האט, ברינגט אין אפֿשר, אונד דאַרף דאן הייליגעס עסטען, אונד צו דען איבריגען איזט זיא ניכט פֿערפּפֿליכטעט. דא זאנקען דיא פּריעזט אן דעמזעלבען טאגע אויף יע אין פֿירטעל זילבער דינר.

פ ר ק ב

אַרְבָּעָה מְחַסְּרֵי כִפּוּרִים (נ"א כַּפָּרָה), וְאַרְבָּעָה מְבִיאִין עַל הַוָּדוֹן כְּשִׁגְגָה. אֵלּוּ הֵן מְחַסְּרֵי כִפּוּרִים, הַזָּב, וְהַזָּבָה, וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַמְצוֹרָע. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, גֵּר מְחַסֵּר כַּפָּרָה, עַד שֶׁיְּזָרֵק עָלָיו הַדָּם. וְנָזִיר לְיֵינוֹ, וְתִגְלַחְתּוֹ, וְטָמְאָתוֹ: (כ) אֵלּוּ מְבִיאִין עַל הַוָּדוֹן

פֿיער זינד (אוסהייליגעס עסטען צו דירפֿען) דער זיהנע בעריפֿטיג, אונד פֿיער זינד וועגען פֿארזעטצליכער איבערטרעטונג אפֿשר שולדיג, וויא בייא אונפֿארזעטצליכער. ערשטערע זינד: פֿלוסזיכטיגע טעננער אדער פֿרויען, דיא וועכנערין, דער אויסזעטציגע. רא"בי זאגט: איין פּראזעליט היסט דער זיהנע ערמאנגעלנר בים מאן בלוט פֿיר אירען געשפּרענגט האט; אונד דער נזיר אין בעטרעף דער ערלויבניס צום וויין = טרינקען, האארשעערען, אונד פֿעראונרייניגונג אן טאדטען. (כ) פֿאל= גענדע ברינגען וועגען פֿארזעטצליכער איבערטרעטונג אפֿשר וויא

הוי' קפק זיכה, וקפק לידה הוי', שקפילה ולידה יודעת מה הפילה: קרבן ג'. תטלת העוף מכח על קפק ומוכלת, שהרי קרבן זה בא לטהרה, הרי הוא כטבילה, שאם נטמאת כמה טומאות טבילה ג' עולה לכלם, אף קרבן זה כן: ואין השתר שאף הא' בקוסי' התירו חכמים להקריב משום קפק מליקת חולין למזבח, אלא שאל"פ אין לה תקנה ליטהר בקדשים; קיניס - כ' קיניס, דהיינו ד' תורי'; בדיבורי - כשבי דברי זבוכיס, ודיברין הם של כפף; המעון - שבועה הוא: ולימד - שא"פ שהקיל בשל תורה, ולמד הכר שאינו כהלכה, משום את לעשות לה', עשה כן, שאלמלא כן ימנעו העניות מלהביא אפי' ג', ויאכלו קדשים בטומאת הגוף: כרבעתי' - כב' רבעי דיבר כפף, ודיבר זכר הוא כ"ה דיברי כפף;

פרק ב ד' - מביאה אתי למעוטי מדר"אכיל שאמר גר מחוסר כפורים: וד' - אתי למעוטי מדר"ש, שאמר שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה; מחוסרי - שאביאי כפרה, ולא על חטאי, אלא לאכול בקדשים; והמצורע - ולא מצינו מצורעת, כי הוכי דמצינו זכה משום דזב, וזכה מלוקי' בטומאתן, שזב מטמא ברמיות, ואפי' רמה ג' רמיות ביום ג', הוי זב גמור, וזכה ליכה מטמאה, עד שתרמה ג' ימים בזה אחר זה, אבל מצורע שניהן מטמאי בכגרים: גר - ות"ק סבר גר שמל וטבל, אין קרבנו מעכבו מלאכול בקדשים, ומה שאינו אוכל בקדשים, משום דלכתי אין סם ישראל עליו בכל מילי, דלא שרי לבא בקהל, מ"ש לא תעשה גר מחוסר כפרה: שיזרוק - שם הבית קרבן בהמה, ואם הביא שולת העוף, עד שיתמנה דמו על קיר המזבח; וכזיר - הוא מחוסר כפרה, שאף ע"פ שגלחו ימי נזרו, ליכו מותר לשתות יין, ולהטמא למתים, וכתגלחת, עד שיביא קרבנו, ות"ק לא תעשה נזיר, דלא תכי אלא הכי, דלאשתרויי בקדשים, וקרבן נזיר לאשתרויי

כָּל הָעֲרָיוֹת מְפוֹרָשׁוֹת , וּמַה שִּׁיּוּר? אֵין לָנוּ אֶלָּא שֶׁחֲצָיָהּ שִׁכְחָה וְחֲצָיָהּ בַּת חוֹרִין: (ו) כָּל הָעֲרָיוֹת , אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן , הַקָּטָן פָּטוּר · אֶחָד עֵר וְאֶחָד יָשֵׁן , הַיָּשֵׁן פָּטוּר · אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד , הַשּׁוֹגֵג בְּחַטָּאת , וְהַמֵּזִיד בְּהַכָּרֵת :

דא בייא אללע אנדערן פערבאטענענפערמישונגען פרייע געמיינט זינד, זא איזט מיט יענעם אויסדרוקקע נאך איין איבריגער פאלל, נעמליך דער איינער האלב פרייאגעלאסקענען, בעציענעט ·

(ו) אין בעטראף אללער פערבאטענען פערטישונגען איזט, וועז דער איינע טהייל גראפיהריג, דער אנדערע מינדערע יהריג איזט, לעטצטערער פרייא; וועז איינער וואך, דער אנדערע שלאפענ איזט, לעטצטערער פרייא; וועז איינער פארזעטצליך האנדעלט, דער אנדערע אונפארזעטצליך, זא איזט לעטצטערער אין זינדאפפער שולדיג, אונד ערשטערער פערווירקט אויסראטונג ·

פ ר ק ג

אָמְרוּ לוֹ , אָכַלְתָּ חֵלֶב , מֵבִיא חַטָּאת · עַד אוֹמֵר אָכַל , וְעֵד אוֹמֵר לֹא אָכַל , אִשָּׁה אוֹמֶרֶת אָכַל , וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא אָכַל , מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי · עֵד אוֹמֵר אָכַל , וְהוּא אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי , פָּטוּר · שְׁנַיִם אוֹמְרִים אָכַל , וְהוּא אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי , ר׳ מֵאִיר מְחַיֵּב · אָמַר ר׳ מֵאִיר , אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה , לֹא יְבִיאוּהוּ לְקָרְבָּן הַקַּל · אָמְרוּ לוֹ , מָה? אִם יְרֵאָה לוֹמַר מֵזִיד הָיִיתִי : (ז) אָכַל

וועז מאן איינעם זאגט: דוא חאסט אונשליטט געגעסען! (אונד ער שווייגט), זא ברינגט ער איין זינדאפפער· בעציגט איהם איינער, דאס ער עס געטהאן, אונד איינער דאס גענעטהייל; אדער איינע פרויא זאגט בעיאהענד, אונד איינע אנדערע פערניינענד; זא ברינגט ער איין שולדאפפער וועגען בעצווייפעלטען פערגעהענס · בעציגט עס איהם נור איינער, אונד ער לייגנעט, זא איזט ער פרייא; בעציגען עס איהם צוויי, אונד ער לייגנעט, זא ערקלערט איהן ר״מ פיר שולדיג; דעז, פיגט ר״מ הינצו, דא צוויי איהם דאס טאדעסאורטהייל צוצידען קענגען, זא מיסטען זיא אין איינעם לייכטערן פאללע וואהל גלטען, אום איהן צום אפפער צו נעטהיגען · מאן וועגדעטע אבער איין: וויא? וועז ער נון געאנטוואורטעט העטטע: איך האבע עס פאר־זעטצליך געטהאן)! (ז) איסטעט איינער אונשליטט מעה־

לגמרי : ודחית . כלומר שפתח גמורה ומחורסת לע״ע, וכחי דכתיב וספדה לא כפדתה, ד״ת כלעזן כ״ח : חלח שתפי · וזו ודחי משוכה הוח, ורחב״ע פייטו ר״ע, חלח דח״ל לר״י חכח בעלמ׳ כוותך, ס״ל דד״ת כלעזן כ״ח, וכתח שתפי מדכתיב כי לח תופספה, וכפדה לח כפדתה ל״ל, ס״ח שתפי שפתה וחניח כ״ח : (ו) חתד גדול · חס ח׳ גדול, חיוב חו חטחה, וכשפתה חיכו כן, דחם החחד קטן, הגדול כמי פטור, דכתיב בקורת תהיה, והכיח חת חטמו, כזמן שהיח לוקה, הוח מכיח קרבן. חין החטח לוקה, חין החיוב מכיח קרבן: ישן פטור · ושר חייב, וכשפתה תרופה שר כמי פטור מכח החי הקישא : בהכרת · וכשפתה תרופה, חס הוח מזיד והיח שוגגת, שכיפן פטורי, וחס הוח שוגג, והיח מזידה, היח לוקה, והוח כחטח :

פרק ג ואמרו לו · חפי׳ ח׳ והוח שוהק, וחיכו מכקיטו : ועד חו׳ כו׳ . ומיורי שהעידו שכיפן בכח חת׳, דחי כזה חתר זה, לח כל מקום שהחמיכה תורה עד ח׳, הרי הוח כשני׳, ושוב חין דכריו של השכי, שהוח חד במקום שניים : חומר לח כו׳ · ור״ה חס חומר חיכי יודע ; כ׳ חומריס · וחפי׳ מחח, והוח מכחיש וחומר כרי לי׳ שלח חכלתי, חיכו מכיח קרבן על פיטס ; ר״מ מקייב · ור״ת כמה מקייבי ר״מ, דלח הוח חומר לח חכלתי, וחיכו קייב חטחת, וכע״ב לח יביח, דלח חמרינן ברפ״ב דערכין דקייבי חטחת, חין מחסכנין חוהן, י״ל דלחי ניחח לי׳ בכפרה, חלח שהוח סוכר להיות פטור, לכך מחסכנין חוהו, חבל החם מיירי כשחמר חלח ניחח לי׳ בכפרה ; חס רנח · חס חי׳ רונח לפטור ח״ע בשקר היה

א) דאן זיהט ער נעמליך ניכט שולדיג חפפער צו ברינגען, זאנדערן פערווירקט זויסרחטטונג .

שִׂפָתַיִם , וְעַל טְמֵאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו , וְהַיּוֹלֶדֶת , וְהַמְצוֹרָע . וּמַה בֵּין הַשִּׁכְחָה לִבְיַן כָּל הָעֲרָיוֹת , שֶׁלֹּא שָׁוְתָה לָהֶן , לֹא בָעוֹנֶשׁ , וְלֹא בְקָרְבָּן , שֶׁכָּל הָעֲרָיוֹת בְּחַטָּאת , וְהַשִּׁפְחָה בְּאָשָׁם . (כָּל הָעֲרָיוֹת , בִּנְקֵבָה וְשִׁפְחָה בִּנְקֵבָה) , כָּל הָעֲרָיוֹת אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה , שָׁוִין בַּמַּכּוֹת וּבְקָרְבָּן , וּבְשִׁפְחָה לֹא הִשְׁוָה אֶת הָאִישׁ לָאִשָּׁה בַּמַּכּוֹת , וְלֹא אֶת הָאִשָּׁה לָאִישׁ בְּקָרְבָּן . כָּל הָעֲרָיוֹת עָשָׂה בָהֶן אֶת הַמַּעֲרֶה כַּגּוֹמֵר . וְחַיָּב עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה . זֶה חוֹמֶר הֶחֱמִיר בְּשִׁפְחָה , שֶׁעָשָׂה בָהּ אֶת הַמְּזִיד כְּשׁוֹגֵג : (ה) אֵיזוֹ הִיא שִׁפְחָה ? כָּל שֶׁחֲצָיָהּ שִׁפְחָה , וְחֲצָיָהּ בַּת חוֹרִין , שֶׁנֶּאֱמַר וְהָפְדְּתָה לֹא נִפְדָּתָה , דִּ"ר עֲקִיבָא . ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר , זוֹ הִיא שִׁפְחָה וַדַּאִית . ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עַזַּרְיָה אוֹמֵר ,

וועגען פֿערגעבליכֿען אידעם , וועגען פֿעראונרייניגונג דעם טעמפּעלס אדער דער היילינטהיטער , ענדליך דיא וועגען אונד דער אויסזעטציגע . וואס איזט עס בייא איינערפֿערשפּרא־כֿענען שקלאפֿין אנדערס אלס בייא אנדערן אונערלויבטען פֿער־מישונגען , זאוואהל אין בעטראף דער שטראפֿע אלס דעם אפּפֿערס ? אויף אללע אנדערן שטעהט זינד־אפּפֿער , אונד וועגען איינער שקלאפֿין , איז שולדאפּפֿער ; בייא אנדערן זינד דער טהעטער אונד דיא טהעטערין גלייך נעשטעללט אין בעטראף דער גייסעלשטראפֿע אונד דעם אפּפֿערס ; וועגען איינער שקלאפֿין , איזט דער מאן ניכֿט איהר גלייך אין הינ־זיכֿט דער גייסעלשטראפֿע , אונד זיא ניכֿט איהם גלייך אין הינזיכֿט דעם אפּפֿערס ; בייא אנדערן איזט דיא בלאסע בעריה־רונג דער פֿאללענדונג גלייך , אונד ווירד מאן פֿיר יעדע בייא־וואהנונג בעזאנדערס שולדיג . שטרענגער איזט עס בייא דער שקלאפֿין דאריין , דאס פֿארזעטצליכֿע אונד אונפֿארזעטצ־ליכֿע טהאט גלייך נעשטעללט זינד[2] . (ה) אונטער מאגד פֿערשטעהט מאן היר איינע האלב פֿרייגעלאסענע , דען עס הייסט : (ויקרא י"ט כ' י) ,,זיא איזט אבער ניכֿט לאזגעקויפֿט'' (זאר"ע) . ר' ישמעאל זאגט : דאמיט איזט איינע פֿעללונג לייבאייגענע גענוינט . ראי"בע ערקלערט דא :

שכי מיא כעלמא הוא ; תאומים . לפילו זכריס , כגון נתעברה ג' , והפילה אחד אחר מ' יום , והשני כשהפה , ויצא כתוך ימי טומר דראשון , ואליבי כתוך ימי טומר דשני , כל אלו אין מכיאות אלא קרבן א' ; רי"ח . ר"י פליג כין מולדות , כין תאומים , ואומר מכיא על הולד דראשון , ולא על השני , שנולד כתוך מלאות של ראשון , ומכיאה על הג' , אלא חשכיכן מלאת לב' , דכמקן דליתיה דמי , הואיל ונולד תוך מלאת של א' , ואליבי הוי תחלת לידה , דהא עכרו ימי טומאת דראשון , שאמו היתה טמאה למקדש וקדשיו , וגבי תאומים כמי פליג , ואע"ג דעבורן כאחד , לא אמרינן תדע לידם מריכתא היא , ואיה ליה אלא אלת לב' , ואליבי לאוכר קרבן הוא , אלא אם כולד אליבי , לאחר אלאת דראשון , ר"י דמכיאה על הג' , ואלאת דג' כמקן דליתיה דמיה , ודוקא לעכין קרבן ולד שני כמקן דליתיה , אכל לעכין טומאה מודה ר"י דכל זמן שאפלת זכר , יושכת עליו ז' ימי הטומאה , ול"ג לדם טוהר , וכל זמן שאפלת נקבה , יושכת עליה שכועים דטומאה , וק"ו דדם טוהר : עולה ויורד . עולה לעשיר , שאכיא כשכה , או שעירה , ויורד לעני , שאכיא תורים וכני יונה , וכדלי דלות עשירית האפה : הקול . קול אלה : והיולדת . כשעירות , ככש לעולה , וכן יונה או תור לחטאת , וכדלות פרידה דשוף התת ככש , ודלי דלות לא כתמר כיולדת , וכן מצורע כעשירות כ' ככשים , כדלות שתו תורים תחת כ' ככשים , ודלי דלות אין כו : כעונה . אם מזידין , הן שכיכן לוקין , וכקרכן אם שוגגין הן : לאפה כמכו' . דגכה כתיב כקורת תהיה כמלקות , ולשון כקורת כקריאה , שקורין על הלוקה , אם לא השמור לעשות , והפלא ה' וגו' , ק"ל לשון קור , שכ"ד מכקרי' ותומדי' את הלוק' , כמה מכו' יכול לקכל : לאיש כקרכן . שהוא חייב קרכן אינל אדם , ולא היא : המערה . מכניס עטרה לכד , כגומר כיאתו , וחייב על שלא כדרך כמו כדרך , וכשפחה אינו חייב אלא על גמר כיאה כדרכה , דשכבת זרע כתיב כה , שרמוי להזריע , וכל הערויות חייב על כל כיאה וכיאה , וכשפחה אמרינן לעיל שמכיא קרכן אחד , על כיאות הרבה . כשוגג . אם שכיכן מזידין , או הוא שוגג , זמיא מזידה , היא כמלקות , והוא כקרכן , אכל אם היא שוגגת , כין שהוא שוגג או מזיד , שכיכן פטורין : (ה) אלו שפחה . המאורסת לע"כ , שהוא מותר כשפחה , וכתב תורין , דקדושין תופסים כה קלת , מכל חירות שכה , ואין תופסים כה לגמרי מכל עכדות שכה , אכל לא כמאורסה לעכד כגעני , שאסור כה מכל חירות שכה : והפדה . משמע פדויה קלת , ואינה פדוי

[2] דיא קאממענטארע זיכט היר וויכטיג .

וביום הַכִּפּוּרִים, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אִם הָיְתָה שַׁבָּת, וְהוֹצִיאוֹ (בְּפִיו), חַיָּב, אָמְרוּ לוֹ, אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם: (ה) יֵשׁ בָּא בְּיָאָה אַחַת, וְחַיָּב עָלֶיהָ שֵׁשׁ חַטָּאוֹת, הַבָּא עַל בִּתּוֹ, חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בִּתּוֹ, וַאֲחוֹתוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו, וְאֵשֶׁת אַחִי אָבִיו, וְאֵשֶׁת אִישׁ, וְנִדָּה. הַבָּא עַל בַּת בִּתּוֹ, חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בַּת בִּתּוֹ, וְבַלָּתוֹ, וַאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו, וְאֵשֶׁת אַחִי אָבִיו, וְאֵשֶׁת אִישׁ, וְנִדָּה. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם עָבַר הַזָּקֵן וְנָשָׂאָה, חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָב. וְכֵן הַבָּא עַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בַּת אִשְׁתּוֹ: (ו) הַבָּא עַל חֲמוֹתוֹ,

אונד אם פֿערזעהנונגסטאגע, געניסט • ר"מ זאגט: ווער עס שכרת, אונד ער טרוג עס אים מונדע אוים אייגעם בעריין אינם אנדערע, זא איזט ער אויך דעסהאלב שולדיג • מאן ערווידערטע איהם: דאס גע־הערט ניכט צו דיזעם געגענשטאנדע[1]. (ה) מאן קאן וועגען אייגנער בייאוואה־נונג זעכס וינדאפֿער שולדיג זיין • נעמליך בייא דער אייגע־גען טאכטער, וועז דיזע צוגליך[2], שוועסטער, ברודערפֿרוא, פֿאטערברודער פֿרוא, פֿערהליכטע פֿרוא, אונד אים מאנאטליכען איזט • אדער בייא זיינער טאכ־טער־טאכטער, וועז דיזע צוגליך, שוויגערטאכטער, פֿרויענשוועסטער, ברודערפֿרוא, פֿאטערברודערפֿרוא, פֿער־הליכטע פֿרוא, אונד אים מאנאטליכען איזט • ר' יוסי זאגט: וועז עטווא זיין פֿאטער דיזעלבע וויידער־ געזעטצליך געהליכעט האטטע, איזט ער אויך שולדיג, וועגען פֿאטער־ פֿרוא • עבען זא בייא דער פֿרויענטאכטער, אדער דערזע טאכטער • (ו) וועו זיינער שוויגערמוטטער בייוואהנט

כגון האוכל ככלת כהמה טמאה, ליכו מחייב משום נבלה, לכל הכא לאיכא לאסור כולל, ואסור מוסיף, דאדם טהור לאסור בחלבי, ומותר בשאר בשר קדשים, נטמא, מגו דלאסור בשאר מתיכות בשר קדשים לאתסר נמי בחלב, לף ע"פ שהיתה לאסור מתחלה, והייכו לאסור כולל, שהאסור האחרון, דהייכו הטומאה כולל, ואוסר על האדם דברים שהיו מותרי' לו מתחלה, ומיהו לאתפוש לא לתוסף לאסורא, כעשה זה בחלב כותי, לתוסף לאסורא לאתפוש, דמעקרא לאהדיוט היה לאסור, ולגבוס שרי, כיון שנעשה כותי לגבוס נמי לאסור, לתוסף זה לאסור לגבי הדיוט, להתחייב עליה משום כותי, לע"ג דכלל"ס היתה לאסורא להדיוט, הל עליו יו"כ, ולאוסף לאסורא לגבי גברא לאסרו בחולין שהיה מותרי' לו קודם יו"כ כולל נמי לחלי חלב, לחייבו נמי משו' י"כ, ולא תעיב ס' בטלות, כגון אם נשבע שלא יאכלנה, ואכלה, דמידי דאיתי' בשאלה לא קתני, ומוקדשין דקתני, לע"ג דהוו בשאלה, מ"מ הואת דנשחטו וכזרק דמן כהלכתן, תו ליתי' בשאלה; ואפס • הפס מעילות, ולף זה לאסור מוסיף, דקודם הקדשה היה חלב וה מותר בהנאה, לקדשה כאסרה לפי' בהנאה ואחוך שנאכל, הל עליו לחייב בחכילתו: כפיו • דכיון שהביאו כפיו כר"מ לאכלו, דהוה דרך הולאה, והוציא כר"ה, מחייב משום הולאה, דכליעתו היא כהתוי, ולף ע"ג דפיו למעלה מי' ואין כה רחבה ד', שהוא מקום פטור, משום דמעכיר למעלה מי' הוה כלמטה, ואסיב כמונח כר"ה: תייב ה"ק אם יי' יו"כ שחל בשבת והוציאו, חייב שתים על הראשה, משום שבת ומשום יו"כ, דלאסור חל על לאסור כאסור כת לאחת; הפס • ותכת לא תסיב אלא חטאת הבאות מחמת אכילה, והאי מחמת הולאה הוא; (ה) ואחותו· כגון שבא על אמו, והוליד ממנה בת, הרי היא כתו ואחותו מאמו, נאסרת לותה הבת לאחיו, ו"ה אפס לאחין ואת, או גיירה ונאשת לאחי אביו, ואע"פ שהיא ממזרת, ואסור מלבא בקהל, קדושי' תופסי' בה, דקדושי' תופסי' בחייבי לאוין, ומיירי שיש כאן אף שהוא ממזר, שהיתה מותרת לו, ועכשיו כשנשאה זה, נאסרה על האח הממזר, משום אשת אח, וכמגו נאסרה ג"כ על אביה, משום אשת אח, שהוא אסו' מוסיף, וכן י"ל כאחי אביו, שיש לו אח ממזר, ועי"ל שיש לראובן שני אחי' ממזרי', ל' אחד אביו, ול' אחד אמו, וכשנשאה אחיו מאמו, נאסרה עליו משום אשת אחיו, ולא נאסרה על אחיו הממזר, שיש לו אחד אביו, וכשנשאה אחי אביו, נאסרה על אחיו הממזר, אחד אביו, משום אשת אחי אביו, ומגו כו', ולשון סרמכס דייק כן, שכתב ואפשר שהיו אחי ראובן ממזרים, ואסור אשת איש אל כל כתת אל', עם אסור אשת אחי אביו: כדם • מגו דאיתוסף לאסורא לגבי כעלה, אוסף נמי לגבי דידיה: כת כתו • יעקב כת על כת דיבה, שהיא כת בתו, והיתה כשוחה

---

[1]) כעמליך עם וואר נוס פאס עסטען דיא רעדע. [2]) דיא מעגליכען פעלגע ניכט דער קלאמעטטער אן.

חֵלֶב וְחֵלֶב בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא
חַטָּאת אַחַת. אָכַל חֵלֶב וְדָם, וְנוֹתָר
וּפִגּוּל בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, חַיָּב עַל כָּל אֶחָד
וְאֶחָד. זֶה חוֹמֶר בְּמִינִין הַרְבֵּה, מִמִּין
אֶחָד. וְחוֹמֶר בְּמִין אֶחָד מִמִּינִין הַרְבֵּה,
שֶׁאִם אָכַל כַּחֲצִי זַיִת, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי
זַיִת מִמִּין אֶחָד, חַיָּב, וּמִשְּׁנֵי מִינִין,
פָּטוּר. (נ) וְכַמָּה יִשְׁהֶה הָאוֹכְלָן? כְּאִלּוּ
אֲכָלָן קָלִיּוֹת. דִּ״ר מֵאִיר. וַחֲכָמִים
אוֹמְרִים, עַד שֶׁיִּשְׁהֶה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף,
כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס. אָכַל אוֹכְלִין טְמֵאִין,
וְשָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין, שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן
וְנִכְנָם לַמִּקְדָּשׁ, וְשָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס,
ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אִם הִפְסִיק בָּהּ, אוֹ
שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל שֶׁהוּא, פָּטוּר:
(ד) יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת, וְחַיָּב עָלֶיהָ
אַרְבַּע חַטָּאוֹת וְאָשָׁם אֶחָד. טָמֵא שֶׁאָכַל
אֶת הַחֵלֶב, וְהָיָה נוֹתָר מִן מְקֻדָּשִׁים,

רערע מאלע נאך איינאנדער אין דערזעלבען אונאבטזאמקייט,
זא איזט ער נור אין אפפער שולדיג. איסעט איינער אבער
אונשליטט, בלוט, איבריגגעבליבענעם, אונד אונווירדיגעם,
אין איינער אונאבטזאמקייט, זא איזט ער פיר יעדעם בע=
זאנדערס שולדיג. אין דיזער בעציהונג איזט עס בייא פער=
שידענען גאטטונגען שטרענגער אלס בייא איינער. דאגענגען
איזט שטרענגער בייא איינער גאטטונג אלס בייא מעהרע=
רען, דאס וועג איינער וויא איינע האלבע אליפע גראס,
אונד דאריף ווידער וויא איינע האלבע אליפע גראס דאפאן
געגעסטען האט, ער שולדיג איזט; דאגענגען וועג זיא פאן
פערשידענען גאטטונגען זינד, ער פרייא איזט. (נ) אין וויא
פיעל צייט ווירד עס הינ צוזאממענגערעכנעט? מאן שעטצט
זיא, וויא וועג ער עבען, זא פיעל גליידְ געוועגטען קער=
נערן איינצעלוויים געגעסטען האטטע; זא זאגט ר״מ.
דיא געלעהרטען בעשטיממען: וועג פאן אנפאנג בים ענדע ניכט
מעהר צייט געווענען איזט אלס אום איין האלבעם בערעכנט [1])
צו פערצעהרען. וועג איין פריסטער אונריינע שפייזען פאן דער
גרעסע איינעם פירטעל בערעכנעט געגעסטען, אדער איין פירטעל
אונריינע געטרענקט געטרונקען האט (איזט ער אונריין), אונד
וועג איינער נאבדרעם ער איין פירטעל וויין נעטרונקען אינם הי=
ליגטהום געהט, (פערווירקט ער אויסראטטונג,) דאפערן ער בייט
גענישען ניכט לענגער אלס איין האלבעם בערעכנעט צו עסטען
נעטרוג איזט, צוגעבראכט האט. ר״א זאגט: וועג ער
נור אין טרינקען אבגעזעטצט, אדער עטוואס וואס=
סער דארונטער גענהאן האט, איזט ער פרייא. (ד) מאן
קאן דורך איין עסטען פיער זינד= אונד אין שולדאפפער
שולדיג זיין, נעמליך: וועג איין אונריינער אונשליטט, וועל=
כעס איבריגגעבליבענעם איזט פאן גענהיליגטען אפפערן,

יכול לומר מזיד הייתי, ומזיד פטור מן הקרבן, ומה שאומר לא אכלתי, ר״ל לא אכלתי שוגג, אלא מזיד, ואף ע״ג דלא עשוי ליכנס בפנים רשיעא, ס״מ לפסול בפנים לא מסיים, אכל כאומר מזיד הייתי, מהכוין לטוב, שאיכו רוצי להכניס חולין בעזרה, וס״ת וכשיולי׳ אם היה דעתו לכך, לומר לא אכלתי שוגג, אלא מזיד, י״ל דאפילו הדר אמר אכי, כיון שלא אמר כאותה שעה כך, מקייב ר׳מ: (ב) וחלב · כ׳ זיתים, וחזר ואכל, ולא היתה לו ידיעה כיכהים, דיש ידיעה לחצי שעור: ממין ג׳ קייב · וחט״ג שהיכם מהכשיל ג׳: (ג) החוכלן. לכ׳ חצאי זיתים, דאמרייכן מצטרפין: קליות · כלומר כתפרת לפירורי׳ כקליות וחוכל ג׳ ג׳ בכמוך זו אמר זו, אם אכל חצי זית והפסיק, ולאחר שעה אכל חצי זית אחר, אם שהה מחצלה ועד סוף יותר כדי אכילת קליות, כשמוך זו לזו, אין מצטרפי׳, ואם לא הפסיק בהכילה, אלא שהה כלעיסתו וכליעתן, אפי׳ כל היום כלו, מצטרפי׳: וחכ״מ · אפי׳ לא הפסיק בין אכילתן כלום אלא שהה כלעיסתן, מתחלת אכילה עד סוף כליעתן, כיותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפי׳: פרס · חצי, דהייכו חצי ככר של ערוב, עיי׳ מ״כ פ״ק דערוכין; אכל כו׳ · שהאוכל אוכלי טמאי׳ בחצי פרס, או שתה משקין טמאי׳ ברביעית, כפכלה גויותו מלאכול בתרומה, עד שיטבול, ושותה רביעית יין, אסור ליכנס למקדש, ושתת קל׳ שאם שהה יותר משעור אכילת פרס, אין מצטרפי׳: הפסוק · שלא שתה כל ברביעית בבת א׳, שאין זה דרך שכרות, וכן אם כתן כו מים, וה״מ בשותה רביעית ממש, אבל בשותה יותר מרביעית, אפי׳ לא שתה כלו בבת א׳, מודה ר״מ: (ד) ד׳ חטאות · והא דקי״ל אין לאסור אל על אסור, ס״מ בחסור גרידא,

[1]) כאך תייכינען 3, כאך תגדערן 4 תייער גרעסם. דערזען איזט: וועגען דאם גשוטצליכע מחשם לירזאלבער ניייט פערצעהרט.

לא שָׁמְעִנוּ, אֲבָל שָׁמַעְנוּ הַבָּא עַל הָמֵשׁ נָשָׁיו נִדּוֹת, בְּהֶעְלֵם אֶחָד, שֶׁהוּא חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. וְרוֹאִין אָנוּ שֶׁהַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: (י) וְעוֹד שְׁאָלָן ר' עֲקִיבָא, אֲבָר הַמְּדֻלְדָּל בִּבְהֵמָה מַהוּ? אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמַעְנוּ, אֲבָל שָׁמַעְנוּ בְּאֵבָר הַמְּדֻלְדָּל בָּאָדָם, שֶׁהוּא טָהוֹר. שֶׁכֵּן הָיוּ מֵכִי שְׁחִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין, הוֹלֵךְ לוֹ עֶרֶב פֶּסַח אֵצֶל הָרוֹפֵא, וְחוֹתְכוֹ, עַד שֶׁהוּא מַנִּיחַ בּוֹ כַּשְּׂעוֹרָה, וְתוֹחֲבוֹ בְּסִירָה, וְהוּא נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ. וְהַלָּה עוֹשֶׂה פִּסְחוֹ, וְהָרוֹפֵא עוֹשֶׂה פִּסְחוֹ. וְרוֹאִין אָנוּ שֶׁהַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: (יא) וְעוֹד שְׁאָלָן ר' עֲקִיבָא, הַשּׁוֹחֵט חֻמְשָׁה וְבָחִים בַּחוּץ, בְּהֶעְלֵם אֶחָד, מַהוּ? חַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּם, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמַעְנוּ. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַעְתִּי בְּאוֹכֶל מוֹתַר חֻמְשָׁה חֻמְשֵׁי הַמִּנְחָה, בְּהֶעְלֵם אֶחָד, שֶׁהוּא חַיָּב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, מִשּׁוּם מְעִילָה. וְרוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, לֹא כָךְ שְׁאָלָן ר' עֲקִיבָא, אֶלָּא בְּאוֹכֵל

וויר האבען דאריבער ניכטס פֿערנאממען, ואבער וואהל האבען וויר געהערט: דאס וועו איינער זיינען פֿינף אים מאנאטלי־כען שטעהענדען פֿרויען אין איינעם איירטהום בייאגעוואהנט האט, ער פֿיר יעדע בעזאנדערס שולדיג זייא. נון שיינט אונס דיא זאכע דורך פֿאלגערונג ערווייזען[1]) · (כ) אויסער־דעם פֿראגטע זיא ר"ע: וויא איזט עס מיט איינעם אם פֿיה נור נאך לאזע האנגענדען גלידע? זיא ערווידערטען: דאריבער האבען וויר ניכטס פֿערנאממען; אבער וואהל דאס אם מענשען איין זאלפֿעס גליד רוין זייא; דען זא פֿערפֿוהרען דיא מיט גרינד בעהאפֿטען: זיא גינגען אם טאגע פֿאר פסח צום ארצטע, דער דאס אבפֿאללענדע גליד אבשניטט, בים עס נור נאך גאנץ וועניג אם קערפער הינג, ווארויף דער קראנקע עס אן איינען (אם באדען האפֿטענדען) שטיפֿט שטעקטע, אונד זיך פֿאן דעמזעלבען לאזרים; אונד נון דורפֿטע זאוואהל ער אלס דער ארצט זיין פסח־אפֿפֿער בערייטען · נון שיינט אונס דיא זאכע דורך שלוס־פֿאלגע ענטשידען[2]) · (ט) פֿערנער פֿראגטע זיא ר"ע: וועו איינער פינף אפֿפֿער אין איינעם אונד דערזעלבען פֿערזע־הען אויסערהאלב שלאכטעט, וויא איזט עס? איזט ער איינ־מאל פֿיר אלליע אדער פֿיר יעדעס בעזאנדערס שולדיג? זיא ערווידערטען: וויר האבען דאריבער ניכטס פֿערנאממען· ר' יהושע זאגטע אבער: איך האבע גהערט, דאס וועו איינער פֿאן איינעם אפֿפֿער אוים פינף פֿערשידען צובערי־טעטען שיסעלן אין איינעם פֿערזהען איסעט, ער פֿיר יעדעס בעזאנדערס שולדיג זייא וועגען פֿערשולדונג · נון שיינט מיר דיא זאכע דורך שלוספֿאלגע ענטשידען · ר"ש זאגט: ניכט זא פֿראגטע ר"ע, זאנדערן, אב וועו איינער

---

[1]) דאס יענער נעווים פיר יעדעס בעזאנדערס שולדיג וויבד · [2]) דאס דאס גליד אויך בייס טהיר ניכט אוכרין זייא ·

הכא על ה' כדות, שהם שם אחד, לכדה לא תקרב, קייב על כל ת' וח', הכא על אחות אכיו זאחות אמו, שהן ג' לאוין מחולקי, אינו דין שיהיה קייב על כל ת' וח', והתי ק"ו פריכא הוא, דאמה לה' כשים כדות, שהן גופים מחולקים, אלא טעמא משום דמ"ק ערות אחותו גלה, וקרא יתירא הוא, דכריתא דקרא כתיב אשר יקח את אחותו אלא ללמד על אחותו שהיא אחות אכיו, שהייב על כ"ת ואחד: (ח) סמולדל · תלוש רוכו ומעורה כמקצתו, מהו שיטמא משום אכר מן החי, כאלו כתלש לגמרי, וקי"ל דאכר מן החי מטמא כנבלה, ואכר שנתלש מן המדש לגמרי, מטמא כמת; מוכח שאין. שאכריהן כופלים; ותוכיח · לאו משום טהרה, שקודם לכן כמי טהור, אלא שלא יהיה מאוס כרגל; כשערה· שלא יטמא את החותכו, שנוגע בו כשעת פריסה; ותוכיח. לאכר, בשירה, בקוץ המחובר לקרקע; והוא · החולה; כמשך · וכתלש האכר כבת אחת בכח, ולישנ נגיעה בשעת פריסה; ק"ו · ומה לדם שמקבל טומאה מהייס, אכר שמדולדל טהור כהמה, שאינה מקבלת טומאה מהייס, תיכו דין קל וחו' כו'; (ט) התמוין · הבאילין הלוקיס זה מזה; מעילה · אם תלכן קודם

כריתות פרק ג

חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוֹתוֹ, וְכַלָּתוֹ, וַאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו, וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וְאֵשֶׁת אִישׁ, וְנִדָּה. וְכֵן הַבָּא עַל אֵם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אֵם חֲמִיו. ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, הַבָּא עַל חֲמוֹתוֹ, חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוֹתוֹ, וְאֵם חֲמִיו. אָמְרוּ לוֹ, שָׁלֹשְׁתָּן שֵׁם אֶחָד הֵם:

(ז) אָמַר ר' עֲקִיבָא, שָׁאַלְתִּי אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאֶת ר' יְהוֹשֻׁעַ, בָּאֲטֶלִּיס שֶׁל אַמָּאוּס, שֶׁהָלְכוּ לְהַחָה בְּהֵמָה לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ בְּהֶעְלֵם אֶחָד, מַהוּ, חַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? וְאָמְרוּ לִי,

קאן שולדיג זיין, וועגען שוויגערמוטטער, שוויגערטאכטער, פֿרויענשוועסטער, ברודערפֿרויא, פֿאטערברודערפֿרויא, פֿערפֿעהליכטען פֿרויא, אונד אים מאנאטליכען שטערענדען עהנליך איזט עס בייא דער מוטטער דער שוויגערטאכטער, אונד דער דעם שוויגערפֿאטערס. ר"בג זאגט: בייא דער שוויגערמוטטער קאן מאן צוגלייך שולדיג זיין וועגען מוטטער דער שוויגערמוטטער אונד דעם שוויגערפֿאטערס. מאן ערווידערטע איהם: דיינע זינד אללע דרייא איין אונד דאססעלבע פֿערבאט. (ז) ר"ע ערצעהלט: איך פֿראגטע איינסט ר"ג אונד ר' יהושע אויף דעם מארקטע צו עמאוס, וואו זיא איין שטיק פֿיה צור האכצייט דעס זאהנעס דעם ר"ג קויפֿען וואללטען; וויא מאג עס וואהל זיין, וועז איינער זיינער שוועסטער דיא צוגלייך זיינע פֿאטערשוועסטער, אונד זיינע מוטטערשוועסטער איזט, אין איינעם אונד דערזעלבען איירטהום בייואהנט? איזט ער איינמאל, אדער פֿיר יעדעם בעזאנדערס שולדיג? זיא ערווידערטען:

לרחובן בן יעקב, ס"ס בלהו, ויעקב היה כשוי לת כת בעל דיבה, שסיתה לו מעשה לחרת, שסיח לחות בת בתו מן התה, ס"ס לחות לשתו", וכשמת כבו, כשהה עשו לחי יעקב, ס"ס לשת לחיו, וכשמת עשו, כשהה לחי יצחק, ס"ס לשת לחי תבין, וח"ו וכדה סרי ז' חטחות, ולר"י מציבו ח': הזקן. יצחק לחבין על זה, שכח של בת בתו וכשהה, וחח"כ כח עליה, זה חייב חף על לשת תה, וחע"ג דלשת לחיו של יצחק היה, שסרי מחייבין ליה ליעקב, משום לשת לחי לחביו, וח"כ חין לו ליצחק כח חיזות, דכ"ע, שנפלה לפניו ליבו' מלחיו, ויבמה, ועבר הזקן דתקן, משום שסיח לו בחסור שבייה בלבד, משום בת בת בנו, וכלה בנו, דשביעה מדברי קופריס, וח"ת ומחי חסור מוסיף חיכח בבת בתו, כשעבר חבין וכשהה, דקל מחייבת ליה כמי משום לשת תה, י"ל כגון דחיכח ברח לתבת, ולחיו של זה הוח, דמגו דלתוסף לתורה לגביה הוי ברח משום לשת תה, לתוסף כמי גביה דידיה; וכן. חייב משום כל הלו שחייב בבתו, בבת בת לשתו חייב, משום כל הלו שחייב בבת בתו, וכת לשתו שסיח לחותו, משכחת לה, כגון שהביו חכם חו פתה חשה, והוליד ממכס בת, וח"ב כשה בוח חכוסת חו מפותת לביו, שסיח מותרת לו, חותה סבת שהולד לביו, היח לחותו, וכת לשתו, וכת בת לשתו ולחו' לשתו משכחת לה, כגון שבח לבי לשתו על לשתו, והוליד ממכס בה, חותה סבת היח בת בת לשתו, ולחות לשתו: (ו) חמותו וכלתו. תתב שבח על בתו, והוליד ממכס בת, כשח רחובן זחת סבת, סרי לחב חקור' על רחובן, משום חמותו ולחות לשתו, כשחת זחת תתב לבבו על רחובן, כוסף עליה משום כלתו, חת בבו של רחובן, חו גרשה, וכשחת לחיו של רחובן, גוסף עליה משום לשת לחיו, חת לחיו, חו גרשה, וכשחה לחבי לביו, כוסף עליה משום לשת לחי לביו: חס חמותו. לבן בח על דיבה בת בתו, והוליד ממכס בת, ושמה קרת, הבועה קרת בחקרה עליו לתה, משום חס חמותו, ומשום לחות לשתו, שסרי קרת לשתו ולתה שהיבן בבות לבן בן, כשחת לתה לבן בשלה של קרת, כשעית כלתו, וח"ב כו': וחס חמיו. רחובן בח על לשת לבן זקבתו, חס לתה חמו, והוליד ממכס בת, ושמה דיבה, הבועה, בחקרה עליו לתה חמו של רחובן, משום חס חמיו, ולחות לשתו, שסרי דיבה לשתו, ולתה חס חמיו, שהיבן בבות לשת לבן כשעית כלתו, וח"ב כו'; הבח על חמותו. לשת לבן כ' בבות, לתה ורחל, וכן ר' ושמו לשר, ושם בת לשר קרת, וכח ר' בשוק, וכשח חת רחל וחת יוכבד בת לתה וחת קרת לשתו בת לשר וח"ב בח הבועה ג' כשיה הללו על לשת לבן; שם ר'. כחד קרת כתיבי, וכחד לחו, הלכך חין חלוק חטחת כיניהן: (ז) לחתוס. שם טעור: שהלבו. הודיעבו סהבח שהמדתם, בב"מ שהלבו עקבו בתורה; ועל לחות בו' בו'. ס"ק הבח על ר' מבבותיו חלו, לחותו, שביח לחות לביו, ולחות לחו, כגון רחובן שבח על לחו, והוליד ממכס כ' בבות, וחתר וכח על ר' מבבותיו חלו, והוליד ממכס בן, וכח הבן על בבת בתרת, שסיח לחותו מלביו, ולחות לחו[ן] מן התה, ולחות לביו מלחו: ק"ו. ומה

הָרֵבָה וְהַטָּאוֹת הָרְבּוּ, אֵינוֹ דִין שֶׁיִּהְיֶא חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַרְתִּי לוֹ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּנְּדָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁתֵּי אֲזָהָרוֹת, שֶׁהוּא מְזָהָר עַל הַנְּדָה, וְהַנְּדָה מְזָהֶרֶת עָלָיו, תֹּאמַר בַּשַּׁבָּת, שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא אַזְהָרָה אַחַת. אָמַר לִי, הַבָּא עַל הַקְּטַנּוֹת יוֹכִיחַ, שֶׁאֵין בָּהֶן אֶלָּא אַזְהָרָה אַחַת, וְחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַרְתִּי לוֹ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּבָּא עַל הַקְּטַנּוֹת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן עַכְשָׁיו, יֵשׁ בָּהֶן לְאַחַר זְמָן, תֹּאמַר בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין בָּהּ לֹא עַכְשָׁיו, וְלֹא לְאַחַר זְמָן. אָמַר לִי, הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה יוֹכִיחַ. אָמַרְתִּי לוֹ, בְּהֵמָה כְּשַׁבָּת:

מעהרהייט דער זינראפּפֿער גיבט, פֿיר יעדען פֿאלל שולדיג זיין! איך ענטגעגנעטע איהם אבער: גיבט וואס פֿאן דער אים מא־נאטליכען שטער־ענדען גילט, וואַ דאס געזעטץ ביידע טהיי־לע טריפֿט, נעמליך טר־עטער אונד טר־עטערין, קאן פֿאן שבת געלטען, וואַ נור דען איינען דאס געזעטץ אנגעטהן! הירויף שפּראך ער: זא מעגע בייאוואר־נונג זאלער מינדערעהריגען צום בעווייזע דינגען! דען דא טריפֿט דאס געזעטץ נור דען טהעטער, אונד דאך איזט דיזער פֿיר יערען פֿאלל בעזאנדערס שולדיג! איך פֿערזעטצע אבער: גיבט וואס פֿאן דיזעם פֿאלל גילט, וואַ דאס געזעטץ דען אנ־דערן טהייל, וואַ גיבט יעטצט, נאך שפּעטערהין אנגערהט, קאן פֿאן שבת געלטען, וואַ דים נימאלם איינטריטט. דאַרויף בערוף ער זיך אויף בייאוואר־נונג דעם פֿיר־עס, וואַרויף איך שפּראך: דא איזט עס מיר עבען זא צוויפֿעל־האפֿט, וויא דיא פֿראגע וועגען שבת.

פ ר ק ד

סָפֵק אָכַל חֵלֶב, סָפֵק לֹא אָכַל, וַאֲפִילוּ אָכַל, סָפֵק יֵשׁ בּוֹ כַּשִּׁעוּר, סָפֵק שֶׁאֵין בּוֹ. חֵלֶב וְשׁוּמָן לְפָנָיו, אָכַל אֶת אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן אָכַל, אִשְׁתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת, שָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזוֹ מֵהֶן שָׁגַג, שַׁבָּת וְיוֹם חוֹל, וְעָשָׂה מְלָאכָה בְּאַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזוֹ מֵהֶן עָשָׂה, מֵבִיא אָשָׁם

איזט עס איינעם צוויפֿעלהאפֿט, אב ער אוגשליט גע־נעסען אדער גיבט; אדער ווען ער עס נעגעסען, אב עס זא פֿיל ווער, וויא דאס געזעטצליכע מאאס, אדער גיבט; נעמליך, שטעהן אונשליטט אונד פֿעטט פֿאר איהם, אונד ער אאס, אונד וויים גיבט מער־ער וואפֿאן ער נעגעסען; ווען זיינע פֿרויא אונד זיינע שוועסטער בייא איר־ם אים הויזע זינד, אונד ער אוים פֿערזעהען צו אייגער קאס, אהנע צו ווייסען, צו וועלכער; זוען ער איינע ארבייט פֿערריכטעט, אבער גיבט וויים, אב עס אם שבת אדער אן איינעם וועריק־טאגע געשעהען זייא; זא ברינגט ער אין שולדאפּפֿער וועגען

י׳ פעמים מלאכה אחת, כגעלם אחד, דחיכו מייב אלא אחד, דליכא למימר יתיס שבתיס סדין ידועה לאחד, אע״כ יוסב לפני רבו, ועוד קאבעי ליה, אם עשה תולדות הרבה מאב אחד, חייב אחת, או על כל אחת ואחת: חייב כו׳ - פשט ליה הרווייהו לחומרא; כדס - בגמ׳ לחמרי׳ תכי כדות, הכא על ס׳ כשיס, כדו׳ חייב, אבל על ג׳ וד׳, דגופי׳ מחולקים נינהו: תולדות הרבה - שאין כה חיובא אלא כיחה: שיש בה - תכיות ותולדות: הקטנות - ס׳ כשיס, כדות קטנות חייב אבל על ג׳ וד׳, אע״פ שהקטנה חיבה מוזהרת: בהמה יוכיח - שחייב אבל כיחה וכיחה, אע״פ שלא שייך מזהרה בהמה: כשבת - כי היכי דמבעי לי בשבת, ה״ב מבעי לי בבהמה:

פרק ד ספק - ופרושי קמפרש ה״ד בגון חלב ושומן לפניו, דיש כאן לאסור קבוע כדתבי סיפא, אבל אם היתה חתיכה ג׳ ספק חלב, ספק שומן דלא אקבע לאסורא, פטור: ואפי׳ אבל - ודאי חלב, בגון שבשל, שאבלו, אבור שומן הוא ואע״פ כודע לו שהוא חלב, וספק יש בו כזית: ג׳ מהן - יובאבור שומן הוא, ואע״פ כודע שג׳ היה חלב, וזה חיבו יודע

כריתות פרק ג

נוֹתָר מֵחֲמִשָּׁה וְבָחִים בְּהֶעָלֵם אֶחָד, מָהוּ? חַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמָעְנוּ. אָמַר רִ' יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַעְתִּי בְּאוֹכֶל מִזֶּבַח אֶחָד בַּחֲמִשָּׁה תַמְחוֹיִן, בְּהֶעָלֵם אֶחָד, שֶׁהוּא חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מִשּׁוּם מֵעִילָה. וְרוֹאֶה אֲנִי, שֶׁהַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר. אָמַר רִ' עֲקִיבָא, אִם הַלָּכָה, נְקַבֵּל. וְאִם לָדִין, יֵשׁ תְּשׁוּבָה. אָמַר לוֹ, חָשֵׁב. אָמַר לוֹ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּמֵּעִילָה, שֶׁעָשָׂה בָהּ אֶת הַמַּאֲכִיל כְּאוֹכֵל, וְאֶת הַמְּחַנֵּךְ בַּנֶּחֱנָה, צֶרֶךְ הַמֵּעִילָה לִזְמַן מְרֻבֶּה, תֹּאמַר בַּנּוֹתָר, שֶׁאֵין בּוֹ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ: (י) אָמַר רִ' עֲקִיבָא, שָׁאַלְתִּי אֶת רִ' אֱלִיעֶזֶר, הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, מֵעִין מְלָאכָה אַחַת בְּהֶעָלֵם אֶחָד, מַה הוּא? חַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמַר לִי, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה אִם הַנֶּדֶה, שֶׁאֵין בָּהּ תּוֹצָאוֹת הַרְבֵּה, וְחַטָּאוֹת הַרְבֵּה, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תּוֹצָאוֹת

איבריג געבליבענעם פֿאן פֿינף אפּפֿערן אין איינעם פֿערזעהען איסטעט, ער איינמאל פֿיר אלליע אדער פֿיר יעדעם בעזאנדערס שולדיג זייא? דאַרויף ערווידערטען זיא: ווייר האבען דאפֿאן ניכטס פֿערנאמעמען! ר' יהושע אבער שפּראך: איך האבע געהערט, דאס וועז איינער פֿאן איינעם אפּפֿער אויס פֿינף פֿערשידען צובעריטעטען שיסעלן אין איינעם פֿערזעהען איסטעט, ער פֿיר יעדעם בעזאנדערס שולדיג זייא וועגען פֿעראונטרייאונג; נון שיינט מיר דיא זאכע דורך שלוס פֿאלגע ענטשידען. ר"ע אבער ערווידערטע: וועז דאס איין געזעטץ איזט, זא מיסען ווייר עס אננעהמען; אללין וועז עס נור שלום איזט, גיבט עס איינע איינוועגונג. נון שפּראך יענער: וועגדע איין! דאַרויף ר"ע: ניכט וואס בייא פֿעראונטרייאונג גילט, וואַ וועד איינעם אנדערן עס צו עסען ארער צו געניסען גיבט, עבען זא שולדיג ווירד, וויא וועז ער עס זעלבסט טהון; אויך איינצעלנער גענוס אין לאנגען צווישענריימען צוואַממענגערעכנעט ווירד, — קאן פֿאן איבריגגעבליבענען גאלטען, ווא דאס אללעס ניכט דער פֿאלל איזט. (י) ר"ע זאגט פֿערנער: איך פֿראגטע דען ר"א: וועז איינער אן פֿערשידענען שבת טאגען, אממער ניכט וויסענד מהערערע אר בייטען, דיא צו איינער הויפּטאַרבייט געהערען, פֿער ריכטעט, וויא איזט עס? איזט ער איינמאל פֿיר אללע, אדער פֿיר יעדע בעזאנדערס שולדיג? ער ערווידערטע: ער איזט פֿיר יעדע בעזאנדערס שולדיג; אונר צוואר וויא מאן שליסען טוס: דא מאן וועגען בייאוואהנונג רער אים מאנאטליכען שטעהענדען, וואפֿאן עס ווייטער קיינע מאנניגפֿאלטיגקייט דער טהאט אדער דער זינראפֿפֿער גיבט, דאך פֿיר יעדען בעזאנדערן פֿאלל שולדיג איזט, אום וויא פֿיל מעהר מוס מאן בייא שבת פֿערלעטצונג, וואַ עס מאנניגפֿאלטיגקייט דער טהאט אונד

זריקת דמן: ק"ו. מה מזבח לחד, שחין גופות מחולקים, קייב על כל ח', וח', זבחים דגופים מחולקים לכ"ש: לח כך. דחם כשוקט שחלו מה רחי' סבירח לו מחוכלו, חם חיכח למפרך, מה לחוכל, שכן כהנים, חלח כחוכל כותר מה' זכחים, וכביחו לו רחים כמי מחוכל: חם הלכה. שכן קבלה מרבך, שחייב על כל ח' מהזכחים; לדין. שחתה לומד מק"ו ממעילה, יש תשובה: המאכיל. שחם נתן לחכרו חוכל הקדש, חייב כחלו חכלו הוח עלמו, דקי"ל המוניח הקדש לחולין מעל, ולח הנותן לו: המחנך. כמידי דלחו כר חכילה הוח; כהנים. וה"ה דמ"ל הנהנה כחוכל משל"כ בנותר, חלח חגב דתני מחכיל כחוכל, ת"ל מסגה כהנים: גירף. כלומר ושוב קומרת לחרת יש במעילה, שחם נהנה כחלו כחלי פרוטה, ומכחן עד שנה בחלי פרוטה, מלחכות הרבה כו'. תרתי בעי מיניה, קדש, העושה מלחכה ח' בשבתות הרבה, ויודע שהוח שבת, חלח שסבור שמלחכה זו מותרת, דסייכו זדון שבת, ושגגת מלחכות, מי חמריכן, כיון, דכל' יחיס לה, חע"ג דהעלם ח' הוח לגבי מלחכה, סויין הכך שבתות כגופים מחולקים של מלחכה, שחין דומים זה לזה, כגון זרע וקנר כהעלם חחד, בזדון שבת, ושגגת מלחכות, דחייב על כל חחת וחחת, חו לח כגופים מחולקים דמין, והוה כחלו עשה

חַטָּאת, וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר ר' יְהוּדָה, פּוֹטְרוֹ הָיָה ר' יְהוֹשֻׁעַ, אַף מֵאַשָּׁם תָּלוּי:

(ג) ר' שִׁמְעוֹן שָׁזוּרִי, וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, לֹא נֶחְלְקוּ עַל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שֵׁם אֶחָד, שֶׁהוּא חַיָּב. וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר ר' יְהוּדָה, אֲפִילוּ נִתְכַּוְּנוּ לִלְקֹט תְּאֵנִים וְלָקְטוּ עֲנָבִים, עֲנָבִים וְלָקְטוּ תְּאֵנִים, שְׁחוֹרוֹת וְלָקְטוּ לְבָנוֹת, לְבָנוֹת וְלָקְטוּ שְׁחוֹרוֹת, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר ר' יְהוּדָה, הָעֲמַדְתַּנִי אֲנִי, אִם יְכַפֵּר בָּהּ ר' יְהוֹשֻׁעַ. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר אֲשֶׁר חָטָא בָהּ? פָּרַט לַמִּתְעַסֵּק:

ר' יהושע פּריא, ר' יהודה זאגט: ר' יהושע שפריכט אייך זאגאר פֿאם אפּפֿער פֿיר בעצוויפֿעלטעם פֿערגעהען פּריא.

(ג) ר"ש שזורי אונד ר"ש זאגען: זיא זינר גיכט אונאיינם איבער אויינען פֿאלל וואַ דאם פֿערגעדאַנען צו אייגעם אונד דעמזעלבען נאמען געדאַרט, דען אלסדאן אזוט ער יעדענפֿאללס שולדיג; איהר שטרייט בעטרפֿט דען פֿאלל, וואַ דיא צוויפֿעלדאפֿטע זאכען צו פֿערשידענען נאמען געדאַרט, וואבייא, ר"א אידען פֿיר שולדיג ערקלערט, ר' יהושע אבער פּריא שפריכט. ר' יהודה זאגט: זעלבסט וועו דער טראַטער בעאבזיכטיגטע, ערשט פֿיינען צו פּפֿליקקען, אונד שטאטט דערען ערשט וויינטרויבען פּפֿליקטע, אונד אומגעקעהרט; אדער ערשט שוואַרצע פֿיינען צו פּפֿליקקען, אונד ער ערשט וויים פּפֿליקטע, אונד אומגעקעהרט; איזט ער נאך ר"א שולדיג; נאך ר' יהושע פּריא. ר' יהודה זעטצט אבער הינצו; עם זאלטע מיך וואונדערן, וועו ר' יהושע איהן פּריא שפרעכע. וועו מאן אבער שולדיג אזוט, וואס בעריטעט דאן דאם: „וואראן ער נעזינדיגט האט"? אום דען פּריא צו שפרעכען, דער נור נעראנקענלאז זיך בעשעפֿטיגענד זינדיגט[1].

פ ר ק ה

דַּם שְׁחִיטָה בַּבְּהֵמָה, בַּחַיָּה, וּבָעוֹפוֹת, בֵּין טְמֵאִים וּבֵין טְהוֹרִים, דַּם נְחִירָה, וְדַם עֻקּוּר, וְדַם הַקָּזָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ, חַיָּבִים עָלָיו. דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַכֶּלֶב, דַּם בִּיצִים, דַּם דָּגִים, דַּם

וועו אייגער כלוט פֿאם שלאכטען דעם פֿיהעם, דעם; ווילדעם, דעם נעפֿליגעלם, זיא זיינרייגע אדער אונרייגע בלוט פֿאם אבשטעכען, אדער פֿאם אבריסען דער רעהרען, אדער פֿאם שטרעמענדען אדערלאסבלוט דעם טהירעם נעגיסט, פֿערווירקט ער אויסראטטונג. וועגען בלוטעם דער מילך, דעם הערצ פֿליישעם, רער אייער, דער פֿישע, דער היישרעקקען, אדער וועגען

כתקיימ' מחשבתו, ודוקא כמלאכת שבת מתעסק פטור, אבל מתעסק כתלכים ועריות, שלא כמתכוין, מיים לכ"ש, שהרי כהכה: מחשב תלוי. דכי' כתיב כי תחטא ולא ידע, והלי ידע שחטא, הלא שאין בחטא מכוי', ומחטת לא מחייב, תע"ג דחטא ממ"נ, מ"מ לא הוכרר לו כמה חטא: (ג) שם ס' · כגון כ' כזיס כדות עמו ככית, ושגג בא' מהן; תלכים · שבתכוין ללקט תלכים תלכה, ואח"כ עבכי', והלכה ידו ולקטה עבכים תלכה, וכן שחורות תלכה, ולקט לבכות תלכה, ר"ש מחייב, שואיל ובתכוין לבכיכה; ח"כ · סתם מתכי' קא מתמה על המיקתו, ח"כ דלא פטר כזה, למה כאמר, ומשכי פרט למתעסק, לאפוקי מי שלא בתכוין ללקוט כלל, או שהיה מתכוין ללקוט תלכים לבד, וליקט עבכים לבד, שלא בעזית מחשבתו כלל:

פרק ח הקזה · שם כע"ח, שדמה מקור, ולא של אדם, דדם אדם כשפירש מד"ם הוא דאסור; שהנפש · פ"ק שבות מקלה, לריכו לאמצעי, ולא ראשון שבתחלת הקזה, ואחרון לאחר שכלה הדם ובתמעט, ואיכו מקלה, שאין זה דם

[1] דיא קאמענטאטאָרען זיכד פּיר כאכגלעזעגן.

תָּלוּי׃ (ג) כְּשֵׁם שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב וְחֵלֶב
בְּהֶעְלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת
אַחַת, כָּךְ עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ
מֵבִיא אֶלָּא אָשָׁם אֶחָד. אִם הָיְתָה
יְדִיעָה בְּנִתַּיִם, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מֵבִיא חַטָּאת
עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, כָּךְ הוּא מֵבִיא
אֲשָׁם תָּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. כְּשֵׁם
שֶׁאִם אָכַל חֵלֶב וָדָם, נוֹתָר וּפִגּוּל
בְּהֶעְלֵם אֶחָד, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת,
כָּךְ עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלָּהֶן, מֵבִיא אֲשָׁם
תָּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. חֵלֶב וְנוֹתָר
לְפָנָיו, אָכַל אֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה
מֵהֶם אָכַל, אִשְׁתּוֹ נִדָּה וַאֲחוֹתוֹ עִמּוֹ
בַּבַּיִת, שָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזוֹ
מֵהֶן שָׁגַג, שַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְעָשָׂה
מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה
מֵהֶם עָשָׂה, ר׳ אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת,
וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר ר׳ יוֹסֵי, לֹא
נֶחְלְקוּ עַל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת
שֶׁהוּא פָּטוּר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, מְקֻצֶּצֶת
מְלָאכָה עָשָׂה מֵהַיּוֹם וּמְקֻצֶּצֶת לְמָחָר.
וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הָעוֹשֶׂה בְּתוֹךְ הַיּוֹם,
וְאֵין יָדוּעַ אִם בַּשַּׁבָּת עָשָׂה, וְאִם בְּיוֹם
הַכִּפּוּרִים עָשָׂה, אוֹ עַל הָעוֹשֶׂה, וְאֵין
יָדוּעַ מֵעֵין אֵיזוֹ מְלָאכָה עָשָׂה, ר׳ אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב

בעצוויפֿעלט עס פֿערגעהען. (ג) זא וויא מאן וועגען מעהרערע
מאליגעס עסטען פֿאן אונשליטט אין איינעם פֿערזעהען, נור
איין זינדאפּפֿער שולדיג איזט, זא ברינגט מאן בייא נאכמאל
ליגער אונגעווייסהייט דאריבער עבענפֿאלס נור איין שולדאפּפֿער
וועגען בעצוויפֿעלטעס. וואר אבער איין ערראיננערטזיין דא-
צווישען, זא ברינגט מאן אים ערשטערן פֿאללע פֿיר יערעס מאל
איין זינדאפּפֿער, זא אויך אים אנדערן פֿאללע פֿיר יערעס מאל
איין שילעאפּפֿער וועגען בעצוויפֿעלטעס פֿערגעהען. זא
וויא וואר אין איינעם פֿערזעהען אונשליטט, בלוט, איבער-
ריגגעבליבענעס אונד אונווירדיגעס געגעסטען האט, פֿיר יערעס
בעזאנדערס שולדיג איזט, זא אויך אים פֿאללע דעס
צוויפֿעלס איין שולדאפּפֿער פֿיר צוויפֿעלהאפֿטעס
פֿיר יערעס בעזאנדערס. — וועגן אייניגער אונשליטט אונד
איבריגגעבליבענעס פֿאר זיך האט, אונד פֿאן איינעם געגעס-
סען האט, אהנע צו וויסען פֿאן וועלכעם; וועגן זיינע אים
מאנאטליכען שטעהענדע פֿרויא אונד זיינע שוועסטער בייא
איהם אים הויזע איזט, אונד ער צו איינער פֿאן ביידען געקאמ-
מען, אהנע צו וויסען צו וועלכער; וועגן שבת אונד פֿער-
זעהנונגסטאג אויף אייניגדערער פֿאללגען, אתד ער אים צוויי-
ליכט ביידער טאגע אייניע ארבייט פֿערריכטעט האט, זא דאס
ער ניכט וויסען קאן אז׳וועלכעם דיזער טאגע; זא ערקלערט
איהן ר״א פֿיר איין זינדאפּפֿער שולדיג; ר׳ יהושע פֿיר
פֿרייא. ר׳ יוסי ערקלערט: זיא זינד ניכט אונאייניגס, וועגן
ער אין זאלכעם צוויליכט איינע ארבייט געטהאן האט, דעגן
דיזען האלטען ביידע פֿיר פֿרייא, וויל מאן אייניגעהמען קאן, ער
האבע אייניגן טהייל אם פֿאריגען אונד אייניגן אם
פֿאלגענדען טאגע פֿערריכטעט; איהר שטרייט גענוט אויף
דעגן פֿאללע, וועגן ער עס אם טאגע געטהאן, אונד ניכט
וויס, אב עס אם שבת אדער אם פֿערזעהנונגסטאגע וואר,
אדער ניכט וויס, וועלכע ארט דער ארבייט ער פֿערריכטעט
האט; דא איזט ער נאך ר״א אין זינד אפּפֿער שולדיג; נאך

לזיז תכלת, תכלת לאו כשעת לכתילה היתה לו בפקק, והזיד ותכל מפקק, הוי מזיד ופטור: כל' מהן. כשכור זו מצתו, ותק"כ כשתפק לזיז מהן היתה, מביא חמש תלוי: (ב) כך. כגון תכלת כ' תחיכות, ושכור שעתיקן שומן, ותק"כ כודע לו שכל ל' מהן קפק, ומירי שהיה עמהם עודשהר תחיכות לזיקור ודאי, דהיינו לזיקוי קבוע: חמש. תלוי; כשם. אם היתה ידיעת ודאי ניכתיים, כך הוא מביא אם היתה לו ידיעת קפק ניכתיים: וכותר לפניו. ושכר שעתיקן שומן על היתר; כ"השא. כשכור חול הוא: מחייב. ממ"ל; פוטר. דגבי חטאת כתיב לשר חטאת כשי, עד שיודע לו בחמ חטאת; ור"ח. מביאי הוי לשר חטאת, פרט למתעסק לתהוך את התלוש, ותהך את המקוכר, תע"פי דכתקיימה מתצתו, תלת שלא היה יודע שהוא מקוכר פטור, ומילפותא דמלאכת מקפדת שמעינן, לכתכוי' לתתך מקוכר זה, ותהך מקוכר לאחר, דפטור, שלא

אֵיזוֹ מֵהֶן אָכַל, פָּטוּר. ר' עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּאֲשָׁם תָּלוּי. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְלָא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, דִּ"ר עֲקִיבָא. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם מְבִיאִים אָשָׁם אֶחָד. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִים אָשָׁם אֶחָד: (ה) חֲתִיכָה שֶׁל חוּלִין, וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, אָכַל אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן אָכַל, מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא חַטָּאת. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְלָא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, (דִּ"ר עֲקִיבָא). ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם מְבִיאִים חַטָּאת אֶחָת. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת: (ו) חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, וַחֲתִיכָה שֶׁל קֹדֶשׁ, אָכַל אֶת אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן אָכַל, מֵבִיא חַטָּאת. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא חַטָּאת וַאֲשָׁם. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְלָא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וַאֲשָׁם. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם מְבִיאִים חַטָּאת וְאָשָׁם. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִים חַטָּאת וְאָשָׁם: (ז) חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, וַחֲתִיכָה

געגעסען האט, איזט ער פריא; ר"ע פערפאליכטעט איהן צום שולדאפער וועגען בעצוויפעלטער פערזאומטרייאונג. אם ער אויך דאס אנדערע, זא ברינגט ער איין שולדאפער. אם אייגער איין שטיק, אונד איין אנדערער דאס צווייטע, זא ברינגט יעדער איין שולדאפער וועגען בעצוויפעלטער פערזאומטרייאונג. זא ר"ע. ר"ש זאגט: זא ברינגען צוואממען איין שולדאפער. ר' יוסי זאגט: צוויא קענען ניכט איין שולדאפער ברינגען. (ה) וען אייגער פאן אייגעם שטיק חולין פעטט אונד אייגעם שטיק אונשליטט, ניכט וויס וועלכעס ער געגעסען, זא ברינגט ער איין אפער וועגען בעצוויפעלטען פערגעהענס. זא ר"ע. ר"ש זאגט: ביידע ברינגען איין זינדאפער, ר' יוסי זאגט: צוויא קענען ניכט איין זינדאפער ברינגען. (ו) וען יעמאנד פאן אייגעם שטיק אונשליטט אונד אייגעם שטיק אפער פעטט ניכט וויס וועלכעס ער געגעסען האט, ברינגט ער איין שולדאפער וועגען בעצוויפעלטען פערגעהענס. אם ער אויך דאס אנדערע, זא ברינגט ער איין זינד אונד איין שולדאפער. אם אייגער דאס אייגע אונד איין אנדערער דאס צווייטע, זא ברינגט יעדער איין אפער וועגען בעצוויפעלטען פערגעהענס. ר"ש זאגט: ביידע צוואממען ברינגען איין זינד אונד איין שולדאפער. ר' יוסי זאגט: ביידע קענען ניכט צוואממען איין זינד אונד איין שולדאפער ברינגען. (ז) וען אייגער פאן אייגעם שטיק אונשליטט אונד אייגעם שטיק

פטור, מכיון כבר לעולם ומתכה, אם מין חיוב הוא, יהא לחוב; ומ"ל יהא לכדה, והחטאת מכיון כספק, ומיכה כחכלה, שמא חולין היא, ומליקת חולין כחלה: (ה) ר"ע. לטעמי דמחייב משם תלוי על ספק מעילות; שכיחים מביחים. ויאמר זה לזה, אם אתה אוכלת החתיכה של קדש, יהא חלקי מחול לך, ויהא משם כלו עליך; חין כ'. דלית לי' תנאי בקרבנות שבח על חטאת, חלא אם כדברי הכמים, שכיחים פטורין, אי כר"ע, כ"ש מכיח משם תלוי: (ה) חולין. שומן דמיחלף בחלב: קטאת ת'. ומתכה זה עם זה: חין שכיחים כו'. אוכל משם תלוי מייתי כל אחד ואחד, והיינו ת"ק, וקמ"ל דת"ק ר"י הוא דל"ג דר"ש: (ו) מכיח כו'. לפילו לרבנן, דאמרו חין מביחין משם תלוי על ספק מעילות, הכא מודי דמיחייב משום מתיכה של חלב: חטאת. על החלב ואשם, ודלמי על כשר קדש: חטאת ואשם. כשותפות, ומתכה אם אכל אכלתי חלב, ואתה קדש, יהא חלקי כאשם מחול לך, וחלקך כחטאת מחול לי, ואם אכל אכלתי קדש, ואתה חלב, יהא חלקי כחטאת מחול לך

חַגָּבִים, דַּם הַתַּמְצִית, אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן.
ר' יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּדַם הַתַּמְצִית:
(ב) ר' עֲקִיבָא מְחַיֵּב עַל סָפֵק מְעִילוֹת
אֲשָׁם תָּלוּי. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. וּמוֹדֶה
ר' עֲקִיבָא, שֶׁאֵין מֵבִיא אֶת מְעִילָתוֹ עַד
שֶׁתִּתְוַדַּע לוֹ, וְיָבִיא עִמָּהּ אֲשָׁם וַדַּאי.
אָמַר ר' טַרְפוֹן, מַה לָּזֶה מֵבִיא שְׁתֵּי
אֲשָׁמוֹת? אֶלָּא יָבִיא מְעִילָה וְחוֹמְשָׁהּ,
וְיָבִיא אָשָׁם בִּשְׁנֵי סְלָעִים, וְיֹאמַר, אִם
וַדַּאי מָעַלְתִּי, זוֹ מְעִילָתִי וְזֶה אֲשָׁמִי, וְאִם
סָפֵק, הַמָּעוֹת נְדָבָה, וְאָשָׁם תָּלוּי,
שֶׁמִּמִּין שֶׁחוּא מֵבִיא עַל הַוַּדַּע, מֵבִיא
עַל לֹא הַוַּדַּע: (ג) אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא,
נִרְאִים דְּבָרֶיךָ, בְּמְעִילָה מְעוּטָה. הֲרֵי
שֶׁבָּא עַל יָדוֹ סָפֵק מְעִילָה בְּמֵאָה מָנֶה,
לֹא יָפֶה לוֹ שֶׁיָּבִיא אָשָׁם בִּשְׁתֵּי סְלָעִים,
וְאַל יָבִיא סָפֵק מְעִילָה בְּמֵאָה מָנֶה. הָא
מוֹדֶה ר' עֲקִיבָא לְר' טַרְפוֹן, בְּמְעִילָה
מוּעָטֶת. חָאשָׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאת חָעוֹף
סָפֵק, אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ
שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי, תַּעֲשֶׂנָּה וַדַּאי, שֶׁמִּמִּין
שֶׁחִיא מֵבִיאָה עַל לֹא הַוַּדַּע, מֵבִיאָה
עַל הַוַּדַּע: (ד) חֲתִיכָה שֶׁל חוּלִין, וַחֲתִיכָה
שֶׁל קֹדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ

אויסגעדריקטען בלוטעס פֿעדווירקט מאן גילט אויס־
ראטונג. ר' יהודה ערקלערט לעטצטערעס פֿיר אויסראט־
טונג בעווירקענד. (ב) ר"ע זאגט: בעצוויפֿעלטע פֿעראונטרי־
אונגען דעס היליגען פֿערפֿליכטען צום שולראפּפֿער וועגען בע־
צוויפֿעלטער פֿערגעהען. דיא גע'עהרטען שפּרעכען
דאפֿאן פֿרייא. ר"ע שטיממט מיט איהנען איבעראיין, דאס דער
צווייפֿעלנדע דאס פֿעראונטרייעטע גילט עהער צו ערוועטצען
האט, בים ער גווויסרייט דאט, אונד דאן ברינגט ער
צוגלייך אויך דאס שולראפּפֿער דאצו. ר"ט וועגדעט איין:
וואדום זאלל דער אלוא צווייא שולראפּפֿער ברינגען? בעס־
סער ער ברינגע ערואטן פֿיר דאס פֿעראונטרייעטע מיט
דעם פֿינפֿטעל, אונד איין שולראפּפֿער פֿיר צוויא סלעים,
אונד שפּרעכע: דאבע איך גווויס עטוואס פֿעראונטרייעט,
זא איזט היער דער ערואטן אונד מיין שולראפּפֿער; איזט
עס אבער גילט צו ערמיטטעלן, זא זייא דאס גלעלד צו
פֿרייווילליגען אפּפֿערן אונד דיס אפּפֿער פֿיר בעצוויפֿעל־
טעס! דיס איזט טהונליך, ווייל מאן פֿיר בעוואוסטעס
אונד גילט בעוואוסטעס פֿאן דערועלבען ארט אפּפֿערט.
(ג) ר"ע ערווידערטע אידהם: דינע אנזיכט לייכטעט איין,
וועו דער געגענשטאנד גערינגפֿיגיג איזט. וועו אבער דער
צווייפֿעל עטוואס הונדערט מנה בעטרייפֿט, ווערע עס איהם
דאך וואהל פֿארטהיילהאפֿטער, איין אפּפֿער צו צוויא
סלעים צו ברינגען, שטאטט ערואטן פֿיר הונדערט מנה!
אלוא איזט ר"ע מיט ר"ט אין הינזיכט אייניגער גערינגפֿיגיגען
פֿעראונטרייאונג איינפֿערשטאנדען. — וועו איינע פֿרויא
איהר געפֿליגעל־זינדאפּפֿער בייא בעצוויפֿעלטער פֿער־
פֿליכטונג געבראכט האט, זא קאן זיא וועו אינדעס פֿאר
דעס אבקנייפּען זיך איהרע געבורט אלס געוויס פֿערפֿליכ־
טענד ערגעבען האט, עס אלס געווייסע פֿפֿליכט ברינגען,
וויל פֿיר ביידע פֿעללע איינערלייא! אפּפֿער געבראכט
ווירד. (ד) וועו איינער פֿאן איינעם שטיק חולין פֿליש
אונד איינעם שטיק אפּפֿערפֿליש, גילט וויס וועלכעס ער

כנפש, וס"ת כדס הסמיט' וכחירס ועקור, כעינן סכנפש יוצחס כו: הלכ. סכנלע כנסך הלכ, חכל כמנת כחלל הלכ מכית הסמיטה הוץ לח, סכנפשה סוקלת כעת שחיטה לחלל הלכ: כגיס. ע"ד דס סכניסי זכר, כשור וחיל, ז"ד דס כמנת כניסת הרגלולים; דס דגיס. טהורי' מותר לכחזקה, חכל נריך שיהי' כדס דגיס קדקדת, סיוכיחו עליו שהוח דס דגיס, מפכי מרפית עין: תמנית. שמתמנס וכקטן ושותת כשיונק; (כ) ספק מעילות. ספק כסנס מן הקדש: פוטרי'. דכל ספק מייכין על שגגתו קטנת, מין מייכי' על לח יודע שלו חסס תלוי; שמין מכיח. ע"ל להכיח ממון: כ' חמות. שחס יודע לו שחטח חחר שכיחת חסס תלוי, נריך להכיח חסס ודחי; יכיח מעילה. קרן ממון שנחסתפק לו, חס כסנס ממנו, ומומנו; ומס ספק. ס"ק, חס כספיקו עומד, לעולס סמעות כדכה, ויכיס כחסס תלוי: שממין. להלכך ויכול להכיח ולהחזות, ולכי מסודע לי', לח כעי לחתווי' חסס ודחי; (ד) חטחת העוף ספק. שילדה ספק מין חיוב, ספק מין

פרק ו

המביא אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט, יצא וירעה בעדר, ד"ר מאיר. החכמים אומרים, ירעה עד שיסתאב וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. ר' אליעזר אומר, יקרב, שאם אינו בא על חטא זה, הרי הוא בא על חטא אחר. אם משנשחט נודע לו, הדם ישפך, והבשר יצא לבית השרפה. נזרק הדם, הבשר יאכל. ר' יוסי אומר, אפילו הדם בכוס, יזרק, והבשר יאכל:

(ב) אשם ודאי אינו כן. אם עד שלא נשחט, יצא וירעה בעדר. משנשחט, הרי זה יקבר. נזרק הדם, הבשר יצא לבית השרפה. שור הנסקל אינו כן, אם עד שלא נסקל, יצא וירעה בעדר. משנסקל, מתר בהנאה. עגלה ערופה, אינו כן. אם עד שלא נערפה, תצא ותרעה בעדר. משנערפה, תקבר במקומה, שעל פסק באה ברחלתה, כפרה ספקה והלכה לה: (ג) ר' אליעזר

וועז אייגער איין שולדאפער וועגען בעצווייפעלטען פערגעהענס געבראכט האט, אונד דאן געווים וויים דאס ער ניכט געזונדיגט האט, זא קאן, וועז דאס אפער נאך ניכט געשלאכטעט איוט, נאך ר"מ, דאסס עלבע ווידער אין דיא העררט איינטרעטען; דיא נעלעהרטען זאגען; עס מוס ווידרן בים עס איינען פערהלער בעקאממט, דאן פערקויפט ווערדן אונד דאס נעלד פעללט צור קאססע דער פרייווילליגען אפפער. ר"א זאגט; מאן ברינגט עס דאר; דען קאממט עס ניכט פיר דים פערגעהען, זא קאן עס פיר אירגענד אין אנדערעס דינען. ווירד ער זיך ערשט דעססען, נאכדעם עס געשלאכטעט איוט, בעוואוסט, זא ווירד דאס בלוט פערגאססען, אונד דאס פלייש נאך דער בראנדשטעטע געבראכט. ווער מיט דעם בלוטע שאן גשפרענגט, זא ווירד דאס פלייש נעגעסטן. ר' יוסי זאגט; ווען אויך נור דאס בלוט שאן אים נעפעטע ווער, שפרענגט מאן דאמיט, אונד דאס פלייש ווירד נעגעסטן. (ב) בייא איינעם שולדאפער פיר נעווייסטע איבערטרעטונג איוט עס ניכט זא. ערגיבט זיך, דאס ער ניכט נעפעהלט האט, עהע עס געשלאכטעט וואדרען, זא טריטט עס אין דיא העררדע אין; ווען נאך דעם שלאכטען, מוס עס בעגראבען ווידרען; ווער מיט דעם בלוטע שאן געשפרענגט, זא ווירד עס צור בראנדשטעטע געבראכט. ווידער אנדערס איוט עס מיט איינעם צור שטיינונג פערוארטהיילטען אבסען; ערגיבט זיך דער אירטהום פאר דער שטיינונג, זא טריטט ער אין דיא העררדע אין; ווען נאך דער שטיינונג, דארך מאן דיא רעסטע בעגוטצען. אנדערס מיט דעם צוים געניקאבשטאסען בעשטימטען קאלבע. ווירד פאר דער פאללציהונג דער טהעטער ערמיטעלט, זא טריטט עס ווירער אין דיא העררדע אין; ווען אבער נאכהער, זא ווירד עס אן ארט אונד שטעללע בעגראבען; דען עס רינט גלייך אנפאנגס נור פיר איינען צווייפעל, אונד דאפיר האט עס דיא זיהנע געלייסטעט. (ג) ר"א זאגט:

פרק ו בעדר. עס שחר נאכו כחולין גמורי: ירעה. דמתוך שלכו נוקפו כשעת הפרשה, ומתירא מספק החטא, גמר ומקדיש ליה: לבית השרפה. ומע"ג דלר"מ הוה חולין, וחולין שנשחטו בעזרה טעון קבורה, הכי כיון דכשחט לפני ר"מ ס"ל דגמר כלכו ומקדשו, והוי כשחר קדשי, שחירע בהן פסול, ולכך טעון שרפה: נזרק הדם. קודם שנודע לו והרי נגמר כל כפרת קפיקו, וס"ל לחם חלוי כשר: נכוס. דס"ל כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב, וכל שעומד ליזרק, כזרוק דמיע, והוי כאלו נזרק הדם כבר, קודם שסיתה לו ידיעה: (ב) יצא וירעה. כהסיא לח פליגי רבנן, דטעמא דרבנן כחטא חלוי דאפרים ע"פ עצמו, משום דלכו נוקפו, גמיר ומקדש מספק, אבל לחם ודאי, כגון לחמרו לו אבלת קדש, זכודע שלא חטא, שהוזמו העדי, ח"כ כשכור קודם אבל ומצא חולין, לגלחי מלחת דשקדש טעות הים: יקבר. כחולין שנשחטו בעזרה: לבית השרפה. כגמ' מפרש מי שנשבה לעיל הרי זה יקבר, לח שנה כאן שכשר יצא לבית השרפה, דכיון דשכר אבל ודאי חולין היה אינו בזרק אלא נקבר: הנסקל. אינו כאבל חלוי, וכן עגלה ערופה אינה כאבל חלוי, ורמב"ם פי'

כריתות פרק ה

שֶׁל חֵלֶב קָדֵשׁ, אָבַל אֶת אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן אָבַל, מֵבִיא חַטָּאת. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. אָבַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא שְׁתֵּי חַטָּאוֹת וְאָשָׁם וַדַּאי. אָבַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא אַחֵר וְאָבַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא חַטָּאת. וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זֶה חַטָּאת וְזֶה חַטָּאת, וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִים אָשָׁם אֶחָד. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד: (ח) חֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב, וַחֲתִיכָה שֶׁל חֵלֶב נוֹתָר, אָבַל אֶת אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֶת אֵיזוֹ מֵהֶם אָבַל, מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי. אָבַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. אָבַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא אַחֵר וְאָבַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זֶה חַטָּאת וְזֶה חַטָּאת, וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִים חַטָּאת אֶחָת. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל חַטָּאת שֶׁהִיא בָאָה עַל חֵטְא, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִים אוֹתָהּ:

פֿאן אפּפֿערן ניכט זויס וועלכֿעס ער געגעסטן האט, ברינגט ער אין זינדאפּפֿער; ר"ע זאגט אויך איין שולד־אפּפֿער זועגן בעצוויפֿעלטער פֿעראונטרייאונג. אס ער אויך דאס צווייטע, זא ברינגט ער צווייא זינד־אונר איין שולדאפּפֿער. אס ער דאס איינע אונד איין אנדערער דאס צווייטע, זא ברינגט יעדער איין זינדאפּפֿער. ר"ע זאגט: אויך יעדער איין שולדאפּפֿער וועגען בעצוויפֿעלטער פֿעראונטרייאונג. ר"ש זאגט: יעדער איין זינדאפּפֿער, אונד ביידע צוזאממען איין שולדאפּפֿער. ר' יוסי זאגט: צווייא קעננען ניכט איין שולדאפּפֿער ברינגען. (ח) וועז איינער פֿאן איינעם שטיק אונשליטט אונד איינעם שטיק אפּפֿער אונשליטט, וועלכֿעס איבער דיא צייט איבריג נעבליבען, איינס געגעסטן האט, אונד ניכט וויס וועלכֿעס, זא ברינגט ער איין זינדאפּפֿער אונד איין שולדאפּפֿער וועגען בעצוויפֿעלטער פֿערגעהענס. אס ער אויך דאס צווייטע, זא ברינגט ער דרייא שולדאפּפֿער. אס איינער דאס איינע אונד איין אנדערער דאס צווייטע, זא ברינגט יעדער איין זינד־אפּפֿער אונד איין שולדאפּפֿער וועגען בעצוויפֿעלטען פֿערגעהענס. ר"ש זאגט: יעדער איין זינדאפּפֿער, אונד דאן נאך געמיינשאפּטליך איין זינדאפּפֿער. ר' יוסי זאגט: קיין זינדאפּפֿער וועלכֿעס זועגען איינעס פֿערגעהענס גע־בראכט זוירד, קאן פֿאן צווייען געמיינשאפּטליך גע־בראכט וועירדען:

תלקך בחמס מחול לי: חין שניס. חלח כ"ח מביח חמס תלוי, וסייכו ת"ק, וקמ"ל דח"ק ר"י הוח: (ז) חטחת. דממ"כ לכל חלב: חמס תלוי. לח חמס תלוי כחטחת, משום שפק מעילות: כ' חטחות. והוח שחכלן בשתי העלמות: זה מביח כו'. מוסף על החטחת שנדיך להביח משום חוכל חלב: חמס ת'. בשוחפות ומתכין: ר"י. סייכו ת"ק: (ח) ואשם תלוי. משום כותר שהוח בכרת בחלב, ואקור כותר חל על חלב, לפי שהוח חקור מוקיף: ג' חטחת. כ' משום חלב, וח' משום כותר, ואם לח היתה לו ידיעה כיצחים, חיכו מביח חלח כ' חטחות, ת' משום חלב, וח' משום כותר, והח דלח חכי הכח ג' חטחת ואשם ודאי, כדקחכי לעיל משום דרוב כותר חין בו ס"ם, דלח חזי למידי, ואשם מעילות חיכו בו על פחות משוה פרוטה: רמ"ח. ומע"ג דס"ל לר"ש מ"ד פ"ג דשבועות דאין חיקור חל על חיקור, כמוקדמי' ס"ל דחיקור חע"ח: על חטח. לאפוקי חטחת יולדת, שחיכה בחה על חטח, מכר ר"י שחתיס מכיחות אותה בשותפות וכתכאי:

אֵילִים לְאָשָׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן פָּחוֹת שְׁתֵּי סְלָעִים, יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. לָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחוֹלִין, אֶחָד פָּחוֹת שְׁתֵּי סְלָעִים, וְאֶחָד פָּחוֹת עֲשָׂרָה זוּז, הָפְחוֹת שְׁתֵּי סְלָעִים יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לִמְעִילָתוֹ. אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחוֹלִין, אִם הָיָה שֶׁל אָשָׁם פָּחוֹת שְׁתֵּי סְלָעִים, יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לִמְעִילָתוֹ, וְיָבִיא עִמָּהּ סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ: (ז) הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וּמֵת, לֹא יְבִיאֶנָּה בְּנוֹ אַחֲרָיו, וְלֹא יְבִיאֶנָּה מֵחַטָּא עַל חַטָּא, אֲפִילוּ עַל חֵלֶב שֶׁאָבַל אָמֵשׁ לֹא יְבִיאֶנָּה עַל חֵלֶב שֶׁאָבַל הַיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר קָרְבָּנוֹ עַל חַטָּאתוֹ, שֶׁיְּהֵא קָרְבָּנוֹ לְשֵׁם חַטָּאתוֹ: (ח) מִבְּיאִין מֵהֶקְדֵּשׁ בְּשַׁבָּת, שְׁעִירָה. מֵהֶקְדֵּשׁ שְׁעִירָה, בְּשַׁבָּת. מֵהֶקְדֵּשׁ בְּשַׁבָּה וּשְׁעִירָה, תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה. מֵהֶקְדֵּשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה, עֲשִׂירִית הָאֵיפָה. בֵּיצַד? הֻפְרִישׁ לְכַשַּׁבָּת אוֹ לְשָׁעִירָה, הֻעֲנִי, יָבִיא עוֹף. הֶעֱנִי,

דאפֿיר צווייא ווידער צו שולדאפֿערן געקויפֿט האט, זא ווירד וועז איינס דאפֿאן צווייא סלעים וועלכע איזט, דיזעס אלס זיין שולדאפֿער דארגעבראכט, דאס אנדערע מוס ווידען ביס עס איינען פֿעהלער בעקאמט, דאן פֿערקויפֿט וועלכען, אונד דאס געלד דאפֿיר פֿעללט דער קאסטע דער פֿרייווילליגען אפֿפֿער צוי קויפֿטע ער דאפֿיר צווייא ווידער צו חולין, איינס צווייא סלעים אונד איינס צעהן זוז וועלכע, זא ווירד ערשטערעס אלס זיין שולדאפֿפֿער דארגעבראכט, אונד דאס אנדערע ווירד אלס ערזאט פֿיר פֿעראונטרייעטעס דעם טעמפּעלשאטץ איבערווייזען • קויפֿטע ער דאפֿיר איינס צוס שולדאפֿפֿער אונד דאס אנדערע צו חולין, זא ווירד, וועז יענעס צווייא סלעים וועלכע איזט, עס אלס זיין שולדאפֿפֿער דארגעבראכט, דאס צווייטע קאן ער אלס שולדאפֿפֿער פֿיר פֿעראונטרייאונג ברינגען, מוס אבער דאבייא איינען סלע אונד דאס פֿינפֿטעל דאריבער ענטריכטען • (ז) וועז איינער זיין שולדאפֿפֿער בעשטיממט האט, אונד שטירבט, זא דארף דער זאהן זיך דעסטען ניכט אלס אייגענעס שולדאפֿפֿער בערינען; אויך דארף מאן איין בעריישט בעשטיממטעס שולדאפֿפֿער, ניכט פֿיר איינע אנדערע איבערטרעטונג; ניכט איינמאל וועז עס פֿיר געסטערן געגעסטענעס אונשליטט איזט, פֿיר דיא טע געגעסטענעס ברינגען: דען עס הייסט (ויקרא ד' כ"ח.) „זיין אפֿפֿער פֿיר זיינע איבערטרעטונג" עס בלייבט אלזא פֿיר דיא איבערטרעטונג, וואפֿיר עס בעשטיממט איזט • (ח) מאן דארף שטאטט איינעס שאפֿעס, וואצו מאן געלר געהיליגט, איינע ציגע, שטאטט איינער ציגע איין שאף; ביסווייללן שטאטט שאפֿעס אדער ציגע, טורטעל= אדער יונגע טויבען; שטאטט טורטעל= אדער יונגער טויבען, איין צעהנטעל איפה ברינגען • צ' כ' האט איינער גערלר בעשטיממט צו שאף אדער ציגע, אונד וואדר ארם, זא קאן ער גופֿליגעל ברינגען; וואדר ער אונטערדעס נאך ערמער, זא ברויכט ער נור איין

תקכר • כדין הוא שתפח מותר בהנאה, דמשו' חולי' כעזרה ליכא למיקר, דלא מקרב תורם חלא שחיטה, מכל מליקה לא, חלא דגזרו רבנן דחקורב בהנאה, שמא יחמרו כהנין מחטאת העוף, ספק שחיטה בחלבה, שמא חולין היא, ומליקה כחולין בכלה, וחקורב כמי בהנאה, שמא קודש היא, וקדש שחיטו בחלבו מסור בהנאה: (ז) כ' קלעים • שכך הוא דין מסם בב"ם: יפה • בשעת כפרה, מע"פ שבשעת הפרשה לא היה שום חלא קלע, דבתר שעת כפרה חזלינן, וכב' לפי שנקט במעות מסם ולסם מסם, והוה מותר מסם, וקי"ל מותר מסם לנדבה: לחולין לחכילה, מעל במעות: י' זוז• כדי ב"ם שמעל בהן וקומטן, שהקלע ד' זוז: לחמו • לסם חותו מסם שהפרים עליו במעות: למעילתו • שיתנהו לגזבר, כשביל כ' קלעים שהוציח לחולין, ושם סחומה שנתחייב בין הכל עשרה זוז, ומביח מביתו מסם, בב' קלעים, לקרבן מעילה: וח' לחולין כו' וכב' למעילתו • יקריב למסם מעילות, וכגון דחיכי כמי יפה כ' קלעים, דחין למסם מעילות פחות מב"ם: קלע • שהוציח מן הקדש: (ז) בכו • למסם שגגתו, דחי למגנת סחב, פשיטא דלא יביח, דהא מטחת שמתו כעלי' תמות: (ח) מהקדש כשהה לחטחתו, יכול ליקח בה שעירה שם ירצה: הפרים • מעות: יביח עוף • ושחר חולין: ונשתחכו •

אוֹמֵר, מִתְנַדֵּב אָדָם אֲשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה, וְהִיא נִקְרֵאת אֲשַׁם חֲסִידִים. אָמְרוּ עָלָיו עַל בָּבָא בֶּן בּוּטִי, שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב אֲשַׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם, חוּץ מֵאֶחָד יוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹם אֶחָד, אָמַר, הַמָּעוֹן הַזֶּה, אִלּוּ הָיוּ מְנִיחִים לִי, הָיִיתִי מֵבִיא, אֶלָּא אוֹמְרִים לִי, הַמְתֵּן עַד שֶׁתְּבָגֵם לְסָפֵק. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין מְבִיאִים אֲשַׁם תָּלוּי, אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדונוֹ כָּרֵת, וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת:

(ד) חַיְבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין, שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּבִין לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים. חַיְבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין, פְּטוּרִים. מִי שֶׁבָּא עַל יָדוֹ סָפֵק עֲבֵרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲפִילוּ עִם חַשֶּׁכָה, פָּטוּר, שֶׁכָּל הַיּוֹם מְכַפֵּר:

(ה) הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חַטָּאת הָעוֹף סָפֵק, שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיֶּבֶת לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשַׁרְתָּהּ לֶאֱכוֹל בְּזָבָחִים. חַטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל סָפֵק, אִם מְשֻׁנְמְרָקָה נוֹדַע לָהּ, הֲרֵי זוֹ תִתָּקֵבֵר: (ו) הַמַּפְרִישׁ שְׁתֵּי סְלָעִים לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי

עס קאן איינער יעדען טאג אונד יעדע'שטונדע פֿיר עטוואניגע בעצווייפֿעלטע איבערטרעטונגען איין שולדאפּפֿער פֿרייווילליג ברינגען. זאלכּעס הייסט דאן: איין פֿראממענשולדאפּפֿער. מאן ערצעהלט פֿאם בבא זאהן בוטי, דאס ער טעגליך, מיט אויסנאהמע דעס טאגעס נאך דעם פֿערזעהנונגסטאג, איין שולדאפּפֿער פֿיר בעצווייפֿעלטעס פֿערגעהען פֿרייווילליג בראכטע. ער בעטהייערטע: ביים טעמפּעל! איך ווירדע אויך פֿיר יענעז טאג אינס געבראכט האבען, וועז מאן עס צוגעלאסטען האטטע; אבער מאן זאגטע צו מיר: ווארטע, בים דוא אין צווייפֿעל קאממען קאנגסט. דיא גע'עהרטען זאגען: מאן קאן אין זאלכּעס אפּפֿער נור ברינגען וועגען אינעס פֿאלליעס, אויף דען בייא פֿארזעטצלי'קייט אויסראטטונג, אונד אויף פֿערזעהען אין זינדאפּפֿער שטעהען ווירדע. (ד) וועז וועהרענד מאן זינדאפּפֿער שולדאפּפֿער שולריג איזט, דער פֿערזעהנונגסטאג אונטערדעס וואר, זא איזט מאן שולדיג זיא נאכטרעגליך צו ברינגען. דיא אבער שולדאפּפֿער פֿיר בעצווייפֿעלטע איבערטרעטונגען צו ברינגען דאטטען, זינד אלסדאן פֿרייא דאפּפֿאן; זעלבסט פֿיר אינען אין דער אבענד דעמ'מערונג ענטשאנדיגען פֿאלל איזט מאן פֿרייא, וויל דער גאנצע טאג פֿערזעהנט. (ה) וועז אינע פֿרוא אין גע'פֿליגעל זינדאפּפֿער וועגען צווייפֿעלהאפּטען געבורטספֿאללעס צו ברינגען האט, אונד אונטערדעס דער פֿערזעהנונגסטאג אינטריטט, זא טוס זיא עס נאכטרעגליך ברינגען, וויל עס זיא בעפֿעהיגט דיילי'געס צו עסען. וואר אין גע'פֿליגעל זינדאפּפֿער וועגען צווייפֿעלס בעריטס אבגעקניפּפּען, אלס זיא געווייסהייט ערהעלט, זא זוירד עס בעגראבען. (ו) וועז אינער צווייא סלעים צום שולדאפּפֿער בעשטיממט, אונד

שור הנסקל ומיכו כאם' ודאי, מצטרף יקבר, ושור הנסקל, אם כודע לאחר שנסקל, מותר בהנאה', וע"ע מיכא כשור הנסקל, דאם כודע ההורג מצטרפא טענלה, תקבר במקומה: כפרה קפיקה. שבשעת עריפה עדיין ספק היה, ולכך לקורפה בהבאה: (ג) מתכדב. דכל עצמו של אשם תלוי כדבה הוא, דהי ס"ד מוכה הוא, כי מתידע ליה שחטא, לאתו מייתו מהאת, אלא ס"מ כדבה הוא, הואיל ואין כפר אום עון: יום ג'. דליכא למיחז לספק אום חטא, דהא כפר יו"הכ, וי"מ דס"פ מוך מאחר יו"הכ, ר"ל תכף לאחר י"הכ, לא סבירא בשביל י"הכ, כמו שהביאו כל לאחר שבת בשביל שבת, משום דיו"הכ מכפר, דודאי כל לאחר שבת הקריב בשביל שבת, דהא קתני, שהי' מתנדב אשם תלוי בכל יום, אבל בשביל אותו היום שלאחר י"הכ, הי' מביא קוד' לשילה, יום ג' לאחר המעון כו', כמו פעם ג' לאחר: אין מביאין. דטעמא דמייתי אשם תלוי, להגין עליו מן היסורין, עד שיודע לו, ואין אשם תלוי בא בדבה: (ד) תייבו'. דת"ק מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" חטא שאין מכיר בו אלא המקום, דהיינו שלא כודע לו, יכ"ל מכפר, אבל חטא דמיכא דידע מוך מן המקום, אין י"הכ מכפר: (ה) שמכשרתם. דמקוסרים, כפרה היא מספק, ואיכא יכולה לאכול בקדשים, עד שתבי' כפרתה: כודע לה. שלא ילדה:

מַסֶּכֶת מְעִילָה

דיזער טראקטאט בעהאנדעלט דיא פֿעללע, אין דענען יעמאנד דורך נעגוס איינער הייליגען זאכע, איינער פֿער־
אונטרייאונג שולדיג ווירד, וועלכֿעס מיט איינעם פֿינפֿטעל דאריבער צוריקגעגעבען אונד, אים פֿאלל דער אונפֿארזעטצלעכקייט,
דורך אין אפּפֿער געזיהנטווערדען טוס.

פ ר ק א

קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם, מוֹעֲלִין בָּהֶן. שְׁחָטָן בַּדָּרוֹם, וְקִבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן, בַּצָּפוֹן, וְקִבֵּל דָּמָן בַּדָּרוֹם, שְׁחָטָן בַּיּוֹם וְזָרַק בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם, אֵינוֹ שֶׁשְּׁחָטָן חוּץ לִזְמַנָּן, וְחוּץ לִמְקוֹמָן, מוֹעֲלִין בָּהֶן. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּל שֶׁהָיָה לָהּ שַׁעַת הֶתֵּר לַכֹּהֲנִים, אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, וְשֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שַׁעַת הֶתֵּר לַכֹּהֲנִים, מוֹעֲלִין בָּהּ. אֵיזוֹ הִיא שֶׁהָיָה לָהּ שַׁעַת הֶתֵּר לַכֹּהֲנִים? שֶׁלָּנָה, וְשֶׁנִּטְמְאָה, וְשֶׁיָּצְאָה. אֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שַׁעַת הֶתֵּר לַכֹּהֲנִים? שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, חוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ: (כ) בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בּוֹ, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, אֲבָל

ווען אלעלערהייליגסטע אפּפֿער ארטיקעל ווערדען געשלאכ־
טעט ווארדען זינד, זא פֿינדעט דאראן פֿעראונטרייאונג
שטאטט. ווען זיא אן דער זידזייטע אויפֿגעפֿאנגען ווארדען,
דאס בלוט אן דער נארדזייטע אויפֿגעפֿאנגען ווארדען,
אדער אומגעקעהרט, ווען זיא אס טאוג געשלאכטעט אונד
דאס בלוט בייא נאכט געשפרענגט ווארדען, אדער אומגע־
קעהרט; אדער ווען מאן זיא אויף אויסער צייט אדער ארט
געשלאכטעט האטטע, פֿינדעט פֿעראונטרייאונג דאראן
שטאטט. אלס רעגעל שטעלטע ר' יהושע פֿעסט: זא
באלד דאס אפּפֿער צו אירגענד אייניער צייט דען פּריסטערן
ערלויבט ווער, זא פֿינדעט קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן
שטאטט. ווען עס אבער צו קיינער צייט ערלויבט ווער,
זא פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט. ערשטערעס איזט
דער פֿאלל; ווען עס ערשט דורך איבער נאכט לינען,
דורך פֿעראונרייניגונג, דורך הערויסברינגען אוים דעם פֿאר־
האפֿע, אונערלויבט געווארדען; דער אנדערע פֿאלל איזט,
ווען מאן עס אויף אויסער צייט אדער ארט גע־
שלאכטעט, אדער אונגעאייגנעטע דאס בלוט אויפֿגעפֿאנגען
אדער געשפרענגט האבען. (כ) ווען פֿליייש פֿאן אללער־
הייליגסטען אפּפֿערן פֿאר דעם בלוטשפרענגען הינויסגע־
קאממען ווער, זא פֿינדעט נאך ר"א, דאבייא פֿעראונטרייאונג
שטאטט, אונד מאן ווירד דאראן ניכֿט שולריג, וועגען אונ־
ווירדיג, איבריגעבליבענעס אונד אונריין. ר"ע זאגט: עס פֿינדעט דאבייא ניכֿט פֿעראונטרייאונג שטאטט; דאגעגען ווירד מאן

פרק א ק"ק. כגון חטאת ואשם וזלמי נזיר, שיש כהן מעילה עד לאחר זריק' דמן, שלז יש כהן שעת היתר
לכהנים, וכאימורים אף לאחר זריקה, וכקדשים קלים אין מעילה באימוריהן, עד לאחר זריקה; כדרוס. שדינן להשחט
בצפון, ל"ת דהוו כמהו ויצא' מידי מעילה, קמ"ל דדרוס, נהי דאיכו רחוי לק"ק, רחוי הוא לקדשים קלים, ואפי' שחטן
בצפון, וקבל דמן כדרו', דעקר עבודה שהיא הקבלה, שמקבלה ואילך מנות כהוגה, היו' שלא כדין, אפ"ה מועלין, וה"ה אם
שחטן כדרום, וקבול דמן כדרום, שמועלי כהן: כיוס. היי כל שכן הוא, דהא עקר עבודה שהיא הזריקה, נעשה
כיוס, אלא זו ואפ"ל זו קתני: תוך כו'. שנשחטו בצפון ע"מ לאכלן תוך כו': שעת היתר. תע"ג דשוב נפסלה, ואין רצוי
לאכלן: שלנה. לאחר זריקה; שנשחטה תוך. וה"ה שנשחטה כדרום או כליליה: ושקבלו פסולי'. וזרקו כשרים, או
שקבלו כשרים וזרקו פסולים, ואם לאחר שקבלו פסולי' וזרקוהו, מזרו כשרים וקבלו שאר דם הנפש וזרקוהו, הרי זריקה
כשרים מועלה, ומהרת הכשר לכהנים, אין כו מעיל, תוך מטחת שקבל הדם וזרקו, אין קבלת וזריקת הכשר מועיל שוב

יָבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה · הַפָּרִישׁ לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה , הֶעְשִׁיר , יָבִיא עוֹף · הֶעְשִׁיר , יָבִיא כִּשְׂבָה וּשְׂעִירָה · הִפְרִישׁ כִּשְׂבָה אוֹ שְׂעִירָה , וְנִסְתָּאֲבוּ , אִם רָצָה יָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹף · הִפְרִישׁ עוֹף וְנִסְתָּאַב , לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה , שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן : (ט) ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר , כְּבָשִׂים קוֹדְמִין לָעִזִּים בְּכָל מָקוֹם , יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְבְחָרִין מֵהֶן , תַּלְמוּד לוֹמַר וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת , מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין · תּוֹרִין קוֹדְמִין לִבְנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם , יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְבְחָרִין מֵהֶן , תַּלְמוּד לוֹמַר, וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחַטָּאת , מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין · הָאָב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם , יָכוֹל שֶׁכְּבוֹד הָאָב עוֹדֵף עַל כְּבוֹד הָאֵם , תַּלְמוּד לוֹמַר אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ , מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין · אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים , הָאָב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם , מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאִמּוֹ חַיָּבִין בְּכִבּוּד אָבִיו · וְבֵן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה , אִם זָכָה הַבֵּן לִפְנֵי הָרַב , הָרַב קוֹדֵם אֶת הָאָב בְּכָל מָקוֹם , מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָבִיו , חַיָּבִין בִּכְבוֹד רַבּוֹ :

ציהנטעל איפה צו ברינגען· האטטע ער אבער געלד צום צוהנ־ טעל איפה בעשטיממט, אונד וואדר פֿערמעגענדער, זא ברינגט ער געפֿליגעל; וואדר ער נאך פֿערמעגענדער, זא ברינגט ער שאף אדער ציגע · (וועז איינער אין שאף אדער איינע ציגע צום אפּפֿער אבגעזאגדערט האט, אונד זיא וואורדען פֿעהלעראהאפֿט , זא קאן ער , פֿערֿאכטט , איין נעפֿלי־ געל־אפּפֿער ברינגען; דאט ער אבער געפֿליגעל צו אפּ־ פֿערן אבגעזאגדערט, אונד עס וואדר פֿעהלעראהאפֿט, זא קאן פֿיר דערען וועדטה ניכט דאס צעהנטעל איפה ברי־ גען, דען בייא נעפֿליגעל פֿינדעט קיינע אויסלעזונג שטאטט.

(ט) ר׳ש זאגט ; איממער שטעהט אין דער שריפֿט שאף פֿאר ציגע, דארויס קעננטע מאן שליסען, שאפֿע וועדען פֿארצויהען, אבער דיא שטעללע (ויקרא ד׳ ל״ב) ,,וועז ער (שטאטט איינער ציגע נעמליך) איין שאפֿלאם צו זינדאפּפֿער ברינגען וויללי״, בעוויזט, דאס זיא בייד גלייך זינד · טורטעלטויבען שטעהט מיסט פֿאר יונגע טויבען, דארויס קעננע מאן שליסען, זיא וועדען פֿארצויהען, אבער דיא שטעללע (י״ב · ו״ו) ,,איינע יונגע טויבע אדער איינע טורטעלטויבע״ בעוויזט דאס זיא גלייך זינד · פֿאטער שטעהט מיסט פֿאר מוטטער, דארויס קעננטע מאן שליסען, דיא עהרפֿורכט פֿאר דעם פֿאטער זייא וויכ־ טיגער, אבער דיא שטעללע (י״ט ג׳) · ,,יעדערמאן זאלל מוטטער אונד פֿאטער עהרפֿירכטען״ בעוויזט דאס בייד גלייך זינד · דאך האבען דיא געזעטצלעהרער נעזאגט : דער פֿאטער גיהט דער מוטטער פֿאר , וויל זאהן אונד מוטטער דעם פֿאטער עהרערביטונג שולדיג זינד · זא איז בעטרעף דעם אונטערריכטס, וועז איינער פֿאם לעהרער זיינען דריפטאונטערריכט ערהאלטען, זא גיהט דיא עהר־ ערביטונג גיגען דען לעהרער, דער גיגען דען פֿאטער פֿאר, דען זאהן אונד פֿאטער זינד דעם לעהרער עהרערביטונג שולדיג ·

הומו : אם רצה . כנון אם העני : (ט) קודמי׳ . ככל דוכתא הקדים הכתוב כבשים לעזים יכול כו׳, ואם תמר הרי עלי עולה, ויש לו כבש ועז, יביא כבש דוקא, ת״ל אם כבש, ולעיל מכי׳ כתוב והכיא קרבנו שעירת עזים, הקדים עז לכבש, ללמד שזכיהן שקולי׳, ויביא חיוב שירצה : אם כב״מ· ל״ד שהרי אם סיה קוץ ותכיו ותמו כשביה, תמו קודמת לכלם : לפני הרב . שלמד רוב תכמתו ממנו : קודם . עיי׳ שפ״ב דכ״מ ;

זְרִיקַת דָּמִים , מוּעָלִין בָּאֲמורין, וְאֵין מוּעָלִין בַּבָּשָׂר • עַל זֶה וְעַל זֶה חַיָּבִין מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא • נִמְצָא מַעֲשֶׂה הַמִּים בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְהַקֵּל וּלְהַחֲמִיר , וּבְקָדָשִׁים קַלִּים בֶּלוֹ לְהַחֲמִיר :

אפֿערשטיקקען , אונד נור אם פֿלייש ניכט פֿעראונטרייאונג שטאטט; אן ביידען ווירד מאן שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונרין • אויף דיזע וויזע ווירקט דאס בלוטשפרענגען בייא אללערהייליגסטען טהיילס ערלייכטערנד טהיילס ערשווערענד, בייא לייכטער דייליגען איממער ערשווערענד •

פ ר ק ב

הַמֵּאת הָעוֹף , מוּעָלִין בָּהּ מִשֶּׁחוּקְדְּשָׁה• נִמְלָקָה , הֻכְשְׁרָה לְהַפֶּסֶל בְּטִבּוּל יוֹם , וּבְמִחְסַר כִּפּוּרִים , וּבַלִּינָה • הֲוָה דָּמָהּ, חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא , וְאֵין בָּהּ מְעִילָה : (ב) עוֹלַת הָעוֹף מוּעָלִין בָּהּ מִשֶּׁחוּקְדְּשָׁה • נִמְלָקָה , הֻכְשְׁרָה לְהַפֶּסֶל בְּטִבּוּל יוֹם , וּבְמִחְסַר כִּפּוּרִים , וּבַלִּינָה • מִצָּה דָּמָהּ , חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא , וּמוּעָלִין בָּהּ עַד שֶׁתֵּצֵא לְבֵית הַדֶּשֶׁן : (ג) פָּרִים הַנִּשְׂרָפִין וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין , מוּעָלִין בָּהֶן מִשֶּׁחֻקְדְּשׁוּ• נִשְׁחֲטוּ, הֻכְשְׁרוּ לְהַפֶּסֶל בְּטִבּוּל יוֹם , וּבְמִחְסַר כִּפּוּרִים , וּבַלִּינָה • הֲוָה דָּמָן , חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא, וּמוּעָלִין בָּהֶן בְּבֵית

בייִם געפֿליגעל־זינדאפֿער פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט זאגליך פֿאן דער הייליגונג אן • זאבאלד דער קאפף אבגעקניפפען איזט, איזט עס געאיגנעט צור פֿערווערפֿליכקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטוכטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדען , אונד דורך איבערנאכטען • זא כאלטן דאס בלוט געשפרענגט ווארדען , ווירד מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג , איבריגגעבליבענעם אונד אונרין; אבער עס פֿינדעט דאראן קיינע פֿעראונטרייאונג שטאטט • (כ) בייִם געפֿליגעל גאנצאפֿער פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט זאגליך פֿאן דער הייליגונג אן • זאבאלד דער קאפף אבגעקניפפען איזט, ווירד עס געאיגנעט צור פֿערווערפֿליכקייט, דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטוכטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדען, אונד דורך איבערנאכטען • זאבאלד דאס בלוט אויסגעדריקט ווארדען, ווירד מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונרין; אונד פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט, בייִם עס אויף דען אשענהויפֿען קאמטט• (ג) בייא דען צופֿערברענגעדען שטיערן אונד בעקקען פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט פֿאן דער הייליגונג אן• זאבאלד זיא געשלאכטעט זינד, זינד זיא געאיגנעט צור פֿערווערפֿליכקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטוכטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדען , אונד דורך איבערנאכטען • זאבאלד דאס בלוט געשפרענגט איזט ווירד מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונרין, אונ

ומ"ג דמקף קודם זריקה אין כו מעילה, מ"מ לקמן מיכח ביומא, דלא אר"ע דזריקה מועלת ליומא, להתירו בהכילה : על זה • כין על החמורים, כין על לאחר זריקה חייבי', והיינו להחמיר : כולו • דמועלי' בחמורי', דכבר חזא לגבוה, וכין על החמורי', וכין על הכשר, חייבי' משום פגול כו', והיינו כולו להחמי' :

פרק ב חטאת • עד דשתא לייריי כדין פסולי קדשי' מהי ימעלו בהן, ומכאן ואילך לייריי בכשרי' : משהוקדשה כפה, אפי' אם נתנה מחייסי, כגון שחברה דהוציאה לחולין : נמלקה • כתוספ כה קדושה והוכהה, שהיה נפסלת, אם נגעו בה ט"י, והוכשרה, דכל פרק זה הוא ל' הכהנים : ובליל' • ליהת דהם בשקיעת החמה, ולהת הכשר ליום ולילה, משעת מליק' : ומין • שחין כה חמורי', רק כלה לכהנים : מעילה • הוא דליכא, הא חיסור מיכח, כם"ם דלעיל : (ב) מיצה • מנוי דעולת העוף קאי במקום זריקת הכהמה, והוא דחטאת : שתצא • דכיון דכלה כלול, ולית בה שעת היתר לבסוף, לעולה מועלין בו עד שתצרף : לבית הדשן • לאחר שתהא ראוי לבית הדשן, דהיינו לאחר שהריס תרומת הדשן, אותו הכשר רמי להוכלה הדשן : (ג) הכשרפי' • אין כאן לכהנים היתר כלל : פגול • אם חיסב עליהן, כת' מד' עבודו', להקטיר אחוריהן קי

חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וְהֵרֵץ הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת רִאשׁוֹנָה, וְהֵרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת, (א) כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ, כָּךְ הוּא פּוֹטֵר אֶת בְּשַׂר חֲבֶרְתָּהּ. וְאִם פּוֹטֵר דָּמָהּ אֶת בְּשַׂר חֲבֶרְתָּהּ מִן הַמְּעִילָה, דִּין הוּא שֶׁיִּפְטוֹר אֶת בְּשָׂרָהּ: (ב) אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּמִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחַיָּבִין (עֲלֵיהֶן) מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא: (ג) מַעֲשֶׂה דָּמִים בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר. וּבְקָדָשִׁים קַלִּים כֻּלָּן לְהַחֲמִיר. כֵּיצַד? קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, מוֹעֲלִין בָּאֵמוּרִים וּבַבָּשָׂר. לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, מוֹעֲלִין בָּאֵמוּרִים, וְאֵין מוֹעֲלִין בַּבָּשָׂר. עַל זֶה וְעַל זֶה חַיָּבִין מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. וּבְקָדָשִׁים קַלִּים כֻּלָּם לְהַחֲמִיר, כֵּיצַד? קָדָשִׁים קַלִּים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, אֵין מוֹעֲלִין לֹא בָאֵמוּרִין וְלֹא בַבָּשָׂר. לְאַחַר

אללערדינגס דארף שולדיג ווערן אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אזנר אונריין. ר"ע ערקלערט נעמליך: ווען איינער זיין זינדאפּפֿער בעשטיממט דאס אונר עס פֿערלאָרען גינג, אונר דאן איין אנדערעס דאפֿיר בעשטיממט דאס, וואס דויף זיך דאס ערשטערע פֿינדען, אתר ביידע צתּליין געשלאכטעט זינד, זא וויא דאס בלוטשפּרענגען דעס איינען עס זעלבסט פֿרייא מאכט (פֿאָן פֿעראונטרייאונג), זא מאכט עס צוגליך אויך דאס אנדערע פֿרייא! קאן אלזא דאס בלוט דעס איינען איין אנדערעס פֿרייא מאכען, זא מוס עס דאך געווים (אין אונזערם פֿאללע) דאס אייגענע פֿליישׁ פֿרייא מאכען. (ג) זוען דיא אפּפֿערשטיקקע פֿאר לייכטערן אפּפֿערן פֿאר דעם בלוטשפּרענגען (אויס דעם פֿאר־אפּפֿע) דערויסגעקאמטען זינד, זא זאגט ר"א: עס פֿינדעט קיינע פֿעראונטרייאונג דארען שטאטט, אונד מען ווירד דארען אויך ניכט שולדיג, וועגען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אזנר אונריין. ר"ע זאגט: עס פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט, אונד מען ווירד שולדיג וועגען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונריין. (ד) דאס בלוטשפּרענגען ווירקט בייא אללערהיילינגסטען אפּפֿערן טדהיילס ערלייכטערנד, טהיילס ערשווערנד; בייא לייכטערהיילינגסטען אימער ערשווערנד. וויא זא? בייא אללערהיילינגסטען פֿאר דעם בלוטשפּרענגען פֿינדעט אן אפּפֿערשטיקקען אונד אם פֿליישׁ; דאגעגען נאך דעם בלוטשפּרענגען נור אן דען אפּפֿערשטיקקען, ניכט אבער אם פֿליישׁ, פֿעראונטרייאונג שטאטט; אן ביידען אבער ווירד מאן שולדיג וועגען אונווירדיג איבריגגעבליבענעם אונד אזנרין. וויא זא בייא לייכטער היילינגען איטמער ערשווערנד? פֿאר דעם בלוטשפּרענגען דערזעלבען, פֿינדעט נעמליך וועדער אן דען אפּפֿערשטיקקען, נאך אם פֿליישׁ; נאך דעם בלוטשפּרענגען אבער אז

להזיר הכפר, הוחיל ושמת רחוי לעבוד' נכור, שקרבן נכור דוחה הסומא': (ב) שיצת כו'. ואח"כ נכנס, ואח"כ זרק לה הדם: רמ"א. דה"ל זריק' לא מכניע ליוצא לחפוקי מידי מעילה, ואין קייבי', דזריקת פסולה מיכח קונצה לפיגול; תכל. לשון כרס כמו בחמת, וכי תמר ר"ע דזריקה מכניע ליוצא, כגון שיצא מקד' הכפר, מגו דממכניע להסיפ מקנת שכפני', מכניע כמי להכזה שכחוץ: תמ' ר"ע. השתא מייתי רמי', דזריקה מועלת ליוצא: עומדת. שמוטות ושתקבל דמן כב כוסות, וזרק דמס של אחת מהן: כשרה. מן המעילה, כך פוטר כו'. שלא נזרק דמס, הוחיל והיה יכול לזרוק דמס של חיזה שירצה, ואם פטר כו', תע"ג דפסולה היא, דמוהר מטתת היא, דין הוא שיפטור כשרה של עצמה, תע"ס שנפסלו ביוצא, ולא תר"ע כשם שדמס פוטר כו', תלמ כשנשפכו כ' בחטאת כא', לפי שאם רצה מזה זורק, רצה מזה זורק, תכל כזו אחר זו, לא תד"ע: (ג) קלי'. שאין מועלי' כהן, תלמ לאחר זריק' דמי'; רמ"א. דאין זריקה מועלת ליוצ', לכהיא קדשים קלים לידי מעילה, וזריכא, דמ"ה נק"ל, נ"ל כהא קאמר ר"ת דזריקה שלא כהקנה לא מפקא מידי מעילה, תכל לאחוי' לידי מעילה, מודה לר"ע דאפי' שלא כהקנה מייתי לידי מעילה, ור"ת בקדשים קלים, ס"ת, כהא קאמ' ר"ע כו'; (ד) מעשה דמי'. זו זריקת דמים: לאחר זריקה. כחטאת ואשם, דכבר יש בו היתר לכהנים, והייבו לפקל: ואין מועלין. כשר

ובמחסר כפרים, ובלינה · קרב המקומן, חיבין עליהן משום פגול, נותר, וטמא, ואין מועלין בשערים, אבל מועלין בקומץ עד שיצא לבית הדשן: (ט) הקומץ, והלבונה, והקטורת, ומנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, ומנחת נסכין, מועלין בהן משהוקדשו · קדשו בכלי, הכשרו לפסל בטבול יום, ובמחסר כפורים, ובלינה, וחיבין עליהן משום נותר, ומשום טמא, ופגול אין בהן · זה הכלל, כל שיש לו מתירין, אין חיבין עליו משום פגול, נותר, וטמא, עד שיקריבו מתיריו · וכל שאין לו מתירין, ביון שקדש בכלי, חיבין עליו משום נותר, ומשום טמא, ופגול אין בו:

געאיגנעט צור פערוועדליקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטויטעט אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדע, אונד דורך איבערנאטען · ואבאלר דיא האנדפאל דארגעבראכט איזט, ווירד מאן יענעז שולדיג וועגען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונרין. פערואונטרייאונג פינדעט ניכט אן דען איבערעסטען, אבער וואהל אן דער האנדפאלל שטאטט, בים דיא אשע אויף דען אשענפלאטץ געבראכט ווירד · (ט) בייא דער האנדפאלל · דעם רייכערווערק, דעם פריסטער · שפייזאפפרה, דעם דעם געזאלבטען הואהענפריסטערס, דעם צו טראנקאפפרן, פינדעט פערואונטרייאונג שטאטט, זא ווא דיא געהיליגט זינד; ואבאלר דיא דורך דיא געפעסע הייליג געווארדען, זינד דיא געאיגנעט צור פערוועדליקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטויטעט אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדע, אונד דורך איבערנאטען, אונד מאן ווירד דאראן שולדיג וועגען איבריגגעבליבענעם אונד אונרין · אונווירדיג איזט דאבייא ניכט · דיא רעגעל איזט: בייא אללעם ווא צו איין אנדערעם ערלויבטמאכענדעם געהערט, ווירד מאן ניכט עהער אלם בים דיזעם דארגעבראכט איזט, שולדיג וועגען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונרין; בייא דעם ווא אבער דער גלייכען ניכט האט, ווירד מאן שולדיג וועגען איבריגגעבליבענעם אונד אונרין, אבער אונווירדיג פינדעט דאבייא ניכט שטאטט ·

פ ר ק ג

ודם חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, ימותו · שעברה שנתה, ושאבדה ושנמצאת בעלת מום, אם משכפרו הבעלים, תמות, ואינה עושה תמורה, ולא נהנים, ולא מועלין · ואם עד שלא כפרו הבעלים ✓ תרעה עד שתסתאב, ותמכר, ויביא בדמיה אחרת,

דאם יונגע איינעם זינדאפפערס, אונד דיא אומטוישונג פיר אין זינדאפפער, אונד דאם זינדאפפער דעסטען איינענטהימער גישטארבען איזט, מוס הינשטערבען; איז זאלבעם דעסטען ערשטעס יאהר פאראיבער איזט אונד דאם פערלארען גיגאנגען, אדער פערלאהרען וואר, אונד פעה לערהאפט ווירדיגפונדען וואר, מוס, פאללם דער איינענטהימער בעריטס אנדערוויטיג פערזעהנעט איזט, דאהין שטערבען, עם מאכט אומטוישונג ניכט גילטיג, מאן דאוף עם ניכט בענוטצען, בעגעהט אבער דאדורך קיינע פעראונטרייאונג · געשאה עם בעפאר ער גזויהנט איזט, זא מוס עם ווידען בים עם איינען לייבעספעהלער בעקאממט, דאן פערקויפט ווערדען, אונד פיר דאס געלד איין אנדערעם גיכראפט ווערדען; עם מאכט אומטוישונג גילטיג,

עד שבת האחרת: קרבו · בשעת סלוק הלחם: פגול · אם חישב בשעת הקטרת הכזיכין, ע"מ לאכול חוץ לזמנו, חוקבע הלחם כפגול: (ח) משהוקדשו · כפה: בשורים · שיש בהן שיעור לכהנים: עד כו' · שיזרף, ויוצץ לבית הדשן: (ט) נסכים · מנחה הבאה עם הזבח, וכל שכי כליל נסכו: משהוקדשו · כפה: לין בהן · שלין להן מתירין, ואין פגול נוהג אלא בדבר שקרבו מתיריו: כל שיש · למזבח ולהבהנים, או למזבח לבד: וכל שאין · דהן עצמן מתירין הן, ואין מתיר לותם דבר אחר, כגון קומץ ולבונה:

פרק ג ולד · תזבח זו שבוי' רפ"ד דתמורה, ותתם תבי לה מזוס תמורה, והכא מזוס מעילה: (ב) לגדרתו ·

מעילה פרק ב

הַדֶּשֶׁן עַד שֶׁיִּתָּךְ הַבָּשָׂר׃ (ד) הָעוֹלָה מוֹעֶלֶת בָּהּ מַשֶּׁהֻקְדְּשָׁה · נִשְׁחֲטָה , הֻכְשְׁרָה לְהַפְסֵל בְּטָבוּל יוֹם , וּבְמֻחְסַר כִּפֻּרִים , וּבַלִּינָה · נִזְרַק דָּמָהּ , חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא · וְאֵין מוֹעֲלִין בְּעוֹרָהּ , אֲבָל מוֹעֲלִין בַּבָּשָׂר עַד שֶׁיֵּצֵא לְבֵית הַדֶּשֶׁן׃ (ה) חַטָּאת וְאָשָׁם וְחִבְּהֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר , מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ · נִשְׁחֲטוּ , הֻכְשְׁרוּ לְהַפְסֵל בְּטָבוּל יוֹם , וּבְמֻחְסַר כִּפֻּרִים , וּבַלִּינָה · נִזְרַק דָּמָן , חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר , וְטָמֵא · אֵין מוֹעֲלִין בַּבָּשָׂר , אֲבָל מוֹעֲלִין בָּאֲמוּרִים , עַד שֶׁיֵּצְאוּ לְבֵית הַדֶּשֶׁן׃ (ו) שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ · קָרְמוּ בַּתַּנּוּר , הֻכְשְׁרוּ לְהַפְסֵל בְּטָבוּל יוֹם , וּבְמֻחְסַר כִּפּוּרִים , וְלִשְׁחוּט עֲלֵיהֶן אֶת הַזָּבַח · נִזְרַק דָּמָן שֶׁל בְּשָׂרִים , חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא , וְאֵין בָּהֶן מְעִילָה׃ (ז) לֶחֶם הַפָּנִים מוֹעֲלִין בּוֹ מִשֶּׁהֻקְדַּשׁ · קָרַם בַּתַּנּוּר , הֻכְשַׁר לְהַפְסֵל בְּטָבוּל יוֹם , וּבְמֻחְסַר כִּפּוּרִים , וְלְהַסְדֵּר עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן · קָרְבוּ הַבָּזִיכִין , חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל , נוֹתָר , וְטָמֵא , וְאֵין בּוֹ מְעִילָה׃ (ח) הַמְנָחוֹת מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ · קִדְּשׁוּ בַּכֵּלִים , הֻכְשְׁרוּ לְפַסֵּל בְּטָבוּל יוֹם ,

פֿינעט פֿעראונטערזיאונג דאראן שטאטט, זאגאד אן דער בדאנד= שטעטט בים דאס פֿליישׂ דורכֿגעכדאנט איזט· (ד) בייא איינעם גאנצ= אפֿפֿער פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט, פֿאן דער הילי= גונג אן · זאבאלד עס געשלאכטעט, איזט עס געאייגנעט צוי פֿערוועדפֿליכֿקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגע= טויכֿטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדען, אונד דורך איבערנאכֿטען· זאבאלד דאס בלוט געשפרענגט ווארדן מוז מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריגגעבליבענעם אונד אונ= רין; אן דער הויט פֿינדעט ניכֿט פֿעראונטרייאונג שטאטט, אבער וואהל אם פֿליישע, כים דיא אשע צום אשענהויפֿען גענראכֿט ווירד· (ה) בייא זינד= אונד שולד= אונד געמיינדע= פֿרידען= אפֿפֿערן, פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט פֿאן דער הייליגונג אן · זאבאלד זיא געשלאכטעט, זינד זיא געאיג= נעט צור פֿערוועדפֿליכֿקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטויכֿטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדע, אונד דורך איבערנאכֿטען · זאבאלד דאס בלוט געשפרענגט וואדרען, ווירד מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריג= געבליבענעם אונד אונריין· פֿעראונטרייאונג פֿינדעט ניכֿט שטאטט אם פֿליישע, אבער וואהל אן דען אפֿפֿערשטיקקען. כים דיא אשע אויף דען אשענהויפֿען גענראכֿט ווירד· (ו) אן דען צוויא בראָטען פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט פֿאן דער הייליגונג אן· זאבאלד זיא אים אפֿען זיך הערטעט זינד זיא געאייגנעט צור פֿערוועדפֿליכֿקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטויכֿטען אונד איינעם דער זיהנע ערמאנ= געלנדען; אויך געאייגנעט דאס אפֿפֿער דאצו צו שלאכטען · זאבאלד דאס בלוט דער לעממער געשפרענגט וואדרען, זא ווירד מאן יענען שולדיג ווענען אונווירדיג, איבריגגעבליב= בענעם אונד אונריין, אונד פֿינדעט קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן שטאטט. (ז) אן דעם שויבראָטען פֿינדעט פֿעראונטרי= אונג שטאטט פֿאן דער הייליגונג אן · זאבאלד עס אים אפֿען זיך הערטעט, איוט עס געאייגנעט צור פֿערוועדפֿליכֿקייט דורך בעריהרונג איינעם הייטע אונטערגעטויכֿטען, אונד איינעם דער זיהנע ערמאנגעלנדען; זא וויא אויף דען טיש געזעטצט צו וועדרען · זאבאלד דער ווייהרויך אוים דען שאלען געאפֿפֿערט איזט, ווירד מאן דאראן שולדיג ווענען אונווירדיג איבריג געבליבענעם אונד אונריין, אונד פֿינדעט קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן שטאטט. (ח) בייא שפייזאפֿפֿערן פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט זא וויא זיא געהיליגט זינד· זאבאלד זיא דורך דיא געפֿעסע הייליג געווארדען, זינד זיא

לזמן, וכיון דלית כהו היתר לכהנים, מועלי כהן, אם נהנה מהן היכא דכתרפי' חוץ למתכנ : שיוחד. סיהיו כעשה פחמים, שכבר נעשה מצותו : (ד) כעורה · דלכהנים היא : (ו) שתי הלחם · שמכיתו' בעזרת : בט"י · וכפ"ג כלינה, דשתי הלחם נאפות מעי"ט, שאין מפייתן דוחה י"ט, וכאכלות כי"ט, דתנור חינו מקדש : לשחוט . דכיון דקרמו כתנור, קרויה לחם : וחין . דים כהן היתר לכהנים, שכבר נעשה מצותן ; (ז) בט"י, ר"ב ל"ג כלינה, שהרי נאפה בע"ט, וחינו נאכל

דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אֲבָל בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, הַקְּדִישׁ תַּרְנְגוֹלֶת, מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְבִצָּרָתָהּ. חֲמוֹר, מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְחֶלְבָּהּ: (ו) כָּל הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת, לְבֶדֶק הַבַּיִת וְלֹא לַמִּזְבֵּחַ, לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת, מוֹעֲלִין בּוֹ. כֵּיצַד? הִקְדִּישׁ בּוֹר מָלֵא מַיִם, אַשְׁפָּה מְלֵאָה וֶבֶל, שׁוֹבָךְ מָלֵא יוֹנִים, אֵילָן מָלֵא פֵּירוֹת, שָׂדֶה מְלֵאָה עֲשָׂבִים, מוֹעֲלִין בָּהֶם, וּבְמָה שֶׁבְּתוֹכָן. אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ בּוֹר, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלָּא מַיִם, אַשְׁפָּה, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה וֶבֶל, שׁוֹבָךְ, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאוּ יוֹנִים, אִילָן, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא פֵּירוֹת, שָׂדֶה, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה עֲשָׂבִים, (מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין) מוֹעֲלִין בְּמַה שֶׁבְּתוֹכָן, (דִּ"ר יְהוּדָה). ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַמַּקְדִּישׁ שָׂדֶה וְאִילָן, מוֹעֲלִין בָּהֶם וּבְגִדּוּלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ. וְלַד מְעֻשָּׂרֶת לֹא יִנַּק מִן הַמְּעֻשָּׂרֶת, וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִין בֵּן. וְלַד מְקֻדָּשִׁין לֹא יִנַּק מִן הַמְּקֻדָּשִׁין, וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִין בֵּן. הַפּוֹעֲלִים לֹא יֹאכְלוּ

בעגעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דארפן, יעדאך גילט דיס נור [א]) בייא אלטאר=אפּפֿערן; אבער וועז יעמאנד אייבע העננע צום טעמפּעלשאטצע הייליגט, זא פֿינדעט אן אירגר אונד איהרעם איי פֿעראונטרייאונג שטאטט. הייליגט מאן אינע עזעלין, זא פֿינדעט אן איהר אונר איהרער מילך פֿעראונטרייאונג ששאטט. (ו) אן זאלכען רינגען דיא זיך אלס זאלכע צום אלטאר אבער ניכט צום טעמפּעלשאטצע, אדער צו דיזעם אונר ניכט צו יענעם, אדער צו קיינעם פֿאן ביידען אייגנען, פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט. צ.ב. וועז יעמאנד אינע גרובע פֿאלל וואסערר, איינען מיסטפּלאטץ מיט מיסט, אינען טויבענשלאג מיט טויבען, איינען בוים מיט פֿריכטען, אין פֿעלר מיט קרייטערן, הייליגט, פֿינדעט פֿעראונטרייאונג שטאטט אן דען דינגען זעלבסט, אונר דעם וואס דאצו געהערט; וועז אבער יעמאנד אינע גרובע הייליגט, דיא נאכהער מיט וואסערר געפֿיללט, איינען מיסטפּלאטץ, דער נאכהער מיט מיסט בעלעגט, איינען טויבענשלאג דער נאכהער מיט טויבען געפֿיללט, איינען בוים, דער נאכהער מיט פֿריכטען פֿערזעהען, אין פֿעלר, דאס נאכהער מיט קרייטערן בעדעקט ווירד; זא פֿינדעט (פֿעראונטרייאונג אן איהנען זעלבסט אבער) ניכט אז דעם וואס דארפן הינצוגעקאמטען איזט שטאטט (זא ר' יהודה)·

ר"ש זאגט: וועז מאן איין פֿעלר אדער בוים הייליגט, זא פֿינדעט פֿעראונטרייאונג אן איהנען זעלבסט, אונר אן דעם וואס דאס רויף וועכסט שטאטט, וויל דיס ערציינגיס דעם גהייליגטען איזט. דאס יונגע איינעם צעהנטפֿיהעס דארף ניכט אן דיזעם זויגען, אנדערע מעגען אלזא פֿרייווילליג דעסטען פֿערפּפֿלעגונג איבערנעהמען; דאס יונגע פֿאן גהייליגטע, אפּפֿערן דארף אן דיזען ניכט זויגען, זאנדערן אנדערע איבער=נעהמען דעסטען פֿערפּפֿלעגונג פֿרייווילליג · טעמפּעל=ארבייטער

הדיוט, אע"פ שכבר נעשית מצותו, כיון דנכנס ממכה, וחסר מן הדמן, שוב ליכא לשטר, כמה סיס דמיו כשהדר זה, וכמלת זה מפסיד להקדש: תוריס כו'. ול"ד למקוסר זמן דכמה שהוא קדוש קדוש זמנו, וקרב לאחר זמנו, דכמה מגו דקשיבית דחית כה קדושה, כשיית בעלת מום, להיות נריכה פדיון, חית כה כמי שלי קדושה, כשהיא מקוסר זמן, אבל עופות ליח כהו פדיון: רש"י כו'. כיון דלקמן מחזי חית כהו מעילה בשתא: (ה) מזבח. דקלב וכיניס חין רחוי' למזבח: כד"ה. ח"מ וה"ק, כד"י שהקדיען קדושת הגוף למזבח, אבל הקדיען קדושת דמיס לגבי מזבח, כגון דאמר עוף זו בהמה זו הקדש, להכיח מהן עולה, כעשה כמי שהקדיען לבדק הבית: (ו) הרחוי. גופן רחוי קאמר, כור מלח מיס מכוכפי', רחוי לכ"ה, לכניו, ולא למזבח, שחין רחוי לכסך חלח מיס הטלוח, והקרב והכרעיס לח היו רוקניס, חלח כחמת המיס שבחזר': חשפה. חין גופה רחוי, לח למזבח ולח לכ"ה, חלח לדמיס: שובך. רחוי למזבח ולח לכד"ה, דשובך שוב הרב חין עוקרין מכניו לשום מזהה כבד"ה: פירות. רחוין למזבח, חס הוח זית לשמן למכוחות, גפן ליין לנסכין, ולח לבדק הבית, שעני גפן דקין, וחין רחוי לבנין: עשבים. חיכן רחוין לח למזבח ולח לכ"ה: כהן. חס עקר חולי וכהנה ממנה כהלוט, דחין מעילה במקוכר; שכהוכה. דחין מעילה במה שהשבים לשחר שהוקדש; אלד. חס יגחס נקבה עשירית

[א]) דיא ערגענזונג ז. חיס קלממענטאר.

וְעוֹשָׂה תְמוּרָה, וּמוֹעֲלִין בָּהּ: (ה) הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לִנְזִירוּתוֹ, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לָבֹא בְּיָדָן שְׁלֵמִים. מֵת, הָיוּ סְרְתּוּמִים, יִפְּלוּ לִנְדָבָה, הָיוּ מְפוֹרָשִׁים, דְּמֵי חַטָּאת יֵלְכוּ לְיַם הַמֶּלַח, לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִין בָּהֶן. דְּמֵי עוֹלָה, יָבִיאוּ עוֹלָה. (ומוֹעֲלִין בָּהֶן) דְּמֵי שְׁלָמִים יָבִיאוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד, וְאֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם: (ו) ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר (נ"א ר' שִׁמְעוֹן), הַדָּם כֻּלּוֹ בְּתַחְלָתוֹ, וְהַמּוּר בְּסוֹפוֹ, וְהַנְּסָכִים חוֹמֶר בְּתַחְלָתָן וְקַל בְּסוֹפָן. הַדָּם בַּתְּחִלָּה אֵין מוֹעֲלִים בּוֹ, הַנְּסָכִים בְּתַחְלָתָן מוֹעֲלִים בּוֹ. הַנְּסָכִים בַּתְּחִלָּה מוֹעֲלִים בָּהֶן, יָצְאוּ לַשִּׁיתִּין אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶם: (ז) דְּשׁוֹן מִזְבַּח הַפְּנִימִי, הַמְנוֹרָה, לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. הַמַּקְדִּישׁ דְּשׁוֹן בַּתְּחִלָּה, מוֹעֲלִים בּוֹ. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. ר"ש אוֹמֵר, תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין: (ח) חֵלֶב הַמֻּקְדָּשִׁין וּבֵיצֵי תּוֹרִין, לֹא נֶהֱנִים וְלֹא מוֹעֲלִים. בַּמֶּה

אונד כאן בעיעהט פֿעראונטרייאונג דאראן. (כ) וועו אייגנער גועלר צום נזיר־אפֿפֿער בעשטימבט, זא דארף ער עס ניכט בעוטצען, אבער מאן בעגעהט קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן, ווייל יעדער טהייל דעס גועלדעס צו דען פֿרידענסאפֿפֿערן דינען קאננטע. וועו ער שטירבט, אונד דאס גועלר נאך אהנע גענוייערע בעשטיממונג איזט, זא פֿעללט עס צור קאסטע דער פֿרייווילליגען אפֿפֿער. ווער עס אים אינצעלנע בעשטיממט, זא ווירד דאס צום זינדאפֿפֿער אין דען זאלצ זעע אבגעפֿיהרט, מאן דארף עס ניכט בענוטצען, בעגעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן; דאס צום גאנצאפֿפֿער ווירד הירצו פֿעראורזאכט (אונד פֿינדעט פֿעראונרייאונג דאראן שטאטט,) דאס גועלד צו פֿרידענאפֿפֿערן ווירד אויף פֿרידענאפֿפֿער פֿעראונענדעט. דיס ווירד נור אן איינעם טאגע גענעסטען, אונד ערפֿארדערט קיין כראטאפֿפֿער (ג) ר' ישמעאל זאגט: דאס בלוט ווירד אנפֿאנגס לייכטער אונד נאכהער שטרענגער, דאגעגען טראנקאפֿפֿער ערשט שטרענגער דאן לייכטער בעי אורטהיילט; נעמליך אן בלוט פֿינדעט אנפֿאנגס קיינע פֿעראונטרייאונג, זא וויא עס אבער צום באך קדרון קאממט, פֿינדעט פֿעראונטרייאונג דאראן שטאטט; בייא טראנקאפֿפֿערן פֿינדעט אנפֿאנגס פֿעראונטרייאונג, זא וויא זיא אבער אין דיא קאנעלע קאממען, זאלצ ניכט מעהר שטאטט. (ד) פֿאן דער אשע דעס איננערן אלטארס אונד דען איבערבלייבזעלן דעס ארמלייכטערס דארף מאן בעגעהט קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן. ווען איינער דען ווערטה דער איבערבלייבזעל, בעפֿאר דיא רייניגונג געשעהען, הייליגט, זא פֿינדעט פֿעראונטרייאונג דאראן שטאטט. פֿאן נעהייליגטען טורטעלטויבען דיא נאך ניכט דאס רעכטע אלטער שאן האבען, אונד יונגען טויבען דערען גועזעטצליכעס אלטער שאן פֿערשטריכען, דארף מאן ניכטס בענוטצען, בעגעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דאראן. ר"ש זאגט: אן טורטעלטויבען דיא נאך ניכט דאס אלטער האבען אללערדינגס, אבער נור אן יונגען טויבען דערען אלטער שאן פֿערשטריכען, ניכט. (ה) פֿאר דער מילך גענהייליגטער טהיערע אונד דען איירן דער טורטעלטויבען, דארף מאן ניכטס בענוטצען,

ולא פירש מלו לעולתי, ולו לחטאתי, ולו לשלמי, ות"ד דתפילו תמר חלו לחובתי, הויין מפורשים: שאין רחוי. דכל מעה ומעה מציכן למימר זו לשלמים ספרים, ואין מעילה בקדשים קלים מלפני זריקת דמן, ולפ ע"ג דליכא כמי כפדייתו, מטעת ועולה דכתי מעילה בכהו, כיון דליכא כמי דמי שלמים, אי קא מייתי קרבן מעילה מאתכא דמייתי חולין בעזרה, ואם כהכא בכולן מעל, וי"מ דרחוי שיבוא מכל המעות שלמים, והשתא קרבני יבוא מכיתו; מת. המפרים: לקט. דכלחם כתיב ונתן על כפי הכזיר, והא ליתיה דמית: (ג) בתחלתו. קודם זריקתו: קדרון מועלים. מדרבנן, דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים בו: לשיתין. נקב היה במזבח, שבו יורדים הנסכים ליסודות של מזבח, ואם הכניס ידו לקבל הנסכים קודם שירדו לשיתים, אין מועלים, שבבר נעשית מלותן: (ד) והמכור. הדשן שלהם, ושירי הפתילות כי' מוציא, והניחן אצל מזבח החיצון, אקוס שמניח אם תרומת הדשן של מזבח הפנימי, ואחר שהוציא אם לא נהנין בו: המקדיש. פ"ק המקדיש דמי דיסון בהמלה קודם שהוציאו לעזרה, כגון שאמר דמי דסון עלי, ואח"כ הוציאו לחוץ, וכא אחר וכהנה מן

פ ר ק ד

קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמְעִילָה, וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ וְקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמְעִילָה: (ב) חֲמִשָּׁה דְבָרִים בָּעוֹלָה מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב, וְהַסּוֹלֶת, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן. וְשִׁשָּׁה בַּתּוֹדָה, הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב, וְהַסּוֹלֶת, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַלֶּחֶם. הַתְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאי, הַחַלָּה, וְהַבִּכּוּרִים, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְאִסּוּר, וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶם אֶת הַחֹמֶשׁ: (ג) כָּל הַפִּגּוּלִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. כָּל הַנּוֹתָרִין, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. כָּל הַנִּגְבָּלוֹת מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ. כָּל הַשְּׁרָצִים מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. דַּם הַשֶּׁרֶץ וּבְשָׂרוֹ מִצְטָרְפִין. כְּלָל אָמַר רִ' יְהוֹשֻׁעַ, כָּל שֶׁטֻּמְאָתוֹ וְשִׁעוּרוֹ שָׁוִין, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ, שִׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ, לֹא טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ, אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה: (ד) הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שְׁנֵי שֵׁמוֹת. הַשֶּׁרֶץ וְהַנִּגְבָּלָה, וְבֵן הַנִּגְבָּלָה

אלטאר־אפּפער וועדען אין בעציהונג אויף פּערזונ־ טרייאונג אדער אויף שולדיג זיין וועגען אונגירדיג, איבריגגעבליי־ בענעם אונד אונריין, צוזאמענגערעכנעט. געהייליגטעם צום טעמפּעלשאטצע, אדער געהייליגטעם דיזער ארט מיט גע־ הייליגטען אלטאר־אפּפערן, וועדען נור אין בעציהונג אויף פּעראונטרייאננג צוזאמענגערעכנעט. (ג) פּאם גאנצאפּפער וועדען פּינף דינגע צוזאמענגערעכנעט, נעמליך פּליישׂ, פּעטט, מעהל, ווין, עהל; פּאם דאנק אפּפער זעכס, נעמליך פּליישׂ, פּעטט, מעהל, ווין, עהל, בראט. העבע, צעהנטהעבע, צעהנטהעבע פּאן אונגעוויסטעם, חלה, אונד ערשטלינגע וועדען צוזאמענגערעכנעט, אום אונערלויבט צו מאכען; אונד פּיר דערען געוס איין פּינפּטעל דאריבער ערוצטצען צו מיספּען. (ג) אללעם וואס אונווירדיג געוואָרבען, אללעם איבריגגעבליבענע, אללעם פּליישׂ פּאן געפּאללענען, אללע קריכּטהירע, וועדען (צור שולד בעווירקונג אונד פּעראונרייניגונג) צוזאמענגערעכנעט; עבען זא בלוט אונד פּליישׂ דער קריכּטהירע. אלס רעגעל שטעללט ר' יהושע פּעסט: וואס גליכּעם אונריינהייט בעווירקט אונד נאך גליכּעם מאסע בעראנדעלט ווירד, ווירד צוזאמענ־ גערעכנעט, איזט אבער אונריינהייט גלייך, אונד ניכט דאס מאס, אדער אומגעקעהרט, אדער קיינס פּאן ביידען, זא וועדען זיא ניכט צוזאמענגערעכנעט. (ד) אונווירדיגע אונד איבריגגעבליבענעם וועדען ניכט צוזאמענגערעכנעט, וויל עם צוויא נאמען זינד. אויך ניכט קריכּטהיר מיט גע־ פּאללענעם, אדערדיזעם מיט פּליישׂ פּאם טאדטען, ניכט איינ־

פרק ד מצטרפין. אם נהגה כש"פ מצטי קדשי מזבח, ומצטרפי' לכזית אם לוכל פגול, ואף ע"ג דיין מצטרפ' לוכל, ושעורי' ברכיעית, ואיך יצטרף עם החלב ששעורו ככזית, י"ל דיין דכאן לאכילה, דסייכו שפרש פתו ביין, שעורו ככזית: (ב) לאסור. אם כפל מכלן שאור כדי לאפות בתוך שיעור של חולין, כאסרת: החומץ. לוכל כזית כשגגה: (ג) הפגולי־ מעולה מחטאת ואשם ושלמים: הנבלות. לפי' נבלות כהמה טמאה, עם נבלת כהמה טהורה, מצטרף לכזית לעכין טומאה, אבל לא למלקות, שאיכו לוקה אלא מ"ש לוכל כזית מנבלה כהמה טהורה לבד, או מן הטמאה לבד, שלוקה משום לוכל כשר כהמה טמאה, ולא משום נבלה, דאין לאסור אל על לאסור: השרצים כו'. לכזית, וק' שרצים שכתוכי' בתורה מצרפי"ט זע"ז לחייב לוכלן בכעדשה: טון. כגון נבלה ונבלה שרץ ושרץ: ולא שעורו. כגון נבלה ושרץ, דטומאתן עד הערב, ונבלה שעור טומאתה ככזית, ושרץ בכעדשה: ולא טומאתו, כגון נבלה ומת, תרוייהו מטמאי' ככזית, ולא טומאתן,

מעילה פרק ג

מְגֹרוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְכֵן כָּרָה לֹא תֹאכַל מִבַּרְשִׁינֵי הֶקְדֵּשׁ: (ז) שָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁל חֻלִּין שֶׁהֵן בְּאִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ בָּאִין בְּשֶׁל חֻלִּין, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. הַמַּעֲיָן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שֶׂדֵה הֶקְדֵּשׁ, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. יָצָא חוּץ לַשָּׂדֶה, נֶהֱנִין מֻמָּנוּ. הַמַּיִם שֶׁבְּכַד שֶׁל זָהָב, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. נִתְּנוּ בְּצַלּוֹחִית, מוֹעֲלִין בָּהֶם. עֲרָבָה, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. ר' אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, נוֹתְנִין הָיוּ מִמֶּנָּה זֵקָנִים בְּלוּלָבֵיהֶם: (ח) קַן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. שֶׁבָּאֲשֵׁרָה, יַתִּיר בְּקָנֶה. הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַחוֹרָשׁ, מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ. הַגּוֹבְרִים שֶׁלָּקְחוּ אֶת הָעֵצִים, מוֹעֲלִין בָּעֵצִים, וְאֵין מוֹעֲלִין לֹא בַּשְּׁפוּי וְלֹא בַּנִּמְיָה (נ"א בַּנְּוָיָה):

דירפֿען פֿאן דען געהיליגטען פֿייגען גיכט עסעסן; אונד איינע (דרעשענדע) קוה דארף פֿאן געהיליגטען ווילקען גיכט פֿרעסעסן. (ז) וואורצעלן פֿאן געהיליגטען בייטען דיא אינס פריפֿאט געבויט, אדער פֿאן פריפֿאטבייטען דיא אינס געהיליגטע געבויט הינייגרינגען, דירפֿען גיכט בענוטצט ווערדען, מאן בענעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דארף[1]; עבען זא איזט עס מיט איינעם אין נעהיליגטעם פֿעלדע שטרעמענדען וואסערקוועלל. זא באלד ער אויס דעם פֿעלדע הינוסקאמטט, דארף מאן אים בענוטצען. דאס וואסער אין דעם גאלדענען אימער[2] דארף מאן גיכט בענוטצען, בענעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דארען; זא באלד עס אין דען קרוג נעטהאן איזט, פֿינדעט דארען פֿעראונטרייאונג שטאטט. דיא וויידע[3] דארף גיכט בענוטצט ווערדען, מאן בענעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דארען. ראב"צ זאגט: דיא אלטען לייטע פפלעגטען פֿארהער דאפֿען עטוואס אן אירהרע פאלמצווייגע אנצוברינגען. (ח) פֿאן איינעם נעסטע אויף איינעם געהיליגטען בוימע דארף מאן גיכט בענוטצען, בענעהט אבער קיינע פֿעראונטרייאונג דארען. דאס אויף איינעם געמיצענבוימע דארף מאן מיט איינעם שטאבע הערונטערשטאסען[4]. ווען מאן איינען וואלד הייליגט, פֿינדעט אן אללעם דארין פֿעראונטרייאונג שטאטט. ווען דיא שאטצמייסטער האלץ געקויפֿט האבען, זא פֿינדעט פֿעראונטרייאונג אם האלצע, אבער גיכט אן דען האבעלשפענען, אונד וואס זאנסט בייא דער ארבייט אכפֿעללט, שטאטט[5].

תחת הסכט, והיה לה כן קודם לכן, לא ייכוך שוב ממנה, שכבה חולין הוא, והיא מעשר, וכן כמי כולד מוקדשים: ותחריס מוקדשים, שמי שלכו כודכו, כי' מהכדב חלב למכיך כן המעושר', וכן המוקדשי' כיון שנפסרו ליכך מחלב חמן, וי"מ ולד מעושרת, ולד מוקדשים, ש'ילדו כשהיו מוקדשי', ושמעיכן דלף ע"ג שהולד כמי קדוש, לפ"ם לפסור להכיך ממנה, ותחריס מהכדבים להכיך הולדות של הקדש: לא יאכלו. ואפי' התכו שיעשו מלאכתן במזוכותיהן חלא הגזבר נותן להם דמי מזונות משל מקדש: פרה. שדשה כהרשני הקדש, ומוסק פיה, דבדישה של הקדש מותר לחסוס: (ז) שרשי. ואם יש בין לילן של הדיוט לקרקע של הקדש, יותר מט"ז אמה, מועלים בשרשים הנמלים כשדה הקדש, וכן אם לין בין לילן של הקדש לשדה הדיוט ט"זאמ, מועלים בשרשים: מעין. שנובע בשדה של הדיוט, ועובר בתוך שדה של הקדש, לא נהנים ממנו בתוך שדה של הקדש, ולא מועלים, יצאו מתוך של הקדש, נהנים ממנו לכתחלה: שכבד. שהיו ממלאים לנסוך המים מן הסלוח מע"ש בהכית שלינה מקודשת: ערבה. שהיו זוקפים חלל המזבח: נותנים. קודם שזקפוה, דמשזקפוה נהנין ממנה, דכשהיו מנותה, ואע"פ שלא לקט לה חלא כדי לזקפה: זקנים. שלא היו יכולין לברוח אחר ערבה, ש"ל לחזיכותם סורסו ליקט: (ח) שברחש. שבלאו העוף מעניס שהכיח ממקום אחר, לא נהנין, דלמא אתי לאחלופי בקניס המסורין בחילן: יתיר. מפיל הקן לארץ, ויהנה ממנו, ול"ד להקדש, משום דבאחרה בדילי מנס, וי"מ יתיר בקנה שיניס האפרוחי', ואז יקח לוחסה, ודוקא יתיר, דאס עולה ליטול מן הקן, כמלא נהנה מן האחרה, וכל זמן שהניסים נריכין לאמן לסורין, נין ברחש בחילן של הקדש, נין ברחש האחרה, והאפרוחים כל זמן שנריכין לאמן: המורם. היער: שלקחו. שקנו יער לצורך קירות: בעניס. מהיכות עניס שתוחכים במגרה, בעת שמתקניס לוהן לקורות: כשפוי. כסורות דקות שמקליקין לוהן: כמיה. עליס שבעני היער, שהגזברין לא קנו חלא דבר הנריך לבניו:

[1] ו.דיא קאממענטארע. [2] ז. סוכות פ.ד.מ.ט. [3] דאוועלכסט מ.ה. [4] פערגליכע ת"ם. [5] ז. עיי פ.ג.מ.ח. פיער כאך מייכנען, דיא כלעטטער, כאך מכדערן דיא קנאטען.

פ ר ק ה

הַנֶּהֱנֶה שֶׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגַם, מָעַל, דִּבְרֵי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּגָם, לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגּוֹם. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ פְּגָם, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנֶה מָעַל. כֵּיצַד? נָתְנָה קַטְלָה בְּצוָארָהּ, שַׁבַּעַת בְּיָדָהּ, שָׁתְתָה בְּכוֹס שֶׁל זָהָב, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנֵית מָעֲלָה. לָבַשׁ בַּחֲלוּק, כְּסָהּ בְּטָלִית, בָּקַע בַּקּוֹרְדוֹם, לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגּוֹם. תָּלַשׁ מִן הַחֲטָאת בְּשֶׁהִיא חַיָּה, לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגּוֹם. בְּשֶׁהִיא מֵתָה, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל: (ב) נֶהֱנָה בְּבַהֲצִי פְרוּטָה וּפָגַם בְּבַהֲצִי פְרוּטָה, אוֹ שֶׁנֶּהֱנָה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד, וּפָגַם בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה בְּדָבָר אַחֵר, חֲרֵי זֶה לֹא מָעַל, עַד שֶׁנֶּהֱנָה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה, וְיִפְגּוֹם בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה בְּדָבָר אֶחָד: (ג) אֵין מוֹעֵל בַּמְּקֻדָּשִׁין, אֶלָּא בְּהֵמָה וּכְלֵי שָׁרֵת. כֵּיצַד? רָכַב עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרָכַב, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרָכַב, שָׁתָה בַּכּוֹס שֶׁל זָהָב, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשָׁתָה, וּבָא חֲבֵרוֹ

ווען אײנער אײנעז פרוטה וועדטה פֿאן געהיילִיגטעם בענוטצט, וועז ער אויך קיינען שאדען דאראן פֿעראורזאכט האט, בעגעהט ער אײנע פֿעראונטרייאונג. זא ר"ע. דיא גועלעהרטען זאגען: בייא דינגען דיא אײנע בעשעדיגונג ערליידען קענגען, בעגעהט מאן פֿעראונטרייאונג נור וועז אין שאדען גענאצט וואדרען; אן דעם אבער וואס קיינע בעשעדיגונג ערליידען קאן, איזט דער בלאסגענוס פֿעראונטרייאונג. צ. ב. ניממט אײנע פֿרוי אײנע גענהיילִיגטע קעטטע אום דען האלז, אײנען רינג אן דיא האנד, אדער טרינקט אוים אײנעם גאלדענען בעכער, זא איזט דער גענוס שאן פֿעראונטרייאונג. ניממט אבער יעמאנד אין גענהיילִיגטעם העמדע אום, אדער דעקט זיך מיט אײנעם טוכ, דוויעט מיט אײנער אקסט, זא איזט עס נור פֿעראונטרייאונג, וועז ער דאראן עטוואס בעשעדיגט האט. רופֿט אײנער האאר אם (פֿעהלערהאפֿטען) זינראפֿער וועז עס נאך לעבט אוים, זא איזט עס נור פֿעראונטרייאונג, וועז ער עס בעשעדיגט האט; טהוט ער עס אן אײנעם טאדטען, זא איזט דיא בענוטצונג שאן פֿעראונטרייאונג.

(ב) בעטרעגט דער נוטצען נור אײנע האלבע פרוטה, אונד דיא בעשעדיגונג אײנע האלבע פרוטה, אדער דער נוטצען פֿאן אײנער זאכע אײנע פרוטה, אונד דיא בעשעדיגונג אן אײנער אנדערן אײנע פרוטה, זא איזט דאס קיינע פֿעראונטרייאונג; זאנדערן נור וועז יעדעס אײנע פרוטה וועדטה אונד אן דערזעלבען זאכע איזט. (ג) עס איזט אײנע פֿעראונטרייאונג אם הייליגען נאך אײנער אנדערן נור מעגליך בייא אפֿפֿערפֿיה אדער רינסטגעפֿעסען. צ. ב. ריטט אײנער אויף אײנעם זאלבען טהיער, הירויף טראגט עס אײנער אנדערער, אונד דאן נאך אײנער; אדער טראנק אײנער אוים דעם גאלדענען בעכער, דאראוף אײן אנדערער

פרק ה דר"ע. כלכוש דחזק כ"ע ל"פ דפגם לחלתר, לפי שמתכך בכתליס, וכלכוש דלפניס, לגבי' בזריס, כמי ל"פ, דהאי כמי פגם לחלתר, כ"פ כלכושת מציעתה, רע"ק, הוחיל והו' דבר דלא פגם לחלתר, חלח לחתר זמן, היי' כדבר שחין בו פגם, ומועלי' בו כשנכנס בם"פ, ורבנן סברי הוחיל ויש בו פגם, מ"מ חין מועלי' בו, עד שיפגום: כיצד. דבר שחין בו פגם: קטלח. רכיד הזהב של הקדש, חו טבעת בו', כל זמי חין בהס פגם בכך, וכיון שנהנה מעל, וכיצד מצערו, חומדי' כמה חפס רוצה ליתן, שים עליה תכשיטי' כחלו, להוליכן לבית המשתה, להתנבד בהן, כיחותו שעור מצלמת להקדש, קרן וחומש, ודבר שים בו פגם, כגון לבש בחלוק בו', כיון דשומדים לפגום, לח מעל עד שיפגום בהס ס"פ: תלש. שער מן החטחת בעלת מום, דשומדת לפדות, ודבר שים בו פגם הוח, לבל בחטחת תמימה, דתליסת שער לח עבד כה מדי הוי' ככום של זהב, שהוח דבר שחין בו פגם, וכיון שנהנה מעל: מתה. כין תמימה כין בעלת מום, דלמו בת פדיים היח: (ב) בחלי פרוטה. שלבש בגדי קדש, ונהנה בחלי פרוטה, וקרע בו, ופגם בחלי פרוטה: בדבר ח'. ולח פגם, ופגם בדבר חחר ולח נהנה, כגון שפך משקה של קדש: (ג) בהמה. תמימה קדשי מזבח, דהני לחו בני פגימה נינהו, דלחו לפדיי' קיימי, שחפי' רבב עליה ובכחישה, עדיין רחויה להקרבה, וכן שתה ככום של זהב, חפי' חס פגמו, כיון דקדוש הוח, ולחו לפדיי' קחי' רחוי' הוח עדיין לגירות, וים בו מועל חחר מועל, חבל קדשי כל"ב, כגון בהמת בל"ב, דבני

וּבְשַׂר הַמֵּת, אֵין מְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא, אֲפִילּוּ בַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם. הָאוֹכֵל שְׁנֵּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, וְשֶׁנִּטְמָא בְּוַלַד הַטֻּמְאָה, מְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם: (ה) כָּל הָאוֹכְלִין מְצָטָרְפִין לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בְּכַחֲצִי פְרָס. בְּמִזּוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לָעֶרוּב. בְּכַבֵּיצָה, לְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכָלִין. בְּבַגְרוֹגֶרֶת, לְהוֹצָאַת שַׁבָּת. בְּכַכּוּתֶבֶת, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כָּל הַמַּשְׁקִין מְצָטָרְפִין לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בִּרְבִיעִית, וְכִמְלֹא לוּגְמָיו (נ"א וכמלא) בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: (ו) הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינָן מְצָטָרְפִין. הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק, הַשַּׂק וְהָעוֹר, הָעוֹר וְהַמַּפָּץ מְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לְטֻמְאָה מוּשָׁב:

מאל אום דיא דארונטער ליי־טערע אונריינהייט צו בעווירקען. שפייזע דיא פֿאן איינער דויפטאונריינהייט, ווירד כיט זאלי־ער דיא פֿאן איינער אונטעראורט פֿעראונריינערט וואר־דען, צוזאמענגערעכנעט, אום דיא ליי־טערע אונריינהייט צו בעווירקען. (ה) אללע (אונריינען שפייזען) וועדען צום האלבען האלבערעטען צוזאמענגערעכנעט, אום דען קערפער (אין בעציהונג אויף גענוס דער העבע) צו פֿעראונריינירען; אללע שפייזען פֿערנער צום מאסע צווייער מאהל־צייטען פֿיר דען ערוב; פֿערנער צום מאסע איינעס אייעס אום אלס שפייזען אונריידהייט אנצונעהמען, אונר צום מאסע איינער דירדען פֿייגע, אום דורך הערויסטראגען אם שבת; זא וויא צום מאסע איינער דאטטעל אום דורך עסעז אם פֿערזעהנונגסטאגע, שולד צו בעווירקען. אללע (אונריינע) געטרענקע צום מאסע איינעס פֿירטעלס, אום דען קערפער צו פֿעראונדיינירען; אונד צום מונדפֿאלל, אום אם פֿער־זעהנונגסטאגע שולד צו בעווירקען. (ו) ערלהפֿרוכט אונד געמישטע זאאט אם וויינבערג וועדען צוזאמענגערעכנעט. ר"ש פֿערניינט דים. קלייד אונד זאק, זאק אונד לעדער, לעדער אונד דעקקע וועדען (אין בעציהונג אויף פֿעראונ־רייניגונגס־פֿעריגקייט) צוזאמענגערעכנעט. ר"ש זאגט: דער גרונד דאפֿאן איזט, וויל זיא אללע אלס זיטץ פֿער־אונרוינינונגספֿעהיג זינד).

דאלו מת טומאת ז' וטומאת כלום עד הערב: לא טומאתו ולא שעורו. מת וזרק דטומאת מת הוא ז', ושעורו כזית, וזרק טומאתו עד הערב, ושעורו כעדשה: (ד) אין מצטרפי'. לטמא את הידי', דמדרכן הוא דאלו לענין אכילה מצטרפי: כ' זמות. כ' לאוין תלוקי', וי"מ דטעמא משום דטומאת כותי ופגול הוא, משום גזרה, ולא גזרו אחני שיעור, ולא רצו לגזור כאחת, מפני שהם כ' זמות: כקל. דלא מצטרף לטומאה, אפילו לשיעור קל, כגון שיצטרף פחות כעדשה דשרץ, לכשליס כזית דכלאה, וכ"ש דלא מצטרף לשעור חמור, וכן אני אין זית מן המת, אין מצטרף לאני זית של נבלה לטמא, אפי' לטמא ערב: כאם הטומאה. שהוא ולד רשעון, ושכטמא כולד הטומאה, זהו ולד שני: מצטרפין. לכביצה, שהוא טומאה חולין, לטמא כקל שבהיסס לעשות שליש, כדרך השני לעשות ג', אכל לא כדרך הרשעון לעשות שני: (ה) האוכלי'. טמאים מצטרפי' לאני פרס, לפסול את הגוי'; לערוב, עיין מ"ב פ"ח דערובין: לטמא טומאת אוכלי', שאין אוכל מטמא כפחות מכביצה: ומצטרפי לכגרוגרו', שאינו חייב המוציא אוכלי' בשבת, מרשות לרשות, כפחות מכרוגרות, ומצטרפי' לאופל ככותבת כי"כ: כל המשקין. דוקא ז' משקין: כרביעית. לשותה רביעית משקין טמאים, כפקלה גויתו מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה כמגעו, עד שיטבול: וכטלא. שבשותה כי"כ אלא לוגמיו חייב: (ו) מצטרפי'. שאם אכל אני שעור מערלה, ואכלאי הכרם אני שעור, מצטרפי' לאכות מ', וי"מ ערלה וכלאי הכרם מעורבי' יחד, שבשלו לתוך היתר, מצטרפי' לאסור כיבא כאחיהם, וכלא בטיהן טעם: אין מצטרפי'. מ"ג לגרף: הכגד. עזי' מ"ג פרק כ"ז דכלים: רש"י. כלומ' מע"ג דאמרן לעיל, דכל שאין שעור שוה, אין מצטרפי', הכא מצטרפי', מע"ש שאין שעורן שוה, שומיל ואם יש בין כולם שעור ג' דאמרן לעיל, דכל שאין שעור שוה, אין מצטרפי', הכא מצטרפי', מע"ש שאין שעורן שוה, שומיל ואם יש בין כולם שעור ג' כין שהיסס דאלו לטמא מושב, הלכך מצטרפי':

ד) ז' דיל קלומענטארש.

כֵּיצַד ? אָמַר לוֹ תֵּן בָּשָׂר לָאוֹרְחִים , וְנָתַן לָהֶם בָּבֵד, בָּבֵד, וְנָתַן לָהֶם בָּשָׂר , הַשְּׁלִיחַ מָעַל · אָמַר לוֹ, תֵּן לָהֶם חֲתִיכָה חֲתִיכָה, וְהוּא אוֹמֵר טוּלוּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם , וְהֵם נָטְלוּ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ , כֻּלָּן מָעָלוּ · אָמַר לוֹ, הָבֵא לִי מִן הַחַלּוֹן, אוֹ מִגְּלוֹסְקָמָא , וְהֵבִיא לוֹ , אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת לֹא הָיָה בִּלְבּוֹ אֶלָּא מִזֶּה, וְהֵבִיא מִזֶּה , בַּעַל הַבַּיִת מָעַל · אֲבָל אִם אָמַר לוֹ, הָבֵא לִי מִן הַחַלּוֹן , וְהֵבִיא לוֹ מִגְּלוֹסְקָמָא, אוֹ מִן גְּלוֹסְקָמָא ,וְהֵבִיא לוֹ מִן הַחַלּוֹן, הַשְּׁלִיחַ מָעַל : (ב) שָׁלַח בְּיַד חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן , אִם עָשׂוּ שְׁלִיחוּתוֹ , בַּעַל הַבַּיִת מָעַל . לֹא עָשׂוּ שְׁלִיחוּתוֹ , הַחַנְוָנִי מָעַל · שָׁלַח בְּיַד פִּקֵּחַ , וְנִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אֵצֶל חַנְוָנִי , הַחַנְוָנִי מָעַל כְּשֶׁיּוֹצִיא · כֵּיצַד יַעֲשֶׂה ? נוֹטֵל פְּרוּטָה אוֹ כֶּלִי , וְאוֹמֵר , פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא מִתְחַלֶּלֶת עַל זוֹ , שֶׁהַהֶקְדֵּשׁ נִפְדֶּה בְּכֶסֶף , וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף : (ג) נָתַן לוֹ פְּרוּטָה , אָמַר

ניכט זא אויס, זא איז ער דער שולדיגע· צי ב· וועז אייגער צו יעמאנד זאגט ; גיב (פֿאז דיזעם געהייליגטען) מיינען געפֿטטען פֿליישׁ! אונד ער גיכט לעבער, אדער אומגעקערטרט; זא בעגעהט דער באטע דיא פֿערואונטרייאונג · טרוג ער אירהם אויף, יעדעם איין שטיק צו געבען; ער באָט אבער יעדעם צווייא שטיק אן , אונד זיא נאהמען יעדער דרייא שטיק, זא בעגעהען אללע פֿעראונטרייאונג · זאגט דער הערר; ברינגע מיר אויס דער פֿענסטערנישע אדער דעם שראנקע[1]) הער, אונד ער טהאט עס, זא איזט דער הויזהערר שולדיג, וועז ער אויך פֿערזיפֿערט, ער האבע ניכט פֿאז דיזעם , זאנדערן פֿאם אנדערען געמיינט · האט ער איהם אבער בעפֿאהלען אויס דער פֿענסטערנישע צו נעהמען, אונד ער נאהם אויס דעם שראנקע, אדער אומגעקעהרט, זא איזט דער באטע דער פֿעראונטרייאונג שולדיג · (כ) וועז אייגער (צום אייגקויפֿען) דורך אייגען טויבשטומען, בלעדזינניגען אדער מינדערירהריגען געהייליגטעם געלד שיקט, זא איזט ער, וועז זיא זיינען אויפֿטראג זא אויסריכטען, דער פֿעראונטרייאונג שולדיג : טראטען זיא עס ניכט זא, זא איזט דער קרעמער (דער דאם געלד עמפֿענגט) שולדיג · וועז אייגער דורך אייגען פֿערשטענדיגען עס שיקט, אבער עהע עס דער קרעמער עמפֿאנגען האט, זיך עראיננערט (דאם עס הייליג איזט), זא בעגעהט דער קרעמער פֿעראונטרייאונג, וועז ער עס אויסגיבט · וויא האט דער קרעמער צו פֿערפֿאהרען? ער נעהמט אייגע פרוטה אדער איין געפֿעס, אונד זאגט; דיא היילינע פרוטה, זיא בעפֿינדע זיך ווא זיא וואללע, זייא דורך דיזע אויסגעלעזט; דען געהייליגטעם קאן

דורך געלר אדער געלדעסווערטהע אויסגעלעזט וועררען · (ג) גיבט אייגער דעם באטען אייגע (געהייליגטע) פרוטה ,

השליח , דכמעילה יש שליח לדבר עבירה : תן כסר · של הקדש , וכהן ככד של הקדש : השליח מעל · תפי' לר"ע דרפ"ז דכדריס, דס"ל דכל דממליך מיכיס מקרי הכאה: השליח מעל , דתכעי לתמלוכי': טולו כ' כ' · והוא שתמר טולו כ' כ' מדעתו, דלא עקר השליחות , והשליח מעל על שהוסיף על דברי המשלח , ושתורחים קייכים, שנטלו הג' מדעתם , תכל תמר טלו ב' כשליחות כע"כ , המשלח מעל , שהרי כעשה דברו , והשליח לא מעל , שהוסיף על שליחת כע"כ , דלא עקר את השליחות, והא דמ"ד פ"ד דתרומות , כשנתכוין להוסיף , לאו תרומתו תרומה , משום דהתם הפרשתו ככת ג' עשויה , ס"ל למעשיך מדעת כע"כ , תכל הכא משנטלו תחיכה דשוכה , כעשה שליחתו של כע"כ , ודוקא כשהיו התחיכות מקדשי כד"כ , תכל תם הי כשר עולה וכיוצא בו , לא מעל , דלא התוכל בלבד ; גלוסקמא · תיכה : כלבי · דדכריס שבלב כמעילה ג"כ אינן דכריס : (כ) התכוני . מעל, כשיוליח המעות של הקדש כתפליו ; וכזכר · וכיון שנזכר, שוב אינו חייב קרבן מעילה , שאין קרבן מעילה אלא מזיד : התכוני חייב . והוא שזכרו כע"כ והשליח , דאין כאן שוגג , אלא התכוני , תכל תם נזכר כע"כ, ולא השליח , השליח מעל , שהוא שגג תחלה , וכן תם נזכר השליח , ולא נזכר כע"כ , כע"כ מעל ; כיצד יעשה · התכוני שידע כפרוטה זו, שהיא הקדש קודם שיוליאנה , ונתערכה כפרוטותיו , כיצד יעשה, ויהיה מותר להשתמש בפרוטותיו :

[1]) גלוסקמא נריכים γλωσσόκομον

וְשָׂרָה, תָּלַשׁ מִן הַחַמָּאת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ, וּבָא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ, בָּקָן מָעַלוּ. רַבִּי אוֹמֵר, בָּל (דָּבָר) שֶׁאֵין לוֹ פִּדְיוֹן, יֵשׁ בּוֹ מוֹעַל אַחַר מוֹעֵל: (ד) נָטַל אֵבֶן, אוֹ קוֹרָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, חֲבֵרַי וְזֵה לֹא מָעַל. נְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ, הוּא מָעַל וַחֲבֵרוֹ לֹא מָעַל. בְּנָאָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, חֲבֵרַי וְזֵה לֹא מָעַל, עַד שֶׁיְּדוֹר תַּחְתֶּיהָ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. נָטַל פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, חֲבֵרַי וְזֵה לֹא מָעַל. נְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ, הוּא מָעַל וַחֲבֵרוֹ לֹא מָעַל. נְתָנָהּ לְבֶלֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָחַץ, מָעַל. שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ חֲבֵרַי מָרָחַץ פְּרוּטָה, חֲכָמִים וּרְחוּץ: (ה) אֲבִילָתוֹ וַאֲכִילַת חֲבֵרוֹ, חֲנָיָתוֹ וַחֲנַיַּת חֲבֵרוֹ, אֲכִילָתוֹ וַחֲנַיַּת חֲבֵרוֹ, חֲנָיָתוֹ וַאֲכִילַת חֲבֵרוֹ, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וַאֲפִילוּ לְזֶמֶן מְרֻבֶּה:

אונד דאן זוידער איינער: אדער ריס איינער פֿאם זינדאפֿ־פֿער האאנרע אב, דאדוף־טהאט עס אין אנדערער, אונר דאן נאך איינער, זא זינר אללע דער פֿעראונטרייאונג שולדיג. רבי זאגט: איבעראלל פֿינדעט, וועו דיא זאכע ניכט אויסלעזבאר איזט, איינע פֿעראונטרייאונג נאך דער אנדערן שטאטט. (ד) ניממט (דער שאטצמייסטער) איינען שטיין אדער באלקען פֿאן געהיילינגטען, זא איזט דאס קיינע פֿעראונטרייאונג, גיבט ער אירן אבער איינעם אנדערן, זא בעגעהט ער דיא פֿעראונטרייאונג, ניכט אבער דער אנדערע. ברויכט ער דעמצלבען צו זיינעם איינגענן הויז, זא איזט עס ער־ער קיינע פֿעראונטרייאונג בים דער נוטצען דאפֿאן איינע פרוטה בעטרעגט. ניממט איינער איינע פרוטה פֿאן גע־היליגטעם גלדע, זא איזט עס נאך קיינע פֿעראונטרייאונג. גיבט ער זיא איינעם אנדערן, זא איזט ער שולדיג, ניכט אבער דער אנדערע. גיבט ער זיא דעם באדער, זא בעגעהעט ער, זעלבסט וועו ער ניכט נעבאדעט דאט, פֿעראונטרייאונג, דא יענער איהם דאפֿיר דאס באד עפֿ־נעט, אונד עס איהם פֿרייא שטעהט הינינצוגעהען. (ה) וואס איינער זעלבסט איססעט, אונד צו עססען גיבט, בענוטצט אונד צו בענוטצען גיבט, איססט אונד צו בע־נוטצען גיבט, בענוטצט אונד צו עססען גיבט, ווירר זעלבסט בייא לענגערער צייט, צוואממענגערעכנעט.

פ ר ק ו

הַשָּׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, בַּעַל הַבַּיִת מָעַל. לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, הַשָּׁלִיחַ מָעַל.

וועו איינער (אין בענוטצען דעס געהיליגטען) פֿרעמדען אויפֿטראג אויסריכטעט, זא איזט דער אויסזענדער דער פֿעראונטרייענדע; ריכטעט אבער דערזעלבע זיינען אויפֿטראג

כדוי' נכנס, כיון שמעל כו' ר', והוציאה לחולין, תו ליח כה מעילה: ר"ח. מיכח כיון ח"ק לרבי, קדשי מזבח שנעשו בע"מ, ועבר ושחטן קודם פדיון, ר"ח יקברו, דבשי העמדה והערכה, והא מתו, ולא תפסר בהעמדה והערכה, וכיון דלא ככי פדיון נכנס, יש בו מועל לאחר מועל, הכנסה לאחר שחיטה, וחכ"ח יפדו, דלא בעו העמד' והערכה, וחכמים דהכא פליגי אחכמים, מ"ג פ' בכרת דתמורה, וכיון דקדושת דמים נכנס, אין בו מועל לאחר מועל: (ד) לא מעל. בגזבר של הקדש תיירי, שהלכן והקורס של הקדש מסורות בידו מהחלה, וכי נטלן לעצמו, וסבר שהוא שלו, עדיין ברשות הקדש הם, לכל כי כתיב לאכרו, הוציאם מרשותו, ושיכ מהקדש לחול, הוא מעל בכתיבת המתנה, ואכרו לא מעל, שכבר יצאה לחולין: בגזה. לא בגזה ממש, דמ"ל הרי בגזה מיד שהוסיף בבגין ביתו, אלא בגון שנתנה ע"פ תרוכה שלא בבגין, דהשתא אין לו בגזה, עד שידור תחתיה ויזכה בה בע"פ, בגון שהיו פירותיו בתוכי תקת התרוכה, וכי' נשמיס דולפי' עליהם ופתם פי התרוכה בתלן של הקדש, כיון שהגיע עליהם בע"פ מעל: לבלן. שיכיהו לרחוץ בבית המרחץ: שהוא חומר לו. ולא מיקשר משיכה, משמ"כ בשאר חומרות, ולדידן, דקי"ל מעות קונות מהכי כבלן בכרי, ומש"ה דוקא בלן, מכל שאר חומרות בעי משיכה, דכיון דבישראל מעות קונות, בבכרי משיכה קונה: (ה) מכרו. הוא מכל מקי שעור, והלכיל את מכרו מקי שעור, או בהכה הוא מקי שעור, והכהה את מכרו מקי שעור, וכן הלחתו והכילה מכרו, או מפכה, מנטרפי' לחייבו חמש מעילות: מרוכה. כגון שחלכל, או בהכה בחקי שעור פיוס, וחכל, או נהכה, או החכיל, או הכהה את מכרו לזמן מרוכה, וכלבד שיהיו בהעלם ד' מנטרפי':

פרק ו שעשה. שנתן לו בע"ה הקדש, או מעות של הקדש, להוציאם בתורת חולין: בע"ה. ואפי' נזכר

לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא, מָעַל. הַחַנְוָנִי כְּבַעַל הַבַּיִת, דִּ"ד מֵאִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּשֶׁלָּחָנִי: (ו) פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַכִּיס, אוֹ שֶׁאָמַר פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הֶקְדֵּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרִאשׁוֹנָה, מָעַל, דִּ"ד עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַכִּיס. מוֹדֶה ר' עֲקִיבָא, בְּאוֹמֵר, פְּרוּטָה מִן הַכִּיס זֶה הֶקְדֵּשׁ, שֶׁהוּא מוֹצִיא וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַכִּיס:

דעס געלדעס בעדינען, דאהער בעגעהעט ער, ווען ער עס אויסגיבט, פֿאראונטרייאונג. איין קרעמער ווירד, נאך ר"מ, וויא יעדער אנדערע, נאך ר' יהודה אבער, וויא דער וועכסלער אנגעזעהען. (ו) ווען איינע פרוטה פֿאן געהיליגטעם אונטער אנדער געלד אים בייטעל געראטהען איזט, אדער יעמאנד זאגט; איינע פרוטה אין דיזעם בייטעל זייא געהיליגט! זא בעגעהט ער דורך פֿאראויסגאבונג דער ערשטע פרוטה דאריוס, פֿאראונטרייאונג. זא ר"ע. דיא געלעהרטען זאגען: ערשט ווען ער דיא לעצטע אויסגיבט. ר"ע שטיממט איבעראין, דאס ווען איינער זאגט: איינע פרוטה אויס דיזעם בייטעל זייא געהיליגט! ער אללע אויסגעבען דארף, בים צום לעצטען שטיק.

מכוכי. שמוכר פירות, מו כשמים: (ו) פרשנכם. לגורך השמיעו מעל: כל הכים. לגורך חולין, שאין מעילה מן הספק, ואין הפרוטה כטילה כרובה, דהכר שים לו מתירי' הוא, שיכול לתללו, ע"כ מטבע מציב ולא כטיל, ע"כ דהויא דכר שהרכו למכות: כלומר, שעריך שיאמר לא יפטר כיס זה מן ההקדש:

מַסֶּכֶת תָּמִיד

אין דיזעם טראקטאט ווירד דאס גאנצע פֿערפֿאהרען ביים טעגליכען אפפֿער, אונד דיא אירדנונג דער איינצעלנען פֿעררימטונגען דארגעשטעללט. פֿילעם איזט הירבייא ערטליך אונד קאן ערשט דורך דען פֿאלגענדען טראקטאט מדות דייטליכער וועדען; פֿילעם אבער בלייבט דעננאך אונערקלערליך, וועו מאן ניכט איינע גענוע איבערזיכט אונד קענטנים דער לאקאליטעטען אונד אנדערער אלטערטהימער האט, וועלכע וויר, דא הייר דער רוים עם ניכט געשטאטטעט, אוף דיא היסטארישע אינלייטונג פֿערשיבען מיסטען.

פ ר ק א

בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּבֵית אַבְטִינָס, בְּבֵית הַנִּיצוּץ, וּבְבֵית הַמּוּקָד. בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוּץ הָיוּ עֲלִיּוֹת, וְהָרוֹבִים שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוּקָד כֵּיפָּה, וּבַיִת גָּדוֹל הָיָה מָקָף

אן דריי שטעללען דעס טעמפעלס הילטען דיא פרימטער וואכע: נעמליך אים הויזע אבטינס, אים פֿונקענהויזע, אונד אים בראנדהויזע. דיא ביידען ערשטערן וואהרען ערקער, אונד אין דיזען הילטען קנאבען וואכע; דאס בראנדהויז וואר אין געווילבע, דעסטען גראסער אינגערע רוים

פרק א שומרים. מפני שכבוד וגדולה היא לכית שלא יהא כלא שומרים, ולא מפני פחד לסטים וגנבים: פליות. כניות כגד שערי העזרה, ואפי' היו מוחן עליות מקיפין כעזרה, יכולי' הכהנים ליכנס שם, כשהם עייפים, דגבי

לוֹ הָבֵא לִי בְּחֲצָיָה גְּרוֹת, וּבְחֲצָיָה פְּתִילוֹת, הָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּכָלָה גְּרוֹת, אוֹ בְּכָלָה פְּתִילוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הָבֵא לִי בְּכָלָה גְּרוֹת, אוֹ בְּכָלָה פְּתִילוֹת, הָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּחֲצָיָה גְּרוֹת וּבְחֲצָיָה פְּתִילוֹת, שְׁנֵיהֶם לֹא מָעֲלוּ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הָבֵא לִי בְּחֲצָיָה גְּרוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וּבְחֲצָיָה פְּתִילוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ גְּרוֹת מִבֵּית פְּתִילוֹת, וּפְתִילוֹת מִבֵּית גְּרוֹת, הַשָּׁלִיחַ מָעַל: (ד) נָתַן לוֹ שְׁתֵּי פְרוּטוֹת, אָמַר לוֹ הָבֵא לִי אֶתְרוֹג, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בִּפְרוּטָה אֶתְרוֹג, וּבִפְרוּטָה רִמּוֹן, שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ. רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל, שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ אֶתְרוֹג גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ, וְהֵבֵאתָ לִי קָטָן וְרַע: נָתַן לוֹ דִּינָר, זָהָב, אָמַר לוֹ הָבֵא לִי חָלוּק, הָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּשִׁלְשָׁה חָלוּק וּבִשְׁלשָׁה טָלִית, שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ. רִ' יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל, שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ חָלוּק גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ, וְהֵבֵאתָ לִי קָטָן וְרַע. (ה) הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל הַשֻּׁלְחָנִי, אִם צְרוּרִין לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא, מָעַל. אִם מְתָרִים, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא, לֹא מָעַל. אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ

מיט דעם אויפטראגע: פֿיר דיא דעלפֿטע לאמפען אונד פֿיר דיא אנדערע העלפֿטע טאכטע צו קויפֿען, אונד ער ברינגט פֿיר דאס גאנצע איינערלייא; אדער ער גיבט איהם דען אויפטראג פֿיר דאס גאנצע איינערלייא צו האלטן, אונד יענער האלט פֿיר דיא העלפֿטע לאמפען אונד פֿיר דיא אנדערע העלפֿטע טאכטע, זא בעגעהען ביידע קיינע פֿערפֿאונטריאונג. אבער וועהן ער איהם אויפטרעגט, פֿיר דיא דעלפֿטע לאמפען פֿאן דאהער, אונד פֿיר דיא אנדערע העלפֿטע טאכטע פֿאן דארטהער, צו האלטן, אונד ער ברינגט לאמפען פֿאן דא, וווא ער טאכטע האלטן זאללטע, אונד אומגעקעהרט, זא איזט דער באטע דער פֿעראונטרעראונג שולדיג. (ד) גיבט איינער דעם באטען צוויא פרוטות אונד שפריכט: האלע מיר דאפֿיר איינען פאראדיסאפֿפֿעל, אונד ער ברינגט איהם איינען זאלכען פֿיר איינע פרוטה, אונד פֿיר דיא אנדערע איינען גראנאטאפֿפֿעל, זא זינד בייד שולדיג. ר' יהודה זאגט: דער חויזהערר ניכט, דען עד קאן זאגען: איך האבע איינען גראסען פאראדיסאפֿפֿעל פֿערלאנגט, אונד דוא האסט מיר איינען קלייגען אונד שלעכטען גראבאכט! — גיבט ער איהם איינען גאלד דינר, מיט דעם אויפטראגע: קויפֿע מיר איין העמדע! אונד ער האלט איהם פֿיר דרייא סלעים איין העמדע, אונד פֿיר דרייא איין טוך, זא זינד בייד שולדיג. ר' יהודה זאגט: דער חויזהערר ניכט, דען ער קאן זאגען: איך האבע איין גראסעס העמדע פֿערלאנגט, אונד דוא האסט מיר איין קלייגעס אונד שלעכטעס געבראכט! (ה) וועהן איינער געלד בייט וועכסלער צור פֿערוואהרונג גיבט, אונד דיס איזט איינגעבונדען, זא דארף דער וועכסלער זיך דעססען ניכט בעדינגען, דאהער בעגעהט ער, (וועהן עס געהייליגטעס איזט) דורך אויסגעבען דעססעלבען פֿאר אונטריאונג; איזט דאס גאנצע איינגעבונדען, זא קאן ער זיך דעססען בעדינגען; אבער וועהן ער איהם אויפטרעגט, פֿיר דיא דעלפֿטע לאמפען פֿאן דאהער, אונד פֿיר דיא אנדערע העלפֿטע טאכטע פֿאן דארטהער, צו האלטן, אונד ער ברינגט לאמפען פֿאן דא, וווא ער טאכטע האלטן זאללטע, אונד אומגעקעהרט, זא איזט דער באטע דער פֿעראונטרעראונג שולדיג. (ד) גיבט איינער דעם באטען צוויא פרוטות אונד שפריכט: האלע מיר דאפֿיר איינען פאראדיסאפֿפֿעל, אונד ער ברינגט איהם איינען זאלכען פֿיר איינע פרוטה, אונד פֿיר דיא אנדערע איינען גראנאטאפֿפֿעל, זא זינד בייד שולדיג. ר' יהודה זאגט: דער חויזהערר ניכט, דען עד קאן זאגען: איך האבע איינען גראסען פאראדיסאפֿפֿעל פֿערלאנגט, אונד דוא האסט מיר איינען קלייגען אונד שלעכטען גראבאכט! — גיבט ער איהם איינען גאלד דינר, מיט דעם אויפטראגע: קויפֿע מיר איין העמדע! אונד ער האלט איהם פֿיר דרייא סלעים איין העמדע, אונד פֿיר דרייא איין טוך, זא זינד בייד שולדיג. ר' יהודה זאגט: דער חויזהערר ניכט, דען ער קאן זאגען: איך האבע איין גראסעס העמדע פֿערלאנגט, אונד דוא האסט מיר איין קלייגעס אונד שלעכטעס געבראכט! (ה) וועהן איינער געלד בייט וועכסלער צור פֿערוואהרונג גיבט, אונד דיס איזט איינגעבונדען, זא דארף דער וועכסלער זיך דעססען ניכט בעדינגען, דאהער בעגעהט ער, (וועהן עס געהייליגטעס איזט) דורך אויסגעבען דעססעלבען פֿאר אונטריאונג; איזט דאס גאנצע איינגעבונדען, זא קאן ער זיך דעססען בעדינגען; אלזא בעגעהט ער דאבייא אויך קיינע פֿערפֿאונטריאונג. געשיהט עס בייא איינעם אנדערן, זא דארף דיזער זיך אין קיינעם פֿאללע

(ג) גרות. כלי חרס, שמדליקין בו את הנרות; לא מעלו. שלא כעצית שליחות כעה"כ כפרוטה, והשליח לא עקר שליחתו של בע"הב כפרוטה; מעל. שעקר השליחות, ויש כשניהן ס"פ; (ד) מעלו. ושוא שיכיס לאתרוג שוה כ' פרוטות, הלכך כע"הב מעל, כיון שקנה לו השליח כמו שאמר ושוה כמו שנתן לו, הרי כעשה שליחתו, והשליח מעל, שקנה רמון בפרוטה מדעתו; גדול. ואלו היית קונה כב' פרוטות, כמו שנתתי לך, היית מכיח לי לאתרוג גדול שוה ד' פרוטות; (ה) צרורים. קשורים קשר מסוכם, ע"פ שאין עליו חותם, או קשר שאינו מסוכם, ותחומים, לא יתחתם כהן, דגלי דעתים, דלא ניחא ליה שיתחתם כהן שנפקד; מותרי. שקשורים בשאר קשרים, ואינו מסוכם, ואין עליו חותם, ס"ל כאלו א"ל המפקיד שיתחתם כהן, לפי שלא מעל שנפקד, והמפקיד כמי לא מעל, דהא לא א"ל בפירוש שיתחתם כהן;

הָעִתִּים שָׁוֹת, פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא מִקְּרִיאַת הַגֶּבֶר, אוֹ סָמוּךְ לוֹ, מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. הַמְמֻנֶּה בָּא, וְדוֹפֵק עֲלֵיהֶם, וְהֵם פָּתְחוּ לוֹ. אָמַר לָהֶן, מִי שֶׁטָּבַל יָבֹא וְיָפִיס, הֵפִיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה: (ג) נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ, וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפֵּשׁ, וְנִכְנַס מִבֵּית הַמּוּקָד לָעֲזָרָה, וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו, וְשָׁתֵי אֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר בְּיָדָם, וְנֶחְלְקוּ לְשָׁתֵי כִתּוֹת, אֵלּוּ הוֹלְכִין בָּאֻכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמִּזְרָח, וְאֵלּוּ הוֹלְכִין בָּאֻכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמַּעֲרָב, הָיוּ בוֹדְקִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְמָקוֹם (בֵּית) עוּשֵׁי חֲבִיתִּים, הִגִּיעוּ אֵלּוּ וְאָמְרוּ, אָמְרוּ שָׁלוֹם, הַכֹּל שָׁלוֹם, הֶעֱמִידוּ עוּשֵׁי חֲבִיתִּים לַעֲשׂוֹת חֲבִיתִּים: (ד) מִי שֶׁזָּכָה לְתָרוֹם אֶת הַמּוּבְחָן, הוּא יִתְרוֹם (אֶת הַמּוּבְחָן), וְהֵם אָמְרוּ לוֹ, הָוֵהַר שֶׁמָּא תִּגַּע בִּכְלִי, עַד שֶׁתְּקַדֵּשׁ יָדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ מִן הַכִּיּוֹר. וַהֲרֵי הַמַּחֲתָה נְתוּנָה בַּמִּקְצוֹעַ, בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ. אֵין אָדָם נִכְנָס עִמּוֹ, וְלֹא נֵר בְּיָדוֹ, אֶלָּא מְהַלֵּךְ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה.

ניגט אללע צייטען ווארען גלייך; ביסווילען קאם ער מיט דעם האהנענרוף, ביסווילען קורץ פארהער אדער נאכהער. דער בעאמטע קאמט נון אונד קלאפפט, אונד זיא עפנען; הירויף שפרינט ער; ווער אונטערגעטויכט האט, קאמט הער אונד לאזט מיט[א]. • זיא לאזטען, אונד זא ווארד בעשטיממט, ווער דיזען דינסט האבען. (ג) ער נאהם הירויף דען שליסעל, עפנעט דיא קלייגע פפארטע, אונד גינג אויס דעם בראנדהויזע אין דען פארהאף; דיא אנדערן פריסטער פאלגטען אים צווייא פאקקעלן טראגענד; ווארויף זיא זיך אין צווייא אבטהיילונגען טהיילטען; איינע גינג דורך דיא האללע נאך מארגען, אונד איינע דורך דיא האללע נאך אבענד צו, אונד אונטערזוכטען אללעם אים געהען בים זיא ווידער אן דער שטעללע, ווא דיא פפאננענאפפער בערייטעט ויערדען, צוואממענטראפפען, אונד איינאנדער צורופען: גוט, אללעם גוט! אלסדאן שטעללען זיא דיא פפאננען אפפער פערפערטיגער אן איהר געשעפט. (ד) ווער דען דינסט ערלאנגט האטטע, דיא קאהלען פאם אלטאר אב צו העבען, דער מוסטע נון אנפאנגען; דיא אנדערן ריפען איהם דאבייא צו; היטע דיך דאס דוא קיין געפעס בעריהרסט, אהנע העגדע אונד פיסע מיט וואספער אויס דעם בעקקען געוואשען צו האבען! דיא קאהלענפפאננע ליגט דארט אים ווינקעל צווישען דער אבענדזייטע דער ראמפע אונד דעם אלטאר! — נימאנר דורפטע מיט איהם גערעדען, אויך דורפטע ער קיין ליכט מיט נעהמען, זאנדערן ער גינג אים שיינע דעם אלטאר-פייערס. דיא איבריגען

לקרות סמוך לעלות השחר, עמדו כהנים לעבודתכם; ויפיס. כביכול סמוקד כאלו הכמוי בקדש, דאין פיוס אלא בעזרה במקום הקדש, ושאר פיוסות היו בלשכת הגזית, שהכהנים שבעזרה היו קרוכים ללשה"ג, אבל הכא שעדיין לא ירדו לעזרה, הכא הוו מפייסי, וי"א שגם זה הפיוס היה בלשה"ג: (ג) נטל. הממונה; הפשפש. פתח קטן שבתוך גופו של פתח גדול, לפי שלא רצו לפתוח את שער הגדול, עד זמן שחיטת התמיד, פ"ג מ"ו; מבוקות. חוץ מלילי שבת, ותע"ג דאיכו אלא שבות, ואין שבות במקדש, אפשר לבדוק בנרות הדולקים שם מע"ש: מכסדרה. מבית לבולמי העזרה, עמודים של מבנים יוצאים, ומן העמודים ועד הכהלים היה סבך של גביזין, ומן העמודים ולחוץ לא היה סבך, והמזבח היה אלא במקו' הסבך, והיו מתחלקי' לב' כתות, כדי שיהיו רואים כל כלי שרת שיהיו כלן במקומן בשלום, והולכים בהכסדראות העשויות לצד רוח נפונית, אלו מהלכים בחציה של לד מזרח, ואלו מהלכין בחציה של לד מערב, עד שפוגעים זה בזה, במקום שעושין מנחת חביתי, של כ"ג בכל יום, ושל שמוך לשער ניקנור, ושם אמרו זה לזה שלום הכל שלו, מלאמו כל הכלים בשלום: לעשות. להקם תמין לרבוכה: (ד) בכלי. במקהה שהיה כ"ם; והרי. כ"ז אומרים לו הרי כו': במקנוע. בקרן זוית הבבש היה כתוב, אבל מקום שבלה הבבש, דהיינו בין הבבש ולמזבח; אין אדם. כי היכי דאין אדם בבבש בין האולם למזבח, אלא

א) ו. מסכת יומא פ. ב.
Mischnah V.

רוּבְדִים שֶׁל אֵבֶן, וְזִקְנֵי בֵית אָב יְשָׁנִים שָׁם, וּמִפְתְּחוֹת תְּעוּדָה בְּיָדָם, וּפְרִחֵי כְהֻנָּה אִישׁ כִּסְּרוֹ בָּאָרֶץ, לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים בִּבְגָדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פּוּשְׁטִין וּמְקַפְּלִין, וּמַנִּיחִין אוֹתָן תַּחַת רָאשֵׁיהֶן, וּמִתְכַּסִּין בִּכְסוּת עַצְמָן. אִידַּע קְרִי לְאֶחָד מֵהֶן, יוֹצֵא וְחוֹלֵךְ לוֹ בַּמַּסְבָּה הַחוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה, וְהַגְּרוֹת הַוֹּלְקִין מִבָּאן וּמִבָּאן, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמְדוֹרָה הָיְתָה שָׁם, וּבֵית כִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד, וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם, פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג, וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוֹרָה, בָּא וְיָשַׁב לוֹ אֵצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, עַד שֶׁהִשְׁעָרִים נִפְתָּחִים, וְיוֹצֵא וְחוֹלֵךְ לוֹ:

(ד) מִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לְתְרוֹם אֶת הַמּוּבְחָן, מַשְׁכִּים וְטוֹבֵל, עַד שֶׁלֹּא יָבֹא הַמְּמֻנֶּה. וְכִי בְאֵיזוֹ שָׁעָה הַמְּמֻנֶּה בָּא? לֹא כָל

(טרעפּפּענארטיג) אומגעבעו וואר א ן קוואדערשטיינען, וואס רויף דיא פֿאמיליען־עלטעסטען שליפֿע, דענען דיא שליסעל דעם פֿארהאפֿעם איבערגעבען ווארען; יונגע פריסטער אבער האטטען אם ערדבאדען יעדער זיין פאלסטער. זיא שליפֿען ניכט אין הייליגען געווענדערן, זאנדערן דיזע צאגען זיא אוים אונד לעגטען זיא צוזאממען צור קאפּפֿזייטע הין, יעדער דעקטע זיך מיט איינער איהם געהערינגען דעקקע צו. — האטטע איינער איינען צופֿאללן, זא גינג ער הינווים, דורך א־ינען אונטערארדישען אונטער דעם טעמפּעל פֿארט לויפֿענדען גאנג, אין וועלכעם אן ביידען זיישטען לאמפּען אנגעבראכט ווארען, בים אנס טויכבאד. — דארט בראננטע איינע פֿלאממע; אויך וואר דא אין אנשטענדיגער אבטרישט, נעמליך, וועו מאן איהן פֿערשלאססען פֿאנד, וואוסטע מאן, עס זייא יעמאנד דארין, וואר עס אפֿען, זא וואר נימאנד דארין. — ער שטיג אלסדאן הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף, טראקנעטע זיך אב, אונד ווערמטע זיך אן דער פֿלאממע. הירויף קאם ער צוריק אונד נאהם בייא דען אנדערן פריסטערן פלאטץ, בים דיא טהארע געעפֿנעט וואס רען, אונד דאן בעגאב ער זיך הינווים. (כ) ווער דיא אלטארריניגונג פֿאן דער אשע צו בעזארגען ווינשטע, שטאנד פֿריה אויף אונד טויכטע אונטער, עהע דער בעאמטע קאם. דען עס וואר ניכט בעשטיממט, וואן דער בעאמטע קאממען ווירדע.

העליות לא נתקדשו: והרוכים. ילדים פחותים מבן י"ג שנה, שעדיין לא הגיע לעבודה, עבדינן להו שומרים: כיפה. שקורין כל"ף (גטוועלב), לא היתה עליה ללא כנויה בארץ: מוקף רוכדין. מלבנעות של לבני גזית, היו מסוקעות בכותל, ויוצאים מן הכותל לתוך בית המוקד, לנד הקרקע, ועל גביהן לבניס לחורות קנרות מהן, שיוצאות כמי מן הכותל, והיו כמין מעלות זו על זו: בית לב. המשמר היה מתחלק לג' בתי לבות, כמנין ימי השבוע, כל ג' יומו, וזקני בית לב של חותו יום, היו יכניס על חותן הרוכדין בתני' שבחול: פרקי. בחורים שהתחיל שער זקנם לפרוח, ומטו לעבודה, מש"ה קרי להו פרקי, ולא יהיו פחות מעשרים, והן היו השומרים בבית המוקד דוקא, י"מ הטעם כדי שיהיו מזומנין למהר לפייס, לתרום את המזבח, כשבא הממונה ודופק: ומפתחות. של החדרים, שהיו בהם כרכי העבודה, והשבעה למרכלין דמ"כ פ"ה דשקלים, שהיו בידם מפתחות העזרה, מיירי של החדרים שהיה בהן ממין ההקדש, כדקתני התם דהגזברי הולכין לחדריהם: כשתו. לשון כריס וכשתות: בחרן. שלא היו שוכבים על גגי מטות, ולא בארן, כדרך שומרי מגרות המלך: תחת. כגד רשעיהן, ולא תחת רשעיהן ממש, לפי שיש בכגדי כהונה כלאים, כגון לבנט, ואין מותר להשתמש בהן, ולא בשעת עבודה: עצמן. בכגדי חול: במסיבה. מחילה ההולכת תחת הבירה, וכל המקדש קרוי בירה, ולא היה מהלך דרך העזרה, מפני שהי' בע"ק, וקי"ל מחילות העזרה לא נתקדשו, מש ליכן פתוחות לעזרה, ומחילות סר סביב לא נתקדשו כלל, לפי' פתוחות לעזרה, הלכך הלך דרך המחילות: דולקות. במחילה: מדורה. שהכהן מתחמם בה לאחר שטבל: כבודו. שלא נכנס בו מדם כ"ו שהיה שם חבירו: ושטבל. דכ"ק רשאי לטבול בלילה: כשתפג. קיבא המיס שעל בשרו: תלג. בבית המוקד: והולך. שב"ק בשחלה חוץ לעזרה, ומע"ג בבית המוקד כמי בעזרה, שהירו לו ליגב שם, הואיל ובטמא נפגיס: (ב) לתרום. תרומת הדשן: וטובל. שאין מדם לפי' טהור ככנס לעזרה מש"כ טבל: כאיזה שעה. וכי היה זמן קבוע לבניית המזבח, דתמרת שטבל קודם בניית המזבח, וכי ידע מתי יבא, אלא מי שהיה רוצה לתרום, היה מזכיר כל מה שיכול: ודופק. מקיש בנחת, כפתח בית המוקד: הגבר. ג"ד קריאת התרנגול, וא"ד כאן שהיה רגיל

בָּאֵפֹד עַל גַּבֵּי הַתַּפּוּחַ, וְתַפּוּחַ הָיָה בְּאֶמְצַע הַמְּזֻבָּח, פְּעָמִים עָלָיו בְּשָׁלֹשׁ מֵאוֹת כּוֹר. וּבָרְנָלִים לֹא הָיוּ מְדַשְּׁנִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נָוֶה לַמִּזְבֵּחַ. מְקוֹמוֹ לֹא נִתְעַצֵּל הַכֹּהֵן מִלְּהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן: (ג) הֵחֵלּוּ מַעֲלִין בְּגוֹרִין לְסַדֵּר אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה. וְכִי כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִין לַמַּעֲרָכָה? הֵן, כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִין לַמַּעֲרָכָה, חוּץ מִשֶּׁל זַיִת וְשֶׁל גֶּפֶן. אֲבָל בָּאִים רְגִילִין, בְּמֶרְכּוֹת שֶׁל תְּאֵנָה, וְשֶׁל אֱגוֹז, וְשֶׁל עֵץ שָׁמֵן: (ד) סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה גְּדוֹלָה מְזֻרָּזָה, וַחֲזִיתָהּ מְזֻרָּזָה, וְרָאשֵׁי הַגּוֹרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתַּפּוּחַ, וְרֵוַח הָיָה בֵּין הַגּוֹרִין, שֶׁהָיוּ מְצִיתִין אֶת הָאֵלְיָתָא מִשָּׁם: (ה) בֵּרְכוּ מִשָּׁם עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִין, לְסַדֵּר הַמַּעֲרָכָה שְׁנִיָּה לַקְּטוֹרֶת, מִבֶּנֶגֶד קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, מָשׁוּךְ מִן הַקֶּרֶן כְּלַפֵּי צָפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּעוֹמֶד חָמֵשׁ סְאִים גְּדָלִים, וּבַשָּׁבָת בְּעוֹמֶד שְׁמוֹנָה סְאִין גְּדָלִים,

אשע אויף דען אשענהויפֿען, דער מיטטען אויף דעם אלטאר וואר, אונר אויף וועלכֿעם ביסווילען אן דרייאהונדערט כור אשע זיך בעפֿאנד. אן דען גראסען פֿעסטען בראכֿטע מאן דיא אשע ניכֿט הערויס, וויל עס דען אלטאר ציערט; דען איבריגענס האט ניכמאלס איין פריסטער דאס הערויסברינ= גען דער אשע פֿערנאכֿלעסיגט. (ג) נון براכֿטען זיא דאלצשייטער אום דאם (גראסע) אלטאר=פֿייער צו ארד= נען. וואר דען אבער אללע ארטען האלץ דאצו געאייג= נעט? יא! אללע ארטען האלץ וואר גען געאייגנעט, אויסער פֿאם אליפֿאן אונד וויינ=בוים; געווענהנליך נאהם מאן קלאבען פֿאן (ווילדען) פֿייגען=נוס=ארער פֿיכֿטענ=האלץ. (ד) דערזעלבע פריסטער ארדנעטע נון דיא שיכֿטע צור מארגענזייטע, אונר דיא עפֿנונג דערזעלבען נאך דער מארגענזייטע; דיא שפיט= צען דער העלצער נאך איננען צו רייכֿטען ביס אן דען אשענ= הויפֿען; צוויישען דען שייטערן וואר רייטע אום דארין מיט עיפענען אנצינדען צו קענגען. (ה) פֿאן דעם האלצע וועהלט מאן שענע פֿייגענהעלצער, פֿיר דיא צווייטע שיכֿטע צום רייכֿערווערק, אונר צוואר פֿאן דער נעגענר דעם זידוועסט= ליכֿען וויגקעלס צור נארדזייטע צו פיער עללען, אונגעפֿעהר צו פֿינף סאה קאהלען, אונר אם שבת אונגעפֿעהר צו אכֿט סאה קאהלען, דען מאן ברויכֿטע דאן קאהלען צו דען ביירען

לאחר שיקטירו אברי תמיד, ומזבח חין ליכה, וכבר הרי היח כמזבח, וכסובב כמי חין ליכה, דמחני המזבח ולמעלה ה"ה ג"כ כמזבח: (ב) החלו · אחר שסלקו האכרים והפדרים, היו מוסכי' לת האפר כמגרפות שכידם, ומעלי' חותו לתפוח, כמין כרי גדול שהיה כאמצע המזבח, ועשוי כתפוח; ג' מאות · גוזמא קתני, דמעולם לא הכיחו עליו ג' מאות כור; כור · שנראה שקרכנות הרבה היו ע"ג המזבח; מימיו כלומר מה שהי' הדשן הרבה, כ"כ לכוי הי', ולא משום עלות: (ג) בגיזרין · שהי עושים מרוכין ומשופין, היו נותני' לאורך המערכה, וי"מ דגיזרין דהכא לאו הכחי גיזרין של בקר הן, דהכ' גיזרין דבקר כהן ג' מעלה אותן, אלא כל עצי המערכה, וי"מ דאפי' הם הכ' גיזרין, מ"מ נקט לשון רבים האלו, שהיו שאר כהנים מסייעי' אותו, דדוקא קידור המערכה הי' בכהן ג', אבל העלאת העצים, מדיר העצים על המזבח היו מסייעין לו, והדא שהרי הכי במ"ד קידר לשון יפיד: וכי כו' · מדלא מפרש מאיזה מין עצי' היו הגיזרי', ומשני הן כל העצים חוץ, כו', משום יאוש ג"י, וא"ד לפי שהעצים אפר מיד: של תאנה · תאנים רעות, דלא עבדי פירי למ"ד משום יאוש ג"י; עץ שמן · העושה שמן אפרסמון, ואע"פ שעץ מאכל הוא, אין בו לורך, כמו בגפן ועיה: (ד) קידר · אותו שזכה בחרומת הדשן: גדולה · ג' מערכות היו שם, בכל יום, מערכה גדולה, שעורכי' עליה התמיד, והשנית מערכה קטנה מאכל, שבוטל מאכל שהקטירו בה את האור לגד מזרח של מזבח; ורחבי · היו אורכי', עד שהיו נוגעים בתפוח: האליתא · פריות וקטני' דקיס תוקבין כין הגדולים, להגית האש: (ה) משם · מכין העצים: תאנה · ה"ה של לגות ועצו שמן, אלא אד מתלת נקט, וי"מ שהוו רגיל י"ב של תאנה, שהו היה תקנה לאד' הר, כמ"ש ויתפרו עלה תאנה: מערכית · שכל שביטל מעל מזבח האכון ליתן בפנים, אינו ביטל אלא בסמוך, שאין לפנים ממנו; חמש סאין · כמו חמש סאים גחלים שהיו בתוך מערכה, שמשם היה חותה לעורך הקטרת; בעומד · כמו בחומד; ובשבת · שהיו ברויכי' עוד גחלים לשני

לֹא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ, וְלֹא שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ, עַד שֶׁשּׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ, שֶׁעָשָׂה בֶּן קָטִין, מוֹכְנֵי לַכִּיּוֹר • וְהֵן אוֹמְרִים, הַגִּיעַ עֵת• קַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הֵיקֵּף (וְהֵיקֵּף), וְחָתָה מִן הַמַּאֲכָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד • הִגִּיעַ לָרִצְפָּה, הָפַךְ פָּנָיו לַצָּפוֹן, וְהָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת • צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה, רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שִׁלְשָׁה טְפָחִים, מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מוּרְאוֹת הָעוֹף וְרִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְנוֹרָה:

קאננטען אירן ניכט זערען אדער הערען, ביס זיא דיא וואלצע הערטען, וועלכע בן קטין אנברינגען ליס, אלס פּאר• ריכטונג צום בעקקען [2]) • אלסדאן ריפען זיא: עס איזט צייט! ער וואוש זיך הענדע אונד פֿיסע אוים דעם בעקקע, נון נאהם ער דיא זילבערנע פּאננע, שטיג אויף דען אלטאר, רייכטע דיא קאה• לען נאך ביידען זייטען הין, שוּפּעלטע פּאן דען אין דער מיטטע פּערגלידעטען אויף, שטיג הראבּ, קאם צום פּפּלאסטער, וועגדעט זיך נאך נארדען, גינג צור אסט• זייטע דער ראמפּע עטווא צעהן עלליען ענטלאנג, הייפּטע דיא קאהלען אויף דעם פּפּלאסטער, דריא האנדבריטען פּאן דער ראמפּע, דא וווא מאן דיא איינגעווייד דער געפּליגעל• אפּפּער, דיא אשע דעם אינגערן אלטארס אונד דיא דעם לייכ• טערס הין צו טהון פּפּלעגטע •

פ ר ק ב

רָאוּהוּ אֶחָיו שֶׁיָּרַד, וְהֵם רָצוּ וּבָאוּ• מִהֲרוּ, וְקִדְּשׁוּ יָדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן מִן הַכִּיּוֹר, נָטְלוּ אֶת הַמַּגְרְפוֹת וְאֶת הַצִּנּוֹרוֹת, וְעָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הָאֶבְרִין וְהַכְּבָדִין שֶׁלֹּא נִתְאַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב, סוֹנְקִין אוֹתָם לְצִדְדֵי הַמִּזְבֵּחַ • אִם אֵין הַצְּדָדִין מַחֲזִיקִין, סוֹרְרִין אוֹתָם בַּסּוֹבֵב עַל הַכֶּבֶשׁ: (ג) הֶחֱלוּ מַעֲלִין

ואנאלר דיא אנדערן פריסטער איהן הינאבשטייגען זא• הען איילטען זיא שנעלל הין, וואושען הענדע אונד פֿיסע אוים דעם בעקקען, נאהמען דאן דיא קלייענען שופּעלן אונד דיא גאבעלן, שטיגען הינוף אויף דען אלטאר, רייכטען דיא ניכט גאנץ פֿערברענטען גלידער אונד אייננג• וויידע פֿארט, אן דיא זייטען דעם אלטארס, אונד וועג ניכט אללע פֿאסטען, ארדנעטען זיא זעלבע אויף דעם אומ• גאנגע בייא דער ראמפּע • (ב) הירויף בראכטען זיא דיא

בשעת עבודה, ס"ל לסור לכנס בין חולס לכנס, דכנס הוא כמזבח לכל דבר: רוחין שגובה סכנה סי' מפסיק ביניהס: כן קטין. כך שמו של כ"ג שעשה גלגל הסובב, דע"י מעקעים הכיור כבור, שלא יהיה מימו נפסלי' בלינה, לפי שכל דבר שנתקדש בכ"ש נפסל בלינה, ורעב"ס פי' שהמוכני הוא כלי סביב לכיור, ולא נתקדש בכ"ש, וסס היו מניחי' המים בלילה, כדי שלא יתקדשו ויפסלו בלינה: ופנה • הגחלים שנתהוו מן העצים של המערכה: הפנימי • הגחלים שנאחזו מן חכרי העולה, שנתאכלו הטיב: הפך פניו • לא כי' מהלך כדרכו דרך המזרח, אלא הופך פניו לצפון העזרה, דהייכו לדרום המזבח: כעשר אמות • ואע"ג דעדיין היה רחוק מן המזבח עשרים אמות, וכן כשיבא, ושמו אצל המזבח, י"ל דמדכתיב כאורה ובונה, והשליך, וקי"ל דלא מקרי בשלכה פחות מכ' אמות: שנותני' • וכל אלו נכלעין במקומן:

פרק ב ראוהו • לאותו שהרס המזבח שירד ונתן את הגחלים במזרחו של כבש: הכיור • דהואיל ורוצי' לקדש ידיהן לצורך עבודה, רצתן לנכח בין חולס למזבח: מגרפות • יעיס לפנות את הדשן, לגורו' מזלגות, להסיר הלכרי': סונקים • מסלקי': על הכבש • ס"ק או בסובב, או על הכבש, ולא על היסוד, שלא יפסלו בלינה, שאין יכולי' להקטירן עד

---

[2]) עם ווער זיין נעשטעלט נום בעקקען, ווערין מען דיזעם זעגטע לוכד וועלכעם מיטטעלסט דער מפּזיכע) אללע הכערה נעזונקט ווערד •

לִשְׁבַּת בְּיוֹת הַמּוֹקֵד, וְאַחַת לִשְׁבָּה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים: (י) נִכְנְסוּ לְלִשְׁכַּת הַבְּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תִּשְׁעִים וְשִׁלְשָׁה כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב, הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכוֹס שֶׁל זָהָב. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבֻקָּר מִבַּעֲרֶב, מְבַקְּרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבֻקּוֹת: (יא) מִי שֶׁזָּכָה בַּתָּמִיד, מוֹשְׁכוֹ וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם. וּמִי שֶׁזָּכוּ בָּאֻבָּרִים הוֹלְכִין אַחֲרָיו. בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלָיו שְׁמוֹנָה עַמּוּדִים נְמָכִין, וּרְבִיעִין שֶׁל אֶרֶז עַל גַּבֵּיהֶן, וְאוֹנְקְלִיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן, וּשְׁלֹשָׁה סִדְרִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין, וּמַפְשִׁיטִין עַל שִׁלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֶׁבֵּין (יב) אוּלָם לְבֵין הָעַמּוּדִים: (יג) מִי שֶׁזָּכָה בְּרֹאשׁ מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְנוֹרָה, הָיוּ מַקְדִּימִין, וַאֲרָבָעָה בְּלִים בְּיָדָם, הַשֵּׁנִי, וְהַכֹּהֵן, וּשְׁתֵּי מַפְתְּחוֹת. הַשֵּׁנִי הוֹמֶה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מַחֲזִיק קַבִּין וָחֲצִי, וְהַכֹּהֵן הוֹמֶה לְקִרְטוֹן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, וּשְׁתֵּי

(צייבאן[1]), דיא דעם בראנדהויזעס, אונד דיא ווא דיא שויבראטע פערפערטיגט ווערדען. (ד) מאן טראט דאן אין דיא קאממער דער געפעסס, אונד נאהם הערוים דרייאונדניינציג זילבערנע אונד גאלדענע גערעטהע. מאן טרענקטע דאס טעגליכע אפפער אוים איינעם גאלדענע בעכער. אבגלייך עס שאן פאם אבענד פארהער אונטערזוכט וואר, בעזויטיגטע מאן עס דאך נאכמאלס בייס פאקקעלשיין. (ה) וועם דאס לאאז דאס אפפער צוויין, דער צאג נון דאס טהיר פארט צור שלאכטשטעטע, אונד דענען דיא גלידערשטיקקע צו טראגען אבלאג, פאלגטען איהם. דיא שלאכטשטעטע וואר נערודליך פאם אלטאר; דאראף שטאנדען אכט קורצע זיילען, וואריבער פיערעקקיגע שטיקקע צעדערנהאלץ לאגען, אן דיא אייזערנע האקען בעפעסטיגט וואראן, נעמליך אין דריהען איבעראיינאנדער, אום דאראן דיא טהירע אנצוהענגען; דאס אבציהען דער הויט גענאהט אויף מארמארנען טישען צוויישען דען זיילען. (ו) דיא דענען עס נון אבלאג, דען אינערן אלטאר אונד דען לייכטער צו רייניגען, גינגען שאן פארהער מיט פיער גערעטען אין דער האנד; דיוע זינד דער קארב, דיא קאנען, אונד צוויייא שליסספל. דער קארב גלייך אינער גראסען גאלדענען שאלע, 2½ קב ענטהאלטענד; דיא קאנען גלייך אינעם גראסען גאלדענען בעכער; מיט אינעם דער שליסספל

ועומדת במערב ומארכת' לנד נפון ודרום, עד קרוב למקלועי', ודלתי מנפון מתחזי' ליה משוכה לנד דרום יותר, ודלתי מדרום מתחזי' לי' משוכה לנפון יותר, ומסהכר' במערבית דרומית סות טפי, וי"מ שבעזרה היא נפונית מערבית, וכבית המוקד עצמו היתה מערבית דרומית: סקומתה. עיין מ"ג ד' פ"ה דסקליס: המוקד. ע"ש המדורה שדולקת כה תמיד, קרוי כך, ופתוחה לכית המוקד גדול: (ר) ג"ג. כל כך כלים היו נריכין לכל יום, ומסמכיהו למספר השמות, שבכולם חגי זכרי' ומלאכי, שהם ג"ב: הסקו. סמוך לשחיטתו, כדי שיהיה עורו נפשט יפה; של זהב. להרחות עשירות, שאין עניות במקום עשירות: מבוקר. דתמיד טעון בקור ממוש ד' ומיס קודם שחיטתו: (ה) לנפונו. דתמיד עולם הוא, ועולה סעוכה נפון: עמודים. של אבן: כנפים. כמוכים; ורכיעית של ארז, מתיכות מרוכעות של ארז היו על העמודים: מוקלויות. כעין ווים היו קבועים כתוכן רכיעיות של ארז ותולין בהן הבהמה: וג' סדרים. של מוקלויות, זו למעלה מזו, היה בכל אחיכת עץ, לתלות בהמה גדולה, לו קטנה: על שולחנות. י"מ דהכי שולחנות אחריני נינהו, דהכתיב ומ"ב פ"ה דמדו' היו מן השולחנו' לנכסין דל"ת, וי"מ דלמ"ם שהיו רחוקי' דל"ת, קרו להן כין, העמודי', שהיו' הכהמה כ"ב גדולה, עד שמגיע מן המוקלויות עד השולחנות, דמיתח שהרכיבו בכש שהמיד על הגבעלי', והוו כגרזין בארץ, וי"מ מן השולחנו' לנכסין ד', הייכו מלמעלה: שיש. ולא עשאום של זהב, מ"ם עניות במקום עשירות, לפי שהזהב יורתה ומסריס, והשיש מקרר ומכנין: (ו) הטני. דומה לכלי, ופיו רחב, ושל זהב היה: כ' מפתחו'. לפתוח שני מנעליס, שבפשפש

1) ז' סקליס פ' ה' מ"ג.

שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים · הָאֲבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא גִתְאַבְּלוּ מִבָּעֶרֶב, מַחֲזִירִין אוֹתָן לַמַּעֲרָכָה · הֵצִירוּ שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת בָּאֵשׁ, וְיָרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית :

שאלע מיט רייכערווערק בײם שויבראטע, דיא גלידער= שטיקקע אונד איינגעווײדע וועלכע אבענדס ניכט גאנץ פער= ברענגט ווערען, טראגט מאן ווידער אויף דיא שיכטע · דיא פריסטער צינדעטען בײדע שיכטען אן, אונד גינגען אלסדאן דינאב אין דען זאאל פאן בערוויענען שטיינען ·

פ ר ק ג

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, מִי מְדַשֵּׁן מִזִּבַּח הַפְּנִימִי, מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, רֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעוֹקֵץ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגַּרְה, וּשְׁתֵּי דְפָנוֹת, הַקֶּרֶב, וְהַסּוֹלֶת, וְהַחֲבִיתִּים וְהַיַּיִן · הָפִיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה : (ב) אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְׁחִיטָה · אִם הִגִּיעַ, הָרוֹאֶה אוֹמֵר בָּרָקַאי · מַתְיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר, הֵאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח· עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן ? וְהוּא אוֹמֵר, הֵן : (ג) אָמַר לָהֶם, צְאוּ וְהָבִיאוּ טָלֶה מִלִּשְׁכַּת הַטְּלָאִים · וַהֲרֵי לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים הָיְתָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית· וְאַרְבָּעָה לְשָׁכוֹת הָיוּ שָׁם, אַחַת לִשְׁכַּת הַחוֹתָמוֹת, וְאַחַת לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים, וְאַחַת

דער בעאמטע שפראך נון צו איהנען : קאממט הער אונד לאאזעט, ווער שלאכטען, ווער שפרענגען, ווער דען איננערן אלטאר פאן אשע רייניגען, ווער דיא גלידערשטיקקע דיא ראמפע הערויף ברינגען זאלל, נעמליך: ווער קאפף אונד הינטערפוס, דיא בײדען פארדערפיסע, שוואנץ אונד דינטערפוס, ברוסט אונד האלזשטיק, דיא בײדען זײטען, דיא איינגעווײדע; ווער דאס מעהל, דיא פפאננענאפפער, דען ווין, הינוף צוברינגען האבען. מאן לאאזטע אונד יעדער ערהילט ווינק בעשטיממונג · (כ) דער בעאמטע שפראך : בעגעבט אייך דינוים אונד זעהט, אב דיא צייט צום שלאכטען שאן אינגעטרעטען · זואר עס דער פאלל, זא ריעף דער שויענדע : דער מארגען בלישצט בעריטס! מתיא זאהן שמואלס זאגטע: ער ריעף : דיא גאנצע מארגענזיטע ליכטעס בעריטס · (מאן פראגטע) : בים נאך חברון דין ? (ער ערווידערטע) : יא! (ג) דאן שפראך דער בעאמטע : גערט אונד האלעט איין לאמם אוים דער לעממער =קאממער! דיזע בעפאנד זיך איז דער נארדוועסטליכען עקקע · דאזעלבסט ווארען פיער קאממערן, דיא פיר דיא לעממער, דיא פיר דיא זינעל

כזיכי לבונה של לחם הפנים, סהיו מקטירי' משכת לשבת : מחזירי' · ומרפי' בנדי המערכה גדולה : כ' · ולא תשיב הנר דקיוס הלח : לעשות פנזית · לעשות פייסות, וכעזרה ע"א לעשות פייסות, דאין ככון לעמוד בעזרה כלא מלכפת, וסממוכ כטל המלכפת כשעת הפייס, ע"כ משום דהוו קיימי סביב, ע"א דהוו מחוריים לבית :

פרק ג הממונה · על הפייסות : וספיסו · הוא הגדול המפורש פ"כ דיומא : שומט · תע"ג דשחיטה בעזרה כזה, תקנו כה' פייס, דתלת עבודת התמיד היא, ומביא להו, אי לא יטילו פייס, יתו לתכוני' עלה, ותתו כה לידי סכנה : זורק · המקבל הדם הוא הזורק, ולא קתני מי מקבל, לפי שעתר הקרבן היא הזריקה, להכי נקט זורק : מדשן כו' · ודיקן מזבח הפנימי, והמכוון קודם שחיטת התמיד היה, ואע דמדכר בסדר הפייס, שוקט וזורק בריבוע, משום שהם עתר עבודה טפי ; מי שזכה · עיי' מ"ג פ"כ דיומא : (ב) ורמו · עיין מ"א פ"ג דיומא : (ג) נאו · לאחר שפייסו, ועדיין לילה היה, ע"ל התמוכה לאותם שזכו בתמיד, כיון בשחיטה כיון בהעלאת אברים : הטלאים · שהיו הטלאים המכוקרים לתמידים שם : פוכית מערבית · וכמ"ו פ"ק דמידות הנא, שהיתה מערבי' דרומית, מפרץ בגמ' דאקני' אקני', דהיכו שהיתה תרוכה,

קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מַזֶּה אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים • מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטוֹרֶת • וְאָמַר ר' אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹלָאי, עוֹזִים הָיוּ לְבֵית אַבָּא בְּהַר מְבוֹר, וְהָיוּ מִתְעַשְּׁרוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטוֹרֶת:

(ט) מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי, נִכְנַס וְנָטַל הַשֵּׁנִי, וְהִנִּיחוֹ לְפָנָיו, וְהָיָה חוֹפֵן וְנוֹתֵן לְרֹאשׁוֹ, וּבָאַחֲרוֹנָה כְּבֵד אֶת הַשְּׁאָר לְרֹאשׁוֹ, וְהִנִּיחוֹ וְיָצָא • מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס, וּמָצָא שְׁתֵּי נֵרוֹת מְזֹרָחִיוֹת הוֹלְקִים, מַדְשִׁין אֶת הַשְּׁאָר, וּמְנִיחַ אֶת אֵלּוּ הוֹלְקִים בְּמְקוֹמָן • מָצָאן שֶׁכָּבוּ, מַדְשָׁנָן וּמַדְלִיקִין מִן הַהוֹלְקִים, וְאַחַר כָּךְ מַדְשִׁין אֶת הַשְּׁאָר • וְאֶבֶן הָיְתָה לְפְנֵי הַמְּנוֹרָה,

דיא שטיממע דעם האהען פריסטערס, וואן ער אם פֿערזעה־ נונגסטאגע דעז נאכמען גאטטעס אויפשפראך • דאזעלבסט ראך מאן אויך דען נערוך פֿאן דער בעריטונג דעם ריי־ כֿערוועדקס • ר"א זאהן דגלאי'ס זאגט: מיין פֿאטער האט־ טע אויף דעם בערגע מכוור ציגען, דיא דאפֿאן ניזעטצן • (ט) דער דעם דיא ריניגונג דעם איננערן אלטארס אכלאג־ גינג מיט דעם קארבע הינין, זעטצטע איהן פֿאר זיך ניידער, נאהם דיא אשע מיט דער האנד אויף אונד טהאט זיא הינין, אונד צולעטצט פֿעגטע ער דאס איבריגע הינין, לים איהן דא שטעהצן אונד גינג הינוים • דער דען לייכטער צו פוטצען האטטע, גינג הינין; פֿאנד ער דיא צוויא עסטליכסטען לאמפען ברעננענד, זא פוטצטע ער דיא איבריגען, אונד לים יענע פֿארטברעננען; פֿאנד ער זיא ערלאשען, זא פוטצטע ער זיא, אונד צינדעטע זיא פֿאן דען עטווא ברעננענדען אן, אונד דארויף פוטצטע ער דיא איבריגען[1]) • איין שטיין וואר פֿאר דעם לייכטער, דארצן

ק' מיכו זמר, ונשמע למרחוק, וקרלית מגריפה, ע"ש שנותנה היתה כמו מגריפה של דשן: הטופר • שלש פתחו מכ"ח תקיעות: קולו של כ"ג • הקול, שהכהני' והעם העומדים בעזרה, היו תומרים כשכ"מלו, על תותו הקול הוא תומר כן, ומה שמיקשו לכ"ג, שהוא היה רחש המדברים, וי"מ דקולו של כ"ג עצמו, כשהזכיר השם, וזה הי' ע"פ כן: מכוור • שם מקום: וכתרוב' • שלש בשחר רק מעט הדשן, ולא הי' יכול ליקט בחפניו: כיצד • שחר הדשן לתוך הטהי, והכיח לטהי שם, וילא, ולא היה מוציאו תיד, שכיון שצריך לתת הדשן אצל המזבח קדמה, כמו דשן המכורה, ממתין עד אחר זריקת התמיד, שהיה טוצה הטבת כ' נרות ונומר השלמת דשן המכורה, ואז היו מוציאין שניהם, זה הטהי וזה הכוז, ושופכין הדשן במקום אחד אצל המזבח: מזרחי • הלי תנא שכר מכורה מזרח ומערב היה מונחת, ופעמים שמצא גם השאר דולקים, אלא דשאר נרות אפילו מצאן דולקים מכבן ומדשנן, ואלו כ' נרות אם מצאן דולקים, אינו מכבן, ועוד דאלו כ', אם מצאן שכבו, מוזר ומדליקן, משא"כ בשאר: מדשן • חמש נרות מערביות, מסיר מהן השמן היתן והפתילה היושנה והדשן, וכותבן הכל בכוז, וכותבן במכורה שמן חדש, ופתילה חדשה, ולאחר שחיטת התמיד, וזריקת דמו, מדשן השני נרות מזרחיו', וכותבן כשן שמן ופתילה חדשה, והן דמפסיק בהטבה בשחיטת התמיד, משום דכתיב בנקר בנקר, בהטיבו את הנרות, למדה תורה חלק בהטבה לכ' בקריס, ועבד ה' בריאה, דכיון דאתקיל עביד רובה, והאי דלא עביד ו' והדר קד, משום דכתיב בהטיבו את הנרות, אין הטבה פחות מב' נרות, וה"מ לאחר שחת שחשן הנדיק, אבל קודם שחת שחשן הנדיק, שהיה כר מערבי דולק דרך נס, שאתן בו שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מתחיל, וכה היה מסיי', כשהיה בא להטיב השני נרות מזרחיות, לא היה מדשן אלא הנר הראשון בלבד, והטיבו ומניח הנר השני הסמוך לו דולק עד הערב, שמדליק ממנו כל הנרות האחרים, ואחר שהדליק שאר הנרות, מטיבו לנר זה בערב, ומדליקו, ואע"ג דאין הטבה פחות מב' נרות, עדיף טפי להניח הנר הכי דולק עד הערב, לפרסם הנס, והא דלא מטיב ה' אל נד מזרח תחלה, משום דכתיב להעלות נר תמיד ונומר, למדה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר הנרות, ואיזה זה נר ב', והאי נקרא נר מערבי, דכי עייל בהיכל בו בפגע בריצת, ואין מעבירים על המצות, וכנר ראשון ג"ח, דלפני ה' כתיב, מלותו נר אל נד שביהב, שהיה לנד מערב, ויהבא למימ': בהסוע אהוקס הנס שבנו לאחר מיתת שמעון הצדיק: הדולקין • ואם אין בנרות דולקים, מדליקין ממזבח העולה: ומדשן את השאר • זו הטבת נותן שמן חדש ופתילה חדשה: הדולקין • ואם אין בנרות דולקים, מדליקין ממזבח העולה: ומדשן את השאר • זו הטבת

---

*) כאך תי"ט מיינעטליך דיא שטיממע דעם הינטווארטענדען פאלקעם • חלקין דאס מיינונג. חיזו ניכט ערווינטן. [1]) דאם וויטערע זיהע איס קאממענטאר.

מַפְתֵּחוֹת, אֶחָד יוֹרֵד לְאֲמַת הַשְּׁחִי, וְאֶחָד פּוֹתֵחַ בְּיָון: (ו) בָּא לוֹ לַפִּשְׁפֵּשׁ הַצָּפוֹנִי, וּשְׁנֵי פִּשְׁפְּשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, אֶחָד בַּצָּפוֹן, וְאֶחָד בַּדָּרוֹם. שֶׁבַּדָּרוֹם לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מִפְרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל, וַיֹּאמֶר אֵלַי ה', הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר. נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ, וּפָרַח אֶת הַפִּשְׁפֵּשׁ, נִכְנַס לַתָּא, וּמִן הַתָּא אֶל הַהֵיכָל, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל. הִגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, הֶעֱבִיר אֶת הַנֵּר וְאֶת הַפְּתָחוֹת, וּפָרָחוּ. לֹא הָיָה הַשּׁוֹחֵט שׁוֹחֵט, עַד שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתַּח: (ז) מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתַּח, מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרֵפָה, מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֵּן קָטִין מוּכְנֵי לַכִּיּוֹר. מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינִי בֶּרוּז. מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל. מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מִירְחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשּׁוֹפָר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף

מוסטע מאן, אינדעם מאן דען ארם ביס אן דיא אכסעלי־
הערלע דורך איין לאך שטעקטע, אונטען פֿאן איננען
אויפֿשליסען; מיט דעם אנדערן שלאס מאן געראדע פֿאר
זיך אויף. (ז) מאן קאם אן דיא נערדליכע פֿפֿארטע.
נעבען דעם גראסען טהארע וואארען צוויי קליינע פֿפֿארטען,
איינע נערדליך, דיא אנדערע זידליך. דורך לעטצטערע נינג
נימאלס יעמאנד, אונד אויף זיא בעציהט זיך דער. פֿערז
אין יחזקאל (מ"ר ב.) ער שפֿראך צו מיר: דיס טהאר
זאלל פֿערשלאסען זיין אונד ניכט געעפֿנעט ווערדען,
אונד נימאנד דארין איינטרעטען, דען דער עוויגע, דער
גאטט ישראלס געהט דאדורך, דרום זיא עס פֿערשלאסען.
דער פֿריסטער נאהם דען שליסעל, שלאס יענע פֿפֿארטע
אויף, טראט אין דען זיטענגאנג, אונד אויס דיזעם אין דען
טעמפעלזאאל, ביס אן דיא (איננערע) גראסע פֿפֿארטע.
זאבאלד ער דיזע עררייכט האטטע, צאג ער דען ריגעל
צוריק, נאהם דיא שטיפֿטע הערויס, אונד עפֿנעטע זיא
פֿאן איננען. דער שלאכטענרע שלאכטעטע ניכט עהער
ביס ער דיא גראסע פֿפֿארטע זיך עפֿנען הערטע. (ח) דען
שאלל דער זיך עפֿנענדען פֿפֿארטע קאננטע מאן אין יריחו
הערען. דאדורך הערטע מאן אויך דען טאן דעס טרוהע
פֿערמיגען (מוזיקאלישען) אינשטרומענטס; דען שאלל דער
וואלצע אן דער פֿארריכטונג דעס בן קטין צום בעקקען;
דיא שטיממע דעס אויסרופֿערס גביני; דען שאלל דער
פֿייפֿע (שאלמיי); דען דער צימבעלן; דען נעזאנג; דען
שאלל דעס בלאסהארנעס; נאך איניגען אויך וואהל

הצפוני: לאמת השחי. הפתח הצפוני, דתנן לקמן כח לו לפתח הצפוני, סי' לו כ' מנעילון, לאת היתה למטה בפנים, כתחתיתו של פתח, והיה הכהן הרוצה ליכנס מכניס לאת ידו בחור שבכותל עד כית השחי שלו, ופותח כידו דרך פנים, והלאך פותח בפתח מיד, כלא טורח, כשאר כל הפתחים: כיון, כלומר מהר כלי טורח: (ז) הגדול. הוא שער ההיכל, והיו לו דלתות בתחלת עובי הכותל לנד חוץ, עובי כותל ההיכל י"ל, ודלתות לחרות לתוך עובי הכותל לנד פנים, עיין רפ"ד דמדות, וכ' פתחים קטנים, ג' מימין שער הגדול, ואחד משמאל, ורחוק קנת מן השער: יחזקאל. בשל עתיד, ומשתמע הכה כן בכית עולמים לכל פשפש שבצפון היה פותחו ע"י חור, כמפורש לעיל וכנכם לתא, והיה לשכת לאת הפתוחה להיכל, והולך בתלל ההיכל, עד שער הגדול, שבסוף עובי הכותל מבפנים, ופותחו, וכח לו לשער שבעובי הכותל של נד חוץ, ועומד בפנים ופותחו: נגר. כריח שמכריח מקנה הדלת לקנה הדלת, פ"ק יתד הנעוץ לחרי הדלת בנקב שבמקום: (ח) מיריחו. עשרה פרקחות מירושלי: מגריפה. מין כלי נגון, י' נקבי' היו בו, וכל ג' וחמ' מוניח

ג) עם החטטע צעהן רשהרען מיס יא צעהן לעכערן, לוכד החצטע דען כחמען וואהרשיינליך פאן דער גפצטאלפ.

מִתּוֹךְ עֶרְכּוֹבוֹ, וְרוֹלֶה בּוֹ, הָיָה מַפְשִׁיט וְיוֹרֵד, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַחָזֶה. הִגִּיעַ לַחָזֶה, חָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ, וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ. חָתַךְ אֶת הַכְּרָעַיִם וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶן. מָרַק אֶת הַחֲפִשִׁט, קָרַע אֶת הַלֵּב, וְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. חָתַךְ אֶת הַיָּדַיִם, וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהֶן. עָלָה לְרֶגֶל הַיְמָנִית, חָתָכָה וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וְשִׁתֵּי בְצִים עִמָּהּ, קְרָעוֹ, וְנִמְצָא כֻּלּוֹ גָּלוּי לְפָנָיו. נָטַל אֶת הַפָּדָר, וּנְתָנוֹ עַל בֵּית שְׁחִיטַת הָרֹאשׁ מִלְמַעְלָן. נָטַל אֶת הַקְּרָבַיִם, וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהֶם לְהַדְיָחָן, וְהַכֹּהֵן מַדְיִחִין אוֹתָהּ בְּבֵית הַמַּדְיְחִין כָּל צָרְכָּהּ, וְהַקְּרָבַיִם מַדְיִחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּמַעוֹטָהּ, עַל שֶׁלְּחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים:

(ג) נָטַל אֶת הַסַּכִּין וְהִפְרִישׁ אֶת הָרֹאשׁ מִן הַכֶּבֶד, וְאֶצְבַּע הַכֶּבֶד מִן הַכָּבֵד, וְלֹא הָיָה מֻזָּה מִמְּקוֹמָהּ. נָקַב אֶת הֶחָזֶה, וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ. עָלָה לַהוּפֶן הַיְמָנִית, הָיָה חוֹתֵךְ וְיוֹרֵד עַד הַשִּׁדְרָה, וְלֹא הָיָה נוֹגֵעַ בַּשִּׁדְרָה, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לִשְׁתֵּי צְלָעוֹת

דורך דאס אנדערר גער׳ענגע אונד הינג עס דאראן אויף. ציין פריסטער צאג נון דיא הויט אב בים צור ברוסט, שניטט דאן דען קאפף אב אונד גאב אידן דעם, וועל׳עם ער צוקאם; שניטט דיא פּ׳אטען אב אונד גאב זיא עבענפּ׳אללס דענען זיא צוקאמען; דירויף פּ׳אלל׳ענדעטע ער דאס אבציהען, רים דאס הערץ אויף אונד ליס דאס בלוט הערויס; שניטט דאן דיא פּ׳ארדער׳פּיסע אב, אונד גאב זיא דעם זיא צוקאמען; קאם נון דען רעכטען הינטער׳פּום הינויף, שניטט איהן אב אונד גאב איהן מיט דען האדען דאראן, דעם עס צוקאם; רים יעטצט דאס נאנצע טהיער אויף, זא דאס אללעס איננערע אפּ׳פּען ווער; ער נאהם נון דאס אונשליטט אונד לענטע עס אויף דיא שלאכטוואונדע אם קאפּ׳פּע; נאהם דיא נעדערמע׳ אונד גאב זיא דעם זיא צוקאמען, אום זיא צו וואשען; דער וואנסט ווארד אין דעם בעזאנדערס דאצו בעשטימ׳טען הויזע גרה׳ערינ׳ געוואשען; דיא נעדערמע מינדע׳טענס דרייא מאל, אויף דען מארמארטישען צווישען דען זיילען. (ג) נון נאהם דער פריסטער דאס מעסער, טרענ׳טע דיא לונגע פּ׳אן דער לעבער, דאן פּ׳אן דיזער דאס לע׳בערנעטץ, אהנע דים פּ׳אן דער שטעללע צו נעהמען. ער נאהם דאן דיא ברוסט אונד גאב זיא דעם זיא צוקאם; שניטט הירויף דיא רעכטע זייטע פּ׳אן אבען נאך אונטען. אונד צוואר בים צום ריקגראטע הינין, דאס ער אבער ניכט בעריהרטע, — בים אן דיא בייצען צארטען ריפּ׳פּען, שניטט

ח׳ שהיא כשתים נקרן דרומית מערבית, והא דלא תנן בריש׳ מערבית דרומית, משום דבחטאת כשעולה בכבש, צריך לפנות לימין, משום כל פיכות כו׳, פוגע במזרקות נסוכית תחלה, ס״כ בכל הדמים, לע״פ שנותנן למטה, מתקיל להקיף דרך דרום:

(ב) לא היה. כדרך שהטבחים עושין, שמתחילין את הרגל עם העור שבו, ומניחים הרגל השכור ברגל התחר ותולין, דאם כך היו עושין כשמכתתי׳ אותו מכר מכר, ח״כ כשיחתך ממנו רגל ימין, תפול הבהמה לתרן, הלא נוקב כב׳ הרגלים מתחת התרכובה הנמכרת עם הרגש, ותולה בב׳ רגליו דרך הנקבים, ומפשיט הרגל עם שתר הבהמה, וקמ״ל דהכרעים בכלל הנפשטה: מירק. גמר הפדר: החלב: שחיטת הרגש. וז היא דרך ככוד שלמעלה, דכשהיה נוסע את הרגש, היתה בית השחיטה למעלה, ומוטעו כלפי זרועו, הלכך מכסה בפדר שלא ירגש לכלוך דם השחיטה, ושחיטת הנוחר היתה הרגש, דכשהיה נוסע היה סופך התוך לנלו: והכרס. מדיחי׳ מן הפרש שבתוכה בפני עצמה, שלא תטנף לשתר הקרבים: והקרבים. שאין הרעי יוצא מהן אלא כדוחק, לפי שהן דקין: כמעוטה. לכל הפחות ג״פ, ואם רצה להוסיף להדיחן מוסיף: (ג) הסכין. ועד עכשיו לא היה צריך לסכין, שהן דכריס שכוטלי׳ ומפרידים כלא סכין: ואצבע הכבד. היה מפריש מן הכבד, ולא היה מזיזה לאצבע הכבד ממקומה, שהרי היא היתה קריבה עם העוקץ, והחליט והכבד היה עם הדופן הימני, והריאה עם הגידים וכ׳ בלעות עמה: כשהדרס. שהשדרה היה מכוסה עם הדופן השמאלי, לפי שבדופן הימני היה תולה הכבד, ואם היה חותך השדרה עם הדופן הימני היתה כבידה: עד שמגיע. כלו׳ היה חותך ויורד, עד שמגיע

וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ הַכֹּהֵן עוֹמֵד, וּמֵטִיב אֶת הַגֵּרוֹת, וְהִנִּיחַ אֶת הַכֵּוֹז עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה וְיָצָא:

דרייא שטופֿען, אויף וועלכען דער פריסטער ביים פוטצען דער לאמפען שטאנד. ער זעטצט נון דיא קאננע אויף דיא צווייטע שטופֿע אונד גינג הינוים.

פ ר ק ד

לֹא הָיוּ כוֹפְתִין אֶת הַטָּלֶה, אֶלָּא מְעַקְּדִין אוֹתוֹ. מִי שֶׁזָּכוּ בָּאֵבָרִים, אוֹחֲזִים בּוֹ. וְכָךְ הָיְתָה עֲקֵדָתוֹ, רֹאשׁוֹ לַדָּרוֹם וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. הַשּׁוֹחֵט עוֹמֵד בַּמִּזְרָח, וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, עַל מַבַּעַת שְׁנָיָה. שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, עַל מַבַּעַת שְׁנָיָה. שְׁחַט הַשּׁוֹחֵט, וְקִבֵּל הַמְקַבֵּל, בָּא לוֹ לְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, וְנוֹתֵן (ס"א מִזְרָחָה צָפוֹנָה), מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, וְנוֹתֵן (נ"א מַעֲרָבָה דְּרוֹמָה), שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִית: (ד) לֹא הָיָה שׁוֹבֵר בּוֹ אֶת הָרֶגֶל, אֶלָּא נוֹקְבוֹ

מאן באנד דאס אפֿפֿער ניכט אן פֿאַרדער, אדער הינ־ טערפֿיסען בעזאנדערס, זאנדערן מאן באנד אללע פֿיער צוואממען. דיא דענען דיא גלידער צו טראגען אבלאנ, פֿאסטען דאססעלבע. דאס בינדען געשאה אלוא, דען קאפף זידווערטס, דאס גענידט וועסטווערטס. דער שלאכ־ טענדע שטאנד עסטליך, מיט דעם גענידטע וועסטווערטס. דאס מארגענאפֿפֿער וואַרד געשלאכטעט אן דער נארדווע־ליכען עקקע אם צווייטען רינגע; דאס אבענדאפֿפֿער אן דער נארדעסטליכען עקקע אם צווייטען רינגע. מאן שלאכ־ טעטע נון דאס אפֿפֿער, איין פריסטער פֿינג דאס בלוט אויף גינג דאמיט אן דיא נארדעסטליכע עקקע, שפרענגטע דא־ זעלבסט, דאן צור זידווע־סטליכען אונד שפרענגטע דא־ זעלבסט. דען רעסט דעס בלוטעס גאס ער אויף דען זיד־ ליכען גרונד. (כ) מאן בראך ביים אבציהען דער הויט ניכט דען הינטער פֿוס דעס טהיערעס, זאנדערן שטעקטע אירען

ה' גרות, שנותן פתילה מדשה ושמן חדש, ומניחן כבויות עד הערב ומדשן, דהכא ליכא כמו מדשן ב' מזרקות דלעיל, ולאחר שחיטת התמיד וזריקתו, חוזר ומדשן המזרקות, ונותן שמן ופתילה חדשה, ומניחה כבויות עד הערב, וכר שניה שקרויה מערבית, כמו כן מדשן, ומסיר השמן והפתילה ישנה, ונותן חדש, ומדליקה ממזבח העולה, כדי להדליק ממנו הגרות לחרות, לכך כמי מדליקה, אם מצאה כבויה קודם שחיטת התמיד; ולכן. לפי שהמכורה היתה גבוה י"ח טפחים, והיה צריך לעלות למקום גבוה, כדי להטיב, דהיינו לנקות הבזיכין, ולתקן הפתילות, תכל להדליק לא היה צריך להגביה, אלא עוד מן הארץ, דקומת אדם בלא הרחב הוא י"ח טפחים; וצ"ע. עד לאחר זריקת דם התמיד, שאז עושה הטבת ב' גרות והוציאו, וכן מכרו הוציא אז את הבני והשתחוה, שאז כגמרה עבודתן:

פרק ד' הופמין. כ' ידיו לעצמן, או כ' רגליו לעצמן, אלא יעשה כחקת קנוים כשוחטים לע"ז, אלא מעקדים כעקדת יצחק, היד עם הרגל, וי"מ שלא היו כופתי' כלל אלא מעקדי', דהיינו שאוחזים ידיו ורגליו בידיהן כלכד; אומזי'. בשעת שחיטה ומקייצי' אותו; לדרום. על ירך המזבח לפונה היה בשחט כדין עולה, והיה כותב רשאו לדרום, שאם ירכין בלגים לא יהיה קשה למזבח; של שחר. התמיד של שחר; שניה. טבעת שניה שבמקצוע מערבית לפונית, בשורה רשנוכח של הטבעות של צד מערב, שיוכחן כ"ג התקין ו' סדרים של טבעות, בכל סדר ד' טבעות לכ"ד משמרות בהוכה, והיו קבועות בריצפה עגולות כמין קשת, ומכניסים נוזר בכהמה בחותן הטבעות, וכותבים רשמי הטבעות בארץ; מזרקית לפונית. עומד בארץ, וזורק הדם בכלי למטה מחוט הסקרא מתכה ע' בקרן מזרקית לפונית שהיא בשחל, והולך לדרומית מערבית, ונותן

הָרְבִיעִי בַּחֲוָה וּבַגְּרָה, הֶחָזֶה בִּימִינוֹ, וְהַגְּרָה בִּשְׂמֹאלוֹ, וְצַלְעוֹתֶיהָ בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו · הַחֲמִישִׁי בִּשְׁתֵּי הַפָּנוֹת, שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ, וְשֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבֵית עוֹנֶן לַחוּץ · הַשִּׁשִּׁי בַּקְּרָבַיִם הַנְּתוּנִים בַּבָּזְךְ, וּכְרָעַיִם עַל גַּבֵּיהֶם מִלְמַעְלָה · הַשְּׁבִיעִי בַּסּוֹלֶת · הַשְּׁמִינִי בַּחֲבִיתִין · הַתְּשִׁיעִי בַּיַּיִן · הָלְכוּ וְנָתְנוּם מֵחֲצִי הַכֶּבֶשׁ וְלִמַּטָּה בְּמַעֲרָבוֹ, וּמִלָּחוּם, וְיָרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית, לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע:

אויסען געקאהרט; דער פֿיערטע מיט ברוסט אונד האלס־שטיק, ערשטערע אין דער רעכטען, לעטצטערע אין דער לינקען, דיא ריפפען צווישען דען פֿינגערן; דער פֿינפֿטע מיט ביידען וויטען, דיא רעכטע אין דער רעכטען, דיא לינקע אין דער לינקען, מיט דער הויטזייטע נאך אויסען; דער זעכסטע מיט דען גרויערמען אין איינער שאלע, דיא פֿאטען אבען דארויף; דער זיבענטע מיט דעם מעהל; דער אכטע מיט דען פֿאננען אפֿפֿארן; דער נייגטע מיט דעם וויינע · יעדער זעטצטע דאס זיינע אויף דער אונטערן העלפֿטע דער ראמפע אן דער אבענדזייטע נידער, זאלצטע עס, אונד דאן גינגען זיא הינאב אין דען זאאל פֿאן בעהוי־ענען שטיינען, אום דאס שמע צו לעזען ·

פ ר ק ה

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת, וְהֵן בֵּרְכוּ, וְקָרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ, וַיֹּאמֶר · בֵּרְכוּ אֶת הָעָם שְׁלֹשָׁה בְּרָכוֹת, אֱמֶת וְיַצִּיב, וַעֲבוֹדָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים · וּבַשַּׁבָּת מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא: (ג) אָמַר לָהֶם, חַדָּשִׁים לַקְּטוֹרֶת, בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ · הֻפִּיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה · (אָמַר לָהֶם) חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים, בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים מִן הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ · ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הַמַּעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, הוּא מַעֲלֶה אוֹתָן עַל גַּבֵּי

דער בעאמטע שפראך צו אידענען: שפרעכט דען איינען זענגן! אונד זיא טהאטען עס, לאזען דאן דיא צוהען גענאטע, דאן דען אבשניטט שמע, והיה אם שמוע, ויאמר; שפראכען דאן מיט דעם פֿאלק דרייא זענגן, נעמליך: אמת ויציב, דיא דען דינסט בעטרעפֿענדע פֿארמעל, אונד דען פריסטערזענגן; אם שבת קאם דאצו נאך דער זענגן דער אבטרעטענדען וואכענאבטהילונג ·

(ג) ער ריעף אלסדאן: פריסטער, דיא נאך נימאלס צום רייכערווערק מיט געלאזט האבען, קאממט אונד לאזעט! זיא לאזטען, אונד ווען עס טראף, דעם קאם עס צו · דאן ריעף ער: נייע אונד שאן זאנסט געלאזט האבענדע, קאממט אונד לאזעט, וועד דיא גלידער פֿאן דער ראמפע אויף דען אלטאר ברינגען זאללע! רא״בי זאגט: דיזעלבען וועלכע זיא אויף דיא ראמפע גענראכט האטטען,

והוא קמוך לרחצי המצנעות: כזך · כף, לפי שאינן מחוברים יחד, צריך ליתכה בכלי: בסלת · למנחת נסכים: מכיתין · מנחת מחבת של כ״ג, שמקריב בכ״י מחציתה בבקר ומחציתה בערב, והאי דמפסקי׳ לתכיתין כין סלת לנסכים שהן צריכי תמיד, משום שלשיהן עם מנחה, ומשום דתכיתי׳ קודמים לנסכים: ולמטה. שאם היה קרוכים למזבח, לא תהיה סולכתן בכרת, כשיזרו מלקרות לת שמע, ודוקא בימות הקור היו כותכים תכרי תמיד כמערב לצד הסכיכה, תכל בשבתות, דשל מוספים היה כמערב, היה תמיד כמזרח: שמע. וכל שאר ברכות:

פרק ה ברכה א׳. מהכה רבה, ואחר שזרקה החמה מכרכים יוצר אור, וסדר ברכות אינו מעכב: עשרת. לפי שהן עקר הדת, וכדין הוא שיהיו קורין אותן בכ״י אף בגבולי׳, אלא שבטלום מפני תרעומת המינין, שהיו אומרים אלו לבד נתנו בסיני ואין העם · עם העם: ג׳ ברכות. ואלו הן, אמת ויציב ועבודה, רבה, ומשיימי׳ ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברצון, ו״כ שאותך לבדך ביראה נעבוד, וברכת כהנים בלא בשיחות כפים, ואחר הקטרת היה כ״כ, ו״מ שיכ שלום, ומשום שסמוך למברכים ברכת כהנים, קרי לה״ם ברכת כהנים, ולא היה נפטרים בכך מתפלת י״ח: מוסיפי׳. שמשמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי שזכה שמו בכית הזה, הוא יזכה כיניכם להכה, אחוה, שלום, ריעות: (ב) קדשים. מי שלא זכה בקטרת כל ימיו, שלא היו מניחין למי שזכה כה פעם א׳, לזכות כה, מפני שמעשרת: עם יכנים. לפי

רכות, חתכה ונתנה למי שזכה בה, והכבד תלוה בה. בא לו לגרה, והניח בה שתי צלעות מכאן, ושתי צלעות מכאן. חתכה ונתנה למי שזכה בה, והקנה, והלב, והראה תלוים בה. בא לו לחופן השמאלית, והניח בה שתי צלעות רכות מלמעלן, ושתי צלעות רכות מלמטן, וכך היה מניח בחברתה. נמצא מניח בשתיהן שתים שתים מלמעלן, ושתים שתים מלמטן. חתכה ונתנה למי שזכה בה, והשדרה עמה, והטחול תלוי בה. והיא היתה גדולה, אלא של ימין קורין גדולה, שהכבד תלוה בה. בא לו לעוקץ, חותכו ונותנו למי שזכה בו, ואלידה, ואצבע הכבד, ושתי כליות עמו. נטל רגל השמאלי, ונתנה למי שזכה בה. נמצאו כלן עומדין בשורה, והאברים בידם. הראשון בראש וברגל, הראש בימינו, וחותמו כלפי זרועו, וקרביו בין אצבעותיו, ובית שחיטתו מלמעלן, והפדר נתון עליה, והרגל של ימין בשמאלו, ובית עורו לחוץ. השני בשתי ידים, של ימין בימינו, של שמאל בשמאלו, ובית עורן לחוץ. השלישי בעוקץ וברגל, העוקץ בימינו, והאלה מדלדלת בין אצבעותיו. ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו, הרגל של שמאל בשמאלו, ובית עורו לחוץ.

דורך אונד נאב זיא מיט דער דאראן האפטענדען לעבער דעם זיא צוקאם; יעטצט קאם ער אן דאס האלזשטיק, ער ליס דאראן נאך צוויא ריפפען אלזא צוויא אן יערער זייטע, שניטט עס אב אונד נאב עס מיט דער דארין בעפינדליכען לופטרערהרע־הערץ אונד לונגע, דעם עס צוקאם; הירוף קאם ער צור לינקען זייטע, ליס דאראן צוויא צערטע ריפפען אבען אונד צוויא אונטען; ער דאטטע עבען זא פיער אויך אן דער אנדערן, אלזא אן ביידען יע צוויא אבען אונד צוויא אונטען צוריקגעלאסען, שניטט זיא אב אונד נאב זיא דעם זיא צוקאם, מיט דעם ריקנראטע אונד דער מילץ דאראן. דים וואר דיא גרעסע־רע העלפטע, דעננאך בענאנטע מאן דיא רעכטע זייטע דיא גרעסערע, וויל דיא לעבער דאראן הינג. הירוף שניטט ער דען שוואנצקנאכען אב, אונד נאב אירן דעם ער צוקאם, מיט דעם שוואנצע, דעם לעבערנעטצע אונד דען ביידען ניערען; ענדליך נאם ער דען לינקען פוס אונד נאב אירן דעם ער צוקאם. זיא שטאנדען אין דער ריידע מיט דען אפפער גלידערן אין דער האנד; דער ערשטע מיט דעם קאפף אונד הינטערפוס, דען קאפף נעמליך אין דער רעכטען, דיא נאוע זיינעם ארמע צו געוועגדעט, דיא הער־נער צווישען דען פינגערן, דיא שלאכטוואונדע מיט דעם אונשליטט דארויף נאך אבען, דען רעכטען פוס אין זיינער לינקען, דיא הויטזייטע (וואס דאס הויטאבציהען בעגינגט) נאך אויסען. דער צוויטע מיט דען ביידען פארדערפי־סען, דען רעכטען אין דער רעכטען, דען לינקען אין דער לינ־קען, מיט דער הויטזייטע נאך אויסען; דער דריטטע מיט דעם שוואנצקנאכען אונד דעם לינקען פוס, ערשטען אין דער רעכטען, אינדעם דער שוואנץ צווישען דען פינגערן הערא־באנגט, מיט לעבערנעטץ אונד דען ביידען ניערען, דען לינקען פוס אין זיינער לינקען, דיא הויטזייטע נאך

לחותן מלעות רכות, וגם למעלה מעל העוקץ היה מניח ב' מלעות: שהכבד כו'. והכבד לחו מן סדופן הוא, והכזכיל שהכר שהיכו מן סדופן תלוי כה, לפיכך נקרעת גדולה: לעוקץ. הוא הזנב, וי"ו שהוא מעתק: וב' הכליות. עמו, וכן ב' מלעות מכאן, וב' מלעות מכאן עמו, ולפי שהוא מלעות מקרי ככפי העוקר, לא קא לפרש ב' מלעות מכאן: רגל השמאלי. שהשאר יקידי, שכל הכתוב מוהתה לאכרים, לכך זה הרגל כשאר עדיין כחוכקלי: כשמאלו. ותע"ג דהולכת לאכרים לכתב עכודה היא, ועכודה פסולה כשמאל, היינו דלא מעכבת כפרה מריא, ושעי' יומא דמ"ח: עורו. מקום שמפשיטי' ממנו העור,

(ו) הִגִּיעוּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, נָטַל אֶחָד אֶת הַמַּגְרֵפָה, וְזֵרָקָהּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ. אֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ קוֹל חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם מִקּוֹל הַמַּגְרֵפָה. וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, כֹּהֵן שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת, וְהוּא רָץ וּבָא. וּבֶן לֵוִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַלְוִיִּם נִכְנָסִים לְדַבֵּר בַּשִּׁיר, וְהוּא רָץ וּבָא, וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים בְּשַׁעֲרֵי מִזְרָח:

אבצוברינגען (ו) זאבאלד זיא צווישען דיא טעמפעלהאללע אונד דען אלטאר קאמען, נאהם אייגער דיא טרוהע [1]) אונד וואוף זיא צווישען טעמפעל אונד אלטאר נידער; פאר דערען שאלל אייגער דען אנדערן אין ירושלים ניכט הערען קאננטע. זיא דינטע צו דרייערלייא צוועקקען, דער פריסטער וועלכער דערען שאלל פערניממט, וויים דאס דיא אנדערן פריסטער איינטרעטען אום זיך נידער צו ווארפען, אונד לוים הערבייא; דער לוי ערקענט דאראן דאס דיא אנדערן לויים צום געזאנגע זיך פערזאממעלן, אונד איילט הערבייא; אונד דאס אבערהויפט דער שטאנדמעננער שטעללט (וועו ער אידן הערט) דיא אונריינען אינם עסטליכע טהאר.

פ ר ק ו

הֶחֱלוּ עוֹלִים בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם, מִי שֶׁזָּכוּ בִּדְשׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, הָיוּ מַקְדִּימִין לְפָנֵיהֶם. מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, נִכְנָס וְנָטַל אֶת הַטָּפִי, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוֹן הַמְּנוֹרָה, נִכְנָס וּמָצָא שְׁנֵי גֵרוֹת מְזֻהָמִים דּוֹלְקִין, מְדַשְּׁן אֶת הַמְּזֻהָמִי, וּמְנִיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק, שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה, מְדַשְּׁנוֹ וּמַדְלִיקוֹ

זיא שטיגען נון דיא שטופען צור טעמפעל־פארהאללע הינוף. דיא דענען דאס רייניגען דעם איננערן אלטארס אונד דעם לייכטערם צוקאמם, וואהרען שאן פארואוים־גענאנגען; דער ערשטערע טראט איין [2]), נאהם דען קארב אויף, וואהרף זיך נידער אונד גינג דאן הינוים; פאנד דער אנדערע ביים איינטרעטען, דיא צוויייא עסטליכסטען לאמפען ברענענד, וא פוטצטע ער דיא עסטליכע אונד ליעס דיא וועסטליכערע ברענגען, אום דאראן נאכמיטטאגס דעו לייכטער אנצוצינדען; פאנד ער זיא ערלאשען, וא פוטצטע ער זיא,

לפניו, וכאן לאחר היום למעלן מן הפסכתה, ותופס כשרגיו שלפניו, שלא תהגלגל במדרון הכבש: ועל הארץ. עיין סוף פרוכין מט"ו; (ו) מגריפה. עין זו במגריפה דפ"ג מ"ח שהי' כלי שיר תשוב, ופ"ח שתים זרקוהו שלא יזכרו קניה, וגם במגריפה שגורפי' בו הדשן יש לה קול, שלא היו כלי ג' כשורת המגריפה, שמשמיע קול: השומע. ולא היו כעוזרה: וכן לוי. וי"ג וכן לוי: הטמאים. על אותו בית אב, שלא היו רשוי לעבוד, היה מעמידן ח"ל, כדי לכבסן, שיזהרו פעם אחר, ופ"ד שלא יתעדשו שלמלאכתו הלך, והרמב"ם כתב שמצורעים, שכבר טהרו מנרעתם, כי' מעמידים בשער המזרח, שיהיו מזומני' לזרוק עליהם דם האשם:

פרק ו ההדלו. אותם שזכו בכף של קטרת, וכאותה של גחלים: האולם. שי"ב מעלות כי' לאולם, ולפניהם היו מקדימי' מי שזכה בדשן מזבח הפנימי, ככהן כדי להוציא את הטפי, שהיה שם קודם שחיטת התמיד, ומי שזכה בדשן המנורה, כהן לגמור הטפת ב' גרות, ואז דהיינו אחר זריקת דם התמיד, היו מוליחין זה הטפי וזה הכוז ושפכו הדשן אצל המזבח קדמה: דולקין. כשהי' הכה, וי"ת דמתני' דהכא מיירי בשל בין הערבייים, שאצל כשאר המזרחי' דולקין

---

[1]) יין נרחשעם מעטאללענעם לויכטרומענט, פערשידען פאם חבינגען. [2]) היר זיכד דיא קלאמעכטאדע כהכצולעזען.

הַמִּזְבֵּחַ: (ג) מְסָרוֹם לַחֲזָנִים, הָיוּ מַפְשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בְּגָדֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִכְנָסַיִם בִּלְבָד, וַחֲלוּנוֹת הָיוּ שָׁם, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תַּשְׁמִישֵׁי הַכֵּלִים: (ד) מִי שְׁזָכָה בַּקְּטוֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. וְהַכַּף דּוֹמֶה לְתַרְקָב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב. מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, וְהַפֶּתֶךְ הָיָה בְּתוֹכוֹ, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטוֹרֶת, וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, וּכְמִין מְטוֹשָׁלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן: (ה) מִי שְׁזָכָה בַּמַּחְתָּה, נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הַיָּלָךְ וְהַיְלָךְ, וְחָתָה, יָרַד וְעֵירָן לְתוֹךְ שֶׁל זָהָב, נִתְפַּזֵּר מִמֶּנָּה כְּקַב גֶּחָלִים, וְהָיָה מְכַבְּדָן לַאֲמָּה, וּבַשַּׁבָּת הָיָה כוֹפֶה עֲלֵיהֶן פְּסִכְתֵּר. וּפְסִכְתֵּר הָיְתָה כְּלִי גָּדוֹל מַחֲזֶקֶת לֶתֶךְ, וְשִׁתֵּי שֻׁרָשׁוֹת הָיוּ בָהּ, אַחַת שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ בָּהּ וְיוֹרֵד, וְאַחַת שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ מִלְמַעְלָן, בְּשָׁבִיל שֶׁלֹּא תִּתְגַּלְגֵּל. וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים וְעַל הַשֶּׁרֶץ בַּשַּׁבָּת, וּמוֹרִידִין בָּהּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ:

בראַטעז זאַלבע אויף אויף דען אלטאר. (ג) דיא איבריגען פריסטער וואורדען דען טעמפעלאויפזעהער איבערוויזען, דיא איהנען דיא דינסטנעווענדער אויסצאגען, צונר נור דיא בינקלייד־ער אנליעז • עס ווארען דאזעלבסט נישען אנגעבראכט, וואריבער דיא נאמען דער הינינצולעגענדע קליידער געשריבען ווארען • (ד) וועז דאס לאזו טראף דאס רייכערוואר־ק דארצוברינגען, דער נאהם דען לעפפעל, דער איינער גראסען גאלרענען שאלע נליך, דיא דרייא קב האלט; דארין בעפאנד זיך דיא קליינערע שאלע גע־הייפט פאלל מיט רייכערוואר־ק, איז דעקקעל לאנ דארויף מיט איינער ארט שלייפע אבען • (ה) וועם דיא קאר־לענפפאננע צוקאם, דער נאהם דיא זילבערנע פפאננע, שטיג אויף דען אלטאר, רייטטע דיא קאהלען נאך ביידען זייטען, שויפעלטע אויף, שטיג הינאב, אונד שיטטעטע זיא אין דיא גאלדענע פפאננע; איין קב קאהלען פיעל צער־שטרייט הערונטער, דיזע קעהרטע ער אין דען קאנאל; אם שבת דעקטע ער איינען קעסטעל דאריבער • דיס ווער איין גרצאסע, איין לתך פאסטענרעס, געפעס • דראן ווארען צווייא קעטטען, איינע אום דראן הראב צו ציהען, אונר איינע אום פאן אבען צו האלטען, דאמיט עס ניכט הראברפללע • זאלבעס דינטע צו דרייער־לייא צוועקקען; אם שבת איבער דיא קאהלען אדער איבער איין קריכטהיר, אים פאהאפפע צו דעקקען, אונד דיא אשע פאם אלטאר הער־

שקטורה לאמר קדשים דוקא, לאפר שכל קדשים עכ"פ יאכלים: הוא מעלה • דלמא לורך לורבא במקום שכיכה, שיכיה ולך לו: (ג) מסרום • לותם שכהנים שהכינו עלמם, ולא זכו בפייס, שהיו לכוהנים בגדי כהונה, היו מקרוס לותם לשמשם, העומקים בלרכי המקדש: בלבד • ולוכהנים בגדי חול, ולא"כ מפשיטים המכנסים: וחלונות • חלולות כעובי הכותל, ולייכן מפולשות מעבר לעבר, כחלון העשוי לאורר: וכתוב עליהם • בחלונות שבהן מכנסים, היה כתוב עליו מכנסים, ולא שבהן כתונות, כתוב עליהן כתונת, וכן מלנפת וחבנט, וקדר שלבישה מכנסים תחלה, ולא"כ כתונת, ולא"כ קוגר בחבנט, ולא"כ נוקף במלנפת: (ד) והכזך • כף קטן: כתוכו • שאם לא היו קקטן כתוך הגדול, כיון שהקטן הוא מלא וגדוש, היו מתפזר לחרן כהולכתו, וכף הגדול לכד לא הגיו, דהכוד הוא כלי מעלה, לשרות מכף גדוש על הגחלי' בשעת הקטרה: היו לו • לכזך, וי"מ דהכשה היו לכף ולא לכזך, דכן משמע מ"כ פ' כתרת: מטוטלת כעין טבעת, שע"י מטלטל הכפות, ומקיזו מעל הכזך, וי"מ מהיכת בגד לבוי: (ה) במחתה • להולילך הגחלים למזבח הזהב, ולא היה בזה פיים, אלא הזהב בקטורת הומר לזה שהוקד לו, זכה עמי במחתה: ומחתה • ול"ג מן המחוכלות הפניחיות, שהן קרובי' לדבון, דלדרכה גחלים גסות וגדולות היו מוחה: זהב • ולא היו מוחה בשל זהב, אלא מחקלקל, והחורה הקפה על המזבח של ישראל: בקב • שהיו מוחה בשל ד' קבין, ומערה בשל ג' קבין, וכדי להוליכה מלחה היה מערה, לחר שירד מן הכבש אלא יחפזר כיריחו בשפוע הכבש: והכבש • שהיה לכבות, שע"פ שחיזו חלא שבות, דמן התורה אין לחקור, חלא במהכוין לעשות פחם, מ"מ כיון דלחפחר בלא כבוי לא התירו: לתך • הגי כור ט"ו סאין: ויורד • כשהוריד' כו הדשן מעל המזבח דרך הכבש, הכל ע' מוחך בשרשרות

בִּשְׁמֹאלוֹ, וְאֶחָד בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת. וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע הַמְמֻנֶּה קוֹל רַגְלָיו שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָזַר יוֹצֵא, הִגְבִּיהַּ לוֹ אֶת הַפָּרוֹכֶת, נִכְנַס וְהִשְׁתַּחֲוָה, וְיָצָא, וְנִכְנְסוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ וְיָצְאוּ: (ב) בָּאוּ וְעָמְדוּ עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם, עָמַד הָרִאשׁוֹנִים לְדָרוֹם אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים, וַחֲמִשָּׁה כֵּלִים בְּיָדָם, הַשֵּׁנִי בְּיַד אֶחָד, וַחֲכוּז בְּיַד אֶחָד, וּמַחֲתָה בְּיַד אֶחָד, וְהַבָּזִךְ בְּיַד אֶחָד, וְכַף וְכַסּוּיָהּ בְּיַד אֶחָד. וּבֵרְכוּ אֶת הָעָם בְּרָכָה אַחַת, אֶלָּא שֶׁבַּמְּדִינָה אוֹמְרִים אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת. בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִים אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ, וּבַמְּדִינָה בְּכִנּוּיוֹ. בַּמְּדִינָה הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶם (יְדֵיהֶם) כְּנֶגֶד כַּתְפוֹתֵיהֶם, וּבַמִּקְדָּשׁ עַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן, חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף כֹּהֵן גָּדוֹל מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם: (ג) בְּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל רוֹצֶה לְהַקְטִיר, הָיָה עוֹלֶה בַּכֶּבֶשׁ, וְהַסְּגָן בִּימִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחֲצִית הַכֶּבֶשׁ, אָחַז הַסְּגָן בִּימִינוֹ וְהֶעֱלָהוּ, הוֹשִׁיט

איינער אַן דער רעכטען, איינער אַן דער לינקען אונד איינער איבער דען עדעלשטיינען. — זאבאלד דער בעאמטעטע דיא טריטטע דעם הערויסטרעטענדען האהענפריסטערס הערטע, האב ער דען פֿארהאנג אויף. — ער טראט אין אונד ווארף זיך נידער אונד קאם דאן הערויס; דאסזעלבע טהאטען דיא אנדערן פריסטער. (ג) דירוף שטעללטען זיך דיא פריסטער אויף דיא שטופֿען דער פֿארהאללע. דיא ערשטען פֿינף זידוועדטם פֿאר דען איבריגען, מיט דען פֿינף גערעטהען אין דען דענדען, נעטליך איינער דילט דען קארב, איינער דיא קאננע, איינער דיא קאהלענפֿאננע, איינער דיא קלייניע שאלע, איינער דיא גראסע שאלע מיט דעם דעקקעל. זיא שפראכען דען זוגעזו איבער דאס פֿאלק אין איינעם זוגעננשפרוך; נור אויסערהאלב דעס טעמפעלס גשאהה עס אין דרייא אבטהיילונגען. אים טעמפעל שפֿראך מאן דען נאמען גאטטעס בוכשטעבליך אויס, אויסערהאלב נור מיט איינעם אייגענשאפֿטסנאמען. אויסערהאלב ערהאב מאן דיא הענדע צום זוגעזו נור בים גוגעזו דיא שולטער, אים טעמפעל איבער דען קאפף, אויסער דאס דער האהע פריסטער נימאלס דיא דענדע איבער דאס שטירנבלעך ערהאב. ר' יהודה זאגט: דער האהע פריסטער דארף עבענפֿאללס זיינע הענדע איבער דאס שטירנבלעך ערהעבען, דען עס הייסט (ויקרא ט' כ"ב) "אהרן ערהאב זיינע הענדע גוגעזו דאס פֿאלק אונד זוגענעטע עס". (ג) וואן דער האהע פריסטער זוגלבסט אפֿפֿערן וואללטע, שטיג ער דיא ראמפע הינויף. אידם צור זייטע דער פֿארשטעהער. זא וויא זיא צור העלפֿטע גאקאמען ווארען, פֿאסטע דיזער איהו אן דער רעכטען, אונד

פרק ז נבנס. כסיכל: להסתכות. ולא מקרי כיאס שלא לצורך: בתכניס טובות. שעל כתפות הסדוד: שמע. ע"י פעמוכי זהב שבשולי המעיל: יונח. מחדרו לכתם להיכלי מקדים המוכה להגביה לו את הפרוכת, וי"מ דהגבהת הפרוכת היי, כשרגה הכהן גדול לצאת מן היכל אחר שהסתפוה, דקודם שמע המוכה קול רגלי כ"ג שרוצה לצאת, וכבר היי כ"ג בכנס והסתפוה, והא דלא הגביה לו הפרוכת כשנכנס, י"ל שהיה הפרוכת מוגבה, ושומד לנוחך כניסת הכהנים לעבודת מנורה, ומזבח הפנימי, וכשב"ג היי בכנס, היו משלשלי' את הפרוכת דרך נמיעה' מפני כבודו של כ"ג, כלומ מתייחד עם השכינה, וי"ר לגרום שמוע בכנס: בכנס. קודם שמע קול רגליו, בכנס הכ"ג והסתפוה: הפרוכת. שלא היי לעתהו של חוכם דלחות שלא פרוכת", וי"מ שגם על פתח היכל היי פרוכת, ועיי' יומא דף כ"ג כרש"י: (ב) כחו. למקר שכרכו וקרחו עשרת הדברות, ועשו העבודות המורות לעיל, עמדו הרחוקים שלו ס' כהנים, למקר שגמרו עבודתם, ס' כלים בידם: ח'. עיי' מ"ז פ"ז דקוטה: ככתבו. כיו"ד ה"ח, ככנויו בחל"ף דל"ת, שהיו מזכירי' השם ככתבו שלא במקדש: כתפותיהם. לפי שרגיכו' כשיחות כפס, דכתיב ושא אהרן את ידיו: ובמקדש. שמכרכי' את השם כשם המפורש, שכיכה למעלה מקצרי מכנעותיהם: הכיך. מפני שהשם כתוב בו: (ג) רוכב. שהוא מקטיר ככל זמן שרוצה, כוטל שלא

מִמּוּבָּח הָעוֹלָה, נָטַל אֶת הַכַּוֹּז מִמַּעֲלָה שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא: (ב) מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחֲתָּה, צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הַמּוּבָּח, וְרָדָן בְּשׁוּלֵי הַמַּחֲתָּה, וְהִשְׁתַּחֲוֶה וְיָצָא: (ג) מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטוֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַבָּזָךְ מִתּוֹךְ הַכַּף, וְנוֹתְנוֹ לְאוֹהֲבוֹ, אוֹ לְקִרוֹבוֹ. נִתְפַּזֵּר מֵהֶם רְשׁוּת לוֹ, נוֹתְנוֹ לוֹ בְּחָפְנָיו, וּמְלַמְּדִים אוֹתוֹ חֻיֵּי וְהִיר שֶׁמָּא תַּתְחִיל לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא תִּכְוֶה. הִתְחִיל מְרַדֵּד וְיוֹצֵא, לֹא הָיָה הַמַּקְטִיר מַקְטִיר, עַד שֶׁהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לוֹ הַקְטֵר. אִם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל, הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר, אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר. פֶּרְשׁוּ הָעָם, וְהַקְטִיר, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא:

אונד צינדעטע זיא ווידער פֿאם בראנדאפּפֿער=אלטאר אן; נאהם הירוף דיא קאננע פֿאן דער צווייטען שטופֿע, ווארף זיך נידער, אונד גינג דאן הינוים. (כ) דער דיא קאהלענפֿאננע האטטע, הייפֿטע דיא קאהלען אויף דעם אלטאר צוואממען, גלעטטעטע זיא מיט דעם פֿוסראנד דער פֿאננע, ווארף זיך נידער אונד גינג הינוים. (ג) דער דאס רייכֿערווערק האטטע, נאהם דיא קליינע שאלע אוים דער גרעסערן, אונד גאב דיזע זיינעם פֿרייונדע אדער פֿערוואנדטען. ווער עטוואס רייכֿערווערק הינייננעפֿאללען, זא גיבט עס איהם דיזער אין דיא האנד. מאן אונטערווייז דען פריסטער פֿארהער: היטע דיך, ניכֿט דיכֿט אן דיר אונמיטטעלבאר אנצופֿאנגען, דאמיט דוא דיך ניכֿט ברעננעסט! זא וויא ער נון דאס רייכֿערווערק אויף דיא קאהלען אויסגעברייטעט האטטע, גינג ער הינוים. דאס אין רויך אויפֿגענהען לאססען דורפֿטע ניכֿט עהער געשעהען בים דער בעאמטע עס בעפֿאהל. טהאט עס דער האהע פריסטער, זא שפראך דער בעאמטע: מיין הערר, האהער פריסטער! אפּפֿערע דאס רייכֿערווערק! דיא אנדערן פריסטער צאגען זיך, ווערפֿרענד עס געשאהֿ, צוריק, אונד דער עס פֿערריכֿטעטע ווארף זיך נידער, אונד גינג דאן הינוים.

פ ר ק ז

בְּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְהִשְׁתַּחֲוֹת, שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בּוֹ, אֶחָד בִּימִינוֹ, וְאֶחָד

ווען דער האהע=פריסטער אין דען טעמפעל הינייננ=גינג אום זיך נידער צו ווערפֿען, היעלטען אירן דרייא,

זמן הכנ, או בזמן שהין הכנ, שמצלן בשמר שכבו והדליקן, ועכשיו בערב כשכבים מצלן עדיין דולקין, מדמן מזרחית שלה, ואינו מדליקה, ומ"ש הכא מדמן את המערבי', דהייבו שבותן שמן מדש, ופתילה חדשה, והופכ בפתילה ישנה בידו, דולקת ומדליק ממנה את הפתילה חדשה שבמערבי, מן הפתילה הישנה שבידו, ומ"ש מדליק המזרחי, ומ"ש החמש, וכין הערביים דקמר הכי משמעותו, זה תמ שמדרו הוא בין הערבייס, ועיין בתשרכ"ח: שבכה. שלש בשעת הנס, כין שבכו עכשיו, וכין שמצלו שבכה קודם שחיטת התמיד והדליקו, כדתמרן קפג"מ לקמ ע"פ שמצלו עכשיו דולק, כיון שלש מי'הנס, מכבהי ומדשו, דהייבו שבותן שמן חדש ופתילה חדש, ומדליקו מעל המזבח העולה, שהין מדליקין בר מערבי, חלש ממזבח העולה: שני'. של ג' מעלות, שהיו לפני המכורה: ושתחוה. שהרי כגמר מצותו: (ב) הגחלי'. שכמחתה ע"ג המזבח הקטורת: ורדדן. מרקען ופוסטן שלש יהיו מצופני' חלך וחלך, על מזבח הזהב היה מקטיר, ולש בתוך המחתה: (ג) וכותבו. לכך לתוהבו שבא עמו להיכל לצורך כך, ואם כתפזר מן הקטורת שבכדך שהיה מלא וגדוש לתוך ככף, כותן תוהבו את הקטורת שבתפזר לתפניו של מקטיר, ומשתחוה ויוצא: מלמדים. לפי שלש הקטיר מעולם, שמעולם לא שבה בה מדם הוכרכו ללמדו: שלש תכוה. לפי שסי' צריך לעשות נכור מן הקטורת על הגחלים, כדי שתהא עשנה שוכה לבא, וזהו כבוד שיהיה שוכה בעבודה, כי' מלמדי' אותו לעשות הנכור לבד מערב, ריחוק ממנו, שיהי' מתפזר לבד מערב, תכל לא היה עושה בל לפניו, כשיתוף הקטורת שבתפזר חוכה לו, ומביאו תלולו, כמלא זרועו נכוה בנכור הקטורת שבורף לפניו, וי"ל שיהי' מתחיל לשפוך הקטורת מידו של הגחלים לבד מערב, ויהיה מושך והולך ידו תליו, ושופך כמשיכה, שלא יתחיל לפניו, וימשוך מבד מערב, יכוה זרועו כשיפשוט, וימשוך חוכה לו: התחיל כו'. כלומר מיד שרדד הקטורת על הגחלים ינא: העם. הכהניס פורשי' מבין האולם ולמזבח, בשעת הקטרת הקטורת, דכתיב וכל אדם לא יהי' באהל מועד, תכל בהקטרת קטורת של י"הכ, לפי שסי' מקטיר לפניו ולפניס, לא היו פורשי', אלא מן ההיכל בלבד:

יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן :

(ד) הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים, לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ. בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים, גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים, אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּוט. בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים, אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ וְגוֹ'. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים, הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים, ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ וְגוֹ'. בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים, מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם (נ"א לְעוֹלָם) שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי עוֹלָמִים :

דעם עס געפֿאללען כּמעגע, דאס ער באלד ערבויעט ווערדע אין אונזערן טאגען! אמן! (ד) דיא געזאנגע וועלכע דיא לויים אים טעמפּעל זאנגען, ווארען:

אם ערשטען טאגע	לה הארץ ומלואה	א׳ ז׳ וו׳
אם צווייטען ״	גדול ה׳ ומהלל	א׳ ז׳ וו׳
אם דריטטען ״	אלהים נצב	א׳ ז׳ וו׳
אם פֿיערטען ״	אל נקמות	א׳ ז׳ וו׳
אם פֿינפֿטען ״	הרנינו לאלהים	א׳ ז׳ וו׳
אם זעכסטען ״	ה׳ מלך גאות לבש	א׳ ז׳ וו׳
אם שבת ״	מזמור שיר ליום השבת,	

לעטצטערעם איזט איינע אנדייטונג אויף דיא קינפֿטיגע וועלט, אויף דען טאג דער פֿעללונג רוהע אונד זעעלען־פֿרידען גענוהרט אים עווינגען לעבען ׳

דלמו כר יומם היו : כצלצל . כלי זמר לחודי היו ג"כ עס, חלף עזה כ"ז מיוחד, וקול גדול היו לו, ומשוכה מיוחד היה לו : לפרק . לסוף פרשה : העם . כל העם שבעזרה : (ד) לה' הארץ . לפי שהוא רשעון למעשה ברחשית, וכל המזמור היו אומרים : כשבי . שבו כחלקו המיס, והיה רקיע בין מים למים, ונתעלם ויצא במרום, דוגמת שכבו כשירו והר קדמו : כג' . שבו נרחית היבשה, שעליה עומדין הדיינין לעשות דין : כד' . שבו נכרתו השמש וירח וכוכבים, שעתיד הקב"ה להנקם מעובדיהם : כה' . שבו נכרתו כעלי חייה, שהרוחה מותן מרכן ומשבת לבורתו : כו' . שבו נשלמה הבריאה, וכו נכרת הדחדם, שמכיר מלכותו של יוצרו : ליום השבת . יתר תנא ס"ל כמ"ד שתח חלפה שני היו עלמא, וחד חריב : וע"ש, שחלף השביעי לא יהיה כ"ת הקב"ה לבדו, שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, לכך אומרים בשבת מזמור שיר ליום השבת, לחלף השביעי, שיומו של הקב"ה חלף שניס :

מַסֶּכֶת מִדּוֹת

דיזער טראקטאט שליסט זיך אן דער פֿאריגען אן . ער ענטהעלט איינע דארשטעללונג דער פֿערהעלטנישסע אונד אינערן אייגרישטונגען דעס טעמפּעלס אונד זיינער אומגעבונג, אונד גיבט מאנניגפֿאלטען אויפֿשלוס איבער לאקאלי־טעטען . ווער מיססען אין בעציהונג אויף אייניצעלנעס אבערמאלס אויף דיא היסטארישע אינלייטונג פֿערווייזען ׳

פֶּרֶק א

בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּבֵית אַבְטִינָס, וּבְבֵית

אן דריא שטעללען הילטען ריא פריסטער אים טעמפּעל וואכע, נעמליך אים הויזע אבטינס, אים פֿונקע:

פרק א שומרים . כל הלילה : כל"ת מקוס· שכל"ד מקומות היו לכהניס לשמור, חלף שבג' מקומות היו הכהניס

לוֹ הָרִאשׁוֹן הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן
זְרָקָן, הַשִּׁשִּׁי הַשֵּׁנִי לָרִאשׁוֹן שְׁתֵּי הַיָּדַיִם,
וְרָתָנָן לַכֹּהֵן גָּדוֹל, וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן וְזָרָקָן.
נִשְׁמַט הַשֵּׁנִי וְהָלַךְ לוֹ. וְכַךְ הָיוּ מוֹשִׁיטִין
לוֹ שְׁאָר כָּל הָאֵבָרִין, וְהוּא סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן
וְזוֹרְקָן. וּבְזְמַן שֶׁהוּא רוֹצֶה, הוּא סוֹמֵךְ,
וַאֲחֵרִים זוֹרְקִין. בָּא לוֹ לְהַקְרִיב אֶת הַמּוּבְחָר.
מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִקֶּרֶן דָּרוֹמִית מִזְרָחִית,
מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית
דְּרוֹמִית. נָתְנוּ לוֹ יַיִן לְנַסֵּךְ, הַסְּגָן עוֹמֵד
עַל הַקֶּרֶן, וְהַסְּדָרִים בְּיָדוֹ, וּשְׁנֵי כֹהֲנִים
עוֹמְדִים עַל שֻׁלְחָן הַחֲלָבִים, וּשְׁתֵּי
חֲצוֹצְרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּיָדָם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ
וְתָקְעוּ, בָּאוּ וְעָמְדוּ אֵצֶל בֶּן אַרְזָא, אֶחָד
מִימִינוֹ, וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ. שָׁהָה לְנַסֵּךְ,
וְהֵנִיף הַסְּגָן בַּסְּדָרִים, וְהַקִּישׁ בֶּן אַרְזָא
בַּצַּלְצָל, וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר. הִגִּיעוּ לַפֶּרֶק,
תָּקְעוּ, וְהִשְׁתַּחֲווּ הָעָם, עַל כָּל פֶּרֶק
תְּקִיעָה, וְעַל כָּל תְּקִיעָה הִשְׁתַּחֲוָיָה. וְזֶה
הוּא סֵדֶר הַתָּמִיד לַעֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ,

פֿיהרטע איהן הינויף. דער ערשטע רייכטע איהם
דאן דען קאפף אונד דען פֿוס דעס אפּפֿערס; ער לעגטע דיא
הענדע דארויף, אונד וואנדט זיא הינויף, דער צווייטע רייכטע
הירויף דעם ערשטען דיא בידען פֿארדערפֿיסע אונד ער
גאב זיא דעם האהען פריסטער, וועלכער דיא הענדע דארויף
לעגטע אונד זיא הינוואנדט; דאן בעגאב זיך דער צוויי־
טע וועג, אונר ענען זא רייכטען איהם דיא איבריגע
דיא גלידערשטיקקע, וואנדויף ער שטעטס דיא הענדע
לעגטע אונד זיא דען הינוואנדט. וועג ער וואלטע,
קאננטע ער בלאס דיא הענדע אויפֿלעגען, אונד אנדערע
דאס וועדפֿען פֿערריכטען לאססען. נון מאכטע ער דען
אומגאנג אום דען אלטאר. וואַ פֿינג ער אן? פֿאן דער
זידעסטלידען עקקע, נאך דער נארדעסטלידען, נארדוועסטלי־
כען, זידוועסטלידען. דארויף רייכטע מאן איהם וויין צום
טראנקאפּפֿער; דער פֿארשטעהער שטאנד אויף דער אל־
טארעקקע מיט טידערן אין דער האנד, צווייא פריסטער
שטאנדען אויף דעם (מארמארנען) טיש צו דען פֿעטט־
שטיקקען, זיא הילטען צווייא זילבערנע טראמפעטען.
זיא בליזען איינען שטאסטאן, איינען לערמטאן, אונד איינען
שטאסטאן, קאמען אונד שטעללטען זיך נעבען בן ארזא,
איינער רעכטס, דער אנדערע לינקס. זא וויא זיך דער
פריסטער צום אויסגיסען דעם טראנקאפּפֿערס ביקטע,
שווענקטע דער פֿארשטעהער מיט דען טידערן, אונד בן ארזא
שלוג דיא צימבעלן, אונד זאגליך זאנגען דיא לויים: זא
וויא זיא אן איינען אבשניטט קאמען, ווארד געבלאזען, אונד
דאס פֿאלק ווארף זיך נידער; בייא יעדעם אבשניטט ווארד

געבלאזען, אונד דארויף ווארף מאן זיך נידער. — דיס איזט דיא ארדנונג דעם טעגליכען אפּפֿערס אים טעמפעל אונזערס גאטטעס,

מה שירצה: להקטיר. וע"ש הקיטור והמרות עשן, שעולה מן החלבים והכרים, קרי להו בלשון הקטרה: למחצית. וכבר כתיבנא קמת: ברמשון. מלותן י"ג כהנים שזכו בתמיד: וממך. משום כבודו דכ"ג, שתמיד הקטרתו מצוכה יותר משאר כהנים, דאלו סמיכה דקרא לא משכחן אלא בחייהם: וזרקן. דכתיב ועשית עולתיך הבשר והדם, מה הדם בזריקה, אף בשר בזריקה: הושיט הכ'. היאך כמי משום יקרא דכ"ג כעין קריאת כ"ג בי"כ: כשמט הכ'. אלא הא' כשאר שם לקבל החכרים מן המושיטי וליתכן לכ"ג: כח לו. כ"ג שהי' ברשם הכבש, שהוא כדרום: דרומית מזרחית. דכל פינות שאתה פונה לא יהיו, אלא דרך ימין: מערבית. ושם עומד כהן ח', ומושיט לו היין לנסכים, ולא היה כ"ג נותן היין עמו, שמא יתקלקל היין בשעת המערכה, כעוד שמקיף המזבח, ואחר כהנים כשנושי' נקוד המים, הולכי' דרך שמאל מן הבבש לדרומית מערבית, וכעוד שהוא מקיף מספר בלבורת את החכרים, אלא כתעכלו על המזבח, משום דכהן גדול דומה לבן בית, ויש לו רשות ליתך במקום שירצה, ואם יש לו רשות להפך בלבורת אלא פייש, יש לו רשות להפך יש לו להקיף דרך ימין: הקרן. אלא כ"ג שבא לנסך: והסודרי. להקיף כשיסך הבהן שידעו הלויס וידברו בשיר, וידע בן חרוז ויקיש בצלצל: החלבי'. כ' שולחנות היו במערבו של בבש, ח' של בסף, שעליו היו כותבי' כ"ש, וח' של שיש, שעליו היו כותבי' החכרים, והוא בקרא שלחן החלבים: תקעו. לפי שאפשר לחלש שלא ירגה הבפת הסודרין, ק"ל בשלא היו בעזרה, לפיכך תקעו כדי שיבינו לרגות בהבפת סודרי', והא דלא תניא להכי ג' תקיעות במ"ס פ' בתרא דסוכה, ויהיו כ"ד תקיעות בכל יום, לפי שאפשר הי' בלא הס, רק שישימו לבס לרגות הבפת סודרי', שברא אלי מתני',

אֶת הַפָּרָה, (וּפָרָה) וְכָל מְסַעֲדֶיהָ יוֹצְאִין לְהַר הַמַּשְׁחָה: (ד) שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה, שִׁלְשָׁה בַּצָּפוֹן, וּשְׁלֹשָׁה בַּדָּרוֹם, וְאֶחָד בַּמִּזְרָח. שֶׁבַּדָּרוֹם שַׁעַר הַהֶלֶק, שֶׁנִּי לוֹ שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת, שְׁלִישִׁי לוֹ שַׁעַר הַמַּיִם. שֶׁבַּמִּזְרָח שַׁעַר נִקָּנוֹר, וּשְׁתֵּי לְשָׁכוֹת הָיוּ לוֹ, אַחַת מִימִינוֹ וְאַחַת מִשְּׂמאלוֹ, אַחַת לְשֶׁבַת פְּנְחָס הַמַּלְבִּישׁ, וְאַחַת לְשֶׁבַת עוֹשֵׁי חֲבִיתִין: (ה) וְשֶׁבַּצָּפוֹן שַׁעַר הַנָּצוּץ, וּכְמִין אֻכְסַדְרָא הָיָה, וַעֲלִיָּה בְנוּיָה עַל גַּבָּיו, שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִלְמַעְלָן, וְהַלְוִיִּם מִלְמַטָּן, וּפְתָח הָיָה לוֹ לַחֵיל, שֶׁנִּי לוֹ שַׁעַר הַתָּרְבָּן, שְׁלִישִׁי לוֹ בֵּית הַמּוֹקֵד: (ו) וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּבֵית הַמּוֹקֵד בְּקִיטוֹנוֹת פְּתוּחוֹת לְטַרְקְלִין, שְׁתַּיִם בַּקֹּדֶשׁ, וּשְׁתַּיִם בַּחוֹל, וְרֹאשֵׁי פַּסְפָּסִין מַבְדִּילִין בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל. וּמֶה הָיוּ מְשַׁמְּשׁוֹת? מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, הִיא הָיְתָה לְשֶׁבַת (טָלְאֵי) קָרְבָּן. דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הִיא הָיְתָה לְשֶׁבַת

אללע ביישטאנד ליסטענדע פריסטער, נאך דעם עהל־
בערגע הינום. (ד) זיבען טהארע וואדען אים פֿארדאפּע,
דרייא אים נארדען, דרייא אים זידען, איינס אים אפּטען.
זידליך נעמליך דאס בראנד־טהאר, דאדורך פֿאללנט
דאס ערשטגעבוירענע־טהאר, אונד דריטטענס דאס וואספּער־
טהאר. עסטליך וואר דאס ניקאנור־טהאר מיט צוויא
קאמטערן דאראן רעכטס אונד לינקס, איינע וואר דיא
דעם קלייד־ראוף־צוערים פּנחס, דיא אנדערע
פֿיר דיא פֿערפֿערטיגער דער טעגליכען פּפֿאננענאפּפֿער.
(ה) נערדליך דאס פֿונקענטהאר, וויא איינע האללע גענבויט,
מיט אייגעם זעללער דאריבער; דען דיא פריסטער הילטען
אבען, אונד דיא לויים אונטען וואבען; עם וואר אויך איינע
טהיר דארין, דיא צום צווינגער פֿיהרטע; נעכסט דעם דאס
אפּפֿערטהאר, אונד דריטטענס דאס־דעם בראנדהויזעס. (ו) אין
דעם לעטצטערן וואהרען פֿיער קאמטערן, וויא קלייגע
צימטער[1]) דיא אין אייגען שפייזעזאאל זיך עכּגען; צוויא
דערזעלבען וואהרען אוף הייליגעם, אונד צוויא אוף גיכט היי־
ליגעם באדען; דיא הערויסטרעטענדען ענדען דער באלקען מאכ־
טען דיא אבשיידונג צוויישען דעם הייליגען אונד גיכט־הייליגען.
וואצו דינטען זיא? דיא זידוועסטליכע וואר דיא קאמטער פֿיר
דיא טעגליכען אפּפֿערלעממער, דיא זידעסטליכע פֿיר דיא פֿער־

לכניעו', שלא ירגיזו בו, כי אם אין עוברים ושבי', מ"כ טדי לשון פיוטין, חולי שהיה לה פייטנים המלמדים כגוני המזמורים ללויס, שהיה לכל מזמור נגון מיוחד, היה לשכה בחותו השער, וי"ג טרי ברים כ' מכנין זקופות: שושן כו'. כשעלו מן הגולה, זו היה מלכי פרס, לגייר גורת שושן הבירה על שערי הר הבית, כדי שיהיה להם מורת מלכות, וניירוהו על חדר אחת, שהיה בשער המזרח: כ"ג. י"ח שלפעמים נעשית בכ"ג, מ"ם תכי לה בכ"ג אף ע"פ שכשרה בכ"ם, וי"ח שהתמידות נעשית בכ"ג, אע"פ שכשרה בכ"ה; מסעדיה. כל הכהנים המסייעים לכהן השורף חוהה: להר המשחה. הר הזיתים במזרחו של ירושלים, שהם שורפים הפרה; (ד) הדלק. ע"פ שדרך שם היו מכניסים עצים למערכה הדולקים על המזבח, וי"מ דרך שם היו מביאים אף של הדיוט על גבי המזבח; הבכורות. דרך שם היו מכניסים הבכורו שמחיטתן אף בדרום. ובכורו' מתנה לכהן הן, לכך נתייחד להן שער, מה שאין כן לשאר קדשים קלים, שהם לבעליהם, אף ע"פ שמחיטתן בכ"מ בעזרה, לא נתייחד להם שער: המים. עיין ספ"כ: נקנור. עיין פ"ג מ"י דיומא: המלכים. ממונה היה, להלבים הכהנים בשעת עבודתן, ולהפשיטן אחר עבודתן, ולשמור בגדי כהונה: (ה) מכסדרה. כ' כותלים יוצאים, ובולטים מתוך לתומת העזרה, לגד הר הבית, אחד מגד זה לשאר, ואחד מגד זה, ועליו' בנויה למעלה, על תותן כ' כותלים: ופתח. כאחד מן הכותלים היה פתח היוצא לחיל, דהייבו מקו' לכניס מחומת הר הבית מתוך לעזרה, והיה קרויה חיל: הקרבן. שם מכניסים ק"ק, שמחיטתן בצפון: המוקד. ע"ש שהמדורות דולקים בה תמיד, ומתחממים שם הכהנים, מפני שהולכים יחפים: (ו) ול' לשכות. קטנות היו כל' פיטות בית המוקד: בקטונות. מדרים קטנים כתי

[1]) קיטרן לויט גריכיש κοίτωνες

מדות פרק א

הַנָּצוֹץ, וּבְבֵית הַמּוּקָד. וְהַלְּוִיִּם בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד מָקוֹם. חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הַר הַבַּיִת, אַרְבָּעָה עַל אַרְבַּע פִּנּוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה, אַרְבָּעָה עַל אַרְבַּע (פִּנּוֹתֶיהָ) מִבַּחוּץ, וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַקָּרְבָּן, וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַפָּרוּכֶת, וְאֶחָד לַאֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפּוֹרֶת: (ב) אִישׁ הַר הַבַּיִת הָיָה מְחַזֵּר עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וַאֲבָקוֹת הוֹלְקִין לְפָנָיו. וְכָל מִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, אוֹמֵר לוֹ אִישׁ הַר הַבַּיִת, שָׁלוֹם עָלֶיךָ. נִכְנָס שֶׁהוּא יָשָׁן, חוֹבְטוֹ בְּמַקְלוֹ, וּרְשׁוּת הָיָה לוֹ לִשְׂרוֹף אֶת בְּסוּתוֹ, וְהָם אוֹמְרִים, מַה קּוֹל בָּעֲזָרָה? קוֹל בֶּן לֵוִי לוֹקֶה וּבְגָדָיו נִשְׂרָפִין, שֶׁיָּשַׁן לוֹ עַל מִשְׁמָרוֹ. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, פַּעַם אַחַת מָצָאוּ אֶת אֲחִי אִמָּא יָשָׁן, וְשָׂרְפוּ אֶת בְּסוּתוֹ: (ג) חֲמִשָּׁה שְׁעָרִים הָיוּ לְהַר הַבַּיִת, שְׁנֵי שַׁעֲרֵי חוּלְדָּה מִן הַדָּרוֹם, מְשַׁמְּשִׁין כְּנִיסָה וִיצִיאָה. קִפּוֹנוֹס מִן הַמַּעֲרָב, (מְשַׁמֵּשׁ כְּנִיסָה וִיצִיאָה). טָדִי מִן הַצָּפוֹן, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ בְּלוּם. שַׁעַר הַמְּזָרְחִי עָלָיו שׁוֹשַׁן הַבִּירָה צוּרָה, שֶׁבּוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל הַמְשׁוּחָ

חזיוץ אונד אים כראנדהוינ; דיא לוים אן איין אונד צוואנ= ציג שטעללען: פּינף אן דען פּינף טהארען דעם טעמ= פעלבערגעס, פּיער אן דען פּיער ווינקעלן איננערהאלב; פּינף אן פּינף טהארען דעם פּארהאפּס אונד, פּיער אן דען פּיער עקקען, אויסערהאלב; איינער אין דער אפּפּערקאממער, איינער אן דער פּארהאנגקאממער, איינעד הינטער דעם אללער= הייליגסטען. (ב) דער אבעראויפּזעהער דעם טעמפעל= בערגס בעוואכטע אללע זוצפּען, מיט ברעננענדען פּאקקעלן פּאר זיך הער. שטאנד דיא וואכע מכט ואגלייך אויף, זא דע= דעטע אירען דער אויפּזעהער אן: פּרידע מיט דיר! מערק= טע, ער דאס ער שליפּף, זא שלוג ער אירהו מיט זיינעם שטאקקע, יא ער האטטע דאס רעכט איהם דאס קלייד אנ= צוציינדען; אונד זוען דיא אנדערן פּראגעטען: וואס פּיר איין געשרייא איזט דאס? זא ערהיעלטען זיא צור אנטוואדט: עס איזט דיא שטימע איינעס לוי דער נעשלאגען, אדער דעססען קלייד אנגעבראננט וואדדען, זוייל ער אויף זיינעם פּאסטען נעשלאפּען האט. ר"בי ערצעהלט: מאן האט, אייגסט דען ברודער מיינער מוטטער שלאפּענד נעפּונדען, אונד זיין קלייד וואדר אנגעבראננט. (ג) פּינף טהארע הארטטע דער טעמפעלבערג: דיא ביידען חולדה=טהארע אים זידען, דינטען צום איין= אונד אויסגאנגע; עבען זא דאס קיפּונוס=טהאר אים וועסטען; דאס טדי=טהאר אים נארדען וואדד ניכט בענוצטצ; דורך דאס עסטליכע, וואדוף= דיא אבבילדונג דער שטאדט שושן, גינג דער דיא ראטהע קוה פּערבדענענדע הארע פּריסטער, דיא קוה אונד

עקר, והלוים שפלים, שלכך נכנית מכסיכם, ונכנית הניתן שהיו עליות, כי' הכהנים שומרים למעלה, ולוים למטה, ונית המוקד שלא היתה מלא כיפה על המקדש, היה כהן מכפיס, וכן לוי מכוון, וי"מ דכג' מקומות שהכהנים שומרים לא היו הלוים שומרים, ומ"ש מ"ם שהכהנים שומרים למעלה והלוים מלמטן, תיכו ר"ל שהכהנים והלוים שמרו במקום מ', אלא דרך כלל הוא, כלו' כ"מ שהיו הכהנים שומרים, היה מלמעלה, וכ"מ שהיו הלוים שומרים, היה מלמטה: מתוכן. מכפיים, לתוחת הר הבית: העזרה. ואפילו לדברי האומר ז' שערים היו לעזרה, מודה שלא היו שומרים אלא על ס', דתרי מכויכו לא היו צריכין שמור, שהיו מכופין בשאר העבדים: עזרה. ע"ם יאלא עזרת מקודש, שמשם עזרם כהם לשולם: מכוון. לפי שהיו יושבים בשערה, אלא למלכות בית דוד בלבד, וז"ל לשומר בשמיד' כל הלילה, לפיכך היו שומרי' מכוון, כדי שיהיו מוערים בישיבה, ומיידי בשורת בשיר, דבע"כ היתה ישיבה לכל אחד: הכפורת. בית קדשי הקדשי' נקרא בית הכפורת: (ב) איש. שר הממונה על כל השומרים: והם. כירושלים: בן לוי. יש מהקדקים מלשון בן לוי, דאפי' כהן שיצן על משמרו ליקה, ול"ל לוי, אלא קהני לוי: (ג) חולדה. ע"ש שחולדה הנכיאה היתה יושבת שם: ויציאה. שהכן היו הכניסים ויוצאים להר הבית, לפי שהעיר היתה בדרום, ולפיכך רחוי שתהיה רוב התשיע במקום הרחוק, שכו הכנסים: טדי. י"ל שהוא לשון הנכנע, לפי שלא היה משמש כלום, ואפילו למאן דס"ל שכעל קרי היה יוצא כו, היה נ"כ

פ ר ק ב

הַר הַבַּיִת הָיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, רִבּוּ מִן הַדָּרוֹם, שֶׁנִּי לוֹ מִן הַמִּזְרָח, שְׁלִישִׁי לוֹ מִן הַצָּפוֹן, מְעוּטוֹ מִן הַמַּעֲרָב, מָקוֹם שֶׁהָיָה רוֹב מִדָּתוֹ, שָׁם הָיָה רוֹב הַתְּשְׁמִישׁוֹ: (ב) בָּל הַנִּכְנָסִין לְהַר הַבַּיִת, נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין, וּמַקִּיפִין וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל, חוּץ מִמִּי שֶׁאֵרַע דָּבָר, שֶׁהוּא מַקִּיף לְשְׂמֹאל, מַה לְּךָ מַקִּיף לְשְׂמֹאל? שֶׁאֲנִי אָבֵל. הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה יְנַחֲמְךָ. שֶׁאֲנִי מְנֻדֶּה, הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה יִתֵּן בְּלִבָּם וְיָקָרִבוּךָ, דַּיָּר מֵאִיר. אָמַר לוֹ ר' יוֹסֵי, עֶשְׂתָּן כְּאִלּוּ עָבְרוּ עָלָיו אֶת הַדִּין, אֶלָּא הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה, יִתֵּן בְּלִבָּךְ, וְתִשְׁמַע לְדִבְרֵי חֲבֵרֶיךָ וְיָקָרִבוּךָ: (ג) לִפְנִים מִמֶּנּוּ סוֹרֵג, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת הָיוּ שָׁם, שֶׁפְּרָצוּם מַלְכֵי יָוָן, חָזְרוּ וּגְדָרוּם, וְנָזְרוּ כְּנֶגְדָּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּשְׁבֵּרוֹת. לִפְנִים

דער טעמפּעלבערג מאס איננערהאלב דער מויער 500 עללען אים געפֿירט. דער גרעסטע פּלאטץ וואר אן דער זידזייטע, נעכּסטדעם עסטליך, דאן נערדליך, דער נעריגסטע וועסט־ליך. וויא דער מיסטע רוים וואר, זוארד ער אם מיסטען בענוטצט. (כ) אללע דיא אויף דען טעמפּעלבערג קאממען, וועגדען זיך העכּסט אונד גרעסטען דאן לינקס וויי־דער הינוים, אויסער וועם עטוואס וויידער־פֿאהרען איזט, דען איין זאלכּעם וועגדעט זיך זאגליך לינקס; (דאמיט מאן פֿראגט) וואס איזט דיר, דאס דוא דיך לינקס וועגדעסט? (אנטוואָרט) וויל איך ליידטראגענד בין! (מאן ערווידערט): דער אין דיזעם טעמפּעל וואהנט, טרעסטע דיך! (אדער) וויל איך אין באן געטהאן בין! (אנטוואָרט): דער אין די־זעם טעמפּעל וואהנט מעגע זיא אנדערן זיננעם מאכּען, דאס זיא דיך ווידער אויפֿנעהמען! זא ר"מ. ר' יוסי וועגדעטע אהם אין: דיזע פֿארמעל קלינגט אלם וואלטע מאן זאגען, עס זיא אהם אונרעכט געשעהען. זיא לויטעט זא: דער אין דיזעם טעמפּעל וואהנט מאכּע דיך אנדערן זיננעם, דאס דוא דיננען געל־עהרטען געפֿעהר־טען פֿאלגעסט, אונד זיא דיך ווידער אויפֿנעהמען! (ג) וויי־טער הינין וואר איינע ניטטער, אומגעבונג צעהן האנדרייטען האך; דיס האטטען דיא זירישען קעניגע אן דרייצעהן שטעללען אייגנגעבראכּען, אונד מאן האטטע זיא ווידער צוגעמאכּט, אונד צום אנדענקען דיא דרייצעהן נידערוועדפֿונגען דאגעגען אנגע־

המוקד שכו נכנסים כו', כדתנן בפ"ק דתמיד מ"ג נטל את המפתח, היו בודקין והולכים כו', והייכו דתנן הכא לכלו כלומר לחפש את העזרה: (ח) שכויס כרפ"ק דתמיד: (ט) חמס על חמס. כחרס: הגעולה. לנטול העזרה: הגביס. הכהן הגומר. ונטל כו' ונעל. שהיס מכעולי דלהוהיהם עשוי, שלא היס יכולים לקגרן, בלעני המפתחות: מירע קרי. שכויס רפ"ק דתמיד: תחת החיל יוצא. ולייכו קוזר לכיס המוקד, לפי שהוא ט"י:

פרק ב ד"ה' מעות. מוקף חומה סביב: רובו מן הדרום. שכל רוחב העזרה מצפון לדרום, הוא קל"ב אמות, כמלא שכנותר מכר הכית על העזרה, מצפון לדרום, הוא שס"ה אמה, וכל חורך העזרה מן המזרח למערב, קפ"ו אמה, שמין עז"ב בכלל, דעז"ב בכלל הר הבית היה, כמלא שכנותר מכר הבית על העזרה ממזרח למערב, שי"ג אמה, כשתחלוק ותתן לדרום ר"ן אמה, יפחר לצפון קט"ו אמה, וכשתחלוק שי"ג אמה, ותתן למזר' רי"ג אמה, יפחר למערב ק' אמה, הרי רובו של הר הבית מן הדרום, שהוא ר"ן אמה, שני לו מן המזרח, שהוא רי"ג אמה, שליטי לו מן הצפון, שהוא קט"ו אמה, מעוטו מן המערב, שהוא ק' אמה: רוב תשמישו. שהיו שם לשכות הרבה, וכהיס הרבה, למשמשי הבית, נופף על הלשכות שהזכרו במשנה: (ב) דרך ימין. כגון הנכנסיס דרך שער חולדה, שהוא מן הימין, מקיפין לצד שמאל, לצד דרך שער טדי: מה לך. כשהלין לותו מס לך להקיף לשמאל, אמר שמני אכל, לומריס לו, הישוכן בבית הזה ינחמך: עשיתן. אס לומריס לו כך, הרשה כאלו הכריו עוונו הדין, וכדוסו שלא כהלכה: ותשמע. שתשמע לדברי חכיריך, דהשתא משמע שהוא עשה שלא כדין, וגריך התוכה: (ג) לפנים. מהומת הר הבית: סורג. מחיצה העשוי כקנים בקנים, כמשה מסורבת בחבלי', והיא עשוי' מדמי עץ מרוכי' וקגריס, שמרכיבין זה ע"ז בחלכסון, והיה הסורג מקיף לכל הגדדי' למזרח ולצפון, ולמערב, ולדרום, וכן החול, ורוב תשמיש כל ג' היה מן הדרום, שהוא לצד העיר: י"ג הפתחוות. כשמניע כנגד

(עושׂי) לֶחֶם הַפָּנִים · מְזֻרָחִית צְפוֹנִית, בָּהּ
גָּנוּז בְּנֵי חַשְׁמוֹנָאי אֶת אַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ,
שֶׁשִּׁקְצוּם מַלְכֵי יָוָן · צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, בָּהּ
יוֹרְדִים לְבֵית הַטְּבִילָה: (ו) שְׁנֵי שְׁעָרִים
הָיוּ לְבֵית הַמּוֹקֵד, אֶחָד פָּתוּחַ לַחֵיל,
וְאֶחָד פָּתוּחַ לָעֲזָרָה · אָמַר ר' יְהוּדָה, זֶה
שֶׁהָיָה פָּתוּחַ לָעֲזָרָה, פִּשְׁפֵּשׁ קָטָן הָיָה לוֹ,
שֶׁבּוֹ נִכְנָסִין לִבְלוֹשׁ אֶת הָעֲזָרָה: (ז) בֵּית
הַמּוֹקֵד בָּפָה, וּבֵית גָּדוֹל הָיָה מָקָף
רוֹבְדִים שֶׁל אֶבֶן, וְזִקְנֵי בֵית אָב וְשָׁנִים
שָׁם, וּמַפְתְּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָם, וּפְרָחִי
כְהֻנָּה אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאָרְיָן: (ח) וּמָקוֹם הָיָה
שָׁם, אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ,
וְטַבָּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ, וְשַׁלְשֶׁלֶת
שֶׁהַמַּפְתְּחוֹת הָיוּ תְלוּיוֹת בָּהּ · הִגִּיעַ זְמַן
הַנְּעִילָה, הִגְבִּיהַּ אֶת הַטַּבְלָא בַּטַּבָּעַת, וְנָטַל
אֶת הַמַּפְתְּחוֹת מִן הַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְנָעַל הַכֹּהֵן
מִבִּפְנִים, וּבֶן לֵוִי יָשָׁן לוֹ מִבַּחוּץ · נָמַר
מִלְּנְעוֹל, הֶחֱזִיר אֶת הַמַּפְתְּחוֹת לַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְאֶת
הַטַּבְלָא לִמְקוֹמָהּ, נָתַן כִּסְתּוֹ עָלֶיהָ, יָשָׁן
לוֹ · אַיְדַע קֶרִי בְּאֶחָד מֵהֶם, יוֹצֵא
וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּמִסְבָּה, הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה,
וְהַגְּרוֹת הוֹלְכוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהוּא
מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה · ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב
אוֹמֵר, בְּמִסְבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַחֵיל יוֹצֵא
וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּתַדִּי:

פֿערפֿערטיגער דער שויבראטע, דיא נארד־עסטליכֿע ווער
דיא, ווא דיא פֿאמיליע דער חשמונאים דיא פֿאן דען נריכֿען
ענטר־היליגטען שטיינע דעס אלטארס פֿערשטעקטען;
דורך דיא נארוועסטליכֿע שטיג מאן הינאב צום טעמפּעל.
(ז) דאסעלבע געביידע האטטע צוויי א טהארע, דערען איינעם
אין דען צווינגער, דאס אנדערע אין דען פֿארהאף גינג·
ר' יהודה נאגט: אין לעטצטערעם ווער איינע קליינע
פֿפֿארטע, דורך וועלכֿע מאן גינג אום דען פֿארהאף צורוריכֿמוס־
טערן · (ח) דאס בראנדהויז זעלבסט בילדטע איין געוועלבע;
איין גראסער רוים אומגעבען פֿאן שטופֿען אויס קוואדער
שטיינען; דאדויף שליפֿען דיא פֿאמיליען־עלטעסטען, זיא
האטטען דיא שליסעל בייא זיך; יינגערע פריסטער האט־
טען יעדער אם ערדבאדען זיין פאלסטער · (ט) דא ווער
אין פלאטץ, איינע עללע אים געפֿירט, מיט אייגער מאר־
מארפלאטטע בעדעקט, אן דער אין דינג בעפֿעסטיגט ווער·
אונטען ווער איינע קעטטע ווראן דיא שליסעל, הינגען·
זאבאלד צייט ווער, דען פֿארהאף צו שליסען, האב מאן
מיטטעלסט דעס דינגעס דיא פלאטטע, נאהם דיא שליסעל
פֿאן דער קעטטע, דער פריסטער שלאס נון פֿאן איננען צו,
דער לוי מוסטע דרויסען שלאפֿען · זאבאלד ער צוגע־
שלאסטען האטטע, טהאט ער דיא שליסעל ווידער אן
דיא קעטטע, לעגטע דיא פלאטטע אן איהרען ארט, אונד
זיין קלייד דאריבער, אונד לעגטע זיך שלאפֿען · ווען
איינער דער פריסטער איינען נעכֿטליכֿען צופֿאלל האטטע,
גינג ער הינוים אין דען גאנג אונטער דעם היליגען פלאט־
צע, ווא לאמפען פֿאן ביידען זייטען בראננטען — בים ער
אנם טויכֿבאד קאם · רא"בי זאגט: ער גינג דורך דען גאנג
אונטער, דעם צווינגער, אונד דאן דורך דאס טרי־טהאר·

כמינה, סימנים בו בקוף, וקיימא לסון קוף, הפתוחים לטרקלין, בית גדול של מלכים: כ' בקדש · שבית המוקד היה בכוי קטן בתוך העזרה המקודשת, וקטן בחול: פסקין · רמזי הקורות יוצאים מן הכותל, במקום שהוא קול, מקום שהוא קודש, לדעת עד היכן מקום מותר למכול ק"ק, ובמקום קדש לא היו קורות, משום מסור לא תטע: פסקנים · שהקטירו עליו לע"ז, ונקרא ג"כ לשכת הפיתות: לבית הטבילה · כהן שרוצה קרי, היה יורד במוהם לשכה, וסולך במחילה שתחת כ"המק ושם מדורה שמתחמם בה כהן שהכל, ולשכת המוקד היא קרוי', ושיש פתוחה לבית המוקד הגדול: (ז) לחיל · הפתח שבגפון היה פתוח לחיל, ושבדרומו היה פתוח לעזרה: פשפש קטן · בתוך שער הגדול, היה

מִקְצוֹעוֹתֶיהָ שֶׁל אַרְבָּעִים אַמָּה, וְלֹא הָיוּ מְקוּרוֹת. וְכָךְ הָיָה עֶתִידִים לִהְיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וַיַּעֲבִרֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מִקְצוֹעֵי הֶחָצֵר, וְהִנֵּה חָצֵר בְּמִקְצוֹעַ הֶחָצֵר, חָצֵר בְּמִקְצוֹעַ הֶחָצֵר, בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר חֲצֵרוֹת קְטֻרוֹת. וְאֵין קְטֻרוֹת אֶלָּא שֶׁאֵינָן מְקוּרוֹת. וּמָה הָיוּ מְשַׁמְּשׁוֹת? דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הֵיא הָיְתָה לְשִׁבַּת הַנָּזִירִים, שָׁם הַנָּזִירִים מְבַשְּׁלִין אֶת שַׁלְמֵיהֶן, וּמְגַלְּחִין אֶת שֵׂעָרָן, וּמְשַׁלְּחִים תַּחַת הַדּוּד. מִזְרָחִית צְפוֹנִית, הִיא הָיְתָה לִשְׁבַּת הָעֵצִים, שָׁם הַכֹּהֲנִים בַּעֲלֵי מוּמִין מַתְלִיעִים הָעֵצִים, וְכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פָּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, הִיא הָיְתָה לִשְׁבַּת מְצוֹרָעִים. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, אָמַר ר' אֶלְיֹעֵר בֶּן יַעֲקֹב, שֶׁבַּחֲתִי מֵהֶן הָיְתָה מִשְׁמֶשֶׁת. אֲבָא שָׁאוּל אוֹמֵר, שָׁם הָיוּ נוֹתְנִין יַיִן וְשֶׁמֶן. הִיא הָיְתָה נִקְרֵאת לִשְׁבַת בֵּית שְׁמַנְיָה, וַחֲלָקָה הָיְתָה בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהֶחְפִּיפוּהָ כְּצוֹצְרָה, שֶׁהַנָּשִׁים רוֹאוֹת מִלְמַעְלָן, וְהָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ מְעָרְבִין, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עוֹלוֹת מִתּוֹכָהּ לַעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה עָשָׂר מַעֲלוֹת

עללען אים געפֿירט. זיא ווארען ניכט בעראכטעט. אונד דים ווירד אויך איהרע קינפֿטיגע געשטאלט זיין, דען זא הייסט עס (יחזקאל מ"ו כא־) : ער פֿיהרטע מיך אין דען אייסערן האף, בראכטע מיך צו דען פֿיער ווינקעלן דעס האפֿעס, אונד זיהע, איממער איין האף אין דעם ווינקעל דעס דאפֿעס אונד זא אן אללען פֿיער ווינקעלן • דאביא שטעהט קטזדורת, (רויכענד) וועלכעס ניכטס אנדערס הייסט אלס אבען אונ־ בעראכטעט • וואצו דינטען זיא? דיא זידעסטליכע ווער דיא דער נזירים, דאזועלבסט קאכטען זיא איהרע פֿרידענאפ־ פֿער, שאָרען איהר האאר אבו אונד שטעקטען עס אונטער דען קעסעל; דיא נאכדעסטליכע ווער דיא האלצקאמ־ מער, זוא דיא פֿעהלעראהאפֿטען פֿריסטער דאס זוזאורמיגע האלץ אויסזוכטען; דען יעדעס האלץ דארין איין ווזאורמשטיך בעפֿונדען ווארדען, דארף ניכט אויף דען אלטאר קאממען • דיא נאכדוועסטליכע ווער דיא דער אויסזעטציגען • וואצו דיא נאכדעסטליכע געדינט האבען, זאגט ר"י, האבע איך פֿערגעסטען • אבא שאול זאגט : דאהין בראכטע מאן ווין אונד עדהל; זיא ווארד אויך דאס הויז שמניה גע־ נאננט • — דיא מויער ווער אנפֿאנגס גלאטט, מאן צאה אבער איינע גאללעריע הערום, דאמיט דיא פֿרויען אבען צוזעהען, אונד דיא מענגער אונטען זיך בעפֿינדען, אונד ניכט ביידע גשלעכטער געמענגט זיינען • פֿונפֿצעהן שטופֿען פֿיהרטען פֿאן היער אין דען פֿארהאף דער ישראל, — גע־ גען דיא פֿונפֿצעהן שטופֿען־געזעננע דער פֿואלמען, ווא

כהנים והמזבח, וכין האולם והמזבח הכל בקרקע ו' יתר, ושם"כ הולך י"כ מעלות אל האולם, הרי ו"ח, כמצע כין הכל כ"ח, גובה קרקע היכל מקרקע הר הבית, שבו שער השושן, וגבהו של שער השושן כ"ח, ולפיכך גריך שיהיה כותל שעל שער שושן כמוך (מכ'), כדי שירחה היכל ממעל לו יותר מכ"ח, וכל מה שהיה היכל יותר כמוך, יהיה הגרי מפתח היכל יותר : (ה) חורך • מן המזרח למערב : מקצועותיה • מכפנים : ולא היו כו' • כדי לכנות שם התודה, ואיל בזיר : קטורת • לשון קיטור הקרן, כלו' מעלה עשן, לפי שאין להן הקרש : מתליעין • מסיריו העציס, שהתוך כתן תולעת, ודוקא כשהן לחין, אבל יבשו, גורדן וכשר : המצורעים • שם טובלי בח' לטהרתן, כשבא להכנים ידו למתן בסוכות, אע"פי שטבלו מבערב, דטבילה שמערב מהניא ליה, שרשאי ליכנס לע"ג, דטבול יום אסור ליכנס לעזרה, ומכילה שכא' היא, שטעון כל הנכנס לעזרת ישראל : אמר ר' חליעזר בן יעקב • מכלל דשתא מתני' כלא רשב"י היא, ועיי' בתי"ט מ"ט פ"ב דיומא : וחלקה • שלא היתה מוקפת מחיצה, וי"א שהיו לה מחיצות, אלא שהיו חלקות, והוציאו מן המחיצות בזזטרחות, והביאו על

מִמֶּנּוּ הַחֵיל עֶשֶׂר אַמּוֹת · וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה
מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם, רוֹם הַמַּעֲלָה חֲצִי אַמָּה,
וְשִׁלְהָה חֲצִי אַמָּה· כָּל הַמַּעֲלוֹת שֶׁהָיוּ
שָׁם, רוֹם מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְהָה חֲצִי
אַמָּה, חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם · כָּל הַפְּתָחִים
וְהַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם, גּוֹבְהָן עֶשְׂרִים אַמָּה,
וְרָחְבָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם ·
כָּל הַפְּתָחִים שֶׁהָיוּ שָׁם הָיוּ לָהֶם דְּלָתוֹת,
חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם · כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם
הָיוּ לָהֶם שְׁקוּפוֹת, חוּץ מִשַּׁעַר טָדִי, שֶׁהָיוּ
שָׁם שְׁתֵּי אֲבָנִים מוֹטוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ ·
כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת שֶׁל
זָהָב, חוּץ מִשַּׁעַר נִקָּנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּחֶן
נִס, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשְׁתָּן מַצְהִיב:
(ד) כָּל הַכּוֹתָלִים שֶׁהָיוּ שָׁם, הָיוּ גְּבוֹהִים,
חוּץ מִכּוֹתֶל הַמְּזָרְחִי, שֶׁהַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת
הַפָּרָה, עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר הַמִּשְׁחָה, וּמִתְכַּוֵּן
וְרוֹאֶה בְּפֶתַח שֶׁל הֵיכָל בְּשַׁעַת הַזָּיַת
הַדָּם: (ה) עֲזֶרֶת הַנָּשִׁים הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה
וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ, עַל רוֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים
וְחָמֵשׁ, וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע

ארדנעט · ווייטער הינין ווער דער צווינגער, צעהן עללען
בריים · פֿאן דיזעם פֿיהרטען צעהן שטופֿען הינויף, יערע איינע
האלבע עללע האך מיט איינער האלבען עללע
פֿלעכע · דיס פֿערהעלטניס האטטען אללע שטופֿען דא־
זעלבסט, אויסער דענען דער טעמפעל־פֿארהאללע · אללע
איינגענגע אונד טהארע ווארען צוואנציג עללען האך אונד
צעהן בריים, אויסער אן דער פֿארהאללע; אללע
איינגענגע, אויסער דיזער, האטטען טהירען; אללע
טהארע האטטען אבערשוועללען, אויסער דעם טדי, צו
וועלכעם אבען צווייא שטיינע שרעג צו איינאנדער גענייגט
לאגען · אללע טהארפֿליגעל וואורדען שפעטער מיט גאלד
בעלעגט, אויסער דעם ניקאנורטהאר, ווייל דאמיט צוגע־
דער געשעהען; נאך אנדערן ווייל דאס קופֿפער דאראן איינען
גאלדגלאנץ האטטע · (ד) אללע וועגדע אם טעמפעלבערגע
וואארען האך, אויסער דער עסטלעכען; דעו דער פֿריסטער
וועלכער דיא ראטהע קוה פֿערברענטע, מוסטע פֿאם
עהלבערגע אוים גערַאדע אין דען איינגאנג דעם טעמפעל־
זאאלס הינין זעהען, וואן מיט דעם בלוטע געשפרענגט
וואדרד · (ה) דער פֿארהאף דער ווייבער האטטע הונדערט
אונד פֿינף אונד דרייסיג עללען אים גענפֿירט · פֿיער קאם־
מערן וואארען אין דעסטען פֿיער ווינקעלן, יערע צו פֿירציג

כל פרשה פורשה, משתמוה ומודם על מכדן מלכות יון ; לפניס · מחותו סורג היה מקום פנוי עשרה אמות, והוא, נקרא קיל ; י"כ מעלות · לעלות משם לע"כ ; רוס · כל מעלה גבוהה מהברתה חצי אמה, וכן המעלה הרחבה גבוהה מן הקרקע חצי אמה ; ושלהה · רוחב המעלה, דהייבו מקום דריסת הרגל, ותרכה ככל רוחב הבר, לנפון ולדרום : חוץ · המעלות שהיו בין חוץ ולמזרח, שלח היה כלן כן, כדתנן במ"ו פ"ג ; חוץ משל חוץ · שהיה גבהו מ' ורחבו כ' ; שקופות חכן מוכות על כ' המזוזות, שהלת עוקף עליו ; מוטות · שהיה בח' תקוק חצי הפתח, דהייבו משקוף העליון, וחצי מזוזה מכאן, וחצי מזוזה מכאן, וכשהי תקוק מפתן התחתון, וחצי מזוזה מכאן, וחצי מזוזה מכאן, כזה ⊏ ; כשהכו · לפי שכשעלו מן הגולה, לא היו עשירין, לא יכלו לעשות של זהב ; מצויכות · מזויכות דומה לשל זהב, לפיכך לא הוצרכו לעשותן של זהב: (ד) כפתלים · שהיו כבניני הר הבית ; המשקה · הוא הר הזיתים, למזרחה של ירושלים, ופני הכהן למערב, ומתכוין ורואה למעל גובה הכותל, ורואה דרך השערים, שהיו זה כנגד זה על פתחו של היכל, כשהוא מזה מדם הפרה, ושם היה הכותל מזרחי גבוה, לפי שהשערים מכוונים זה כנגד זה, לא היה יכול לרחותה , שהרי קרקע הר הבית היתה יתרה מהשער שומה, עד שמגיע לחיל, ולח"כ עולה מן החיל י"כ מעלות, עד שמגיע לע"כ כמלא שע"כ גבהה מקרקע הר הבית עם חמות, שכל מעלה שהיה במקדש גבוה חצי אמה, וכל ע"כ היה בקרקע יתרה, ועולה מהוכה לע"י ט"ו מעלות, כמלא גובה ע"י מע"כ ז"ח וחצי, ולח"כ עולה מע"י לעזרת כהני' בדוכן, שגבהו אמה, וג' מעלות לדוכן, הרי כ"ח ומחצה, ולח"כ לעזרת

נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר יְכָנְיָה ? שֶׁבּוֹ עָצָא יְכָנְיָה בִּגְלוּתוֹ · שֶׁבַּמִּזְרָח שַׁעַר נָקָנוֹר, וּשְׁנֵי פְּשָׁפְּשִׁים הָיוּ לוֹ, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, וּשְׁנַיִם בְּמַעֲרָב, לֹא הָיָה לָהֶם שֵׁם :

דייסט דאס ערשטערע יכניה טהאר? ווייל דורך דאססעל בע יכניה נינג, אלס ער אין געפאנגנשאפט גערישה · אים אסטען וואר דאס ניקנורטהאר, וועלכעס אויך צווייא קלייניע פפארטען האטטע, איינע רעכטס, דיא אנדערע לינקס; ענדליך צווייא אים וועסטען דיא קיינע נאמען האטטען ·

פ ר ק ג

הַמִּזְבֵּחַ הָיָה שְׁלֹשִׁים וְשְׁתַּיִם עַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם · עָלָה אַמָּה, וְכָנַס אַמָּה, זֶה הַיְסוֹד, נִמְצָא שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים, עָלָה חָמֵשׁ וְכָנַס אַמָּה, זֶה הַסּוֹבֵב, נִמְצָא עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה · מִקּוֹם הַקְּרָנוֹת אַמָּה מִזֶּה, וְאַמָּה מִזֶּה, נִמְצָא עֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ עַל עֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ · מִקּוֹם הִלּוּךְ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה, נִמְצָא עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, מִכָּאן הַמַּעֲרָכָה, אָמַר ר' יוֹסֵי, כִּי תְחִלָּה לֹא הָיָה אֶלָּא עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה, כּוֹנֵס וְעוֹלֶה בְּמִדָּה זוֹ, עַד שֶׁנִּמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה עֶשְׂרִים עַל עֶשְׂרִים · וְכֶשֶׁעָלוּ בְנֵי הַגּוֹלָה, הוֹסִיפוּ עָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַדָּרוֹם, וְאַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַמַּעֲרָב, כְּמִין גַּמָּא, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֲרִאֵיל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ ·

דער אלטאר נאהם צוויייא אונד דרייסיג עללען אים געפֿירט ציין · איינע עללע זעגקרעכט, אונד איינע עללע איינגעצאגען, בילדעטע דען גרונד; אלזא וואר ער נאך דרייסיג אים גענֿירט; ווידערום פֿינף עללען אויפֿוועדטס אונד איינע עללע איינגעצאנען בילדעטע דען אומגאנג; אלזא בליבען נאך אכטאונדצוואנציג אים געפֿירט · ווידערום נאהמען דיא אויף דיא עקקע נעזעטצטען הערנער[1]) איינע עללע־פֿאן ביידען זייטען, אלזא בליבען זעכס אונד צוואנציג אים גענֿירט, ענדליך מוסטע נאך איינע עללע רוים בליי־בען, ווא דיא פריסטער גענהעו קעננען; עס וואר אלזא דער פלאטץ פֿיר דאס צפֿערן פֿיער אונד צוואנציג אים גענֿירט · ר' יוסי זאגט: עהעמאלס וואם דער אונטערע רוים נור אכט אונד צוואנציג אים גענֿירט, אונד דאס איינציהען אונד שטיגען נאך אבינעם פֿערהעלטניס, זא דאס נור צוואנציג עללען אים גענֿירט רוים בליבּ פֿיר דאס אפפֿערן · אלס זיא אבער אוים דער גענֿאנגנשאפֿט צורקקאמען, ערווייטערטע מאן דען רוים אום פֿיער עללען זידליך אונד פֿיער עללען וועסטליך, וויא איין נאממא, וויא עס הייסט (יחזקאל מ"ג טו) ,,דער אריאל איזט צוועלף לאנג אונד צוועלף ברייט פֿיערעקקיג, דאס הייסט נישט

מן העזרה שלהם : הסיר · דרך שם היו מכיחין מן סחילה כלי שיר : כמערב · ג' היה משוך כלפי דרום, וכב' כלפי נכון שלא יהיו כנגד קדש הקדשים, כדי שלא יפנו לחוריהן לקדש כיניהן :

פרק ג ל"ב · היה מכיח דפום מרובע עשוי מד' קרנים, כל קרן מרכו ל"ב אמו', ורוחב הקדש אמה, והוא גובהו של הדפום, וממלאו מכניס, וסיד, וחפת, ושופרי־מהוחד, והוא נעשה מקשה א', ומפני שלא היה היסוד על כל פני מזרח, ועל כל פני הדרו' ברוחב אמה, שכשמניח לקרן מזרחית לפונית, היה כלה בתוך אמה לקרן, וכן בדרומית מערבית, מצימי' כך, מרובע אמה על אמה בתוך הקדש, על פני כל המזרח, ועל פני כל הדרום, ואחר שנעשה כלה מקשה אחד, היו שומטין אותו העץ המרובע, שהיה מונח בתורך מזרח לדרום, ונשאר מקום פנוי כלי יקוד : עלה אמה · אחר שעלה היסוד לגבוה אמה בכם אמה לכל רוח, שהיה מניח דפום אחר, שתורך כל קרן ל' אמות, ורוחב הקדש ס' אמות, ונתנו על היסוד, וממלאו כברשתון, ונדבק ביסוד, ונעשה מקשה אחד שב ל' על ל', פומד על היסוד, וזהו נקרא סובב, לפי שכשכנס עו' אמה מכל צד, שהיה מניח דפום שהוא כ"חת על כ"חת ברוחב ג' אמות, ונותני על הסובב, וממלאו

[1]) דרייא עללען האהע פארהלטעלאפיפעדטען ·

שִׁבְתָּהֵלִים , שֶׁעֲלֵיהֶן הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּשִּׁיר, לֹא הָיוּ טְרוּטוֹת , אֶלָּא מְקֻפּוֹת כְּחַצִּי גוֹרֶן עֲגֻלָּה : (ו) וּלְשָׁכוֹת הָיוּ תַּחַת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, וּפְתוּחוֹת לַעֲזָרַת הַנָּשִׁים , שֶׁשָּׁם הַלְוִיִּם נוֹתְנִים כִּנּוֹרוֹת, וּנְבָלִים , וּמְצִלְתַּיִם, וְכָל כְּלֵי שִׁיר . עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ, עַל רוֹחַב אַחַת עֶשְׂרֵה . וְכֵן עֲזָרַת כֹּהֲנִים הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ , עַל רוֹחַב אַחַת עֶשְׂרֵה , וְרָאשֵׁי פַּסְפָּסִין מַבְדִּילִין בֵּין עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל לַעֲזָרַת כֹּהֲנִים . ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מַעֲלָה הָיְתָה , וּגְבוֹהָה אַמָּה , וְהַדּוּכָן נָתוּן עָלֶיהָ , וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת שֶׁל חֲצִי אַמָּה , נִמְצֵאת עֲזָרַת הַכֹּהֲנִים גְּבוֹהָ מֵעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה . כָּל הָעֲזָרָה הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע , עַל רוֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ . וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָיוֹת הָיוּ שָׁם . אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר , כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעָרִים דְּרוֹמִים . סְמוּכִים לַמַּעֲרָב , שַׁעַר הָעֶלְיוֹן , שַׁעַר הַהֶלֶךְ , שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת , שַׁעַר הַמַּיִם . וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר הַמַּיִם ? שֶׁבּוֹ מַכְנִיסִין צַלּוֹחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נִסּוּךְ בֶּחָג . ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר , וּבוֹ הַמַּיִם מְפַכִּים, וְעַתִּידִין לָהֲיוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת , וְלֶעָתָן בַּצָּפוֹן סְמוּכִים לַמַּעֲרָב , שַׁעַר יְכָנְיָה , שַׁעַר הַחֲרָבָן , שַׁעַר הַנָּשִׁים , שַׁעַר הַשִּׁיר . וְלָמָּה

דיא לויים ביים זינגען שטאנדען . דיא שטופען ווארעו ניכט אין גערעדער לינינ', ואנדערו אים האלבמאנד. (ו) קאממערו ווארעו אונטער דעם ישראל = פֿארהאף, מיט דען טהירעו צום וויבערפֿארהאף הינייו, אין דיזעלבעו לעגטעו דיא לויים איהרע הארפֿעו, פואלטער, צימבעלו אונד אנדערע מוזיזקאלישע אינשטרומענטע . דער ישראל = פֿארהאף וואר הונדערט אונד פֿינף אונד דרייסיג עללען לאנג אונד איילף בריים, עבעו זא דער דער פריסטער הונדערט אונד פֿינף אונד דרייסיג עללען לאנג אונד איילף בריים. דיא הערפֿארטרעטענדעו ענדעו דער באלקעו מאכטעו דיא אבשיידונג צווישעו דעם ישראל = אונד דעם פריסטער פֿארהאף . רא"בי זאגט איינע שטופֿע וואר אננעבראכט, איינע עללע האך, דעו עמפארפלאטין פֿיר דיא פריסטער בילדענד; דארויף ווארעו נעמליך דרייא שטופֿעו צו יע ½ עללע . זאנאך וואר דער פריסטער פֿאר = האף העהער אלס דער ישראל = פֿארהאף 2½ עללע — דער גאנצע רוים פֿאם אייגענטליכֿעו פֿארהאף אן, אומפֿאסטע הונדערט אונד זיבעו אונד אכטציג עללעו לענגע, בייא דונדערט אונד פֿינף אונד דרייסיג בריים. — דרייצעהו נידערווערפֿונגעו פֿאנדעו שטאנטן, נאך אבא יוסי בו חנו, גינגעו דיא דרייצעהו טהאר = ער . דיא וידליכֿעו טהארע ווארעו, דער אבענדזייטע נע = הער, דאס אבערע טהאר, דאס בראנרטהאר, דאס ערשט = געבורטעו = טהאר, אונד דאס וואסערטהאר, — אונד וא = רום דריסט עס וואסערטהאר? וויל מאו דורך דאסעלבע דעו קרוג פֿאלל וואסער צום אויסגיסעו אויף דעו אל = טאר אם לויבהיטטפֿעסטע בראכטע . רא"ב י ואגט : אין דעמזעלבעו פֿאנגעו דיא (פֿאם אללערהיילינסטעו הערפֿלי = סענדעו) וואסער אוי, שטארק אבווערטס צו פֿליסעו, בים זיא דאו ווידער אונטער דער שוויללע דעם טעמפעלס הערויסשטרעמעו . יעגעו טהארעו, געגעגאיבער אים נארדעו וואר עו, דער אבענדזייטע נעהער, דאס יכניה = טהאר, דאס אפפֿערטהאר, דאס ווייבערטהאר, דאס מוזיקטהאר . וואר

סגזוזטרות דפי' שיסיו הכסיס עומדות עליהס למעלה כו' , לרחות בשמחת בית השואבה : סרוטות . תרוכות ובעלי זויות, חלק עולות : (ו) תורך . מנפון לדרום, דכל מדה יתירה קרוי תורך : פספסין . רשמי הקורות כולטים מן הכותל ולפ"ז אין לפקור בטיעת עץ בע"י : וגובהה . וחרכה כתורך כל העזרה : והדוכן . עשוי כמין לגטבח, וגובה הדוכן לחמ וחצי, וכו ג' מעלות של חצי חצי אמה, שעולין בהן לכרך את העם : כל העזרה . מתחלת עזרת ישראל עד י"ח אמה, מקום פנוי, שהיה לחורי בית הכפורת : שעליון . שעליון קוא לחר כי הכר היה מזופע ויורד : הכסיס . שדרך שם ינחו הכסיס

לְמַטָּה מֵהַבְּתוּלָה, וּמְבִיאִים מִשָּׁם אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, שֶׁלֹּא חָנַף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל, שֶׁהַבַּרְזֶל פּוֹסֵל בְּנְגִיעָה וּבְפִגּוּמָה לְכָל דָּבָר, נִפְגָּמָה אַחַת מֵהֶן, הִיא פְּסוּלָה, וְכֻלָּן כְּשֵׁרוֹת. וּמְלַבְּנִים אוֹתָן פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה, אַחַת בַּפֶּסַח, וְאַחַת בֶּחָג. וְהַחֵיכָל פַּעַם אַחַת בַּפֶּסַח. רַבִּי אוֹמֵר, כָּל עֶרֶב שַׁבָּת מְלַבְּנִים אוֹתוֹ בְּמַפָּה, מִפְּנֵי הַדָּמִים. לֹא הָיוּ סָרִין אוֹתָן בְּכָפִים שֶׁל בַּרְזֶל, שֶׁמָּא יִגַּע וְיִפָּסוֹל, שֶׁהַבַּרְזֶל נִבְרָא לְקַצֵּר יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהַאֲרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ בְּדִין שֶׁיָּנִיף הַמְקַצֵּר עַל הַמַּאֲרִיךְ: (ה) וְטַבָּעוֹת הָיוּ לְצִפּוּנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, שִׁשָּׁה סְדָרִים שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַרְבָּעָה שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, שֶׁעֲלֵיהֶן שׁוֹחֲטִין אֶת הַקָּדָשִׁים. בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לְצִפּוּנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלָיו שְׁמוֹנָה עַמּוּדִים נְגָסִין, וּרְבִיעִין שֶׁל אֶרֶז עַל גַּבֵּיהֶן, וְאוֹנְקְלִיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶם, וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהֶם תּוֹלִין, וּמַפְשִׁיטִין עַל שִׁלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֶׁבֵּין (נ"א וְשִׁלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ בֵּין) הָעַמּוּדִים: (ו) הַכִּיּוֹר הָיָה בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, וּמְשׁוּךְ כְּלַפֵּי הַדָּרוֹם. בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אַמָּה, וּשְׁנֵים עָשָׂר מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם, רוֹם מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָה אַמָּה, אַמָּה אַמָּה וְרוֹבֵד שָׁלֹשׁ, וְאַמָּה אַמָּה וְרוֹבֵד שָׁלֹשׁ,

גרוב נעמליך כיס אין ניא אנגענראבענק ערדע טיעף איין, האלטע נאנצע שטיינע הערוים, ווארוים קיין אייזען אנגעוועגדעט ווארד; דען אייזען מאכט דורך בעהיהרונג אונד יעדעם אנדערע דורך בעשיגונג אונברויכבאר; ווארד אייגער דער שטיינע בעשעדיגט, זא ווער ער אללין אונברויכבאר, דיא אנדערן בליבען געאייגנעט. מאן וויסטע זיא צווייטאל אים יאהרע, אם פסח אונד לויבהיטטענפעסטע; דען טעמפעל נור איין מאל, נעמליך צום פסח. רבי זאגט: אללע פרייטאגע וויסטע מאן דען אלטאר מיט אייגעם טוכע, וועגען דער בלוטפלעקקע. מאן בעקלעגטע דיא שטיינע ניכט מיטטעלסט אייזערנער קעללען, אום זיא ניכט דאמיט צו בערהרען אונד פערוועפליך צו מאכען. אייזען איזט צור פערקירצונג דעם מענשליכען לעבענס, דער אלטאר הינגעגען צור פערלענגערונג דעסזעלבען געשאפען; דרום אייגענט זיך יענעם ניכט פיר דיזען. (ה) רינגע ווארען נעררליך פאם אלטאר; זעכס רייהען צו יע פיער, נאך אייניגען, פיער רייהען צו יע זעכס רינגען, ווארען מאן דיא אפפער שלאכטטיע. דיא שלאכטשטללע ווער נעררליך פאם אלטאר, אונד דאריף אכט קורצע זיילען, מיט פירעקקיגען צערערנטאפעלן דאריבער, דאראן ווארען אייזערנע האקען בעפעסטיגט, דרייא רייהען אן יעדער, ווארען מאן דיא טהיערע אנהינג; אונד דאם דויטאבציהען בעשאה אויף מארמארנען טישען צווישען דען זיילען. (ו) דאם וואשבעקקען ווער צווישען דער פארהאללע אונד דעם אלטאר, מערר נעגען זידען. דער רוים צווישען פארהאללע אונד אלטאר בעטרוג אים גאנצען צוויי אונד צוואנציג עללען. צוועלף שטופען פיהרטען הינויף אונד צוואר יערע ½ עללע דאך אונד אייגע עללע פלעכע, אבער דיא פיעוטע האטטע דרייא עללען פלעכע אונד ווידערום דיא פינפטע אונד זעכסטע יע אייגע עללע אונד דיא זיבענטע דרייא עללען פלעכע; ענדליך דיא אבערש-

מהבתולה · שלא חפרו עם מפולם : ובפגימה · הפגימה פוסלת בכל דבר חפילו לא נפגמו בברזל ; ומלבנין · בסיד : והחיכל · כל סבנין יחד קורא היכל : ר"ח לא פליג אלא אם"ק אלא מוסיף לומר בכל ע"פ כו' ; לא היו · למלחים דס"ק מהדר כשהיו מלבנים לוהן פעמים בשנה לא כו' בכפות ארגילי' שבאלי' לקוד כו : (ה) וטבעות · עיין רפ"ד דתמיד : ועליון · כלומר בתוהו מקום : נכסין · עיין פ"ג מ"ה דשם ; וג' סדרים · לג' נדדין קבועים החוקלאות ולא בגד מערב שלא יהפכו המפשיטין לחוריהן לקדש הקדשים ; (ו) כלפי הדרום · שלא היה עומד בחמצע ביניהם אלא כבין לולם ולמזבח : חצי אחה · כמו שהיו כל המעלות שם : ושלחה · מגד רוחב המעלה שזהו מדרך הרגל לחמה הרי ח' ב' ג' כ"ח שלחה

יָכוֹל שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם עָשָׂר עַל שְׁנַיִם עָשָׂר, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו, מְלַמֵּד שֶׁמִּן הָאֶמְצַע הוּא מוֹדֵד שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, וְחוּט שֶׁל סִקְרָא חוֹגְרוֹ בָּאֶמְצַע, לְהַבְדִּיל בֵּין הַדָּמִים הָעֶלְיוֹנִים לַדָּמִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְהַיְסוֹד הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָל הַצָּפוֹן, וְעַל פְּנֵי כָל הַמַּעֲרָב, וְאוֹכֵל בַּדָּרוֹם אַמָּה אַחַת, וּבְמִזְרָח אַמָּה אַחַת: (ג) וּבְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, הָיוּ שְׁתֵּי נְקָבִים, כְּמִין שְׁתֵּי חוֹטְמִין דַּקִּים, שֶׁהַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי, וְעַל יְסוֹד דְּרוֹמִי, יוֹרְדִין בָּהֶן, וּמִתְעָרְבִין בָּאַמָּה, וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן: (ד) לְמַטָּה בָּרְצָפָה בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן, מָקוֹם הָיָה שָׁם, אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ, וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָהּ, שֶׁבּוֹ יוֹרְדִין לַשֵּׁית, וּמְנַקִּין אוֹתוֹ. וְכֶבֶשׁ הָיָה לְדָרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, שְׁלֹשִׁים וְשִׁתַּיִם עַל רוֹחַב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, וּרְבוּבָה הָיְתָה לוֹ בְּמַעֲרָבוֹ, שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִים פְּסוֹלֵי חַטָּאת הָעוֹף: (ה) אֶחָד אַבְנֵי הַכֶּבֶשׁ, וְאֶחָד אַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, מַבְקֶעֶת בֵּית כֹּרִם, וְחוֹפְרִין

בלאס צוועלף עללען אים קוואדראט, דען ער זעטצט הינצו „נאך דען פֿיער זיטען", אום אנצודייטען, דאס פֿאס מיט־ טעלפונקטע אן נעמעסטען, צוועלף עללען נאך יעדער זייטע הין זיין. • איין ראטהער שטריך ליעף אום דיא מיטטע דער אלטארהעה, אום דיא אבערן בלוט־ שפרענגונגען פֿאן דען אונטערן צו שיידען. • דער אלטאר־ גרונד ליעף אן דער גאנצען נאדד אונד וועסטוייטע, אים זידען אונד אסטען אבער וואר איינע עללע וועניגער. (ג) אין דעם זידוועסטל־פֿען ווינקעל וואדרען צוויא לעפֿער, ווי קלייגע נאזענלעפֿער, וואדרין דאס אויף דען וועסטל־פֿען אונד זידל־פֿען גרונד נעגאסטענע בלוט איינשטרעמטע אונד אין דען קאנאל ליף, דורך וועלפֿען עס אין דען כאך קדרון אויסשטרעמטע. (ד) אונטען אויף דעם ערבאדען איז דיזעם ווינקעל זואר אויף איינער עללע אים געפֿירט איינע מאר־ מארפלאטטע מיט איינעם דאראן בעפֿעסטיגטען רינגע; היר גינג מאן אין דיא העהלונג הינונטער אום ויא צו רייניגען. איינע ראמפע וואר אן דער זידזייטע דעם אלטארס צוויא אונד דרייסיג עללען לאנג אונד זעכצעהן בריים. אן דער אבענדזייטע וואר איינע בלענדע וואדרין מאן פֿער־ ווערפֿליך געוואדרענע געפֿליגעל־ זינדאפֿפֿער לעגטע. (ד) זאוואהל דיא שטיינע צור ראמפע אלס דיא צום אלטאר האלטע מאן אוים דעם טהאלע בית כרם; מאן

כרשון, זזהו מקום המערכה, כמלא שסכוב מסבב כל ד' רוחות המזבח לחה, לכן נקרא קובב, ולחר כך היו מביח דסום, לחה על לחה ברוחב לחה, וכותבו על זויות המזבח, וכותן בתוך הדסום מקלות, וקניס דקיס, גבוהים לחה, כגובה הדסום, ומחלח הדסום כדלעיל, וכשהייבב מוביח המקלות והקניס, כדי שיהיה הקרן חלול, שיכול להוכו דם החטחת, והוח קרן המזבח, וכן לכל ד' זויות: הלוך • שלח יכי' הכהנים נריכין להלוך בין הקרנות, מביחין לחה פנוי, ממקום קרנות ולפניס להלוך רגלי הכהנים: מהחלה • כיצי שלחה: כמדה זו • של יסוד וסובב, ומקום הקרבו', והלוך רגלי הכהנים, עד שנגיע מקום המערכה כ' על כ': הוסיפו • משום שיהין דמעקרת, כשהיו מכסין ע"ג המזבח בקרן דרומית מערבית, היו הנסכי' יורדים מן המזבח לרצפה, ושותתים לבור שהיה כרוי שם קחוך למזבח וכני הגולה הוסיפו שיהיו חותו בור קלוט לחוך המזבח וכתבו נקניס לרחה המזבח כנגדו לירד שם הנסכי' • מקרע • חוט חדוס היה עשוי סביב למזבח שחחלע ולקוף כ' חחות של גבהו דהיינו לחה ג' למטה מעליונה של סובב: העליונים • חטחת בהמה ועולות העוף שדמן נזרק למעלה מחוט המקרע, לשאר הקרבנות שזריקת דמן למטה: (ב) ובקרן • למטה בחחה של יסוד: הכיתנין כו' • שירי הדם של חטאת הפנימיות שלאחר כל המתנות היו שופך על יסוד מערבי: דרומי • שירי הדם של החיצוניות: קדרון • ובעלי גבות קונים חותן מן הגזברים לזבל בהן את הקרקע: (ג) לעזית • חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכין: וכבש • כמין גשר משופע ועשוי מדרון שבו עולים ויורדים מן המזבח שלא היו לפשר לעלות לו במעלות: ל"ב חרבו היו בתוך מדרום לנפון ורבבו ממזרח למערב: ורבובה • כמין הלוז ולא היה מפולש מעבר לל עבר, וחחה על לחה היה ובבבה עלמו הי' למערבו: כותבים • כדי שיבואו לידי כותר ולח"כ יצחו לבית הטרפה: (ד) מבקעת כו' • היו מביחין חותן

פ ר ק ד

פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל גָּבְהוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה, וְרָחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ, שְׁתַּיִם בְּפָנִים, וּשְׁתַּיִם בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַהֵיכָל וְלַקֹּדֶשׁ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְרְתוֹךְ הַפֶּתַח, לְכַסּוֹת עוֹבְיוֹ שֶׁל כּוֹתֶל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְרְתוֹךְ הַבַּיִת, לְכַסּוֹת אַחַר הַדְּלָתוֹת. שֶׁכָּל הַבַּיִת טוּחַ בַּזָּהָב, חוּץ מֵאַחַר הַדְּלָתוֹת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּרְתוֹךְ הַפֶּתַח הָיוּ עוֹמְדוֹת, וּכְמִין אַצְטַרְמִיטָא הָיוּ, וְנִקְפָּלוֹת לַאֲחוֹרֵיהֶן, אֶלּוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחְצָה, וְאֵלּוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחְצָה, חֲצִי אַמָּה מְזוּזָה מִכָּאן, וַחֲצִי אַמָּה מְזוּזָה מִכָּאן, שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַדְּלָתוֹת שְׁתַּיִם מוּסָבוֹת דְּלָתוֹת, שְׁתַּיִם לְדֶלֶת אֶחָת, וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לָאַחֶרֶת: (ב) וּשְׁנֵי פִּשְׁפְּשִׁין הָיוּ לוֹ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם, שֶׁבַּדָּרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא

דער איינגאנג צום טעמפעלזאאל ווער צוואנציג עלי־לען האך אונר צעהן בריייט. פֿיער טהירפֿליגעל ווארען דארין, צוויי איינערהאלב, צוויי אויסערהאלב, וויא עס הייסט (יחזקאל מ"א כ"ב) צוויי טהירען פֿיר דען טעמפעל אונר דאס הייליגע. דיא אייסערן עפֿענטען זיך איינוועדטס אונר דעקטען דיא דיקקע דער וואנד; דיא איננערן עפֿענטען זיך אין דען טעמפעלרוים הינייז, אום דיא שטעללען הינטער דען טהירען צו בעדעקקען; דען דער טעמפעל ווער איבעראלל אויסער אן דיזען שטעללען מיט גאלר בעלעגט. ר' יהודה זאגט: בייד טהירפֿאארע שטאנדען אין דעם איינגאנג ועלבסט, נעמליך ווי אין גענלידערטעס[1] בלאט, ריק־לינגס אומגעשלאגען, יעדע 2½ עללע. אויסערדעם ווער דיא פֿפֿאסטע אן יעדער עקקע ½ עללע. זא הייסט עס אויך (יחזקאל דאו.) „יערע טהירע אויס צווייא אומגעלענטען טהירען", יעדע דאטטע דערען צווייא. (ב) בייא דיזעם גראסען טהאר ווארען־נאך צווייא קלייגע פֿפֿארטען, איינע נערדליך, איינע זידליך; דורך לעטצטע־רע גינג נאמאלס יעמאנד, אונד אויך זיא בעציהט זיך דייטליך (יחזקאל מ"ד ב.) גאטט שפראך צו מיר; דיס טהאר זאלל נעשלאסטען זיין אונד ניא נעענפֿנעט ווערדען

פרק ד היכל · נקרא ע"ש שמשם כלכלה יונקת לעולם, ע"י תפלתו של כ"ג כי"כ, ונקרא דביר, ע"ש ודבר ה' מירושלי', ומ"ד ע"ש למען יחי ורעי תדבק בו שלוש כך: כפנים · שעובי הכותל היו ווי, ולקוף חמש מלוכה של עובי הכותל, היו הדלתות המגוזו' ג' ליתין הפתח, וג' לצמלו, כל דלת מהן רחבה ה"ת, וכשהיו נעולות, נגעו זו בזו, ומותמות רוחב חלל הפתח, וכשהיו נפתחות נגד פנים, מכסות ה' אמות של עובי כל הכותל, ושמש משמשת היתה תוך לדלתות, לנד תוך, וכ' דלתות כמדות הלו, היו קבועים בקוף עובי הכותל לנד פנים, וכשהן נפתחות מכסות ה' אמות רוחב הכותל כפנים מפה, וה' רוחב הכותל כפנים מפה, ושם לא היה הכותל טוח בזהב, לפי שלא היה נראה; מיטרמיטה · לומות של פרקים, מחוברות ע"י חוליות, והן נפתחות, וכשרוצה נכפלות, ולקוף חני אמה של עובי הכותל, היו קבועות בין אותן הדלתות שבפנים ובין אותן שבחוץ, וה' אמות של עובי הכותל מפסיקות בין הדלתות החצונות והפנימיות, וכל דלת היתה של כ' פרקים, וכל פרק כ' אמות וחצי, וכשנפתח דלת החצון לנד פנים, היו חצי נכפף, וכפל זה על זה, ומכסה מעובי הכותל לאמתים וחצי, וכן מנד שכנגדו, וכשנפתח דלת הפנימי לנד חוץ, היו חצי נכפף, וכפל זה על זה, ומכסה לאמתים וחצי מעובי הכותל הנשאר, וכן מנד שכנגדו; דלתות לדלתות שתים · לצמלו כל דלת ודלת היתה חלוקה לב'; (ב) שער הגדול · ע"ש גודל קדושת ההיכל נקרא גדול, דשל חולס הי' גדול מזה: ג' כנפון · רחוקים קנה מן השער: סגור יהי' ·

---

[1] אצטרמיטא לחוש שלו לוח תלמוד שטרייט. דשטוורט ליזט תכער לפפענכער גרויס פלן שפּצ׳ס תדער στρόμβος תכנולייטען.

מדות פרק ג

וְהָעֶלְיוֹנָה אַמָּה אַמָּה וְרוֹבֵד אַרְבַּע · ר' יְהוּדָה
אוֹמֵר, הָעֶלְיוֹנָה אַמָּה אַמָּה וְרוֹבֵד חָמֵשׁ:
(ז) פִּתְחוֹ שֶׁל אוּלָם גּוֹבְהוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה,
וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה, וַחֲמִשָּׁה מַלְתְּרָאוֹת שֶׁל
מִילָא הָיוּ עַל גַּבָּיו, הַתַּחְתּוֹנָה עוֹבְיָּהּ
הַפְּתָח, אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה, שֶׁלְמַעְלָה
מִמֶּנָּה עוֹבְיָּהּ עָלֶיהָ אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה·
נִמְצָא הָעֶלְיוֹנָה שְׁלֹשִׁים אַמָּה, וְנִדְבָּךְ שֶׁל
אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת: (ח) וּכְלוֹנָסוֹת
שֶׁל אֶרֶז הָיוּ קְבוּעִין מִכָּתְלוֹ שֶׁל הֵיכָל
לְכָתְלוֹ שֶׁל אוּלָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּעֵט, (נ"א
יִבָּעֵט), וְשַׁרְשְׁרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ קְבוּעִין
בְּתָקְרַת הָאוּלָם, שֶׁבָּהֶן פְּרָחֵי כְהֻנָּה
עוֹלִין, וְרוֹאִין אֶת הָעֲטָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
וְהָעֲטָרוֹת תִּהְיֶה לְחֵלֶם, וּלְטוֹבִיָּה, וְלִידַעְיָה,
וּלְחֵן בֶּן צְפַנְיָה, לְזִכָּרוֹן בְּהֵיכַל ה· גָּפֶן שֶׁל
זָהָב הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל,
וּמְדָלָה עַל גַּבֵּי כְלוֹנָסוֹת· כָּל מִי שֶׁהוּא
מִתְנַדֵּב עֲלֶה, אוֹ גַּרְגִּיר, אוֹ אֶשְׁכּוֹל, מֵבִיא
וְתוֹלֶה בָּהּ· אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק,
מַעֲשֶׂה הָיָה, וְנִמְנוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים:

טע פֿיער עללען פֿלעכע, ר' יהודה זאגט: פֿינף עללען
לעכע· (ז) דער איינגאנג צור טעמפּעל=פֿארהאללע ווער
פֿירציג עללען האך אונד צוואנציג בריים· פֿינף פֿינורירטע
באלקען פֿאן עשעז[1]) לאגען דאריבער· דער אונטערשטע
ראגטע אויף יעדער וויטע איינע עללע איבער דיא טהיר=
בריטע; דער אבערע ווידער עבען ואפֿיל איבער יענען,
וא דאס דער אבערשטע דרייסיג עללען בריים ווער·
צוויישען דענזעלבען ווער אימטער איינע רייהע געמייער·
(ח) פֿאן דער ווענר דעס טעמפּעל=ואללעס צור פֿארדער=
וואנד דער פֿארהאללע גינגען צעדערנע שטיצען, דאמיט
דיא מויער ניכט ווייבען קאנגע· גאלדענע קעטטען האפֿ=
טעטען אן דער דעקקע דער פֿארהאללע, דאראן דיא
יונגען פריעסטער הינויף שטיגען אום דיא פֿענסטערקרענצע
צו בעזיכטיגען, וויא עס הייסט (זכריה ו' ד·) דיא קרענצע
זיין פֿיר הלם, טוביה, ידעיה, אונד חן זאהן צפניה צום
געדענכטניס פֿאר דעם העררן· איין נאלדענער וויינשטאק
שטאנד אם איינגאנגע דעס טעמפּעל=ואללס איבער
שטאנגען אופֿגעצאגען· וועו נון יעמאנד גאלד אלס
געשענק ווייהעטע, זא פֿלעגטע ער עס אלס
בלאטט, אדער בעערע, אדער טרויבע דראן אנצוברינגען·
ראבצ זאגט: איינמאל מוסטען צור וועגברינגונג דערזעלבען
דרייהונדערט פריעסטער קאממען·

---

[1]) מילת משלי, דיא עסע האט זיין זעהר התרטעם הלגן.

טמא טרי ג"ע ורובד דבייהו טמעלם הד' נקרעת רובד לפי שהיא רחבה ג"ע כשורת הרצפה טרי ו"ע כה' והו' כ"ע טמא
כז' רובד ג' טרי י"ע וסח' וסט' וסי' וסי"א כ"ע טמא וטעלוים רובד ד' טרי י"ט טמאת מן טרמצוים עד המולם וג' טמאת
רצפה חלקה מן המזרח עד תחלת המעלות: ס' · דקבר לקוף כ"ע מן המזרח מתחילות המעלות: (ז) המלתרות · קורות
מצוירות של מילן שגדלים בו עפנים שקורין מילין, ולא הוה משום לא תטע לך אשרה כל עץ לא תקרב תורם הלא עץ
שהוא כולו: עודפת · על רובד הפתח שהיתה רחבה כ"ע כמלא הקורה שתחד תרכה כ"כ והב' כ"ד והג' כ"ז והד' כ"ח
והס' ל': כדבך · שורה של תכנים ולא היו הקורות מוכחות זו ע"ג זו: (ח) קבועים · לא קבועים ממש דע"כ קעבר על
לא תטע: יבעטו · שלא יטו הכתלים ליפול מחמת גבהן והיו הקורות קומכים שני הכתלים: ורוחין · שהכלונסות של היכל
מהנדב · ורוחב שהיה עשוי שהתנדב יתנו בהיכל, לפי שהיה כולו מצופה זהב ולא יוכיחו לב"הב, עשה מתוהו זהב
שהתנדב כדמות גרגיר או עלה או אשכול ותולה בה: ג' מלות · מכובד שהיה בה, וגוזמא קתני לשון היה
מתחילין כ"ב:

וְהָעֶלְיוֹנָה שֶׁבַע. שֶׁנֶּאֱמַר הַיָּצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ, וְהַתִּיכוֹנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ, וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ, (כי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה, לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבַּיִת): (ה) וּמִסְבָּה הָיְתָה עוֹלָה מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, לְקֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, שֶׁבָּהּ הָיוּ עוֹלִים לְגַגּוֹת הַתָּאִים. הָיָה עוֹלֶה בַּמִּסְבָּה וּפָנָיו לַמַּעֲרָב, הָלַךְ עַל כָּל פְּנֵי הַצָּפוֹן, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַמַּעֲרָב. הִגִּיעַ לַמַּעֲרָב, וְהָפַךְ פָּנָיו לַדָּרוֹם, הָלַךְ כָּל פְּנֵי מַעֲרָב, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַדָּרוֹם. הִגִּיעַ לַדָּרוֹם, וְהָפַךְ פָּנָיו לַמִּזְרָח, הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדָּרוֹם, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לִפְתִחָה שֶׁל עֲלִיָּה, שֶׁפְּתִחָה שֶׁל עֲלִיָּה פָּתוּחַ לַדָּרוֹם. וּבְפִתְחָה שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּים כְּלוֹנָסוֹת שֶׁל אֶרֶז, שֶׁבָּהֶן הָיוּ עוֹלִין לָגַגָּהּ שֶׁל עֲלִיָּה, וְרָאשֵׁי פַּסְפָּסִין מַבְדִּילִין בַּעֲלִיָּה בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וְלוּלִין הָיוּ פְּרוּחִין בָּעֲלִיָּה לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, שֶׁבָּהֶן הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הָאוֹמָנִין בַּתֵּיבוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָזוּזוּ עֵינֵיהֶן מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים: (ו) וְהַהֵיכָל מֵאָה עַל מֵאָה עַל רוֹם מֵאָה, הָאוֹתָם שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְגוֹבְהוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה, אַמָּה כִּיוֹר, וְאַמָּתַיִם בֵּית דַּלְפָּהּ, וְאַמָּה תִּקְרָה, וְאַמָּה מַעֲזִיבָה. וְגוֹבַהּ שֶׁל

אונד דיא אבערשטע זיבען, אונד צוואר וויא עס (מלכים א' ויו ה') הייסט; דיא אונטערע גאללעריע פֿינף, דיא מיטטלערע זעכס, דיא דריטטע זיבען עללען בריים. (דען עת לעגטע טראהמען אויסען אם הויז הערום אום ניכט אין דיא וואנד רעס טעמפעלס איינצופֿוגען) (ה) איינע וועגדעלטרעפפע גינג אויס רעם נארדעסטליכען ווינקעל בים אין דען נארדוועסטליכען; מיטטעלסט וועלכער מאן אויף דיא דעכער דער ציממער גענאננטע. מאן שטיג וועסטוועדטס הינויף אם גאנצען נארדען הין, אונד גענאננטע זא אן דיא וועסטזייטע, דאן וועגדעטע מאן זיך זידליך אונד גינג דיא וועסטזייטע ענטלאנג, בים אן דיא זידזייטע, דאן וועגדעטע מאן זיך עסטליך אונד גינג דיא גאנצע זידזייטע ענטלאנג בים אן דען איינגאנג דעס באדענס, דען דיזער האטטע נור אים זידען איינען איינגאנג. אין דיזעס שטאנדען צוויא צעדערנע שטאנגען (מיט שפראספען) אן דענען מאן אויף דאס דאך דעס באדענס שטיג; דיא הערפֿאר־טרעטענדען עגדען דער באלקען מאכטען אבען דיא אבשיידונג צוויטשען דעם הייליגען אונד אללערהייליגסטען. פֿאם באדען גינגען פֿאלל־טהירען אינס אללערהייליגסטע, דורך וועלכע מאן דיא ארבייטער אין קאסטען הערונטער לים, דאמיט זיא זיך אים אללער הייליגסטען ניכט וועיטער אומזעהען קענגען. (ו) דער טעמפעל האטטע הונדערט עללען אים געפֿירט אונד וואר הונדערט עללען האך. דער פֿעסטע גרונד וואר זעכס עללען, פֿרציג דיא העהע דעס זאל־לעס, איינע עללע בונטער זימז, צוויא עללען וואס־סער־רינגען, איינע עללע דעקקע, איינע עללע עסטריך.

לכניס על חותם המם רמזי קורות תקרת המזבח, וכן ברוכד, דהייכו התקרה שעל בעליונה: (ה) מסיבה. כנין מבניס מעלות מגולגלות, וסובבות במקוף עמוד, שכה היו עולין לגגית התאים, ומפני שהעולה ויורד בה הוא דרך היקף, קרוי מסיבה; לגגות. לרחות בכדך הבית: כלונסאות. זקופות למעלה, כלפי גג הבית, וכין הכלונסאות לעליות: מבדילין. מהציתין דהכא כמ"ד פ"ז דפסחים דף"ז, דעליות בית ק"ק, ממורח מבית ק"ק, ולפיכך היו רחבי פספסים מבדילין, שיכירו העולים לעליה, שקדושת עליות ק"ק ממורח, ולא יכנסו בה, ופליג מהניתין דמ"פק דכלים: ולולין. מרווחות שעושין בעליות: בתיבות. פרוזות לרוח מ' שיכולין לכנות, והג' רוחות פתוחות; (ו) והסיכל. חז"ל רגילין לקרוא לכל הכנין הכלי, אע"פ שאם היכל הזכח על מה שלפני ק"ק: חוטס. כנין לחוטס וקחוס, להיות יקוד לבית, שעליו מעמידים הכוחלים, והא דקליק בחוסכל לרוס ק' אמה מה דכתיב בקרקע, ורוס מצמע מה שנראה לעיניים, ולא מה שהוא

יְפַתֵּחַ, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ, כִּי ה׳ אֱלֹהֵי ישׂראל קאמט דא דורך; עס זייא פֿערשלאסטן • דער
יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ, וְהָיָה סָגוּר • נָמַל אֶת שליסער נאהם דען שליססעל, עפֿנעטע דאס איינע פֿפֿערט־
הַמַּפְתֵּחַ, וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפֵּשׁ, וְנִכְנַס לְהַתָּא, כֿטן, אונד גינג דורך דיא זייטענקאממער אין דען טעמ־
וּמֵהַתָּא לַהֵיכָל • ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּרוֹחַ פֿעלואאל • ר׳ יהודה זאגט: עד גינג דורך דען נאנג, ביס אין
עוֹבְיוֹ שֶׁל כּוֹתֶל הָיָה מְהַלֵּךְ, עַד שֶׁנִּמְצָא דען צווישענרוים דער ביידען טהירען, אונד עפֿנעטע דיא
עוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים, וּפָתַח אֶת אייסעדן טהירען פֿאן איננען אונד דיא איננערען פֿאן צוי־
הַחִיצוֹנוֹת מִבִּפְנִים, וְאֶת הַפְּנִימִיוֹת מִבַּחוּץ: סען • (ג) אכט אונד דרייסיג ציממער ווארען דא, פֿונפֿ־
(ג) וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה תָּאִים הָיוּ שָׁם, חֲמִשָּׁה עצרן אים נאורדן, פֿונפֿצעהן אים זידן, אכט צים
עָשָׂר בַּצָּפוֹן, חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּדָּרוֹם, וּשְׁמוֹנָה ווענטען; נעמליך אים נאורדן אונד זידן יע פֿינף, דרייא
בַּמַּעֲרָב • שֶׁבַּצָּפוֹן וְשֶׁבַּדָּרוֹם חֲמִשָּׁה עַל גַּבֵּי שטאק דאך, אונד אים ווענטען דרייא אונד דאריבער
חֲמִשָּׁה, וַחֲמִשָּׁה עַל גַּבֵּיהֶם, וְשֶׁבַּמַּעֲרָב שְׁלֹשָׁה דרייא, אונד דאריבער צווייא • יערע דאטטע דרייא איינ־
עַל גַּבֵּי שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנַיִם עַל גַּבֵּיהֶם • וּשְׁלֹשָׁה נעגגע, איינען צום ציממער רעכטס, איינען לינקס, אונד
פְּתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, אֶחָד לַתָּא איינען נאך דעם אבארן • דיא אין דעם נאדרעכטליכען
מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לַתָּא מִן הַשְּׂמאל, וְאֶחָד ווינקעל דאטטע פֿינף, נעמליך צום ציממער רעכטס,
לַתָּא שֶׁעַל גַּבָּיו • וּבְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית צור רעם דאריבער, צור ווענדעלטרעפֿפֿע, צור קלייגען
הָיוּ חֲמִשָּׁה פְּתָחִים, אֶחָד לַתָּא מִן הַיָּמִין, פֿפֿארטע, אונד צום טעמפעל • (ד) דאס אונטערע צים־
וְאֶחָד לַתָּא שֶׁעַל גַּבָּיו, וְאֶחָד לַמַּסְבֶּה, וְאֶחָד מער וואר פֿינף עלליין ברייט, אונד דערען דעקקע זעכס,
לַפִּשְׁפֵּשׁ, וְאֶחָד לַהֵיכָל: (ד) הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ דיא מיטטלערע זעכס ברייט אונד דערען דעקקע זיבען,
וְרוֹבֶד שֵׁשׁ, וְהָאֶמְצָעִית שֵׁשׁ וְרוֹבֶד שֶׁבַע,

כשל עתיד, ומעתמא היכ כך בכית עולמים: להיכל • והולך בחלל עד שער הגדול, שכשוף עובי הכותל מכפנים, וכח
לו של שער השני, שכשוף עובי הכותל מבחוץ, ועומד כפנים ופותחו: רי״ש • דסבר לה היכ ככתם מן התח להיכל, אלא
מן התח היכ מהלך בתוך עובי של כותל, עד שכמנה עומד כין כ׳ בשעריס, ופותח את לתוך שער החצון מכפנים, נמלתות
שער הפנימי מבחוץ: (ג) תאים • לשכות: ט״ו בצפון • שהחשבה תאים היו עומדים זה לפנים מזה, ממזרח למערב, עד
שכל הה׳ תאים עם כותליהם שיש כין כל ג׳ וג׳, היו ממלאים כל תורך הצפון, ממזרח למערב, ולא שהיתה כל אחד
מהחשבה תאין ממלא כל תורך הצפון, ממזרח למערב, ועל אלו החשבה היו בנוים חשבה אחריס, ועוד חשבה על גביהן,
וכן בדרום ובמערב היו ג׳ תאים, וממלאי׳ כל תורך מצפון לדרום, עם הכתליס שיש כין כל ג׳ וג׳, ועל אלו הג׳ היו
בנוי׳ ג׳ אחריס, ושתים על גביהן: וכקרן מזרחית לפונית • הוא התח הרחצון שבסדר הצפון, שהי׳ אחרו ממזרח למערב,
עד שמקו׳ מונח כנגד כותל ההיכל, כאופן שהיו כנגד כל עובי כותל מזרחית של ההיכל, ומשוך להלן למערב יותר, עד
שהיה פתח פתוח ממנו אל תוך חלל ההיכל עצמו, לרבן דאמרי שמן התח היו ככתם להיכל: מן הימין • לאותו תח
בחאוריו לצד מערב, ולקרא ימין, שהעומד בתח, ורוצה לכתם להיכל, שהוא עקר תשמישו, הרי ימינו אל עבר התח שאחוריו
וג׳ לפשפש, כלומר פתח התח זה עצמו, וג׳ להיכל כרבנן: (ד) התחתונה ה׳ • מתוך לכותל של הקדש היו יציעים, דהייט
גזוזטראות מקיפים את הכית מג׳ רוחות, מערב לפון דרום, והיציעים הללו היו תחתיים שניים ושליטים, הוצישה התחתו׳
ה״ש רחבה, והרוחב דהייט התקרה שעליה, ושיח הרצפה של הוצישה, שעליה היתה ו״ש רחבה, לפי שהכותל בקדש היו הולך,
ומיצר כלפי מעלה, וכשמגיע אל התקרה שע״ג התחתו׳, היו נכתם לפנים לחתה, ועל הותה החה הכולטת היו כותבים רחצי
קורות התקרה, שע״ג התחתונה, כמנה היציעה התמצעית, דהייט שע״ג התחתונה, רחבה לחה אחד, יותר מן התחתונה,
וכן כשמגיע לרובד, דהייט התקרה שע״ג התמצעית, שהיה רצפה עליונה, היה ג״כ ככותל מיצר והולך לפנים לחה ו׳,

פ ר ק ה

כָּל הָעֲזָרָה הָיְתָה אוֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע, עַל רוֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע. מְקוֹם דְּרִיסַת יִשְׂרָאֵל אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה. מְקוֹם דְּרִיסַת הַכֹּהֲנִים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה. הַמִּזְבֵּחַ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם, בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אַמָּה. הַהֵיכָל מֵאָה אַמָּה, וְאַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה לַאֲחוֹרֵי בֵית הַבַּפּוֹרֶת: (ב) מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. הַכֶּבֶשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ שִׁשִּׁים וּשְׁתַּיִם. מִן הַמִּזְבֵּחַ לַמַּבָּעוֹת שְׁמוֹנָה אַמּוֹת, מְקוֹם הַמַּבָּעוֹת עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, מִן הַמַּבָּעוֹת לַשִּׁלְחָנוֹת אַרְבַּע, מִן הַשִּׁלְחָנוֹת וְלַנְּנָסִין אַרְבַּע, מִן הַנְּנָסִין לְכוֹתֶל הָעֲזָרָה שְׁמוֹנָה אַמּוֹת, וְהַמּוֹתָר בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַכּוֹתֶל, וּמְקוֹם הַנְּנָסִין: (ג) שֵׁשׁ לִשְׁכוֹת הָיוּ בָּעֲזָרָה, שָׁלֹשׁ בַּצָּפוֹן וְשָׁלֹשׁ בַּדָּרוֹם, שֶׁבַּצָּפוֹן (נ"א שֶׁבַּדָּרוֹם) לִשְׁכַּת הַמֶּלַח, לִשְׁכַּת הַפַּרְוָה, לִשְׁכַּת הַמַּדִּיחִים. לִשְׁכַּת הַמֶּלַח, שָׁם הָיוּ נוֹתְנִין מֶלַח לַקָּרְבָּן. לִשְׁכַּת הַפַּרְוָה, שָׁם הָיוּ מוֹלְחִין עוֹרוֹת קָדָשִׁים, וְעַל גַּגָּהּ הָיָה בֵּית הַטְּבִילָה לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. לִשְׁכַּת הַמַּדִּיחִין, שֶׁשָּׁם הָיוּ מַדִּיחִין קִרְבֵּי הַקָּדָשִׁים, וּמִשָּׁם מִסְבָּה עוֹלָה לְגַג בֵּית הַפַּרְוָה: (ד) שֶׁבַּדָּרוֹם (נ"א שֶׁבַּצָּפוֹן) לִשְׁכַּת הָעֵץ, לִשְׁכַּת הַגּוֹלָה, לִשְׁכַּת הַנְּוִיּוֹת. לִשְׁכַּת הָעֵץ, אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שָׁכַחְתִּי מָה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, לִשְׁכַּת בְּחַן גָּדוֹל, וְהִיא הָיְתָה אַחֲוֵרֵי שְׁתֵּיהֶן, וְגַג שְׁלָשְׁתָּן שָׁוֶה. לִשְׁכַּת הַגּוֹלָה, שָׁם

דער אומפאנג דעס פארהאפעס ווער דאנדערט אונד זיבען אונד אכטציג עלען לאנג, אונד הונדערט אונד פינף אונד דרייסיג ברייט. פאן אסטען נאך וועסטען הונדערט אונד זיבען אונד אכטציג לאנג, נעמליך: דער רוים פיר דיא ישראל איילף עלען, פיר דיא פריסטער איילף, דער אלטאר צוויא אונד דרייסיג, פאן דא צום טעמפעל צוויא אונד צוואנציג, דיזער הונדערט, אונד דאהינטער איילף. (ב) פאן נארדען נאך זידען הונדערט אונד פינף אונד דרייסיג, נעמליך: דאמפע אונד אלטאר צוויא אונד זעכציג, פאם אלטאר צו דען שלאכטרינגען אכט, דער רוים פיר דיא רינגע פיער אונד צוואנציג, פאן דען רינגען צו דען טישען פיער, פאן דא צו דען קורצען זיילען פיער, פאן דיזען צור וואנד דעס פארהאפעס אכט, דאס איבריגע געהט אויף דען רוים צווישען דאמפע אונד וואנד, אונד דען פלאטץ דער זיילען. (ג) זעכס קאמערן וואדרען אים פארהאפע, דרייא אים נארדען, דרייא אים זידען; יענע זינד: דיא זאלצקאמער, דיא פרוה[1]), דיא קאמער דער אבוואשענדען; אין דער ערשטען טהאט מאן זאלץ אן דאס אפפער; אין דער צווייטען וואוידען דיא חייטע דער אפפער נעזאלצען, אינד אבען דאדויף וואר דאס טויבאד פיר דען האהענפריסטער אם פערזוהנונגסטאג; אונד אין דער דריטטען וואוש מאן דיא איינגעוויידע דער אפפער. אונד אויס איהר גינג איינע טרעפפע אין דיא קאמער פרוה. (ד) זידליך וואדרען דיא זאלצקאמער, דיא קאמער דערער פאם אויסלאנדע, דיא פאן בעהויענען שטיינען. וואצומאן דיא ערשטע בענוטצט האבע, זאגט ראבי, האבע איך פערגעסטען. אבא שאול זאגט: עס וואר דיא דעס האהענפריסטערס, אונד זיא לאג הינטער יענען ביידען; אללע דרייא האטטען אין געמיינזאמעם דאך; דיא צווייטע קאמער הייסט זא, ווייל דא דיא אוים בבל צוריק-

פרק ה כל. היקף העזרה, שבתוך חומת־ההיקף נכנס הכית לנד מערכו, עד כותל מערבי של עזרה, ועד כנגדו, היס י"ח אמה נקרות עזרת ישראל; י"ח אמה. מכותל החצון של היכל לנד מערב, עד כותל מערבי של עזרה, ועד כנגדו, היס י"ח אמה והוא לחורי בית הכפורת: (ב) מן הצפון כו'. כיצד, הכבש והמזבח ס"ב, דרסת הכבש כי' מגיע לרצף המזבח, וכי' פורח אמה נגד מקום יסוד, ואמה על הסובב, ומצלתו כ' אמות של כבש, נכלעות לתוך כ"ב של מזבח: למזלמות ד'. ומקום המזלמות כמי ד', נמצא כל הרוחב הוא מאה וארבעה עשר ט', והמותר עד קל"ב הוא כ"ח, תחלוק חותן התני למקום הנסכין, וחצי בין כבש לכותל, וי"ת דמן הטבעות למחצית המזלמות ד', וממחצית המזלמות לנסכין ד', נמצא המותר כ"ה, חלוק חותן כדלעיל: (ג) לשכת המלח. ממזרח למערב קל חציב: לפרוה. חדם מכשף שעמו פרוה, נכנס חותם ע"י כשפים, וי"ת שהיה חותר בקיר, לרחות משם כהן עובד עבודה, ובהרג שם, וי"ח ע"ם עורות הפרים שכה: כי"כ. כשהי משכה מבגדי זהב לבגדי לבן, ומבגדי לבן לבגדי זהב, והיתה מקודשת בקדושת העזרה, וטבילות הכהות מקמת י"כ, כעינן במקום קדוש, חוץ מטבילה רחשונה: קרבי קדשי. סיינו הכרס, שפעם רחשונה מדיחי' בלשכת המדיחי' בנעזה, לפי שמלוכלכת היתה בפרס, ולפ"כ מדיחין עוד ג"פ כמועט על מזלחנו': מסיבה. בנין מכויס מעלות מגלגלות, וסובבות לעלות לגג בית הפרוה: (ד) הגולה. ע"ם כור שכרו שם עולי גולה, וי"ת שפל גדול שבול, והיה מה שחנו קורין חיימער;

1) וחלל דער נחמע דעם ערבויערם נעווענען זיין.

עֲלֵיָה אַרְבָּעִים אַמָּה, וְאַמָּה כִיוֹר, וַאֲמָתַיִם בֵּית הַלְבָּה, וְאַמָּה תִקְרָה, וְאַמָּה מַעֲזִיבָה, וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מַעֲקֶה, וְאַמָּה כַלָּה עוֹרֵב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה כַלָּה עוֹרֵב עוֹלֶה מִן הַמִּדָּה, אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת הָיָה מַעֲקֶה: (ו) מֵהַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב מֵאָה אַמָּה, כּוֹתֶל הָאוּלָם חָמֵשׁ, וְהָאוּלָם אַחַד עֶשְׂרֵה. כּוֹתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְתוֹכוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה. אַמָּה טְרַקְסִין, וְעֶשְׂרִים אַמָּה בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. כּוֹתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְהַתָּא שֵׁשׁ, וְכוֹתֶל הַתָּא חָמֵשׁ. מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם שִׁבְעִים אַמָּה, כּוֹתֶל הַמִּסְבָּה חָמֵשׁ, וְהַמִּסְבָּה שָׁלֹשׁ. כּוֹתֶל הַתָּא חָמֵשׁ, וְהַתָּא שֵׁשׁ. כּוֹתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְתוֹכוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה, כּוֹתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְהַתָּא שֵׁשׁ, וְכוֹתֶל הַתָּא חָמֵשׁ, וּבֵית הוֹנְדַת הַמַּיִם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, וְהַכּוֹתֶל חֲמֵשׁ אַמּוֹת. הָאוּלָם עוֹדֵף עָלָיו חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִן הַצָּפוֹן, וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַדָּרוֹם, וְהוּא הָיָה נִקְרָא בֵּית הַחֲלִיפוֹת, שֶׁשָּׁם גּוֹנְזִים אֶת הַסַּפְּנִים. וְהַהֵיכָל צַר מֵאֲחוֹרָיו וְרָחָב מִלְּפָנָיו, וְדוֹמֶה לַאֲרִי, שֶׁנֶּאֱמַר הוֹי אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל, קִרְיַת חָנָה דָּוִד, מֶה הָאֲרִי צַר מֵאֲחוֹרָיו וְרָחָב מִלְּפָנָיו, אַף הַהֵיכָל צַר מֵאֲחוֹרָיו, וְרָחָב מִלְּפָנָיו:

דיא העהע דעם באדעמס וואר פֿירציג עללען, הירוף איינע עללע בוגטער זימו, צוויי עללע עלליען וואססערריגען, איינע עללע דעקקע, איינע עללע עסטריך; דרייא עללען נעלענדער, אונד איינע עללע שפיטצען צור אבהאלטונג דער ראבען: ר' יהודה זאגט: לעטצטערע וואר ניכט מיט אינם מאאס נערעכנעט, זאנדערן דאס נעלענדער וואר פֿיער עללען האך. (ז) פֿאן אסטען נאך וועסטען וואנען הונדערט עללען: דיא וואנד דער פֿארהאללע פֿינף, דער רוים דערזעלבען עלף, דיא וואנד דעם זאאלעם זעכס, דער רוים דעסזעלבען פֿירציג, איינע עללע וואנדדיקקע, דאס אללערהיילינגסטע צוואנציג, דיא הינטערוואנד דעם הייליגטהומס זעכס, דער רוים דעם צימממרס זעכס, דיא וואנד דעם זעלבען פֿינף; פֿאן נארדען נאך זידען זיבציג; דיא וואנד דער וועגדעלטערעפפע פֿינף, דיא וועגדעלטערעפפע דרייא; דיא וואנד דעם צימממרס פֿינף, דער רוים דעסזעלבען זעכס, דיא וואנד דעם טעמפעלס זעכס, דער איננערע רוים צוואנציג, דיא וואנד דעם טעמפעלס זעכס, דאס ציממער זעכס, דעססען וואנד פֿינף; דער רוים פֿיר אבלויף דעם וואססערס דרייא, דיא וואנד דיא הינטער פֿינף עללען. דיא פֿארהאללע ראגטע אום פֿונפֿצעהן עללען. נעדלידך אונד עבען זאפֿיל זידליך פֿאר, אונד דיזער טהייל הייסט דאס שלאכטמעסערהויז, וויל מאן דא דיא שלאכטמעסער אויבעוואהרטע. דער טעמפעל וואר הינטען שמאל אונד פֿארן בריים, אונד גליך דעם לעווען, וואהרויף הינדיטעט (ישעיה) „ך לעווע גאטטעס, שטאטט וויא דוד לאגערט!" זא וויא דער לעווע הינטען שמאל אונד פֿארן בריים איזט, זא אויך דער טעמפעל.

בתרך מתחת, י"ל דהאוטס מתחיל מן האולם, והן הכס כי"כ מעלות שמעזרת ישראל לאולם, רוס מעלה חצי אמה, והיו כרחב כגין זה האוטס כע"י, וכיו עשוי שלש יפלו העפרורית כדרך בר גבוה בלתי משופע: כיור. הקורס התחתונה של תקרה היתה עוכי' אמה, ונקרלת כיור, לפי שהית' טוהה בוהב, ומצוירת בציורים כאיס; בית דלפה. הקורות העליונות הנשענות על הקורה התחתונה, הן קרוי' בית דלפה, לפי שהבקרים של תקרה מחוברין על ידן, תרגו' במחברת בית לופי, כי' עוכי הקורות ב' אמות ולפי שהקורה התחתונה היתה רחבה ביותר בעוכי אמה, היתה חזקה וברויחה לקבל כל הבגין, שעליה היה לה בעוכי טפח, אבל הקורות העליונות, שלא היו רחבות אלא טפח, או פחות, נריכות להיות עוכיין יותר, ג"כ מ"ב היו הקורות העליונו' עוכיין ב' אמות, כדי לקרבי' התקרה מן הקור' המצוירת, שתהא נכרת וברחת, וי"ט בית דלפה, ע"ש סדלף, שדולפי' ממי' מן הגג, שהיו נוהגין לעשו' לבית שני גגים קרוי' למעלה מהבירו, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקורין לאותו חלל, בית הדליפה; תקרה. הבקרי'; מעזיבה. הטיט והאבנים והסיד, שנותני' על הבקרים: כלה עורב. טס של ברזל, חד כמין סייף, ונוכחו אמה, היה מונח ע"ג המעקה, שלא יכומו העופות עליהן, ולפיכך נקרא כלה עורב; (ז) טרקסין. כותל, המפסיק בין ההיכל לבין קדשי הקדשים, קרוי טרקסין, ע"ש שמוגר על התרון, והלוחות שהיכו בהיכי טרק, כלשון תרמי סגירה, ולא הבריעו תכמי באמה זו, לי קדושתו בקדושת פנימי, או בקדושת חוץ, לפיכך עשו בבית שני כ' פרוכת, ובהיכלן לויר מקום לכותל: והתא ו'. בתמצית קמיירי הכא, דתחתונה חמש היתה, ושל דלת חציב למטה כותל ההיכל ז', והתא ס', דניחא ליה למתבב מקום שהיה כותל ההיכל ז', כמו כותל מזרחי של היכל, שהיה ג"כ ו'; עודף. ע"פ ההיכל והתיתים במזרח טו' ת' לגד נפון וט"ת לגד דרום; והוא היה. קט"ו ת', העודף מזה ומזה; החליפו'. מ"ש הבהיכים שגוזזים שם, קרוי בית הקליפות, והבהין נקרא מלף, שמחליף מחיים למות; ורחב מלפניו. שהרי [illegible] והיתלו היה מאה אמה מדרום לבפון, והיהיכל והתליו עם התיתים, לא היה רק ע' אמה;

הָאוֹמֵר חֲרֵי עָלַי עוֹלָה · וְאֵיזֶהוּ נֶדֶר ? הָאוֹמֵר חֲרֵי זוֹ עוֹלָה · מַה בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת ? אֶלָּא שֶׁהַנְּדָרִים מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ , חַיָּבִים בְּאַחֲרָיוֹתָם · וּנְדָבוֹת מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ , אֵין חַיָּבִים בְּאַחֲרָיוֹתָן :

(ב) חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלָה , וְעוֹלָה בְּחַטָּאת , אֲפִילוּ אַחַת בְּרִבּוֹא , יָמוּתוּ כֻּלָּם . חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחוֹבָה , אֵין כָּשֵׁר , אֶלָּא כְּמִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה · וְכֵן עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחוֹבָה , אֵין כָּשֵׁר , אֶלָּא כְּמִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה , בֵּין שֶׁהַחוֹבָה מְרֻבָּה וְהַנְּדָבָה מְעֻטֶּת , בֵּין שֶׁהַנְּדָבָה מְרֻבָּה וְהַחוֹבָה מְעֻטֶּת , בֵּין שֶׁשְּׁתֵיהֶן שָׁוֹות : (ג) בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים , בְּחוֹבָה וּבִנְדָבָה , אֲבָל בְּחוֹבָה שֶׁנִּתְעָרְבָה זוֹ בְּזוֹ , אַחַת לָזוֹ וְאַחַת לָזוֹ , שְׁתַּיִם לָזוֹ וּשְׁתַּיִם לָזוֹ , שָׁלֹשׁ לָזוֹ וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ , מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל · אַחַת לָזוֹ , וּשְׁתַּיִם לָזוֹ , וְשָׁלֹשׁ לָזוֹ , וֶעָשֶׂר לָזוֹ , וּמֵאָה לָזוֹ , הַמֶּעֶט כָּשֵׁר , בֵּין מִשֵּׁם אַחַת , בֵּין מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת , בֵּין מֵאִשָּׁה אַחַת , בֵּין מִשְּׁתֵּי נָשִׁים :

(ד) בֵּיצַד מִשֵּׁם אֶחָד ? לֵידָה וְלֵידָה , וְיָבָה וְיָבָה · מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת , לֵידָה וְיָבָה · בֵּיצַד שְׁתֵּי נָשִׁים ? עַל זוֹ לֵידָה וְיָבָה , מִשֵּׁם אֶחָד · עַל זוֹ לֵידָה , עַל זוֹ יְבָמָה וְעַל זוֹ יְבָמָה , מִשֵּׁם אֶחָד · מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת , עַל זוֹ לֵידָה , וְעַל זוֹ יְבָמָה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר , שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלָּקְחוּ קְנִיָּתָן בְּעֵרוּב , אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דָּמֵי

זאגט : איך איבערגעמאכט אין גאנצאפֿער ! פֿרייוויללינ= הייסט : וועז יעמאנד זאגט : דיס הויז זייא גאנצאפֿפֿער ! דער אונטערשיד צווישען ביידען אויזט, דאס מאן ערשטע= רע וועז זא שטערבען אדער געשטאהלען וועדען, ערזעט= צען מוס, דיא פֿרייוויללינען אבער, וועז זיא שטערבען אדער געשטאלען וועדען, ניכט צו ערזעצען ברויכט · (ג) וועז זינד = אפֿפֿער אונטער גאנצאפֿפֿער, אדער דיס אונטער יענע געראטהען אויזט, זא מיסטען, וועדע אויך דאס פֿערהאלט= ניס וויא אייגם צו צהנטויזענד, אללע הינשטערבען · וועז גפֿלייגעלזינדאפֿפֿער מיט פֿפֿליכטמעסיגען גפֿלייגעל= פאארע פֿערמענגט וואדרען, זא זינד נור זא פֿיל זינדאפֿפֿער דאפֿאן גאנציגעזעט, אללס אין דען פֿפֿליכטמעסיגען ענטהאל= טען זינד : אונד זא וועז גאנצאפֿפֿער מיט פֿפֿליכטמעסיגען גפֿלייגעלפאארען פֿערמענגט וואדרען, נור זא פֿילע, אלס אין דיזען גאנצאפֿפֿער ענטהאלטען זינד ; עס זייא דאס פֿפֿליכטמעסיגע דיא מעהרצאהל אונד דער פֿרייוויללי= גען וועניגער , אדער אומגעקעהרט , אדער בייד גלייך · (ג) דיס גילט יעדאך נור אים פֿאלל אייגם פֿפֿליכט= מעסיג איזט , אונד דאס אנדערע פֿרייאוויללינ : וועז אבער פֿפֿליכטמעסיגע פאארע מיט פֿפֿליכטמעסיגען פֿער= מענגט וואדרען, אונד פֿאן יעדעם גלייכפֿיעל צ' ב' איינעם פֿיר איינע פֿרויא מיט איינעם פֿיר איינע אנדערע, אדער צוויא אדער דרייא פֿיר איינע, מיט צוויין אדער דרייען פֿיר איינע אנדערע ; זא איזט איממער נור דיא העלפֿטע געאיגנעט, אונד דיא העלפֿטע פֿערוואהרפֿליכ · געהערט איינעם דאפֿאן איינער, צוויא איינער אנדערן, דרייא איינער אנדערן, צוהן איינער אנדערן, הונדערט איינער אנדערן, זא איזט איממער נור דיא קלייניטע צאהל גילטיג , עס זייא אונטער איינעם נאמען , אדער אונטער צוויא ; פֿיר איינע פֿרויא אדער פֿיר צוויא · (ד) וואס דהייסט אונטער איינעם נאמען ? פֿיר געבורט אונד גע= בורט, פֿלוסזיכטיגקייט אונד פֿלוסזיכטיגקייט, הייסט אונטער איי= נעם נאמען ; אונטער צוויא הייסט: פֿיר געבורט אונד פֿלוסזיכ= טיגקייט · וואס הייסט פֿיר צוויא פֿרויען? וועז יעדע פֿיר געבורט, אדער יעדע פֿיר פֿלוסזיכטיגקייט, וועלכעס אין נאמע איזט ; אדער וועז איינע פֿיר געבורט דיא אנדערע פֿיר פֿלוסזיכטיגקייט אפֿפֿערט, אלזא אונטער צוויא נאמען: ר' יוסי זאגט : וועז צוויא פֿרויען איהרע גפֿלייגעלפאארע פֿער= מענגט געקויפֿט האבען, אדער דאס געלד צו איהרען גע=

דככל ג' חיכת לספוקי, שמא עולה ופסולה למזבח, או שמא חטאת ופסולה למעלה, ולא כטלו ברוכת דכע"ת תקזיכי, ולא כטלי : חטאת · כן יוכה, או תור של חטא', שנתערב ככ' קנין של מוכה, דהיינו קנין סתמא, ונמצא עתה ה' פרידות מעורכות : כמנין · לימן יכול להקריב מהלו הה', תלת ג' חטאות, דהי עביד ג' חטאות, שמא מן הסגי קנין שביד לה, ולין ככ' קנין, תלת כ' חטאות ושולה, לפילו לאחד לימן יכול להקריב, דשמא יקח החטאת המעורבת : מרוכה · שקן ג' מפורש, שהם עולות, כתערבה עם כמה קנין סתמא של יולדת, או זבה, שכל קן לאחד חטאת, וג' עולה, וכין שהכדבה קן ג' סתמא, שהתערב בכמה קנין שהם עולות ; (ג) זו כזו · קן סתום של יולדת, או זבה זו, שהתערב בקן סתומה של לאחרת: ג' סתמא, שהתערב בכמה קנין שהם עולות ; (ג) זו כזו · קן סתום של יולדת, או זבה זו, שהתערב בקן סתומה של לאחרת: ג' לזו כו' · ומקריב מהתרכעה המעורבים שניה כלכד, לאחד לעולה וג' לחטאת, דהי עביד חדי עולות, שמא יעשה חותן לשם מי שהוא : המוצה · שהם נתערב קן לאחד סתומה כב' סתומות לאחרים, או כג', לימן יכול להקריב מלא קן ג' ,

הָיָה בּוֹר הַגּוֹלָה קָבוּעַ, וְהַגַּלְגַּל נָתוּן עָלָיו, וּמְשָׁם מְסַפִּיקִין מַיִם לְכָל הָעֲוָרָה. לִשְׁבַת הַגְּוִית, שָׁם הָיְתָה סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה שֶׁל שִׁבְעִים יוֹשֶׁבֶת, וְדָנָה אֶת הַכֹּהֵנָה, וְכֹהֵן שֶׁנִּמְצָא בּוֹ פְּסוּל, לוֹבֵשׁ שְׁחוֹרִים, וּמִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִים, וְיוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְשֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ פְּסוּל, לוֹבֵשׁ לְבָנִים, נִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֶחָיו הַכֹּהֲנִים. וְיוֹם טוֹב הָיוּ עוֹשִׂים שֶׁלֹּא נִמְצָא פְּסוּל בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, וְכֵן הָיוּ אוֹמְרִים, בָּרוּךְ הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא נִמְצָא פָּסוּל בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וּבָרוּךְ הוּא, שֶׁבָּחַר בְּאַהֲרֹן וּבְבָנָיו, לַעֲמוֹד לְשָׁרֵת לִפְנֵי ה' בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים:

געקאהרטען איינען בלייבענדען ברוננען געמאכט האטטען, מיט איינעם ראד דאריבער אנגעבראכט; אויס דיזעם פֿערזאהה מאן דען פֿארהאף מיט וואססער. אין דער קאממער פֿאן בעהויענגען שטיינען הילט דאס גראסע סנהדרין זיינע זיצונגען. געוועהנליך האטטע עס דיא פריסטער= שאפֿט צו בעאורטהיילען. וועז אן איינעם פריסטער איין גרונד צור אונברויכבארקייט זיך פֿאנד, זא צאג ער טרויער אן אונד הילטע זיך אין טרויער, אונד בעגאב זיך הינוועג; וואר אבער קיין גרונד דאצו דא, זא לעגטע ער וועיסע געווענדער אן אונד פֿערכטעטע דען דינסט מיט דען איבריגען פריסטערן; אונד מאן מאכטע איין פֿרייע= דענפֿעסט דאריס, דאם אן אהרנ'ס נאכקאממען קיין פֿעהלער געפֿונדען וואררען, אונד זא שפראכען זיא: געפריזען זייא גאטט, דאם אהרנ'ס נאכקאממען זיך פֿערה= לעראזן ערווייזען! אונד נעפריזען זייא גאטט, וועלכער אהרן אונד זיינע נאכקאממען אויסערוועהלט האט, אום פֿאר זיהם אים אללערהיילגסטען צו שטעהען אונר צו דינען.

לגזכת כ"ג • זכיח לגזכת פרהדרין: לחורי • לגזכת הגולה, ולגזכת הגזית: וגג • קרוי ח' לגלגתן: לכל סעזרה • שהיו כמיס מתוקים לגתות: הגזית • משום ככודן של סנהדרין, היתה עגזית, והיתה חצי' בקדש, ושם היו מפייסין, ומפלפלי' לקרוא את שמע, ובמקום פסול היו סנהדרין יושבי', לפי שאין יושבי' אלא למלכי בית דוד, ונ"ל שמקום שהיו פתוחה לחול, הוו מעלות, שעלי' עולי' וירדי' לחול, שהוא כמוך: הכהונה • והלויס, ולא נקט הכא הלויס, שמשפט הכהונה עקרת, גם שלא היו עוסקים הלויס י"ט כמו הכהנים, שזכו לעבודה:

מַסֶּכֶת קִנִּים

דיזער טראקטאט האנדעלט פֿאן דען אים נעזעטץ, ויקרה ה', אנגעארדנעטען געפֿליגעלאפֿערן, אונד נאמענטליך אין בעציהונג אויף מעגליכע פֿערמעננונגפֿעללע. איבריגענס מערקע מאן, דאס אין געפֿליגעלאפֿער (קן) שטעטס אוים צוויי טורטעלטויבען אדער צוויא יונגען טויבען בעשטעהט; אונטער פרידה אבער איין איינצעלנעס פֿאן זואלכעם פֿאארע פֿערשטאנדען ווערדע.

פ ר ק א

חַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה, וְחַטָּאת בְּהֵמָה לְמַעְלָה. עוֹלַת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַעְלָה, וְעוֹלַת הַבְּהֵמָה לְמַטָּה. אִם שָׁנָה בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל. סֵדֶר קִנִּים כָּךְ הוּא, הַחוֹבָה, אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עוֹלָה, בַּנְּדָרִים וּנְדָבוֹת כֵּן עוֹלוֹת. אֵיזֶהוּ נֶדֶר? דאס נעפֿליגעל=זינדאפֿפֿער ווירד אונטערהאלב (דעם אבטהיילונגס שטריכעס אם אלטאר) בעריטעט, דאס פֿיה= דינדאפֿפֿער אבערהאלב; נעפֿליגעל=גאנצאפֿפֿער אבער האלב, אונד פֿיה גאנצאפֿפֿער אונטערהאלב. וועז מאן בייא איינעם פֿאן דיזען עס אומגעקעהרט געטהאן, איזט דאס אפֿפֿער פֿערוועהרליך[1]). — דיא ארדנונג דער נעפֿלי= געלאפֿפֿערפאארא איזט דיזע: פֿאן דעם פפלי=טמעסיגען איזט איין שטיק זינדאפֿפֿער אונד איינס גאנצאפֿפֿער; דיא אין פֿאלגע פֿאן נעליבדען אדער פֿרייוויללינ דארגעבראכטען, זינד אללע גאנצאפֿפֿער. נעליבדע איזט, וועז יעמאנד

פרק א נתן • דוגמות לכל המכתח בקרבנות הכתוב, לפי שהן חייבי' בקנים, כמו החכמי', ומוסיף על החכמי' יולדת, וג"כ שהזיבות מצוי' הרבה יותר בנשים, מבחכמים; למטה • מחוז המקרא; למעלה כנוף הקרן; וכזה פסול • דוקא בהזאה, אבל המליקה של חטאת, לף למעלה כשרה דמליק' כשרה כמ"ש במזבח; קן • קרוי כ' תורי', לו כ' בני יונה, פריך קרוי' יונה ח', לו תור ח'; החובה • כגון זב, וזבה, יולדת, וטומאת מקדש וקדשיו, ושמועת קול חלה, וביטוי שפתים דכולן מביאים קן בחלות, וזב וזבה לף בעשירות, וקרין דגר, שהן חובה, שתיהן עולות, לף תבא, משום דלף שביקי כולי האי ועוד שאינו מפורש בתורה; עולות • לפי שאין באין בנדר ונדבה, אלא עולות ושלמים, ואין עופו' באים שלמים; ימותו.

[1]) ווען ה'דכייל חוכד אין פאלגענדעם בלך מו בעמפרקען ניבט דער קאממענטאר אן.

הָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ שְׁתַּיִם, הַחֲמִשִּׁית יֵשׁ לָהּ שָׁלֹשׁ, הַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע, הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שֵׁשׁ. פָּרַח וְחָזַר, פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ, וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם, הַחֲמִשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַחַת, הַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁתַּיִם, הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ חָמֵשׁ. פָּרַח וְחָזַר, פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ, וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, הַחֲמִשִּׁית וְהַשִּׁשִּׁית אֵין לָהֶם כְּלוּם, הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, הַשְּׁבִיעִית לֹא הִפְסִידָה כְּלוּם. וְאִם פָּרַח מִבֵּין הַמִּתּוֹת לְכָלָם, הֲרֵי כָלָם יְמוּרִתּוֹ: (ז) קַן סְרְטוֹמָה וְקַן מְפוֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּרְטוֹמָה לַמְּפוֹרֶשֶׁת, יֵקַח זוֹג לַשֵּׁנִי. חָזַר, אוֹ שֶׁפָּרַח מִן הַמְּפוֹרֶשֶׁת רִאשׁוֹן, הֲרֵי כָלָן יְמוּתוּ: (ח) חַטָּאת מְכַּן וְעוֹלָה מְכַּן, וּסְרְטוֹמָה בָּאֶמְצַע, פָּרַח מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין, אֶחָד הֵלַךְ וְאֶחָד הֵלָךְ, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, אֶלָּא יֹאמַר זֶה שֶׁהָלַךְ

דורך קיין אפּפֿערפּאאר, דיא דריטטע האט איינס, דיא פֿירטע צוויייא, דיא פֿינפֿטע דרייא, דיא זעכסטע פֿיער, דיא זיבענטע זעכס. פֿליגט אבערמאלס איין שטיק פֿאר אונר איינס ריק= וועדטס, זא ווירד איממער איין שטיק אויף דעם הין= אונר איין שטיק אויף דעם ריקוועג אונגעאייגנעט, אדזא האבען דיא דריטטע אונד פֿירטע קיין אפּפֿערפּאאר, דיא פֿינפֿטע איינס, דיא זעכסטע צוויייא, דיא זיבענטע פֿינף. פֿליגט אבערמאלס איין שטיק פֿאר אונר איינס ריקוועדטס, זא ווירד אבערמאלס אים הין=אונד צוריקפֿליגען אימ= מער איינס אונגעאייגנעט, אלזא האבען דיא פֿינפֿטע אונד זעכסטע קיין אפּפֿערפּאאר, אונד דיא זיבענטע נור פֿיער; נאך אייניגען ערלייַדעט דאן דיא זיבענטע קיינען נאכטהייל דא= דורך. פֿליגט איינס פֿאן דענען דיא הינשטערבען מיסטען אונטער אללע דיזע אפּפֿער, זא מיסטען אללע הינשטער= בען. (ז) וועו איין ניכט אויסדריקליך בענאננטעס גע= פֿליגעלפּאאר אונד איין בענאננט געוועזענעס דא זינד, אונד איין שטיק פֿאן יענעס פֿליגט צו דיזעס, זא קויפֿט מאן איין פּאארשטיק צו יענעס. פֿליגט איינס צוריק אדער פֿאן דעם בענאננטען איינס צוערשט צו יענעס, זא מיסטען אללע הינשטערבען. (ח) וועו היר איין געפֿליגעלזינדאפּפֿער אונד דארט איין גאנצאפּפֿער, אונד אין דער מיטטע איין פּאאר ניכט אויסדריקליך בע= נאננטער איזט; פֿליגט איינס פֿאן דיזען מיטטלערן צו יענעו, אונד דאס אנדערע צו דיזען, זא איזט ניכטס פֿער= לארען, וואנדערן מאן ואגט: דאס צום וינדאפּפֿער געקאמ=

לעשות כב', רק ר' חטאת ור' עולה, דתי עביד כ' עולות, שמא מגופה של סניה יעשנו, ור"כ יסיים נקבע לומר שפרח נג' לחטאת, ולא יוכל לעשות נב', רק מתניין חטאת, ולא יותר, וכן כולם, וכי הדר ופרח מן נז' לו', שמא לא הוי לומר שפרח מתחלה מז' לו', תלת מגופה של ז' פרח, ומפסלו נז' כ' פרידות, ואין כאן נז' כ"ח ו' חטאות וו' עולות, דתי עביד ז' חטאות, יהא נקבע לומר שפרח לו' לעולה, ולא יוכל להקריב רק עולות מתני הפרידות, וכל החמרות פסולין, כדין עולה שנתערב, וכי פרח מן נו' לה', אין כאן נו', רק ד' חטאות וד' עולות, דשמא מן גופה דשניה פרח ר' לז', ור' לה' בחזרה, ולא נשאר לה' כ"ח י' פרידות מגופה, ותי עביד ה' חטאות וה' עולות, שמא כל' פרידות שפרחו ממנה, יהיו קרבים עולות שתיהן, ור"כ יהיו משנה קנין ז' עולות, וכן לם יעשה כשניה ה' חטאות, יש לומר שיעשה הפרידות שפרח ג"כ חטאת, ויהיו ז' חטאות: הג' יש לה ר' · כ' פרידות, ר' חטאת ור' עולה, ור"ת ולמה הפסידה הג' כ', שהרי מחותן שפרחו כב', לא יקרבו, דהא הדני אין לה כלום, והל"ל הג' יש לה כ', וכב' אין בה כלום, או כב' קן ר', וכג' קן ר', י"ל כיון דכשאר קנין מד' ואילך, נפסלו ב' קנין, ר' כשליכה, ור' כחזרה, גזרינן כמו כן בג', אבל כז' לא נפסל כ"ח קן ר', דלא הלך ממנה רק פריד' ר' כחזרה, וכהליכה לא נפסל בה כלום: פרח וחזר · לאו תרתוכה וכני קאי, דכיון דאין לסם כלום, אלא מתיס, אם פרח ר' מהם כין שאר הקניס, יחותו כולם, אלא הג' שפרח ממנה לד', ומד' לה' כו', וחזר מז' לו', וכן חזרו עד הג', הרי מן כז' חסרו כ' פרידות, ר' כחזרה רחשוכה, ור' כחזרה אכני', אין כאן כו', רק ה' עולות וה' חטאות, דתי עביד ז' עולות, אז ז' חטאות, שמא כל' שהלכו ממנה, יהיו קרבין, כאלו הו', אז חטאות, אז עולות, ויהיו מז' קנין ת' חטאות, אז ת' עולות, ואין כז' כ"ת ז', וכו' חסרו ד' פרידין, כ' כפריקה וחזרה רחשוכה, וכ' כפריקה וחזרה הסני', ונשארו כ' קנין כשניס, שהם כ' עולות וכ' חטאות, דתי עביד ג' עולות, אז חטאות, שמא כל' שהלכו ממנה, יהי' קרבין כלעיל, והם יש לה ר' לחטאת, ור' לעולה, וכן קני כאן, כיון דלרביעית אין לה כלום, הי' יכול להקריב כה', ג' חטאות וג' עולות, שהרי אותן שהלכו לד' אינן קריבות, ואם לה', אין לה אלא ר', הרי יכול להקריב כד', כ' חטאות וכ' עולות, י"ל ג"כ דגזרינן ככל פריקה וחזרה כלעיל כ' קנין, וכן כשחזר ופרח פעם ג', אין לה כלום, לכך אמר שיש לה ד', דגזרינן ככל פריקה וחזרה כ' קנין: לא הפסידה. כפריקה וחזרה שלישית אלא לעולם יקריבו ממנה ה' קנין שלימות, הג' פרידו פרחו ממנה לכל היותר, ושנית אין לה כלום, והכא לא גרינן כפריקה זו, כמו כשאר קנין, דכיון דאינה נפסדת כפריקה כשום פעם, לא גזרו על החזרה: (ר) מפורשת · ומיירי שאחר שהיו מפורשות, כתערבו כ' כפרידות, דמיקפיד מוכח דקתני לו שפרח מן המפורשי' לקטומה רחמון, ימותו כולם, ואי לא כתערבו המפורשת זו כזו, אמאי ימותו, הא כעולה פרחה, החטאת תקרב, קן הקטומה יקריבו כה עולה ר', מפני העולה שנתערב כה, אלא מיירי שנתערבו המפורשת זו כזו: לשני · וכג' המעורבין ימותו: ר' · ר' מן הג' שנתערבו, וכתערב עם היחידי כשאר בקטומה: רחמון · התלת כפריקה היתה מן החמורה לקטומה: (ה) חטאת · פרידה חטאת לגד ר', ופרידה עולה לגד ר', וקן קטומה כאמצע: חזר מן ·

קנים פרק א

קְנֵיהֶן לַכֹּהֵן, לְאִשָּׁה שְׁרֵצָה כֹהֵן יַקְרִיב חַטָּאת, וּלְאִשָּׁה שְׁרֵצָה כֹהֵן יַקְרִיב עוֹלָה, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד, בֵּין מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת:

פרק ב

קַן סְתוּמָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גָּזָל לְאַוִּיר, אוֹ שֶׁפָּרַח בֵּין הַמִּתּוֹת, אוֹ שֶׁמֵּת אֶחָד מֵהֶן, יַקְרִיב זוֹג לַשֵּׁנִי. פָּרַח לְבֵין הַחֲרֻבוֹת, פָּסוּל, וּפוֹסֵל אֶחָד בְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהַגָּזָל הַפּוֹרֵחַ פָּסוּל, וּפוֹסֵל אַחֵר בְּנֶגְדּוֹ: (ב) כֵּיצַד? שְׁתֵּי נָשִׁים, לְזוֹ שְׁתֵּי הֵנִים וְלָזוֹ שְׁתֵּי קִנִּים, פָּרַח מִזּוֹ לָזוֹ, פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ · חָזַר, פּוֹסֵל אֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ · פָּרַח וְחָזַר, פָּרַח וְחָזַר, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם · שֶׁאֲפִילוּ הֵן מְעֻרָבוֹת, אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתַּיִם: (ג) לְזוֹ אַחַת, לְזוֹ שְׁתַּיִם, לְזוֹ שָׁלֹשׁ, לְזוֹ אַרְבַּע, לְזוֹ חָמֵשׁ, לְזוֹ שֵׁשׁ, לְזוֹ שֶׁבַע, פָּרַח מִן הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, לַשְּׁלִישִׁית, לָרְבִיעִית, לַחֲמִשִּׁית, לַשִּׁשִּׁית, לַשְּׁבִיעִית, חָזַר, פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ, וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם, הַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ אַחַת,

פֿליגעלאפֿערן דעם׳ פּריסטער׳ געגעבען האבען, זאָ קאָן דער פּריסטער וועלכעם ער ווילל אלס זינדאפֿער, אדער גאנצאפֿער דארברינגען, זייען זיא אונטער איינעם אדער צוויא נאמען׳

פ ר ק ב

׳ וועז פֿאָן איינעם, אויך נאך ניכט אויסדריקליך בע׳ נאננטען געפֿליגעלאפֿער׳ פאאר איינכ׳ ענטפֿלאגען, אדער צוויישען זאלכע, דיא הינשטערבען מיסטען, גראטהען, אדער געשטארבען איזט, זא קויפֿט מאן איין אנדערעם צור ערגענ׳ צונג דעם פאארעם · איזט עם אונטער זאלכע געפֿלאגען, דיא דארגעבראכט ווערדען, זא איזט עם זעלבסט, אונד מאכט נאך איינס דאצו אונגעאיגנעט; דען יעדע טויבע וועלכע אוים דען פאארען וועגפֿליגט, איזט אונגע׳ איגנעט אונד מאכט נאך איינע דאצו אונגעאיגנעט·

(ב) צי בי צוויא פֿרויען האבען יעדע צוויא געפֿליגעל׳ פאארע; נון פֿלינט איין שטיק פֿאָן דיזען צו יענען, זא מאכט עם (אויסער זיך זעלבסט)׳ נאך איינס אונגעאיגנעט, וואָ עס הערגעקאמטען · קאמט ווידער איינס צוריק, זא ווירד אויך פֿאָן דארט איינס אונגעאיגנעט; פֿליגט דאָן נאך עפֿטער איינס היהער אדער דארטהין, זא שאדעט עס ניכט מעהר, דען וועז זיא ענצליך פֿערמענגט ווירדען, ברעכטע מאן איכ׳ מער ניכט וועניגער אלס צוויא פאארע · (ג) האט איינע איינס, איינע אנדערע צוויא, איינע דריטטע דריא, איינע פֿיערטע פֿיער, איינע פֿינפֿטע פֿינף, איינע זעכסטע זעכס, איינע זיבענטע זיבען פאארע; פֿליגט איין שטיק פֿאם ערש׳ טען צום צוויטען, אונד דאן איינס פֿאן דיזעם צום דריט׳ טען, אונד זא צום פֿיערטען, פֿינפֿטען, זעכסטען, זיבענטען, אונד דאן עבען זא צוריק, זא ווירד דורך דאס הינפֿליגען אונר צוריקפֿליגען, איממער נאך איינס אלס געזענשטיק אונגעאיינעט; דיא ערשטע אונד צווייטע האבען נון דא׳ פֿרידה ח׳ לחטאת, ופרידה לחד לעולה, דכ׳ עולות לח מני עכיד, שמע יקח קן שהוא מכורר תמלה ליולדת לחת, וכן הס בתערב עשרה בחלה, לימו מקריב חלח העשרה קנין: (ד) ר״י · ללו מסוס דסכר ר״י יש כרירה, ונימח דכשהקריב ככהן קן לחד לשם ח׳ מתן, סוכרר הדבר למפרע, דמחחלה כשעת לקיחתו היה קן זה שלם, חלח דר״י מיירי, כשהתנו כשעת לקיחתן, שיוכל הכהן לעשות קן שירצה לשם חיוו לשם שירצה:

פרק ב סתומה. וכ״ם בקן מפורש, חלח מסוס דכשיפא קלמר פרש לבין הקריבות, דהתם דוקא בקתומה, דחי במפורשה לעולה שפרשה בין שחר קנין, ח״י להקריב חלח כמנין עולות שבקנין: המתות · לבין קנין שמשטען שיחותו, כגון חטאת שבתערבה בעולה: הקריבות · לבין קנין קתומות, העומדות ליקרב: (ב) בהליכתו · ממקום שבפרש, דכשפרש פרידה לחד מב׳ קנין לב׳ קנין לחריש, הרי ג׳ פרידות לבד, וס׳ פרידות לבד, מסב׳ לימו יכול להקריב רק ב׳, לחד עולה ולחד חטאת, שהם יעשה ב׳ מהם עולות, כמנין שהוקבע הב׳, שבשחר ולחותו שפרש לחטאות, ולח יוכל להקריב שוב בם׳ פרידות, כ״ש כ׳ חטאות, כדין חטאת שבתערבה בחובה, שלין כשר, חלח מכין חטאת שבחובה, ח״כ חף הם ירבה להקריב הב׳, לחר שהקריב מהם׳ פרידות, כ׳ חטאות וב׳ עולות, לימו יכול להקריב, דחייסינן שמח יקריבו לחותו שפרש בה׳ פרידות לחטאת, וזה כבשהר בב׳, כמי יעשהו חטאת, ובמנחו ג׳ חטאות מב׳ קנין, וכן מן הס לימו יכול להקריב כ״ש כ׳ חטאות וב׳ עולות, דחי עכיד ג׳, חייסינן דלמח עכיד להו מבני קנין של חשם לחת, וכיוכו דפסול הוח לו לחר במקום שבתערב, ופוסל ח׳ ממקום שפרש: חזר · מלותן הס׳ פרידות, ופרש לחותן הב׳ שבמלאו, ד׳ מכלן וד׳ מכלן; כחזירתו: ולימו יכול להקריב חף במקום שבפרש משם, חלח חטאת לחד ועולה לחד, דלמח לוחש פרידה שחזרה, היח מבופה של הב׳ קנין, ולימה לוחה שבתערבה בה תחלה, ולח עכיד כהן כ׳ עולות, זח׳ חטאת, יקבע לוחו שפרש לבד בשבי לחטאת, ולח יוכל להקריב שם רק חטאת ח׳, כד ן חטאת שבתערבה כו׳, הלכך עושה בכ״מ, לחד עולה ולחד חטאת, לו כ׳ עולות ולחטאת לחד בגד זה, ולחטאת לחד בגד זה לו כ׳ חטאות ועולה לחת בגד זה, ועולה בגד זה: שפלילו · כל הס׳ פרידות שבב׳ קנין, מעורבים יחד, לין פחות מב׳ קנין כשרים: (ג) מן הרחשונה לשנית · מיד כשסל לוחו שבשחר כרחשונה, דחי יעשנה חטאת, יהיה נקבע לוחו שפרש לעולה, ושוב לח יכול להקריב בשניה, ובקנין לחרות שבתערב בהן. רק מחבין עולות, כדין עולה שבתערבה בחובה, וכי פרש מן הב׳ לג׳, שמח מגופה של ב׳ פרש, ולוחו שפרש מן הח׳, כשחר כשניה, ולימה יכולי

מִשֶּׁל אִשָּׁה אַחַת בֵּין מִלְמַעְלָן בֵּין מִלְמַטָּן, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַחֲלוֹק אֶת הַקִּנִּין, עַד שֶׁהוּא מִשֶּׁל אִשָּׁה אַחַת בֵּין מִלְמַעְלָן בֵּין מִלְמַטָּן. הַמְרֻבָּה בָּשֶׂר: (נ) חַטָּאת לֵוִי וְעוֹלָה לֵוִי, עָשָׂה בֶּן לְמַעְלָן, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. בֶּן לְמַטָּן, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. חֲצִין לְמַעְלָן וַחֲצִין לְמַטָּן, שְׁתֵּיהֶן פְּסוּל, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר חַטָּאת קְרֻבָּה לְמַעְלָן, וְעוֹלָה לְמַטָּן: (ס) חַטָּאת, וְעוֹלָה, וְסִתּוֹמָה, וּמְפוֹרֶשֶׁת, עָשָׂה בֶּן לְמַעְלָן, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. בֶּן לְמַטָּן, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. חֲצִין לְמַעְלָן, וַחֲצִין לְמַטָּן, אֵין בָּשֶׂר, אֶלָּא סְתוֹמָה, וְהִיא מִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶן: (ה) חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחוֹבָה, אֵין בָּשֶׂר אֶלָּא מִנְיַן חַמָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. חוֹבָה שְׁנַיִם בְּחַטָּאת, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. וְחַטָּאת שְׁנַיִם בְּחוֹבָה, הַמִּנְיָן שֶׁבַּחוֹבָה בָּשֶׂר. וְכֵן עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחוֹבָה, אֵין בָּשֶׂר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. חוֹבָה שְׁנַיִם בְּעוֹלָה, מְחָצָה בָּשֶׂר וּמְחָצָה פָּסוּל. עוֹלָה שְׁנַיִם בְּחוֹבָה, הַמִּנְיָן שֶׁבַּחוֹבָה בָּשֶׂר: (ו) הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה חֲרֵי עָלַי קֶן בְּשֶׁאֵלֶד זָכָר, יָלְדָה זָכָר, מְבִיאָה שְׁתֵּי קִנִּים, אַחַת לִנְדָרָהּ וְאַחַת לְחוֹבָתָהּ. נִתְּנָתַם לַכֹּהֵן, וְהַכֹּהֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת

דאם איינער פרויא נעהעריגע אלס טהיילס אבען אונד טהיילס אונטען דארגעבראכט זייא, איזט דיא העלפטע געאיגנעט, דיא העלפטע פערווערפליך; וועז אבער דיא טהיילונג זא נעמאכט ווערדען קאן, דאם דיא אפפער איינער פרויא טהיילס אבען טהיילס אונטען דארגעבראכט ערשיינען, זא איזט דערען אפפער געאיגנעט, וועלכע דיא מיסטעז האטטע. (ג) האט דער פריסטער וינדאפפער פיר אייע אונד גאנצאפפער פיר אנדערע, אונר בראכטע אללע אבען דאר, זא איזט דיא העלפטע געאיגנעט אונד דיא העלפטע פערווערפליך; וועז אללע אונטען, עבען זא; וועז אבער צור העלפטע אבען אונד צור העלפטע אונטען, זא זינד אללע אונגעאיגנעט, דעז עס איזט מעגליך דאם דאם זינדאפפער אבען, אונד דאם גאנצאפפער אונטען דארגעבראכט ווארדען. (ד) וועז דער פריסטער איין זינדאפפער איין גאנצאפפער, איין נאך ניכט בעגאנגטעם אונד איין בעגאנגטעם פאאר (פערמענגט) אללע אבען דארגעבראכט האט, זא איזט דיא העלפטע געאיגנעט, דיא העלפטע פערווערפליך; עבען זא וועז אללע אונטען; וועז אבער צור העלפטע אבען צור העלפטע אונטען, זא איזט נור דאם נאך ניכט בעגאנגט געווענע געאיגנעט, ווייל עס אונטער דיא אייגענטהימער אלס געטהיילט אנגענאממען ווירד. (ה) ווארען זינדאפפער מיט פפליכטמעסיגען געפליגעלפאפרען פערמענגט ווארדען, זא איזט נור זאפיל געאיגנעט אלס דיא צאהל דער וינדאפפער דער לעטצטערן בעטרעגט. זינד נון אין דען פפליכטמעסיגען דאפפעלט זא פיל זינדאפפער וויא דאס פערמענגטע, זא איזט דיא העלפטע געאיגנעט אונד דיא העלפטע פערווערפליך; זינד דער פערמענגטען דאפפעלט זא פילע וויא אים פפליכטמעסיגען, זא איזט נור זא פיל געאיגנעט אלס אין דיזעם ענטהאלטען. עבען זא איזט וועז גאנצאפפער אונטער פפליכטמעסיגע פאארע גערעטהען, נור זא פיל געאיגנעט אלס דיא צאהל דער גאנצאפפער אין דיזען בעטרעגט. איזט אים פפליכטמעסיגען דאפפעלט זא פיל גאנצאפפער אלס דיא פערמענגטען, זא איזט דיא העלפטע פערווערפליך. זינד אבער דער פערמענגטען דאפפעלט זא פיל אלס אים פפליכטמעסיגען, זא איזט נור זא פיל געאיגנעט אלס אין דיזען ענטהאלטען.

(ו) וועז איינע (ארמע) פרויא זאגט: איך געלאבע אין געפליגעלאפפער צו ברינגען, וועז איך איינען זאהן געבערע! זא ברינגט זיא אין דיזעם פאלל צוויא, איינס פיר דאס גע-

ליבדע, אונד איינס אלס פפליכט. וועז זיא זיא נון דעם פריסטער גאב, אונד דיזער, שטאטט וויא עס זיין מוס דרייא

וכן כב' לוז וג', לוז, עשה של החטה, שיש לה כ' קנין, כ' למעלה, ושוד פרידה ח' של בעלת ג' קנין כדלעיל, המרובה בשר, דהיינו יותר מהמחצי, ואתי לאשמעי׳ כיון שהקריבי׳, כין למעלה כין למטה, תיכף זונו' חלב קן ח' מתחלקת, זאת אומרת שחלב כלה בשרה, ככהן שחיטו בחלו, וללח קל' המרובה בשר, תעשרה לוז וק' לוז, דל״ת למנוי בעניין זה, שתהא קן ח' מתחלק, לפי שהן זונות, ומיהו אף כי' לזוק' לוז, המרובה בשר, שחין פוסל חלב עשר, דשמא כל הקנים של חטה אחת כעשו למטה או למעלה: שלמעלה כו'. והוחיל שקנים הללו לכ' כשים, יביאו קן ח' בשותפות ויתנו ביניהן: (ב) ולא יהו. כלומר כ״ן שתש תחלוק הקנין יהיו כל הקנין שלחטה ח' למעלה, ולא יהיה לה שום חלק למטה, מחלה בשר ומחלה פסול, וכל כו', כגון ח' לוז וכ' לוז, שעשה חצי למעלה וחצי למטה, שיש מחלק של חטה למעלה ולמטה, המרובה בשר: (ג) חטאת לוז. דקתני בפ״ק שולה שנתערבה בחטאת לו תפכח, כולן יחותו, ה״מ בנמלק, ובלח נמלק, ועשה קן למעלה וקן למטה, מחלה בשר ומחלה פסול: (ד) ומפורשת. כ' כשים, ח' לריכה כ' עולות וחטאת ח', וח' לריכה כ' חטאת ושולה ח', ולקחו בשותף ג' קנין, ופירשו ח' מן הקנין, פרידה ח' עולה לזו, ופרידה ח' חטאת לבעלי', וח' מן הקנין הניחו סתומה, והב' פירשו חיזו שולה וחיזו חטאת, תבל הבעלים לח נתפרשו, ולריך להקריב כ' הקנין הללו סתם על שתיהן, העולות למעלה והחטאות למטה, ושולה לזו וחטאת לזו לריך להקריב לשם בעלים: מתחלקת. הויחל וכשותף לקחוס, הח' יולחת ידי שולה וח' ידי חטאת: (ה) חטאת שנתערבה כו'. כלו' הח דתניכן בפ״ק לין כשר זכו', פעמים שעולה אותה מונין למחלה כשרה ומחלה פסולה, ופעמים שעולה לפחות, ומפרש וחוזל, כיצד מוכה, פי שנים בחטאות, שהקנין היו כ' סתומות ד' פרידות, והחטאת שנתערבו בס״ב כ' פרידות, כמלא כאן ד' חטאות וב' עולות, ועשאן חצין למעלה וחצין למטה, מחלה כשרה ומחלה פסולה, כי שמא עשה הב' חטאות המשורכת למעלה ונפסלו, וא' מן הסתומות ג״כ נעשית למעלה, ועולה כשרה היא, והב' פרידות שנעשו למטה, מן הסתומות הן, וב' חטאות כשרות, וח' פסולה: חטאת פי שנים כאומה. שהיו החטאות שנתערבו ד' פרידות, והאומה דהיינו קן סתומה כ' פרידות, כמלא כאן ה' חטאות, ועולה ח', ועשה חצי למעלה וחצי למטה, המצין שנאומה כשרה, דהיינו כ' חטאות: (ו) האשה. יולדת עניה: ג' פרידות. שהנדבה שתיהן שעלות: פירשו ק״ע קן, ופירשו מחיזו זין, וחיזה יודע

אֲצֶל חַטָּאוֹת חַטָּאת, וְזֶה שֶׁהֲלַךְ אֵצֶל עוֹלוֹת עוֹלָה. חָזַר לָאֶמְצָע, הֲאֶמְצָעִים יָמוּתוּ. אֵלּוּ יִקְרְבוּ חַטָּאוֹת, וְאֵלּוּ יִקְרְבוּ עוֹלוֹת. חָזַר אוֹ שֶׁפָּרַח מִן הָאֶמְצָע לְצַדָּדִין, חַיָּבִין בְּקָן יָמוּתוּ. אֵין מְבִיאִין תּוֹרִין כְּנֶגֶד בְּנֵי יוֹנָה, וְלֹא בְּנֵי יוֹנָה כְּנֶגֶד הַתּוֹרִין. כֵּיצַד? הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ תּוֹר, וְעוֹלָתָהּ בֶּן יוֹנָה, תְּכִפּוֹל וְתָבִיא עוֹלָתָהּ תּוֹר. (עוֹלָתָהּ תּוֹר, וְחַטָּאתָהּ בֶּן יוֹנָה, תְּכִפּוֹל וְתָבִיא עוֹלָתָהּ) בֶּן יוֹנָה. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר, הוֹלְכִין אַחַר הָרִאשׁוֹן. הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ וּמֵתָה, יָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין עוֹלָתָהּ. עוֹלָתָהּ וּמֵתָה, לְאָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין חַטָּאתָהּ:

מענע זײ זינדאפּפֿער, אונד דאס צום נאנצאפּפֿער געקאמ־
מענע נאנצאפּפֿער! קאממט פֿאן דער זיטע איינס אין דיא
מיטטע צוריק, זא מוס דיזעס פּאאר הינשטערבען, אונד
דיא אויף יענער זיטע ווערדען אלס זינד־ דיא אויף דער
אנדערן אלס נאנצאפּפֿער דארגעבראכט. געהען דיזעלבען
אדער ווידערום ווען דער מיטטע נאך דען זיטען,
זא מיסטען אללע הינשטערבען. — מאן דארף ניכט
טורטעלטויבען אלס פּאאר שטיקקע געגען יונגע טויבען ברינגען
אדער אומגעקעהרט, צ. ב. ווען איינע פֿרויא אלס איהר
זינדאפּפֿער איינע טורטעלטויבע אונד אידר נאנצאפּפֿער
איינע יונגע טויבע געבראכט האט, זא מוס זיא אלס נאנצ־
אפּפֿער נאכמאלס צוויי טורטעלטויבע ברינגען; בראכטע
זיא אלס איהר נאנצאפּפֿער איינע טורטעלטויבע אונד צום
זינדאפּפֿער איינע יונגע טויבע, זא מוס זיא נאך צום נאנצ־
אפּפֿער איינע יונגע טויבע ברינגען. בן עזאי זאגט: דאס
צווייטע ריכטעט זיך שטעטס נאך דעם, וואס זיא צוערשט
בעשטיממט האט. — ווען איינע פֿרויא נאכדעם זיא אידר
זינדאפּפֿער געבראכט האט שטירבט, זא מיסטען דיא ערבען דע־
רען גאנצאפּפֿער ברינגען; שטירבט זיא נאך דארברינגונג איהרעס
גאנצאפּפֿערס, זא ברינגען דיא ערבען איהר זינדאפּפֿער ניכט.

פ ר ק ג

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֹהֵן נְמָלָךְ, אֲבָל בְּכֹהֵן שֶׁאֵינוֹ נִמְלָךְ, אַחַת לוֹ וְאַחַת לוֹ, שְׁתַּיִם לוֹ וּשְׁתַּיִם לוֹ, שָׁלֹשׁ לוֹ וְשָׁלֹשׁ לוֹ, עָשָׂה בֶּן לְמַעְלָה, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. בֶּן לְמַטָּן, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. חֲצִי לְמַעְלָה וְחֲצִי לְמַטָּה, אֶת שֶׁלְּמַעְלָה, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. וְאֶת שֶׁלְּמַטָּה, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל: (ב) אַחַת לוֹ, וּשְׁתַּיִם לוֹ, וְשָׁלֹשׁ לוֹ, וְעָשָׂר לוֹ, וּמֵאָה לוֹ, עָשָׂה בֶּן לְמַעְלָן, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. בֶּן לְמַטָּן, מֻחְצָה כָּשֵׁר וּמֻחְצָה פָּסוּל. חֲצִי לְמַעְלָן, וְחֲצִי לְמַטָּן, הַמְּרֻבָּה כָּשֵׁר. זֶה הַכְּלָל, כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה יָכוֹל לַחֲלוֹק אֶת הַקִּנִּים, וְלֹא יְהוּ

דאס אבען געזאגטע (פרק א׳) איזט נור ווען דער פּריסטער
דעסהאלב אנפֿרעגט; ווען אבער דער פּריסטער ניכט
אנפֿרעגט, אונד איין גאנצעס געפֿליגעלאפּפֿער, אדער
צווייא, אדער דרייא פּיר איינע, אונד עבען זא פֿיעל פּיר
איינע אנדערע פֿרויא דאטטע, אונד אללע אבערהאלב
דארגעבראכט האט, זא איזט דיא העלפֿטע נעאיגנעט,
אונד דיא העלפֿטע פֿערווערפֿליך; בראכטע ער זיא אללע
אונטערהאלב דאר, זא איזט עס עבען זא; בראכטע ער
זיא צור העלפֿטע אבען אונד צור העלפֿטע אונטען, זא
איזט פֿאן דענען אבערהאלב אונד דענען אונטערהאלב, אימ־
מער דיא העלפֿטע נעאיגנעט, אונד דיא העלפֿטע פֿער־
ווערפֿליך. (כ) ווארען דא איינס פּיר איינע, צווייא פּיר
איינע אנדערע, דרייא פּיר איינע דריטטע, צעהנע פּיר איינע
פּירטע, הונדערט פּיר איינע פֿינפֿטע; אונד ער בראכטע
אללע אבען דאר, זא איזט דיא העלפֿטע נעאיגנעט,
דיא העלפֿטע פֿערווערפֿליך; ווען אללע אונטען, זא איזט
עס עבען זא; ווען צור העלפֿטע אבען אונד צור העלפֿטע
אונטען, זא זינד דערען אפּפֿער פֿאן דער דיא מערהאלב
דא איזט, נעאיגנעט. דיא רעגעל איזט: ווען מאן דיא
געפֿליגעלאפּפֿער דורך צווייא ניכט זא טהיילען קאן, דאס

כגדדי׳ לחמצעי: מן החמצע. לחר שפרח מן החמצע לגד זה, פרח ממכח לגד כחלר; כנגד כ״י. חלק לו שניהם תורי׳
לו שניהם כ״י: תכפול. ותביא עולתה תור, כדין החטאת, שחטאת הוח קעקר, כין שהפרשתו תחלה, כין שהפרשתו כקוף;
הרשכן. ממין שהפריש ברשכן, כין שהי׳ חטאת כין שהי׳ עולה: יביחו. דשעבודה דחורייתה, ולפי׳ לח הפריש־
מחיים: לח יביחו כו׳. דהוי׳ חטאת שמתו כעלי׳, דחי לגו מס״ט מביחו חטחה, חפ״ג שקרכה עולה תחלה, ותע״ג דכל״מ
חטאות תחלה, ס״מ למצוה, חכל לח לעכב:

פרק ג בר״א. דחמרינן כפ״ק חטאת שנתערב כעולה כלם ימותו, וכן ר׳ לוז וכ׳ לזו וג׳ לוז, דהמוציא כשר, ס״מ ככהן שכח להמליך, ונשחול לוי משפטן:
מכין למעלה. לאו שחלק הקכין לעשות מכל קן פרידה ר׳ למעלה ופרידה ר׳ למטה, דח״כ כלן כשרים, שהקכים מתפרשים כעשיית כהן, חלח כח׳ לזו, עשה חותו
קן למעלה, ושוד פרידה ר׳ מכ׳ הקכין של החחרת, כדי שיהיה מכין למעלה, והכ׳ הנשחרים עשה למטה, הרי שני עולות למעלה, וכ׳ חטאות למטה כשרים,

שָׁלֹשׁ פְּרִדוֹת מִלְּמַעְלָן, וְאַחַת מִלְּמַטָּן · לֹא עָשָׂה כֵּן, אֶלָּא עָשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָן וּשְׁתַּיִם לְמַטָּן, וְלֹא נִמְלַךְ, צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִדָה אַחַת, וְקַרְיִבְנָה לְמַעְלָן, מִמִּין אֶחָד · מִשְּׁנֵי מִינִין, תָּבִיא שְׁתַּיִם · פְּרִשָּׁה נִדָּה, צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד שָׁלֹשׁ פְּרִדוֹת, מִמִּין אֶחָד, מִשְּׁנֵי מִינִין, תָּבִיא אַרְבַּע · קָבְעָה נִדָּה, צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד חָמֵשׁ פְּרִדוֹת, מִמִּין אֶחָד, מִשְּׁנֵי מִינִין, תָּבִיא שֵׁשׁ · נָתְנָתָן לַכֹּהֵן, וְאֵין יָדוּעַ מַה נָּתְנָה, וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה, וְאֵין יוֹדֵעַ מֶה עָשָׂה, צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד אַרְבַּע פְּרִדוֹת לִנְדָּה, וְשָׁתַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְחַטָּאת אַחַת · בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר, שְׁתֵּי חַטָּאוֹת · אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ, וָהּ הוּא שֶׁאָמְרוּ כְּשֶׁהוּא חַי קוֹלוֹ אֶחָת, וְכְשֶׁהוּא מֵת קוֹלוֹ שְׁבָעָה · בְּיצַד קוֹלוֹ שְׁבָעָה? שְׁתֵּי קַרְנָיו שֶׁבַּי הַצּוֹצְרוֹת, שְׁתֵּי שׁוֹקָיו שֶׁבַּי הֲלִילִין, עוֹרוֹ לְתוֹף, מֵעָיו לִנְבָלִים, בְּנֵי מֵעָיו לְכִנּוֹרוֹת · וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף צִמְרוֹ לְתֻבְּלָת · ר' שִׁמְעוֹן בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר, זְקֵנִי עַם הָאָרֶץ, כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין, דַּעְתָּן מְטֹרֶפֶת עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר מֵסִיר שָׂפָה לַנֶּאֱמָנִים, וְטַעַם זְקֵנִים יָקַח · אֲבָל זְקֵנִי תוֹרָה אֵינָן בֵּן, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין, דַּעְתָּן מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר בִּישִׁישִׁים חָכְמָה, וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה :

שטיקקע דאָס אבען אונד איינס אונטען דארצוברינגען, אהנע זיא צו פֿראגען, צוויא אבען אונד צוויא אונטען דארגעראכט האט; זא מוס זיא נאך איין שטיק צו ברינגען, וועלכעס ער אבען דארברינגען מוס; אונד צוואר וועז דיא ביידען אפּפֿער איינערלייא ארט ווארען; ווען עס אבער צווייערלייא ווארען, מוס זיא צווייא שטיקקע נאכברינגען, דאטטע זיא דאס צום געלבדאפּפֿער דיא נעגדע אויסדריקליך אנגעוויזען, זא מוס זיא אים אביגען פֿאללע, ווען עס איינערלייא ארט ווארען, דריא, אונד ווען עס צווייערלייא ארט ווארען, פֿיער שטיק נאכברינגען · דאטטע זיא נון גאר בייס אויסשפרעכען דעס געלבדעס דיא ארט בעשטימט (אונד דיס פֿערגעסען), זא מוס זיא אים אביגען פֿאללע, ווען זיא איינערלייא ארט ווארען פֿינף, אונד ווען צווייערלייא, זעכס שטיק נאכברינגען · דאטטע זיא נאכדעם ביידעס פֿארהער בעשטימט וואר, זעלבע דעס פריסטער געגעבען, אונד וויס ניכט מעהר וואס זיא געגעבען, אונד דער פריסטער דאטטע זיא דערגעראכט, אהנע זיך דעס נעהרען צו עראננערן, זא מוס זיא אלס געלבדע אפּפֿער נאך פֿיער שטיק, אונד אלס איהר פּפֿליכטמעסיגעס צוויא, אונד אלס זינדאפּפֿער איינס, נאך בן עזאי, אויך אלס זינדאפּפֿער צוויא, דארברינגען · ר' יהושע זאגט: דארויף פאסט דער זאטץ: איין שאָבאק האט בייס לעבען אייניע שטימע אונד ווען ער טאדט איזט, זיבען · וויא זא זיבען? זיינע צוויא הערנער געבען צוויא בלאזהערנער; זיינע צוויא שענקעל, צוויא פּפֿייפֿען! זיינע הויט, איינע פויקע; דיא גראסען דערמע דינגען צו פֿוזאלטערן; דיא דינגען דערמע צו האר פֿענזאיטען · אייניגע זעטצען הינצו, אויך דיא וואללע צו דען קלינגעל־גראנאטען (אם פריסטער־געוואנדע). — ר"שב"ע זאגט הירויף: אונגעבילדעטע מענשען מעגען מיט צונעהמענדעם אלטער אויך אן גייסטעסשוועכע צו, וויא עס הייסט (איוב י"ב יב·כ·) ער רויבט דען בעוועהרטען ריא שפראכע, אונד אלטען דען זין · אבער מיט וואהלאונטערריכטעטען געזעצע־גלעלהרטען איזט עס אנדערס; יע עלטער זיא וועדרען, דעסטא בעזאננענער איהר גייסט, וויא עס דאזעלבסט הייסט; בייא בע־יאהרטען איזט וויזהייט אונד בייא בעטאגטען איינזיכט·

מחזיה מין פרישה, ונתנה כ' קנין לכהן, ועשה הכהן ח' למעלה וח' למטה, אם היו ממין ח', צריכה להביא עוד נ' פרידות, וכלן עולות, דכיון שפרשה המין, ואינה יודעת מה פרישה, היתה מתחלה זקוקה להביא כ' קנין לנדרה, מלבד הקן של חוכתה, והיא לא הביאה רק כ', וקרב הראשון לחוכתה, ונשאר כ' לנדרה, ונפסל גוזל כ', הלכך צריכה להביא עוד גוזל ח' מחותו המין שהביאה, כדי להשלים הנפסל, וקן שלם ממין אחר, ואם כ' מינין הין, צריכה להביא ד' דכולן עולות, משום דמספקא לן היזה מין קרב לאחרון, שצריכה להשלים מחותו מין גוזל הנפסל, דלמין מביאתי תורי' נגד כ"י, וקן שלם ממין ח', והרי היכה יודעת שם צריכה כ' כ"י ותור ח', או כ' תורים וכ"י ח', לפיכך תביא כ' תוריס וכ' כ"י, ותאמר ח' מהלו שממין הנפסל יהי' תחתיו, והכ' יהיה נדבה, והקן הבא יהא ספק פירושי: קבעה נדבה. שתמרה הרי עלי קן, להביאו עם חוכתי, ופירשתו ואינה יודעי' מה פרישה, ונתנה לכהן כ' קנין, ועשה כ' למטה וכ', למעלה, וכיון דקבעה נדרה עם חוכתה, צריכה להביא נ' עולות יחד, ולפי שאינה יודעת מה פרישה, החזקה להביא ה' עולות יחד מתחלתה, ח' לחוכתה ול' לנדרה, וכשהביאה כ' קנין ממין ח', לא עשתה כלום לנדרה, דשמא אינם ממין שנדרה, ונהשלמת קן שני ממין אחר לא סני, שהרי קוכעתו להביא עם חוכתה יחד: שם · ד' לספק פירושה, ותור וכן יונה לקביעותה, שאינה יודעת אינם מין קרב תחלה לחוכתה, שתביא מחותו המין לקביעותה עם ספק פירושה: נתנתם לכהן· כגון שקבעה נדרה, וקבעה חוכתה, והביא לכהן קן לנדרה וקן לחוכתי, ואינה יודעת מאיזה מין קבעה נדר', ומאיזה מין קבעה חוכתה, ואינה יודעת אם נתנה לכהן שני מינין, או מין ח', והכהן אינו יודע אם עשה הכל למעלה או למטה, או מאחד למעלה ומאחד למטה הרי זו מביאה ד' פרידות משני מינין לספק פירושה לנדרה, ומביאה ג"כ שתים לחוכתה, ח' חטאת וח' עולה· שצריכה להביא מחותו מין של החטאת, ושמא מין ח' נעשה למעלה, ואינה יודעת איזה מהביאה עוד חטאת·כן עזאי· דסבר הכל הולך אחר הראשון, דכיון דחיכ' לספוקי שמא הראשוני למעלה כעזאי, וכבר יצאת ידי עולה, צריכה להביא חטאתה מחותו המין, והרי אינה יודעת מאיזה מין היה, לפיכך תביא כ' חטאות מכ' מיני: לטלוזרות. לזפורית ח"ע לחלוזרות של לוים לכלי שיר, וכ' מיני מלוזרות היו: בני מעיו. הם המעים הדקים: לתבלת · לעשות המעיל שכלו תכלת, ועל שוליו פמוניני' שמשמיעים קול, ותכת קמח לת קמחיה, לפי שאין התכלת משמיע קול, חלח הפעמוניים, שעל שוליהם כתיב, וי"מ דכמעיל של כ"ג היו על שוליס פעמוני זהב, ורמוני תכלת כמין רמונים עשוי' מצמר־גפן תכלת ועשוי' קשין, ותלוי' בשולי המעיל חלל הפעמונים, וכשנעשו הפעמונים חל הרמונים, כשעת הלוכו, נשמע קולו בכולו חל הקדש: כל זמן. כל זה דומה לך מלתא בשם כשהוח חי, קולו שבעה, כ"ז שמזקיני' וכלו לידי תשות כח, הן מוסיפי' חכמה. מסור וכעמי הארץ משתעי קרא, דכתר הכי כתיב מסיר לכרחשי עם הארץ · כישישים חכמה. היינו ת"ח, דחלנו עם הארץ חכמת מה לכם :

NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL